Hi 9565

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTA
ERUDITORUM,
ANNO
MDCCXXVIII
publicata.

Cum S. Cæſareæ Majeſtatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,
Proſtant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
JO. CHRISTIANUM MARTINI.

Literis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.

Digitized by Google

Digitized by Google

No. I.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXXVIII.

INSCRIPTIONUM ANTIQUARUM, GRÆcarum & Romanarum, quæ exſtant in Etruriæ urbibus, Pars prima, eas complectens, quæ ſunt Florentiæ: cum notis ANTONII MARIÆ SALVINII: cura & ſtudio ANTONII FRANCISCI GORII, Presb. Flor. Baptiſterii & Eccleſiæ S. Johannis. Accedunt LXII antiquæ gemmæ literatæ, aliaque priſca monumenta in XX Tabulis, quæ explicantur & illuſtrantur.

Florentiæ, typis Joſephi Manni, 1727, fol.
Alph. 6 pl. 1, exceptis tabulis æneis.

OPus producimus, in quo nihil non eſt dignum eruditis oculis, ſumma cum voluptate luſtraturis eximias haſce ſepultorum jamdudum ſeculorum reliquias. Scilicet Cl. Gorius, patriæ ſuæ amore permotus, ſtatuit eo exemplo, quo alii certarum Italiæ urbium Inſcriptiones ediderunt, ipſe Florentiæ, talibus monumentis omnium poſt Romam refertiſſimæ, publicare Inſcriptiones. Prorſus autem ſatis facturus lectoribus, quantam potuit, fidem, laborem, diligentiam vetuſtis his lapidibus exſcribendis adhibuit, ut & verſus verſui exacte reſponderet, & a lapidum auctoritate veritateque ne latum quidem unguem unquam deſciſceretur. Hoc effecturus, non ſolum ipſemet omnia vetuſta illa marmora deſcripſit manu oculata, verum etiam ſingula typographi ecgrapha rurſus contulit cum archetypis, ne

quicquam remanere poſſet vitii. Parem diligentiam præſtitit gemmis & aliis monumentis, quæ viginti in tabulis hic exhibet. *Usque adeo*, inquit, *ad ipſarum gemmarum fidem ſunt cælata, ut hic ipſas illas gemmas ob oculos habere & manibus contrectare videaris.* Inſcriptiones, quæ priore hoc Tomo exhibentur, Florentinæ ſunt mille trecentæ & triginta, eæque maxima ex parte non antea editæ. Quæ vero jam reperiuntur in Gruteri, Reineſii, aliorumque operibus, ex amicorum ſchedis deſcriptæ, eas noſter Gorius teſtatur tot tantiſque mendis inquinatas publicum in conſpectum prodiiſſe, nova ut earum editione omnino operæ pretium ſibi videatur feciſſe. Subjectæ ſunt ſingulis & gemmis & Inſcriptionibus annotationes cum Salvinii, viri clariſſimi, (qui *p.* 467 a quodam librorum cenſore appellatur *Illuſtriſſimus Abbas Antonius Maria Salvini, Patricius Florentinus, ac in univerſali Florentina Academia Græcarum literarum Publicus Profeſſor*,) tum doctiſſimi Editoris: in quibus difficiliora monumentorum iſtorum loca explicantur, ac ſimul mendæ Gruterianæ Reineſianæque accurate annotantur.

Inſpiciamus nunc tum gemmas, tum Inſcriptiones, hic oblatas noſtro conſpectui, & inde quædam quaſi oculiſeria exhibeamus noſtris lectoribus. Ac inter gemmas quidem *Tab. I n.* 2 conſpiciendum ſe præbet Apollo, citharam manu tenens, tanquam Præſes Muſarum. Eodem modo *Tab. IV n.* 1 Hercules Μουσαγέτης, citharam pulſans, exhibetur. *Tab. X n.* 1 occurrit Δημήτηρ εὔελπις, hoc eſt, *Ceres bonæ ſpei. Tab. XI n.* 1 rariſſima gemma repræſentat Numen aliquod Ægyptiorum una cum pluribus hieroglyphicis figuris, quæ paucis explicantur. *Tab. XV* exhibetur marmoreum vas elegantiſſimum, furorem continens Bacchantium. *Tab. XVI* tres magnæ æneæ pateræ nunc primum in lucem proferuntur, quarum prima exhibet Medeam, quæ exanimem fert Æſonem, ipſa exornata duplici nimbo, cœleſtis majeſtatis inſigni, deinceps in Chriſtiana quoque eccleſia circumdato ſanctorum virorum mulierumque capitibus; altera tres ſaltatrices habet cum calceis & raro capitis tegumento, manu tenentes crotala; tertia Ulyſſis & Circes hiſtoriam deſcribit nitidiſſime adumbratam. *Tab. XVII n.* 1 & 2 vetuſta duo ſimulacra μεσιτικὰ deorum

rum

Digitized by Google

rum Ægyptiorum licet cernere, alterum e ſilice ſubnigro, alterum e jaſpide Æthiopico viridantibus maculis. *Tab. XVIII n. 1* marmoreum anaglyphum Uraniam Muſam refert, cœleſtem globum, quem Atlas humeris ſuſtinet, contemplantem: & *n. 2* exquiſiti artificii anaglyphum ejuſdem materiæ Bacchum repræſentat barbatum & ſiniſtra thyrſum gerentem comite Baccha aliqua ſaltante. *Tab. XX* ænea exſtat galea, Phœniciis inſignita literis, apud Cannas, Romana clade nobile oppidum, reperta, & nunc primum æri inciſa. Conſpicere item hic, cui libet, licet plures gemmas Baſilidianas ſive Abraxeas. Sed nobis quidem ad *Inſcriptiones* properandum eſt. Hic *p. 116 n. 9* occurrens *C. Vergilius* ab iis jucunde ſpectabitur, qui poetarum regem male nominari *Virgilium* contendunt. Grammatici *p. 111 n. 89* offendent *M. Annium Priſcianum*, & alios duos *Priſcianos p. 218 n. 16* & *p. 225 n. 1.* Aliquis etiam *Cerinthus* prodit *p. 150 n. 65.* Etiam *Aprilis* quidam exhibetur *p. 394 n. 165* & *p. 430 n. 6* & *p. 442 n. 7.* Quibus ex *Actis Apoſt. cap. IX, 36* nota eſt mulier nomine Δορκὰς, ii gaudebunt, hic *p. 437, n. 46* monumentum conſpicientes, in quo legitur nomen muliebre *ROCIA DORCAS.* Pari modo, qui *p. 408 n. 221* videbunt *T. Roſcium Tertium*, illius *Tertii* facile recordabuntur, qui nomen ſuum ſubſcripſit Paulinæ ad Romanos epiſtolæ. *P. 13 n. 11* nominatur *Conſtantinus Maximus ſemper Auguſtus. P. 119 n. 1* hic verſus occurrit: ἤλυθα τὴν φρικτὴν εἰς ἀΐδαο πόλιν, quod ita reddidit Salvinius: *Et veni horribilem Ditis ad usque domum.* Vulgo ſcilicet poſt εἰς Ἅδȣ ſubaudiunt grammatici δόμον. Hic vero alia ratione expletur ellipſis. Latinis quoque grammaticis hic *p. 145 n. 54* diſcere licebit, *tueatis* priſcos dixiſſe pro *tueamini.* Quem loquendi morem docte illuſtrat ſubjecta Cl. Salvinii annotatio. Iisdem grammaticis ob veterem vocum diviſionem haud ingrata erit, quæ *p. 172 n. 147* occurrit, Inſcriptio. En eam:

D. M.
CAS. TI. NI. VS. PRE. SES
M. CAS. TI. NI. O. OC. TA. BI. A
NO. FRA. TRI. B. M. V. A. XVIIII.

Talis altera exſtat *p. 351 n. 44.* De *Jove Sabazio* occaſione Inſcri-

ſcriptionis, in qua is memoratur, docte diſſeritur *p. 331 ſq.* Quidam *corpore cuſtos* laudatur *p. 397 n. 179.* Animadverſione ſingulari dignus eſt, qui *p. 391 n. 155* occurrit *ſervus Diaconus*, hoc eſt, menſæ ſive convivii miniſter: quo ſenſu vox διακονεῖν in N. T. obvia eſt, e. g. *Joan. XII, 2* & *Lucæ VIII, 3.* Similis eſt, qui *p. 406 n. 216* producitur, *ſervus ab cyatho.* Ac videtur ejusdem generis ſerva fuiſſe, quæ *miniſtra* vocatur *p. 415 n. 258* & *p. 420 n. 274.* Quæ *p. 441 n. 66* profertur, HELVIA LIBRARIA, in memoriam nobis revocat *librarias*, hoc eſt, mulieres libris deſcribendis operam navantes, ab Euſebio commemoratas *lib. VI Hiſt. Eccl. cap. 23.* Cum Cl. Salvinius *p. 454* cenſet, apud Ovidium in fine *Metamorphoſeon* pro *nomen indelebile* ſcribendum eſſe *nomen indeſlebile* ex membranaceo veteri codice manuſcripto bibliothecæ Mediceæ, *pulcherrimam* vocans hanc *lectionem atque optimam*, id arbitrandum Criticis permittimus. *P. 444 n. 76* vetuſtæ cuidam Inſcriptioni ſubtexti ſunt ſeptem verſus, quos Cl. Salvinius putat ſpurios eſſe & ſequiori ævo additos. Nos vero facile credimus, etiam bonis ſeculis mixtos fuiſſe Virgiliis atque Ovidiis Bavios Mæviosque, hoc eſt, poetis verſificatores: adeoque non audemus lapidem hunc ad diverſas referre ætates. Ecce verſus iſtos:

Hic lapis & tutamen erit poſt morte ſepulchri,
Et dabit indicium, obitos hic eſſe ſepultos,
Si tamen ad (a) *manes credimus eſſe aliquid.*
Vivere quid prodeſt, niſi ſi poſt morte (b) *habemus*
Nomen? Fama volat, tantum corpusque crematur,
Æternamque domum petimus & fine laborum.
Dum legis hoc, diſce ponere & ipſe tibi.

P. 257 n. 45 eximium exhibetur æneum monumentum, A. 1688 in regno Neapolitano forte repertum in prægrandi quodam ſarcophago, quod totum hic repræſentamus:

SER. GALBA. IMPERATOR. CAESAR. AVCVST
PONTIF. MAX. TRIB. POT. COS. DES. II
VETERANIS. QVI. MILITAVERVNT. IN. LECIONE

(a) Fortaſſe ſcribendum & *Manes.*
(b) Sic legendum videtur pro *cavemus.*

I. AD-

I. ADIVTRICE. HONESTAM. MISSIONEM. ET CIVITATEM. DEDIT. QVORVM. NOMINA. SVB SCRIPTA. SVNT. IPSIS. LIBERIS. POSTERISQVE EORVM. ET. CONVBIVM. CVM. VXORIBVS QVAS. TVNC. HABVISSENT. CVM. EST. CIVITAS IIS. DATA. AVT. SIQVI. CAELIBES. ESSENT. CVM IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVM. TAXAT SINGVLIS. SINGVLAS. A. D.
XI. K. IAN.
C. BELLICO. NATALE. COS
P. CORNELIO. SCIPIONE
DIOMEDI. ARTEMONIS. F
PHRYGIO
DESCRIPTVM. ET RECOGNITVM. EX. TABVLA AE NEA. QVAE. FIXA. EST. ROMAE. IN. CAPITOLIO
IN. ARA. GENTIS. IVLIAE
TI. IVLIVS. PARDALA. SARD.
C. IVLI. CHARMI. SARDIAN
TI. CLAVDI. QVI. FIDINI. MAONIAN
C. IVLI. C. F. COL. LIBON. SARD
TI. FONTEIVS. CERIALIS. SARD
P. GRAITI. P. F. AEM. PROVINCIAL. IPESIVS
M. ARRI. RVFI. SARDIAN

Copioſe Cl. Gorius tabulam hanc interpretatur & illuſtrat, inter alia obſervans, *connubium* hic ſcribi uno *n*, quod & fieri teſtatur in Virgilio Mediceo majoribus literis exarato; *dum taxat* ſcribi interjecto punctulo, quod etiam factum docet in alia Tabula honeſtæ miſſionis apud Gruterum *p. 574, 2;* literam G hic ſæpius repræſentari, ut in Duilliana columna, per C. Eximiæ quoque elegantiæ monumentum eſt, quod *p. 316* conſpicere licet, exhibitum quidem a Grutero, ſed nec ſatis accurate. In eo ſcilicet Florentinorum colonia Auguſti & Tiberii Cæſarum, ac Liviæ Auguſtæ, natales in perpetuum quotannis celebrare ſtatuit, decretis divinis honoribus. Tabulam hanc marmoream doctiſſimis annotationibus ornavit Cl. Gorius. *P. 373* marmor ſuperiori parte mutilum cernitur, quod primus edidit *Diar. Ital. p. 361* Mont-

fauconius. Hic vero exhibentur etiam notatu digniſſimæ figuræ, huic marmori annexæ. In ſiniſtra quippe parte exhibetur puella Alexandrina, Bacchi ancilla, & Iſidis caſtæ Thalamifera, aperto raſoque capite, dextra manu geſtans Paſtophorium longiori haſtæ ſubnixum, & palmæ foliis ſuperne velut radiatum. Infra ſunt capita duarum mulierum velis obducta, Iſidis, ut videtur, miniſtrarum. In eximio hocce marmore Iſis vocatur *dea Nilotis*, uti apud Propertium *IV*, *8* occurrit *Nilotes tubicen*, hoc eſt, Ægyptius. Eadem hic vocatur Θεὰ ἁγνή, *dea caſta*, quod cognomen Iſidis in nullo jam editorum ſaxorum offenditur. Ex hoc monumento diſcimus, quid fuerit *Paſtophorium*. Fuit ſcilicet tabula lignea bifrons, utrinque ſive picta ſive cælata, cum Deorum, qui colebantur, effigie. Indidem cognoſcimus, Paſtophororum dignitatem non fuiſſe virorum propriam, ſed iis communem cum feminis. Sed manum de his tabulis. Accendere namque ſitim noſtrum eſt, non reſtinguere.

SARDONYX A NOVO ARTIFICE TRIUMpho Bacchi repræſentando aptatus.

CUm ſæpe in his Actis veterum reliquias conſpiciendas dedimus, lubet nunc novæ quoque & adhuc ſplendentis artis

TAB. I. ſpecimen producere. Habes enim hic Sardonychem, juſta, qua conſtat, magnitudine repræſentatum, cujus ea pars quæ nullas monſtrat figuras, albi coloris eſt; cetera vero, quæ rubicundi vel ſubflavi ſunt coloris, figuris tam apte excogitatis deſtinavit Artifex, ut non incommode lapis exprimeret Triumphum Bacchi; quod tam facile omnibus patet, ut eo explicando ſuperſedere plane queamus.

JOANNIS GEORGII WACHTERI, REG. Societ. Scient. Berolinenſ. Conſortis, Gloſſarium Germanicum, continens origines & antiquitates linguæ Germanicæ hodiernæ ſpecimen ex ampliori farragine decerptum.

Lipſiæ,

Digitized by Google

TAB.I ad

E. Andresohn sculps.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lipſiæ, ſumtibus Jacobi Schuſteri, 1727, 8 maj.
Alph. 1 pl. 5.

NOn prætermittenda erat utique in annalibus noſtris mentio libri hujus, & ab ipſo autore, variis pridem reconditæ doctrinæ monumentis non vulgarem famam adepto, & ab argumento denique, paucis hactenus tentato ac Germano ſimul nomini perhonorifico, commendatiſſimi. Antequam vero ad ipſius *Gloſſarii* inſpectionem lectores admittat Autor doctiſſimus, *præfationem* exhibet *ad Germanos, de lingua primigenia Germanorum, & primis Germaniæ colonis*; quæ, quum non poſtrema integri operis pars ſit, & plurima doctrinæ neutiquam proletariæ argumenta contineat, ut ſumma illius capita a nobis delibentur, operæ omnino pretium exiſtimamus. Scilicet, poſtquam in veſtibulo ſtatim hujus Commentationis monuiſſet Vir clariſſimus, ſtudium illud, quod in vocabulorum originibus indagendis eruendisque collocatur, Ετυμολογίαν Græci dixerunt, quantumvis moleſtum admodum ſit atque difficile, minime tamen homine ſapienti indignum eſſe, idque *Clementis* partim *Alexandrini* autoritate, partim *Stoicorum*, &, qui inter hos principes fuerunt, *Zenonis* maxime, *Cleanthis* atque *Chryſippi* exemplis confirmaſſet, quos præ ceteris Philoſophis hanc doctrinæ humanioris partem diligenter excoluiſſe conſtat; duplicem linguæ noſtræ *originem* ſpectari jubet, *naturalem* unam, *civilem* alteram. Et de *naturali* quidem vix eſt ut dubium alicui ſubnaſcatur, qui largam illam vocabulorum ſegetem conſiderat, quæ non idearum ſolum noſtrarum, ſed rerum ipſarum etiam imagines perfecte exprimunt: qui ad primos puerorum loquendi conatus attendit, ſecreto quodam naturæ inſtinctu ſonos aliquos proferentium, in omnibus fere linguis, antiquiſſimis etiam, adoptatos: qui denique nomina per ὀνοματοποιΐαν, quam ex re naturæ vocem repercuſſam dixeris, efficta curatius expendit. Quid? quod tantam *naturæ* hac in re vim eſſe agnovit *Plato*, ut ab una illa origines linguarum repetendas eſſe crediderit, & *naturam* præformaſſe quosdam oris ſonos affirmaverit, certis conceptibus exprimendis ita accommodatos, ut ad alios ſignificandos plane inepti eſſent. A qua tamen ſententia, uti a plurimis præceptoris ſui aliis, inſigne divortium

Digitized by Google

tium fecit *Ariſtoteles*, mero hominum arbitrio, nulloque plane heic vocum cum rebus naturali ac neceſſario nexu intercedente, vocabula primum facta eſſe contendens. Sed peſſime, quod ait Autor noſter doctiſſimus, oppoſita ſibi invicem conſtituerunt duumviri hi acutiſſimi, quæ amice in hoc negotio componenda fuerant; quum manifeſtum ſit, non ejusdem ſingulas humani ſermonis partes conditionis eſſe, ſed alias naturæ, rationi alias, plurimas denique conſenſui atque inſtituto hominum videri tribuendas. Ut adeo vere dixiſſet *Quinctilianus* lib. I cap. VI, *ſermonem conſtare ratione, vetuſtate, autoritate atque conſuetudine*, ſi *naturam* addidiſſet. Proximas tamen poſt hanc partes ſibi *ratio* vindicat, in nominibus compoſitis atque derivatis, particulis item, maxime conſpicua; quæ profecto neutiquam cœco aliquo caſu atque impetu, ſed cum optima ratione facta aſſe luculenter patet. His tamen inter linguarum fontes accedit *utilitas*, quæ, quod ait *Lucretius:*

— — — — expreſſit nomina rerum,

& homines in unum nomen conſentire fecit; atque inde conſuetudo, ex conſuetudine antiquitas, ex antiquitate denique autoritas origines ſuas acceperunt.

Prælibatis ita, quæ de linguæ noſtræ *origine naturali* monenda fuiſſe videbantur, ad *civilem* indagandam progreditur Vir celeberrimus, tam *proximam*, quam *remotam*. Et de *proxima* quidem extra omnem dubitationem poſitum exiſtimat, a *Francis* illam atque *Alamannis* derivandam eſſe utique; *remotam* vero non adeo liquidam eruditis hactenus fuiſſe arbitratur. Non heic audiendos putat, qui Germanicam linguam ex campis Sinear immediate progreſſam, ſtatimque poſt hominum diſperſionem in his terris auditam fuiſſe, ſibi perſuadent; quum ſcilicet natura ſaltum, quod ajunt, non faciat: credit potius, ex una illa atque primitiva lingua varias ortas eſſe dialectos, ſingulis familiis peculiares, quæ ſucceſſu temporis in ſingulares linguas abierint, novis inde dialectis, atque ex his aliis denuo linguis ſenſim ſenſimque propullulantibus, pro variis temporum, locorum, migrationumque viciſſitudinibus itidem variis: ut adeo nulla ſit ſuperſtes Occidentis lingua, cujus radices in Orientis populorum aliqua

non

Digitized by Google

non debeant requiri. Quæ ſi obſerventur, deprehenſum iri affirmat, Germanos genus pariter atque linguam a vetuſtiſſimis Aſiæ atque Europæ colonis ac dialectis, *Scythis* nempe, *Phrygibus* atque *Celtis*, una propemodum olim lingua uſis, quorumque voces plurimæ proxime ad idioma noſtrum accedant, atque adhuc in illo conſerventur, accepiſſe. Huic aſſerto ut ſua fides ac autoritas conſtaret, per ſingulæ gentis idiomata eundo, cujusvis illorum veſtigia in noſtra adhucdum ſupereſſe, luculentis exemplis oſtendit. Primi omnium ſunt *Scythæ*, quos male aliqui, *Hornium* autorem ſequuti, cum *Kithis* ad mare Caſpium atque *Getis*, Sarmatiæ incolis confundunt, generis vetuſtate vel ipſos Ægyptios ſuperantes. Hos, ſi cum *Julio Pollace Onomaſtic.* lib. VIII cap. X *Sagittarios* interpreteris, & ab antiquiſſimis ſcriptoribus primis illis *jaculandi artem* tributam eſſe conſideres, vel in ipſa hac gentis appellatione, vocis ſeptemtrionalibus uſitatæ *ſkiotan jaculari*, quod Galli *jetter*, Germani hodierni *ſchieſſen* dicunt, origines jucundiſſimo ſpectaculo deprehendes. Non vacat jam reliqua, quæ ex *Herodoto* maxime depromta ſimili ratione illuſtrantur, *Scythica vocabula* ordine percenſere; id tantum addimus, exhiberi heic ſimul luculentum *Vocum Perſicarum* Catalogum, cum Autore a Cl. *Clodio*, Arabicæ linguæ apud nos Profesſore, communicatum, quarum ex conſideratione admirabilis plane cum noſtris concentus ad oculum patebit. Ut adeo, quum in confeſſo ſit, multa *Perſarum* gentem a *Scythis* derivaviſſe, linguæ, & *Perſica* & *Germanica* noſtra, communem matrem *Scythicam* abunde loquantur. Neque magis de *Phrygibus*, vetuſtiſſimo itidem populo, obſcura res eſt. Quos quum, *Herodoto* ac *Strabone* teſtibus, *Thracica* dialecto Βρίγες vocatos noverimus, quæ vox, *Heſychio* interprete in v. Βρίγες, *ἐλευθέρες homines liberos, ingenuos*, notat; ſi veteres vernaculæ noſtræ dialectos conſulamus, ecquis eſt, qui non *Gothorum frije*, *Anglo-Saxonum freo* & *frig*, *Keronis friger*, & noſtrum *frey* inde repetendum eſſe agnoſcat? ut de pluribus aliis arctioris, quæ inter *Phrygium* noſtrumque ſermonem intercedere artiſſimis indiciis deprehenditur, cognationis exemplis, tam ex hac præfatione, quam ex ipſo Gloſſario paſſim decerpendis, nihil dicamus. Succedunt denique *Celtæ*,

 utris-

Digitized by Google

utriſque, *Scythis* pariter atque *Phrygibus*, ætate inferiores; nomen profecto ante Ilium a Græcis everſum nunquam auditum. Tum demum enim, factis tot populorum inter barbaros migrationibus, Græci *Celtarum* vocabulo omnes illos appellare cœperunt, qui patriis arvis *profugi* domeſticas ſedes reliquerunt; licet, quod ait Autor eruditiſſimus, non ex ſuo ſed ipſorum migrantium idiomate denominationem confecerint, radice hodie adhuc inter *Cambros* ſuperſtite, quibus *Cil ſeceſſum, receſſum* & *fugam*, ac conjugatum *Ciliad* ſive *Cyllid* (quod omnino nomen *Celtarum* eſt,) *profugum*, item *fugatorem*, συμψήφω atque teſte *Boxhornio*, denotat. Poſthæc etiam diſcrimen gentium inter *Scythas*, *Celtas* ac *Celto-Scythas*, cujus *Strabo* conceptis verbis meminit, conſtitui a Græcis cœptum eſt; *Scytharum* titulo populos ſeptemtrionales, *Celtarum* occidentales Europæ incolas, reliquos denique, *Germanos* ſcilicet, *Celto-Scytharum* nomine appellantibus. Sunt itaque veri nominis *Celtæ Galli* atque *Britanni* veteres, a quibus quaſi hæreditatem *Celticam linguam* acceperunt *Armorici* atque *Cambri*; *Celto-Scythæ* autem dicti fuerunt primævi illi *Germaniæ* incolæ, *Ingævones*, *Iſtævones* atque *Herminvones*, *Gothorum*, *Anglo-Saxonum*, *Francorum*, *Alamannorum*, & qui plures ſunt alii, indubii parentes. Utramque tamen gentem & *Celtas* ſcilicet atque *Celto-Scythas* uno ore, dum a Græcis pellerentur, loquutos, a *Scythico* illo atque *Phrygio* pene indiſcreto conſtare Autori noſtro videtur, qui fuſius aliquando peculiari diſſertatione *de origine gentis & linguæ Germanicæ* hoc oſtenſurum ſe promittit. Atque hæc quidem ſententia, licet nova plane, nullique antehac ſit defenſa, ex parte tamen pridem placere cœpit viris eruditis, *Scythicam* originem linguæ noſtræ *Boxhornio* & *Stiernhielmio*, *Phrygiam Baxtero*, *Celticam* denique *Cluverio*, cumque ipſo centum aliis tuentibus: *Katenio* contra, nupero illo *de Belgicæ linguæ originibus* ſcriptore famigeratiſſimo, *quartum* ac novum plane hominum genus aliquod comminiſcente.

At vero, quamvis ab exceſſu *Celtarum* ad occiduas terras per aliquod tempus una eademque omnium lingua permanſerit, factum tamen poſt hæc eſt, ut inſignes illa mutationes pateretur, & pro tribus, in quas ſeceſſum fecerunt illi, partibus *trilinguis*

fieret

fieret *Germania.* Tunc enim nomina *Ingævonum*, *Iſtævonum* atque *Herminvonum* primum audita, a voce *wonen*, quæ *manere* antiquitus ſignificabat, derivata, & quæ ſimul *manſionis ſedisque fixæ locum* ſignificarent deſignarentque. Ita *Ingævones* a voce *wng prope*, hodienum apud *Cambros* eodem ſenſu uſitata, quod *proximi* Oceano habitarent; *Iſtævones* quaſi *Eaſtivones* dicas, ab *Eaſt*, quæ *Orientis* plagam *Anglo-Saxonibus* denotat, quod, quæ *Orientem* verſus Viſtulam ac Viadrum interjacebat, terram occuparent, *Herminvones* denique, *Tacito medii*, *Plinio mediterranei*, *Melæ ultimi* vocati, a *menn locus* & *hir prolixus*, *Celticis* dictionibus, quaſi *prolixe habitantes* lateque diſperſi appellati fuiſſe deprehenduntur. Singulæ vero hæ gentes ſingulas novas dialectos condiderunt, quæ, licet communis matris veſtigia aliquantum ſervarent, in plurimis tamen mire diſcrepant. Sic ab *Ingævonibus* habemus linguam *Anglo-Saxonicam*, ab *Iſtævonibus Gothicam*, ab *Herminvonibus Francicam & Alamannicam.* *Anglo-Saxonica* ſororibus ſuis non tantum ætate prior, ſed & ſimplicitate ſua commendabilior, nullis peregrinis ex Græcia Latiove dotibus ſuperbiens, quidquid videatur aliis, fœcunda poſt hæc mater *Anglicanæ*, *Belgicæ*, *Norwegicæ*, *Islandicæ*, *Danicæ* atque *Suecicæ* exſtitit. *Gothica*, varia admodum pro variis autorum ſuorum migrationibus facie conſpicua, ita tamen, ut ſemper aliquid de priſtinæ formæ veſtigiis retineret, cujusque monumentum in *Evangelio Gothico* adhuc ſupereſt, a Cel. Autore peculiari commentatione MSta *de Lingua Codicis Argentei* illuſtratum, improlis quidem deceſſit, multa tamen ejusdem λείψανα tam in *Oriente* apud *Præcopenſes*, quam in *Occidente* apud *Gallos*, *Italos*, *Hiſpanos* & *Latinobarbaros* ab eruditis deprehenduntur ſagacioribus. *Alamannica* tamen & *Francica* noviſſime omnium ex variarum Germaniæ gentium, quæ in ſociale fœdus ac bellum ſub *Alamannico* ac *Francico* nomine contra Romanos pro aſſerenda libertate coiverunt, idiotiſmis natæ; hæc *Palatinam*, *Franconicam* atque *Saxonicam*, illa *Suevicam* & *Helveticam* dialectos, qualibus hodie utimur, progenuit. Atque ex his quidem, quæ prolixius *de primigenia Germanorum lingua* expoſita ſunt, facile cuivis conſtare confidimus, vehementer falli illos ac turpiter,

Digitized by Google

ter, qui, quod hodie nobis in ore eſt, idioma idem eſſe cum primævo illo primorum Germaniæ Colonorum arbitrantur.

Neque vero ubi jam *præfationem* hanc legendo abſolverit lector, aditus ipſi ad *Gloſſarium* conceditur, ſed inſpicienda prius adhuc, utiliſſimo inſtituto, exhibentur *prolegomena de Particulis præpoſitivis & poſtpoſitivis Germanorum, earumque cauſis ac virtutibus.* Harum enim cognitionem, quamvis nemo fere illam hactenus attenderit, aut explicare tentaverit, neceſſario præmitti debere, exiſtimavit Autor doctiſſimus, inſignem quippe ipſi operi lucem fœneraturam. Illis *duodecim* ſubnectuntur *regulæ etymologicæ* generales, variis obſervationibus condecoratæ, quæ, quum maximam partem univerſum Etymologiæ in unaquavis lingua negotium dirigere debeant ac illuſtrent, meruiſſe nobis viſæ ſunt ut huc transſcriberentur. Sunt vero hæ: I *Nova pendent ex antiquis: non vice verſa.* II *Origines, quæ domi haberi poſſunt, non debent peti ab exteris.* III *Lingua, in qua vocis alicujus ratio & cauſa redditur, ejusdem vocis genuina mater eſt, etiamſi vocem ipſam non agnoſcat.* IV *Derivata debent referre & exprimere ſua primitiva.* V *Veritas derivationis ex ſimilitudine ſoni & ſenſus dijudicanda eſt.* VI *In ſono non tam ad vocales quam ad conſonantes attendendum eſt.* VII *Quædam ſubſtantiva oriuntur a verbis, quædam verba a ſubſtantivis.* VIII *Verbum a verbo regulariter non oritur.* IX *Particulæ ſolent eſſe veræ radices.* X *Absque particulis nihil derivari, nihil componi poteſt.* XI *Figuræ Grammaticorum in negotio Etymologico recte adhibentur, quoties opus eſt.* XII *Orthographia pendet ab Etymologia.*

Jam vero & de ipſa *Gloſſarii* conſtitutione paucis quædam nobis dicenda reſtant, quod ita adornavit Vir clariſſimus, ut ſelectis ex ampliſſima prolixioris operis farragine, veluti occurrebant, vocabulis, eorundem *origines* explicaret, ac quaſi *Genealogiam* aliquam, ſecundum varias linguæ noſtræ ætates atque dialectos, ſupra a nobis ex diſſertatione præliminari indicatas, traderet. Qua in re quum ita ſe geſſerit, ut *leges* illas, quas diximus, *etymologicas* religioſe ſervaret, nihilque plane de vocum cauſis absque ſufficienti antiquitatis ſuffragio, & non niſi conſultis ſtudioſe

dioſe cujusvis gentis monumentis domeſticis, quantum quidem illorum typis expreſſa cuivis patent, ſtatueret, manifeſtum eſt, egregie ipſum has partes expleviſſe, ac eruditæ civitatis plauſum optime mereri: quin hortandum eſſe rogandumque impenſe, ut integrum aliquando opus, quod bene multis abhinc annis improbo labore conficiendum ſibi ſumſit, publicæ luci pro Germanici nominis ac ſermonis gloria exponi patiatur.

HIERONYMI GUILIELMI SNABELII, BREma-Saxonis, (dum viveret) SS. Th. D. Prof. & in Eccleſia Ansgariana Myſteriorum divinorum interpretis, Amœnitates Theologiæ emblematicæ & typicæ. Accedunt ejusdem Oratio de gloria novi ſeculi, & Carmina varii argumenti; curante GUILIELMO SNABELIO, H.G.F. Eccleſiaſte Hattemenſi.

Trajecti ad Rhenum, apud Gysbartum a Paddenburg, 1727, 4. Alph. 2 pl. 13.

POſthumum hoc opus, tum ut Mæcenati ſuo litaret, tum ut genitoris celebritatem ad poſteros transmitteret, produxit in publicum filii pietas. Conditorem illud habuit *Hieronymum Wilhelmum Snabelium*, Bremenſem, Patre *Wilhelmo*, Martiniani cœtus Paſtore Primario, Matre ex Zepperiano ſtemmate oriunda natum, d. 29 Aug. 1656. Felix quod naturæ beneficio acceperat ingenium, ſtudia perpoliverant, in Academia Lugdunenſi & Ultrajectina ſolerter a juvene culta. Præceptorum enim, quos miratur omne ſeculum, Gisb. Voetii, Joh. Leusdeni, Fr. Burmanni, J.G. Grævii, Chriſtoph. Wittichii, &c. & ſcholis & exemplis, ad illuſtria quævis ea felicitate provocatus fuit, ut ex Gallis Anglisque, quos Sacer Celſ. OO. Fœderati Belgii Legaorum Orator, 1679 ſalutaverat, redux, muneribus augeretur ex merito ampliſſimis. Admotus erat ſancto muneri, in Heemſtedenſi propter Harlemum cœtu 1681, luſtroque vix interjecto Daventriam evocatus, cum Patria eundem ſacræ utrique cathedræ 1698 addiceret, tandemque 1702 Gymnaſii directorium eidem decerneret. Idem vero feralis annus erat, quo vergente d. 24 Nov. anno ætatis 47 præmaturis fa-

Digitized by Google

tis occubuit. Pluribus hæc Editoris præfatio narrat, non ineleganti carminum manipulo aucta, quibus *nativitatem Autoris* Nicol. Weishunius, *nuptias* Petrus Francius & Janus Bronkhuſius, *obitum* J. Conr. Keslerus, *Bibliothecam* L. M. ipſeque Autor *nuptam* ſuam cecinit. Molitus, ſed fruſtra, Antiquitatum Ebraicarum Theſaurum erat Snabelius noſter, tria complexurum volumina, nec minus in Epiſtolas Paulinas paraphraſin, cujus in utramque ad Corinthios ſpecimen expectare jubet Editor. Ipſum quod laudamus opus, uno faſce eas comprehendit Clar. Autoris lucubrationes, quas vel vivus exſcribi typis curaverat, vel lectionibus & diſſertationibus publicis deſtinatas, ſæpius tamen imperfectiores, ultimamque ſibi limam exorantes, in ſchedis reliquerat. Præmiſſa eſt *de regulis, quas in Theologia typica enucleanda obſervare verum eſt*, diſſertatio. Geminum ſcilicet Ebræorum magiſtris commendatum erat circa S. Scripturam ſtudium, tam quod literam exponeret ſ. פשוט, quam quod rerum ſignificatus rimaretur, ſ. מדרש vel Maimonidis loquendi genere *opus mercavah*. Et myſticum quidem legis ſenſum, non paucos ex hac gente magna ſollicitudine fuiſſe ſcrutatos, teſtimonia Talmudis, Euſebii, Abarbenelis aliorumque *p.* 3 & 38 confirmant. Eosdem vero hujus ſenſus indagatores, nomine συζητητῶν intelligi ab Apoſtolo *1 Cor. I, 20*, ceu *p.* 2 aſſeritur, id nec Parallelismus *1 Petr. I, 10* evincit, nec adjectæ voces τȣ̃ αἰῶνος τȣ́τȣ permittunt, quibus V. T. Codex nullibi deſcribitur. Poſt ubi neceſſitatem ſtudii typici *p.* 4 paucis commendaverat Cl. Autor, ad vocem τύπου *p.* 5 accedit, eidemque Scripturæ uſu notionem modo *veſtigii*, ſeu notæ vi τύψαντος impreſſæ, v. c. *Joh. XX, 25*, modo *exemplaris Act. VII, 44*, &c. genere loquendi a pictoribus ducto, tribuit, typique definitionem talem *p.* 6 annectit: eſſe nimirum rudiorem aliquam, vel re externa, vel perſona illuſtri, in V. T. voluntate Dei factam adumbrationem rei ſublimioris, ſub N. T. extituræ, ad Chriſtum ejusque populum ſpectantis. Eleganter deinde *p.* 7 ex Placeo, umbræ ac typi convenientiam monſtrat, in eo vel maxime quærendam, quod non quidem vivos corporis colores, ejus tamen figuram & motum, accurata inter umbram & corpus proportione ſervata, exhibeant. Nimiam typici ſenſus quærendi picam evitandam incul-

culcat *p.* 8, de Origene tamen cum Huetio *Origen. p.* 186 mitius pronunciat. Illum equidem præter neceſſitatem ad typos ſæpius confugere, ad literalem tamen Scripturæ ſenſum ſubinde provocare, *p.* 9, 10, 39, 40. Pungit hac occaſione *p.* 11 illos, qui omnes deprecantur typos, niſi quos N. T. docet. Plura enim typis annumeranda reticere voluiſſe Apoſtolum *Ebr. XI*, 5. Videtur autem Vir doctiſſimus miſcere invicem *uberiorem typi* alicujus, N. T. autoritate confirmati, *expoſitionem*, ab Apoſtolo c. l. commendatam, & *novi* cujusdam *typi conſtitutionem*, non niſi prævia N. F. ſcriptura tentandam. Duo typorum genera Cl. Autor conſtituit: u- p. 12.
num, *perſpicue* & citra dubitationem talium. Pertinent ad illud ii, quos Scriptura typos vel ῥητῶς *nominat*, ut Jonas *Matth. XII*, 40, Adam *Rom. V*, 14, vel citra denominationem, *re ipſa* cum re ſpirituali componit: quo pacto ad Chriſtum referes Legis Moſaicæ 13.
ritus *Col. II*, *Ebr. X*, agnum paſchalem 1 *Cor. V*, 17, ἱλαστήριον *Rom. III*, 25. Supponit hic, cuncta, quæ V. T. Iſraeli evenerunt, typi indolem habere, cum & Canaan cœleſtem hæreditatem præfigurarit, & Hierichuntis per ſeptem circuitus facta expugnatio, myſterium ſeptem tubarum totidemque N. T. periodorum deſignarit. Supereſt Autori noſtro, Spanhemium P. in his ſecuto, altera typorum, *probabilium* ſcilicet, claſſis; ad quam referendos judicat מושיעים illos & liberatores Ebrææ gentis, easque rerum ge- 14.
ſtarum narrationes omnes, quarum cauſa præter eam, quæ a myſterio ducitur, afferri nulla poteſt. Exempli loco Melchiſedecum ἀγενεαλόγητον, æternitatis Chriſti typum affert, priori potius generi typorum vi *Ebr. VII* annumerandum. Addit præterea typos 15.
non ubivis, aut in ſingulis circumſtantiis typica relatione gaudere, quin potius in eadem ſæpe textus compage quædam ad ſolum typum, alia ad antitypum, alia ad utrumque ſpectare. Typum tamen non unicam ſemper rem adumbrare, ſed variam quandoque & diverſam. Quemadmodum enim pictura antrorſum faciem aliam, aliam ubi ad dextram, aliam ubi ad ſiniſtram conceſſeris, exhibens, artem Apellis ſui eo magis extollit; ſic variam typorum relationem, qua Abrahamus v. c. modo Deum Patrem, modo Servatorem, modo fidelium corpus repræſentat, πολυποίκιλον σοφίαν Θεοῦ, ad miraculum usque demonſtrare. Typos in N. T. nullos, omnes

in

Digitized by Google

in V.T. œconomia dari, cui Hieroſolymæ deſolatio, Regni Anti-
Chriſti excidium portentans, finem attulerit *p.*16,17. Succedit ter-
ſa ſatis, qua Theologiam docendi munus Bremæ auſpicatus eſt,
p. 20. oratio *de origine & præſtantia Theologiæ hieroglyphicæ & typi-
cæ.* Hæc flores veneresque laudati ſtudii exemplis magna inge-
nii vi rerumque elegantiſſimarum ubertate oſtendit; nitide Haga-
ris & Saræ hiſtoriam, ad carnalem verumque Iſraelem ac N.T.
Eccleſiam trahit *p.* 37, idque integra diſſertatione inferius proſe-
quitur *p.* 187 *ſqq.* Steengragtii præcipue in Epl. ad Gal. commenta-
rio adjutus. *p.* 195. Docte deinceps, origines typorum emblema-
tumque ſacrorum non Ægyptiæ ſuperſtitioni, ſed ipſius Jehovæ
ſanctiſſimæ voluntati deberi, contra Spencerum evincit *p.* 40-50.
Diſſertatio ſequitur *p.* 55 *de ADAMO, Chriſti typo,* quem non Cab-
baliſtarum ſaltem conſenſus *p.* 58, ſed & Scripturæ autoritas *Rom.
V,14, 1 Cor. XV, 45,* citra controverſiam typis accenſet. Multiplex
oſtenditur inter utrumque Adamum harmonia. Conſilium utrin-
que præceſſit *p.* 58; eſt uterque *ἀπάτωρ* inter homines, Deumque
unice Parentem habet, coll. *Luc. III, 38.* Monet in tranſcurſu Cl.
59. Autor, verba *Mal. II,10: Nonne unus nobis Pater eſt,* non de Deo, ſed
Abrahamo accipienda eſſe; quæ tamen gloſſa ex c.l. v. 6 facile re-
futatur: nulla & tautologiæ, quam objicit, formido eſt, cum pro-
videntiam primo, deinde creationem comma illud ediſſerat. Ada-
69. mum porro & Chriſtum fœdere convenire cum utroque inito
Hoſ. VI,7, Zach. VI,13, nec minus condita ex latere nupta, cum
Auguſtino de C.D.L.XII c.17, & in *Pſ. LVI,* arbitratur Noſter *p.* 70.
Eccleſiam enim ex perfoſſo Servatoris, mortis ſopore placide qui-
eſcentis, latere, veluti lectiſſimam ſecundi Adæ ſponſam, prodiiſſe
Eph. V,30,32, Hoſ. II,19. Inde & Evam, non *factam* dici, ſed *ædifi-
catam Gen. II,22,* ut Eccleſiæ, quæ domus Dei & templum eſt, vel
nomine hoc reſponderet, *p.* 71. De viro quoque, viraginis cogno-
mentum accepiſſe, quod Chriſti ſui nomen geſtet Eccleſia *1 Cor.
XII,12, Act. IX, 4, XI,26.* Uterque Adam unicus ſui ſtemmatis pa-
rens, naturalis ille, hic ſpiritualis, *Jeſ. IX,6,* inpr. *Rom. V,15,* cui enu-
cleando oraculo Autor *p.* 74 §. 20, inhæret, Judæorum præcipue
76. ſuffragiis, v. c. Bereſchith rabba Par. *XII* f. 14. col. 4, docte com-
monſtrans, infelix illud Adami *παράπτωμα* poſteros omnes cor-
rupiſſe;

rupiſſe; ubi & decem Adami primi ספירות, ingenioſe magis, ut quod res eſt modeſte fateamur, quam ſolide ad Meſſiam applicat *p.* 78. Autor namque Cl. nimium Cel. Cocceji placitis addictus, conjectanea &, ceu ipſe quandoque ſubolere nobis viſus eſt, tortuoſa nonnunquam affert, perſpicacioris judicii lectoribus parum ſe probatura. Spectat huc Irenæi illud, Adamum *ἐκ παρθενικῆς γῆς*, æque ut Meſſiam e virgine natum eſſe, *p.* 58 ſqq.; utrumque cœli terræque filium *p.* 60; nomen Α Δ Α Μ, Græce ſcriptum, quatuor mundi plagas a Servatore redimendas, *Ἀνατολὴν, Δύσιν, Ἄρκτον, Μεσημβρίαν* complecti; (cui tamen Auguſtini conjecturæ nec ipſe multum Cl. Autor fidit *p.* 61) eodem anni tempore, autumno ſcilicet menſe Tiſri, Adamum cum orbe conditum, & Servatorem natum eſſe, ubi & quæſtio, quo anni tempore mundus ſit conditus, operoſe *p.* 61 - 67 diſcutitur, diesque Servatoris natalis menſi Tiſri vindicatur *p.* 65, 67. Affinia his ſunt, utrumque rerum omnium hæredem fuiſſe, *p.* 70, & adjutorio caruiſſe, *p.* 69: verba etiam *Gen. II, 24* de Chriſto eſſe interpretanda, qui deſcendens ex cœlo Patrem, Matrem vero Mariam ac Synagogam Judaicam in aſcenſione ad cœlos reliquerit, *p.* 31 & 72. Aſt quo pacto Synagoga mater aſcendentis Chriſti, quomodo & derelicta dici poterit, cum ex Judæis æque ac gentibus Eccleſia fuerit collecta? *Joh. X, 16, Hoſ. I, 11, Eph. II, 14.* Dubium & vel maxime eſt, eodem die hebdomadis, **p. 79.**
ſexto ſcilicet, & Chriſtum mortuum & Adamum lapſum eſſe; eadem hora Chriſtum damnatum, qua ſeductus Adamus; eodem trihorio Adamum ante Protevangelii promulgationem peccati caligine obfuſcatum fuiſſe, quo in paſſione Domini, lumen Soli ademtum; imo ea Chriſtum hora obiiſſe, qua vel Adam promiſſione Meſſiæ erectus, vel (en fluctus) ex Paradiſo ejectus, vel ex Eutichii Alexandrini Patriarchæ mente, mortuus; eodem & loco, in monte nimirum Calvariæ, Chriſtum mortuum & Adamum forte ſepultum eſſe, *p.* 80, 82. Triplex quoque Mediatoris noſtri officium in Adamo inveniſſe ſibi videtur. *Propheticum*, cum ab Adamo prolata *Gen. II, 23*, ipſi Deo, per Prophetam locuto, adſcribantur *Matth. XIX, 4, 5, p.* 82; *Regium p.* 83 *Sacerdotale p.* 84, ob ſacrificium oblatum, & adhibitas in uſus proprios pelles, coll. Lev. VII, 8, Servatoris juſtitiam, præſentiſſimum illud ſpiritualis nuditatis remedi-

 um

Digitized by Google

um ſignificaturas, *p.* 98 coll. *Ap. III, 18.* Sollicite vero *p.* 85 actum mactationis & oblationis in ſacrificio Adami diſtinguit. *Mactatione* eum candide fateri, ſuo ſe peccato, Meſſiæ tam certo in ſobole olim ſua mortem illaturum eſſe, quam vere agnum hunc, inno-
p. 86. xium animal, jugularet. *Oblatione* autem Meſſiæ munus adumbrare, quamvis hic proprium, is alienum cruorem fuderit. Diſcrimen deinde utriusque Adami exponit: Primus Dei ſimilitudinem affectavit, quod non tam ex Promethei fabula, ceu Autori noſtro placet *p.* 87, quam *Gen. III, 5.* patet: alter vero οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, *Phil. II, 6-8.* Hic victor, ille victus ex pugna diſceſſit, quamvis iisdem artibus (quæ conjeſtura eſt Cl. Autoris) cupiditate ſcil. carnis, libidine oculorum, faſtuque vitæ, uterque a ſeductore tentaretur, *p.* 88. Exegeſis etiam docta gemini oraculi Paulini ſubminiſtratur, *1 Cor. XV, 45, p.* 89 *ſq.* ac *Rom. V, 15, p.* 88, qua univerſalitatem meriti Chriſti inviolatam relinquit, alibi non obſcure conceſſam *p.* 262, alibi vero *p.* 243 iterum negatam. Tandem ſalus Adami contra Tatianum & Severum, Encratitarum parentes, ipſumque ſuum Calvinum a Cl. Autore adſtruitur, *p.* 94-99, adjecto in infelicem humani generis ſtatorem
102. epitaphio. Ad *ABELEM* nunc accedimus, Chriſti typum *Ebr. XII, 22, XI, 4.* Natus uterque ſeculo in deterius ruente, juſtus uterque *p.* 105, πρωτομάρτυς *p.* 120, Deoque carus *p* 104. Paſtor erat Abel, Paſtor & Chriſtus, *Joh. X, 11, 1 Petr. V, 4, Ebr. XIII, 20.* Spontaneus uterque ſacerdos, unicum holocauſtum, (non tamen ſine juſſu divino *p.* 106) offerens pacificum, *Lev. VI, 12.* Ille מקץ ימים ſ. anno præcipite, *Ex. XXIII, 16*: hic, ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, *Ebr, I, 1, p.* 112. Abelis victimam ἐμπυρισμὸς gratioſus, commune illud beneplaciti divini ſignum, probavit, *p.* 111, 114 *ſq.* cui in antitypo, ἐμπυρισμὸς Pentecoſtalis *Act. II*, reſpondit, *p.* 118. Uterque tandem Abel fraterna crudelitate occubuit, *p.* 104. Conjecturas de genere mortis, manuum ſcilicet pedumque perfoſſione utrique communi, *p.* 119, eodemque ætatis anno ſuſtinenda, *p.* 120, de jurejurando per utriusque ſanguinem, deque precibus in typici verique Abelis nomine fundendis, *p.* 121, tantiſper ſeponimus. Varia hic perorata ſunt elegantioris doctrinæ capita, de ſacrificiorum origine, ubi & Euſebii locus L. I *Dem. Ev. c. X* contra Outra-

Outramum vindicatus *p.* 105 *ſq.* 111; de igne οὐρανοπετῇ in gentilium ſacris *p.* 117; deque ſenſu loci *Ebr. XII*, 24: in quo quidem ſanguis Abelis clamans, Noſtro non cruor Abelis eſt, quo Cain polluit terras, ſed ſanguis Agni, ab Abele in ſacrificium oblati, *p.* 109 ſq. Ingenioſe ſimul, ſed & biblice, Cainum cum Judæis componit *p.* 121-138, coll. *p.* 33, ac colloquium Caini & Abelis *p.* 126, ſignum Caini *p.* 133, terram Nod, h.e. quamcunque quæ modo exulem & extorrem capit, *p.* 136, punitumque exilio ſaltem, non cæde, fratricidium, *p.* 137 illuſtrat. *SETHUM* ordo tangit, reſurgentis Chriſti *p.* 146 inter typos relatum, præcipitato tamen melętemate, ac ratione hac parum gravi, quod Chriſti κάτα σάρκα Pater fuerit, *p.* 143. Exponuntur fuſius Scripturæ loca, *Gen. V*, 1, 2, *p.* 147 & *Num. XXIV*, 17, *p.* 144. *ENOCHUS* ſuccedit, in cujus nomine æque, ac cognomento Metatron, Judæis ſolenni, ad Servatorem applicandis, multum, ſed veremur, ingenioſe magis quam ſolide Cl. Autor laborat *p.* 150-155. Typum uberius in Prophetia Enochi quærit, *p.* 155 varia de eadem diſputans; in ſacerdotio, quod gentis ſuæ primogenitus ſibi vindicabat, *p.* 157; in vitæ ſanctimonia, quam æque ac in Servatore, Judæorum malitia hypocriſin fuiſſe criminatur *p.* 159. Aſſumtus in cœlos, non mortuus eſt Henoch *p.* 160-165; Servator itidem noſter ἀνελήφθη ἐν δόξῃ *1 Tim. III ult.* Genuit Henoch Methuſalem μακροβιώτατον: Chriſtus æternam ſuis filiis impetravit vitam, *p.* 166. Ad *NOAM* progredimur, cujus nomen, ſingularem Parentis Meſſiam expectantis, fidem teſtatur *p.* 168, attulitque hic verius quam ille quietem, *Matth. XI*, 29. Chriſtum a Noa ſignificatum fuiſſe, ex *1 Petr. III*, 19 & *Matth. XXIV*, 37, 38 Noſter *p.* 167 & 170 colligit. Erat præterea juſtus uterque juſtitiæ præco, *p.* 169 ſq. gratia Domini gaviſus: interceſſor etiam & mediator, quod de Noa *Ezechiel c. XIV*, 14 affirmat. Εὐλαβὴς uterque, *Ebr. V*, 7, *XI*, 7, media inter convitia, ac petulantiſſimas ſannas operi ſuo incumbens, *p.* 171. Arcam Noa κατεσκεύασε *Ebr. XI*, 7, Chriſtus Eccleſiam *Ebr. III*, 3, *ligno* ſervaturus uterque ſuos. Septem animas Noa primus, totidem N. T. Eccleſias alter tuetur. Hic ſepulchri caligine involutus; ille, umbris arcæ tectus latitavit, *p.* 172, rediere vero in terram vivi, novi ſeculi feliciſſimi parentes. Sedata iræ divinæ tempeſtate Noa co-

Digitized by Google

lumbam emiſit, Spiritus Sancti a Chriſto in Apoſtolos deſcendentis ſymbolum. Sacrificium utriusque *εἰς ὀσμὴν εὐωδίας* oblatum, *Gen.VIII,20,Eph.V,2.* Crapulam quoque Noæ & nuditatem, ingenioſe ad paſſionem Servatoris, Noſter *p.* 173 accommodat. De Arca Noæ plura, quæ ad formam ejus, materiam, reliquias, ipſumque diluvium ſpectant, omiſſo ejus myſterio, promit *p.*175–186. *JACOBUM* Servatoris typum laudat, Evangeliſtæ motus afferto *Joh.I,52*, quod quidem viſionem Jacobæam ad Chriſtum applicat, ſomniantem vero Jacobum Servatorem præfiguraſſe, nondum evincit: quin aliud potius myſterium Jacobo & Eſavo ſubeſſe, Scriptura docet *Gen.XXV,23, Rom.IX,11.* Fundamento tam inſtabili ſuperſtructa, omnis titubat myſtica allegoria. Cui quæſo perſuadebit Cl.Autor, Jacobum in nativitate ſecundinas rumpentem, manuque ſua, non ſine miraculo pedem fratris prehendentem, Chriſti, miraculoſe ex virgine naſcituri, typum fuiſſe? *p.*197. Nec reliqua argumenta, ab integritate, aut vita Jacobi paſtoritia

p.198. deſumta, rem conficient. Parum quoque præſidii *Ebr. XI, 20* latet; nil enim amplius quicquam inde confirmatur, quam Iſaacum, filiis benedicentem, ad Meſſiam reſpexiſſe; aſt quo hinc pacto concludendum ſit, Meſſiam a Jacobo adumbratum fuiſſe, merito ambigimus. Imo & Jacobi nonnulla in Chriſtum plane non cadunt, v. c de gemina uxore fraudibus ſoceri obtruſa: quando enim, quæſo, Chriſtus Eccleſiam ex gentilibus colligendam, h. e. ex mente Autoris Rahelem, a Patre promiſſam accepit, cui deinde Lea, ſ. Synagoga Judaica fuerit ſuppoſita? Videtur omnino Cl.Autor ſuos hic manes, qui optimos etiam quosvis manent, haud parum paſſus. A Jacobo ad ſcalam a Patriarcha viſam progreditur *p.* 203, *agnumque Paſchalem*, quatuor diſſertationibus illuſtratum *p.* 207 ſqq. Hunc ex capris quoque vi legis divinæ deſumendum fuiſſe monet *p.*213, arbitratus tamen, pios ex Iſraelitis libentius frequentiusque agnum obtuliſſe, quem & præceptum divinum magis præcipueque intendit, *p.*215: licuiſſe interim pauperioribus de plebe & hœdos mactare, eo quidem myſterio quod hœdi pro expiandis peccatis aræ, æque ac Chriſtus aræ crucis, fuerint imponendi. *p.* 216 coll. Lev. XVI. Agnus immolandus erat unius fere anni, in optimo ſcilicet ætatis flore, quo & Chriſtus occubuit.

cubuit, *p.*231. Separandus ille erat, quarto ante mactationem die, publicoque exponendus conſpectui: Chriſtus quarto ante obitum anno, omnium in oculis ſolenni ritu inauguratus eſt agnus, qui tollit peccata mundi, *Joh. I, 36*, imo & die quarto poſtquam Hieroſolymam venerat prehenſus, ligatusque ad mactationem. Paſcha in plenilunio, πληρώματος χρόνου, quo decurrente Chriſtus advenit emblemate, *p.*235, duasque inter veſperas mactandum erat, *p.* 236, maturam & ſeram, h. e. a meridie cum Sol declinare inciperet, h. 3, Judæis 9: eodem diei tempore, circa V. T. veſperam, Servator optimus actus in crucem eſt. *p.*237. Quilibet Iſraelita agnum, hominum quivis Servatorem, ſuis interemit peccatis, in cujus mortem omnis Judæorum cœtus conſpirabat, *p.* 238. Docta porro mentio injicitur aſperſionis ſanguinis *p.* 239 ſqq.; faſciculi hyſſopi ſ. aſpergilli *p. 242; aſſationis in veru ligneo*, ligneæ crucis typo, *p.* 246; manducationis maribus fœminisque licitæ, (quia nimirum Chriſtus ſine omni perſonarum diſcrimine ab omnibus olim comedendus erat totusque cuivis applicandus) *p.* 251, 262, 264; convivarum habitus, ſpiritualium viatorum umbræ, *p.* 254; non confringendi oſſis *p.* 260; herbæque amaræ & panis azymi *p.* 264. Erant oſſium reliquiæ comburendæ; ratio hæc ab Autore redditur, quod qui Chriſtum vera ſide comedit, cras non reperiatur vacuus nec famelicus, nec novo Chriſto, vel nova illius oblatione opus habeat, *p.*270; quæ quidem Reformatæ Eccleſiæ de πρoσκαίροις ſupponere videntur placita. Pergit ad commemorationem beneficiorum divinorum *p.*271, coll. *1 Cor. XI, 26:* ad azymorum feſtum *p.* 275, oſtendens, fermenti eſum ſevera lege prohibitum *p.*277, perque ſeptidium myſticum (capita namque Apocalypſeos nonnulla confert) celebratum fuiſſe, *p.*280. Agnum extructa Hieroſolyma, ibi ſaltem mactandum, feſto per omnem terram peracto, *p.* 285, diem vero hujus feſtivitatis primum & ultimum, ſacros maxime fuiſſe. Succedit de *VACCA RUFA*, typo Chriſti *Ebr. IX*, Judæis maxime ignoto, *p.*288 tractatio, caput *XIX Numer.* paucis exponens. Deſcribitur juvenca *p.*290, omnis circa eam ſuſcipienda actio *p.*291, & myſtica ejusdem ſignificatio *p.* 293 ſq. Tranſitur ad *LOCUSTAS BIBLICAS*, deque variis earum generibus ac hiſtoria, copioſe diſſeritur *p.*295–300, 306 ſq. Illuſtratur apocalyptica viſio

p. 268.

Digitized by Google

ſio *Cap. IX*, atque ad *Jeſuitas* hic accommodatur *p.* 300–311, 323. Hos namque, cum apocalypticis locuſtis ex fumo, ſive diſtinctiuncularum philoſophica fuligine, ortos, ac innumera illa locuſtarum vi, Germaniam, Italiam & Poloniam A. 1542 depopulante, antequam ſequenti anno in his provinciis libere conſedendi veniam iidem impetrarent, eſſe ſignificatos. Duraturos eosdem per V menſes, ſ. 150 dies, h. e. totidem annos eſſe, *p.* 305: qui tamen calculus oppidò falſus, cum annus 1690, qui a prima origine (1540) quinquageſimus ſupra centeſimum erat, jam pridem præterierit. Oratio adjecta eſt inauguralis *de gloria novi ſeculi, quam ſibi expectatiſſimam, gens Chriſto devota anhelat, & eminus exoſculatur*, cum ad Rectoratum accederet, recitata, *p.* 312. Exordium illius nummum aliquem Gratiani affert, cui epigraphe adjecta: *Gloria novi ſeculi*. Exiſtimat Cl. Autor, Imperatorem, Chriſtianæ religionis propagationem, ſuperatis triginta Germanorum millibus tentandam, eodem polliceri, *p.* 313 ſq. Sermo ipſe res Chriſtianorum inſtauratas labaſcentesque, ex antiquitatibus ſacris doctè depingit, monſtratque, nec Conſtantini M. nec Reformationis tempora, gloria novi ſeculi exſplenduiſſe. Supereſſe igitur præclarum & illuſtre ſeculum, ac inſignem Judæorum converſionem, *p.* 327, quam a ſe expectari, jam ſupra *p.* 131, 139 indicaverat. Argumenta ex *Lev. XXVI, 40 ſq. Deut. IV, 30, XXX, 2, 3, 7, 8, XXXII, 43, Jeſ. XI, 11, 12, Ez. XXXVII, 21 ſq. Hoſ. III, 4, 5, Matth. XXIII, 39, Rom. XI, 25, 26 &c.* exſculpere conatur, Lutheri etiam autoritate uſus *p.* 329, 336. Sperat reductionem populi in terram Canaam *p.* 330, quam *Lev. XXVI, 42, 43, Jer. XXX, 3, 18, Pſ. LXXXV, 9, 10, Ez. XXXVI, 9, 24, 34 &c.* ſibi inveniſſe videtur. Alieniſſimum ſe vero a Chiliaſtarum ſomniis profitetur, regno millenario mundano *p.* 337, templo tertio erigendo, innovandisque ceremoniis leviticis *p.* 333, Scripturæque effata myſtice intelligenda eſſe, *p.* 330. Sic tabernaculorum feſtum *Zach. XIV, 16*, ea notare auſpicatiſſima N. T. tempora, quibus mirabiles Dei ducentis vias, feſtiva hilaritate, emendatus Iſrael eſſet celebraturus, *p.* 335. Reliquum quod supereſt chartarum, carmina odæque complent, Snabelianæ Muſæ ornatiſſimi fœtus. Inſertum eſt Carminum ſpecimen, quod Guilielmi Muſophili nomine 1689 Daventriæ Cl. Autor ediderat. Agmen clau-

Digitized by Google

claudit triplex, rerum videlicet, vocum Ebræarum, & Scripturæ locorum index. Ex illis vero, quæ attulimus, libri contentis patefcet, nec infeliciter omnino ſuo hoc labore defunctum eſſe Cl. Snabelium, ex Joſuæ Placei opuſculis plurima haurientem; nec ſine voluptate & fructu eundem legendum, quanquam largam omnino poſt ſe relinquat ſtudii typici meſſem, & ad aliorum merita, Baumanni, Taylorii, Antonii van Drieſen, Langii &c. nondum accedat. Ipſe hoc de ſe oxiſtimari voluit, *p.*18 faſſus, ſe pilos ſaltem, pelles & ligna ad tabernaculum Moſis afferre. Et melius, longe operi fuiſſet conſultum, ſi curatiori rerum ordine uti, ac elegantiſſimis & ingenioſiſſimis, quas numeroſas apponit, dapibus frequentius acriusque judicii Theologici condimentum addere Cl. Autori placuiſſet. Nimium vero Cel. Cocceji placita deperire videtur, non myſticum ſaltem Scripturæ ſenſum ibi ſæpe ubi nullus eſt, rimando, ſed & de dilatione peccatorum in V. T. idem cum Viro Cel. defendendo *p.*7. Negat etiam, quod obiter notamus, deſcenſum Chriſti ad inferos localem *p.*95. Laudamus interim ſingularem Cl. Autoris modeſtiam, quam in judiciis de Luthero ferendis paſſim comprobat. Eum *p.* 330 Calvino in cœlo junctum, ac in communis Domini æternis laudibus occupatum, nominat. Dolemus ad ultimum, ſphalmatum typographicorum barbaram plane frequentiam, quam horrida illa erratorum caterva, colophonem operis comitata, cuivis facile monſtrabit, lectionem operis faſtidioſam lectori reddere.

JO. GEORGII WALCHII, THEOL. D. ET P. P. *Obſervationes in Novi Fœderis libros, quarum prima Pars ea continet loca, quæ ex Hiſtoria Philoſophica illuſtrantur.*

Jenæ & Lipſiæ, apud Jo. Fridericum Ritterum, 1727, 8.

Plag. 9.

Ex quo S. R. Autori, Collegæ noſtro æſtumatiſſimo, traditum fuit munus in Academia Jenenſi elegantiores diſciplinas publice docendi, operas ſuas ad Codicem ſacrum, præſertim poſterioris Fœderis, ex humaniori doctrina illuſtrandum contulit, omnes.

Digitized by Google

omneſque fere illius libros hoc interpretationis genere illuſtravit. Ex his commentationibus ſe egit principes, ac poſtquam ea, quæ breviter, ut Academicarum recitationum ratio fert, litteris conſignata ac dicta fuerant, copioſius ab ipſo ſunt expoſita, juris publici facere animum induxit. Decretum ipſi eſt, tres partes harum obſervationum conſtituere atque in prima iſta loca interpretari, quæ lucem ſuam habent ex hiſtoria philoſophica; in ſecunda ad ea ſe conferre, quæ ex antiquitatibus Græcis ac Latinis illuſtranda ſunt, atque in tertia utilitatem demonſtrare, quam hiſtoria civilis ad hanc interpretationem affert. Prima pars harum obſervationum prodiit in lucem, quæ ea continet loca, quibus aut lucem ex hiſtoria philoſophica attulit, aut defenſionem illorum adverſus iſtam ſuſcepit, poſtquam ea ab aliis minus recte ac feliciter ex hiſtoria philoſophica ſunt illuſtrata. Primus omnino eſt Autor noſter, qui ex inſtituto ad hanc interpretationis ſpeciem acceſſit. Quamvis enim non defuerint eruditiſſimi viri, qui ex variis elegantium litterarum diſciplinis multa loca Novi Teſtamenti explicarunt, nemo tamen tam diligenter ac ſtudioſe caput hoc hiſtoriæ philoſophicæ, egregii ad Novi Teſtamenti explanationem adminiculi, ac Autor noſter perſequutus eſt.

Prolegomena, quæ Autor præmiſit, diſſerunt de utilitate litterarum humaniorum in interpretatione Novi Fœderis, ſpeciatim de utilitate Græcæ linguæ profanorum ſcriptorum; antiquitatum profanarum; hiſtoriæ civilis ac philoſophicæ, cujus uſum in hiſtoria quoque eccleſiaſtica monſtrant, atque ex his dictis efficiunt conſequentiam, legendos eſſe profanos autores. Ipſe liber complectitur octo & decem obſervationes. Prima illarum agit de *comparatione ſectarum apud Judæos cum ſectis Græcorum Philoſophorum.* Exiſtimarunt nonnulli, Phariſæos cum Stoicis, Sadducæos cum Epicuræis, atque Eſſæos cum Pythagoræis conſentire, quam ſententiam Autor noſter refutat, atque oſtendit, quod, quamvis nonnulla in quibusdam inter ſectas Judæorum & Græcorum Philoſophorum ſit ſimilitudo, major tamen ſit diſſimilitudo. Secunda tractat de *Magis ex oriente Bethlehemum profectis, Matth. II, 1,* atque ope hiſtoriæ philoſophicæ eorum opinionem maxime probabilem reddit, qui Magos, Chriſti cultores, ex Perſide

in

in Judæam veniſſe putant. Tertia inſcripta eſt de *metempſychoſi Judaorum, Matth. XIV, 2, XVI, 14, Joh. IX, 12.* Loca hæc multi ex ſententia de metempſychoſi, ſive transmigratione animarum, quam & Judæi amplexi fuerint, explicare inſtituunt, quos quidem Autor pariter refutat. Obſervat enim, nullam ſatis firmam cauſam eſſe, cur Judæis hanc ſententiam adſcribamus, quocirca non ſolum in argumenta hujus opinionis inquirit, ſed etiam illis alia opponit graviora. Quarta exponit de *Lazari anima per angelos in cœlum delata, Luc. XVI, 22.* Inter Dæmones, quos credebant Pythagoræi ac Platonici, erat quidam ἀναγωγὸς dictus, de quo ſibi perſuadebant, eum ἀνάγειν, *ad ſuperiora ducere* mentem e corpore, quod momentum poſtquam ex hiſtoria philoſophica copioſe fuit illuſtratum, oſtendit Autor, quod illud neutiquam ad ea debeat applicari, quæ de anima Lazari per angelos in cœlum delata dicantur. Quinta de *Chriſto λόγῳ, Joan. I, 1,* imprimis Clariſſimo Viro, *Joanni Clerico,* oppoſita eſt, qui putavit, quod Joannes, quando Servatorem generis humani dixerit λόγον, hanc appellationem ex Platonicorum ac ſpeciatim Philonis ſcriptis mutuam ſumſerit. Obſervatione ſexta exiſtimat Autor, quod *quæſtio Pilati: quid eſt veritas? Joan. VIII, 38,* ex Philoſophia Academica, quæ omnia incerta eſſe vult, ſit illuſtranda, quam ſententiam ut ſtabiliret, per varia teſtimonia monſtravit, Philoſophiæ hujus veſtigia eſſe apud Romanos. Septima diſputat de *communione bonorum veterum Chriſtianorum, Actor. II, 44, 45, IV, 32,* quæ obſervatio eo ſpectat, ut oſtendat, hanc Chriſtianam communionem neutiquam comparandam eſſe cum iſta, quæ in Pythagorica recepta erat diſciplina. Octava de *ſapientia Moſis, Actor. VII, 22,* & nona de *genio Petri, Actor. XII, 15,* exponit; decima vero de *diſputatione Paulli cum Philoſophis Athenienſibus, Actor. XVII, 18,* quæ ſatis eſt copioſa, & undecima de *Epheſiorum libris combuſtis, Actor. XIX, 19.* Subſequuntur reliquæ de *ſtultitia ſapientum, Rom. I, 22,* ubi ratio ex hiſtoria philoſophica explicatur, cur Paulus de Romanis Philoſophis dixerit, quod facti ſint ſtulti: de *Chriſto crucifixo, Græcis ſtultitia, 1 Cor. I, 23,* in qua accurate ac ſolide explicatur cauſa, propter quam Græcis ſapientibus doctrina de Evangelio videbatur abſurda: de *philoſophia Chriſtianis hominibus nocitura,*

Digitized by Google

Col. II, 8, de *cultu angelorum, Col. II, 18*, de *tribus hominis partibus*, *Theſſ. V, 23*, qua Autor contra iſtos diſputat, qui arbitrantur, hominem compoſitum eſſe ex tribus partibus, ſpiritu, anima & corpore, atque oſtendit, quod verba Pauli ſententiæ huic minime faveant: de *falſo ſic dicta cognitione, 1 Tim. VI, 20*, & de *Deo, qui nullis malis affici poteſt, Jacob. I, 13.* Luculento ſane documento ſunt hæ obſervationes, quanta ſit dignitas hiſtoriæ philoſophicæ & quantam hæc lucem afferat interpreti Novi Teſtamenti. Simul vero ex illis diſci poteſt, quomodo qui eruditionem profanam ad interpretanda oracula divina afferre volunt, modum debeant tenere, ne eo quod nimium eſt peccent. Recte enim Autor & præceptione, & exemplo ſuo monuit, quod ubi nimium ſtudium in explanando ex profanis autoribus codice ſacro ponatur, facile alii, illi præſertim, qui eruditionem unice ad humanitatis diſciplinas referant, in opinionem dignitati Scripturarum Dei inimicam & perniciosam deduci poſſint, quod liber hic divinus non aliter ſit legendus atque explicandus, ac ſcripta Ciceronis, Livii, Ovidii aliorumque legi ſoleant ac commentariis illuſtrari.

Einleitung in die Philoſophie.

h. e.

INTRODUCTIO IN OMNES PHILOSOPHIÆ diſciplinas, in qua non ſolum iſtæ accurate inter ſe nexæ explicantur, ſed etiam origo & fata illarum ex hiſtoriarum monumentis recenſentur, edita præcipue in uſum Lexici Philoſophici a JO. GEORGIO WALCHIO, Theol. D. & P. P. in Academia Jenenſi.

Lipſ. apud Jo. Fridер. Gleditſchii B. Filium, 1727, 8. Alph. 2 pl. 3.

ISagogen hanc in ſingulas Philoſophiæ diſciplinas S. R. Autor præcipue in uſum Lexici Philoſophici, quod A. 1727 in publicam emiſit lucem, edidit, ut quæ ibi ſecundum litterarum ordinem tradita ſunt, nunc ope hujus introductionis inter ſe nexa, pro ut

ut rerum indoles ac natura poſtulat, legi poſſint ac cognoſci. Virtutibus, quæ hujusmodi Philoſophiæ compendia, imprimis recitationibus Academicis deſtinata, ornant & commendant, Introductio hæc omnino eſt conſpicua, ſive reſpiciamus ad accuratum ordinem ac nexum, quo non ſolum ipſæ diſciplinæ, verum etiam illarum veritates inter ſe conjunctæ ſunt propoſitæ; ſive ad perſpicuitatem; ſive ad ſolidam probandi ac dijudicandi rationem. Habet quoque nonnulla, quæ adhuc in aliis hujus generis Philoſophiæ libris fuerunt deſiderata, ſiquidem Autor ſingulis diſciplinis breviorem hiſtoriam illarum præmiſit, atque in iſta cum libros, tum fata ipſarum doctrinarum variasque Philoſophorum ſententias enarravit. In præfatione oſtendit, quod licet Philoſophiæ ſtudia recentiori ætate magna ceperint incrementa, non mediocris tamen illorum ſit abuſus, cujus quinque recenſet capita atque illuſtrat. Ipſum opus diviſum eſt in tres partes. *Prima* illarum agit de philoſophia ejusque cognitione generatim, cujus iterum tria ſunt capita, quorum primo Autor diſſerit de indole philoſophiæ atque obſervat inter alia, quomodo experientia primam occaſionem philoſophiam tractandi dederit; ſecundo de diverſis philoſophiæ diſciplinis, ubi in tabula quadam nexus illarum accurate demonſtratur, ac tertio de cognitione ac uſu philoſophiæ, in quo Autor tres cognitionis hujus gradus conſtituit, certitudinis, probabilitatis ac poſſibilitatis. *Secunda* pars complectitur ipſas diſciplinas ſeptem capitibus, Logicam quippe, Metaphyſicam, in qua ſimul tradidit Theologiam naturalem, Phyſicam, doctrinam moralem generalem, Ethicam, Jurisprudentiam naturalem & politicam, tum publicam, tum privatam. Varia heic occurrunt, in quibus ab aliorum opinionibus & diſcendi ratione Autor diſceſſit. Diſciplinis, quæ de hominum moribus rite formandis præcipiunt, recte conſuluit, cum ea, quæ ad hanc doctrinam in genere ſpectant, ab illis ſeparaverit, quæ illius diſciplinarum ſunt propria. *Tertia* pars exponit de myſteriis philoſophicis. Poſtquam Autor capite primo de myſteriis hiſce generatim diſſeruit ac illorum exiſtentiam atque indolem declaravit, capite ſecundo varia eorum genera recenſet eaque in duas claſſes dividit. Alia ſpectant ad Deum, ubi diſſeritur de eſſentia Dei ejusque operibus,

Digitized by Google

decretis quippe, creatione ac miraculis. Alia pertinent ad res a Deo conditas, cum ad ſpiritus, tum ad corpora. Quod ad ſpiritus attinet, Autor ſingulas illorum ſpecies atque operationes conſiderat, ac diſſerit de malis ſpiritibus, ſpeciatim de obſeſſione, de ſpectris, magia diabolica: de ſpiritibus bonis atque angelis tutelaribus: de ſpiritu mundi ac de anima humana, cujus indolem, originem, unionem cum corpore, ſtatum poſt mortem aliaque capita attingit. In hiſce argumentis exponendis Autor ita verſatur, ut oſtendat, nos de illis rebus haud aliud quicquam, niſi exiſtentiam earum poſſe cognoſcere, quæ ſit cauſa, cur iſtas retulerit ad myſteria philoſophica. Nec minus hæc docendi ratio, qua abſcondita hæc philoſophiæ capita ſeparatim tradita fuerunt, eſt fructuoſa, imprimis quum de illis graviſſimæ diſceptationes ſoleant oriri, quæ num momentum quoddam ſecum trahant, facile quisque ex hac doctrina de myſteriis philoſophicis poteſt intelligere, quando velit expendere, quod eruditi viri de ejusmodi rebus acriter diſputent, quas cognoſcendi intellectui humano nulla relicta eſt facultas.

SAM. CHRISTIANI HOLLMANNI, PHIL. Prof. extraord. in Acad. Vitemb. Commentatio philoſophica de Miraculis & genuinis eorundem criteriis, aliorumque quorundam de iisdem ſententiis, ad tollenda, quæ circa vulgarem moveri ſententiam poſſunt, dubia imprimis comparata.

Francofurti & Lipſiæ, apud hæredes B. Zimmermanni, 1727, 8. Plag. 11½.

UT Cl. Autor, qui in perſcrutandis rebus metaphyſicis acumen & perſpicuitatem cum amore veritatis jungere ſolet, præſentem de miraculis commentationem conſcriberet, anſam ei dedit Abbas *Huttevillius* in Tractatu Gallico de religione per facta probata, qui A. 1722 Pariſiis lucem adſpexit. Etenim cum is argumenta potiſſimum a miraculis petat, quibus etiam Noſter utitur ad ſtabiliendam autoritatem Scripturæ ſacræ in Tractatu Germanico, ad prælum parato, antequam eidem de *Huttevilliano* con-

Digitized by Google

conſtaret, multi autem in prima ſtatim miraculorum notione, judice Noſtro, ita impingant, ut infinitis fere diſceptationibus locum relinquant, has difficultates e medio ſublaturus, in definitionem miraculorum eorundemque criteria ſibi inquirendum eſſe duxit. Non probat definitionem vulgarem, quod miracula ſint *effectus in ſenſus incurrentes, qui omnes omnium cauſarum ſecundarum vires ſuperant*, cum inter miracula in Scriptura ſacra referantur, quæ naturæ vires non ſuperant, utut tunc temporis quando contigerunt, ſupernaturali modo fuerint producta, & admiſſa iſta definitione nemo mortalium miracula in caſu dato agnoſcere valeret, propterea quod nulli omnino mortalium vires naturæ adeo ſint perſpectæ, ut, quinam effectus eas ſuperet, tuto ſatis judicare poſſit, fatentibus ipſis autoribus, qui definitione iſta utuntur, veluti *Engelkenio*, Theologo Roſtochienſi, in diſputatione theologica de miraculis. Urget præterea periculoſiſſimas conſequentias, quæ ex hac ſententia, utut orthodoxis Theologis probata, fluunt, ut diſcant illi, qui ſæpius ex re longe minoris momenti periculoſiſſimas conſequentias eliciunt & homines innocentiſſimos in indifferentiſtarum & atheorum cenſum referunt, quam facile foret ipſis par pari referre. Quoniam enim vi hujus definitionis e miraculorum numero exterminanda veniunt, quæ a *Moſe*, *Joſua* & Prophetis in eundem inferuntur, horrenda, impia & blasphema conſequentia concludendum eſſe, ſcriptores ſacros fuiſſe impoſtores & eorum dogmata meras eſſe impoſturas. Similiter quia vi definitionis ejusdem nemo agnoſcere valet, num miracula veri nominis ſint, quæ a ſcriptoribus ſacris pro talibus venditantur, certitudinem & divinitatem revelationis, quæ a miraculis pendeat, in medio eſſe relinquendam & ab amplectenda religione Chriſtiana eſſe abſtinendum, ne in re tanti momenti per præcipitantiam ſtatuas. Non tamen ideo negat Noſter, inter miracula talia quoque occurrere poſſe, quæ vires naturæ ſuperant, cum ultro largiatur, in hunc cenſum venire miraculum Joſuæ Solem Lunamque ſtare jubentis. Monſtrat deinde, non ideo miracula deſinere eſſe effectus ſupernaturales, quemadmodum ſomniavit *Spinoſa*, quod vires naturæ non ſuperent; manere enim ea ſupernaturalia ratione *principii*, quatenus a cauſa prima concurſu extra-

traordinario producuntur, utut talia non ſint ratione *objecti*, quatenus effectus iſtiusmodi vires naturæ non excedit. Ipſe igitur *miracula* definit per *effectus ſupernaturales*, hoc eſt, *ex cauſarum ſecundarum operatione non oriundos, ſed ab ipſo Deo productos.* Præſcidit ſcilicet a poſſibilitate dependentiæ iſtiusmodi effectus a viribus cauſæ alicujus ſecundæ, quæ vulgarem notionem ingreditur. Videntur ipſi eandem, quam ipſe tuetur, notionem tenere *Wehrenfelſius, Noltenius* & *Huttevillius*. Quod jam criteria attinet, unde miracula in dato caſu agnoſcantur; ea ſane lubrica cenſet, quæ vel ab objecto, quod ſæpius vires cauſarum ſecundarum non ſuperet, vel a modo agendi, qui occultus eſſe poſſit, petuntur. Jubet illa ſumi a circumſtantiis cauſarum efficientium, tum & fine atque ſcopo, ſcilicet ſi ſuperent vires ejus, a quo proficiſcuntur & de cujus pietate ac veneratione ſupremi Numinis aperte conſtat, quique nil niſi amplificandam Dei gloriam & promovendum ejus cultum quærit: deficientibus enim his criteriis, pro effectu magico eum declarat, qui vires agentis ſuperat. Applicat hæc criteria ad miracula *Moſis* & facta magorum in Ægypto, nec non ad miracula *Chriſti* & facta *Apollonii Thyanæi*, & ea locis quibusdam Scripturæ, ſc. *Luc. XI*, 17 & *Joh. X*, 21, nec non *Wehrenfelſii, Paſcalii* & *Fleetwoodi* menti conſentanea eſſe monſtrat. Minime tamen probat, quod *Fleetwoodus* in tractatu Anglico de miraculis miracula magorum apparentia Deo tribuat, haud mediocriter miratus, præter *Rechenbergium* & *Seligmannum*, etiam *Abichtium*, Theologum *Dantiſcanum*, interpretationem ejusdem A. 1705 factam tanquam utilis cujusdam ſcripti prædicaſſe, in quo tamen doctrina miraculorum magis adhuc implicetur & difficultatibus maximis augeatur. Poſtquam vero oſtendit, nullum committi circulum, quando divinitas miraculorum ex doctrina, & doctrinæ ex miraculis deducitur, propterea quod non ejusdem doctrinæ, ex qua miraculi veritatem colligimus, divinitatem & veritatem ex eodem miraculo probemus; *Fleetwoodi* ſententiam refellit, quod doctrinæ divinitas ex miraculis probari nequeat, & *Bernardi Connoris*, miracula per ſuſpenſionem legum motus explicantis, ſententiam periculo quidem carere, inſufficientem tamen eſſe, nec ad vera miracula a falſis diſcernenda quicquam

Digitized by Google

quam conferre judicat. Quoniam *Anti-Wolſiani* definitionem miraculi *Wolſianam*, quod ſit *effectus ſupernaturalis*, *effectus* autem *ſupernaturalis* cenſeri debeat, *cujus ratio non continetur in eſſentia & natura* ſeu *viribus corporum, nec in eſſentia & natura totius mundi*, tanquam impiam traduxere; fieri omnino non poterat, quam ut Cl. Autor eandem defenderet atque a verborum detorſionibus liberaret, oſtendens, quod eadem accipienda ſit de præſenti rerum naturalium nexu, in quo ut rationem ſufficientem actus ſui habeat, quod ſupernaturale eſt, impoſſibile eſt. Quis enim affirmaverit, quod effectus ſupernaturalis ex naturali cauſarum atque effectuum hujus nexus concatenatione fluat? Illuſtrat notionem *Wolſianam* exemplo pluviæ miraculoſæ precibus *Eliæ* impetratæ, *1 Reg. XVIII, 45*, & illam quoque Cel. *Wolfii* ſententiam propugnat, qua mundus quolibet miraculo mutari, neque idem amplius manere dicitur: etenim cum, judice Noſtro, in ſe plana, facilis & cuivis vel mediocri animi attentione cogitanti obvia ſit, prope ipſum miraculum eſſe exiſtimat, quod illius adverſarii tantas de ea excitaverint lites atque turbas, & ingenue profitetur, ſe tales objectiones ab iis non expectaſſe, quæ a mente *Wolfii* prorſus alienæ ſunt. Etenim verba Viri eo detorquent, quaſi is aſſereret, miraculo quovis totalium corporum mundanorum Syſtema ita diſturbari, ut, ſi ordinatam ſuam retinere revolutionem corpora cœleſtia inter ſe debeant, novo quodam reſtitutionis miraculo opus ſit: unde ad providentiam Dei extraordinariam cum ipſis miraculis plane negandam valere ajunt conſequentiam, ac talia fingere non aliud eſſe pronunciant, quam miracula in univerſum explodere, aut ſuum potius atheiſmum prodere. Remittit præterea Lectorem plura de his deſiderantem ad obſervationes elencticas in controverſia *Wolſiana* editas, quarum mentionem fecimus in Actis A. 1726 p. 463, 467, & diſſertationem ſuam de jure conſequentiarum. Monet deinde nonnulla circa meditationes *Frider. Wagneri*, Paſtoris Navenenſis in Marchia, de primo Chriſti miraculo, quæ non rem ipſam, ſed methodum tractandi concernunt, & *Spinoſæ*, miracula pro operibus naturæ inſolitis habentis, commenta confutat. Digreditur hinc ad quæſtionem: num Deus hodienum miracula faciat? ubi dubia nonnulla movet

ad-

adverſus miraculum Pariſiis A.1725 publice nunciatum & ab eminentiſſimo Cardinali *de Noailles* peculiari ſcripto epiſcopali concelebratum. Miraculum iſtud conſiſtit in ſubita ſanatione fœminæ per invocationem panis benedicti ſolenni proceſſione per vicum, quem ea inhabitavit, deportati, quam Noſter vivaciſſimæ ejus imaginationi de præſentia Chriſti vera & reali in pane circumgeſtato tribuit. " Fœmina, inquit, vivaciſſima imaginatione " prædita, de præſentia Chriſti vera & reali in pane circumge- " ſtato, licet perperam, perſuaſa, magna contentione, maxima " corporis ſpirituumque animalium agitatione, manibus pedibus- " que incedens, ſolennem illam proceſſionem inſecuta eſt: quo " ipſo factum videtur, ut, aucta per objecti præſentiam imagina- " tionis vi fortiusque hinc & per inſignem corporis agitationem " excitato ſpirituum animalium motu auctoque ſanguinis circu- " lo, repente ſtupenda in partibus fluidis facta fuerit commutatio, " a qua totum ſanationis pependit negotium. Urget vero contra circumſtantias hiſtoricas, quod a teſtibus confirmari non potuerit, ſanationem factam eſſe in inſtanti, cum per adhibita antea medicamina partes & fluidæ & ſolidæ ad ſubſecutam ſanationem jam præparari potuerint, neque etiam conſtiterit, ſanationem eſſe ſine omni remedio factam, ſola efficacia fidei ac pietatis illius ægrotæ, cum nemo mortalium de internis judicare valeat. Addit, experientiam confirmare, quod febres aliique morbi graviores & tenaciores ſolius imaginationis vi per *abracadabra* aliasque voces nihil ſignificantes in inſtanti ſæpe curati ſint. Tandem monſtrat, ad miracula non majorem Dei potentiam, quam ad effectus naturales producendum requiri, quin hos ipſos majus ſapientiæ ac potentiæ opus eſſe, quam illa: quam eandem ſententiam, *Sturmio, Fleetwoodo, Connoro, Clarkio, Bülffingero,* ipſi eminentiſſimo Cardinali *de Noailles*, aliisque probatam, tanquam impiam & profanam in *Wolfio* exagitavere *Anti-Wolfiani.* Doctam vero de miraculis diſſertationem brevi ad lectores, qui ſibi ſoli ſapere videntur aliorumque meditationes etiam nondum lectas damnant, admonitione finit.

PETRI

Digitized by Google

PETRI WESSELING OBSERVATIONUM variarum Libri duo, in quibus multi veterum Autorum loci explicantur & emendantur.

Amſtelodami, apud R. & J. Wetſtenios & W. Smith, 1727, 8 maj.
Alph. 1 pl. dimid. 16.

CL. *Petri Weſſelingi* hic Obſervationes eo libentius enarramus, quo certius ex iis conſtat, Cl. earum Autorem in antiquis utriusque linguæ Autoribus verſatiſſimum eſſe, eosque magno cum judicio & ſedula attentione pervolviſſe, & felix proin in obſcuris locis dilucidandis & depravatis emaculandis ingenium oſtendere. Ipſum præſtantiſſimum opus, diviſum in duos Libros, iterum in ſexaginta Capita ſubdiviſum eſt, ita, ut quivis Liber triginta capitibus abſolvatur. Dedicavit vero illud Cl. Autor Celſiſſimo & Sereniſſimo Principi Arauſionenſi & Naſſovio terſa & facili Elegia. Quamvis autem nihil non præclarum & lectu dignum ſit in his ipſis Obſervationibus; ea tamen ſpecimina in medium tantum afferre libet, quæ nobis imprimis viſa ſunt ingenioſa
& ἐυστόχως excogitata. Ita in Iſæi Orat. p. 73 pro φελεάδα χωρία, Lib. I cap. II.
quod Græciæ omnino ignotum, feliciſſime ſubſtituit φελλέα δὲ
χωρία, loca ſalebroſa & aſpera, φελλεῖς enim Atticis ſunt, teſte
Suida, πετρώδεις τόποι, loci aſperi, unde forſan ipſum noſtrum
vernaculum *Fels*, petra, quod obiter monere liceat. Erudita vero Cap. III.
imprimis eſt Commentatio de Diis Deabusque κληδούχοις ſive clavigeris, qua, allatis veterum Græcorum & Latinorum locis, egregie docet Cl. Autor, Dianæ, Minervæ, Junoni, Matri Deum, Parcis, Quieti, Proſerpinæ, Jano, Portumno, Mithræ, Serapidi, Plutoni aliisque claves fuiſſe aſſignatas, qua re inſignem ſane lucem affert iis S. Apocalypſeos locis, in quibus Salvator tenere dicitur
κλεῖς ᾅδου, θανάτου καὶ ἀβύσσου, claves Orci, mortis & voraginis.
Ingenioſa quoque eſt conjectura, quando in ſcriptoribus Geopo- XIV.
nic. L. XV, 7, pro Ἀκραμαμώριον, quæ vox, ipſo fatente Cl. Editore Petr. Needham, nihili eſt, ſcribendum cenſet Ἀκρεσαμώνιον ad formam Ἀκροκορίνθιος, idque ex Strabon. L. XIV opportune
firmat. Docet etiam ex Heſiodo, Philoſtrato & aliis, recte apud XV.
Appianum dici τὴν θάλασσαν ἐργάζεσθαι, mare exercere, ſeca-

re, quod Vir quidam doctus in dubium vocaverat, ſimulque hac
phraſi ſcite illuſtrat locum *Apocal. XVIII, 17*, ὅσοι τὴν θάλασσαν
Capp.16,18, ἐργάζονται. Vitruvio vero imprimis emaculando & ſuo nitori re-
21 & L.II, c. ſtituendo operam impendit ſedulam ex Cod. MSto Franequera-
13, 20 & 28. no, qui, quantum ex variis lectionibus colligere eſt, ab optima ſane
manu eſſe videtur. In Orphei Argonauticis varia emendat, quæ
ſeſe Lectori Critico facile probabunt. Sic v. 735 pro βάλλον ἐπ᾽
αἰγαλὸν, quod ægre quadrat, & hinc obſcure in verſione fuit ex-
preſſum, felicius ſubſtituit: πυλὼν ἐπ᾽ αἰγαλὸν, idque ex L. II
Argonauticor. Apollonii Rhod. liquido confirmat: porro apud
Orpheum v. 755, ἕσπερ᾽ ἐπ᾽ ἀξείνου, veſpera ab immiti, contra o-
mnem ſenſum & ipſum expeditionis Colchicæ curſum legebatur,
quod Noſter ſagaci conjectura optime mutat in ἔσχατ᾽ ἐπ᾽ ἀξεί-
νου, ad extremum ponti terminum, idque iterum ex Apollon. Rhod.
confirmat, ubi ἔσχατα πείρατα πόντου ſcriptum eſt, item ex Eu-
ripide, qui in Medea habet γῆς ἐπ᾽ ἐσχάτοις. Præ aliis vero ſe
commendat conjectura noſtri Autoris, qua in eodem Orpheo v.
761 pro corruptis ἄρα στέφανον κ. λ. legendum ipſi videtur ἄρ᾽
ἄστυ φανὸν acutiſſime: nec prætermittenda denique illa eſt emen-
datio, qua v. 151 pro ἐρεμνῆς Μιλήτοιο, tenebricoſæ Mileti, ſcripſiſ-
ſe credit Orpheum ἐρύμνης Μιλητ. munitæ Mileti, ſolemni urbium
magnarum titulo apud Poetas, ut ex Callimachi hymno in Delum
XXX. & aliunde conſtat. Id quoque attentione dignum, Thomam Ma-
giſtrum multa ceu minus Attica damnaſſe, quæ nihilo tamen mi-
nus ἀττικώτατα eſſe Cl. Autor oſtendit, ut ſunt ἀνήλωσα & ἀνή-
λωκα apud Sophoclem, Demoſthen. & Iſocrat. ἀνθρωπίνη φύσις
apud Platon. aliquoties & ap. Demoſthen. θεήλατον in bono ſigni-
ficatu ap. Euripid. πρεσβευτὰς & πρεσβευταὶ iterum apud De-
moſthen. & Thucyd. ut alia taceamus, quæ omnia bonus ille Tho-
mas pro minus Atticis habet, quum tamen optimæ ſint monetæ:
unde apparet, illi perquam exiguam fidem in his eſſe habendam,
quum ipſe Atticam dialectum non ſatis calluiſſe videatur, quod
præter Cl. noſtrum Autorem monuerunt jamjam Viri celeberri-
mi, Lamb. Bos. Paul. Leopardus, Barbeyracus, J. G. Grævius ad Lu-
ciani Solœciſtam, ut & Jo. Jenſius, quos hac de re laudat Cel. Fabri-
Lib.II, c.2. cius L. IV Bibl. Gr. Cap. 34. Tranſit ad alia Cl. noſter Autor. Sic
in

Digitized by Google

in morem Muhammedanorum a vino ſeſe abſtinendi inquirit,
eumque perantiquum eſſe, ex Nabatæorum, apud Diodor. Sic. L.
XIX, & Rhechabitarum, *Jerem. XXXV*, inſtitutis erudite illuſtrat.
LXX Senes in vertendis ſacris oraculis ſæpius lapſos fuiſſe, dum Cap. 3, adde
varie legerent, ipſis quoque ab aliis multa aſſuta fuiſſe, quæ non ab c. 21, L. I.
ipſis, perſpicue docet. Varios quoque producit verſus Sophocle- 6.
os aliter apud Heſychium ſcriptos ac in hodiernis editionibus ex-
tant, & genuinam lectionem illi Tragico feliciter reſtituit. Sic & 10.
in varias ſignificationes vocum ἀπάτωρ & ἀμήτωρ inquirit, ſimul-
que περιμάχητον illum ſacrum locum, *Hebr. VII, 3*, de Melchiſe-
deco ἀπάτορι καὶ ἀμήτορι pulchre illuſtrat. Præfectorum præto-
rio Catalogum, a Cl. Petr. Fabro in Semeſtribus levi brachio confe-
ctum, auget quoque luculento additamento. Præclaram non mi- 11.
nus operam ponit in digerendis in ſuos annos rebus Jul. Caſ. geſtis 18.
veroque conſtituendo ipſius Flaminii anno, contra ſententiam Ill.
Cardinalis Noriſii. Docet inſuper, vocem ἀυχμαλέοι in verſu 20.
Chœrili apud Joſeph. L. I contra Ap. & analogice Græcam eſſe, ut
ab ἀυχμὴ ἀυχμαλέος formetur, ſicuti ab ἄυη ἀυαλέος, & a
δίψα διψαλέος, & ipſo, quod maximum, Xenophanis verſu apud
Athen. L. XII c. 6 defendi, qui habet ἀυχμαλέοι χαίτησιν, pari
ſenſu, adeo ut hinc lapſus ſit Cl. Lamb. Bos, quando in Animad-
verſ. in Auct. Gr. c. 28, vocem Græcam eſſe negat, & hinc in ἀυ-
χαλέοι, quod apud Heſych. mutandum cenſet, omnesque illi erra-
rint, qui in verbis Chœrili mendum latere putant, ut certe fecerunt
plurimi. Oſtendit quoque contra Harpocrationem ex Herodo- 22.
to, Daricos ſic dictos nummos aureos a Dario demum Hyſtaſpide
eſſe primum percuſſos & ſic nominatos. Quumque vox *naſtur-
tium* Varroni, ap. Non. Marcell. C. I 42, ab eo dictum videatur,
quod *naſum torqueat*, acri ſcil. ſuo & vellicante odore, Cl. Autor
rejectis inſulſis Etymologorum Græcorum nugis, vocem κάρδα-
μον, naſturtium, non tam Græcam, quam Perſicam potius eſſe vo-
cem aſſerit, quam ex verbo Orientalium חרטם *Chartam*, naſum
pungere, unde חרטום *Chartom* roſtrum & Arabicum خرطوم
Chordom naſus, quod propius ad vocem κάρδαμον accedit, inge-
nioſiſſime derivat. Alibi valide docet, Ameſtrin Xerxis uxorem 24.
non eſſe Eſtheram illam biblicam, ut ſoni vicinitate inductus cre-

diderat Joſeph. Scaliger aliique cum eo, quia illam ut crudeliſſimam deſcribit Herodotus; hanc contra ut mitiſſimam ſacer textus: quam Herodotum inter & ſacrum Codicem diſcrepantiam, ut id obiter inſeramus, jam ante noſtrum Cl. Autorem accurate pro more annotavit Vir ſummus Humphridus Prideaux in immortali opere de ſacræ Hiſtoriæ cum profana Connexione, Part.
Cap.30. I Lib. IV. Fere quoque Noſter perſuadet, in Juliani Epiſt.60, ad Jamblich. pro *ἐμὰν φρένα καιομέναν πόθῳ ἂν ἐφύλαξας*, legendum eſſe *ἐφλέξας*, idque teſtibus idoneis, Ariſtæneto puta atque Dione Chryſoſtomo, comprobat. Quumque apud Ælianum L. XVII c. 37 Hiſt. Animal. in Hiſtoria de aquila ab homine, & viciſſim homine ab aquila ſervato hæc depravate legantur: *ὁ μὲν ἀετὸς τῷ σώματι ἀμιγής*, quæ ſine ſenſu; Noſter contra, ſuffragante imprimis Apoſtolio Cent. II,6, Ælianum ſcripſiſſe credit *τῷ σώσαντι ἀμοιβῇ* acutiſſime, niſi quod faciliore negotio locum ita emendandum *τῷ σώματι ὑγιής*, pace Cl. Autoris, arbitremur. Laude tandem ſua minime defraudanda eſt illa conjectura, qua Silium Italicum L. XII, 408 ſcripſiſſe exiſtimat:

— — — nec cedet Homero
Aſcræo famave Seni,

pro vulgatis hactenus:

nec cedet honore
Aſcræo famave Seni.

Atque hæc hactenus. Omnis enim fere liber nobis huc eſſet transſcribendus, ſi omnia quidem præclare & ingenioſe dicta noſtri Autoris hic congerere animus eſſet. Id ſaltim addere liceat, ingenuam & liberalem noſtro Autori eſſe mentem, unde factum, ut contra pravum plerorumque Criticorum morem, eruditos viros, quos paſſim, & quidem merito, refellit, modeſte & humaniter tractet, & rem dixiſſe contentus, ab omni verborum acerbitate abſtineat; quam inſignem humanitatem pios præſertim B. noſtri O-
Lib.I,c.7,15, learii manes expertos fuiſſe apparet. Quum enim ſæpius in ejus
& L.II, c. 8, Obſervationes & emendationes in Philoſtratum Noſter ſedulo in-
& 25. quirat, iisque non raro longe meliores & certiores feliciſſime ſubſtituat, ſeſe tamen ſemper inter modeſtiæ limites continuit, nec unquam in obſervantiam peccavit, quam tanto Viro omnino debebat.

bebat. In quo laudabili certe inſtituto ſequutus eſt Cl. Lambert. Bos τὸν μακαρίτην, qui quum varia quoque haberet, quæ non ſine gravi ratione contra ejusdem beati Viri Verſionem & Obſervat. in Philoſtratum moneret in Animadverſ. in Auct. Gr. Capp. 7, 8, 9 & 10, ſollicite tamen cavit, ut non niſi modeſte & circumſpecte ab eo diſſentiret; quod utinam omnes illi facerent, qui humaniores quidem literas ſe ſtudioſe colere profitentur, re ipſa tamen in ſcriptis ſuis virulentis oſtendunt, ſe omnem penitus exuiſſe humanitatem.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI Poecile, ſive Epiſtolæ Miſcellaneæ.

Tomi II Liber IV.

Halæ, in officina Rengeriana, 1727, 8.

Plag. 9.

PRima hujus libri, quo Tomus ſecundus finitur, Epiſtola ſive Diſſertatio aliquot Terentii, Phædri, Petronii, & Ciceronis loca emendat. *Altera* de Samuelis Rachelii, clariſſimi JCti, vita & ſcriptis agit. *Tertia* Lutheri liber contra Henricum VIII Angliæ Regem ſcriptus examini morali ſubjicitur, & conceditur quidem, Lutheri iram exarſiſſe juſto vehementius, attamen excuſari eum poſſe cenſetur primo jure gladiatorio, deinde jure ac more ſui ſeculi. Ceterum minime a Pontificiis hunc librum Lutheranis objici poſſe, Cl. Autor contendit, cum hunc ipſum morem, aſpere tractandi ſummos Principes, in Papatu didicerit Lutherus, ac reducta puriore religione omnibus Autor fuerit ſumma Principes proſequendi reverentia. *Quarta* ediſſeritur, cur Jacobus Apoſtolus *cap. II, 8* legem de amando proximo vocet νόμον βασιλικὸν, doceturque, *regiam legem* dici pro *regina legum*, quemadmodum Virgilius *regiam Junonem* vocet & *regiam conjugem* pro *regina Junone* & *regina conjuge*. Ibidem locus ille perobſcurus, *Numer. XIII, 33*, per hypallagen exponitur, & hiſce verbis: *Terra hæc eſt comedens ſeu conſumens habitatores ſuos*, hæc ſubjungitur paraphraſis: *Multitudo incolarum tanta eſt, ut totam illam terram &, quæ ibi naſcuntur, conſumant: neque adeo locus ibi* reli-

Digitized by Google

relictus eſt, ubi nos poſſimus conſidere. *Quinta* Stephani Gauſſeni, Salmurienſis Theologi, vita exponitur ejusque laudatur eruditio. In eadem Diſſert. cenſura exercetur in Chryſoſtomi *libros ſex de ſacerdotio,* Joannis la Placette *Theologiam moralem*, Gottfridi Olearii librum *de veritate religionis Chriſtianæ*, Frid. Spanhemii opus *de Papa fœmina*, Petri Alcyonii libros duos *de exilio*, Jo. Pierii Valeriani & Corn. Tollii libellos *de infelicitate literatorum*, Joſ. Barberii opuſculum *de miſeria Poetarum Græcorum*, Ger. Croeſii *Hiſtoriam Quakerianam*, & Verulamii *Hiſtoriam Henrici VII.* Subjiciuntur novem parerga philologica, e quibus duo repetimus. Scilicet primo obſervatur, errare communiter grammaticos, putantes, βέλτερος eſſe vocem comparativi gradus, cum omnino ſit poſitivi. Deinde in dictione illa *Actor. XXII, 3,* ζηλωτὴς τοῦ Θεοῦ judicatur ineſſe Hebraiſmus, ut ſignificet *zelotam acerrimum.* *Sexta* Diſſertatione tria argumenta hiſtorica exhibentur. Primo nimirum oſtenditur, novellas politices hebdomarias primum publicari cœpiſſe Lutetiæ A. 1631. Tum de Ludovico Saltatore, Comite Thuringiæ, diſputatur, nec ſolum comprobatur Cl. Reinhardi ſententia, qui nuper ſingulari libello ſaltum ejus ex arce in Salam fluvium inter falſiſſimas fabulas retulit, ſed etiam contenditur, falſum prorſus eſſe, quod vulgo traditur de Comitis illius adulterinis amoribus. Tandem, cur Henricus ille, qui contra Fridericum II electus fuit Imperator, cognomentum geſſerit *Raſponis*, inquiritur, oſtenditurque, eum a ſede ſua Thuringica *Raſpe*, poſtea dicta *Raſpenberg*, hodie *Raſſenburg*, ita fuiſſe cognominatum. *Septima* nova lux infertur Hieronymi *ad Magnum oratorem* Epiſtolæ. *Octava* exhibentur excerpta e literis Andreæ Acoluthi, Chriſtiani Gryphii, Davidis Rungii, & Chriſtoph. Sontagii. *Nona* producuntur aliquot *macromicri*, hoc eſt, viri corpore perparvi, ingenio ac virtute maximi, Melanchthon, Moſellanus, Ulr. Huttenus, Aleſius, Faber Stapulenſis, Selneccerus, Corn. Muſſus, Andr. Maurocenus, Nic. Taurellus, Corn. a Lapide, Petrus Petitus, Opitius, Conringius, Eraſmus, Hobbeſius, & Puſendorfius. *Decima* Diſſ. de concordia ſcholæ atque eccleſiæ exponitur. Denique *undecima* docetur, *Actor. XVII, 22* Paulum non notare ſuperſtitionem Athenienſium, ſed

eorum

eorum laudare religioſitatem. Simul etymologia vocum *religio* & *ſuperſtitio* e tenebris in apricum producitur.

BERNARDI SIEGFRIED ALBINI DE OSſibus corporis humani.

Leidæ Batavorum, apud Henricum Mulhovium, 1726, 8.
Alph. 1 pl. 16½.

ROgatus ab Auditoribus ſuis Clariſſ. *Albini*, ut Epitomen quandam rei Anatomicæ ad uſus eorum conſcriberet, publicaretque, illam ejus partem, quæ eſt de oſſibus, nunc primum exhibet; in qua id operam dedit, ut artificium, quo rerum omnium Creator totam conſtructionem ac formam oſſium hominis adulti perfectique fabricatus eſt, uſusque, quos omnia tum univerſa, tum ſingula, tum quæque cujusvis eorum partes habeant, paullo accuratius breviusque complecteretur. Et ut pictores ad cujuscunque rei imaginem in tabula exquiſite exprimendam toti ab exemplari dependent, ita & ipſe multiplices illas variasque oſſium formas verbis quaſi depicturus oculos de iis ipſis nusquam dejecit. Quæ vero ſit utilitas, quæque opportunitas in nobis eorum, cum ex putrefactis mortuorum corporibus, tum e vivis hauſit, ut in Præfatione aſſeverat. Unde factum eſt, ut communia & pervulgata, & quæ ex aliorum ſcriptis intelligi poſſunt, tradiderit, adjectis plurimis, quæ videntur præteriiſſe priores. Et quo facilius ac melius tot tamque diverſas ac mirificas oſſium formas & commiſſuras animo & quaſi oculis percipere ac memoria cuſtodire poſſent Lectores, earum præſtantiſſimas & intelligentium virorum ductu expreſſas imagines ubique magna cura laudavit. Longe autem omnium, quæcunque in vulgus emanarunt, cum principes ſint Veſalianæ & effigierum delectu, & callida partium notatione, & definientium linearum gratia, umbrarumque artificio eximiæ, ad eas præſertim legentium oculos relegavit. Ubi vero Euſtachianas aliquid præter eas præcipui habere aut easdem illuſtrare deprehendit, ipſas quoque allegavit. Præmiſſis igitur paucis, generaliora de oſſibus quæ concernunt, ſceletum virilem perfectum examini ſubjicit, ejusque caput, truncum, pedes & brachia ſeorſim con-

Digitized by Google

contemplatur, deque oſſe hyoide ſermonem facit; hinc ſceletum fœmininum perfectum conſiderat, & in quo a virili diſcrepet, monet, ac denique appendicem de dentibus ſubjungit. Spes igitur eſt, fore, ut ex præſenti Tractatu non contemnendos Lectores fructus ſint reportaturi.

EXCERPTA EX LITERIS AD JOH. BURCH. MENCKENIUM datis a JO. FRIDER. WEIDLERO, de obſervatione Eclipſis Solaris, inſtituta Witebergæ die XV Septembris Anni cIↄ Iↄcc xxvii.

DIe XV Septembris proxime elapſi, quo Solis defectus contigit, primo mane Euronotus, (S.O) ſerenitatem cœli, qua integro & amplius menſe antea fueramus gaviſi, notabiliter turbare videbatur. Columna argenti vivi in barometro, quæ die XIV Septembris altitudinem 27 digitorum & 6 linearum pedis Pariſienſis aſſecuta erat, die XV ſesqui linea decreverat, & ſparſæ paſſim per cœlum nubeculæ exiguam videndæ eclipſeos ſpem relinquebant. Verum paulo poſt horam ſeptimam, invaleſcente Cauro, (N.W) nubes verſus orientalem plagam ex voto noſtro diſpellebantur. Itaque ad obſervationem accurate faciendam me accinxi. Intuleram autem antecedentibus diebus in conclave ortum reſpiciens organa neceſſaria, nempe horologium oſcillatorium, tripedali pendulo inſtructum, quod minuta prima & ſecunda indicat, & Teleſcopium Aſtronomicum longum 3 p. 7 dig. Pariſ. cui camera obſcura conformis longa 2 p 6 dig. adhæret. In fundo hujus cameræ obſcuræ, ſuper tabula vitrea, quæ tenui charta alba tegitur, orbis ſolaris, diametro 3 dig. 1 lin. ea facie, qua in cœlo lucet, foris inſpectantibus exhibetur. Circulus Solis imaginem excipiens, quinque aliis concentricis, atque inter ſe diſtantibus, in duodecim digitos diviſus erat. Nam cum duobus & dimidio pedibus tabula obſervationis a lente Teleſcopii ultima abeſſet, nullum intercedebat diſcrimen inter arcus peripheriæ ſphæricæ, in quam egreſſi, ex foco lentis ocularis, tanquam ex centro, ſolares radii diffundebantur, & inter tangentes ejusdem peripheriæ, ſive inter cir-

circulorum concentricorum, de quibus dixi, ſemidiametros. Et quamvis dediſſem operam, ut horologii tempus, ſecundum obſervationes Solis meridianas, aliquot ante diebus corrigeretur, tamen, cum translatio in locum & ſitum diverſum, mutabilitatem quandam ipſi inferre videretur, ſtatim poſt abſolutam eclipſis obſervationem, menſus ſum duas Solis altitudines, ope quadrantis quinque pedum, in quo ſingulæ ſecundorum minutorum decades, rectis transverſalibus diſtinguuntur. Et auxilio primæ altitudinis, 27 gr. 34 m. 30 ſec. ſive adhibita correctione Wurzelbaueriana, demtaque refractione 3 minutorum, 27 gr. 31 m. 30 ſec. & poſitis inſuper (1) diſtantia poli a zenita Witebergæ 38 gr. 8 m. 2) Loco Solis 21 gr. 45 m. Virginis, & inde declinatione Solis 39 gr. 17 m. 3) pro momento obſervationis, reperi, altitudini Solis modo commemoratæ reſpondere hor. 8 m. 50 ſec. 47. Atque ita perſpecto tempore vero, incrementa & decrementa defectus ſolaris ſequentem in modum ſeſe habent.

		H.	M.	S.
Initium Eclipſis antemerid.		7.	18.	19
Phaſes creſcentes	1 dig.	7.	23.	34
	2 digiti	7.	35.	24
	2½ dig.	7.	47.	19
Phaſes decreſcentes	2⅓ dig.	7.	55.	4
	2 dig.	8.	7.	59
	1½ dig.	8.	13.	24
	1 digit.	8.	19.	54
	Finis.	8.	29.	51

Proportio ſemidiametrorum Solis & Lunæ erat circiter 157, 168. Favit ſerenum cœlum, quoad duravit obſervatio. Diſcus Lunæ, qua partem ſub Sole viſam, perfecto terminabatur circulo. Color intus niger, in margine cœruleus, tandem flaccus in album Solis lumen deſinebat, & Lunæ orbem ambiebat. Maculæ, uti hoc anno frequentiſſime ſub Sole apparuerunt, ita neque die defectus ſolaris defecerunt. Novem diſtincte conſpeximus, quarum ſuprema verſus occaſum poſita, circiter quadrageſimam octavam diametri ſolaris partem capiebat. Sed hæc inter mediocres, quas hoc anno vidimus, locum tuetur.

Die Begebenheiten des Prinzen von Ithaca ꝛc.

h. e.

PRINCIPIS ITHACENSIS FATA, SIVE Telemachus Patrem ſuum Ulyſſem quærens, Poema ex gallico Celeb. FENELONII libro Germanice redditum, & animadverſionibus Mythologicis, Geographicis, Hiſtoricis atque Ethicis illuſtratum a BENJAMINE NEUKIRCHIO, Conſ. Aul. Brandenb. Ansbacenſi, Principis hæreditarii Ephoro & Reg. Soc. Scient. Berol. membro.

Ansbachiæ, apud Joſ. Valent. Lüders, 1727, fol.
Alph. 5 pl. 18 Tabb. æn. 8.

QUod ob operis præſtantiam & interpretis, Poetæ inter noſtros celeberrimi, famam, dudum exſpectatum eſt, tandem ex parte prodit Poema Heroicum vernaculum, quod, proſam maxime *Fenelonii*, Archiepiſcopi quondam Cameracenſis, ſecutus, aliquot partibus abſolvere inſtituit Celeb. *Neukirchius*. Conſtat inter omnes, quanto ubique plauſu receptum fuerit opus hoc ab omnibus, qui vel inventionis fœcunditatem, vel ordinis, qui in epico carmine difficillimus eſt, elegantiam, vel doctrinæ moralis ubertatem, vel denique puri ſermonis venuſtatem in eo agnoverunt, nullis quippe contra Autorem præjudiciis impediti. Non defuere quidem, qui acriori idem cenſuræ ſubjicientes, vel *Telemachomanias*, vel alia id genus ſcripta critica publicarent, nullo tamen fructu. Prævaluit enim univerſo omnium fere nationum Europæarum conſenſu *Fenelonii* liber, nec ulla fere eſt lingua cultior, in quam non translatum fuerit, proſaico ſaltem ſermone, quo gallice conſcriptum erat, opus hoc heroicum. Noſtro quoque idiomate dudum lectum eſt, a Cl. *Boſio*, Lignicenſ. in Sileſia Profeſſore verſum, qui ſub *Talandri* nomine alia quoque multa non ſine plauſu ſcripſit. Verum qui carmine redderet ſcriptum, ſecundum omnes Poematis Epici leges diſpoſito, inveniebatur nemo; donec V. C. *Benj. Neukirchius*, Poeta inter noſtrorum primos collocandus, ante decennium & quod excar-

excurrit, ſe laborem hunc ſuſcepturum eſſe, non ſignificaret tantum amicis, verum ſpeciminibus etiam prælectis confirmaret. Enimvero nec nobis hactenus defuere poemata Epica, ex aliis maxime linguis non infeliciter traducta. Exſtant enim, præter Poſtelii Wittekindum, ex Autoris ingenio profectum, verſiones variæ, ut Torquati Taſſi verſio ante hos centum annos elaborata: Virgilii Æneis a Schirmero carmine heroico vernaculo ante hos 60 annos reddita; Lucani bellum Pharſalicum a Seckendorfio ante annos XXXII verſu germanico, rhythmis tamen deſtituto, expoſitum; &, ut alia minoris momenti poemata prætereamus, Brokeſii Clades puerorum Bethlehemiticorum ex Mariniano poemate Italo ante decennium tranſlata. His omnibus autem palmam prærepturus videtur Clariſſimus *Neukirchius*, qui cum proprio Marte Poema aliquod heroicum conſcribere facile potuiſſet, maluit tamen alieno operi vertendo laborem ſuum impendere. Ita autem inhæſit textui Gallico, ut libertate quadam, Poetis minime vitio vertenda, in eo exprimendo uſus ſit; neque tam verſionis, quam novi operis faciem dederit Telemacho ſuo. Virile ubique carmen Noſtri eſt, nec præter modum tumidus eſt ſtilus ejus poeticus, ſed qualis Epopœiam decet, caſtus & purus, materiarumque & perſonarum ſubinde loquentium dignitati accommodatus. Orationes certe inſertæ nativo quodam decore ſplendent, affectusque diverſos loquentium eleganter ſatis exprimunt: cujus rei ſpecimina dari poſſent, niſi in ipſo opere eadem legere præſtaret. Atque ita comparata ſunt cetera, ut vel acutiſſimi Critici nonniſi pauciſſimos nævos in tanto opere deprehendiſſe ſibi videantur. Animadverſiones quod attinet textui ſubjectas, facile apparet, eas in gratiam Principis adoleſcentis, cujus Ephorum agit Noſter, plerumque additas eſſe: ejusdem uſibus enim integrum opus deſtinatum eſſe, vel ex ipſa dedicatione libri ad eundem directa conſtat. Sunt tamen inter morales politicasque obſervationes non paucæ, quæ etiam adultiorum attentionem merentur, Autorisque in ſcientiis his eruditionem haud vulgarem loquuntur. In Mythologicis non usque adeo prolixus eſt, cum Lectores deſideret, in his non plane hoſpites. Ceterum a chartæ & typorum elegantia liber maxime commendandus, quibus Figuræ

Digitized by Google

quoque accedunt æri inſculptæ ac ſingulis libris præfixæ, quæ operi non parum ſplendoris conciliant, magnificentiamque Principe dignam præ ſe ferunt.

IMPERIUM BABYLONIS ET NINI EX monimentis antiquis, Autore JOH. FRIDERICO SCHROEERO, Archidiacono Luccavienſi.

Francof. & Lipſiæ, apud G. M. Knochium, 1726, 8.
Alph. 1 pl. 7½.

MErito eæ antiquitates curatius pertractantur, quæ ad illuſtrationem Hiſtoriæ ſacræ faciunt. Non igitur laude debita fraudandus eſt Plur. Reverendus Autor, cum hic publicat ſpicilegium ſibi relictum a Scaligero, Petavio, Uſſerio, Conringio, Marshamo, Cellario, Perizonio, & Vitringa, qui & ipſi hiſtoriam Babylonis & Nini diligenter excuſſerant. Ceterum facile intelligitur, occurrere hic & multas & maxime arduæ definitionis diſceptationes: quare potiora duntaxat argumenta hujus libri commemorabimus. Diviſus is eſt in ſex Sectiones, quarum *prima* origines Babylonici Imperii explicantur; *altera* de originibus regni Aſſyriaci ejusque ad Aſſarhaddonis tempora propagatione diſſeritur; *tertia* mutationes regni Aſſyriaci, Babyloniorumque & Medorum defectiones exponuntur; *quarta* ad finem perducitur hiſtoria regni Aſſyriaci; *quinta* hiſtoria Babylonici regni a Nabopollaſſare reſtituti continuatur usque ad mortem Nebucadnezaris; *ſexta* denique ſucceſſores Nebucadnezaris deſcribuntur & regni totius exitium. Ut igitur ad *Sectionem primam* revertamur, ejus initio contra Beroſum negat Cl. Autor, imperia ante diluvium fuiſſe, urgens non ſolum ſilentium Moſis, ſed etiam ſummam illorum temporum corruptionem, ex qua elucere putat, non fuiſſe tum conſtitutos imperiorum ordines. Addit, ante diluvium viguiſſe Theocratiam, qualis poſtea fuit inter Iſraelitas, ſolumque Deum iſtis temporibus exercuiſſe jura majeſtatis, & poſt diluvium demum ea tradidiſſe magiſtratibus. Initium hiſtoriæ Babylonicæ capit ex *Geneſ. XI, 2*, *Kedem* ibi memoratum non habens pro plagæ nomine, ſed, ipſam illam terram hoc nomine fuiſſe

ſe vocatam, ſtatuens. Hinc ad turrim delatus Babylonicam, receptam de ea ſententiam propugnat contra Perizonium & Vitringam. Ejusdem Perizonii ſententiam repudiat de Nimrodi nomine, quo appellatur *venator coram Deo*, cenſetque, ea appellatione deſcribi violentum aliorum oppreſſorem, & ſpeciatim hoſtem Eccleſiæ. Illuſtrata deinceps Moſis de illa turri narratione e ſcriptis τῶν ἔξω, de *Belo* diſputat, ejusque ſub nomine non Nimrodum latere, ſed Chamum, evincere annititur. Bacchi vero ſub nomine Nimrodum latitare, facile aſſentitur Bocharto. Conſiderat quoque haud perfunctorie nomen *Chasdim*, quo Chaldæi ſignantur in ſacro Codice, iisque ſe præbet ſuffragatorem, qui deducunt id a Cheſed, Nachoris filio, cujus etiam de migratione verba facit. *Secunda Sectione* ſtatuit, Aſſurem illum, a quo nomen traxit Aſſyria, Abrahami ex Kethura pronepotem, prima regni Aſſyriaci fundamenta jeciſſe circa tempora introitus Iſraelitarum in Ægyptum: at magnum illud regnum demum a Nino & ejus uxore Semiramide fuiſſe conditum. Facit igitur cum iis, qui *Geneſ. X, 11* vocem *Aſſur* pro nomine viri, non regionis habent, idemque ſentientis Perizonii argumentis contra Bocharti ſententiam prolatis ſubſcribit. Hinc adverſus eos diſputat, qui ex loco quodam Herodoti male intellecto Belum fingunt Aſſyrium, a Babylonio illo diverſum. De vera item Nini ætate longus eſt, deque ejus regni amplitudine narrationes Cteſiæ repudiat, etiam patronos ejus, Huberum & Pezronium, refutans. Ad reges Aſſyriæ inde venit illos, qui ſub exitum regni Iſraelitici clari fuere, &, quæ de iis traduntur in Codice ſacro, concinnum redigit in ordinem, cumque profanorum hiſtoricorum narrationibus diligenter componit. *Sectione tertia* docet, Nabonaſſarem, quem Scriptura ſacra *Baledan* appellet, ab Aſſyriis defeciſſe, & Babylonium regnum; Dejocem eodem exemplo regnum Medicum condidiſſe. Hic cum ſecus ſentientibus Scaligero, Conringio, Uſſerio, Marshamo erudite congreditur, ſimulque tempus, quo hæc geſta ſunt, e Canone eruit Ptolemaico, cujus autoritatem aſſerit contra Conringium atque Harduinum. *Quarta Sectione* de Aſſarhaddone diſputans & ejus ſucceſſoribus, ea occaſione autoritatem hiſtoriæ de *Juditha* labefactat & evertit. Sardanapalum a Nabopolaſſare

Digitized by Google

Babylonio victum & ad vivicomburium adactum concedit ac defendit finem attuliſſe Aſſyriaco imperio. *Quintæ Sectionis* maxima parte illuſtrat Rev. Autor res a Nebucadnezare geſtas, ejus delirium etiam divinitus immiſſum attentius contemplans, adeoque multam lucem inferens iis ſacri Codicis locis, qui de Nebucadnezare agunt, quos etiam defendit a pravis aliorum interpretationibus. *Poſtrema Sectione* cum difficillimam reddat tractationem ea opinio, qua Darius Medus creditur proximus fuiſſe ſucceſſor Belſazaris, primo oſtendit Cl. Autor, qua ratione ex iis ſalebris expedire ſe conati ſint Uſſerius & Prideaux, ſed ſimul contendit, duumviros hoſce plus juſto tribuiſſe autoritati Xenophontis. Scaligero cenſet ſuam ſententiam ſucceſſiſſe melius, ſed in eo falſum eum eſſe, quod pro una eademque perſona habeat Darium Medum & Nabonnidum. Rejectis hinc Conringii atque Harduini ſyſtematibus, itemque Anonymi illius, cujus Diſſertationem *de Dario Medo* nos inſeruimus his *Actis A. 1722 p. 20 ſqq.* ipſe contendit, Nebucadnezari ſucceſſiſſe Evilmerodachum filium, huic Neriglissoorum, ſororis maritum parricidam, tum Laboroſoarchodum ſive Belſazarem, tandemque Nabonedum, quo victo unaque cum Babylone capto finem impoſitum eſſe Imperio totius Orientis potentiſſimo.

JO. NICOLAI FUNCCII DE VIRILI ÆTATE Latinæ linguæ Tractatus.

Marpurgi, apud P. C. Müllerum, 1727, 4.
Plag. 20.

POſteaquam *A. 1724 p. 83 ſq.* jucunde recenſuimus Cl. Autoris librum *de adoleſcentia Latinæ linguæ*, cupide nunc amplexamur ejusdem opus de virili hujus linguæ ætate, quam inde a Corn. Syllæ & Ciceronis temporibus producit ad exitum Imp. Auguſti. Non tamen totum hic accipimus opus, ſed priorem duntaxat partem ejus, quæ ſuperſunt de oratoribus atque hiſtoricis dicenda, alio tempore edituro Cl. Autore. Hic igitur *Cap. I* exponuntur cauſæ, ob quas eloquentia Romana hoc temporis tractu provecta fuit ad ſummum faſtigium. Laudat hic æmulationem doctæ Græciæ, principum virorum erga literatos liberalitatem, magnifi-

ca

ca eloquentiæ præmia. Quibus de rebus poſtquam copioſe diſſeruit, *Cap. II* celebriores literarum patronos ex hoc ævo non ſolum nominatim producit, Syllam, Atticum, Pompejum, Jul. Cæſarem, M. Brutum, Octavianum Auguſtum, & Mæcenatem, ſed ſingulorum etiam vitam & in literatos merita, itemque ſcripta, perſequitur. Brevitatis quidem ſtudioſi hic non quæſiverint vitas horum virorum tam copioſe expoſitas; libenter tamen ubivis legi, quæ cum cura ſcripta ſunt, non negabunt. *Cap. III* agit de Catulli, Tibulli, Propertii, Virgilii, Horatii, & Ovidii vita, ſcriptis, ſtylo, & editionibus. Exempli cauſa tractationem ejus de Poetarum optimo maximo conſiderabimus. Differit ſcilicet de Virgilio a *p. 201* usque ad *p. 239*, §. XVIII verba faciens de nomine ejus, de univerſa vita fatisque, de literarum ſtudio, de amicis ejus & invidis, de morte & ſepultura, quicquid in tot libris, *quos evolvit*, invenire licuit, ſtudioſe & concinne congerens; §. XIX de bucolicis ejus carminibus & ſingularum eclogarum argumentis: ubi quidem ſilentio præterit eos, qui, quarta ecloga Chriſti adventum in orbem cani, ſibi aliisque perſuaſerunt; hinc de Georgicis, tandemque de Æneide, eadem uſus methodo; §. XX de ejus Catalectis, genuina Maronis carmina ab aliorum lucubrationibus diligenter diſcernens; §. XXI de iis, quos imitatus eſt in carminibus ſuis Virgilius: qua occaſione is cum Homero componitur, eique non ſolum opponitur, verum etiam anteponitur; §. XXI de imitatoribus Virgilii & admiratoribus, quos inter eminent Statius Papinius & Silius Italicus; §. XXIII de obtrectatoribus tanti Poetæ, & §. XXIV de ejus ſtylo, quem contra nonnullorum objectiones ſtrenue defendit, & artem ejus poeticam magnis & plane ſummis effert laudibus. Ultimo loco recenſet editiones Virgilii, & quidem §. XXV eas, quæ ſeculo decimo quinto, §. XXVI & XXVII eas, quæ proximis duobus ſeculis, & §. XXVIII eas, quæ noſtro hoc ſeculo factæ ſunt. Ubi quidem obſervamus facili negotio, hoc noviſſimo ſeculo, vel potius quarta ejus parte, nos accepiſſe editiones Virgilii undeviginti. Sed age progrediamur ad *Cap. IV*, quo eos Poetas perſequitur, qui aureo illo Latinitatis ævo minora reliquerunt opera, Corn. Gallum, Corn. Severum, P. Syrum, Pedonem Albinovanum, Manilium, cæteros. His eos adjungit Poetas, quorum nullum carmen ad noſtram pervenit ætatem,

Sabi-

Sabinum, Macrum, plures. *Cap. V* de Latinis hujus ævi Grammaticis agit, largiſſimam hic nactus de Varrone differendi materiam. *Cap. VI* claros iſtius ætatis Rhetores, quorum quidem perpauca ſuperſunt, perſequitur, atque hoc facto finem priori huic operis ſui parti imponit.

NOVA LITTERARIA.

HAut ita pridem allatus eſt ad nos *Lucanus*, curante *Franciſco Oudendorpio*, Ludi Harlemenſis moderatore, cum variorum notis Lugduni Batav. hoc ipſo anno duobus Voll. in forma quater plicata editus. Cum vero parum in eo vel eruditione Batavorum Criticorum, vel ſplendore aliorum illic impreſſorum librorum dignum contineatur, ſed paſſim frigidæ emendationes & longe deteriores expoſitiones inveniantur, paucis tantummodo lectorem noſtrum de hac editione admonere voluimus. Erit autem propediem, ut pluribus de iſto libro agamus, quando nempe Cl. *Cortii* noſtri majorem Lucani editionem, & hanc Oudendorpianam componemus, & non tam judicium noſtrum, quam judicandi materiam cuivis declarabimus. Vir Celeb. *Petrus Burmannus* novam & ornatiſſimam editionem omnium Catalectorum, prout a Scaligero & Pithœo in unum corpus redacta ſunt, jamdudum parat, & primo quoque tempore prelo committet. Diſpeſcet ille opus in *duos Tomos*, quorum prior Poetas minores, ut *rei Venaticæ*, *Bucolicos*, *Serenum Sammonicum*, *Avienum* &c. cum Virorum doctorum integris Notis, ineditis N. Heinſii, & Celeb. Editoris novis Animadverſionibus comprehendet; poſterior vero Epigrammata, & ſingularia Carmina exhibebit. Quibus accedet ineditorum Epigrammatum, veterum & elegantiorum, quæ olim N. Heinſius & Cel. Burmannus collegerunt, numerus haud ſpernendus. Doctrina & eruditio Editoris non niſi egregia de hoc etiam labore ſperare jubet: &, ut quantocius de præclaro iſto Opere latius in his Actis noſtris agere poſſimus, vehementer optamus. Verona nuntiatur, Illuſtriſſimum Marchionem *Scipionem Maffei*, poſt editam nuper nobiſque Menſe ſuperiori laudatam Hiſtoriam diplomaticam, jam in eo eſſe, ut ibi typis Alberti Tumermani edat opus elucubratiſſimum, ſub titulo: *Degli Anfiteatri, e ſingolarmente del Veroneſe Libri due*; quo docebit, Autores omnes, qui hactenus de Amphitheatris egerunt, oppido cœcutire falſiſque eorum delineationibus deceptos eſſe; unde novas ipſe dabit veritati maxime conſentaneas.

)：(o)：(

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXXVIII.

CORPUS JURIS APANAGII ET PARAGII, continens Scriptores, quotquot inveniri potuerunt, qui de Apanagio & Paragio ex inſtituto egerunt, in duos Tomos diviſum: accedunt Prolegomena de variis variorum Collectionibus earumque utilitate & incommodis, nec non Scriptorum nonnullorum, qui de hoc argumento egerunt, Vita &c. cum Indice rerum neceſſario; cura JOACHIMI MEIERI J. U. D. & Profeſſoris Gymnaſii Regii Göttingenſis, Ordinis ſui Senioris.

Lemgoviæ, ſumptibus Henr. Wilh. Meyeri viduæ & Jo. Henr. Meyeri, 1727, fol.

Alph. 8 pl. 9.

DOctorum ſuffragiis ſatis ſuperque notum eſt, materiam Juris publici de Apanagio & Paragio diu multumque in aulis Procerum hucusque fuiſſe controverſam, aliis cum *Springſfeldio* Apanagium in proprium & improprium diſtinguentibus; *Paragium* aliis ab *Apanagio* cum Schiltero ſeparantibus. Accedunt commoda diverſorum Principum & Comitum, controverſiam hanc, prout intereſt, foventium, & hinc uni alterive parti adhærentium. Hoc cum animadverteret Vir Conſultiſſimus *Joach. Meierus*, Göttingenſium Profeſſor, ob ſtrenue per quadraginta fere annos in Gymnaſio navatam operam bene & non ſine nominis honore emeritus, qui variis in Jure, antiquitate & hiſtoria ſcriptis, quorum nonnulla in Actis noſtris jam celebra-

Digitized by Google

lebrata exſtant, nomen ſuum non incelebre reddidit, ſuarum partium eſſe duxit, Collectionem Scriptorum, qui de Apanagio & Paragio ex inſtituto egerunt, inſtituere, iisque, quæ e penu eruditionis ſuæ ipſi ſuppetebant, nonnulla addere, ut ultro citroque penſitatis argumentis Proceres aularum & docti eo clarius perſpicerent, quænam ſententia mereatur ſuffragium, ſitque eligenda. Hinc præſens nata Collectio, cui præmiſſa Prolegomena *de variis variorum Collectionibus earumque utilitate & incommodis, nec non de Scriptorum nonnullorum, qui de Apanagio & Paragio egerunt, vitis.* Hac vero methodo in enarrandis variis variorum Collectionibus uſus eſt Autor, ut primo ſecundum facultatum Academicarum, quas vocant, ſeriem illas recenſeret, *Theologicas* ſcilicet, *Juridicas* tam publici quam privati juris, quibus materias affines *Legum antiquarum, ſtatutorum* & *conſuetudinum*, nec non *Capitularium* Collectiones ſubjunxit: *Medicis* quoque, quotquot ipſi licuit invenire, ordinem ſuum voluit ſervare; quibus abſolutis, pergit ad Collectiones *Hiſtoricas* Scriptorum tam profanæ quam Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ: *Chronologicas*, *Genealogicas, Geographicas, Diplomaticas, Numiſmaticas, Symbolicas, Emblematicas* & *Hieroglyphicas*, *Adagiorum* & *Apophthegmatum, Exemplorum, Diſſertationum, Programmatum, Præfationum*, *Orationum*, *Panegyricorum* & *Paræneticorum.* Sequuntur Collectiones *Epiſtolicæ, Vitarum* & *Biographorum*, quibus Scriptores recenſentur, qui *Imperatorum, Regum, Pontificum Romanorum, Moſcoviticorum* & *Turcicorum Monarcharum, Electorum* reliquorumque *Imperii Principum, Archiepiſcoporum* & *Epiſcoporum, Comitum* aliorumque tam natalibus quam eruditione *Illuſtrium Virorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Hiſpanorum, Anglorum* & *Scotorum, Suecorum, Danorum*, *Polonorum, Hungarorum, Siculorum, Belgarum*, nec non illorum, qui in variis provinciis claruerunt, Vitas & Elogia collecta ediderunt. *Profeſſorum* vero *Theologorum, Juriſconſultorum* tam antiquorum quam recentiorum, nec non *Politicorum, Medicorum* item, *Philoſophorum, Poetarum*, qui vitas collegerunt, ſibi ſpeciatim enarrandos ſumſit, addiditque alios, qui *Obſervationes ſingulares* ex Vitis Eruditorum collegerunt, & deſinit tandem in Vitarum *Artificum*, *Picto-*

Digitized by Google

Pictorum ſcilicet, *Chalcographorum* aliorumque collectione. Abſolutis ita Biographorum Collectionibus progreditur ad Collectiones *Carminum, Græcorum* puta, *Latinorum* tam *Veterum* quam *Recentiorum, Germanorum, Gallorum, Italorum, Anglorum* & *Belgarum* : *Inſcriptionum* & *Epitaphiorum antiquorum* & *recentiorum*, reliquorumque Operum, quæ generali *Philoſophicorum* nomine involvit. Haſce Collectiones ſequuntur *Itinerariorum, Fluminum & Aquarum, Sepulchrorum antiquorum, Lucernarum, Columnarum* & *Statuarum, Annulorum, rerum militarium* aliarumque ſcriptorum; ſcriptorum item *Rei Ruſticæ* Collectiones, *Aſtronomicæ* item, *Muſicæ*, & *Miſcellaneorum*. Prolegomenis finem imponit, enarrando vitas illorum, quorum ſcripta hoc Volumine exhibet, in quibus comparet *Georgii Henrici Springsfeldii* vita ab Eruditis plurimum hactenus deſiderata, variisque obſcurata opinionibus : *Johannis Henrici Lombardii*, cujus operam in hac Collectione navatam celebrat Autor : *Wilhelmi Leiſeri, Johannis Melchioris Hofmeiſteri, Werneri Theodori Martini. Henrici* vero *Cocceji, Johannis Schilteri, Ephraimi Gerhardi, Chriſtiani Weidlingii, Johannis Friderici Rhetii, Lotharii Sigismundi a Minckwiz, Gothofredi Chriſtiani Leiſeri, Johannis Auguſti a Berger, Georgii Melchioris a Ludolff, Johannis Nicolai Hertii*, reliquorumque vitas remittendo partim ad alios ſcriptores, partim brevibus, deſtitutus fortaſſe uberiori illorum notitia, recenſet, totamque elucubrationem eleganti Celeb. *Heumanni* inſcriptione claudit.

Ad Collectionem hujus Operis ipſam quod attinet, in duos illam Tomos Autor diſpeſcuit, quorum primus exhibet Diſſertationem præparatoriam Autoris *de Apanagii & Paragii antiquitate & utilitate*, quam excipiunt ſcripta *Georgii Henrici Springsfeldii*, cum ſubjunctis *Lombardii* & nonnullis Autoris noſtri notis, in quibus imprimis ſollicitus eſt Lombardius, ut Dominis Landgraviis Haſſo-Rhinfelſenſibus Paragiatorum Principum jura aſſerat. Sequuntur *Wilhelmi Leiſeri, Hofmeiſteri, Martini, Weidlingii, Rhetii, Cocceji, Minckwitzii, Bergeri*, nec non Illuſtris cujusdam *Anonymi* de Apanagio & Paragio lucubrationes, quas, quia jam antea impreſſæ exſtant, ſine ulteriori recenſione dimittimus,

hoc unicum addentes, Reſponſum illud, quod Anonymo cuidam tribuitur, hic primo cum Lombardii notis comparere.

In alterum Tomum rejecit Cl. Editor ſcripta eriſtica de hoc argumento, quæ poſt *Schilteri* tractationem de *Apanagio & Paragio Hertius, Gerhardi, Lombardius, Hoockii*, pater & filius, nec non *Wahlius* quidam reciprocarunt. Addita ſunt excerpta e Celebratiſſimi Dn. Aſſeſſoris Cameralis judicii *Georgii Melchioris a Ludolph* tractatu *de Introductione Juris Primogenituræ*; nec non e Commentario Illuſtris *Dn. a Ludewig* ad A. B. *Martini Rumelini* Diſſertationes ad illam, cum *Nicolai Myleri* additionibus; Conſilia quoque *Auguſti Hofmanni*, *Joh. Otton. Taboris*, *Henrici de Cocceji*, *Johannis Stuckii* & aliorum, qui materiam de Apanagio illuſtrarunt. Ita tandem Celeberrimus Dn. Autor ſpem de ſe conceptam explevit, promiſſoque ſuo ſtetit, quod publice in Novis Literariis Latinis Lipſienſibus anni 1721 Menſe Octobr. fecerat, & repetierat in Præfatione *Officiorum Ciceronis*, quorum recenſionem in hiſce Actis A. 1722 Menſe Octobr. dedimus. Dolendum vero, elegantem hanc & publico rei literariæ commodo typis exſcriptam Collectionem tot ac tantis ſcatere mendis typographicis, ut in quamplurimis locis ſenſus ſcriptoris etiam turbetur, ita ut vel ſagaciſſimus illum ægre poſſit aſſequi, quæ ut in iteranda mox editione tollatur oſcitantia, ſerio optamus.

OPUS ARCHITECTONICUM EQUITIS FRANCISCI BORROMINI, Oratorium nempe ædesque Romanæ P.P. Congregationis Oratorii Sancti Philippi Nerii, additis delineationibus. Accedit totius ædificii deſcriptio ac ratio, Autore eodem, nunc primum edita.

Romæ, apud Seb. Gianninum, 1725, fol. patentiſſ.
Plag. 8 Tab. æn. LXVII.

FRanciſcus *Borrominus*, Patrum Congregationis Oratorii poſt Marcum Arconium & Paulum Maruſcellum Architectus, cum relictam ſibi ædium & oratorii Fabricam perfeciſſet, ejus de-

deſcriptionem in gratiam Marchionis *Caſtri Rodriquez* concinnavit. Hæc ipſa præſenti operi textum Latinum & Italicum ſuppeditat. Reliquum omne Tabulæ occupant, ideas majoris plerumque moduli Ichnographicas, Orthographicas & Scenographicas partium ſingularum exhibentes. In his omnibus nihil eſt, quod poſſit ad pulchritudinem abſolutam graphici operis deſiderari, cujus expreſſionem fortem ac facilem chartarum bonitas non mediocriter adjuvit.

PHILOSOPHICAL PRINCIPLES
of Medicine &c.

hoc eſt,

PHILOSOPHICA PRINCIPIA MEDICINÆ in tres partes diviſa, continentia 1 demonſtrationem legum generalium gravitatis una cum earum effectibus in corpus animale: 2 leges magis particulares, quæ obtinent in motu & ſecretione fluidorum vitalium, applicatas ad præcipuos morbos & irregularitates machinæ animalis: 3 intentiones primarias & principales Medicinæ in curandis morbis, problematice propoſitas & mechanice reſolutas;

Autore THOMA MORGANO, M. D.

Londini, apud J. Barby & T. Browne, J. Osborne, T. Longmann, &c. 1725, 8, chart. aug.

Alph. 1 pl. 10 Tab. æn. 1.

CL. Autor in prolixa, quam præmiſit, Præfatione agnoſcit, extra omne dubium hodie poſitum eſſe, quod corpus humanum ſit machina, cujus omnes operationes & phænomena ex ſtructura ipſius neceſſario conſequantur. Vitam in circulatione ſanguinis conſiſtere, mortem vero in ceſſatione hujus motus, ſeu in ſtagnatione fluidorum animalium. Sanitatem eſſe circulationem uniformem ſanguinis, & per conſequens a diverſis liquoribus conveniente proportione per glandulas ſeparatis reſultare; morbos autem induci per irregularitatem ſive exceſſum aut defectum

Digitized by Google

in hac ſecretione factum. Id autem machinam corporis animalis ſingulare habere, quod adeo tendat ad ſui conſervationem, ut, ſi qua alicubi irregularitas contingat, ex ipſa ejus ſtructura ſequantur motus eandem tollendi & ſtatum convenientem reſtituendi: qua de cauſa natura medicatrix eidem adſcribatur. Unde concludit, ſi quis Matheſeos & mechaniſmi ignarus morbum curare velit, non perſpecta ſtructura & inde pendentibus operationibus machinæ animalis, id perinde eſſe, ac ſi cœcus horologium dirigere, aut mortuus tympanum pulſare debeat. Quemadmodum itaque, judice Noſtro, bonus phyſicus eſſe nequit, niſi qui phænomena naturæ per obſervationes accuratas & experimenta perſpecta habet, atque ſcientia Arithmetica, Geometrica & Algebraica imbutus vires corporum eorumque operationes ad calculum revocare valet; ita, eodem judice, bonus Medicus eſſe nequit, niſi qui Mathematica & Mechanica ratiocinia cum hiſtoria morborum, eorumque ſymptomatum curatione conjungit. Secus qui faciunt, ab empiricis & circumforaneis non differre niſi diplomate a Facultate Medica impetrato. Laudat conterraneos ſuos, quod a deviis in viam redeant: mox fore confidit, ut characteriſtica medicum rationalem ab empirico diſtinguendi conſtituatur Matheſeos & Mechanicæ cognitio. Sed miſſis iis, quæ contra Medicos a via regia deviantes declamat, ipſam operis œconomiam perluſtremus.

Prima igitur *parte*, præmiſſis legibus motus, quas tanquam axiomata operi ſuo excellenti præſternit *Newtonus*, & aliis nonnullis generalibus de motu æquabili, compoſiti reſolutione, accelerati ſymptomatibus demonſtratis, gravitatem in numerum virium acceleratricium refert & quantitati materiæ directe proportionalem facit. Ex differentia gravitatis ſpecificæ in diverſis corporibus vacuum extundere conatur diſſeminatum. Demonſtrat theoremata de viribus centralibus corporis in circulo revoluti & ex obſervationibus legem motus planetarum *Keplerianam* circa Solem, & Satellitum Jovis atque Saturni circa ſuos primarios deducit, atque ad planetas theoremata de viribus centralibus applicat. In omnibus corporibus totalibus & ſingulis, quibus conſtant, partibus agnoſcit conatum ſibi mutuo accedendi, qui eſt in ratione com-

compoſita ex quantitatis materiæ directa & quadrati diſtantiæ reciproca. Hanc gravitatem ab autore rerum omni materiæ impreſſam ſtatuit, & quomodo ex motu periodico planetarum quantitas materiæ eorundem deducatur, oſtendit. Ita autem definit quantitates ac denſitates materiæ:

Nomina corporum totalium.	Quantitas materiæ.	Denſitas.	Nomina corporum totalium.	Quantitas materiæ.	Denſitas.
Sol.	170000.	100.	Terra.	1.	400.
Saturnus.	474.	33.	Luna.	$\frac{4}{195}$	500.
Jupiter.	844.	73.	Venus.	1	550.
Mars.	$\frac{1}{9}$.	260.	Mercurius.	$\frac{1}{9}$	1000.

Explicat ex principiis mutuæ attractionis motum Lunæ in ſua orbita circa Tellurem, effluxum & refluxum maris, figuram Telluris, cujus diametrum per polos ductam ad diametrum plani æquatoris facit ut 124 ad 125. Determinat vim Solis atque Lunæ ad perturbandum Oceanum atque atmoſphæram; ceterorum autem planetarum, nec non fixarum vim nullam hic eſſe monſtrat. Atque ex his apparet, quod theoriam *Newtonianam* de phyſica cœleſti in eorum gratiam propoſuerit, quibus ipſum opus *Newtonianum* perluſtrare ac intelligere non datur. Hæc autem eum in finem adducit, quod perturbationes a Luna & Sole in Oceano & atmoſphæra factæ imprimantur quoque ſanguini & fluidis animalibus atque effectus ſenſibiles nec contemnendos in corpore animali producant. Vi ſcilicet perturbante Solis & Lunæ aerem in ſanguine motu violento cieri, huncque motum ipſi ſanguini communicari, ut adeo fluida in corpore incaleſcant & vi aeris incluſi elaſtica rarefiant: calore autem ſanguinis aucto, ipſoque ſanguine magis rarefacto, vaſa quoque fortius premi, atque ſic ipſum momentum motus ſanguinis creſcere, ipſa vaſa a ſanguine rarefacto largius impleri & ſerum cum craſſamento intimius miſceri, conſequenter ſero intra craſſamentum contento, ſecretiones varias imminui, ſicque majorem fluidi quantitatem intra vaſa remane-

Digitized by Google

manere, ut inde hemorrhagiæ conſequi poſſint. Concludit inde ulterius, quod omnes morbi eorumque ſymptomata ex plethora vel ſecretionibus imminutis ortum ducentia ab eadem cauſa, vi nempe perturbante Solis atque Lunæ, variari poſſint. Monet autem, quod vis illius effectus in corpus humanum major ſit, quam quæ exiſtimetur vulgo.

A vi gravitatis corporum totalium, qua in ſe invicem agunt, digreditur ad vim attractivam particularum exiguarum, quæ ingens deprehenditur in contactu aut prope eundem, ſed in majori diſtantia evaneſcit. Hanc vim attractivam *vim cohæſionis* appellat, propterea quod particularum cohæſionem eidem tribuit. Eam hodie extra dubitationis aleam poſitam eſſe affirmat, tanquam rem facti, & ab illuſtriſſima Societate regia Anglicana plurimis experimentis confirmatam. Illiusmodi nonnulla ipſe in medium adducit, veluti quod globuli Mercurii ſeſe mutuo contingentes uniantur in unum globulum coeuntes; aqua in tubulo, præſertim capillari, ultra libellam aſcendat; corpori natanti in fluido, dum detruditur, ut totum ſubmergatur, fluidum ſeſe undiquaque arctiſſime applicet; gutta fluidi plano vitreo verticali adhærens aſcendat, ſi planum vitrum aliud ad idem ita inclinetur, ut eam tangat. A vi illa elaſticitatem quoque & ſolutionem ac diffuſionem ſalium in aqua deducit. Probat, ignem & aerem elementarem agere in ſe invicem, hoc eſt, aerem calore, quæ ignis actio eſt, rarefieri & ignem excitari & in motum violentum rapi expanſione aeris. Vim attractivam cohæſionis eſſe principium univerſale quietis, concretionis & fixationis in corporibus, & mutuas ignis atque aeris in ſe invicem actiones eſſe principium univerſale fermentationis, diſſolutionis & fluiditatis. Ab hiſce principiis pendere aſcenſum vaporum aliarumque exhalationum in aere, aſcenſum ſucci nutritii ex radicibus per truncum in arboribus, aliisque vegetabilibus, circulationem ſanguinis in vaſis capillaribus arteriarum, tranſitum lymphæ vel ſeri per tubulos minutarum glandularum & fibrillas vaſculoſas oſſium, aliaque naturæ phænomena. Vim expanſivam ſeu centrifugam aeris calore rarefacti ſeparare ac diſſolvere partes corporum ſolidorum, & partes fluidorum intime commiſcere, ne particulæ eorum heteroge-

neæ

Digitized by Google

neæ ſeparari queant. Impugnat ſententiam eorum, qui aſcenſum vaporum per principia hydroſtatica explicant.

Pars ſecunda omnium prolixiſſima eſt. Orditur tractationem a ſanguine, cujus ſphærulas rubras ſpecifice graviores probat ſero, in quo natant, conſiſtentes particulis inſita vi attractiva corpuſculari prædititis, & majorem caloris gradum recipere ac retinere aptis. Sphærulas autem iſtas *craſſamentum* ſanguinis vocat. Laudat experimenta Cel. *Jurini* in Transact. Anglic. Num. 361, quibus gravitatem ſpecificam ſanguinis, ſeri & aquæ communis determinat ut 1054, 1030 & 1000. Craſſamentum per deſtillationem ab oleo & ſale volatili liberatum eſt juxta eundem ut 1280 ad 1000, in ſtatu naturali ut 1126 ad 1000. Craſſamentum idem eſſe ait conſtantis quantitatis, neque aucta vel diminuta ſecretione per glandulas augeri vel imminui, etſi concedat, quod nutritione augeri queat. Eam eſſe ſanguinis velocitatem, ſi intervallo unius minuti cor 80 vicibus contrahatur, & interea temporis 160 unciæ in aortam propellantur, ut intervallo unius minuti percurrat longitudinem 55 pedum. Quodſi jam velocitas in aorta dicatur *a* & ratio trunci ad ſummam ſectionum ramorum *e*, velocitatem poſt primam diviſionem fore ae, poſt ſecundam ae^2, poſt tertiam ae^3 &c. Motum muſculorum tribuit vi elaſticæ intrinſecæ fibrillarum nervoſarum, quæ vulgo transverſæ & ſpirales vocantur, item tendineæ, ſe ipſas contrahentium & reſtituentium adverſus vim diſtendentem ſanguinis. Rejicit ergo hypotheſin ſpirituum animalium vel fluidi nervei, quam intrinſecæ fibrillarum vi elaſticæ, rei facti, contrariari exiſtimat, ac communem doctrinam de motu muſculorum circulationi ſanguinis omnibusque legibus naturæ in œconomia animali repugnare cenſet, qua ſcilicet motus muſculorum per intumeſcentiam fibrillarum fieri ſumitur. Atque adeo vanas pronunciat Geometrarum computationes in hac hypotheſi factas, ſive de motu cordis, ſive de motu muſculorum. Nervos repleri probat liquore oleoſo, albumini ovi non abſimili, ad fibras nervoſas elaſticas humectandas, & lubricas reddendas: a vero igitur aberrare, qui fluido iſti ſub nomine ſpirituum animalium nobilius longe munus vindicant. Pulmones pro muſculo habet, in quo aer idem officium

 obti-

Digitized by Google

obtinet, quo ſanguis in muſculis ceteris defungitur. Operoſe igitur oſtendit, quomodo actio pulmonis in motum ſanguinis ex corde per eum circulantis influat. Calculo determinat, quantum pondus muſculi intercoſtales ſuperare debeant, dum eorum actione thorax dilatatur. Sanitatem derivat ab æquilibrio inter vim elaſticam fibrillarum nervoſarum in muſculis & impetum ſanguinis refluentis; morbos vero a ſublatione hujus æquilibrii, qua alternans dilatatio & contractio muſculorum irregularis evadit. Explicat varia phæmonena in œconomia animali ab alteratione motus ſanguinis per mutationem iſtius æquilibrii facta pendentia. Poſtquam ſecretiones animales per glandulas factas in genere expoſuit earumque uſum commonſtravit, ad ſecretiones ſpeciales deſcendit: quæ ſingula recenſere prolixum nimis foret. Tribuit autem exemplo modernorum Anglorum ſecretionem cauſis mechanicis, non neglecta vi attractiva particularum fluidi. Continuum ſanguinis tranſitum per vaſa capillaria arterioſa & ſeri per tubulos minutos glandulares medium eſſe cenſet attenuandi ſanguinem & fluida cetera corporis animalis: quem in finem calculum ducit, ut particularum, in quas fit diviſio guttularum ſanguinis, ſubtilitas manifeſtior evadat. Oſtendit deinde ſecretiones expurgatorias, in quarum cenſum refert urinam & perſpirationem ſeu tranſpirationem inſenſibilem, augeri interdiu atque exercitatione & diminui in ſomno ac dum quieſcimus: e contrario ſecretiones lymphaticas augeri in ſomno & quiete corporis, imminui dum vigilamus & exercitatione. Juxta *Jacobi Keillii* experimenta tranſpiratio diurna eſt ad nocturnam ut 3 ad 2. Quantitatem mediam tranſpirationis inſenſibilis intervallo 24 horarum idem determinat 31 unciarum; quantitatem vero mediam urinæ 38 unciarum. Quod ſecretiones lymphaticæ tempore ſomni creſcant, hanc rationem reddit Autor, quod ſanguinis motus, id quod ex pulſu addiſcitur, in ſomno celerior evadit. Proportionem mediam pulſuum vigilantis ad pulſus dormientis conſtituit ut 5 ad 6. Quod urina immediate ex ſtomacho in veſicam transeat, hoc experimento probat. Si ſtomachus dum adhuc calet, ubi cum omnibus abdominis contentis ex animali fuit exemtus, aqua repleatur, eadem in veſicam tranſit. Addit alterum, ſi

in

in animali adhuc vivo ureteres ligentur; hoc tamen non obſtante liquor ſtomacho ingeſtus in veſicam tranſit. Atque hoc remedium a Deo deſtinatum eſſe arbitratur ad præcavendam ſubitam plethoram a nimio potu oriundam. Cum vaſcula & ductus excretorii glandularum valde exilia atque tenuia ſint, obſtructionibus, immoderatis diſtenſionibus, eroſionibus & dilacerationibus maxime ſubjiciuntur. Atque hinc multos morbos derivat Noſter, quorum cauſa hactenus male intellecta Medicis, in nervis eorum ſedem perperam quærentibus. Serum ſanguinis morbificum fieri exiſtimat vel quantitate, vel qualitate. Utrumque vitium a ſecretione urinæ atque bilis pendere. Oſtendit itaque, quomodo ab obſtructione renum & ductuum ex ventriculo in veſicam urinariam nimis augeatur ſeri quantitas glandulis infeſta ac inde oriantur anaſarca, aſcites, hydrocephale ſeu hydrops cerebri, lethargus, epilepſia, apoplexia, deliquia ſpaſmodica. Similiter monſtrat, quomodo ob vitium glandularum renalium urinæ quantitatem ſufficientem ſequeſtrantium in ſanguine remaneant ſalia majora, particulæ terreſtres & recrementa alia, ut ſerum induat qualitatem glandulis ceteris infeſtam, atque hinc conſtitutionem ſcorbuticam, tumores, exulcerationes, luem veneream, tabem deducit. Febrium ortum tribuit obſtructioni & diminutioni generali ſecretionum glandularium, ſero ſcilicet per glandulas ſequeſtrando in ſanguine remanente. In ſpecie oſtendit, quomodo hinc oriatur calor præternaturalis, inflammatio glandularum, pulſus irregularis, reſpiratio difficilis, urina parca & ſedimentis carens, ſaliva viſcida, &c. Imprimis inde monſtrat, in omni febri tres ſtatus ſeu periodos diſtingui debere. Primam periodum eſſe generationis, dum calor & rarefactio ſanguinis augetur & ſeri motus per vaſa lymphatica magis magisque imminuitur. Secundam periodum eſſe febris adultæ, dum natura criſin ſalutarem producere intendit. Tertiam denique eſſe criſin, ubi ſanguis diluitur & percolatur atque ſerum denuo per vaſa lymphatica movetur, ſtagnans autem, corrupta & putrida critica excretione per ſudorem, urinam, alvum &c. ejicitur, qua deficiente homo moritur. Eam eſſe machinæ animalis ſtructuram, ut plures febres naturæ, quam Medici opera curentur. Explicat deinde intentiones naturæ, in

 prima

Digitized by Google

prima præſertim periodo, dum febris formatur, ut Medicus eidem aſſiſtere illasque promovere atque febrem avertere poſſit, antequam adoleſcat. Quodſi prima intentio naturæ obtineri non poſſit, febri adultæ permittendam eſſe oſtendit ſuam periodum ſtationariam in præparandis ſanguine atque humoribus ad criſin regularem, ne natura a Medico in operatione ſalutari medicamentis intempeſtivis turbetur, ut vel mors, vel morbus chronicus ex criſi imperfecta ſequatur. Docet ſimul, quid Medici opera ad criſin promovendam conferre poſſit, dum natura in ſanguine & viſcidis humoribus attenuandis & illius rarefactione ſupprimenda tota occupatur. Quamprimum criſis ſeſe prodit per ſigna ab Autore diſtincte enumerata, tum Medicum confugere debere cenſet ad magnum illud antifebrile corticem peruvianum, quod medicamentum in tertia febris periodo incomparabile prorſus ac divinum prædicat. Ex theoria febrium generali, quam tradidit, infert, omnes febres eſſe aliquo in gradu putridas, atque criſin naturalem eo tendere, ut materia putrida, ſeu corrupta, ſtagnans & morbifica expellatur. A generali febrium theoria ad earum ſpecies digreditur. Quoniam itaque, Noſtro judice, febris omnis conſtituitur calore præternaturali & rarefactione ſanguinis, dilatatione inflammatoria vaſorum ſanguiferorum & conſequenter compreſſione & obſtructione vaſculorum lymphaticorum & glandularium; ſpecies febrium is a diverſis gradibus & diverſa quantitate cauſarum generalium deducit. Tractatione de febribus abſoluta explanat cum naturalem ordinem, tum morbificas irregularitates digeſtionis. Menſtruum in ſtomacho nullum agnoſcit, quo cibi ingeſti diſſolvantur; principium diſſolutionis ſufficiens eſſe arbitratur ignem elementarem atque aerem, quæ duæ ſubſtantiæ mixtionem corporum ingrediantur. Ut igitur ignis elementaris atque aer a vinculis liberentur & ad actionem concitentur, non alia re opus eſſe niſi gradu caloris ſufficiente. Primo digeſtionis actu in ventriculo abſoluto alterum ſuccedere in inteſtino duodeno, dum bile atque ſucco pancreatico cibis diſſolutis admixto partes craſſiores, quæ perfectam ſolutionem non admittunt, a fluidioribus ſeparentur atque præcipitentur, quæ a recrementis purgata chylum conſtituunt. Bilem præterea impedi-

Digitized by Google

pedire, ne excrementa in maſſam nimis duram concreſcant, & inteſtina ad eadem exercenda ſtimulare. Irregularitates in concoquendo a vis diſſolventis elementorum expanſivorum vel exceſſu, vel defectu petit. Explicat porro naturalia ſomni phænomena una cum effectibus opii aliorumque ſoporiferorum. Statum vigilantis conſiſtere in diſpoſitione fibrillarum nervearum ad motum undulatorium vi impreſſionis in organa ſenſoria ab objectis externis factæ excitatum; ſtatum contra dormientis in diſpoſitione earundem ad quietem. Fibrillas nerveas ab anima mutari per legem quandam naturæ. Concedit enim, quod experientia conſtat, conſenſum ſeu harmoniam inter impreſſiones in organa ſenſoria factas & perceptiones a Deo ſtabilitam; ſed quomodo ea ſubſiſtat, a nobis comprehendi non poſſe. Phænomenon vero, cujus cauſa ignoratur, naturæ legem appellat. Opio in ſtomacho diſſoluto, ſalia volatilia oleoſa, quibus abundat, per modum effluviorum aſcendere & nervos primum ventriculi, œſophagi & inteſtinorum blanda titillatione afficere, quemadmodum fructus delitioſus nervos guſtatorios afficere ſolet, moxque ceteros omnes in conſenſum trahere. Motum illum undulatorium placidum fibrillarum nervearum creare illam voluptatem, quæ ab uſu opii percipitur, donec is nimium continuatus illam in indolentiam vertat, ut actiones organorum ſenſoriorum ſuſpendantur. Ex hac theoria de modo operandi opii rationem reddit uſus ejusdem laudabilis atque noxii. Explicat denique mechaniſmum paſſionum animi in corpore, in quibus tria diſtinguit, 1) judicium intellectuale de objecto ſub peculiaribus circumſtantiis conſiderato, 2) particulares & determinatas modificationes motus eo mediante fibrillis nerveis motoriis impreſſi, 3) peculiares modificationes voluptatis atque tædii in mente eodem tempore excitatorum. Omnes paſſiones oriri ait a generali felicitatis deſiderio, quod elateris vice in anima fungitur. Ei tribuit, quod judicia mentis de objectis comitetur voluptas & tædium: voluptati vero & tædio convenienter motum imprimi ſtatuit undulatorium fibrillis nerveis motoriis. Ex his principiis colligit, quæ ad uſum medicum faciunt.

Pars tertia mole exigua ſex propoſitionibus conſtat, quibus

 pri-

Digitized by Google

primariæ intentiones medicinæ in curandis morbis proponuntur *Prop. 1* morbificas conſtitutiones explanat, quatenus a ſanguine pendent. Sanguinem variari quantitate, velocitate, fluxilitate, denſitate, ſolubilitate & directione. In ſingulis notari exceſſum pariter atque defectum. Utrumque eſſe ſanitati inimicum. *Prop. 2* docet, quomodo ſanguis refrigeretur, diluatur & attenuetur; *Prop. 3*, quomodo æquilibrium ſanguinis circulantis, & *Prop. 4* quomodo conveniens proportio inter craſſamentum & ſerum ſanguinis conſervetur; *Prop. 5*, quomodo tonus elaſticus fibrillarum nervearum, & *Prop. 6*, quomodo naturalis evacuatio ſeu ſecretio urinæ promoveatur & cuſtodiatur. Quantitas ſanguinis ex nimia repletione & depletione vaſorum agnoſcitur; exceſſus vel defectus velocitatis ex variato pulſu, quem in ſtatu ſanitatis eum eſſe monet, ut numerus pulſationum in vigilantibus intervallo unius minuti inter 70 & 80, in dormientibus inter 80 & 96 ordinarie contineatur. Obſervat autem, oppido falli, qui de velocitate ſanguinis ex ſolo numero pulſuum judicant: demonſtrat enim habendam quoque eſſe rationem impetus, quo ſanguis fertur. Viſciditatem & tenacitatem atque craſſitiem ſanguinis ex languore motus; nimiam fluxilitatem ex hujus rapiditate colligi; denſitatem vero & raritatem ex diverſis caloris gradibus. Proportionem naturalem inter ſerum & craſſamentum eſſe proportionem æqualitatis: ſolubilitatem conſiſtere in eo, quod ſerum a craſſamento facile diſcedat. Directionem ſanguinis verſus easdem corporis partes non ſemper manere eandem, ſed variari, ita ut nunc major, nunc minor quantitas ſanguinis eundem in locum propellatur. Ad ſanguinem temperandum, attenuandum & diluendum temperantiæ atque exercitationis indiſpenſabilem uſum commendat, una cum aqua (remedio omnium excellentiſſimo ad ſanitatem conſervandam) matutino tempore a ſtomacho jejuno haurienda, vel infuſo theæ viridis, pulmento ex farina & aqua parato, hauſtu vini proxime ante prandium. Remediis præſervativis jungit media curandi, inter quæ Mercurio primas defert, quo præſtantius remedium ac præſentius expectari nequeat, modo in doſi non peccetur, ita ut ſpecificum adverſus obſtructiones glandulares cenſeri debeat. Vix verba reperire licet Autori, quibus in eo

ex-

Digitized by Google

extollendo utatur. Effectus Mercurii promoveri & diverſimode determinari uſu ſimplicium ſequentium, Guajaci, radicis Valerianæ ſylveſtris, hellebori nigri & rhebarbari, imprimis vero ſerpentariæ Virginianæ atque croci, quamvis in Guajaco & Valeriana ſylveſtri ſpecificum quid agnoſcat. Provocat ad experientiam, cujus fide hæc aſſeverat. Reddit tamen rationem, cur Mercurii nullus ſit in febribus uſus, qui adeo præſtans deprehenditur in obſtructionibus glandularum chronicis. Ad æquilibrium circulationis ſanguinis cuſtodiendum laudat ſerpentariam Virginianam & crocum una cum opio; ad ſanguinem deprimendum teſtacea, ſal prunellæ, rhabarbarum & omnes liquores refrigerantes, ac ſimul diluentes, nec non acida varii generis, veluti ſuccum limoniorum, ſpiritum ſulphuris &c. & poma aciditatem palato gratam & oleoſitatis quidpiam habentia. Ut proportio conveniens inter ſerum & craſſamentum recuperetur, vitam ſobriam prædicat & remediis ſanguinem diluentibus jungit lac atque poma, quorum uſum matutino tempore præcipit, quod ſanguini diluendo maxime accommodata cenſet. Diuretica denique diverſa præſcribit pro diverſa ſubjectorum conditione. Si intemperantia mali debellandi origo, aquam, infuſum theæ viridis, poma, lac cum pomis tempore matutino; ſi conſtitutio fuerit frigida & languida, infuſiones raphani, ſinapis &c. aſellos ſeu millepedes & aliquot guttas balſami capivi; ſi in glandulis urinariis hæreat materia ſabuloſa, cantharides, doſi quinque grana non excedente; ſi eædem ſcorbuto laborent atque dilaceratæ fuerint & eroſæ, mercurialia; in hydrope denique aqua per veſicatoria detracta (id quod hoc modo brevi tempore obtinetur) diuretica communia magni facit; purgantia vero ad aquam evacuandam adhibita damnat.

JOHANNES DE GORTER DE SECRETIOne humorum e ſanguine, cui acceſſit ejusdem Oratio de dirigendo ſtudio in Medicinæ Praxi.

Lugduni Batav. apud Jansſonios van der Aa, 1727, 4.

Plag. 15.

Quan-

QUanquam haud pauci jamdum proſtent libri, quibus, quomodo Secretio animalis in corpore humano abſolvatur, explanare ſategerunt Medici; ſupereſſe tamen quampluria exiſtimavit Autor clariſſimus, quæ prioribus vel illuſtrandis inſervire vel tanquam recens inventa addi poſſint. Quamobrem & ipſe manum admovit operi, præſentemque conſcripſit Tractatum, in quo ex ſolidorum fabrica præcipue & humorum indole functionem hanc explicari poſſe demonſtrat. In duas eundem partes diviſit, quarum prior ſingularia tanquam data continet, ex quibus in poſteriore ipſæ ſecretiones explicandæ veniant. In Parte igitur priore ad ſecretionis cognitionem requiri dicit examen non minus fluidorum quam ſolidorum. Inter fluida indagat partim in proprietates ſanguinis cum aliis liquoribus communes, quales deteguntur vel inter liquores ipſos, vel inter ſolida & fluida, vel in fluidis per vaſa motis; partim in ſpecificas ejusdem qualitates, quales ſunt, quod ſanguis ſecretionibus ſit aptus, quod conſtet partibus variæ magnitudinis, quod particulas per microſcopium exhibeat ſphæricas, quod ſtagnans ubique concreſcat, quod mediante circulatione in fluore conſervetur, quod motu accelerato pariter ac retardato condenſetur, quod calore nimio & frigore concreſcat, quod quoad partem rubram in arteriis, venis & cellulis intermediis tantum circuletur, quod in corde exacte miſtus variis conſtet particulis, omnesque poſſideat liquores vel eorum materiam, & quod omnes humores corrumpantur ſtagnantes, quorum quilibet pro ſua natura aliam exhibeat corruptelæ ſpeciem. Solida dum explicat, ſequentia ſuppeditat data: Vaſorum perpendiculares ſectiones ad axin ſunt circulares; orificia vaſorum multum differunt amplitudine; quadrata diametrorum ramorum ſuperant quadratum diametri trunci; vaſa circulatoria ſemper premunt contentum, & curſus arteriarum varius eſt ad diverſa organa. In parte poſteriori ſanguinem ubique fere ejusdem eſſe indolis & ad minutiſſima vaſa ſecretoria preſſione cordis a tergo urgente, compreſſione continua vaſorum & partium circumjacentium, motu vermiculari vaſculorum & eorum propria recipiendi potentia duci docet. Cauſas ſecretionum dum rimatur, univerſalem coadunationem ſpontaneam partium ſimilium

&

Digitized by Google

& a reliqua maſſa ſeceſſionem eas eſſe pronunciat; inter particulares vero cohæſionem partium firmiorem aut debiliorem cum ſolidis, proportionem ac magnitudinem globulorum ad orificia, vehiculi majorem & minorem quantitatem, variam velocitatem ſanguinis in organo & peculiarem vaſorum diſtributionem laudat. Hinc ſpeciales ſecretiones exponit, demonſtrans, partes majores poſſe ſeparari relictis minoribus, & viciſſim, tenaciores & glutinoſiores relicto fluidiore, mobiliſſimas, leviſſimas & fluidiores relictis aliis, atque ex harum cauſarum combinatione quomodo ſpiritus, bilis, urina, ſemen, pinguedo, mucilago, ac morboſi malignique humores ſecernantur, & evacuentur, exponit; inde deducit, mutata cauſarum aliqua, ipſam ſecretionem mutari, idque quomodo fiat aucta vel imminuta ſanguinis velocitate, mutata cohæſione naturali, magnitudine globulorum, amplitudine orificiorum, vehiculi quantitate, aut gravitate partium, ſeorſim explicat. Tandem quid ſecretione peracta humoribus ſecretis accidat, exponit, dum craſſus liquor tenuis, glutinoſus fluidus, fieri poſſunt, & contra. Speciminis loco, qua ratione Autor bilis ſecretionem explicet, brevibus trademus. " Bilis, inquit, præcipua virtus in ſaponacea natura conſita eſt, conſtante ex oleo & " ſale alcalino volatili; utraque hæc principia in ſanguine habentur hepar ingreſſuro: funditur ex omento oleum pingue in venam portarum, & ſanguis continet ſalem alcalinum volatilem " his magis quam alibi, quod ſtagnatione quaſi in lienis cavernulis " & ipſo venæ portarum trunco levem acquirat putredinem, ſalem " alcalinum volatilem producentem. Habetur ergo materia bilis " in ſanguine jecur ingreſſuro, & forſan bilis quoque ipſa per vaſa " meſaraica ex inteſtinis huc deducitur; opus eſt ergo tantum organum ſeparans ſalem volatilem & oleoſum ex ſanguine, & ea " denuo commiſcens. Hinc non abſurdum eſt ſtatuere duplicem " ſecretionem in hepate, alteram ope glandularum exiliſſimarum " per ejus ſubſtantiam diſperſarum, alteram per extremitates ramorum venæ portarum. Qui ſecreti liquores confuſi in ductu " cholidocho ipſam exhibent bilem, qualis conſpicitur. Intelligitur ex his, quare quoque in alia corporis parte non ſeparetur " bilis; quod præſto non habeatur materia, deficiat tale organum "

" ſeparans & confundens, atque motus ita retardatus, ut eſt in ve-
" na portarum." In annexa oratione Clar. Autor methodum Tabulas pro diſciplina Medica concinnandi tradit.

THE RELIGION OF JESUS DELINEATED.

i. e.

RELIGIO JESU CHRISTI SERVATORIS delineata.

Londini, apud Jo. Clark & R. Hett, 1726, 4.
Alph. 1.

ANſam huic libro præbuit tractatus ſuperiori Anno M. Aug. p. 339, (ubi p. 349 hujus quoque mentionem fecimus) a nobis recenſitus, de Religione naturæ a Cl. *Wollaſtono* editus, quem noſter Autor excellentiſſimum vocat; dolet autem, quod ille non ſimul religionem divinitus revelatam delineaverit & hac ratione mirificam prorſus harmoniam ac convenientiam hujus cum dictatis rationis ac religionis naturalis expoſuerit, vel quod non ad minimum rationalem ſuum Philoſophum paulo propius ad religionem Jeſu Chriſti Servatoris noſtri manuduxerit. Hinc ſtatim in præfatione ſatis prolixe demonſtrat, quam manca, mutila atque imperfecta ſit omnis religio naturalis, niſi revelatio divinitus facta acceſſerit, quæ nos viam docet, qua ad Deum pervenire, cum eo reconciliari ac veniam peccatorum conſequi valeamus. Etenim niſi de hoc nobis certo conſtet, Deum homini peccata, quibus iram ejus provocavit, gratioſe condonare velle, de omni fere religione actum fore Autor judicat. Inter alia reprehendit Cl. *Wollaſtonum*, quod religionem ſtabilire voluerit antecedenter ad conſiderationem exiſtentiæ Dei, cum diſcrimen inter bonum & malum morale in natura fundatum eſſe dicat, & huic diſtinctioni religionem naturalem immediate ſuperſtruat. Hanc autem reprehenſionem, ſi noſtram ſententiam aperire licitum fuerit, nullo niti fundamento perſuaſi ſumus. Recte omnino Cl. *Wollaſtonus* diſcrimen boni & mali atque officia hominis erga Deum, ſe ipſum & alios in ipſa humana natura rationali fundata eſſe cenſet: nec propterea ipſi imputari poteſt, quaſi religionem ſtabilire voluerit ante-

Digitized by Google

antecedenter ad conſiderationem exiſtentiæ divinæ, quandoquidem mentem ſuam ſuper hac re ſatis declaravit, dum diſertis verbis affirmat, iſtas leges in ipſa natura hominis rationali fundatas non aliunde originem trahere, quam ab Autore naturæ, nimirum Deo, qui cum ſumme bonus ſit & ab ipſo nihil mali proficiſci queat, poſtquam creaturas rationales condere decrevit, non potuit non easdem condere bonas i. e. ſui ſimiles, ſapientes, juſtas & ſanctas, quæ cum ſint creatæ, vi naturæ neceſſario pendere debent a Creatore ſuo, eundem ſupra omnia colere, eidemque obedientiam præſtare; absque hoc ſi foret, creaturæ forent independentes, id quod manifeſtam involvit contradictionem, & hæc independentiæ affectatio ab angelis lapſis, & hominibus ab illis ad hoc ſcelus inductis facta, fuit primum peccatum, apoſtaſia, origo omnium malorum ac horribilis confuſionis, quæ poſt lapſum univerſum terrarum orbem inundavit. Ergo Deus autor naturæ leges, quæ ex ipſa rerum natura, nimirum tum Dei ipſius, tum creaturæ rationalis, a Deo ad certum finem conditæ, pendent, neceſſario præcipit, & hæc eſt genuina ratio, cur dicantur leges naturæ, quæ, uti omnes concedunt, ſunt immutabiles, quibus contraria ne Deus quidem præcipere poteſt, cum alias ſemet ipſum abnegaturus eſſet, id quod nunquam fieri poſſe in aprico poſitum eſt. Et hoc ipſo leges naturales contradiſtinguuntur legibus poſitivis, quæ ita ſunt comparatæ, ut cum natura neque Dei, neque creaturæ rationalis neceſſarium habeant nexum, ideoque mutari & abrogari poſſint. Unde Cl. *Wollaſtonus* fundamentum officiorum hominis erga Deum, ſe ipſum & alios, ſive religionis naturalis, tantopere a multis recentioribus neglectum, in ipſa natura rerum quam optime conſtituit, quod ipſe Autor tandem agnoſcere & *Wollaſtonum* a facta imputatione liberare videtur. Cum vero hoc extra controverſiæ aleam poſitum ſit, religionem naturalem eſſe valde imperfectam: Autor in præſenti tractatu excellentiam ſummamque Chriſtianæ religionis perfectionem egregie demonſtrat, id quod præſtat Sectionibus XXXII, in quas librum diſpeſcit, ex quibus nonnullas, cum omnes recenſere velle nimis longum foret, ſpeciminis loco perluſtraturi ſumus. Sect. I, II, III oſtendit, Chriſtianam religionem longe optimam ac tum Dei, tum ho- p. 9

minis, tum relationis inter utrumque intercedentis ac obligationis hominis erga Deum exinde neceſſario reſultantis cognitionem nobis ſuppeditare, ubi probat, hominem a Deo creatum eſſe innocentem ac beatum. Etenim non conveniebat creatori hominem formare cum averſione erga ipſum. Hoc maxime monſtroſum fuiſſet, ſi creatura rationalis a Deo recens producta odio innato erga creatorem ſuum optimum maximum prædita fuiſſet. Quomodo quæſo homo ex manibus creatoris prodiens, cum mente ſana atque integra inſtructus eſſet, oculos aperire poterat, quin immeritum favorem atque munificentiam creatoris ſui obſtupeſceret? Puro corde præditus, neceſſario amore complectebatur eum, qui ſummo amore dignus eſt tum propter ſe ipſum, tum propter maxima beneficia, quibus hominem ſibi obſtrinxerat. Optimo jure dici poteſt, cum creator omnia opera, quæcunque fecerat, perluſtraret, ſingula fuiſſe admodum bona tum in ſe ipſis, tum in ordine ac harmonia inter ſe, tum in convenientia cum ſapientia ac voluntate Dei. Hinc etiam hominem creaturam excellentiſſimam oportebat eſſe valde bonam ſuo loco ac ordine.

Deus condidit hominem ישר i. e. rectum, quin etiam omni feli-
Sect. IV. citatis copia affluentem. Sed heu quantum mutatus ab illo! poſtquam fallaciis Satanæ miſere deceptus, a Deo creatore ſuo optimo maximo turpiſſime defecit, ejusque legem & autoritatem divinam proterve violavit. Hoc ipſo natura hominis a Deo averſa & propterea quoque miſerandum in modum corrupta fuit, & hanc naturam penitus depravatam per naturalem generationem ad omnes poſteros ſuos propagat: nam quod ex carne natum eſt, caro eſt, *Joh. III, 6*, natura rei non aliter fert. Qualis cauſa, talis eſt effectus, tetra arbor fructus malos edit & homo corruptus gignit hominem ſui ſimilem. Quis enim dabit mundum ex immundo conceptum ſemine? *Job. XIV v. 4.* Hæc eſt vera origo mali moralis. Hinc mundus factus eſt atheus, ita ut, quamvis cœli enarrent gloriam Dei, opusque ejus manuum oſtendat æther, corrupti tamen homines ſint promti paratique ad Deum abnegandum. Inſipiens dixit in corde ſuo, non eſt Deus, *Pſ. XIV, 1*, & quamvis naturali ſenſu ac interna perceptione in opere conſcientiæ potiſſimum ſe exſerente, ubi diſcrimen honeſtorum ac turpium lucet in men-

Digitized by Google

mente humana, de exiſtentia Dei ſatis convincantur homines, nam τὸ γνωςὸν τῦ Θεῦ φανερὸν ἐν αὐτοῖς, *Rom. I, 19*, optant tamen, ut nullus exiſtat Deus. Quæ autem homines volunt, ea libenter credunt, quaſi exiſtentia rerum ex ipſorum votis & affirmatione vel negatione penderet, quo ſane nihil ſtultius cogitari poteſt. Nec ſolum ratione intellectus homo poſt lapſum corruptus eſt, unde ceu ex ſcaturigine errores, hæreſes, opiniones paradoxæ, monſtroſæ, ſtolidæ, quas ſæpe in deliciis habent, & commenta, quæ ipſis mirifice placent, dimanant, ſed etiam ratione voluntatis depravatus & ad omnia mala proclivis eſt, unde tot horrenda vitia inſtar diluvii orbem terrarum inundarunt, imprimis injuſtitia, crudelitas, fraudes, fallaciæ, impoſturæ, lites undiquaque late regnant, imo dementia eo proceſſit, ut ſint, qui Philoſophi videri volunt, alto ſupercilio reliquos præ ſe contemnentes, qui ſtatum naturæ ſtatum belli eſſe docent, quod equidem concedi poteſt de ſtatu corruptæ naturæ, vi cujus principia amoris & juſtitiæ ſunt extincta: aſt vero jus naturæ principiis naturæ corruptæ ſuperſtruere velle, admodum ἄσοφὸν eſſe, quis non videt? cum potius ſcintillæ ac ſemina veræ virtutis, juſtitiæ omniumque rerum honeſtarum, qualia animos adhuc gerere, ethnici Philoſophi agnoverunt & quæ in Theologia reliquiæ imaginis divinæ appellantur, admonitione & doctrina ſint excitanda: non aliter quam ſcintilla flatu levi adjuta ignem ſuum explicat. Porro homines corrupti ſemet ipſos deſtruunt, in propria ſæviunt viſcera, nec aliter ſe gerunt, ac ſi odio Vatiniano ſemet ipſos proſequerentur: Deſtruunt tum animam tum corpus ſuum. Improbi ſunt ſuæ ipſorum vitæ hoſtes, *Tob. XII, 10.* Profecto peccatum eſt proximus ad miſeriam aditus, atque illi infeliciſſimi ſint neceſſe eſt, qui ſcaturiginem veræ felicitatis nimirum Dei favorem & gratiam ſusque deque habent, & e contrario juſtam Dei vindictam ſibimet ipſis arceſſunt; & quomodo iſti tranquillo eſſe queant animo, qui contra lucem mentis ſuæ agunt & conſcientiam atrociſſime vulnerant? Cum igitur res hominis naturalis & irregeniti in ſtatu verſentur longe miſerrimo: religio Chriſtiana hominem vocat ad meliorem mentem, nimirum vocat eum ad Deum, a quo deſcivit, vocat ad alios, quorum nullo tenetur amore, vocat ad ſe ipſum, ut pro-

priæ ſalutis rationem habeat. Fundamentum hujus reditus ad Deum, ad religionem, ad ſaniorem mentem eſt vera pœnitentia, ad quam Chriſtiana religio homines imprimis excitat. Quæ pœnitentia non eſt ſubitanea formido vel dolor, ægritudo aut pudor, ſed eſt integra mutatio animi humani omniumque affectuum & inclinationum, ita ut revera ſit reditus animi ad Deum, in quo maximum dolorem de peccato ſimulque horrorem ac deteſtationem

Sect. V. ejusdem perſentiſcit. Quomodo autem peccator juſtam Dei iram effugere & gratiam ac veniam peccatorum conſequi valeat, ſola religio Chriſtiana nos docet, quæ manifeſtat inſignem amorem, quo Deus genus humanum ſub poteſtatem diaboli, mortis ac inferni redactum proſecutus eſt, dum non tantum homines hac ſumma miſeria liberare, verum etiam æternam ſalutem ac ineffabilem gloriam ipſis conferre decrevit, & arduum hoc redemtionis opus unigenito ſuo Filio ſplendori gloriæ & characteri perſonæ ſuæ commiſit, qui peccata omnium hominum expiaret, læſæ juſtitiæ divinæ perfectiſſima ſua obedientia, paſſione ac morte faceret ſatis & hac ratione hominibus cum Deo reconciliatis amiſſam æternam felicitatem recuperaret. Hoc Evangelium, rejectis infidelibus Judæis, Deus univerſis gentibus annuntiandum curavit, quin etiam ſtupendis miraculis, cum Eccleſia adhuc plantanda eſſet, hanc doctrinam confirmavit, quæ Eccleſia plantata ceſſarunt, cum ipſa Evangelii propagatio per univerſum terrarum orbem, nequicquam contra nitente ſumma vi ac horrendis crudeliſſimisque perſecutionibus, diabolo ac toto mundo, rem recte ſecum reputantibus inſtar maximi eſſe queat miraculi. Omnes igitur qui reſipiſcunt, qui ex tenebris in lucem, & ex ſatanæ poteſtate ad Deum ſe convertunt, ac Chriſtum Salvatorem mundi vera amplectuntur fide, gratiam Dei omniumque peccatorum veniam, imo ſpem gloriæ ineffabilis ac regni cœleſtis longe certiſſimam impetrant. Fides autem purificat corda, ut veri Chriſtiani jam non amplius ſerviant peccatis & pravis cupiditatibus, ſed ex regno tenebrarum in regnum lucis translati juſtitiæ & ſanctitati pro virili

Sect. VI ſqq. ſtudeant. Hinc Autor excellentiam doctrinæ, quam religio Chriſtiana affert, prolixe demonſtrat, utpote quæ mentem humanam inſtauret & ad ſimilitudinem cum Deo, ad quam homo primo conditus erat, perducat, quin etiam novas ſuppeditet vires iis, qui

obla-

Digitized by Google

oblatam gratiam non malitioſe aſpernantur : quandoquidem credentes ſpiritum Domini Jeſu accipiunt, qui eos a dominio peccati liberat ac renovat ad vitæ & obedientiæ Deo præſtandæ novitatem. Sola igitur religio Chriſtiana nos docet, quomodo veram virtutem conſequi valeamus. Pauci inter Philoſophos agnoverunt, virum bonum veraque virtute præditum fieri beneficio divini afflatus vel inſtinctus cœleſtis, ſed qua via hujusmodi vires cœleſtes acquiramus, penitus ignorarunt. Plerique autem viribus naturalibus hic omnia tribuunt, & tota ipſorum Ethica Pelagianiſmum & vanam ambitionem, ad quam omnes ipſorum virtutes ac ſplendida, egregia, magna & memorabilia facinora ab ipſis patrata referuntur, mirum in modum promovet. Sed Chriſtiana religio præcipit quidem undiquaque, quoties occaſio ſuppeditata fuerit, bene ac laudabiliter agere, vetat autem hominem in actionibus ſuis ſemet ipſum , ſuam gloriam ac utilitatem pro ultimo ſcopo habere : nam qui non ob aliam cauſam bene agunt, quam ut gloriam reportent & collaudentur ab hominibus, iis nullam aliam mercedem expectandam eſſe, Salvator noſter diſertis verbis affirmat. Chriſtiana igitur religio corruptam philavtiam ſcaturiginem omnium peccatorum ac ſcelerum radicitus extrahit, dum Deum ſupra omnia diligere ejusque gloriam totius vitæ noſtræ ac omnium actionum ultimum finem eſſe jubet. Prima cauſa & ſupremus autor omnium rerum ab unoquoque, cum viginti quatuor ſenioribus coronas ſuas ante thronum Dei deponentibus, *Apoc. IV, 10, 11*, debet agnoſci & prædicari ut dignus, qui gloriam & honorem & poteſtatem accipiat , quoniam omnia condidit, eaque ipſius voluntate & ſunt & condita ſunt. In quo vivimus, ſumus ac movemur, ei ejusdemque gloriæ vitam noſtram omnesque actiones conſecrare tenemur. Tandem quoque Autor oſtendit, Chriſtianam religionem jam in hac vita cum Deo nos arctiſſime conjungere, & veram animi tranquillitatem, pacem & ſalutem tum ſingulorum hominum tum integrarum ſocietatum ac rerumpubl. mirum in modum ſtabilire, promovere ac conſervare, contra quasvis calamitates in hac vita incidentes, inſultus item diaboli ac reliquorum hoſtium, metum denique ac horrorem mortis quam optima conſilia, remedia & arma nobis ſuppeditare.

Sect. XII ſq.

Sect. XVI.

Sect. XVII ſqq.

VESPE-

Digitized by Google

VESPERÆ VADENSES, SIVE DIATRIBÆ Theologico-philologicæ de hyperbolis ex Scriptura ſacra eliminandis, Autore DANIELE GERDESIO, *S. Theol. D. & Prof. in Acad. Duisburgenſi.*

Trajecti ad Rhenum, apud Gysbartum a Paddenburg, 1727, 4. Alph. 1 pl. 4.

MAxime Reverendus Autor, in Procœmio ſupponens, nullam ineſſe in ſtylo Scripturæ ſacræ imperfectionem, laudatis iis, qui nuper ſingularibus libellis e ſacro Codice ejicere ſunt anniſi vel enallagas, vel hypallagas, vel ſynchyſes, vel pleonaſmos; horum ſe exemplo incitatum eſſe fatetur ad hyperbolas e Scriptura ſacra proſcribendas & eliminandas, nec pronuntiare veretur, *parum a blaſphemia abeſſe, ſaltim injurios eſſe in Deum, S. Scripturæ Autorem,* qui *hyperbolas* ei Codici adſcribant. Tribus *Diatribis*
p. 6. ſuam expoſiturus mentem, *primæ* Sectione priore naturam conſiderat & indolem hyperbolarum. Productis rhetorum definitionibus ex omni ævo, tandem concludit, hyperbolen eſſe monſtrum quoddam tropi, conſiſtereque in levi & vafro menda-
14. cio. Poſteriori *Sectione* faſſus, Theologos pleroſque omnes adhuc tribuiſſe ſacro Codici hyperbolas, veteres, novos, e quibus multa loca adducit in medium; quatuor duntaxat ſacri ordinis viros occurriſſe ſibi ait, qui ejectam hanc figuram voluerint e libris θεοπνεύϛοις, Lampium, Pareum, Meiſnerum, Lœſcherum. His aſſentiens, ideo ſacræ Scripturæ negat tribui debere hyperbolas, quia & ſint mendacia falſitatesque, & proficiſci ſoleant a levitate vel ſtolida arrogantia. Addit, nulli ſacri codicis parti convenire hyperbolas, neque divinis promiſſionibus, neque prophetiis, neque doctrinis, neque hiſtoriis, neque præceptis moralibus. In his enim ſingulis regnare debere veritatem maxime ſinceram. Hinc, quæ a patronis hyperbolarum pro ſua cauſa dici conſueverunt, profert e Flacio, Glaſſio, Ameſio, aliisque. Ceterum cum vulgo dicatur, rerum adeſſe teſtimonia, hoc eſt, ſacro in codice omnium oculis expoſitas eſſe fere innumeras hyperbolas, hoc quidem telum ut antagoniſtis e manibus extorqueat, ſingula loca,

quæ

Digitized by Google

quæ vel objiciuntur vel objici poſſunt, ab hyperbole liberare aggreditur. Id quo melius ſuccedat, *Diatriba ſecunda* præmittit p. 27.
canones hermeneuticos, ad hyperbolas e S. Scriptura proſcribendas accommodatos. Canones hi huc redeunt: ſtylum Orientis vehementer diſtare a noſtro, indeque ſæpius eſſe videri hyperbolam, ubi nulla ſit; proverbiales locutiones non eſſe habendas pro hyperbolicis, e. g. cum quis *cedrum* vel *quercum proceritate æquare* dicitur; in ritibus Biblicis quædam videri hyperbolica, non eſſe; vocabula univerſalitatem ſignificantia non debere explicari per hyperbolen, e. g. cum *Actor. II, 5* affuiſſe dicuntur Judæi ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt; non oportere vocari hyperbolen, cum id, quod rariſſime fit, fieri poſſe negatur; dictiones Prophetarum, quæ videantur hyperbolicæ, explicandas eſſe per accuratam emblematicarum locutionum expoſitionem, e. g. cum *montes* dicuntur *muſtum ſtillaturi;* ex verſionibus non fingi debere hyperbolas; in parabolis non ſtatui debere hyperbolas; cetera. *Diatriba tertia* explicantur ſingula loca, quibus in- 76.
eſſe hyperbole vulgo creditur, eo conſilio, ut appareat, in nullo eorum locorum hyperbolen vere reperiri. Ex his locis, quorum primus eſt *Geneſ. VI, 5*, ultimus *Eccleſ. Salom. XII, 6*, (nam alteram hujus Operis partem, loca Novi Teſtamenti complexuram, propediem ab ſe editum iri, in Dedicatione Cl. Autor pollicetur,) aliquot pro ſpecimine adducemus, & eos quidem, qui adhuc jure maximo referri viſi ſunt inter exempla dictionis hyperbolicæ. *Geneſ. XIII, 26, & XV, 5*, Deus promittit ſemen Abrahami fore numero par ſtellis ac pulveri terræ. Hic Noſter ſuperioris ſui Canonis memor reſpondet, dictionem hanc eſſe proverbialem, adeoque minime hyperbolicam. *Geneſ. XIX, 4* dicitur univerſus populus confluxiſſe ad domum Lothi. Hæc verba Cl. Autor propriiſſime capi cenſet. *Geneſ. XLIX, 11* hanc phraſin: *lavat in vino veſtimentum ſuum*, negat eſſe hyperbolicam, cum ſit illuſtranda ex Theologia emblematica. *Exod. III, 8* hanc dictionem conſiderat: *regio lacte fluens & melle.* Nec hanc eſſe hyperbolen concedit, ſummam docens regionis illius fœcunditatem ſignificari, quæ ob paſcuorum & florum abundantiam alat ingentes pecorum copias, & innumera foveat apum examina. *Exodi X, 21*

Digitized by Google

tenebræ dicuntur adeo denſæ fuiſſe, ut palpari poſſent. Id vero Vir doctiſſimus proprio capi ſenſu debere judicat. Aer ſcilicet adeo condenſatus fuit, ut palpari poſſet. Ex his facile eſt judicium de ceteris, quæ brevitatis noſtræ rationem habentes omittimus: id non diſſimulantes, hac occaſione Cl. Autorem doctiſſimas multas annotationes proferre ad loca ſacri Codicis obſcuriora, e. g. ad *1 Sam. XIII, 5*, ubi Philiſtæi dicuntur contra Iſraelitas eduxiſſe in pugnam triginta millia curruum; ad *2 Sam. XIV, 26*, de pondere capillorum Abſolonis; ad *1 Regum X, 1 ſqq.* de Regina ad Salomonem profecta, quam hiſtoriam hyperbolarum eſſe refertiſſimam, cenſuerat Cl. Jo. Clericus; ad *Jobi XL, 12 ſqq.* & *XLI, 9 ſqq.* de ceto & Leviathane, ubi mira narrantur; ad *Eccleſ. VII, 16*, ubi hoc præceptum datur: *Ne ſis nimium juſtus.*

FORTUITA SACRA: QUIBUS SUBJICItur Commentarius de cymbalis.

Roterodami, apud Jo. Hofhout, 1727, 8.

Alph. 1 pl. 2½.

NOn ipſemet Autor, ſed alius editor præmiſit Præfationem, in qua docet, eum eſſe virum genere illuſtrem & munere ſenatorio ornatum. Addit, hoc opuſculum eſſe *merum Specimen ex magno theſauro* eruditiſſimi Autoris: unde ſperare licet, reliqua item hujus generis eſſe aliquando prodiтura in lucem publicam. Apparet præterea ex p. 18, 55, 57, & aliunde, Autorem eſſe natione Anglum.

Interpretatio hic exhibetur undeviginti Novi Teſtamenti locorum, quorum obſcuritatem prodit mirificus Theologorum diſſenſus. Ubique lux affertur vel ex Judæorum antiquitatibus vel ex Græcis priſci ævi ſcriptoribus, & magna elucet cum eruditio Autoris, tum modeſtia. Nos ordine ſacra loca, quibus hic interpretatio adhibetur, recenſebimus, &, quantum per brevitatem noſtram licet, Illuſtris Autoris ſenſa proferemus. I. Ad *Matth. VI, 7*, de βαττολογίᾳ pauca differit, ac, Judæos non minus, quam ethnicos, miras habuiſſe in precationibus ſuis συνωνυμίας, docet. II. Idem argumentum perſequitur ad ejusdem capitis verſum non num-

Digitized by Google

num. III. Quid *Matth. VI, 16* ſignificet ἀφανίζειν, quærit, atque iſta verba hunc in modum vult reddita : *ſqualore ultro arceſſito faciem permutant*. IV. Ad ejusdem capitis *v. 17* oſtendit, Chriſtum non præcipere, ut ſolito hilariores nos præbeamus in jejuniis, ſed ut more ſolito nos componamus & ornemus, nec in conſuetæ vitæ ratione quicquam mutemus. V. *Matth. VIII, 28* dictos *Gergeſenos* cur Lucas & Marcus *Gadarenos* appellent, diſpiciens, arbitratur, *Gergeſam* & *Gadaram* fuiſſe unius ejusdemque urbis nomina. VI. De Herodianis diu multumque diſputat, eosque innui contendit, qui Romanis æque, ac Herodes Rex, libenter pendebant tributa, recteque & ſine crimine id fieri ſtatuebant. Unde eos cum Phariſæis, antagoniſtis ſuis, acceſſiſſe ad Chriſtum, quærentes ex ipſo, darine Cæſari cenſum oporteat nec ne, ac exſpectaſſe, utrum Chriſtus Herodianis ſit aſſenſurus tributa ſolvenda cenſentibus, an Phariſæis, id vero nefas eſſe, docentibus. Hac occaſione etiam ſententiam dicit ſuam de *Herodis diebus*, Perſio *Sat. V* memoratis. VII. *Marci VII, 9* intuens, de Miſna diſſerit & ejus permagna in Novo Teſt. explicando utilitate, cum Miſna, ſexaginta fere poſt Chriſti ex hoc orbe diſceſſum ſcripta, leges complectatur ritusque Judaicos tempore Chriſti uſitatos. VIII. *Lucæ I, 3* diligenter potiores voces interpretatur, ſignificarique docet accuratiſſimam rerum geſtarum pertractationem. IX. Quid ſit *Joan. I, 16*, χάριν ἀντὶ χάριτος, cum expendit, miratur, quosdam id ita interpretari, datam nobis eſſe pro gratia legis gratiam Evangelii. Ipſe gratiam putat ſignificari gratiæ ſubinde ſuccedentem, adeoque aſſiduam divinorum beneficiorum accumulationem, ſimiles adducens dictiones e præſtantiſſimis Græciæ ſcriptoribus. X. *Actor. XVIII, 23 ignotum* Athenienſium *Deum* perdocte illuſtrat, itemque XI. plures verſus Capitis XIX, nempe *v. 24* & ſequentes. XII. Longa exhibetur & a Præfationis ſcriptore præcipue laudata Diſſertatio ad *1 Corinth. XV, 29*. Verſionem ejus hanc producit: *Præterea quid illi profecerint, qui baptizantur in locum mortuorum? ſi mortui plane non reſurgunt, quorſum in locum mortuorum baptizantur?* hoc eſt, *ſi mortui non reſurgunt, cur in eorum fidelium locum, qui jam fato functi ſunt, alios atque alios baptizamus? cur propagatur inter nos baptiſmi ritus?*

Digitized by Google

tus? cur continua ſerie apud nos repetitur baptiſmus? XIII. *2 Corinth. II, 16* hæc verba: καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; interpretem ſecutus vulgatum ſic reddit: *quis æque idoneus, ac nos?* cenſetque, e Græco textu excidiſſe voculam ὄτως. XIV. Ejusdem loci *verſu 17* καπηλεύοντας reddit non *cauponantes*, ſed *adulterantes*, more ſcilicet cauponum vina vitiantium. XV. *Phil. II, 6, 7, 8* copioſe illuſtrat, per μορφὴν Θεοῦ intelligens glorioſam Dei majeſtatem, quæ τῇ μορφῇ δούλου oppoſita doceat, Chriſtum & verum Deum & verum hominem eſſe. Οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο hoc ipſi ſignificat: *Non putavit injuſtum eſſe, ſibi ſi vindicaret cum Deo æqualitatem, quippe quam ſuam eſſe noverat.* Εἶναι ἴσα Θεῷ ſignificare judicat *eſſe æqualem Deo*, ut ἴσα more Græcorum ponatur adverbii loco. XVI. *Tit. III, 8* Paulus Chriſtianos jubet καλῶν ἔργων προΐστασθαι. Hujus vocis veram notionem a nullo fere perſpectam eſſe ratus, oſtendit e luculentis veterum locis, προΐστασθαι ſignificare *tueri ac defenſitare*, atque hunc eſſe Pauli ſenſum exiſtimat: *Cum ſtatuamus & doceamus, ſola Dei gratia nos haberi juſtos, & adverſarii hinc arripiant calumniandi occaſionem, quaſi opera bona floccipendamus, ſcitote, patrocinio ſuo quemque bona opera adjuvare debere, eorum defenſionem ſuſcipere, ea extollere & neceſſaria eſſe conſtanter prædicare, atque hoc pacto objectum nobis crimen diluere, quaſi, cum ſola fide nos juſtificari dicamus, nihil ad nos pertinere ſtatuamus bona opera.* XVII. Ejusdem capitis *v. 10* & *11* ſic interpretatur: *hominem hæreticum poſt unam alteramque admonitionem devita, ſciens, eum e via excidiſſe, prudentem ſcientemque peccare, atque adeo ſe ipſum, dum veritati reſiſtat, tacite damnare.* Per *hæreticum* vero hic loci dici putat non quemvis heterodoxum, ſed hominem contentioſum, qui commodi ſui cauſa ea defendat, quæ falſa eſſe haud ignoret. XVIII. *Hebr. I, 13*, quid ſit, *ſedere ad dextram Dei*, quærens, idem eſſe cenſet, quod *regnare cum Deo*, ſimiliaque profanorum ſcriptorum loca adducit illuſtratque. Denique XIX fatetur, ſe verba magis δυσνόητα nulla reperiſſe in ſacro Codice, quam ea, quæ leguntur *Jacobi IV, 5.* Ipſe nova ratione interpungit Jacobi verba: Ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει πρὸς φθόνον; Ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκησεν ἐν ὑμῖν. μείζονα δὲ

δὲ δίδωσι χάριν, hoc eſt, *an putatis, ſine cauſu hac dicere Scripturas per invidiam? Abſit. Spiritus ille, qui & has condidit, idemque in nobis habitat, nos mire diligit, ſummo noſtri deſiderio tenetur, majora hic nobis largitur.* Recordamur, eandem hujus loci interpunctionem, eandemque prope interpretationem (quod Autori videtur fuiſſe incognitum,) exhiberi in *Miſcellaneis Lipſienſibus T. XII p. 172 ſqq.*

Sequitur *Commentarius de cymbalis*, cui Autor ipſe præmiſit Præfationem, in qua profitetur, ſe occaſione loci *1 Corinth. XIII, 1*, compoſuiſſe hunc librum, cum neſciret, jam a Cl. Lampio editum eſſe librum *de cymbalis veterum:* quem quidem nos in his *Actis* laudavimus *A. 1704 p. 142 ſq.* *Quicquid ego*, inquit, *in hunc* p. 262.
meum Commentarium retuli, illud omne annotatum, diſpoſitum, explicatum mea opera eſt. Si maturius librum (Lampii) *vidiſſem, Commentarium fortaſſe non condidiſſem: conditi certe non pœnitet.* Capitibus XXXII abſolvitur doctiſſimus hic libellus, cujus prioribus novem capitibus poſtquam Ill. Autor de vera forma cymbali veteris ſe ſollicitum præbuiſſet, ſequentibus Deos Deasve memorat, quorum in ſacris uſitata erant cymbala; cur veteres ſcriptores plerumque cymbala conjuncte cum tympanis memorent, inquirit; de uſu cymbalorum privato differit, de cymbaliſtis & cymbaliſtriis, de materia cymbalorum, de ſono & colliſione eorum, de ſaltatione ad cymbala, de variis eorum generibus, ac ſeparatim de cymbalis Hebræis. Cumque Cybeles potiſſimum in ſacris frequens eſſet hujus muſicæ uſus, ſingulari Capite docet, Cap. XI.
Deam Syriam, Cybelen, Cererem, & Iſidem eſſe unius ejusdemque numinis nomina. Refellit etiam *Cap. 25*, errorem Cl. Lampii, putantis, cymbalorum manubria quædam geſſiſſe figuram crucis; hancque nactus occaſionem ſubſequentibus duobus Capitibus de pileis Corybantum producit ſelecta veterum loca. Sed hæc hactenus.

JO. GEORGII ESTOR, J. V. L. PROF. ET Hiſtoriographi Haſſo-Darmſtadini, Analecta Fuldenſia, ad Viri Reverendi, JOANNIS FRIDERICI SCHANNAT, clientelam Fuldenſem beneficiariam, &c.

Argentorati, ſumtibus Jo. Reinholdi Dulsſeckeri, 1727, fol. Alph. 1 pl. 2.

CUm non ſolum aliud aliis, ſed & tibi ipſi aliud alio tempore videri poſſit: minime invidiæ ſibi fore duxit Clariſſimus Autor, ſi ſuas de feudis Fuldenſibus obſervationes, in quibus a doctiſſimo Schannato plurimum diſſentit, publicæ luci exponeret. Ipſæ illæ ſatis loquuntur, qua diligentia magnam literarum clientelarium vim perluſtraverit planeque excuſſerit Noſter: tantoque ex majorem attentionem merentur, quanto magis inter ſe diſtant, quæ ambo Viri doctiſſimi, ex iisdem fontibus ac monumentis hauſta, de ſingulari illa feudorum Germanicorum ſpecie, Fuldenſium puta, docuerunt. Duabus vero Analecta hæc Fuldenſia conſtant ſectionibus: una eſt veluti *Theſis*, atque ſententiam de vera & genuina Feudorum Fuldenſium natura ſiſtit & confirmat: altera eſt velut *Antitheſis*, quæ ſeptem ſupra quadraginta obſervationes ad Clientelam Fuldenſem beneficiariam complectitur.

Naturam Feudorum Fuldenſium Celeberrimus Schannatus dixit eſſe talem: "ut ſint maſculina, *Mann-Lehen*, quæ cum pa-"ctis & conventionibus ad heredes maſculos devolverentur, Feu-"da maſculina hereditaria, *Erb-Mann-Lehen*, appellata eſſe; "neque ex eo nomine, ut & ex notiſſima clauſula: ***nach Fuldi-"ſcher Lehen Herkommen, Recht und Gewohnheit***, promiſcuam "etiam feminarum in Feudo Fuldenſi ſucceſſionem absque erro-"re exſculpi poſſe:" quam ſententiam breviter retulimus in

p. 7. Actis ſuperioris anni, menſe Januario, p. 25. At Noſter ex adverſo veram Feudorum Fuldenſium indolem in eo conſtituit, quod indiſtincte feminas admittant, & cuncta ſint feminea. Formula: ***nach Fuldiſcher Lehen Herkommen, Recht und Gewohnheit***, in literis clientelaribus adeo frequens, non dicis cauſa adhibita cenſeri debet, ſed utique peculiare quiddam, & a moribus juris beneficiarii communis recedens, indicat, feminarum ſcilicet ſucceſſionem. Hæc antiquis temporibus, & quidem Henrici Abbatis ævo, i. e. circa A. 1292, diſcrimen ex variis beneficiorum ſpeciebus ignoravit, poſtea tamen certum, atque in aliis aliisque Feudis diverſum, ſuccedendi modum & ordinem recepit. In quibusdam feminæ

Digitized by Google

minæ ab ſucceſſione arceantur, quamdiu mares ſuperſunt, a primo
Feudi acquirente legitime deſcendentes, ordine mori Francico ſi-
mili, ſecundum quem in baronia feminæ non ſuccedunt, quoad
maſculi heredes ſuperſunt. Idque genus beneficiorum vocatur
Fuldiſch Mann-vel *Burg-Leben*. In aliis Fuldenſis Eccleſiæ be-
neficiis ſuccedunt mulieres cum maſculis, ut, proximitate gradus
obſervata, illarum præ his ratio habeatur: quæ audiunt in ge-
nere: *Fuldiſche Leben*. Nova igitur Præſulum Fuldenſium ſta-
tuta de ſucceſſione ex veteribus monumentis omnino explicanda
erunt, quæ concordi ſuffragio probant, cuncta Feuda Fuldenſia
eſſe feminea, Germanis *Kunckel-Leben*, quod præterea confir-
mant exempla CCXI Fuldenſia, quæ breviter recenſendo Noſter p. 9.
argumentationem per inductionem format. Neque eſt exiguus 13.
ſcriptorum beneficiariorum numerus, pro Noſtro facientium. Oc- 19.
currunt etiam in ſuperiore Germania Feuda, ab aliis dominis con-
ceſſa *zu Fuldiſchem Leben*, feminas admittentia: unde argumen-
tum haud leve. Quæcunque vero in tabulis clientelarum Fulden-
ſium antiquis & recentioribus obveniant variæ earum diſtinctiones 20.
atque denominationes, eo tamen ubique res redit, ut univerſa &
ſingula, ſive ſint caſtrenſia, *Burg-Leben*, ſive maſculina, *Mann-
Leben*, ſive alio nomine quocunque ſint, feminas ſucceſſuras am-
plectantur admittantque plene. Verbi: *Mann-Leben*, minime 21.
iſta vis eſt, ut excludat feminas: quippe *Mann* idem eſt, ac vaſal-
lus. Neque Feudum caſtrenſe non ſubjit conſuetudinem Fulden- 28.
ſem; pariterque evenit in reliquis beneficiorum Fuldenſium ſpe-
ciebus, ut ſunt *Jager-Leben, Brat-Leben, Steylera-Leben*. De
ſingulis exempla & monumenta luculenta proferuntur. Femi- 29.
narum in clientelis Fuldenſibus favorem porro commonſtrat ſuc-
cedendi modus, uſu obſervatiaque continua corroboratus; ita
quidem, ut in linea recta, deficientibus filiis, filiæ ſuccedant in
capita; in linea vero transverſa, ſive collaterali, femina magis
proxima maſculo magis remoto præferatur: imo ſi hæc in linea
gradu pares ſint, maſculus & femina ſimultanee ſuccedant. Va-
riæ ceterum pro ſucceſſione mulierum cauſæ militant. Præter
Germanorum erga feminas honorem, (unde, ſi beneficia jure
Germanico non prorſus ſunt regulariter feminea, quod nonnullis

videtur, feminæ certe facile ad ſucceſſionem clientelarem ſunt
p. 30. admiſſæ,) non-uſus juris Longobardici in Feudis Eccleſiaſticis
multum juvat feminea jura in beneficiis ejusmodi baculi curvi.
Accedit, quod Feuda Fuldenſia, peculiaribus legibus circumſcripta, dudum extiterunt ante introductum in Germania jus Feudale Longobardicum, quod in compluribus provinciis necdum receptum eſt, in quibus Feuda feminea propria reputari debent. Taliaque ſunt Feuda Trevirenſia, Colonienſia & Weſtphalica, Metenſia, Monaſterienſia, Oſnabrugenſia, Leodienſia, Trajectina, Corveienſia, Lotharingica, Holſatica, Sabaudica, Pomeranica, Brabantina, Flandrica, Mecklenburgica, Juliacenſia, Clivenſia, Bergenſia, Luſatica, Glogavica, Hollandica, Gelrica, Zutphanica.
31. Porro id ſpectandum, quod Feuda Fuldenſis Eccleſiæ ſunt oblata, ut vel ex corpore *traditionum Fuldenſium*, quod eidem doctiſſimo Schannato debemus, ſatis conſtat, ac inſuper ex teſtimonio ipſius Marquardi, Antiſtitis Fuldenſis. Utique vero firmum pro feminea ſucceſſione argumentum ex oblatione Feudorum duci ſolet.
32. Francicum denique jus indubia ſucceſſionis promiſcuæ in Fuldenſibus clientelis ſcaturigo. Illud enim mirum in modum favet ſucceſſioni femineæ, adeo, ut omnia Germaniæ jura intuitu hujus favoris vincat. Poſteaquam etiam in Gallia Feuda ſunt facta patrimonialia, evenit, ut feminæ in illis, tanquam in patrimonio, ſuccederent: quæ ad Germanos conſuetudo devoluta, & in beneficiis Fuldenſibus facile inolevit, dum Franci, teſte Schannato, fuerunt Buchoniæ quondam incolæ. Hereditariam vero ſucceſſionem in beneficiis Fuldenſibus vel una charta Mar-
34. quardi Abbatis perhibet. Quibus demum argumentum adjungendum eſt, a curvo baculo deſumtum. Quippe inter omnes convenit, Feuda Eccleſiaſtica mulieres neutiquam excludere; qualia eſſe Fuldenſia, nemo negarit: ut proinde, ſi pares cauſæ paria deſiderant jura, habeant femineam ſucceſſionem cum reliquis Eccleſiaſticis communem. Atque hæc hactenus Noſter ſectione prima, pro conſtabilienda feminarum ſucceſſione atque inde definienda clientelarum Fuldenſium indole, dixit, monumentis maximam partem domeſticis uſus, quo minus objici queat Schannati cautio, quaſi non niſi rerum Fuldenſium imperiti ſue-

Digitized by Google

ſucceſſionem femineam iſtamque beneficiorum Fuldenſium naturam, quam Noſter tuetur, ſibi effingerent. Iisdem ſubſidiis in conſilium vocatis, & eadem methodo Sectione II ad clientelam Fuldenſem beneficiariam annotavit. Septem quidem priores obſervationes ad naturam juraque beneficiorum Fuldenſium univerſim ſpectant. Sequentes duæ ſunt de Feudis Fuldenſibus oblatis; decima, de Feudis Fuldenſibus maſculinis; undecima, de ſucceſſione in Feudis Caſtrenſibus. Succedunt tres, de Feudis Fuldenſibus femineis, ſive promiſcuis, una de Feudo caſtri, una de Feudis Caſtrenſibus, item alia de Feudo Advocatiæ, aliaque de Miniſterialibus, in qua ſpicilegium addit a ſe dictis de vera Miniſterialium indole in peculiari commentatione, nobis propediem in ſcenam producenda. Has obſervatio excipit de inveſtitura ſimplici & ſimultanea, quam ſequuntur obſervationes viginti ſeptem, de ſervitiis militaribus in campis & expeditionibus, quæ complura ſcitu jucunda & egregia de re militari Germanorum ex antiquitate docte eruunt. Agmen claudunt obſervationes duæ, prior de ſervitiis judicialibus, altera, de mutua inter Eccleſiam & vaſallos ſuos obligatione. Quemadmodum vero enumeratæ hactenus obſervationes præterea, quod tradita de indole & ſucceſſione Feudorum Fuldenſium ulterius confirmant ac jura clientelarum Germanicarum, imprimis Eccleſiaſticarum, permultum illuſtrant, eo magnam partem tendunt, ut jura Sereniſſimorum Haſſiæ Landgraviorum circa Feuda Fuldenſia explicent ac ſubinde tueantur: ita ſubjecta iisdem in calce eſt deſignatio Feudorum omnium, quibus dicti Sereniſſimi Principes ab Abbate Fuldenſi aliisque ſolent inveſtiri. Inter Feuda iſta Haſſiæ Fuldenſia eſt Comitatus Zigenhainenſis, quem Noſter docet, fuiſſe Feudum utique oblatum, ac proinde femineum; in literis tamen clientelaribus conceſſum legi *zu rechtem Mann-Lehen*. Cum itaque in eo eſſet, ut Comitum poſteritas ad occaſum vergere inciperet, Haſſiæ Landgravium ab Comitibus ſucceſſionis ſpem titulo perquam oneroſo obtinuiſſe; quo facto dominus Feudi facile conſenſum præbuerit, neque credendum eſſe, tunc illum de Feudi natura in maſculinum permutanda leges præſcripſiſſe Landgraviis. Minime etiam obſtare, quod Eliſabetha illa Zigenhainenſis, quæ omnem propter

p. 45.

ſucceſſionem moverit lapidem, non fuerit admiſſa: ſiquidem id ex ſingularibus admodum cauſis, quas olim indicandas ſpondet, tum fieri non potuerit. Hoc vero ideo adjiciendum nobis videbatur, quoniam in Actis noſtris loco ſupra citato illud Eliſabethæ Zigenhainenſis exemplum pro confirmanda Schannati ſententia referri meminimus.

DE STATU MORTUORUM ET RESURgentium liber. Acceſſerunt Epiſtolæ duæ circa Libellum de Archæologiis philoſophicis; Autore THOMA *BURNETIO, S.T.P.*

Londini, impenſis Jo. Hooke, 1727, 8.
Pl. 19.

EJUSDEM DE FIDE ET OFFICIIS CHRIſtianorum liber.

Londini, impenſis Jo. Hooke, 1727, 8.
Pl. 13, cum icone Autoris.

Mira eſt utriusque operis Præfatio, atque ita ſe habet, ut facile ſit prævidere, repertum hic iri dogmata nonnulla maxime paradoxa. Docet enim, qui præfatus eſt, paucisſima horum librorum excuſa eſſe exemplaria, ſimulque adjuratur quaſi lector, ne vel calamo vel typis eos deſcribi & in vulgus edi patiatur. Quo magis cognoſcere geſtient lectores noſtri, quid hiſce in libris ſentiat Autor, jamdudum e *Theoria telluris* & *Archæologiis philoſophicis* clarus, cujus & vitam a Guil. Wottono deſcriptam nuper in his *Actis* laudavimus. *Capite* igitur *ſecundo* (nam *primum*
p. 6. Præfationis inſtar eſt) docet Autor, beatitudinem humanam haud includi hujus vitæ curriculo, ſed exſpectandam eſſe vitam aliam. Id concludi debere judicat ex eo, quod in hac vita ſæpe bonis male, malis bene ſit. Cum enim Deus juſtus ſit ſanctusque, conſequens eſſe, ut & præmia virtutis & pœnæ improbitatis reſerventur in vitam poſteriorem. Deinde cum malorum ac miſeriarum hæc vita ſit refertiſſima, bonitatis Dei eſſe, alium exhibere mundum, in quo comœdia quaſi exitum reperiat Deo digniſſimum.

Digitized by Google

mum. Addit, eam eſſe dignitatem humanæ naturæ, ut credi de-
beat Deus mentibus tam alta ſpirantibus reſervaſſe mundum ali-
um. Ultimo loco monet, nihil in libris Novi Teſtamenti tradi
clarius, quam vitam futuram eamque ſine fine duraturam. *Ter-* p. 16.
tio Capite immortalitatem animæ humanæ ex ipſa ejus natura de-
monſtrat. Cum enim tota ſit activa & mera vita, non poſſe eam
perire aliter, quam annihilatione. Jam cum non deſint, qui ani-
mam velint eſſe corpoream, adeoque diſſolubilem, primo docet,
dari ens incorporeum in rerum natura. Hic Deum producit,
eumque demonſtrat non poſſe eſſe materiam ſive corpus, liquido
oſtendens abſurda, quæ ſequuntur ſententiam eorum, qui Deum
ſtatuunt corporeum, vel ipſum mundum credunt eſſe Deum.
Ubi vero conceſſeris, Deum eſſe incorporeum, non poſſe nega-
ri, eum producere valuiſſe alias naturas incorporeas. Has inter
eſſe animam hominis, copioſe & luculenter demonſtrat ex ipſius
effectibus & proprietatibus. *Cap. IV* agit de animarum a cor- 38.
pore ſejunctarum ſtatu usque ad reſurrectionem. Hic ſe diſſenti-
re profitetur ab iis, qui animas ſtatim a morte corporis aut ſum-
ma gloria viſioneque beatifica frui aut inferni cruciatibus ſubjici
exiſtimant, iſtamque ſententiam tum ſacris literis, tum antiquiſſi-
mæ Eccleſiæ doctrinis repugnare contendit. In toto ſacro codi-
ce id nusquam doceri, ſed fruitionem æternæ beatitatis clare dif-
ferri ad adventum Chriſti, mortuos in vitam revocaturi. Adducit
eam in rem multa ſacræ Scripturæ loca, eaque attentius contem-
platur. Cum vero adverſari ipſi videatur Paulus, *Phil. I, 23* ſcri-
bens, *ſe eſſe cupere cum Chriſto*, & *2 Corinth. V, 8, ſe, ubi moria-
tur, fore cum Domino*, multam navat operam, ut nobis perſua-
deat, hæc dicta ita eſſe interpretanda, ut innuatur a Paulo tempus
reſurrectionis ſuæ. Putat ſcilicet, contraria ſententia labefactari
doctrinam de reſurrectione, cum animabus viſione beatifica &
ſupremo gloriæ gradu jam fruentibus nullo ſit opus corpore.
Imo & hæc obſervaſſe ſe ait, doctrinam de animabus a morte ſta-
tim beatis occaſionem præbuiſſe lucroſis dogmatibus de ſanctis
invocandis deque animabus e purgatorio (quod vocat *aurifodi-
nam quavis India ditiorem*) liberandis. Hinc tranſit ad anti-
quiſſimos Eccleſiæ doctores, docetque, tribus primis ſeculis, ſi

L 2 forte

Digitized by Google

forte Cyprianum excipias, omnes docuiſſe, poſt reſurrectionem demum animas piorum compotes fieri felicitatis ſummæ. Quin contendit, probari poſſe e primævis Patribus, primos autores atque patronos vulgaris ſententiæ fuiſſe Gnoſticos, Baſilidianos,
p.64.ſqq. Valentinianos, Marcionitas. Adjecit huic Capiti Appendicem, in qua docet, etiam quarto & ſecutis ſeculis præſtantiores Eccleſiæ doctores fuiſſe in ea, quam ipſe propugnet, ſententia. Prodire hic jubet Chryſoſtomum, Theodoretum, Oecumenium, Theophylactum, Hilarium, Ambroſium, Auguſtinum. Poſtremo tradit, ſeculo demum decimo quinto in Concilio Florentino decretum eſſe, *animas ſanctorum mox recipi in cælum, & intueri*
75. *clare Dominum, ſicuti eſt. Capite quinto* disquirit, utrum animæ poſt mortem ſint ab omni corpore ſeparatæ, an aerio uniantur corpori. Rationibus diu ſubductis probabilius eſſe ſtatuit, animas manere in ſtatu ſeparato usque ad reſurrectionem, nec ullo veſtiri corpore, concedens tamen, eos non fovere ſententiam certo falſam, qui credant, eſſe in hoc craſſo, quod gerimus, corpore vehiculum interius, quo veſtita anima evolet in articulo mortis.
88. *Cap. VI* progreditur ad *noviſſima*, quæ Theologi vocant, hoc eſt, ad ea, quæ reſurrectioni mortuorum conjuncta erunt. Hoc igitur Capite de adventu Chriſti differit, deque mundi conflagratione, multis eos refutans, qui putant, *Matthæi cap. XXIV* non agi de fine mundi, ſed de excidio duntaxat ſanctæ urbis, ex aliis quoque locis adductis probans, adventum Chriſti ad judicium univerſale & conflagrationem mundi inter fidei Chriſtianæ manifeſta dogmata referri oportere. Plura de utroque argumento lecturos ablegat ad tertium librum ſuæ *Theoriæ Telluris. Cap.*
100. *VII* de ſupremo judicio diſputat. Hic primo duce Scriptura ſacra externum hujus judicii apparatum repræſentat, obſervans, eum deſcribi ſub imagine fori humani, neque adeo literali ſenſu univerſa capienda eſſe. Ceterum cum Patrum nonnulli ſtatuerint, in judicio extremo probationem animarum factum iri per ignem, idque a Paulo *1 Corinth. III, 13* doceri, ſibi perſuaſerint, diu Noſter circa hunc Apoſtoli locum hæret, & ad ultimum cenſet, omnino ignem hic deſcribi proprium ac materialem, & per *diem* ſignificari extremum judicium. Idem probari credit poſſe

Digitized by Google

poſſe ex *Marci IX, 49*, ubi fore dicitur, ut *omnis homo ſaliatur igni*, & ex *Matth. III, 11*, ubi Chriſtum legimus *igne baptizaturum homines*. Adducit hinc hujus ſententiæ ſubſcriptores. Origenem, Lactantium, Hilarium, Ambroſium, Baſilium, Gregorios, Nazianzenum & Nyſſenum. Addit, hanc doctrinam tempore Auguſtini corruptam fuiſſe, invectumque errorem de purgatorio. De tempore judicii extremi diſſerens, ipſos Apoſtolos exiſtimat ex verbis Chriſti male intellectis credidiſſe, eſſe diem extremi judicii admodum propinquum, nec veretur hunc vocare errorem innocuum, in quem delabi Deus eos permiſerit optimo conſilio. *Cap. VIII* de mortuorum reſurrectione diſputare aggreſſus, ejus certitudinem e clariſſimis S. Scripturæ locis probat. p. 125.
Hinc docet, corpora reſurgentium non fore ea, quæ nunc habemus, ſed cœleſtia & incorruptibilia & inorganica, carnis & ſanguinis expertia, qualia habeant angeli. Angelos enim ſtatuit non eſſe ſubſtantias mere ſpirituales, ſed veſtiri corporibus ſui generis, idque ex eo probat, quod viſibiles futuri ſint ſatellites Chriſti in judicio extremo. Ad materiam corporis futuri quod attinet, docet, eam non conſtare compage oſſium, carnis, ſanguinis & viſcerum, ſed fore puriſſimam ac tenuiſſimam inſtar ætheris, maximeque agilem & actuoſam, ac lucidiſſimam. Cumque Scriptura S. doceat, corpus noſtrum fore ſimile glorioſo Chriſti corpori, hinc ſtatuit, corpus Chriſti, quod poſt reſurrectionem & aſcenſionem habet, eſſe inſtar flammæ, ætheris, aut lucis liquidæ. *Cap. IX* venit ad eam quæſtionem, utrum in reſurrectione habituri ſimus idem corpus, quod nunc habemus, an aliud. 160.
Refutat hic eos, qui putant, idem corpus reſurgere debere, in quo hac in vita vel bona vel mala patravimus. Neque enim corpus eſſe aut præmii aut pœnæ capax, cum in ſola anima ſenſus inſit. Quærit porro, quodnam unius hominis corpus reſurgere debeat, cum corpus noſtrum ſit in perpetuo fluxu & mutatione, atque ita diſſipetur reſarciaturque in dies, ut, qui diu in hac vita fuit, ſucceſſive ſex ſeptemve habuerit diverſa corpora. Cum etiam in confeſſo ſit, in altera vita multis humani corporis partibus plane non fore opus, hinc concludit, Deum miraculum patraturum eſſe ſupervacaneum, ſi particulis corporum undique recolle-

 ctis

ctis eadem redderet nobis corpora, quæ geſſimus in hoc mundo. Unde tandem confici exiſtimat, corpora beatorum fore a priſtinis corporibus diverſa tam ſpecie, quam numero, tam quoad ſub-
p. 127. ſtantiam, quam quoad accidentia. *Cap. X* agit initio de reſurrectione prima, quod arcanum vocat a ſeculis abſconditum, demumque a Joanne, ultimo prophetarum, aperte proditum. Statuit nimirum, poſt primam reſurrectionem in terra nova corpus noſtrum fore terreſtre & ad formam hodierni corporis compoſitum, in fine autem millennii, cum adſcendemus in cœlum, mutatum iri illud corpus in cœleſte & æthereum. Ceterum cum jam libro quarto ſuæ *Theoriæ telluris* hoc argumentum tractavit, pauca hic de eo affert. Finita ſcilicet conflagratione mundi & terra in chaos quoddam redacta, ex illo chao formatum iri credit novam & paradiſiacam tellurem. Hanc ſententiam cum maxime perſpicue perſcriptam ſibi inveniſſe videatur *2 Petri II, 11, 12, 13*, pluribus eum locum perſequitur. In hoc renovato mundo celebratum iri millenne regnum Chriſti dum docet, non ſolum Patrum trium primorum ſeculorum conſenſum jactat, ſed varia quoque e ſuo ingenio depromta argumenta adjungit. Quis ſtatus hominum futurus ſit hoc in millennio, cum jam in *Theoria telluris* expoſuerit, nunc explicat ſententiam ſuam de Chriſti in hoc millenni regno præſentia. Non putat ſcilicet, Chriſtum deſcenſurum eſſe in hanc novam terram forma humana, ſed appariturum eſſe eminus in ſuo corpore glorioſo per modum perpetuæ *Schechinah*, uti olim in ſancto ſanctorum: qua occaſione longam exhibet de *Schechinah* digreſſionem, quam multis etiam Veteris Teſtamenti locis illuſtrandis dicavit. Addit, Judæos vi promiſſionum divinarum haud exiguas partes habituros eſſe in iſto millenni Chriſti regno. Denique in hoc regno ſtatuit religionem Chriſtianam non parum mutatum iri, tam quoad cultum externum, quam quoad animorum ſanctitatem & ſcientiam: fore enim veritatis revelationem multo clariorem, pleniorem, magisque diſtinctam, quam ea ſit, qua fruimur in hodierno ſeculo.
220. *Cap. XI* de cœlo & inferno agit. Cœlum autem hic dicit illud, quod ſedes ſanctorum erit expleto millennio, cum cœleſtia induti corpora mutatis ſedibus conſummata gaudebunt felicitate. Locum

cum cœli beati definiri poſſe negat: illud pro certo habet, ſedes beatorum fore in regionibus æthereis ſupra omnium planetarum atmoſphæras poſitis, & quemlibet ſanctum pro ratione ſuæ puritatis & perfectionis propius ad *Schechinah* ſive ſolium gloriæ eſſe ſtationem ſuam habiturum. Ad ſtatum beatorum quod attinet, ſtatuit, eos ſupra omnes planetas elatos acie oculorum longe acutiſſima intuituros eſſe Oceanum mundanum & innumeros terrarum orbes ſuis repletos incolis: ex hac contemplatione redundaturam eſſe voluptatem incredibilem: longe vero majorem voluptatem conſecuturam ex contemplatione & amore Dei, itemque ex cognitione hierarchiæ cœleſtis angelorum & archangelorum. Hinc deſcendens ad infernum primo disquirit, an detur infernus ſubterraneus, hac occaſione *deſcenſum Chriſti ad inferos* interpretans de ejus incarnatione, cum relicto cœlo in hanc terram infimam dignatus eſt deſcendere bono generis humani. Dari infernum ſubterraneum, poſtquam negaſſet, argumentis nixus phyſicis, ſecundo loco quærit, an detur ullus infernus corporeus & localis ante judicium illud extremum. Hic fatetur, ſe propendere in eam ſententiam, ut credat, nullas fore pœnas externas impiorum ante diem illum pantocriticum, ſed eos internis tantum conſcientiæ furiis agitatum & exercitum iri. Addit, nec diabolos ante illud tempus inferno igne torqueri, ſed vagari per orbem terrarum vividos & nimis actuoſos. Detruſis in infernum impiis (diabolos hic ſilentio præterit) an in æternum ſua ſint ſuſtinenda ſupplicia, deinceps diſputat. Atque hic quidem communem omnium Theologorum doctrinam ſummo animi impetu oppugnat, & cum rationem, tum naturam Dei, imo & naturam rerum huic dogmati alta voce reclamare ſcribit ac pluribus ediſſerit. Haud quidem diffitetur, Scripturam S. ſtare videri a partibus contrariis, ſed monendum ſibi ducit, commodam interpretationem verbis ſacris eſſe adhibendam, ne divina ſimul & humana violentur jura, nec eo nomine male audiat Chriſtiana religio. Non adducemus argumenta ejus, jamdudum quippe ab aliis iſtius ſententiæ patronis, quos Auguſtinus *Doctores miſericordes* vocat, in medium prolata. Illud indictum non prætermittimus, ipſi videri Chriſtum ſanctiſſimis de cauſis manſiſſe in traditione vulgari de æter-

Digitized by Google

æternitate infernarum pœnarum, *venturum*que *diem*, (hæc ipſius verba ſunt *p. 249.) cum non minus abſurda habebitur odioſa hæc opinio, quam tranſubſtantiatio hodie.* Adducit item in ſententiam ſuam Juſtinum Martyrem, Hieronymum, & duos Gregorios, diſſentientes Theologos appellans *Doctores immiſericordes.* Ultimo loco vetat hanc ſuam doctrinam efferri in vulgus, quippe quod merito tantæ formidine pœnæ a pravis facinoribus abſtereatur, pronuntiatque, ſi quis hæc doctioribus a ſe ſcripta in linguam vulgarem tranſtulerit, eum malo id animo & conſilio ſiniſtro facturum eſſe.

p. 260. Sequuntur duæ Autoris epiſtolæ apologeticæ pro *Archæologiis* ſuis *Philoſophicis*. Priore reſpondet ad amicorum, poſteriore ad inimicorum objectiones. Dixerant ſcilicet quidam, Burnetium in iſto opere favere æternitati mundi, & rerum ex nihilo creationi adverſari. Hoc vero injuſte ſibi tribui, oſtendit e claris operis ſui verbis. Illud tamen non diſſimulat, ſe credere, per innumera ſecula ante viſibilem hunc mundum exſtitiſſe angelos, itemque materiam mundi primam. Deinde criminati erant nonnulli, ipſum minus reverenter habere hiſtoriam creationis Moſaicam. His reſpondet, ſe utique Moſem habere pro Propheta divinitus inſpirato: ejus vero narrationem de creatione a ſe haberi pro deſcriptione allegorica, quales occurrant in ſacro codice plures: ceterum facile ſe pati, colloquium illud inter Evam & Satanam, prout ipſe (Burnetius) id expoſuerit, evitandi offendiculi cauſa tolli ac reſcindi. Poſtremo monet, ſe librum illum ſuum ſcripſiſſe lingua Latina ad eruditos & myſtas, nec velle hæc
265. ſacra ſive myſteria temere in vulgus ſpargi. *Epiſt. II* contendit, Sabbathum non fuiſſe celebratum ante tempora Moſis, idque ad probandum adducit autoritates Patrum Eccleſiæ, ſilentium hiſtoriæ ſacræ, & ipſius Moſis teſtimonium *Exodi XXXI, 13,* itemque Ezechielis *cap. XX, 12* & *20.* Hinc docet, licet Moſes videatur docere, Solem moveri, recte tamen Philoſophos Chriſtianos contrariam tueri ſententiam, certiſſimis inductos argumentis. Moſem enim ſuas loquendi formulas ad opiniones captumque vulgi accommodaſſe, ac merito Anthropomorphitas ſperni, qui e clariſſimis ſacri codicis dictis Deo tribuant membra corporea, item-

que

que Tranſubſtantiationem jure rejici, licet ejus doctores literæ ſacri codicis ſe inhærere profiteantur. Ac plura quoque ſacræ Scripturæ loca profert in medium, quæ qui literaliter interpretetur, eum aperire feneſtram multis magnisque abſurditatibus.

Progredimur ad alterum librum, *de fide & officiis Chriſtianorum* inſcriptum. Facile intelligitur, hoc eſſe Burnetianum ſyſtema theologiæ cum theoreticæ, tum moralis. Poſteaquam igitur *Cap. I* ſuppoſuit, tanquam ab aliis abunde demonſtratum, doctrinam Chriſtianam in canone Scripturæ contineri tanquam libro θεοπνεύςῳ, religionemque Chriſtianorum non eſſe credulitatem, ſed luculenter defendi poſſe contra Celſos ac Porphyrios; *Cap. II* de religione naturali diſſerit, oſtendens præſtantiam hujus religionis, ejusque ſinceros cultores, inter quos Enochum, Abelem, Noachum, Iobum, Abrahamum refert, credens pervenire ad æternam beatitudinem. Deinceps docet, fundamentis Theologiæ naturalis ſuperſtructam eſſe religionem Moſaicam ſive Judaicam, Moſemque præceptis religionis naturalis tot ritus adjunxiſſe ob indolem populi ſui hac ratione ab idololatria avocandi. Inde Prophetas obſervationem legum naturalium ſemper præferre obſervationi religioſæ inſtitutorum Moſaicorum. Eadem via inceſſiſſe Chriſtum & Apoſtolos, ac docuiſſe, viri Chriſtiani officium abſolvi ſtudio culturaque virtutum naturali lege præſcriptarum. Progreſſus hinc ad religionem ethnicam oſtendit, quam longe ea receſſerit a religione naturali, quamque abſurda tradiderit: multis tamen Philoſophis inter ethnicos exortis docentibus meliora. *Cap. III* religionem Judaicam contemplatur, ac primo defendit, Moſem fuiſſe non pſeudoprophetam, ſed veriſſimum Dei legatum, idque multis maximisque confirmaſſe miraculis. Quod ſi quis ſuſpicetur, ea patrata eſſe magicis artibus, idem reponi jubet reſponſum, quod *Matth. XII, 24 ſqq.* Phariſæis id ipſum ſibi objicientibus reddidiſſe legitur Chriſtus. Si quis alius dicat, religionem Moſaicam ſupervacuis & minutis, adeoque Deo indignis, ſcatere ritibus ac cærimoniis, perpendi jubet, Moſem tueri religionem naturalem, cum theoreticam, tum practicam, accuratiſſime; eundem non dare voluiſſe legem perfectiſſimam, ſed aptiſſimam & utiliſſimam pro ratione temporis; nec id ſibi

p. 8.

29.

 pro-

propoſuiſſe, ut eſſet lex totius humani generis, ſed unius ſui populi; denique non voluiſſe, ut lex ſua duraret in perpetuum, ſed duntaxat usque ad tempora Meſſiæ. Legem enim Moſis fuiſſe primum veluti gradum ad reformandam gentem humanam idololatriæ immerſam: eam reformationem perfectam fuiſſe a Meſſia, cujus adventum Moſes & ceteri Judæorum Prophetæ prædixerint, atque etiam prædicere & ſic animos hominum ad majora &
p. 43. meliora præparare debuerint. *Cap. IV* ad religionem Chriſtianam accedens, prærogativas ejus primo demonſtrat præ religione ſincere naturali Philoſophorum, itemque præ religione Judaica. Jeſum a Deo miſſum eſſe, ſatis elucere e tot ſignis & miraculis miracula Moſis & Prophetarum magnitudine ſuperantibus. Hic luſtrans ſacram hiſtoriam concinno ordine & compendio exhibet ſigna illa & miracula, e quibus cognoſcimus, Jeſum fuiſſe Prophetam & quidem Prophetam plane extraordinarium. Addit prædictiones Chriſti luculentiſſimas perfecteque impletas, itemque miraculoſum religionis Chriſtianæ progreſſum. Denique oſtendit, ſummam Dei erga genus humanum benevolentiam e miſſione Chriſti elucere, quippe cum eo tempore totus orbis, qua ethnicus, qua Judaicus, fuerit corruptiſſimus, & reformatoris maxime in-
65. diguerit. *Cap. V* ad cultum Dei & ritus ſacros Chriſtianorum delatus docet, proponi hic Deum unum puriſſimo cultu afficiendum: additos eſſe ritus tantummodo duos, Baptiſmum & Euchariſtiam, ritus ſimplices, innocuos atque utiles. Utilitatem eorum in eo verſari, quod, qui baptiſmo initientur, hoc ipſo renuntient omni impuritati mentis, quodque, qui euchariſtia utantur, beneficia ſibi in mentem revocent a Chriſto profecta, qui ſua morte nos redemit a peccatis & ſalutem nobis paravit æternam, ſimulque profiteantur caritatem erga proximum, acta prius ante commiſſorum peccatorum pœnitentia. Ceterum infantes in baptiſmo regenerari negat, exorciſmum in eodem adhibitum quodammodo magicum eſſe
85. putat, ac Euchariſtiam myſterio carere pronuntiat. *Cap. VI* de vitæ præceptis Chriſtianis diſſerens, ea legi naturæ conformia judicat, & cum ad virtutem producendam, tum ad felicitatem utriusque vitæ conſequendam accommodatiſſima. Hinc ſingula capita
104. Theologiæ moralis breviter ac diligenter perſequitur. *Cap. VII* do-

dogmata Chriſtianæ religionis conſiderans, ſtatuit, initio tantum poſtulatum fuiſſe ab ejus candidatis, ut crederent, Jeſum eſſe Meſſiam, ac ipſis Apoſtolis ante aſcenſionem Chriſti non fuiſſe cognitam ſatis ejus Deitatem: imo eos principio nec gentilibus nec Judæis aperte manifeſtaſſe Deitatem Chriſti, quantum conſtat ex *Actis Apoſtolorum.* Eos id eo conſilio feciſſe conjicit, ne Judæos offenderent ſpecie polytheiſmi, neve ethnicis viderentur veteri polytheiſmo ſubſtituere novum quendam. Poſtea ſatis præparatis hominum ad Chriſtum converſorum animis Apoſtolos aperte expoſuiſſe Deitatem Chriſti, maxime Joannem in Evangelio ſuo, in Epiſtola prima, & in Apocalypſi. Paulum quoque in ſuis Epiſtolis, quorum pleræque ſcriptæ fuerint, cum magnos jam progreſſus feciſſet Chriſtiana religio, Chriſti Deitatem haud obſcure prædicaſſe. Docet proinde, Deitatem Chriſti omnino credere debere Chriſtianos ob manifeſtiſſima Joannis & Pauli de ea teſtimonia, nec hic rationem admittendam eſſe judicem, quippe quæ judicium ferre non valeat in materia infinita, qualis eſt natura Dei. Docet etiam, Spiritum S. in N. T. nobis exhiberi per modum perſonæ ſingularis ac divinæ, ideoque ſub hac idea nobis colendum & glorificandum eſſe una cum Patre & Filio. *C. VIII* de ſecundariis Chriſtianæ religionis dogmatibus agit. Hic docet ac dolet, a Theologis polemicis, repudiata primæva ſimplicitate, auctum eſſe articulorum fidei numerum. Appellat autem dogmata ſecundaria, quæ in nullo antiquo Symbolo reperiuntur, & quæ teneamur amplecti, in quantum probari poſſunt e ſacris literis aut recta ratione: addens, hic multa poſſe in utramque partem diſputari ſalva fide & amicitia. Orditur a *peccato originali*, perabſurdum cenſens & in Dei ſanctitatem injurium dogma de imputatione peccati Adami poſteris facta, idque prope petulanter exagitans. Progreſſus hinc ad doctrinam de *ſatisfactione* & *juſtificatione*, ſtatuit, Deum potuiſſe pœnitentibus peccata gratis remittere, ſed eum voluiſſe conſilio nobis imperſcrutabili, ut Chriſtus ſe offerret in ſacrificium propitiatorium & expiatorium pro peccatis humani generis. *Juſtificari* ipſi nihil eſt aliud, quam remiſſis peccatis Deo acceptum eſſe. Dum igitur dogma illud nefarium vocat, quo homo juſtificari creditur ſola fide, hoc eſt, fide a bonis operibus & interiori ſanctitate abſtracta,

p. 124.

ſta, facile intelligitur, eum & a ſtatu controverſiæ aberrare & juſtificationem cum ſanctificatione confundere. De *libero arbitrio* inutiliter multa diſputari pronuntiat. Conſtat, inquit, nos eſſe noſtrarum actionum autores,adeoque Deum non eſſe autorem peccati noſtri. Conſtat item, nos aliquatenus conari poſſe, ac Deum ſemper paratum eſſe ſubvenire noſtris conatibus, eamque gratiam eſſe univerſalem. Ad decreta divina *electionis* & *reprobationis* quod attinet, de præſcientia Dei & directione rerum omnium dubitari non debere cenſet, nec item dubitari poſſe, nos habere libertatem in agendo. Concedit,occurrere hic aliquid perplexum & intellectui noſtro impervium: ſed agnoſci jubet humani intellectus anguſtiam. *Cap.IX* de Eccleſia Chriſtiana ejusque regimine & diſciplina agens,rejicit abſolutionem ſive remiſſionem peccatorum privatam, contendens, verſus impœnitentes eam eſſe fruſtraneam, & erga vere pœnitentes ſupervacaneam: ideoque conſultius putat, abſtineri ab his abſolutionis formulis.Scripturæ S.loca,quibus poteſtas Apoſtolis tribuitur remittendi retinendique peccata,ad ſolos Apoſtolos reſtringit.Conciliis exiguam concedit autoritatem,nullum ſtatuens in terris dari tribunal infallibile,idque propter corruptam humanam naturam. *Da mihi*,inquit,*Concilium liberum tam a vi externa, quam a partium ſtudiis & præjudiciis. Hujusmodi cœtus auguſti quis non veneraretur judicium? Sed hujusmodi cœtum a temporibus Apoſtolicis Sol nondum vidit.Interea ſit tibi Concilium Prophetarum & Apoſtolorum chorus,eorum decreta evolve, hos ſequere duces. Non deerit tibi lumen ad vitam æternam,modo ſint aperti vigilesque oculi.* Cætera,quæ in hoc Capite Theologus noſter eclecticus profert, quippe communibus doctrinis pleraque conformia,prætermittimus.Notamus tantum, Belgas hæc opuſcula, recudiſſe eodem typo, appoſito in titulo Londino, ſed omiſſo Typographo.

LEGES ET CONDITIONES, AD QUAS PRODIBIT in publicum nova Editio Librorum Veteris Teſtamenti, ex Verſione Græca LXX Interpretum; Tiguri Helvetiorum ex officina Heideggeri & Soc.

Sacra

Sacræ Eruditionis cultoribus & Fautoribus,

S. D

JOAN. JACOBUS BREITINGERUS.

Τῶν ἑβδομήκοντα Bibliorum Interpretationem, quæ Græce legitur, rarum atque inæſtimabilem theſaurum eſſe, nemo ignorare poteſt, niſi qui prorſus ab omni eruditione alienus eſt. Majores noſtri religioſiſſimi juxta & doctiſſimi Viri, quantum illi tribuerint, ex Beati HVLDRICI ZVINGLII in *præf. ad Apolog. Compl. Eſaiæ* effato cognoſcere licet: *Quum*, inquit, *LXX totam chiliada ante natam Hebræorum Grammaticen verterint ſancta Volumina, apparet plurimum illis fidei deberi, atque hinc factum eſſe, ut veteres Theologi eos tantopere commendaverint.* Et rurſus: *LXX vero Interpretationem omnibus & propter vetuſtatem anteferas, & propter diſſimilitudinem in numerato habeas.* Conſtat, quanto olim in pretio Judæis Helleniſtis ea fuerit habita; quanto ſtudio ab Eccleſia Chriſtiana in Oriente & Occidente fuerit excepta; ut priſcis Patribus & Theologis græcis latinisque omni fere pagina commendata; quin & ab ipſis Novi Fœderis Scriptoribus, S. Evangeliſtis & Apoſtolis paſſim fuerit uſurpata. Perſpectum præterea & exploratum eſt omnibus, qui præter vulgus ſapiunt, ſingularem ejus eſſe uſum ad Hebraicam veritatem percipiendam & ſtabiliendam; ad autoritatem teſtimoniorum Apoſtolicorum confirmandam; ad nativum N. Fœderis ſtylum recte intelligendum; ad græcos latinos que Patres rite tractandos; ad cognitionem denique linguæ Græcæ augendam, ipſamque Criticen Sacram illuſtrandam. Hinc jam olim Eccleſiæ Chriſtianæ Antiſtites omnem moverunt lapidem, ut hujus interpretationis puritatem intemeratam conſervarent, & ubi ea corrupta eſſet, vindicarent atque reſtituerent: præter ceteros immortalem nominis famam inde meruerunt ex Græcis ORIGENES, HIERONYMUS ex Latinis. Quorum exemplis noſtra ætate excitati Viri eruditionis laude nobiliſſimi, ubi hujus Verſionis Græcæ priſtinam puritatem multis modis labefactatam atque interpolatam eſſe animadverterant, conquiſitis undique & comparatis invicem MSS. Codicibus, conſultis antiquiſſimorum Judæorum, *Philonis & Joſephi*, nec non priſcorum Patrum ſcriptis, variis quoque lectionibus ad Hebraici textus normam expenſis, errores librariorum oſcitantia inductos profligare, & commendatiſſimam hanc Interpretationem priſtinæ integritati reſtituere aggreſſi ſunt. Non fert animus, nec inſtituti ratio permittit, pluribus memorare, quid ab unoquoque in emaculanda & expolienda hac LXX Interpretum verſione fuerit præſtitum, vel ſingulorum operæ certum ſtatuere pretium: extant imprimis duæ Editiones, quæ noſtro hoc ſeculo in publicam lucem prodierunt, & facile omnibus communi ſententia præſtant: *Oxonienſis* altera, altera *Franequerana.* Hanc debemus ſtudio Viri Clariſſimi LAMBERTI BOS, qui in Academia Franequerana olim Græcas Litteras magna cum laude docuit. Sequitur hæc Boſiana editio in exprimendo textu Græco lectionem Editionis Romanæ: ad imam pagina-

rum oram ſubjacent variæ Codicum MSS. Lectiones, quæ omnes, præter *Maſianas* in Joſuam, & *Uſſerianas* in librum Eſther, ex Tomo VI operis Biblici Anglicani polyglotti transſcriptæ ſunt; eas autem & exſcriptorum & typothetarum culpa innumeris locis vitioſas eſſe & ſubleſtæ fidei, obſervarunt jam dudum eruditiſſimi Viri: conſulat in hanc rem, qui volet, litteratiſſimi *Grabe Prolegom.* in *Octateuch. cap. II §. 2*, ubi innumera *παροράματα* ac lapſus circa varias lectiones, quæ opera *Huiſſii* de Codice Alexandrino ſunt depromptæ, notat; de quibus idem ingenue fatetur, quod illas omnibus, quæ cum aliis libris factæ, Tomo VI operis Anglicani exhibentur, accuratiores deprehenderit. Præterea in hac Boſiana editione & illud Lectorem non parum morabitur, quod textus per integrum Codicem S. ziſris contaminatus & commaculatus eſt; quem morem infauſto omine ſcioli quidam induxere, ut operam compendifacerent. Altera Græcæ hujus verſionis editio e Theatro Sheldoniano prodiit opera ingenti Viri de re litteraria meritiſſimi JO. ERNESTI GRABE, S. T. P. qui primus textum Græcum ad fidem Codicis Alexandrini Bibliothecæ Bodlejanæ antiquiſſimi expreſſit, cumque autoritate veterum, imprimis vero Hexaplaris Editionis Origenianæ non ſine adhibita *κρίσει* caſtigavit ac ſupplevit reductis paſſim aſteriſcorum & obelorum ſignis. Ita quid in elegantiſſima hac Editione deſiderari magnopere poſſit, non video: ſed rara ſunt ejus in noſtris his oris exempla multo ære parata, & ſi fama nuntia veri, vel in ipſa Anglia vix adhuc egregii iſtius operis exempla invenire licet. Quare *Heideggero* Typographo autor extiti atque hortator, ut ipſe pro ſuo de Litteris bene merendi ſtudio, hanc cogitationem curamve ſuſciperet, & novam commendatiſſimæ Græcæ hujus verſionis editionem ære ſuo exprimere inſtitueret, quæ rerum pondere & copia, nec minus typorum & chartæ elegantia nulli cederet & æquo veniret pretio: quem cum non alienum ab hoc conſilio meo deprehendiſſem, operam illi meam addixi; is enim jure quodam a me poſtulare videbatur, ut idem conſilii actor ſim, qui autor fuerim Ut igitur omnibus & ſingulis plenius conſtet, quid de nova hac noſtra Editione promittere ſibi poſſint, brevi quadam tabella univerſi operis rationem expediam.

Conſpectus novæ Editionis Librorum V. T. ex Verſione Græca LXX Interpretum.

I. Præter J. ERN. GRABE & LAMB. BOS in Græcam hanc Interpretationem Prolegomena; accedent in nova hac Editione

1. J. ERN. GRABE Diſſertatio de vitiis LXX Interpretum Verſioni ante Origenis ævum illatis, ac remediis ab ipſo in Hexaplari editione adhibitis.
2. EJUSDEM Diſſertatio ſingularis de Alexandrini Codicis præ Vaticano præſtantia quoad V Libros Moſis & Hiſtoriam Joſuæ.
3. EDITORIS Vindiciæ Codicis Alexandrini adverſus oppoſitionem *Theologi* cujusdam *Salamancani* & iniquas *Caſimiri Oudini* cavillationes.

EJUS-

4. EJUSDEM notitia Codicis Vaticani.
5. J. ERN. GRABE Diſſertatio Epiſtolica ad Clariſſ. *Millium.*
6. EDITORIS notitia Codicis MS. Tigurini, libri Pſalmorum, qui ætate Alexandrino & Vaticano haud inferior, & cujus ope inſignes in utroque Codice lacunas explere animus eſt.

II. Textum Græcum dabimus ſecundum Scripturam Codicis Alexandrini, ad fidem Editionis Oxonienſis ſummo ſtudio expreſſum, additis quoque aſteriſcis & obelis Origenianis.

III. Textui Græco ſubjicientur Codicis Vaticani diverſæ Lectiones omnes, quas ſingulari ſtudio ex ipſa Editione Romana, inſtituta nova ejus cum Alexandrino Codice collatione, excipiet EDITOR.

IV. Ad calcem operis addam
1. Codicis MS. Baſileenſis X Seculi in Octateuchum var. LL.
2. Variantes LL. Codicis MS. laceri in Octateuchum, qui erat quondam *Sarravii, Mentelii, Voſſii* &c. nunc vero Bibliothecæ Lugd. Batav.
3. Lectiones, quas olim Is. Voſſius ad marginem editionis Romanæ allevit.
4. Diverſ. LL. Codicis MS. Tigurini vetuſtiſſimi in librum Pſalmorum, hactenus prorſus ineditas.

Quoniam vero Typographo, ex plurimorum voto, ſubſcriptionum viam hodie frequentem & tritam inſiſtere viſum eſt; is a me poſtulavit, non tantum ut rationem conſilii erudito orbi planius exponerem; ſed etiam ut leges ac conditiones, quibus uterque nos adſtringeremus, publico ſcripto promulgarem: quas proin in ſequentia capita digeſſi, quæ, quantum ad nos attinet, vera & Helveta fide præſtabimus. I. Forma Voluminis erit, quam vocant, Octava; ejusdemque ſi qui majorem modum deſiderent, illis ut ſatisfacere poſſimus, curabimus. II. Opus integrum, quod CCL foliis conſtabit, VIII Voluminibus complectar. III. Si vero ille, quem credimus, foliorum numerus non exeat, vel etiam excedatur, pretio pro ſingulis a cruciger i vel detrahentur vel adjicientur. IV. Chartæ majoris formæ elegantia & typorum novorum gratia, ceteris quoque ornamentis vel ipſam exſpectationem ſuperare ſtudebimus; & ad Editionis Anglicanæ ſplendorem proxime accedemus. V. Imprimentur M. exemplaria. Si vero ſubſcribentium copia hunc numerum excedat, nobis integrum erit exemplarium quoque numerum pro ratione augere, ita tamen ut præter illa, quæ tradentur iis, qui nomina dederunt, poſtea ne unum quidem venale proſtet: in cujus rei fidem ſingulis exemplaribus addito chirographo ſuo appinget Typographus, quotum ſit quodcunque numero. VI. Nomina quoque ſubſcribentium operi præmittentur. VII. Inchoaturos nos Editionem promittimus, quamprimum D. nomina ſua dederint. VIII. Operam quoque dabimus, ut omni adhibita cura opus maturetur, quantum fieri poteſt, & ad minimum poſt X menſium decurſum duo priora volumina exeant; inde anno vertente tertium, quartum & quintum; & ſub ejusdem anni exitum deni-

Digitized by Google

denique 3 poſteriora volumina. IX. Merces quæ librariis repræſentabitur erit modica & æquiſſima, & his penſionibus ſolvetur.

Ubi quis nomen ſuum dabit, ſolvet - - -	fl. 2. cruc. 30.
Ubi 2 priora volumina accipiet - - - -	3. - - -
Ubi 3tium 4tum & 5tum - - - - - -	2. - - 30.
Ubi 6tum 7mum & 8vum - - - - -	0 - - - 0.
in Summa	Fl. 8 - - 0

X. Exteri edita volumina Francofurti ad Mœnum; qui vero nobis ſunt propiores, ab ipſis Bibliopolis, quibus nomina dederant, repetere poſſunt. XI. Nomina quisque dare poterit Bibliopolis, quorum catalogum ſubjecimus, ab ipſo illo, quo hoc edimus, die ad Kalendas usque Majas A. MDCCXXVIII, quæ cum venerint, mox præcludetur omnis aditus. Quoniam vero nonnulla neceſſaria erunt comparanda, ne in ultimos dies Subſcriptiones differre, ſed maturare velint, ſingulos majorem in modum rogamus.

Subſcriptiones recipientur:

Baſileæ apud *Biſchoff*, Bernæ apud *Gottſchall & Socios*, Genevæ apud *de Tournes & Barillot*, Lucernæ apud *Hauth*, Sanctogalli apud *Schopffer & Ebrenzeller*, Schafhuſii apud *Seiler*, Altorfii apud *beati Tauberi hæredes*, Altenburgi apud *Richter*, Argentorati apud *Dulſſecker*, Auguſtæ Vindelicorum apud *Veith* & viduam *Kutzens*, Berolini apud *Nicolai & Haude*, Bremæ apud *Saurmann*, Brunſvici apud *Mejer & Schröder*, Büdingæ apud *Regelein*, Caſſellis apud *Cramer*, Coburgi apud *Pfotenhauer*, Coloniæ apud *Rommerskirch & Pütz*, Dantiſci apud *Waesberg*, Dresdæ apud *Zimmermann & Gerlach*, Duisburgi apud *Bötticher*, Erfordiæ apud *Stöſſel*, Francofurti ad Mœnum apud *Andreæ & Hort*, Francofurti ad Viadrum apud *Conradi*, Gieſſæ apud *Müller*, Gothæ apud *Schall*, Halæ Saxonum apud *Orphanotrophii Bibliopolas*, Hamburgi apud viduam *Felginers*, Hannoveræ ap. *Förſter*, Helmſtadii ap. *Weigand*, Herbornæ apud *Andreæ*, Jenæ apud *Bielke*, Iſenaci apud *Hartung*, Lemgoviæ apud *Mejer*, Lipſiæ apud *B. Gleditſchii Fil. & C. Martini*, Lubecæ apud *Böckmann*, Magdeburgi apud *Seidels* viduam, Merſeburgi apud *Schuberth*, Norimbergæ apud *Monath & Stein*, Ratisbonæ apud *Peez*, Roſtochii apud *Schwecht*, Stettini apud *Kunckel*, Stutgardiæ apud *Metzler & Erhard*, Tubingæ apud *Cottam*, Viennæ apud *Monath & Lehmann*, Ulmæ apud *Bartholomæi*, Uratislaviæ apud *Hubert*, Wittembergæ apud *Zimmermann*, Wolferbyti apud *Freytag*, Hafniæ apud *Roth*, Holmiæ apud *Ruſsworm*, Pariſiis apud *J. B. Coignard & Cavelier Juniorem* (in via St. Jacobi) *Montalant & Couſtelier* (in foſſa Augiſtinorum) Lugduni apud *Aniſſon, Poſuel*, & viduam *Boudet*, Londini apud *Vaillant* Fratres & *Prevost* (in platea vulgo *the Strandt*) Amſtelodami apud *Wetſtein, l'Honoré & Chatelain*, Groningæ apud *Spandau & van Velſen*, Lugduni Batavorum apud *S. Luchtmans*, Trajecti ad Rhenum apud *van de Water & Brœdelet*, Romæ apud *F. Gonzaga*, Venetiis apud *Albrizzi*.

:(o):(

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Martii Anno MDCCXXVIII.

ARETÆI CAPPADOCIS DE CAUSIS ET ſignis acutorum & diuturnorum morborum Libri IV, de curatione acutorum & diuturnorum morborum Libri IV; Græce & Lat. Cum MSS. duobus, Harleyano & Vaticano, contulit, novamque verſionem dedit JOANNES WIGAN, A.M. Ædis Chr. Alumnus. Accedit Præfatio, Diſſertatt. in Aretæum, Variæ Lectiones, Notæ & Emendationes, Tractatus de Jonica Aretæi Dialecto, quodque difficiliores hujus Autoris voces exponit, Lexicon.

Oxoniæ, e Typographia Chlarendon. 1723, fol. auguſt. Alph. 5 pl. 4.

TAndem præſtantiſſimum hoc & Oxonia ſua perdignum Aretæi opus nanciſci, ejusque excerptum hic noſtris Actis inſerere licuit. Scilicet, quum jam diu Aretæi exempla ab eruditis fruſtra quæri cœpiſſent; autor fuit Celeberrimus Jo. Freind Cl. Editori, ut illum utiliſſimum Autorem denuo recenſeret, ipſeque illi ad emaculandum limandumque Aretæum plurima adjumenta comparavit, quamobrem Cl. *Wigan* quoque in gratæ mentis ſignificationem novam hanc editionem laudato Freindio dedicavit. Inter Editiones olim parce editas facile eminere ait primam Græcam Jac. Goupyli cum 3 Codd. MSS. collatam & Pariſiis ex Typographia Turnebiana 1554 in 8vo accurate & nitide editam, nec non variis lectionibus ſelectis & conjecturis haud contemnendis ornatam: peſſimam contra eſſe pronuntiat poſtremam Græco-Latinam Georg. Heniſchii, Auguſtæ Vindel. Præf. fol. II. III. III.

V. 1603 fol. ſplendide quidem, ſed vitioſe & oſcitanter exſcriptam,
& futilibus jejuniſque Editoris Commentariis oneratam. Petiti vero luculentas in Aretæum obſervationes ſe fruſtra Pariſiis quæſiviſſe dolet. Ad hanc ſuam novam autem adornandam, quam, quum nullum Aretæi exemplum Græcum impreſſum reperire poſſet,
VI. integram ſua manu exſcriptam prelo commiſiſſe monet, non libros ſolum duos editos inter ſe, ſed eos etiam cum duobus Codd. MSS. contulit, uno Harleyano, altero vero Vaticano, a Dominico Regoletti fideliſſime deſcripto; ex quorum illo, licet trecentis annis parum antiquior videatur, plurimum adjumenti in emendando Aretæo ſe habuiſſe fatetur, ſiquidem hujus ope non modo verbis Jönicas ſuas terminationes paſſim redditas eſſe; ſed & proba ac ſana ſententiarum quarundam lectione nitido terſoque huic Autori ſenſum proprium atque elegantem reſtitutum fuiſſe ingenue prædicat, adeo ut hinc credat, Aretæi Codicem Harleyano quidem emendatiorem haud ullibi extare: ex hoc vero, Vaticano, vix quidquam ſuppetiarum hauſit, utpote admodum vitioſo & mutilo, niſi quod dialectum quandoque illius autoritate e-
VII. mendaverit. Præter hæc a Cl. noſtro Fabricio & Mich. Maittaire bina exemplaria impreſſa habuit, variis lectionibus in margine conſperſa, quas non conjecturas, ſed ex MSS. decerptas collationes eſſe ſuſpicatur. Univerſo operi præmiſit quatuor Diſſertatiunculas de Aretæi ætate, ſecta & opinionibus, ſcientia Anatomica & praxi denique medica.

XIV. In prima Aretæum vel ante ſuſceptum a Nerone principatum
XV. & exactum Titi imperium vixiſſe, vel Trajani ſaltim aut Adriani temporibus haud eſſe inferiorem, erudite diſceptat. In altera poſt
XVIII. Cl. Dan. Clericum obſervat, eum Sectæ pnevmaticæ fuiſſe addictum, cujus diſciplinæ princeps fuit Athenæus patria Cilix, Attaliæ natus, cum Plinio maj. fere ætate conjunctus, ſucceſſores vero Agathinus, Magnus, Herodotus atque Archigenes, qui ex Aretæo plurima ſua hauſit, ut ex fragmentis apud Aetium adhuc ſuperſtitibus clare patet, & uberius docetur a Cl. Editore in Notis verſioni
XIX. ſuæ ſubjectis. Dicitur vero Secta iſta pnevmatica, quod ſpiritum vitæ motuſque principium, & prout vel bene, vel male ſe habet, nunc ſanitatis, nunc autem morborum cauſam eſſe crediderit.

In

In tertia accuratum ſpecimen de Autoris ſcientia anatomica edit, XXVIII.
probatque, eum in nullius Magiſtri verba juratum, modo ad Hippocratis aut Eraſiſtrati, modo vero ad Herophili ſententiam accedere; ſuam tamen interea opinionem libere ſemper interponere. In quarta denique de curandi ratione Aretæi fuſe & erudite tractat, inter alia vero annotat, vomitoria ab ipſo præcipi, non modo, ut primæ viæ expurgentur; ſed ut motu illo vehementi & contentione, qua inter vomendum ventriculus ceteraque viſcera cientur, tum ſolidæ partes ſuccutiantur & ſtimulentur, tum humores aut reſolvantur aut revellantur, quam methodum vomitoria adhibendi vel hodie in morbis Chronicis præſertim, Iſchiade, tumoribus œdematoſis & Ictero apprime utilem eſſe Noſter ſubnotat. Primum quoque fuiſſe Aretæum, qui venæſectionis in manu mentionem fecerit, oſtendit: præterea eum arteriotomiam frequentius adhibuiſſe, item in diæteticis & chirurgicis accuratum & ſolertem fuiſſe, in externis vero remediis applicandis cum Methodicis, a quorum placitis Secta pnevmatica ceterum abhorruit, conſpiraſſe, perſpicue docet. Ipſe contextus operis Græcus luculenter & magnifice eſt impreſſus, niſi quod ſcripturæ compendia hodie paullo inuſitatiora frequentius in eo occurrant, tanta ceterum cum cura, ut verum omnino ſcripſerit Editor, eum unius tantum atque alterius literulæ menda laborare. Textum excipiunt variæ lectiones ex Codd. MSS. Harleyano, Vaticano & Auguſtano, ut & ex editione Goupyli, nec non Notis marginalibus MStis exemplarium Fabricii & Maittairii ſedulo collectæ & in concinnum ordinem digeſtæ. His ſubjunxit Cl. Editor Notas in varias iſtas lectiones, ſuasque emendationes & conjecturas adjecit, ex quibus clare patet, quantum valeat in arte Critica & litteratura Græca, plerumque enim Aretæum feliciſſime emendat cum ex Homeri & Hippocratis peculiari loquendi modo, quem imprimis tenuiſſe Aretæum liquido oſtendit; tum ex ipſis Aretæi atque Archigenis reliquiis, quas in ſuum opus, nominibus quamvis celatis, frequentius tranſtuliſſe ait Aetium ſupra notatum. Sequitur Commentariolus de Aretæi dialecto, quem Cl. Maittaire, rogatus a Celeb. Freind, compoſuit, in quo ſcite obſervat, Aretæum Jonice quidem ſcripſiſſe potiſſimum; Doriſmum tamen at-

Margin notes: XXIX. (beside "nere. In quarta…"); XXXI. (beside "ſubnotat. Primum…"); XXXIV. (beside "cum Methodicis…"); Præf. p. IX. (beside "tanta ceterum cum cura…")

que Æoliſmum cum magno ubique Homerum imitandi ſtudio frequentius admiſcuiſſe. Idem Cl. Vir iſti Commentario comitem eſſe voluit Indicem Græcum in Aretæum locupletiſſimum & accuratiſſimum, in quo, ceu ipſe monet, in præfatiuncula ad Cl. *Wigan*, indici illi præmiſſa, annotantur pleræque voces raræ & inſigniores, loquendique formulæ, Aretæo vel propriæ, vel cum aliis, Hippocrate præſertim, Homero & Herodoto communes, vocabula quoque a Conſtantino & Henr. Stephano in ſuis magnis Lexicis Græcis vel prætermiſſa, vel ἀμάρτυρα, occurrunt, diverſimode indicantur, præterea de quibusdam Aretæi locis, quorum lectio ſuſpecta, item de ſtilo ejusdem peculiari ſyntaxique nonnihil adjectum legitur. Additæ quoque ſunt huic Lexico ab eodem Cl. Viro binæ appendices, una de vocabulis medicis in Aretæo obviis, altera de variantibus lectionibus ex quinque MSS. Codd. Bibl. Reg. Pariſ. ad marginem Aretæi Turnebiani ad Cl. Freind transmiſſi adſcriptis, quas vero aut nullius, aut perquam exigui eſſe momenti, & maximam ſaltim partem ineruditorum ſcribarum errata eſſe, candide fatetur Cl. Maittaire in præfatiuncula appendici præfixa: plurimum interim literarum Græcarum ſtudioſi debebunt pertinaci illius induſtriæ in his omnibus perficiendis. Ad calcem denique univerſi operis, ad quarundam Stephani atque Wechelii Editionum Græco-Latinarum exemplum, rejecta eſt nova verſio Latina magno ſtudio & cura a Cl. *Wig.* elaborata, quum ipſi antiqua illa Junii Pauli Craſſi anxie plerumque ad Textum Græcum efformata atque hinc intellectu paſſim difficilis in plurimis diſpliceret. In qua pari propemodum felicitate venuſtum latini Hippocratis, ut Celſus vocatur, ſtilum expreſſit Cl. Autor; ac ipſe Aretæus Græci Hippocratis teres atque rotundum ſcribendi genus in ſuum opus transtulit. Fatendum tamen eſt, abſolutiſſimam ceteroquin hanc Aretæi editionem lectoribus longe commodiorem & gratiorem fore, ſi elegans hæc verſio textui ſuo e regione reſponderet. Pauciſſimi enim Græce adeo ſunt periti, ut Autorem imprimis tam arduum, βραχυλόγον, & peculiari prorſus ac a communi multum recedente ſcribendi modo utentem, qualem Aretæum præſertim eſſe conſtat, ſine verſione legere & intelligere poſſint. Moleſtus vero & inamœnus labor

eſt,

eſt, ſemper ad verſionem in fine operis collocatam recurrere, ubi locus dubius & obſcurus remoram injicit, idque ideo magis, quod paginas illius paginis Textus Græci minime reſpondere animadverterimus.

DANIELIS WILHELMI TRILLERI, M. D. Conjecturæ & Emendationes in Aretæum.

QUum nuper nitidiſſimam Aretæi Editionem Oxonienſem paullo attentius perluſtrarem, quædam mihi in aliquot loca dubia, obſcura & deſperata ſubnatæ ſunt inter legendum conjecturæ, quas hic cum Lectoribus harum rerum cupidis communicare placet. Nec mihi ſuccenſebit, ſpero, Cl. *Wigan*, modeſte ab ipſo nonnunquam diſſentienti. Sed quid plura? fiat ergo initium.

Legitur: *ἐξήρανται γὰρ τἄλλα ἀτὰρ καὶ τὰ ἄλλα διψαλέα ὄργανα ϛόμα, ϛόμαχος.* Quid hæc ſibi velint, equidem prorſus ignoro, inquit Cl. *Wigan.* Putem ego legendum eſſe: *ἐξήρανται γὰρ τῇ ἀλέᾳ, æſtu enim exaruerunt. ἀλέα* ſeu *ἀλέη*, æſtus, in hoc ſignificatu aliquoties apud Aretæum occurrit, item apud Homerum atque Hippocratem legitur. p. 5.

Ἐρυγαὶ κακώδεες, βρομώδεες, ὡς ἐξ ἁλὸς ἐρυγμήν. Longe petita videtur Cl. *Wigan* hæc de halitu ex ſalinis, ut quidem vertit, Comparatio, mallet ergo, deleta voce *ἁλὸς*, legere *ὀξυρεγμίη*, voce Hippocrati familiari. Forſan tamen & ita ſanari poſſet locus: *ὡς ἐξ ἁλὸς ἐρυγμοὶ, quemadmodum ſunt ructus a muria*, aut, *quemadmodum ſunt ructus & vomendi conatus ex mari nauſeantium.* Certe res nota eſt. Vox *ἅλς* quoque utrumque ſignificatum admittit. 36.

Ἐι δὲ ἐκτανύσαι βιᾶται, ὅκως ξύλα ἱκανὰ καταξέων, τὰ μέλεα βραχύτερα ἑωυτέων γίγνεται. Inſigne mendum his verbis ineſſe credit Cl *Wigan*, nec injuria. Videtur tamen hoc modo illud poſſe tolli: *ὅκως ξύλα ἱκανὰ καταδέων*, h. e. *ſi quis idonea ligna*, i. e. aſſulas ad extendenda & firmanda membra luxata aut fracta Chirurgis conſuetas (*νάρθηκας* vocat Hippocr. de officin. Med. & *ferulas* Celſus) *ſubligaverit*, aut *κάτω δέων*, *infra ligaverit*, aut denique *καταζευγνύων*, *adjunxerit.* Senſus ſane ita clarus fit atque perſpicuus. Paulo ante legitur *μέλεα κοῖλα*, *membra cava*, 40.

 ubi

Digitized by Google

ubi malim κυλλὰ, *curva*, ſequitur enim: ἐς μῆκος ἀποτίνεται; forſan tamen & illud ferendum. Nihil definio.

p. 42. Ἕινεκεν αὐτῶν (ὀνύχων) ἐςι πόνος, ὥσπερ καὶ τὰ ςερεά. Mendoſa hæc eſſe recte opinatur Cl. *W.* forſan ſic legendum fuerit: ὥσπερ κέρατα ςερεῶν, *dolor unguium veluti cornua rigidorum.* Senſus quidem haud ineptus.

43. Κὴν μὲν εἴσω ῥέπῃ τὸ πύον, αἱ πλευραὶ τὰ ὀςέα κατὰ χώραν τὴν σφῶν αὐτέων φθίσιν ἔλεξα πρόσθεν ἑτέραν ἔμμεναι, συμβεβῶσαν κατὰ φύσιν. Hæc, prout jacent, nemo intelligit, ut ipſe candide quoque faſſus eſt Cl. *Wigan.* Hoc tamen modo ſenſus aliquis depravato huic loco reddi poſſe videtur: κὴν μὲν εἴσω ῥέπῃ, αἱ πλευραὶ τὰ ὀςέα (κατὰ χώραν τὴν σφῶν αὐτέων φθίσιν ἔλεξα πρόσθεν ἑτέραν ἔμμεναι) συμβαίνουσι κατὰ φύσιν, h.e. *ſi interiora verſus vergat abſceſſus, coſtarum oſſa (juxta quarum regionem phthiſin illam alteram fore ſupra pronunciavi,) conjuncta manent ſecundum naturam ſuam.* Certe ſenſum hunc intendiſſe Aretæum, colligitur ex ſequentibus: ἢν δὲ ἔξω ῥέπῃ, διίςαται τὰ ὀςέα, & mox: εὖτε ἔνθα καὶ ἔνθα ἡ πλευρὰ παρωθεύεται. Συμβαίνουσι vero hic ſignificat *coaleſcunt, conſentiunt*, item & *contingunt*, quomodo verbum συμβαίνειν uſurpari notum eſt.

47. Γέροντες ἀπόφρικτοι ἁλόντες, ὅσον βραχείης ῥοπῆς ἐς εὐνὴν θανάτου χρέος. Hæc ſana eſſe nequeunt, inquit Cl. *Wigan*; mihi ſecus videtur. Interpungendus & vertendus locus: ἀπόφρικτοι ἁλόντες ὅσον βραχείης ῥοπῆς, ἐς εὐνὴν θανάτου, χρέος: *ſenes quum ſemel horrore correpti fuerint, tunc levi ſaltim momento ad mortis quietem opus eſt.* Senſus planiſſimus. Citius extinguuntur ſenes exſucci, ac alii vegeti & ſucci pleni.

49. Ἄπορον μὲν οὐ γίγνεται τὸν ὄγκον τε τὸν σκληρὸν ἶζον ἐς Σκίῤῥον ἱδρύεσθαι. Vitiata hæc eſſe putat Cl. Editor: mihi vero facile ſanari poſſe locus videtur, legendo ſaltim ἶζοντα, & vertendo: *nullum quidem ſuboritur dubium, tumorem durum ſubſidentem in Scirrhum demum confirmari*, quod & jam in ſua verſione ſuboluiſſe Craſſum monet Cl. Maittairius, qui ipſe mallet τότε σκληρὸν, ut concordet nempe melius cum τῷ ἶζον, quod tamen non neceſſe. Imo & ἶζον cum τῷ ὄγκον jungi poteſt πρὸς

τὸ

τὸ σημαινόμενον, aut per ἀνακόλουθον figuram. Ut βρέφος φέροντα apud Anacr. od. III. Καρποὺς ἃ apud Lucian. in Amor. λόγος, ἐκεῖνο, apud Ælian. V. H. XII, 60; plura collegere Grot. ad Luc. XXII, Cleric. Art. Crit. P. II S. I C. 10, Perizon. ad Sanctii Minerv. p. 725, Voſſ. ad Catull. p. 296, imprimis vero Jenſius in Lect. Lucian. L. II c. 4 & J. F. Gronov. ad Senec. L. IV de Benef. c. 32 p. 175.

Εὖτε τῶν παρεόντων ἕκαστον ὡς τὸ μηδὲν οὐκ ἐπιστρέφων. Hæc ſe non intelligere jure conqueritur Cl. *Wigan*. Sed ita fortaſſe verba ſint conſtituenda: εἰ δὲ τῶν παρ. ἑκαστ. ὡς τὸ μηδὲν οὐκ ἐπιστρέφει, h. e. *ſi vero horum quid, quæ antea in uſu fuerant, ceu penitus ſublatum non revertitur*, ſenſu loco accommodatiſſimo. Τὸ μηδὲν εἶναι Græci dicunt de re plane ſublata, inde οἱ μηδὲν ὄντες illis eleganter dicuntur mortui. p. 54.

Στρόφοι βαρέες ἀνέλιστοι, τὸ γὰρ ἑλικοειδὲς ἔντερον, ἀνέλικτοι, *tortuoſi*, legit Cl. *Wigan* ab ἀνελίσσω, quod tamen & alibi & apud ipſum Aretæum *evolvo* ſignificat, unde ἀνέλικτον, *non tortuoſum*. Craſſus hic legiſſe videtur ἀνέκλειπτοι, vertit enim *tormina perſeverantia*, ab ἀνεκλείπω; verum hanc vocem in Theſauro Stephani ſine autoritate legi bene monet Cl. Maittaire, nec ſenſum quidquam hic juvat: ratio enim additur, cur involuta ſint & tortuoſa tormina, τὸ γὰρ ἑλικοειδὲς τὸ ἔντερον, *ipſum enim inteſtinum*, in quo ſcil. morantur & luctantur, *eſt tortuoſum*. Mihi vix dubium eſt, quin legendum hic ſit: στρόφοι ἀνακύλιστοι, ab ἀνακυλίω, *tormina involuta, tortuoſa*. 61.

Ἀἴσθησις τοῦ λίθου ὁδοιπορέοντος ξυνῷ ὁμοβιαίῳ. Cl. Editor haud dubitat, quin Aretæus ſcripſerit: ξυντόνῳ βιαίῳ. Concinna ſane lectio; forſan tamen & ſcripſerit: ξείνῳ οἴμῳ βιαίη, hoc ſenſu: *violenta eſt ſenſatio calculi inſolita via iter facientis*, ſive *a calculo iter faciente*. Οἶμος autem vox eſt poetica, Homerica imprimis, quales crebro Noſtro placuiſſe ex omnibus fere paginis conſtat; accedit, ipſum Hippocratem eadem uſum fuiſſe. ibid.

Καυκαλῶσαι τὴν ὑστέρην, de feminis loquitur Autor ex uteri prolapſu laborantibus. Vertit Cl. *Wigan*: *quaſi a caule germinantem uterum*, quaſi vox ſit a καυλὸς, quum potius ſecundum analo- 73.

Digitized by Google

analogiam derivanda eſſet a Καυκαλὶς, herbæ notæ ſpecie. In Notis vero procul dubio legendum eſſe cenſet Κυρκανῶσαι, *uterum inverſum habentes*, ex Hippocrate, Heſychio & Suida. Optime quidem ad ſenſum loci; paullo vero remotius a veteri ſcriptura. Malim igitur ſimpliciſſime: ἀναχαλῶσαι τὴν ὑςέρην, *uterum relaxatum habentes*.

p. 75. Καὶ γὰρ οἷσι τῶν εὐ βδελικτέων ἡδονή. Locum inſigniter corruptum pronunciat Cl. *Wigan*; nihil tamen tentat. Cl. Maittairius legere mavult ἑκατέρων, proxime quidem ad ſenſum; remotiſſime vero a priſcis literarum εὐβδελικτέων veſtigiis, ut ipſe fatetur. Tentabo interim: καὶ γὰρ οἷσι τοιοῦτο ἐυμείλικτος ἡδονὴ, *tale enim* (frigus nempe aut calor,) *ipſis*, arthriticis, *ſuaviſſima eſt voluptas*; ſive ſic: καὶ γὰρ οἷσι τούτων ἓν ἀβδελικτέον, οἷσι δὲ μὴ, *etenim horum unum quibusdam gratum eſt, quibusdam vero non*. Et hoc alteri præfero.

78. Ἀφροδισίων ὠμῶν καὶ ἀπέπτων ἡ ἀνάδοσις. Priorem vocem in σιτίων mutandam cenſet Cl. *Wigan*, optime. Malim vero: ἀπὸ σιτίων, quod melius adhuc repræſentat veterem ſcripturam ἀφροδισίων.

103. Διὰ εἰδῶν κέγχρου. διὰ ἀλῶν, acute legit Cl. *W.* ſed legi quoque haud inepte poſſet: διὰ κριθῶν, κέγχρου, *per hordea, milium*, vel: διὰ κριθῶν καγχρύος, *per farinam toſtam hordeaceam*.

108. Τῇ ὧ πλέονι πρὸς τοῖς δακτύλοις, καὶ μὴ ἐνὶ ἀγκῶνι, τάμνοι τις αὐτέην. Haud recte hæc ſe habere manifeſtum eſt, inquit Cl. Editor. Facilis vero eſt emendatio: τί ὦν πλέον κ. λ. *quid igitur prope digitos magis, & non in cubito, eam venam inciderit?*

112. Εἷς δὲ τις ἀριθμὸς ἐπίκαιρος. Totam ſententiam depravatam credit Cl. *W.* facili vero negotio eam reſtitui poſſe crediderim legendo: εἰς δὲ τις ῥυσμὸς ἐπίκαιρος, *ſi vero unica figura, unica diſpoſitio, unicum indicium fuerit periculoſum*. ῥυσμὸς enim idem eſt ac θέσις, διάςασις, σχῆμα, τύπος, ut exponit Euſtath. ad Dionyſ. Perieget. Conf. Menag. ad Diog. Laert. L. IX Segm. 47 p. 414: ſæpius vox iſta occurrit apud Autorem Libelli de Anatome inter Hippocratea relati, ad quem plura notavimus in *Specimine Hippocratico*. Πρόρ-

Πτόρθων εὐωδέων ἡδονῆς ῥιπίσι. Pro ἡδονῆς legendum ſuadet Cl. *VV.* ἡδέης, *lenibus*. Facilior vero lectio: ἐδανοῖς ῥιπίσι, *ſuavibus*, *voluptuanis flabellis*, voce Homerica Aretæo propria. p. 14.

Ἐν ἥπατι τοῦ αἵματος ἡ γένεσις, καὶ ἐς πᾶν ἔνθεν ἡ τοῦ – – – – ἀφεψή. Locus mutilus ex ingenio ſupplendus: Legi ergo ſic poſſet: καὶ ἐς πᾶν σκῆνος ἔνθεν ἡ τοῦ αὐτοῦ (αἵματος) ἀπόπεμψις, *& in univerſum corpus exinde illius diſtributio.* Vel ſic: καὶ ἐς πᾶν ἔντερον ἡ τοῦ αὐτοῦ ἀνάθρεψις, vel hoc modo: καὶ ἐς πᾶν ἔνθεν ἡ ἐυπεψίη, ut loquitur de Hepate Hippocrates: vel denique hunc in modum: καὶ ἐς πᾶν ἔνθεν ἡ τοῦ σκήνεος ἐυεξίη. Omnia hæc huc quadrare videntur, ſi ſubſequentia quidem conſulantur. 118.

Χρὴ δὲ καὶ τοῖσι ἐπιθέτοισι διασκιδνάναι τὰ ἐν τῷ ἥπατι στήθεα. Quid hoc ſignificet, neſcio. Craſſus, *quæ acervata ſunt*, vertit. An σταθέντα vel στηριχθέντα? ita in Not. Cl. *Wigan.* Fortaſſis ſcripſerit Aretæus σταθέα, ut dicitur ἀσταθέα & ἐυσταθέα, quod ipſum apud Noſtrum occurrit. Verum quia nullum mihi adhuc notatum exemplum, ubi ſimplex σταθὴς ita fuerit uſurpatum, mitto hanc conjecturam. Magis vero veriſimile eſt, ſcripſiſſe Aretæum πλήθεα, a πλῆθος, quod nonnunquam idem eſſe ſolet ac πληθώρα, plenitudo, humorum ut & ſanguinis redundantia atque infarctus. Ita enim Galenus πλῆθος eſſe ait πλεονεξίαν χυμῶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι συνισταμένην, *redundantem in toto corpore humorum conſiſtentiam ſeu ſtagnationem*, vid. Foeſ. in Hipp. Oeconom. Haud ergo mihi amplius ſupereſt dubium, quin in Aretæo ſcribendum ſit πλήθεα, imprimis quum πλήθεα & στήθεα vel apud ipſum Hippocratem aliquoties confundi inter ſe ſolere animadverterim. ibid.

Τῇ ἐσχάτῃ καὶ δυνατωτάτῃ πάντων ἀγωγῇ. Mallet Cl. *Wigan* ἀρωγῇ, *auxilio*, voce Homerica & Noſtro hinc familiari, acutiſſime quidem; vix tamen videtur neceſſum. ἀγωγὴ hic eſt *eductio, evacuans*, ut ſæpe apud Hippocr. & Galen. vocat ergo Aretæus Elleborum jure ἐσχάτην καὶ δυνατωτάτην ἀγωγὴν, *ultimum & potentiſſimum evacuans.* 130.

Digitized by Google

p. 133. Εὖ καλὸν ἐν τούτοις τοῖσιν, ἠδὲ πεμμάτων εὔπεπτα καὶ ἄκνισσα καὶ κοῦφα. Manifeſte corrupta hæc reputat Cl. *Wigan.* Nos ſic tentavimus locum deſperatum: εὔχυλον ἐν τούτοις ὀνήσει, ἤδε πεμμάτων κ. τ. λ. *præſtat vero in his illud, quod bonum chylum generat, vel ex ſecundis menſis ea, quæ facile concoquuntur.* Commodior certe ſenſus huic loco reddi vix poteſt.

137. De Melancholia: ἐγκοτεῖ τε τῷ σκήνεϊ ἑτέρων νοσημάτων τόκους. Hic ἐγκύει mavult Cl. *Wigan*, quia illam vocem nihil huic locum aptum ſignificare invenit. Forſan tamen ſcripſerit Aretæus: ἐγκοιτεῖ, a κοίτη, *cubile, coitus, ſeminis conceptio*, atque hic libertate poetica pro ἐγκύει uſurpaverit.

Atque hæc fere ſunt, quæ in Aretæo mihi emendanda & interpretanda viſa ſunt. Æquum nunc ſuper his ſubitaneis mihi expoſco judicium cum a Cl. *Wigan*; tum ab aliis literarum Græcarum amatoribus.

PETRI PETITI, MEDICI PARIS. IN TRES priores Aretæi Cappadocis Libros Commentarii nunc primum editi.

Londini, impenſis Jo. Pellet, 1726, 4 maj.

Plag. 22.

QUæ igitur in exquirendo hoc Petiti in Aretæum Commentario Cl. *Wigan* denegata fuit felicitas, obtigit demum Cl. Maittaire, non in hoc ſolum, ſed & in univerſum de Aretæo optime merito. Is quippe brevi poſt tempore, ex quo ipſe Aretæus Oxoniæ ſplendide prodierat, egregium hoc Petiti opus ex ſchedis Grævianis, in quibus ab exceſſu ſui Autoris, per quadraginta amplius annos delituerat, in lucem publicam protraxit, ſimulque laudabili opera paginarum numeros & linearum Indices ad novam iſtam Editionem ubique accommodavit, quum ipſe Petitus ad paginas Edit. Turneb. qua uſus fuerat, lectores ablegaſſet. Admodum vero eſt dolendum, quod eruditiſſimus hic Commentarius maximam ſui partem mutilus ſit & mancus, ad tres enim ſaltim Aretæi libros priores, neque hos integros, usque pertingit, quum tamen cum ex luculenta Petiti præfatione, tum ex Menagii teſtimonio

Digitized by Google

monio in Not. ad Diog. Laert. jam A. 1663 prolato, tuto colligere liceat, univerſum hoc opus nomini Menagiano dedicatum jam tum fuiſſe abſolutum. Magnam tamen interea gratiam ab eruditis inibit Cl. Editor, quod vel laceras has tabulas, ex naufragio quaſi ſervavit. Utinam vero parem iniiſſet a piis manibus illuſtris ſui conterranei Petri Petiti, de cujus vita & ſcriptis in limine operis commentari quidem voluit; ſed adeo leviter & perfunctorie, ut nulla ipſius ſcripta laudaverit, præterquam Obſervationum miſcellanearum & Poematum libros; quum tamen ipſe Petitus longe plura eaque præſtantiſſima ediderit, adeo ut ab uno homine, quantumvis ſeptuagenario majore, eam enim ætatem attigerat Petitus, quum vivis excederet, tot exaſciata ingenii monumenta abſolvi potuiſſe credibile vix videatur. Illorum quidem tam editorum, quam ineditorum Catalogum libenter hic contexuiſſemus, niſi ferias nobis jam feciſſet Cl. Claud. Nicaſii Divionenſ. laudabilis induſtria in Epiſt. dedicatoria ad Celeber. J. G. Grævium, qua ipſi P. Petiti Diſſertationem de Nepenthe Homeri obtulit, in qua non ſolum de vita & obitu, ſed & de omnibus eruditiſſimis ſcriptis Petr. Petiti docte, diſerte & accurate agitur; quam Epiſtolam proinde mirum eſt neſciiſſe Cl. Editorem, alias enim uberiorem & ſucci pleniorem Autoris ſui vitam nobis haud dubie dediſſet, ſimulque præter alia multa de ſcriptis Petiti ipſi plane incomperta, didiciſſet, Librum de *motu animalium ſpontaneo*, item alium de *Lacrymis* non pro ἀνεκδότοις habendos, ſed jam diu eſſe editos, illum quidem Pariſ. 1660, alterum vero ibidem anno ſequenti 1661, quem ſuum errorem, quod ad Librum de animalium motu, ipſum demum revocaſſe ex Indice erratorum didicimus. Ipſe Petitus cum Cl. *Wigan* conſentit, Aretæi ætatem ultra Neronis ævum haud eſſe conſtituendam, ideo imprimis, quod in Theriacæ compoſitione carnis viperinæ ille meminerit, quam Andromachum Neronis archiatrum iſti demum admiſcuiſſe autor eſt Galenus, item, quod curationes tardarum paſſionum accurate perſequutus ſit, quas ante Themiſonem, qui Auguſti tempore vixiſſe & Corn. Celſo æqualis fuiſſe creditur, neminem tradidiſſe commemorat Cæl. Aurelianus. Diverſus tamen in eo Noſter eſt a Cl. *Wigan*, quando Aretæum Juliani Cæſaris principatu paullo ſuperiorem

Præf. fol. XV.

XVI.

XVII.

riorem credit, quod Aetius Amiden. qui illius principis ætate vixit & Oribaſio σύγχρονος fuit, Aretæi, ut antiquioris, autoritate aliquoties nitatur, quod & Paull. Ægineta fecit, ceteris interea ſcriptoribus, ne ipſo quidem Photio in vaſto Bibliothecæ opere ex-
XVIII. cepto, altum de Aretæo ſilentibus. Iterum in eo ab ipſo abit Noſter, quod Aretæum Secta dogmaticum fuiſſe ſtatuat, quum tamen eum pnevmaticum potius fuiſſe, poſt Cl. Dan. Clericum probaverit Cl. *Wigan.* De ſtilo vero Aretæi monet, eum, relicto aſpero & hybrido dicendi Cappadocum genere, ex quo ipſum Aretæi
XX. nomen, & non ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ut Goupylus quidem voluit, derivandum ſit, ad venuſtatem Jonicam & conciſum imprimis atque nervoſum Hippocratis ſtilum fuiſſe feliciter efformatum. De Aretæi Editionibus idem fere Noſtro eſt judicium cum Cl. *Wigan*:
XXIII. laudat primam Græcam Goupyli, niſi quod verſione careat, ſine qua Jonica a paucis intelligi poſſint; poſtremam vero Græco-Latinam Heniſchianam ceu fatuam & abſurdam rejicit; improbat quoque Jun. Paulli Craſſi verſionem Latinam; commendat tamen alteram a filio ejus Celſo ex Græca Goupyli editione expreſſam atque hinc priore longe emendatiorem, quamobrem eam propter paucos lapſus totam immutare, atque novam plane dare, ut animus quidem fuit, noluit, ne præpoſteræ ambitionis reus videretur.
XXIV. Tribus potiſſimum Codd. manu exaratis in conſcribendo hoc ſuo Commentario ſe uſum fuiſſe teſtatur, uno a Bibliothecæ Collegii Claromontani præfecto Coſſardo ipſi conceſſo, duobus vero aliis ex Bibliotheca Menteliana petitis, a quorum altero ſeſe alicubi inſigniter adjutum fuiſſe fatetur. In ipſo Commentariorum opere ita ſe ubique noſter exhibet Petitus, quomodo decebat Medicum ſolide doctum & in re Critica probe verſatum. Non enim ſolum in vocularum apicibus occupatus eſt & ſterilem agrum arat; ſed ubique res notatu dignas nec ubivis obvias interſpergit, ex quibus
Comment. paucas hic excerpſiſſe juvabit. Sic de iis agit, qui aures ex arbitrio
p. 17. ſuo motitare potuerunt, exemplaque Herculis apud Athen. ſacerdotis cujusdam ap. Euſtath. Mureti ap. Caſaubon. aliorumque ap. Caſp. Hofmann. allegat, additque ex Cruquio ad Horat. Epod. XV Flacci cognomen iis datum fuiſſe, qui flaccidas aures haberent.
30/31. Curioſa quoque habet de turbidæ Nili aquæ percolatione, ut potui

potui ea eſſe poſſit. Ex Gothofr. Hegnitii Itinerario Holland. me- p. 51.
morabilem Hiſtoriam anatomicam refert de milite in corde ſau-
cio, qui ultra quindecim dies vitam ſuſtentavit. Porro varia ex ſa- 57.
cris æque ac profanis literis allegat exempla eorum, qui ſub mortis
articulo divinarunt. Mendacium prætera ſeu dolum bonum ad æ- 73.
groti ſalutem directum Medicis concedit, Platonisque atque Ga-
leni autoritate confirmat. De ipſo ſuo patre, qui 85 annum attigit, 83.
narrat, quod ipſi usque ad mortem mens ſemper conſtiterit, tam-
que acre ingenium fuerit, ut, licet literis humanioribus non expo-
litus, ingenii tamen bonitate id conſequutus ſit, ut de ſingulis re-
bus politicis & altiore indagine dignis multo melius judicaret iis,
qui omne ævum in illa Philoſophiæ parte triverant, adeo, ut hinc
non doctus ſolum, ſed & Philoſophus haberetur. Miraculum 92.
etiam patientis Salvatoris magis extollit, dum dextram Malchi
auriculam a Petro abſciſſam confeſtim redintegraret, quum alias
per naturam dextra auricula ſiniſtra longe difficilius coaleſcere
credatur ab Ariſtotele & Commentatore Aponenſi, quorum loca
ibi producit. Demum elegantem & doctam digreſſionem de for- 123.
tuna Medici inſtituit, ut alia taceamus paſſim obvia. Non minus
vero ingenioſæ ſunt ipſius emendationes Criticæ, ex quibus ali-
quot ſaltim hic delibemus. Pro Νυγμὸς verius ſubſtituit Μυγμὸς:
pro αὐλιοθὲν concinnius legit ἀλιοθὲν: pro ἀτμὸς ἀνὰ ῥῖνας πο- 9.
λὺς, felicius emendat ἀτμὸς ἀνὰ ῥινὸν πολὺς, ſenſu perſpicuo: 46.
pro ἐρέυσι ἐν τῷ ἠέρι verius ſubſtituit ὀρέυσι: pro πνεύμασι, 56.
quod delendum quidem cenſet Cl. *Wigan*, legendum acutiſſime 58.
jubet πιτυοκάμπτησι, pro verbis Νέυει ὅκως πρέμνον, ingenioſe 69.
legendum conjicit ὅκως πρύμνη: pro Φαρμάκων, opportune ſub- 70.
ſtituendum monet ἀφορμῶν, initia morborum. Sed omnium Pe- 119.
titi conjecturarum ſequens nobis princeps videtur, ubi in Aretæo,
loco, quo de ſyncope ſermo, pro corruptis & nulli intellectis ὦ κύ- 48. 49.
φων ȣ̓ κακȣ̃, feliciſſime legendum hariolatur: ὠκυφόνȣ κακȣ̃,
mali celerrime perimentis. Fatendum quidem eſt plerasque ha-
rum emendationum & hanc ipſam quoque poſtremam in men-
tem etiam veniſſe Cl. *Wigan*; nihil tamen vetat, quo minus in-
ventionis gloria ad Petitum æque redundare poſſit ac ad illum,
imprimis quum ſpatioſum temporis intervallum Noſtrum ab o-

Digitized by Google

mni plagii ſuſpicione plene abſolvat. Ceterum huic Commentario adjectus eſt a Cl. Maittairio Index Autorum, rerum & verborum locupletiſſimus, in quo præter alia multa, non ſolum Jac. Goupyli Epiſtola Græca ad Oddon. Caſtillionium Cardinal. ſuæ editioni cum Octaſticho præfixa; ſed & multæ Guilielmi Morelli & in Aretæum ipſum, & in verſionem Junianam emendationes, ab Heniſchio omiſſæ, continentur.

RAYMUNDI DUELLII, CANON. REGUL. S. Auguſt. Lateran. Hiſtoria Ordinis Equitum Teutonicorum Hoſpitalis S. Mariæ V. Hieroſolymitani.

Viennæ Auſtriæ, apud Petr. Conr. Monath, 1727, fol.
Alph. 3 Tabb. æn. 7.

INtra biennium certaſſe videntur Germaniæ noſtræ & Galliæ viri quidam eruditi de hiſtoria Ordinum equeſtrium Hieroſolymitanorum conſignanda atque illuſtranda. Prout enim Celeberr. Abbas *Vertotius* Equitum Hoſpitalium S. Joannis Baptiſtæ, qui deinceps Rhodienſium, tandem vero, & hodienum Melitenſium nomine inclaruerunt, res memoria dignas egregio nuper volumine perſecutus eſt, ita Reverend. *Duellius*, Canonicus Regularis S. Auguſtini Lateranenſis, ſtudium induſtriamque ſuam collocavit in diſquirendis rebus Equitum Hoſpitalium Teutonicorum, qui Mariani a tutrice ſibi delecta S. Maria Virgine & Crucigeri ab inſigni ſuo dicti ſunt. Neque vero is integram Ordinis hujus hiſtoriam opere ſuo complexus eſt, ſed ex bullis, diplomatibus, chartis, ſigillis antiquis, tabuliſque genealogicis tabularii potiſſimum Præfecturæ Auſtriacæ eam ſaltem adornavit, ita tamen ut parte prima Diſſertationem Iſagogicam ſeu compendium hiſtoriæ Equeſtris Ordinis Teutonici præmiſerit. In quo veritati hiſtoricæ tantam quantam par eſt operam daturus, *Petri Duisburgenſis*, ſcriptoris Schurzfleiſchio quoque probatiſſimi, *Annales Terræ Pruſchiæ*, in eosque doctiſſimi *Hartknochii* notas exquiſitas ſecutus eſt; neque tamen iſtas ita ſimpliciter, ut non interdum meliora docuerit. Sic enim ſtatim ab initio Part. I Sectione I, qua origo, inſtitutum, confirmatio & veſtitus Equitum Teutonicorum de-

deſcribuntur, Bullam quandam confirmatoriam Cœleſtini III Papæ, ab Hartknochio & Lunigio noſtro publici juris factam, *νοθείας* arguit. Cumque in prioribus Ordinis temporibus prolixior, in poſterioribus brevior eſſe inſtituerit, periodo temporis illi quæ ab A. 1190 ad annum usque 1498 fluxit, ſectiones quatuor ſatis amplas, ei autem quæ inde ad noſtra usque tempora extenditur, non niſi unam ſectionem tribuit. In ſingulis res memoratu dignas attulit, quas autem malumus integras commendare legendas, quam carptim hoc loco delibare. Id vere de hoc etiam compendio hiſtorico accipi poteſt, quod ſeorſim de documentis chartaceis in fidem illius per partes operis ſequentes evulgatis Autor affirmat, hiſtoriæ nimirum omni, mediæ præſertim ætatis, ſcientiæque genealogicæ lucem fœnerare haud exiguam. Ceterum id tacere non poſſumus, quod ipſe Rev. Autor ad Amicum de Compendio hoc, quod primam operis Partem conſtituit, perſcripſit, *optare ſe* ſcilicet, *illud ita legi, ut ad quodvis verbulum, maxime ea, quæ epitheta nominamus, Lector attendat; haud enim raro in iiſdem animi ipſius ſenſum aut veritatis quidquam tale, quale explicate dicere haud licuerit, deliteſcere; adulatum ſe haud eſſe, etſi ad ſcribendum conductum.* Exhibet vero Pars II documenta antiqua ſexaginta tria, quæ vel ad Ordinem Teutonicum univerſum ſpectant, vel certe ad Balliviam, quam dicunt, Auſtriacam nullo modo referuntur. Contra Parte III non niſi ea continentur monumenta diplomatica, ducenta quidem & undeviginti, quæ Præfecturæ huic propria ſunt, quæque Autori colligere eo facilius fuit, dum ab Illuſtriſſimo Comite Guidobaldo de Starenberg, cujus etiam nutu & auſpicio librum ſuum edidit, ad perſcrutandam locuples Præfecturæ equeſtris Viennenſis tabularium fuit adhibitus. Præmittitur quoque hiſce monumentis diſſertatiuncula de origine Balliviæ Auſtriacæ, quam tamen certo exquirere non licuit, ſed conjectura ſaltem aſſequi; catalogus item Præfectorum Ordinis provincialium, & Præfecturarum inferiorum, Equitumque Ordini in Auſtria adſcriptorum, quorum quidem memoria ſupereſt. In Partem denique IV conjecta ſunt nonaginta novem ſigilla antiqua obſervatu digniora itidem ex tabulario Præfecturæ Auſtriacæ figuris æri inciſis ſatis eleganter & accura-

Digitized by Google

curate delineata; itemque viginti quatuor Tabulæ genealogicæ inſigniorum quarundam familiarum equeſtrium, quæ ordine alphabetico diſponuntur. Sed & appendix non prætereunda nobis eſt, quæ quippe totum hocce opus ornat ſelectis quibusdam apographis privilegiorum Ordini Tentonico ab Imperatoribus ac Pontificibus Romanis olim conceſſorum. Communicavit ea cum Autore noſtro, pro ſingulari ſuo, quo rempublicam literariam identidem juvat, ſtudio, Vir Doctiſſ. *Jo. Fridericus Schannat*, Hiſtoricus Fuldenſis celeberrimus; cui propterea Rev. Duellius noſter gratias certe oportet habeat tanto majores, quanto plura rerum monumenta ad hiſtoriam & dignitatem Ordinis Teutonici ſpectantia absque illis privilegiorum literis libro ipſius defuiſſent.

Genealogiſche Adels-Hiſtorie ꝛc.

h. e.

VALENTINI KÖNIG, POT. REG. POL. ET EL. Sax. Inſpectoris acciſarum Kobrenſis, Hiſtoria Genealogica Nobilium Familiarum, quæ in Saxonia Electorali & vicinis provinciis tum olim floruerunt, tum adhuc florent; cum Præfatione D. JO. BURCHARDI MENCKENII, in Gærniz, Pot. Regi Pol. & El. Sax. a Conſiliis Aulicis & Hiſtoria, Hiſtor. P. P. & Societ. Britann. & Boruſſicæ Socii.

Tomus I.

Lipſiæ, ſumptibus Wolffgangi Deer, 1727, fol. Alph. 7 pl. 8 cum inſignibus æri inciſis.

CL. Autor cœptam a Patre cognomine, Paſtore quondam Kohrenſi, Hiſtoriam Nobilitatis Saxonicæ multorum annorum labore eo deduxit, ut, ſi monumentis paulo pluribus adjuvetur, integra quatuor & ultra Voluminibus vulgari poſſit. Prodit nunc primum, LX Nobilium familias complexum, in quo ita verſatur, ut Sectione generali 1) de nomine, antiquitate & origine, 2) de inſigni, quod initio cujusque capitis æri accurate inciſum

ſum exhibetur; 3) de feudis & prædiis cujusque agat; ſectione vero ſpeciali omnes in quavis familia cognitas perſonas nominet, illuſtriorum fata & res geſtas notatu digniores commemoret, denique in Tabulis Genealogicis majores 32 e paterna maternaque hodie viventium ſtirpe repræſentet. Nos nomina ſaltim dabimus familiarum illuſtrium, quæ hic recenſentur; ſunt vero: *Arnim, Bærenſtein, Benckendorff, Bieſenroth, Brandenſtein, Brande de Lindau, Carlowitz, Dacheröden, Dehn-Rothfelſſer, Dieskau, Einſiedel, Ende, Feilitzſch, Frieſen, Geuſau, Grünrod, Haugwitz, Helldorff, Hopfgarten, Janus ab Eberſtædt, Knochen, Könneritz, Langenau, Löſer, Luttichau, Mergenthal, Milckau, Müffling dict. Weiſs, Natzmar, Oſterhauſen, Peiſtel, Planitz, Plötzen, Poigk, Polentz, Pölnitz, Preuſſen, Reibold, Rockhauſen, Sahle, Sahrer de Sahr, Schauroth, Schellendorff, Schicken, Sommerlat, Stangen, Starſchedel, Stein, Taupadel, Thümen, Thümmel, Thumsbirn, Troyff, Wambold de Umſtædt, Weldewitz, Werder, Wilde, Witzleben, Wolffram sdorff, Zehmen.* In Præfatione Celeb. *Menckenius* obſervat, hoc imprimis ſeculo ſtudium familiarum nobilium, quod antea perpauci excoluerunt, magnopere florere, plurimaque, quæ huc pertinent atque exiguo annorum ſpatio in lucem prodierunt, ſcripta ſuccincte recenſet. Quibus addi utique meretur opus ſequens.

Die löblichen Herrn, Herrn Stände des Ertz-Hertzogthum Oeſterreich ob der Ennß ꝛc.

h. e.

JOHANNIS GEORGII ADAMI LIB. BARONIS de HOHENECK, Domini in Schlüſſelberg, Prunhof, Trætteneck, Gallſpach, Rechberg, St. Panthal. & Steinbach, Status Provinciales Archi-Ducatus Auſtriæ ultra Aniſum, ut Prælati, Domini, Equites & Civitates, ſeu Genealogico-Hiſtorica Deſcriptio de horum origine, fundatione, propagatione, inſignibus, clypeis, de monaſteriis &c.

Tomus I.

Paſſavii, typis Gabrielis Mangold, 1727, fol.

Alph. 8 plag. 14 cum Inſignibus æri inciſis.

OPus compar priori ſiſtimus, niſi quod paulo latius evagatur & præter familias illuſtres Auſtriæ ultra Aniſum, etiam ejus Status reliquos, urbes ſcilicet, arces & monaſteria, conſiderat. Imprimis vero huic operi pretium accedit ab Illuſtri Autore, qui ut inter ampliſſima munera, & curas œconomicas, labori & ſumptibus minime pepercit, ita mire adjutus fuit inſtructiſſimo Archivo, a majoribus, ad tuenda Nobilitatis Auſtriacæ jura & res ejus conſervandas admodum attentis, relicto. Facile etiam fidem eidem habemus, quando in Præfatione ſe ſcripſiſſe ait, ut Virum bonum decet (*als ein ehrlicher Mann*) procul invidia & amore: quare ne aliam præ alia familiam extollere videatur, ſecutus eſt fere ubique ordinem alphabeti. Et primo quidem inſigne quam accuratiſſime deſcribit, deinde Genealogiam ab eo tempore, quo conſedere in hac Auſtriæ provincia cepere familiæ, explicat, ejusque varias ſtirpes inveſtigat, & ſedecim imprimis majores deſcribit, non neglectis epitaphiorum inſcriptionibus, poſtremo de Comitatibus, feudis arcibusve & prædiis, quæ poſſident familiæ ſingulæ, luculenter agit. Nec ſuæ familiæ, e qua Rudolphus Habspurgicus Imp. dictus de Hohenegg ortus creditur, defuit, de qua a p. 345 ad 379 commentatus eſt. Ut vero illuſtriores tantum Principum vel Comitum familias hic memoratas nominemus, ſunt illæ: *Auerſperg, Bucellini, Cauriani, Diethrichſtain, Geyersperg, Grundemann, Gurland, Hamilton, Hardeck, Harrach, Közianner, Kueſſtein, Lamberg, Liechtenſtein, Hohen-Waldeck & Maxlrayn, Wartenburg.* Præmiſſa eſt operi Introductio, in qua de hujus Auſtriæ partis inſigni, ſitu & proventu, arcibus & prædiis nobilium, de regimine & qua ratione provincia hæc pervenerit ad domum Auſtriacam, de Comitibus Limitum & aliis hujus provinciæ Miniſterialibus, de Statibus item provincialibus eorumque Comitiis, privilegiis & conſuetudinibus agitur, & nonnullæ adduntur obſervationes de origine inſignium, de ſigillis e cera alba, viridi, nigra & rubra paratis, de mutatione nominum certarum familia-

rum,

Digitized by Google

rum, & imprimis de variis titulis, quibus tum olim tum hodie compellati ſunt nobiles aliique viri illuſtres. Atque hic obſervat, titulum *Ehrbar*, honeſtus, & *Achtbar*, ſpectabilis, olim Principibus quoque & Comitibus conceſſum eſſe, & ex inſigni diplomatum omnis ævi apparatu exempla eorum refert, qui *Werth*, *Ehrſam*, *Beſcheiden*, *Weiſs*, *Edl*, *Veſt*, *Geſtreng* &c. dicti ſunt, de fœminis quoque Comitum & Nobilium nonnulla addens, quibus titulum *Gemahl* demum circa A. 1460 indultum fuiſſe notat, cum ipſæ Principes antea elogium *eheliche Wirthin* non aſpernatæ ſint.

FIRMA BURGI, OR AN HISTORICAL ESSAY concerning the Cities, Towns and Buroughs of England.

h. e.

SPECIMEN HISTORICUM CONCERNENS Civitates, Urbes & Burgos Angliæ, ex Actis publicis depromtum, Autore THOMA MADOX, *Equ. Hiſtoriographo Regio.*

Londini, apud Robertum Gosling, 1726, fol.

Alph. 3 pl. 20.

NOn ignotum inter Hiſtoricos Angliæ Cl. *Madoxii* nomen, cui præter alia, *Formulare Anglicanum*, quod jam tum A. 1702, & *Hiſtoriam Scaccariæ* (of the Exchequer) quæ nuper prodiit, debemus. Uti vero in illis id egit, ut uſum imprimis diplomatum, quorum ipſi copia inſignis ſuppetit, oſtendat, parum curans, quid ab aliis ſcriptoribus dictum ſit, ita hic quoque liber, quamvis diſſertationibus quibusdam connectatur, totus tamen diplomatibus illuſtratus eſt, quæ unum Jus regium in urbes Angliæ concernunt. Cave enim putes, hic antiquitates aut alia explicari, quæ ad deſcriptiones urbium pertinent; id potius Autori propoſitum, ut probet, civitates Angliæ tam corporatas quam incorporatas a Rege teneri Firma feudi ſeu Burgi, quam vocant, ita ut onera ferre ac debita ſolvere tum communitates tum certi cives ex veteri jure, tot exemplis confirmato, adhuc obligentur. Quamvis nondum tamen hic abſolvit omnia; multa quippe ſuppleturus in altero, quod pollicetur, opere, ſub rubro: *Feudal Hiſtory and Cuſtu-*

 mier

Digitized by Google

mier of England prodituro. Nos, quorum parum intereſt, de argumento libri plura cognoſcere, nihil addimus, niſi quod obſervamus, Autorem, ubi compendia literarum occurrunt in diplomatibus, ea ſupplere ex ingenio, lacunis tamen parentheſi incluſis, ex. gr. *in Elem(oſyna) noviter conſt(ituta)* & reliqua. Quod ad ornatum, nihil omiſſum eſt, quo ſe liber ſubſcriptoribus commendaret.

THE LITERAL ACCOMPLISHMENT OF Scripture-Prophecies.

h. e.

TRACTATUS DE PROPHETIIS SCRIPTURæ S. ad literam impletis, quo cumulate reſpondetur Diſcurſui non neminis, de fundamentis et rationibus religionis Chriſtianæ; Autore GUILIELMO WHISTONO, M.A. Mathematum in Univerſitate Cantabrigienſi quondam Profeſſore.

Londini, apud J. Senex & W. Taylor, 1724, 8 maj.

Plag. 12.

CL. *Whiſtonus*, poſtquam ſemel bellum indixit ſenſui allegorico & typico Prophetiarum Scripturæ S. omnes in hoc nervos ingenii, quo gaudet, fertiliſſimi intendit, ut per inductionem probet, ſingulas Prophetias tam Veteris quam Novi Inſtrumenti de unico tantum objecto futuro *directe* pronuntiatas & ad *literam* ſuo tempore impletas, vel adhuc implendas eſſe. Cum autem ſacri codicis textus, quo hodie Eccleſia noſtra utitur, e diametro ſæpius obſtet Viri Cl. conatui, ne quid inde ſententia ſua detrimenti capiat, hunc textum mutilum, mancum, perplexum, corruptum, ab impiis Judæis & Maſorethis adulteratum, ab Hieronymo autem ex ignorantia, loco genuini illius & perfecti, quem LXX interpretes, quem Chriſtus & Apoſtoli, quem doctores Chriſtiani Seculi I, *Whiſtono* ajente, præ oculis habuerunt, ſed qui nullibi nunc, niſi in reſtauratoris ingenio, exſtat, in Eccleſiam inductum eſſe, ſatis pro imperio ſtatuit.

Hiſce præſuppoſitis, pag. 1 ſeq. prædictiones V. T. de Meſſia confert cum locis a quatuor Evangeliſtis & in Actis Apoſtolorum cita-

citatis, inque Jeſum Nazarenum applicatis, ut oſtendat, omnes has prædictiones ῥητῶς impletas eſſe. Sed obſervat p. 19 horum textuum quosdam in vulgatis exemplaribus V. T. nunc plane deeſſe, e. g. *Matth. II, 15*, (loco *Hoſeæ XI, 1*, a Judæis, ſi Diis placet, corrupto) *Matth. II, 23, Matth. XIII, 34, Luc. XI, 49, 50, 51, Joh. VII, 38, 39*; quosdam, licet in exemplaribus hodiernis adhuc exſtent, ex aliis tamen plane libris, quam ubi nunc conſpiciuntur, eſſe deſumtos, e. g. *Matth. XXVII, 9*, quem textum in codicibus Seculi I inter vaticinia Jeremiæ lectum, nunc mutilatum &, ſine connexione, libro Zachariæ inſertum eſſe, *Whiſtonus* nos docet: alios denique in Pentateucho Samaritano, vel Pſalterio Romano integros inveniri, cum in noſtris codicibus non niſi truncati, ſi fides penes Autorem eſt, reperiantur.

Pag. 27 ſeq. vaticinia ex *Danielis cap. XI*, cum literali eorum impletione, a tempore Cyri Perſarum Regis ad hunc usque diem, proponit, & quidem v. 1 & 2 tres illi Reges, dicente Autore noſtro, ſunt *Cambyſes, Smerdis* & *Darius* Hiſtaspis, quartus autem *Xerxes*. Verſiculus 3 de *Alexandro M.* 4 de *Ptolemæo* Lagi, *Philippo* ſive Aridæo, *Seleuco* Nicatore & *Antigono*, 6 de *Laodice* & *Berenice*, uxoribus Antiochi, 7 ſeq. de *Ptolemæo* Evergete, 10 de *Seleuco* Cerauno & *Antiocho M.* 11 de *Ptolemæo* Philopatre *directe* & ad *literam* vaticinantur; atque ſic pergit Noſter usque ad v. 44, quem *exacte* impletum eſſe ait, per nuperum *bellum Turcicum* & expeditionem *Imperatoris Ruſſici Petri I* in *Perſia*; quæ expeditio, *Whiſtono* judice, permagni refert, tum *Judæorum*, tum *Chriſtianorum*, tum totius *generis humani*. Sed hæc exitus probabit: reliqua autem, quæ hoc & ſequenti capite Danielis prædicuntur, adhuc futura eſſe Autor noſter pronuntiat.

Pag. 76 & 77 *Prodromi* futuræ deſtructionis Antichriſti, reſtitutionis Chriſtianismi primitivi, & reditus Judæorum in Palæſtinam exhibentur, quos inter, præter inſtitutionem *Orphanotrophii Glauchenſis* prope *Halam* in *Saxonia*, *Canonem* quoque *Ptolemæi*, *Pentateuchum Samaritanum*, *Hiſtoriam Ariſteæ* de LXXII Interpretibus, *Oracula Sibyllarum*, *Conſtitutiones Apoſtolicas*, Epiſtolas *Clementis* Romani, *Barnabæ*, *Ignatii* & *Polycarpi*, aliosque hujus generis libros, non ita pridem detectos, vel contra ſtatus

Digitized by Google

quæſtionem a ſe aſſertos, Autor noſter numerat; tum pag.78 ſeq. *prædictiones*, quas vocat *præparatorias*, de Antichriſti deſtructione, nec non reſtauratione Chriſtianismi primævi & nationis Judaicæ in ultimis mundi temporibus, non tantum ex Scriptura S. ſed ex foliis quoque *Sibyllarum*, e *Conſtitutionibus Apoſtolicis* & libro *Tobiæ* depromit, easque partim ad *literam* jam impletas eſſe, partim adhuc implendas, more ſuo, demonſtrat. Auctarii loco *correctiones* & *additiones* varias ſubnectit, cum ad Sermones ex legato *Boylii*, de impletione Prophetiarum Scripturæ, tum ad Exercitationem ſuam in *Apocalypſin* S. Johannis pertinentes. Adjicit quoque *Appendicem* vel potius diſſertationem eruditam, qua *Ariſteæ* hiſtoriam de verſione Pentateuchi per LXXII Interpretes ſub auſpiciis *Ptolemæi Philadelphi* & *Demetrii Phalerei* genuinam eſſe, magno argumentorum cumulo probare annititur, & objectiones Joſephi *Scaligeri*, nec non Humphredi *Hodii* atque Antonii *van Dalen*, quorum Diſſertationes contra Hiſtoriam Ariſteæ in his Actis recenſuimus A.1686 *p.205* & A.1703 *p.81*, peringenioſe diluit. Hanc appendicem ſequitur Propoſitio: de ſubmittendis prelo ſubſcriptionis lege *Documentis authenticis*, Judaicam pariter ac Chriſtianam religionem concernentibus, qualia ſunt Noſtro, *Pentateuchus Samaritanus*, *Pſalterium Romanum*, *liber tertius Maccabæorum* & hujus farinæ alia. Agmen denique claudit enumeratio triginta & quod excurrit *aſſertionum*, quæ Autori noſtro in *diſcurſu* de *Fundamentis* & *rationibus religionis Chriſtianæ* diſplicent, quas unquam probari poſſe negat, & quibus brevius, ſed nervoſius, reſpondet. Speciminis gratia aſſertionem 14 cum reſponſione *Whiſtoniana* hic ſubjiciemus.

Aſſert. *Narratio, quæ de S. Johanne circumfertur, quod ſcilicet in caldarium fervente oleo repletum conjectus & percoctus, illæſus evaſerit, falſa eſt.*

Reſp. "Atqui teſtem habemus locupletem *Tertullianum de* "*Præſcript. C. XXXVI*, Virum doctiſſimum atque honeſtiſſi-"mum, qui ab illo tempore propius abfuit, ut adeo rei veritatem "ſatis cognitam habere potuerit. Neque iſthæc narratio magis "incredibilis eſt, quam quæ *Actor. XVIII, 3 ſeq.* narrantur de Pau-"lo, viperam impune contrectante. Reſpondet autem exacte

"pro-

"promiſſis Apoſtolis a Chriſto datis, *Marc.XVI,18*, & verbis Sal-"vatoris *Joh.XXI, 21, 22*, quibus Johannem non moriturum mar-"tyrem ſubindicat: ſed novi objectionem Autoris, magnam illam "& ſolam objectionem: *omnia miracula ſunt abſolute incre-"dibilia.*

Hoc ſpecimen eo lubentius protulimus, quod eadem controverſia inter Viros Rev. *Moshemium* & *Heumannum* nuper fuit agitata. Vid. *Biblioth. Bremenſ.* Claſſ. IV faſc. I num. III, ibid. faſc. V num. VI, Claſſ. V faſc. III num. XI & *Heumanni Poecile*, Tom. I Lib. I p. 47.

A SUPPLEMENT TO THE LITERAL Accomplishment &c.

h. e.

SUPPLEMENTUM TRACTATUS DE PROphetiis Scripturæ S. ad literam impletis; Autore GUILIELMO WHISTONO.

Londini, apud Senex, W. & J. Innys, & rel. 1725, 8 maj.
Plag. 9½.

SIcuti, teſte Galeno contra Julianum, οὐδὲν ἐστιν ἀπεραντολογώτερον ἀνθρώπου; ita Cl. *Whiſtonus* in tractatu, quem modo recenſuimus, *de Prophetiis S. S. ad literam impletis*, ſe nondum omnem rem peregiſſe ratus, *Supplementum* hoc ſuperaddere ſtatuit, opere principali vix aliquot plagularum numero inferius. Theſin autem ſuam de literali impletione Prophetiarum hac vice contra *Clericum* & *Chandlerum*, a pag. 1 ad p. 41, quantum poteſt, fortiſſime tuetur, omnem culpam excogitatæ *interpretationis duplicis*, ſeu ſenſus typici & allegorici, cum in *Judæos*, geminini textus S. S. corruptores, tum maxime in *Hieronymum* conferens, utpote qui codicem κίβδηλον, a Judæis ſui temporis acceptum, in linguam Latinam tranſtulerit. Quam verſionem Hieronymianam cum Eccleſia Romana non tantum verſioni ſeptuagintavirali prætulerit, ſed ipſum quoque textum Hebraicum modernum amplexa, eundem in Eccleſias Proteſtantium, ſine ulla oppoſitione, deri-

derivaverit, infelix Hieronymus, ſtatuente Autore noſtro, præcipuus *Antichriſtianiſmi* choragus & introductor exiſtimandus eſt. Neque minus male audit *Grotius*, qui in commentario ſuo ad *Matth. I, 22* doctrinam *de duplici ſenſu Prophetiarum* primus in formam quaſi artis redegiſſe arguitur. Haſce obſervationes & reſponſiones ad ſuppoſita & aſſerta Chandleri & Clerici inſequuntur quatuor Diſſertationes, quarum I *de triplici prædictione Ieſaiæ, ad Achazum, ad domum Davidis, & ad populum Judaicum in capitibus hujus Prophetæ VII, IIX & IX expreſſa*, nihil valde notatu dignum continet, niſi quod Autor verba Prophetica, in noſtris exemplaribus, ut autumat, luxata ac nativa ſede mota, in ordinem redigere auſus, integra commata, immo vero integros locos, ex Capite VII in Caput IX, ex Capite IIX in Caput VII, pro lubitu transmigrare jubet, ut tres iſtas prædictiones a ſe invicem ſeparet, vel potius conferciat. Diſſertatio II agit *de ſeptuaginta hebdomadibus Danielis*, ubi Noſter varia *lemmata, ſeu propoſitiones præparatorias* præmittit, quas omnes recenſere longum foret, ſequentes autem, pro ſpecimine, ſufficient: *Judæi poſt Sec. I religionis Chriſtianæ ſubſtituerunt nobis librum imperfectum* Ezræ *in locum integri illius & genuini, quem nunc in Apocryphis habemus ſub titulo libri primi* Esdræ. *Liber* Nehemiæ, *quem nunc habemus, maxime differt ab authentico illo, quo uſus eſt Joſephus Sec. I. Liber* Eſther, *quem a Judæis accepimus, longe differt ab exemplaribus τῶν LXX, nec non ab eo, quod Joſephus ſub manibus habuit, quæ exemplaria tamen ſatis inter ſe conveniunt.* Sufficient, inquam, hæc lemmata ad dijudicandum, quam firmo ſtent talo conſectaria inde deducta in ipſa explicatione verborum Danielis; quæ explicatio hoc ſingulare habet, quod Autor noſter, ut numerum 70 hebdomadum, vel annorum 490, compleat, *Dan. IX, 25: ſeptem hebdomades & dimidia*, item ſexaginta duæ hebdomades *& dimidia*, legendum, hancque lectionem genuinam, noſtrum vero codicem etiam hic corruptum eſſe, confidenter, ſed ſine vade, aſſerit. Diſſertatione III *oracula Sibyllarum* cum *Ecloga IV Virgilii* operoſe comparantur, & multis illuſtrantur obſervationibus. Utrumque enim opus Noſter pro vera Prophetia habet. Diſſertatio IV execratio-

nem

nem *Caini* & *Lamechi* exponit, Indosque & Afros hodiernos eorum eſſe poſteros, curioſe demonſtrat. Scilicet, poſtquam textum *Gen. IV, 9—15* & *23, 24* ex verſione LXX Interpretum, Syriaca & vulgata Latina, nec non ex Targum Onkelos & Joſepho, ſuis denique additionibus, ut ſolet, Autor adornavit, *ſignum* Caino a Domino impreſſum, *nigrum* totius corporis *colorem*, ipſum autem Cainum in *ſeptima generatione* a Tubal-Caino, Lamechi filio, occiſum fuiſſe, ſtatuit; hanc cædem Lamechum deploraſſe, & poſteros ſuos *per ſeptuaginta ſeptem generationes*, i. e. explicante *Whiſtono, usque ad adventum Chriſti in carnem*, ſub execratione futuros, prædixiſſe: hos autem poſteros Afros & Indos eſſe affirmat, qui omnes aliquid ex colore progenitoris ſui Caini participarint, & quorum ſpecies, in diluvio Indico & Americano (cujus hiſtoriam, quia in mundo plane diverſo, & ad ſe non magis, quam globus lunaris pertinente ſcilicet, contigit, Moſen deſcribere noluiſſe, *Whiſtonus* firmiſſime aſſeverat) vel in antris, vel in montibus, vel alio quovis modo ſervata fuerit; & quæ ſunt reliqua Cl. Autoris hac de re commenta, quibus nebulas diverberare laborat. Annexa eſt huic diſſertationi Appendicula, qua ſententiam de literali Prophetiarum impletione adverſus *Sykium* Autor defendit, quam autem, ne Sardos venales exponere videamur, ſicco pede præterimus, majorem nos inituros lectoris gratiam ſperantes, ſi Catalogum omnium ſcriptorum, a Cl. *Whiſtono* hactenus editorum, quem ipſe Autor opuſculo huic, ſecundum ordinem Chronologicum, ſubtexere voluit, hic ſiſtamus.

CATALOGUS OMNIUM OPERUM WHISTONIANORUM.

1. A *new Theory of the Earth*, i. e. Nova Theoria Telluris a creatione mundi usque ad conſummationem omnium rerum, magnis correctionibus & additionibus aucta, 8vo. Opus quarta nunc vice editum.

2. *The Chronology of the old Teſtament*, i. e. Chronologia veteris Teſtamenti, & Harmonia quatuor Evangeliſtarum, 4to.

3. Euclidis Elementa, juxta editionem Cl. Tacquetti, cum

additamentis,8vo. *Liber Latine ſcriptus, ſed in Anglicam quoque linguam verſus.*

4. *An Eſſay on the Revelation of St. John*, i. e. Exercitatio in Apocalypſin St. Johannis, cui annexæ ſunt Diſſertationes duæ, 4to. *Hæc ipſa exercitatio nunc demum valde correcta & aucta apparet in tractatu de Prophetiis S.S. ad literam impletis.*

5. Prælectiones Aſtronomicæ, Cantabrigiæ in Scholis publicis propoſitæ, 8. *Latine & Anglice.*

6. *The Accompliſhment of Scripture Prophecies*, i. e. Impletio Prophetiarum Scripturæ S. octo ſermonibus in memoriam Cl. Boylii comprehenſa; cum Supplemento & Appendicula, vulgo Poſtſcripto, 8. Iſthæc exercitatio nunc auctior & emendatior in Tractatu Autoris de Prophetiis S. S. ad literam impletis reperitur.

7. *Sermons and Eſſays*, i. e. Sermones & exercitationes diverſæ, una cum Novatiano de Trinitate, 8.

8. Prælectiones Phyſico-Mathematicæ, ſive Philoſophia Cl. Newtoni Mathematica, 8. Quibus accedent prælectiones de Eclipſibus antiquis, nunc primum imprimendæ. *Prælectiones iſtæ Anglice pariter ac Latine exſtant.*

9. *Primitive Chriſtianity reviv'd*, i. e. Chriſtianismus primitivus reviviſcens, opus in quinque volumina diſpertitum, quo continentur 1) Præfatio hiſtorica, &c. item: Diſſertatio in epiſtolas Ignatii, una cum ipſis epiſtolis, Græce & Anglice, nec non Apologetico Eunomii. 2) Conſtitutiones ſanctorum Apoſtolorum, Græce & Anglice, 3) Vindiciæ harum Conſtitutionum, 4) Enarratio Fidei primitivæ, cui adjectus eſt liber quartus Esdræ, ex Latina & Arabica in Anglicam linguam translatus. 5) Recognitiones Clementis Anglice redditæ, cum præfatione & duplici Appendice, &c. 8.

10. *Primitive Infant-Baptiſm reviv'd.* i. e. Baptismus Infantum primævus reſuſcitatus, cui annexum conſilium de erigendis ſcholis charitatis in Anglia & Wallia, 8.

11. Chriſtianismus primitivus reviviſcens, ex quinque voluminibus in unum contractus, 8. *Liber integer Anglice ſcriptus eſt.*

12. *A Sche-*

Digitized by Google

12. *A Scheme of the Solar Syſtem*, i.e. Schema Syſtematis ſolaris, cum orbitis 21 Cometarum, in latiſſimo chartæ Folio exhibitum.

13. *Dr. Mather's old Paths Reviv'd*, i.e. D. Matheri ſemita vetus renovata, cum Præfatione *Whiſtoni*, 12mo.

14. *Reflections on a Diſcourſe of Free-Thinking*, i.e. Animadverſiones in diſcurſum de libertate cogitandi. *Editio tertia*, 8.

15. *Three Eſſays*, i.e. Triga Conaminum 1) Concilium Nicenum ab Hæreſi Athanaſiana vindicatum. 2) Collectio veterum Monumentorum, ad hanc rem pertinentium. 3) Liturgia Eccleſiæ Anglicanæ ad amuſſim primitivæ Eccleſiæ propius reducta.

16. *The Chriſtians Rule of Faith*, i.e. Regula Fidei chriſtianorum, ſive Tabula vetuſtiſſimorum fideî ſymbolorum, *æri inciſa*.

17. *An Argument concerning the diſſenters Baptisms* &c. i.e. Argumentum, diſſentientium Baptismos aliasque Miniſtrationes concernens, cum duplici Appendice, quarum altera eſt: Athanaſius falſi convictus, altera adverſus Hillium, 8.

18. *Courſe of Mechanical* &c. *experiments*, i.e. Curſus experimentorum Mechanicorum, Opticorum, Hydroſtaticorum & Pnevmaticorum, a Hauksbeejo & Whiſtono confectus, 4.

19. *A new Method* &c. i.e. Nova methodus detegendi longitudinem per ſigna monitoria (*ſignals*) autoribus Dittono & Whiſtono. *Editio altera*. 8.

20. *A Vindication of the Sibylline Oracles*, i.e. Vindiciæ oraculorum Sibyllinorum, ubi ipſa genuina oracula Anglice ſimul & Græce exhibentur. 8.

21. *My Defence* &c. i.e. Defenſio Autoris, pro Curia delegatorum præparata, ejusdemque rationes adverſus illius curiæ proceſſum, &c. 8.

22. *An Account of the Eclipſes* &c. i.e. Deſcriptio Eclipſeos ſolaris A. 1715 & 1724 æri inciſa. Nec non alterum ſchema Autoris pro A. 1715, item duo ſchemata Halleji, eandem Eclipſin deſcribentia.

23. *The Copernicus*, i.e. Copernicus, ſeu deſcriptio inſtrumenti cujusdam Aſtronomici, cui hoc nomen ab autore inditum. 12.

Digitized by Google

24. *St. Clemens and St. Irenæus's Vindication*, i. e. St. Clementis, & St. Irenæi defenſio Conſtitutionum Apoſtolicarum, juncta appendice ad Turnerum, & ampliſſimo Supplemento editionis poſterioris. 8.

25. *Account of two Meteors*, i. e. Narratio de duobus Meteoris, viſu admirabilibus, quorum alterum d. 6. M. Martii A. 1715, alterum d 19 ejusdem Menſis A. 1718 in cœlo apparuit. 8.

26. *An Addreſs to the Princes of Europe*, i. e. Libellus ſupplex ad Principes Europæ, pro Religione Chriſtiana in ſuis territoriis admittenda, aut minimum toleranda. 8.

27. *Aſtronomical Principles of Religion*, i.e. Principia Aſtronomica Religionis naturalis ac revelatæ. 8.

28. *Scripture Politicks*, i. e. Politica Scripturæ S. ſive libera & a partium ſtudio aliena Relatio originis & finium Regiminis, cum Eccleſiaſtici, tum civilis, cui addita Fictio, ſeu novum ſchema imperii. 8.

29. *The primitive catechism*, i. e. Catechismus primitivus, in uſum ſcholarum charitatis. 8.

30 *Two Letters*, i.e. Epiſtolæ binæ ad Epiſcopum Londinenſem, modo defunctum, de uſu novaque forma Doxologiæ. 8.

31. *Account of my Excluſion*, &c. i. e. Relatio de excluſione Autoris e Templo S. Andreæ, per Doctorem Sacheverelium, cui annexa Epiſtola ad Lydalium. 8.

32. *A commentary on the Three Epiſtles of St. John*, i. e. Commentarius in tres epiſtolas divi Johannis. 8.

33. *A Letter to the Earl of Nottingham*, i. e. Epiſtola Comiti de Nottingham inſcripta, de æternitate Filii & Spiritus S. it. Replicæ ad reſponſionem prædicti Comitis, quibus jungitur prolixa appendix, qua continentur confeſſiones Athanaſianæ, Scriptores Antenicenos Athanaſianis fuiſſe contrarios. 8.

34. *The True Origin*, &c. i. e. Vera origo doctrinæ Sabellianæ & Athanaſianæ de Trinitate. 8.

35. *The Longitude and Latitude found*, i. e. Longitudo & Latitudo inventa ope Acus inclinatoriæ (*Dipping Needle.*) 8.

36. *An Eſſay towards Reſtoring the true Text*, &c. i.e. Specimen reſtaurationis textus authentici veteris Teſtamenti, & de-

fen-

ſenſionis citationum ex iſto in N. T. factarum, cum ampliſſima Appendice, in quatuor partes diſtributa, & Supplemento in Canticum Canticorum (*opus noſtrum Palmarium* addit autor.) 8.

37. *A Chronological Table*, h. e. Tabula Hebraicarum, Punicarum, & Chaldaicarum Antiquitatum inter ſe comparatarum, ad appendicem præcedentis ſpeciminis pertinens. 8.

38. *A Scheme of the Tranſits of Mercury*, &c. i. e. Schema Tranſitus Mercurii & Veneris per Solem, pro duobus ſeculis cum dimidio.

39. *A Sheme of the Solar Eclipſe*, i. e. Schema Eclipſeos ſolaris d. 12 Maji 1724.

40. *The literal Accompliſhment*, &c. i. e. Tractatus de Prophetiis S. S. ad literam impletis, cum Supplemento, quod nunc typis exprimendum datur, D. Clerici & Epiſcopi Chandleri recenſiones Prophetiarum Scripturæ examinans. 8.

41. *An Hiſtorical Review of all my Writings*, i. e. Reviſio hiſtorica omnium ſcriptorum *Whiſtonianorum*, cum perpetuis ipſius autoris correctionibus & additamentis. Opus nondum publici juris factum: ſed quod omnibus illis, qui integra *VVhiſtoni* opera ſimul ement, pro auctuario dabitur. *Omnia hac ſcripta in 23 Voluminibus, ſuis numeris diſtinctis, colligata, quinque aureis, quos Guinæos vocant, venduntur.*

FRAGMENTUM EPISTOLÆ A CEL. D. CHRISTOPH. MATTHÆO PFAFFIO, Cancellario Tubingenſi & Abbate Laureacenſi, ad doctiſſimum quendam Virum perſcriptæ.

De *litteris Leibnitianis* ante hos fere duodecim annos ad me datis, quas in Diſſ. *Anti-Baliana* III, & in ſchediaſmate *de morte naturali* allegavi, dubitari num exiſtant, quod ad calcem *Inſtitutionum Juris Eccleſiaſtici* non eſſent editæ, id quidem non minus miror, quam ſi quis cauſaretur, me Orationem *de ſilentio Theologico* in promotione Weismanniana habitam haud recitaſſe, quod nec illa ibidem cuſa fuerit. Et memini ſane in *Anthologia Colerianaa* ejusmodi Scepticiſmum hiſtoricum abs me fuiſſe ob-

 ſerva-

ſervatum. Sed ſalva res eſt. Orationem *de ſilentio Theologico* nunquam editurus eram, ne crabrones olim offenſos irritarem amplius, atque ad maledicendum mihi viros iris adſuetos provocarem denuo. Sed nec poſſum jam Orationem illam edere, ſi vellem quoque. Neque enim in ſcriniis meis illam amplius reperio, ita, ut haud absque fundamento conjiciam, fuiſſe unum ex illis, queis Bibliotheca mea, uti noſti, patuit, qui, cum alia eaque majoris momenti manuſcripta mihi ſurripuerit, & hoc quoque, quæ quidem egregia & tanto beneficio debita ſcilicet gratitudo eſt, ſuſſuratus fuerit. Si vero & poſt hæc eandem repererim, me ſane vivo & conſentiente luci haud tradetur illa unquam, cum conſtitutum mihi ſit, nullam rixoſis hominibus in me invehendi, imo ne minimam quidem occaſionem ſubminiſtrare, maxime, cum & ipſius illius orationis argumentum hoc ſit, præſtare injurias ſilentio obvolvere, quam loqui. Quod vero *litteras* illas *Leibnitianas*, de quibus ſcribis, attinet, eas hanc ob cauſam publici nondum feci juris, quod Philoſophis illis ſubtiliſſimis, qui novum illud philoſophandi genus ſectantur, in lite illa ſua, cui impliciti ſunt, nolo eſſe gravis, meque, qui olim ante motas has controverſias *Diſſertationes Anti-Leibnitianas* ſcripturus eram, pugnæ iſti, & acerbæ quidem, immiſcere, idque eo minus, quod adhuc antiqua illa animo meo ſententia ſedet, quam ad *Leibnitium* perſcripſi olim, & quam ille, Vir ſane judicioſiſſimus, pro ea, quam in literis ad me datis ſemper teſtatam fecit, animi ſinceritate, prorſus approbavit. Rogaverat abs me Vir illuſtris, quid de *Theodicæa* ſentirem, methodoque illa, qua *Bælium* refutaſſet? Scripſi, exiſtimare me, quod animi ſaltem cauſa illud Philoſophiæ confinxerit Syſtema, &, quemadmodum *Clericus*, *Bælium* refutaturus, Origeniſtam ſimulaverit, ita & ipſe novam hanc philoſophandi viam inierit ad refutandum *Bælium*, quæ quidem, licet pulverem ſaltem oculis eorum, qui & altum alias haud videant, injiciat, tamen eo ingenioſior ſit, quod, probe perſpecta, & ſententiam *Bælii* craſſiorem ſub ſpecie refutationis potius modo ſubtiliore, myſterio tamen non illico detegendo firmet, & diverſis quoque diſſidentium religionum ſyſtematis opinionibusque, alias vix defendendis, incruſtandis, favorique adeo & Theologorum

gorum omnium ſere partium, maxime noſtratium aucupando, ſit applicabilis; præoptare vero me, ut *Balii* tam perículoſa ſententia ſerio, ſolide & graviter refutetur. Quid quæſo ad hæc reſpondit *Leibnitius*, quem credideram mihi ob ingenuam reſponſionem indignaturum? Ita autem ille in literis *Hannovera* A. 1716 d. 11 Maji ad me datis (do vero verba viri formalia, licet breviſſima, reliqua enim epiſtolæ, quæ hoc negotium non tangunt, addere non convenit) *Ita prorſus eſt, Vir ſumme reverende; uti ſcribis de Theodicæa mea. Rem acu tetigiſti. Et miror, neminem hactenus fuiſſe, qui luſum hunc meum ſenſerit. Neque enim philoſophorum eſt, rem ſerio ſemper agere, qui in fingendis hypotheſibus, uti bene mones, ingenii ſui vires experiuntur. Tu, qui Theologus es, in refutandis erroribus Theologum ages.* Hæc *Leibnitius*, hæc illa *epiſtolæ* verba, quæ noſſe cupiunt Viri eruditi, & quæ ipſorum curioſitati haud invideo. Recenſui illa aliquando *Bulffingero* noſtro, qui putabat, jam vero hæc ipſa *Leibnitium* ſeria mente haud ſcripſiſſe; quæ qui cauſſari voluerit, is quidem per me ſuo ſenſu abundabit. Ego e contrario perſuaſiſſimus ſum, certiſſimusque etiam, varia Religionis noſtræ placita in *Theodicæa Leibnitium* defendiſſe, quæ riſit alias & naſo adunco ſuſpendit: e. g. dogma de præſentia reali. Norunt mentem Viri aulici & Philoſophi ipſiusque circa Religionem ſententias, quibus Virum penitius noſſe contigit. Sed de his quidem ſatis jam. Miror ſaltem, tot eſſe, qui hæc principia ſerio & tanto quidem cum conatu defendant. Rel.

TRAITE' DU FLUX ET REFLUX DE LA MER.

hoc eſt,

TRACTATUS DE FLUXU ET REFLUXU Maris, in quo nova & ſimplici ratione natura, cauſæ & ſingularia hujus phænomeni explicantur, & qui præmium obtinuit judicio Academiæ Burdegalenſis d. 1 Maji 1720; Autore R. P. D. JACOBO ALEXANDRO, Benedictino Congregationis S. Mauri.

Pari-

Digitized by Google

Pariſiis, apud Babutæum, 1726, 12.
Plag. 8½ Tabb. æn. 7.

INter phænomena naturæ, quæ crucem Phyſicis figunt, merito refertur fluxus atque refluxus maris. Difficultatem argumenti Cl. Autor ipſe exponit & nodum hunc ſoluturus ad hypotheſin novam, ſed valde paradoxam confugit, motum nempe Telluris circa Lunam. *Galilæo* in eo aſſentitur, quod nullus foret fluxus atque refluxus maris, ſi terra immota quieſceret, quodque motus telluris ſit æſtus marini cauſa. Solum tamen motum vertiginis non ſufficere arbitratur, eaque de cauſa eidem tribuit motum menſtruum circa Lunam, ita tamen ut ea una cum Luna circa Solem ſpatio annuo deferatur: id quod perinde eſt ac in Syſtemate *Copernici* loca Telluris atque Lunæ invicem permutare. Per hanc hypotheſin fluxum atque refluxum maris explicaturus, tanquam principia ſupponit 1) corpora, quæ libere moventur, diametrum minorem ſecundum lineam directionis motus diſponere, ita ut major eandem ad angulos rectos ſecet. 2) Vorticem terræ atque Lunæ annuo ſpatio circa Solem revolvi. 3) Lunam eſſe in centro vorticis. 4) Terram circa Lunam revolvi intervallo 29½ dierum in orbita elliptica. 5) Eandem a Sole maximo intervallo elongari in noviluniis, minimo in pleniluniis, & 6) intra 24 horas motu vertiginis circumvolvi. Ex his principiis colligit, triplicem terræ competere motum. Primus nimirum eſt *motus vertiginis*, circa proprium axem; ſecundus *motus lunaris* circa Lunam menſtruus; tertius denique *motus ſolaris* circa Solem annuus. Infert porro terram, dum circa Lunam revolvitur, diametrum minorem ſecundum lineam directionis motus diſponere, & diametrum majorem eandem ad angulos rectos ſecare. Diametrum hanc majorem aquarum in duabus partibus oppoſitis elevatione augeri & annulum quaſi formare ad Lunam tendentem. Dum Terra intra 24 horas circa axem rotatur, bis indies elevari aquas: unde æſtus marinus ortum trahat. Easdem etiam aquas bis elevari propter motum annuum circa Solem. In noviluniis & pleniluniis elevationes aquarum a motu lunari & ſolari terræ factas una contingere, ut hinc æſtus fiat major. In quadraturis autem easdem minime concurrere, ut inde æſtus evadat minor. Æſtum quotidie in eodem

dem portu accidere, Luna ad Meridianum ejus appellente. Cum adeo idem cum motu Lunæ nonniſi ex accidente connectatur, Lunam perperam haberi pro cauſa fluxus maris, qui partium univerſi coordinatione oriatur & quotidie eadem hora lunari contingat. Tumorem aquarum, qui æſtum cauſatur, ab oriente verſus occidentem moveri ſecundum directionem zonæ torridæ, donec littora ſeſe opponant, quæ directionem mutant. Et hinc ſpecialia æſtus in locis particularibus phænomena explicat. Prolixum nimis foret ſingulorum phænomenorum rationes, quas Autor reddit, in medium adducere; ſufficiat nobis eas commemoraſſe, quibus hypotheſin ſuam corroborare nititur. Primam rationem inde petit, quod per obſervationes Aſtronomorum Luna in noviluniis majore intervallo a Terra diſtat quam in pleniluniis. Verticem enim, in cujus centro Luna, in peripheria vero Terra hæret, circa Solem revolvi & hinc in figuram ellipticam mutari, cujus major diameter per Solem & Lunam tranſit; quo facto Luna non amplius in medio diametri puncto ſubſiſtit, ſed linea directionis motus vorticis circa Solem tranſiens per centrum Lunæ in partes inæquales eandem ſecat, ut, cum quadraturæ in eadem contingant, novilunia & plenilunia in diametro majore accidant, hæc quidem in Apogæo, iſta in Perigæo. Quodſi Lunam ex centro in peripheriam evehas & Terram Lunæ locum occupare jubeas, invitis Aſtronomorum obſervationibus novilunia in diſtantia majore a Terra, plenilunia in minore fieri debent. Ratio altera deſumitur ab inæqualitate motus lunaris, qui celerior circa plenilunia, quam circa novilunia deprehenditur, quemadmodum in hac hypotheſi fieri debet, ubi ea ellipſeos pars, in qua novilunia contingunt, multo minor eſt altera, quæ pleniluniis inſervit, linea quadraturarum diametrum majorem, quæ noviluniorum & pleniluniorum linea eſt, ellipſin in duas partes admodum inæquales dividente.

LUDOVICI PHILIPPI THUMMIGII, PROF. Philoſ. Ordin. Regiæ Scientiarum Societ. Boruſſ. Sodalis, Meletemata varii & rarioris argumenti in unum Volumen collecta.

Brunſvigæ & Lipſiæ, ſumtibus Simonis Jac. Rengeri, 1727, 4.
Alph. 1 pl. 3 Tabb. æn. 1.

Continentur in hoc volumine Diſſertationes Philoſophicæ & Phyſico-Mathematicæ, quas Cl. Autor partim in Academia Halenſi, partim in illuſtri Collegio Carolino Caſſellis pro cathedra defendit & aliquoties ſigillatim recuſas nunc tandem in unum volumen collegit, ut deſiderio curioſorum & doctrinam ſolidam deperientium ſatisfieret. Propoſitum fuit Autori fœcunditatem & utilitatem principiorum Philoſophiæ *Wolfianæ* oſtendere, dum iisdem in explicandis argumentis maxime ſpecialibus uſus, ut pateret, per ea ulterius continuo progredi licere. *Diſſertatio prima* rarum naturæ phænomenon de arboribus ex folio educatis primum in Italia a *Mandirola*, deinde a generoſo Dn. de *Münchshauſen* & ab illuſtriſſimo Comite de *Wratislau*, Cæſaris ad Comitia Imperialia Ratisbonam ablegato. Uſi ſunt foliis malorum citrinorum, tum imprimis limoniis ejus ſpeciei, quam Itali *Limon a Rivo* vocant. Præter obſervationes Anatomicas, quas partim ſibi, partim aliis Anatomiæ plantarum autoribus, *Malpighio*, *Grewio* & *Leeuwenhœkio* debet, imprimis Noſtro ſubſidio fuere, quæ Cel. *Wolfius* in Tentamine de vera multiplicationis frumenti cauſa (quod A. 1725 appendice ampla auctum recuſum fuit, quo inventum Autoris experimentis majoribus paſſim cum ſucceſſu factis confirmatur) dedit, ſine quibus phænomeni hujus reconditi rationem ſeſe nunquam daturum fuiſſe in præfatione confitetur. In *Diſſert.* 2 phænomenon ſingulare Solis cœlo ſereno palleſcentis, a Cl. *Algœwero* A. 1721 die 1 Junii Ulmæ obſervatum, ad rationes phyſicas revocat: quod idem in Gallia obſervatum, in Actis A. 1725 p. 108 retulimus. Cum hoc phænomeno ad eandem ſpeciem refert varia portenta ab Hiſtoricis, *Plinio* lib. 2 c. 30, *Aurelio Victore* c. 78, *Paulo Diacono* in Hiſt. Miſc. lib. 5 c. 7 & lib. 6 c. 41, *Livio* Dec. III lib. 2, *Georgio Cedreno* ad A. 137, *Tertulliano* ad *Scapulam* c. 3 §. 1, *Gemma Friſio* & *Cornelio* filio apud *Keplerum* in Paralipomenis ad *Vitellionem* p. 259, nec non *Hevelio* in Cometographia relata. Cauſam conjicit in vapores craſſiores per ſuperiorem aeris regionem diſperſos. In *Diſſert.* 3 de propagatione luminis in ſyſtemate planetario ex theoremate, quod lumen

Solis

Digitized by Google

Solis per Syſtema planetarium propagatum continuo decreſcat in ratione duplicata reciproca diſtantiarum a centro Solis, & ſuppoſitis planetarum diſtantiis reſpectivis *Keplerianis*, ipſi *Newtono* probatis, lumina planetarum in diſtantiis mediocribus a Sole determinat & *Wolſii* exemplo ad experimenta revocare docet. *Curvam illuminationis*, quæ ad diſtantias a luminoſo applicat luminis decrementa, hyperboloidem cubicalem eſſe demonſtrat. In *Diſſert. 4* ſpecimen exhibet architecturæ civilis ad politicam applicatæ, Principis circa ædificia curam tum in genere, tum in ſpecie quoad firmitatem, utilitatem & venuſtatem ſiſtens. Contendit Noſter, Remp. architectos peritos & eruditos alere debere, muneribus publicis præficiendos; ſcholas & academias architectonicas condendas; ædificandi licentiam legibus reſtringendam; ideas ædificiorum ab architectis eruditis examinandas; ſumtuum in ædificando profuſionem præcavendam; cives apibus abundantes ad ædificia extruenda invitandos eſſe; & quomodo hiſce officiis ſatisfacere poſſit Princeps, pluribus docet. Specialis cura ejuſdem verſatur circa materiam & ejus uſum, circa fundamenta ædium, muros, fornices, tecta, pergulas & podia, ædificiorum diſtributionem, ſymmetriam & eurythmiam ædium, ordines & ornatum, quatenus legibus obtineri datur, ut Architecturæ floreat uſus, tollatur abuſus. In *Diſſert. 5* immortalitatem animæ ex intima ipſius natura demonſtrare nititur. Notionem immortalitatis ampliat, ut non in ſola indeſtructibilitate acquieſcat; ſed ſimul perſeverantiam in ſtatu perceptionum diſtinctarum & ſtatuum præteritorum memoriam requirat, & ſic ampliatam habuiſſe Chriſtum, ex ſola narratione de divite epulone patere exiſtimat. Utitur hic potiſſimum principiis *Wolſii*, ad cujus pſychologiam rationalem lectorem continuo ablegat. Etſi autem Syſtema harmoniæ præſtabilitæ *Leibnitianum* eo nomine commendet, quod ipſius beneficio evidenter pateat, animam corpore pereunte perennare poſſe; cum tamen *Wolfius* in Annotationibus metaphyſicis oſtenderit principia ſua *Pſychologiæ rationalis* ſalva eſſe, quacunque in explicando commercio inter mentem & corpus hypotheſi utaris, & ipſe in Inſtitutionibus Philoſophiæ *Wolfianæ* omnem Pſychologiam rationalem independenter a Syſtemate harmoniæ

moniæ præſtabilitæ tradiderit; ideo in præfatione negat, quod nonnullis viſum fuerat, ſe harmonia præſtabilita uſum fuiſſe tanquam demonſtrandi principio, atque adeo demonſtrationem de immortalitate animæ ab illa hypotheſi, quam ſuo loco ceteris omnibus præfert, pendulam effeciſſe. Controverſia *Wolfiana* anſam ipſi dedit, ut in *Diſſert. 6* genuinam & completam neceſſarii & contingentis notionem explicaret enucleatius. *Wolfium* nec in eſſendo, nec in exiſtendo, nec in conſecutione abſolutam neceſſitatem tueri probat, quod plures mundos poſſibiles admittat, unius actum a libero Dei decreto derivet & leges motus mutabiles defendat. Ejus ſententiam exponere ac defendere monet Cel. *Hoffmannum* in Tractatu de fato phyſico & medico. Quando *Lutherus* omnia neceſſitate fieri admodum maſcule aſſeverat; eum non aliam niſi hypotheticam neceſſitatem intelligere, quæ partim a nexu inter cauſam & effectum, partim ab immutabili decreto divino pendeat, Noſter exiſtimat, nec aliam, quam hanc neceſſitatis ſpeciem requiri ad nexum rerum ſapientem *Wolfianum* probat: quem ubi *fatum Chriſtianum* appellare volueris, te cum B. *Luthero* præeuntes habere Theologos *Lutheranos* orthodoxos, quod idem Cl. *Riebovius* in Dilucidationibus meditationum metaphyſicarum *Wolfianarum* de Deo, anima & mundo, exemplo *Danhaueri* & *Kromayeri*, evincit. In *Diſſert.* 7 denique de ſinceritate animi & Principis circa eandem cura non modo omnem theoriam & praxin ſinceritatis animi in ſectione morali tradit; verum etiam ſtudium ſinceritatis quomodo in Rep. promoveri queat, in ſectione politica inculcat. Per ſinceritatem animi intelligit conſenſum actionis externæ cum interna, nec aliis hic utitur principiis quam *Wolfii* in Inſtitutionibus moralibus atque politicis a ſe expoſitis, exemplo hoc docturus, quam pragmatica ſit Philoſophia *Wolfiana*. Ad ſinceritatem animi requirit 1) judicium de actione, notioni objecti, circa quod verſatur, conforme; 2) motivum voluntatis inde petitum; 3) appetitus ſenſitivi cum rationali conſenſum, ita inflexis rationibus, quæ eam in contrariam partem traherent, ut cum rationali ad eundem ſcopum tendat; 4) motuum organorum corporis ad executionem operis, in quod uterque appetitus tendit, immo vultus, vocis, verborum, geſtuum cum eodem

dem conformationem. Moralitatem notionis hujus ſtabilit ope principii moralitatis *Wolſiani*, identitate ſcilicet determinationis actionum naturalium & liberarum; Noſter tamen ſubdubitat, id quod viſum fuerat *Wolſio*, idem jam innotuiſſe *Confucio*, utut non concedat, ideo hoc principium, quod *Anti-Wolſianis* placuerat, tanquam impium rejiciendum eſſe, quod *Confucio* diſtincta Dei cognitione deſtituto innotuerit, cum per id demum honeſtatis intrinſecæ ratio penitiſſime perſpiciatur.

Addidit Cl. *Thümmigius* duas Diſſertationes *Wolſianas*, alteram de notione intellectus divini per opera naturæ illuſtrata, quod eas dignas judicaverit, quæ ab interitu vindicentur, qui diſſertationibus facile accidere ſolet.

D. LAURENTII HEISTERI, ANATOM. CHIrurg. ac Phyſiol. Profeſſ. Publ. Helmſtadienſis, Acad. Cæſar. & Regiæ Berolin. Collegæ, Compendium Anatomicum, totam rem Anatomicam breviſſime comprehendens. Editio III prioribus longe auctior atque emendatior.

Altdorfii & Norimb. apud Georg. Chriſtoph. Weberum, 1727, 8. Alph. 1 pl. 3 & Tabb. æn. maj. 8.

QUæ Clariſſ. Autori fuerit intentio Compendium Anatomicum edituro, & quas additiones ſecundæ editioni facere libuerit, A. 1717 Menſe Auguſto p. 367 & A. 1719 Menſe Decembri p. 533 ſatis indicavimus. Cum nunc nova ejusdem prodierit editio, in quo hæc priori ſit locupletior, brevibus jam innuemus, poſtquam monuerimus, quod libri pretium vel ex eo ſit æſtimandum, quod priorum editionum exemplar non ſolum nullum amplius proſtet, verum etiam in Germanicam pariter ac Gallicam linguam ſit tranſlatum Compendium. Auctum hoc iterum nunc eſſe, numerus & plagularum, & notarum, & tabularum, quorum ille ultra Alphabetum, iſte in alterum tantum, hic ad ſeptuaginta quinque excrevit, ſatis teſtatur. Præter ea enim, quæ hinc inde textui majoris illuſtrationis gratia fuerunt inſerta, novæ acceſſerunt notæ, in quibus & quidem in nota 5, an a muſculis abdominis vomitus

Digitized by Google

mitus dependeat, diſquiritur, in 7 de apertura omenti naturali a Winsloo inventa, in 9 de fibris carneis & papillis ventriculi, in 10 de glandulis Brunneri agitur. In 11 Albini Diſſertatio de nova tenuium inteſtinorum deſcriptione commendatur. In 12 de tunica villoſa inteſtinorum, in 13 de inventoribus lacteorum, in 15 de receptaculo chyli, in 16 de uſu valvulæ ad finem ductus thoracici ſitæ, in 18 de ductibus hepatico-cyſticis, in 19 de itu redituque bilis, in 20 de renibus ſuccenturiatis, in 26 de epidydimide peculiari, in 28 de ligamentis penis lateralibus, in 31 de uteri craſſitie in gravidis & muſculo novo Ruyſchiano, in 32 de menſtruorum fontibus, diſſeritur. In 33 ovula & corpora lutea examinantur. In 35 de fœtibus extra uterum, in 36 de circulo ſanguinis inter matrem & fœtum, in 38 de foraminis ovalis uſu, in 39 de mediaſtini interſtitio, in 40 de thymi vaſis excretoriis tractatur. In 41, quare arteria pulmonalis amplior vena? inquiritur. In 43 de magnitudine cavitatum cordis, in 44 de tuberculo cordis, quod negatur, in 45 de fibris cordis rectis, in 46 de vero œſophagi ſitu, in 48 de ſinubus duræ matris, in 49 de rete mirabili, in 50 de primario viſus organo, in 54 de quantitate ſalivæ, in 55 de glandulæ ſublingualis ductibus, in 56 de linguæ foramine cœco ejusque novis canalibus, in 57 de glandulis molaribus, in 58 de ductu mucoſo in pharyngis fornice, in 59 de ductu e naribus ad palatum, in 60 de quinque tunicis arteriarum, in 65 de carotidum diviſione, in 66 & 67 de arteriis vertebralibus & œſophagæis, in 68 de valvula Euſtachii, in 70 de ortu nervorum incerto, & ſpeciatim de intercoſtali, in 71 de pari cerebri decimo nervorum, in 72 de muſculo cerato-ſtaphilino, in 73 de muſculis intercoſtalibus ſermo fit, & in 74 de muſculis interoſſeis Winsloi, Douglaſſii, & Stockhuſii ſententia explicatur. In tabulis IV novis additis fig. 22 & 23 penis, cujus venæ & ſubſtantia cavernoſa argento vivo repletæ ſunt, fig. 24 teſticuli humani vaſa ſeminalia more Ryyſchiano reſoluta, fig. 25 peculiaris teſticuli cujusdam humani compoſitio, fig. 26 veſiculæ ſeminalis cellulæ & facies interna reticulata, fig. 27 fœtus humanus abortu ex muliere tertio menſe gravida rejectus, membranis incluſus & liquori ſuo conſueto innatans, ut & ovulum a muliere per 4 circiter hebdomadas gravida rejectum, fig. 28 pars ani & inte-

Digitized by Google

inteſtini recti aperta, fig. 29 & 30 inteſtinum ileum, colon & cœcum cum proceſſu vermiformi infantis recens nati, fig. 31 proceſſus quidam vermiformis hominis adulti juſto longior ac peculiaribus flexionibus & quaſi gyris donatus, fig. 32, ſinus peculiaris inter laterales duræ matris interpoſitus, fig. 33 oſcula ductuum ſalivalium glandulæ ſublingualis, fig. 34 & 35 in linguæ foramine cœco duo notabiles ductus ſalivales obſervati, fig. 36 varia in palato, juxta palatum & in labro ſuperiori conſideranda, fig. 38 varia circa fauces & uvulam ſpectanda, & fig. 39 os vomeris repræſentantur.

JO. CHRISTOPH. COLERI, ANTHOLOGIA, ſive Epiſtolæ varii argumenti, ad illuſtrandam potiſſimum Hiſtoriam Eccleſiaſticam & Literariam comparatæ.

Tomus I.

Cum Indicibus.

Lipſiæ, ex officina Brauniana, 1725—1727, 8.

NOs priorem Tomi hujus Faſciculum ſaltem commemoravimus in his *Actis*, A. 1725 p. 517. Reliquum eſt, ut & ceteros, qui integrum hunc Tomum conſtituunt, Faſciculos breviter perluſtremus.

Faſc. igitur *altero* hæc continentur: 1) Expoſitio de libro, qui vulgo Parkero tribuitur: de antiquitate eccleſiæ Britannicæ. Docet Noſter ex Thom. Hearnii Præf. ad Robertum Avesburienſem, non Parkerum, ſed Jo. Joſcelinum verum hujus libri autorem eſſe. Idque ipſe confirmat ex Henrici Whartoni Anglia ſacra. Qua quidem occaſione & de controverſia inter P. Harduinum atque Courayerium, & de Ant. Woodo quædam haud contemnenda ſubmonet. 2) De Notariis Gregorii M. 3) De ſecta Adamitarum ſeculi XIV. 4) De Bibliotheca Cyprianica. 5) De Benedicto XIII P. R. 6) De Epiſtolis & ſchedis quibusdam Leibnitio, Bælio, & Burneto tributis. Hic vero Vindiciæ ſimul horum virorum afferuntur. 7) De Barth. Camerario. 8) De Camerarii Dia-

Digitized by Google

Dialogo, qui inſcriptus eſt *Rhetor*. 9) Elogium Nic. Franci, ex Pinacotheca Beneventana.

Faſc. tertio hæc inſunt fere: 1) Notitia rariſſimi libri de Statutis Ord. Ciſtercienſis. Quid in his ſtatutis ſit *Minuere*, & *Minutio*, p. 170 docte exponitur. Laudatur etiam judicium Langleti de eodem hoc libro, qui in Bibliotheca Cel. D. Cypriani aſſervatur, ex cujus ad Autorem noſtrum datis literis p. 171 affirmatur, fuiſſe, qui centum Joachimicis illum redimere voluerit. 2) De Fabri Lexico, ejusque editione noviſſima Gesneriana. Lectu dignum eſt, quid optet Noſter p. 183 de hoc libro. 3) De Meditamentis Literariis Frederici Borromæi, libro non ubivis obvio. Notatur ſimul lepidus error in Lex. Hiſt. Univ. Friſchiano, ubi allegantur Medicamenta Literaria Borromæi. 4) Obſervationes variæ, e. g. de Sixto Siberiano, de libro de tribus impoſtoribus an extet in Bibliotheca Caſſellana, uti ferunt nonnulli; quod ex ipſis Cl. Schminckii literis negatur; de Haſſenſteinio nonnulla &c. 5) De Burmanni Epiſtola ad Capperonerium. 6) De Pasquillo Extatico, ubi ſimul de ipſis Tomis Pasquillorum agitur. 7) De faſtis Acad. Lovanienſis Valerii Andreæ.

Faſc. quarto ſequentia deprehenduntur: 1) Apologia pro Joanne Caſtello, liber, ipſo Bælio fatente, rariſſimus. 2) Antonii Arnaldi Actio forenſis. 3) Apologia Franciſci Montani. P. 288 docetur, latere ſub hac perſona Richeomium, Jeſuitam haud incelebrem. 4) Oratio ad Regem Chriſtianiſſimum de reſtitutione Jeſuitarum 5) Euſebii Philadelphi Dialogi. Liber itidem perquam rarus, ex quo varia hic ſpecimina, Lectori haud ingrata futura, afferuntur. Placcius putat, Autorem eſſe Bernaudum quendam Delphinatem.

Faſc. quinto agitur: 1) De Joſ. Scaligeri Emendationibus MSS. ad Fl. Joſephum. Extant hæ Emendationes in Bibl. Vinar. 2) De J. H. Reimii Conſultatione de nova Grammatica Græca, non ineleganter conſcripta. De *Nic. Abrami* libris de Veritate & Mendacio, ex Bibl. Siberiana. 4) De Mariangeli Accurſii fabula, quæ inſcribitur: *Teſtudo*, & integra hic inſerta legitur.

Faſc. denique *ſexto* hæc potiſſimum videas: Fragmentum Epiſtolæ Uffenbachianæ de MS. quodam Trithemiano; 2) Apologiam

logiam Jeſuitarum ad Henr. IV R.G.; 3) *Emundi Figrelii* de Statuis Romanorum librum, neque Græviano, neque Sallengriano Theſauro inſertum; 4) Bibliothecæ Menckenianæ novam editionem; 5) Philothecam Stromerianam, multaque alia ſubinde illuſtrata.

Optamus, ut perſequatur amplius hoc inſtitutum Rev. Autor. Intelligimus enim, non immerito Cl. *Schelhornium* Tom. V Amœn. Liter. p. 271 Epiſtolas has bonæ frugis pleniſſimas vocaſſe. Cui aſſentitur Cel. *Heumannus*, qui in Pœcile ſua Tom. II p. 391 ſq. confirmat, cupide hanc *Anthologiam* legi ab omni doctorum hominum genere, proferrique ibi rariſſima plurima, quibus paſcantur oculi eruditorum non ſine magno gaudio.

Monemus etiam, eundem Rev. Autorem nuper Tomum II *Bibliothecæ Theol. Selectæ*, a nobis alio jam loco laudatæ, ad finem perduxiſſe, immo Tomum etiam III jam feliciter auſpicatum eſſe.

FL. JUSTINIANI IMP. INSTITUTIONUM Libri IV, ſeu legitimæ ſcientiæ Elementa. JUSTUS HENNINGIUS BOEHMER J.C. recenſuit, ex Codice MSto optimæ notæ emendavit, annotationibus illuſtravit atque THEOPHILI Paraphraſin ſubjunxit, cum duplici Indice. Secunda editio, auctior atque emendatior.

Halæ Magdeburgicæ, impenſis Orphanotrophei, 1728, 4.
Alph. 4 pl. 12.

MUltis dotibus inſtructa prodiit iterum Bœhmeriana in Libros Inſtitutionum Juſtinianearum commentatio, quæ, poſtquam decennio abhinc primum edita ſat habet celebritatis, videtur laudis nihil indiga noſtræ. Officii tantum noſtri eſt, quid præcipuum ſit, quod in hac editione nupera acceſſerit, indicare. Prima vero Ill. *Bœhmeri* cura fuit, ut ipſum Inſtitutionum contextum pariter ac rubricas ſingularum cujusque tituli ſectionum emendaret, proxima, ut commentarium ſuum novis obſervationibus redderet auctiorem, tertia, ut paraphraſin Theophili ex interpretatione meliori, commodo inſigni juris ſtudioſorum, nec mi-

S nori

Digitized by Google

nori hujus editionis ornamento, adjiceret. De priori cura ſeſe in Actis Eruditorum, quæ in vernacula apud nos prodire ſolent, Parte LX admonitum, ipſe profitetur, quibus hæc duo in prima Inſtitutionum editione deſiderata intellexerat, quod nonnunquam meliorem in contextu lectionem omiſiſſet, communiorem ut plurimum ſecutus, & quod rubricas ſingulorum paragraphorum vulgares retinuiſſet, emendatione tamen multa indigentes. Utrique igitur deſiderio ſatisfacere ſtuduit & cum in prima editione ſolum de illuſtrando contextu ſolicitus fuiſſet, ſatis arbitratus, quæ in illo dubia lectio ſubinde videretur, in notis paſſim dixiſſe, præſertim quod meliores lectiones plerumque non adeo ſenſum contextus mutare animadverteret, nunc majorem utique contextus habuit rationem & meliorem lectionem prætulit ſemper, vel ſi ambigua & anceps eſſet, ſub ipſo contextu variantem indicavit. Petivit vero præcipuas emendationes ex optimæ notæ Codice MSto Bibliothecæ Uffenbachianæ, ſexcentorum annorum ætatem attingente: ne tamen a vulgatis lectionibus nimium recederet, plurimas variantes, ut diximus, contextui ſubjunxit, libera cuique circa easdem electione permiſſa. Spem etiam injicit plenioris emendationis olim ſuſcipiendæ, poſtquam a V. C. Jo. Rudolpho Iſelio, J. U. D. in Academia Baſileenſi, benevole ſecum communicatas accepit variantes lectiones ad librum I Inſtitutionum, quas ille, Pariſiis dum commoraretur, excerpſit ex codice MSto Bibliothecæ Regiæ, longe locupletiores iſtis, quæ ex Codice Uffenbachiano dari potuerunt. Reliquas vero ad tres Inſtitutionum libros ſeſe pariter obtenturum, confidit Noſter. Perpetuæ, quibus in Juſtinianeas Inſtitutiones commentatur, notæ, ut antea egregiis ex antiquitate Romana obſervationibus conſtabant & ex præſtantiſſimis Jureconſultis, qui humaniores literas cum Jurisprudentia conjunxerunt, hauſtæ erant, ita nunc plurimis augmentis & hodiernorum potiſſimum Jureconſultorum obſervatis locupletatæ comparent. Denique laudandum maxime eſt Noſtri conſilium, quod paraphraſin Inſtitutionum Theophili adjungere eamque vulgo neglectam & paucorum in manibus verſantem juvenibus limpidioris Jurisprudentiæ cupidis reddere denuoque commendare voluerit. Quod conſilium tanto præclarius eſt, quanto infelicius jam eſt ſeculum, quo inſuper

per habitis Jurisprudentiæ fontibus ea ex lutulentis atque turbidis lacunis & propinari a docentibus & guſtari a diſcentibus ſolent, qui ſcholas heri aut nudius tertius ingreſſi forum jam meditantur, mox in judicia prorumpunt atque cruda ſtudia propellunt. Optaris forſitan, Græcam paraphraſin additam eſſe. Verum & metuenda erat libri moles, & ſatis interea conſultum erit Jurisprudentiæ ſtudio, ſi vel interpretationem Latinam diligenter conſulere fructumque ejus percipere velint ſtudioſi, donec meliora probantium deſideriis nova & eleganti Græci contextus editione ſubveniatur. Uſus autem eſt Noſter ea interpretatione Latina, quæ Lugduni Batavorum A. 1715 ex typographia Joannis van der Linden junioris prodiit. Hæc enim quidem autorem habet Carolum Annibalem Fabrottum, illum accuratiſſimum Theophili editorem, ſed tamen aliquot locis eſt emendata & ſenſum in nonnullis planum magis facilemque reddit. Notis peculiaribus quidem Noſter ad paraphraſin non commentatus, quæ vero annotandæ omnino erant, ipſi Inſtitutionum illuſtrationi commode inſeruit. Ceterum, ad conciliandam paraphraſi autoritatem fidemque tanto majorem & accendendos animos ſtudioſorum, non ſolum cauſam Theophili egit adverſus ejus obtrectatores, ſed & diſſeruit de ipſius ætate. Theophilum enim utique inter Juſtinianearum Inſtitutionum compoſitores, eumque ipſum fuiſſe, qui laudatur ab Imperatore in *Procem. Inſtitutionum*, erudite diſputat, quamvis Fabrottum in eo erraſſe ſenſerit, dum ille Theophilum a Thalelæo citatum ſcribit. Et hoc eſt argumentum potiſſimum novæ præfationis.

IMP. CÆSARIS AUGUSTI TEMPORUM notatio, genus & Scriptorum fragmenta; curante JO. ALBERTO FABRICIO, D. & P.P. Hamburg.

Hamburgi, ſumtu viduæ Felgineriæ, 1727, 4.

Alph. 1 pl. 9 fig. æn. 1.

Collegerat olim ſummo ſtudio exquiſitæ eruditionis Vir, *Janus Rutgerſius*, Imp. Cæſaris Auguſti ſcriptorum varii generis,

ris, Epiſtolarum ſcilicet, Orationum, Carminum, legum &c. reliquias, laudabili induſtria abs hiſtoriæ Auguſtæ conditoribus, veluti ex naufragio tabulas, ad poſteritatis memoriam conſervatas, unoque Volumine juxta cum graviter arguteque a ſummo Principe dictis, in veterum Commentariis itidem paſſim obviis, evulgaverat. Hanc collectionem fragmentorum Auguſti Rutgerſianam denuo typis exſcriptam heic exhibet Cel. *Fabricius*, variis acceſſionibus locupletatam, & adſperſis paſſim ad paginarum calcem annotationibus doctiſſimis inſignem. Præmiſſus *Nicolai Damaſceni de inſtitutione Auguſti* libellus, cum Latina *H. Grotii* verſione & *Henrici Valeſii* annotamentis; *Chronographia* itidem *Auguſti*, ſive rerum ab ipſo geſtarum diſpoſitio Chronologica; & *Genus* denique *Auguſti*, *Godfridi Peſchwizii de familia Cæſarum Auguſta* Commentariolo ſeparatim antehac excuſo illuſtratum, pretium huic editioni præ antiquiori illa Rutgerſii haud proletarium conciliant, quæ tanto gratior Romanæ hiſtoriæ cultoribus accidet, quanto magis ipſi hac Sylloge, ubi maximi Imperatoris res geſtas atque virtutes ex antiquis autoribus cognoſcere deſideraverint, adjuvari poſſunt. Ad p. 217 jucundo admodum ſpectaculo famigeratiſſimi illius *monumenti Ancyrani* typus exhibetur.

A VOYAGE ROUND THE WORLD BY THE Way of the Great South-Sea.

ſive

ITER CIRCUM UNIVERSUM ORBEM PER mare auſtrale inſtitutum ab A. 1719 ad 1722, a GEORGIO SHELVOCKE, Præfecto navis.

Londini, apud Jo. Senex, W. & J. Innys & rel. 1726, 8.
Alph. 1 pl. 9 Tabb. æn. 5.

NAvigationes circa orbem totum inſtitutæ, quæ miraculi inſtar initio erant, jam adeo frequentes ſunt & tritæ, ut in poſterioribus quandoque repetitiones ſaltem legantur priorum, additis circumſtantiis factorum vel eventuum, quorum cognitio ad augmentum ſcientiarum parum facit; in quorum adeo recenſionibus brevioribus eſſe licebit. Ex horum maxime genere eſt præſens quo-

quoque relatio, Apologiam potiſſimum proponens Præfecti in titulo citati, cui in expeditione ſua ſociorum invidorum & nautarum ſuorum culpa multa ſiniſtra acciderunt. Suſcepta fuerat ipſa impenſis Anglorum quorundam, qui excurrendi contra Hiſpanos, & in ſpecie in Oceanum Auſtralem pacificum, veniam commiſſione vel literis patentibus Imperatoris noſtri Romani CAROLI VI, tunc cum Hiſpanis bellum etiamnum gerentis, A. 1718 datis, poſt vero, orto quoque inter Anglos & Hiſpanos bello, ab ipſo Angliæ Rege obtinuerant. Infauſtis vero avibus datus eſt Autori noſtro ſocius expeditionis in alia navi Clippertonus, qui contra eum nautas non ſolum ipſius animavit, ſed & poſt quatriduum ſtatim ab initio itineris numeratum eum deſeruit. Nos prætermiſſis Autoris fatis adverſis ipſoque Itineris ordine inſuper habito, unum hic memorabimus, quod de Californiæ incolis Noſter memorat.

Mores barbarorum ſedatiſſimi & ſimpliciſſimi. Adeo inter eos nulla invidia, ut quæ uni eorum donarentur, ſtatim omnibus divideret ex æquo. Nemini timendi, ipſi nullos timent, in navigiis advenarum maximo numero verſantes tanquam in ſuis. Laborantibus Anglis ultro & non rogati laborem ſublevabant. Albos tamen homines magis ſuſpiciunt, nigros abhorrent. Mos ſalutandi advenas barbarus, in geſticulationibus & diſcurſionibus, quæ furioſos potius deceant, conſiſtens. Viri nudi incedunt, mulieribus vero ex pellibus ſunt vel ex avium plumis palliola ad genua usque promiſſa. Arma habent arcus & ſagittas; venatu enim, ut & piſcatu, ſolo vivunt: in piſcibus maxime indagine quadam cingendis, dum ipſi aquas ingrediuntur nudi, mira eorum dexteritas. Arboribus fere deſtituitur ſolum, arbuſta monſtrans tantum, quæ & ipſa locuſtæ, quarum tanta copia, ut Solem obſcurent, ita depaſcuntur, ut omni virore careant. Unde ſuſpicatur Autor, qui priores in hiſce regionibus fuere, & perpetuam hyemem in iis exiſtere tradiderunt, hac arbuſtorum ſpecie ſeductos fuiſſe.

A NEW VOYAGE ROUND THE WORLD:

ſive

Digitized by Google

NOVUM ITER CIRCUM GLOBUM TERREſtrem perfectum, via aliis nunquam tentata.

Partes II.

Londini, apud A. Betteswortħ & W. Mears, 1725, 8.
Alph. 1 pl. 4, Tab. æn. 4.

MAgis ſingularia continet hæc relatio, cujus Autor idemque expeditionis primarius præfectus ridet ipſe eos, qui cum noſtris temporibus orbem circumnavigarunt, magni aliquid ſe feciſſe putant, vulgantque relationes de rebus dudum in vulgus notis. Imo ridet eos, qui conſilia & monita ſalutaria nautis eadem via ituris proponunt. Ipſe narrationes potius exigit de rebus talibus, quæ iis, qui domi deſidere malunt, gratæ atque utiles exiſtunt, de ſtatu nempe mercaturæ, modisque lucrum faciendi & commercia exercendi.

Suſcepta eſt expeditio hæc clanculum ab Anglis nonnullis, qui deinde Societatem Indicam in Belgio Auſtriaco promoverunt, eo quidem propoſito ut modo ſe Anglos, modo Gallos, modo Flandros, ſub auſpiciis Imperatoris CAROLI VI navigantes, venditarent. Unde & navis non ex Anglia, ſed Flandria ſub ipſum initium A. 1714 ſolvit. Inſtitutum erat non ſolum prædas agere de Hiſpanis, ſed & commercia exercere cum ipſis, novasque imprimis terras circa polum auſtralem indagare.

Prima conſultatione cum Autor ſociis perſuadere non poſſet, ut viam in auſtralem Americam eundi conſuetæ contrariam, eam ſcilicet, qua tenditur verſus Orientem, eligerent; progreſſi ſunt usque ad 45° latit. Auſtr. in Americæ litore orientaliori. Quem tractum jam tum ſibi viſum eſſe civibus ſuis pro colonia deducenda commendandum, Autor commemorat. Inde usque ad 64° lat. Auſtr. profecti; cum vero propter ventos contrarios pertinaciſſimos procurrentem Americæ auſtraliſſimam ſuperare non valerent, ſed potius usque ad *Cap. B. Spei* rejecti eſſent; ex re ipſa conſilium capiens Autor (licet non ſine maximo tumultu nautarum) iter verſus *Inſulas Philippinas* dirigit. Ventorum tamen vehementia iterum cogitur deflectere, & *Inſulam Madagaſcar* adire; in qua ad ſedem piratarum Europæorum acceſſit, quorum tamen plurimi tædio miſe-

Digitized by Google

miſeræ illius vitæ ad Noſtrum accedunt, ſub eo militaturi. Inde peninſula *Indiæ citerioris*, inſulaque *Ceylan* ſalutatis, per fretum *Malaccenſe Manillam* deveniunt. Hic vexilli Gallici commendatione merces ſuas Europæas, per conniventiam Vice-Regis, licet hoc fieret contra edicta Regia, cariſſimo pretio vendentes, Aſiaticas vero exiguo pretio redimentes, inſigne lucrum faciunt. Iter denique ductum ad *Latronum* inſulas, & deliberatum, an ad polum *Arcticum* propius accederent, atque in regiones inter *Aſiam* & *Americam* interjectas inquirerent. Placuit ſententia ad Auſtralem potius partem curſum dirigendi.

In hoc curſu primum terram vidit Autor ſub latit. Auſtr. 17°, quam conjectat eſſe continuam *novæ Guineæ*. Populus ſine ulla nauticæ ſcientia, nullum habet navigium vel minimum: ſine armis quoque ullis degit. Terra fructibus abundans, ſed nihil ibi, quod ad commercia invitare poſſit. Iterum terra viſa ſub latit. Auſtral. 27° 13′ & longitud. a meridiano *Inſularum Latronum* 16°. (Si quidem juſta eſt æſtimatio hæc longitudinis hic & in ſequentibus, & non potius multo major, quod tum ab aliis autoribus proditus horum locorum ſitus, tum ipſæ hujus itineris circumſtantiæ videntur exigere.) Hanc auro in rivis collecto ditiſſimam compererunt. Homines ibi ſumme tractabiles & ſimplices, ferro & aliis neceſſariis inſtrumentis deſtituti, ſaxis ſaltem grandioribus, ad auri particulas in formam rotundam pro uſu inaurium redigendas, uſi. Principi vel Regi parent, cultu parum a ſe differenti. Aliquot gradibus Auſtralius terra occurrit alia, vel potius cum priori cohærens, ad vitam neceſſariis abundans, ſed minus auri habens. Nulla ibi veſtigia templorum vel ceremoniarum aut cultus divini, ſed tamen geſtibus viſi ſunt juramenti ſanctitatem denotare. Regio hæc nautis nonnullis ita placuit, ut clam ſe ſubducerent, in eaque manerent, quibus ad vitam tolerandam fructusque ferendos neceſſaria Noſter reliquit. Ulterius verſus Auſtrum ad 41° latit. inſulam offendit, cujus incolæ magis feri, & hoſtiliter ſe gerentes; verum exiguo numero. Non longe diſtat alia inſula grandior, utpote ad 150 mill mar. longitudine continens, ulteriusque alia ſub latitudine 50° 21′, ubi inſignem copiam pulcherrimarum margaritarum invenerunt & collegerunt nautæ. Inde vento urgente ad latitudi-

titudinem usque Auſtralem 67° perveniunt, ubi frigus jam ingens & glaciei montes mari innatantes. Tandem itinere verſus boream converſo, primum Americam vident in latitud. 47°. Unde ad inſulam *Fernandes* ſe conferunt, recolligendi ſui cauſa. Poſt iterum ſub ſpecie & perſona mercatoris Gallici in ſingulis portubus a Baldivia ad Limam usque merces vendendo Aſiaticas immenſum lucrum Noſter fecit. Dein converſus ad conſilium diu mente agitatum, *Baldiviæ* iterum in terram exſcendit, & cum Hiſpano, qui prope urbem *Villam ricam* poſſeſſiones ruſticas habebat, quemque a piratis redemerat, amicitia contracta, tranſitum terreſtrem per *Andium* juga tentavit. Ipſe contentus fuit tranſitum ſaltem ipſum per juga contemplari; dumque apud hoſpitem eſt, vidit non ſine terrore vulcanum ardentem & noctem clara luce colluſtrantem, incolis nihil facientem terroris, quia regulariter hoc contingit, & ſine ullo terræ motu. Majori quoque admirationi & ſtupori fuit, cum in ſummo jugo horum montium noctem ageret in modica aliqua valle, eaque inter tres Vulcanos 6 vel 7 leucis diſtantes interjacente: in qua adeo latera montium vallem cingentia cum tota valle flammis eorum collucentia, & in aliqua diſtantia rivus ardens (rarius ejus fluxum intermitti incolæ ferunt) liquatoque metallo & igne fluens, ſpeciem quandam inferni poetici præbuerunt. Majori e contrario voluptati fuerat auri granorum in rivulis & paſſim occurrens tanta copia, ut manibus colligi poſſet. Poſt miſit cohortem ex ſuis numero 53, qui ab eadem urbe *Villa rica*, tranſitu per Andes facto, ad alterum litus orientale Oceani Atlantici penetrarent. Ipſe navi per viam ordinariam præceſſit, eos expectaturus in litore. Succeſſus expectationi optime reſpondit. Viri enim illi, Andium jugo ſuperato, in planum deſcendentes, fluviorum primo & imprimis fluvii *Camaronum* ductum ſequuntur, partim quoque terra progrediuntur. Et terram quidem, per quam venerant, incolis plane deſtitutam, imprimis quæ paulo removebatur ab Andibus; ſed lacum montibus adſitum & fluvios, imprimis qua propius montes exiſtunt, exundationibus maximis obnoxios deprehenderunt: ripas vero illius lacus & fluviorum paſſim, ubi imprimis diverticula quædam & lenis acclivitas, copioſiſſimo auro, quod granulorum inſtar inter ſabulum colligi poteſt, refertas. Nullum ex animalibus rapacibus, lupum, vulpem, &c. armentorum vero, nec non Peruvianorum ovium onerariarum uberem proventum oſtenderunt. Solum bonum, & multa promittens, ſi colatur. Ceterum fluvius ille *Camaronum*, quem nominavimus, alicubi in duos ramos ſcinditur, poſt longum intervallum iterum confluentes; in altero ramo Auſtraliori, quem tenuerunt illi homines, Cataractæ vel Catadupæ 5 in ſpatio 20 fere milliar. Angl. exiſtunt; in quibus aqua tanto impetu præcipitatur, ut uſum aurium per 5 vel 6 milliaria impediat. Hujusce adeo regionis commoditates videntur Autori noſtro tantæ, ut merito civium ſuorum coloniam recipere poſſe putet. Iter finitum vere anni 1716.

):(o):(

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXXVIII.

THOMÆ DEMPSTERI A MURESK, SCOTI, Pandectarum in Piſano Lyceo Profeſſoris Ordinarii, de Etruria Regali Libri VII, nunc primum editi, curante THOMA COKE, M. Brit. Armig.

Tomi II.

Florentiæ, apud J. Cajet. Tartinium & S. Franchium, T. I 1723, T. II 1726, fol.

Alph. 13 pl. 7, Tabb. æn. maj. 95, præter minores paſſim inſertas, una cum Tabula Geogr.

OPus poſthumum exhibemus, at ſplendidiſſimum & ante centum annos jam prelo paratum, ſed hactenus fere inter deperdita numeratum, quod univerſam veterum Etruſcorum memoriam complexum, nunc demum duobus Tomis, quorum primus A. 1723, COSMO III, alter A. 1726, ut ex fine libri patet, (nam titulus unus Tomi II A. 1723, alter 1724 falſo præfert) JO. GASTONI M. Etruriæ Duci inſcriptus, prodit. Præmiſit Nobiliſſimus Editor Tomo I Præfationem, in qua non modo de vita Dempſteri nonnihil commentatur, inter alia obſervans, eum ita ſub Juſto Lipſio profeciſſe, ut ſextum decimum annum agens Tornaci humaniores litteras publice docuerit, ac ſequenti anno Lutetiæ Pariſ. Juris Doctor renunciatus mox in ea Academia ſucceſſerit Davidi Sinclero, inde a M. Britanniæ Rege ad munus Hiſtorici evocatus: verum etiam Catalogum exhibet operum Dempſteri, ab ipſo compoſitum; ex quo patet, eum hoc opus de

Digitized by Google

Etruria Regali ſuggeſtu Camilli Guidii Equitis Volaterrani,quem *florem illius ſeculi hominum & alterum parentem ſuum* vocat, & juſſu COSMI II, M.D. qui opus inter arcana ſua ſervet, magno pretio invitatum conſcripſiſſe, quod & ex Epiſtola, quæ apud hæredes Volaterrani inter multas alias Dempſteri ineditas exſtat, confirmatur. Utcunque ergo tandem ad Cl. Editorem liber pervenerit,certe bona fortuna rei literariæ id accidit; quandoquidem is neutiquam hoc Theſauro fraudandam putavit Hetruriam,quin potius opus, quod ſibi comparaverat, in ipſa ejus urbe principe, ſplendide imprimi, & figuris plurimis,quæ in opere deſiderabantur, ex ipſis antiquitatis reliquiis, magnam partem in vicinia Florentiæ conſpicuis, non modico ſumtu depictis, exornari curavit. Permovit etiam Virum in re antiquaria exercitatiſſimum *Philippum Bonarotam*, ut ſub finem Tomi II adderet explicationes & conjecturas, in quibus, Scriptorum fere teſtimoniis ſepoſitis, ſola monumentorum ipſorum, quorum integritatem vindicat & numerum auget, autoritate, vel mutua eorundem inter ſe collatione, multa ad mores Tuſcorum ſpectantia, quæ nusquam in antiquis ſcriptoribus reperire ſperes, e tenebris veluti eruta exhibentur. Ut rudem primo Dempſteriani operis, cujus Libri tres priores primo Tomo, reliqui poſteriore continentur, conſpectum demus, *Libro*
Lib. I. *I* de nomine Etruriæ, quam negat Hetruriam vocandam, & Tuſciæ, de incolis ejus olim claris, Tyrrhenis, Lydis, Pelasgis, Arcadibus, Aboriginibus, aliis, de eorum potentia, ſoli qualitate, vino, aere, aquis & thermis, Diis & oraculo Tethyos, lingua, literis & Inſcriptionibus (qua occaſione hic p. 91 Editor inſerit Tabulas Eugubinas VII,quarum unam tantum Baldius,duas Gruterus,longe quidem ab his aberrantes, edidit, nunc ad archetypum diligentius expreſſas & ab illis ipſis, qui Eugubinam eccleſiam rexerunt, communicatas) de quadruplici dialecto Etruſci ſermonis, Oſca, Rhetica, Umbrica & Phaliſca, de politia Etruſcorum,& de genti-
Lib. II. p. 103. tibus ab iis oriundis agitur. *Libro II*, in quo principem ſibi fuiſſe ſuſcepti operis curam Autor teſtatur, id agit, ut ſeriem aliquam (nam continuam vix ſperandam putat) Regum per bis mille & quingentos annos, quibus jure Regio hæc provincia uſa eſſet, laborioſe erueret, tacentibus fere ob invidiam, ut putat, Scriptoribus

bus Latinis, apud quos quingentis pæne annis, quibus glorioſe Etruſci cum Romanis bellarunt, trium tantum Regum Etruſcorum 227 ſq.
fit mentio. Veros itaque Reges numerat L, ceteros omnes Annio Viterb. aliisque nominatos commentitios vocat. *Libro III* varia Lib. III.
recenſentur Etruſcorum inventa capitibus XCV, ſimulque de moribus eorum quædam annotantur. Inter illa numerantur, divinatio per auguria & aruſpicinam, fulminum & oſtentorum obſervatio, mos orandi ſtando & manibus ſupinis; modus urbem condendi, pomœrio, foſſa, muris muniendi; inſignia regni, ſecures & faſces, trabea, ſella curulis, annuli, phaleræ, paludamenta, prætexta, calcei militares, ſenatorii, tragici; triumphus cum curru, equis, corona, toga picta, tunica palmata; gladiatores, (quibus c. 43, 44, 45.
ſubjunguntur Pythagoræ Etruſci inventa, nomen Philoſophiæ, ſphæra mechanica &c.) claves & ſeræ oſtiorum, phialæ &c. agricultura, medicina, muſica & res militaris, cum variis inſtrumentis, quam ab Etruſcis Romani didicere; tum ærea tibia, molæ, atria, columnæ, ludi, hiſtriones, pugiles, plaſtice, res navalis, jura fecialia & id generis alia. Ad mores pertinet, quod moneta ſignata, it. floridis veſtibus uſi; quod in corticibus arborum, in cera &c. ſcripſerint; quod bis in die menſas poſuerint, cum Romani ſemel tantum idque veſperi comederint, prandia apud eos rarius fuerint in uſu; quod ſervos aluerint delicatos, & reliqua.

Libro IV, præmiſſa Etruriæ antiquæ & novæ tabula, ſtatus T. II.
ejus antiquus CXXII Capitibus explicatur, locaque omnia antiquis memorata, quorum pars magna non amplius ſupereſt, erudite illuſtrantur. Sigillatim vero *Libro V* de urbibus, quæ & olim Lib. IV. Lib. V.
floruere & nunc florent, ita agit Autor, ut primum de origine & conditoribus, de rebus porro præclare geſtis, de Viris ſcriptis aut bello claris, de Sanctis eorumque Feſtis ſolennibus, de Pontificibus & Cardinalibus, Præſulibus item eorumque ſucceſſione diſſerat. Hic igitur de Piſis, Volaterris, Luca, Arretio, Cortona, Peruſia, Piſtorio, Senis, Florentia & Aquila, quæ hodie Aquapendente. His *Libro VI* ex adduntur urbes, quæ poſt inclinationem Lib. VI.
Romani Imperii excitatæ ac civitatum jure donatæ ſunt, ſimili, ut illæ, ratione deſcriptæ. Notamus tamen, Autorem in recenſendis cujusque urbis civibus eruditis paulo nimis parcum videri, &

raro ſingulare quid, præter nomen, de quoquam afferre. Denique *Libro VII* de familia Medicea ejusque origine ac Viris illuſtribus commentatur, eorum explodens fabulas, qui a Theſeo, ab Antenore, a Dardano, ab Ænea aliisque heroibus fabuloſis ortos Mediceos tradidere, & inter reliquos ejus gentis extollens Laurentium, qui *Parens literarum & literatorum* dictus Piſanam Academiam reſtauravit, & Viros doctiſſimos fovit ditavitque.

Lib.VII. p. 451 ſq. 476.

Quod ad Appendicem Cl. *Bonarotæ*, multa is ſuppeditat criteria, quibus monumenta Etruſca ab aliis dignoſci poſſunt. Ita
8. notat, Etruſcos Diis ſuis inſignia quædam addere ſueviſſe, quæ pro ſacris auguſtisque habuerint, ut alas, faces, inaures quoque, armillas, torques & ſimilem ornatum muliebrem, & licet iisdem homines uterentur, ſimulacra tamen hominum mulierumque
92. honeſtiorum absque iis ornamentis effinxiſſe. Frequenter porro literæ Etruſcæ in anaglyphis, ſtatuis aliisque monumentis, etiam in fimbriis veſtium, inſcriptæ deprehenduntur, unde facile judices, ipſa etiam monumenta Etruſca eſſe. Sæpius etiam varii iique vivi colores figuris inducti ab Etruſcis obſervantur, ut mireris, eorum poſt bis mille & amplius annos adhuc indicium exſtare. Quomodo ex amictu militum aliisque ſignis, quæ ad rem militarem ſpectant, monumenta Etruſca dignoſci poſſint, Cl. *Bonarota* §. 27, 28, ſq. demonſtrat; totam etiam rem veſtiariam ejus gentis virorum & mulierum §. 33 exponit & in ſequentibus de nuptiis & conviviis, de artibus ad Graphicen ſpectantibus,
77. (ubi inter alia obſervat, templa antiquitus anguſta & parum alta fuiſſe, quod tantum ad tegendas ſtatuas, quas continebant, exſtru-
79. erentur) de moneta, in qua ſæpe ſpectatur Janus bifrons, in eo a Romano diverſus, quod imberbis & pileo tectus; de lingua Etruſca, quam fruſtra tentatam ab eruditis putat Noſter, quanquam alphabetum aliquod ipſe ſubminiſtret, notans etiam §. 42, Etruſcos ut plurimum a dextra in lævam ſcripſiſſe; de locis item, in quibus inſcriptiones Etruſcæ viſuntur, de ſeptem tabulis Etruſcis, Eugubii 1444 ſub terra repertis, Noſtro quidem ſuſpectis, quarum duæ Venetias pervenere, differit, tandemque §. 47 de Etruſcis ab Ægyptiis oriundis conjecturam proponit, & §. 48 doctos ad indagandam accuratius linguam illam ſolicitat atque inſtruit.

JUSTI

Digitized by Google

TAB. II ad A. 1728 M. Apri

JUSTI FONTANINI, ARCHIEPISCOPI Ancyrani, Diſcus argenteus votivus Veterum Chriſtianorum Peruſiæ repertus, ex Muſeo Albano depromtus & Commentario illuſtratus, ubi formulæ quædam & ritus præcipui donaria ſacra Deo in Eccleſia offerendi ſingulatim enucleantur.

Romæ, ex Typographia Rochi Bernabò, in vico ad Muratas, 1727, 4.

Plag. 17 cum Fig. paſſim inſertis.

PErgit adhuc Reverendiſſimus & Illuſtriſſimus Archiepiſcopus *Fontaninus* late jam diffuſam ſui nominis famam elucubratiſſimis ſcriptis extendere atque quam optime de republica literaria mereri. Cujus rei novo documento eſſe poteſt vel Diſcus hic votivus, cujus hic ectypon repræſentamus, eruditiſſimo Commentario ab ipſo illuſtratus. TAB. II. Poſtquam eruditorum hominum, imprimis Romanæ Eccleſiæ addictorum, in antiquitates ſacras & Chriſtianas merita luculenter percenſuiſſet Ill. Autor; Diſci hujus votivi hiſtoriam ſequentem in modum enarrat: Anno Chriſti Præf. fol. Domini 1717 die XIV Jan. Peruſiæ e regione arcis, quæ proxima XIX, XX. eſt geminæ viæ, in totidem fora exeunti, Viro generoſo Philippo Doninio fundamenta novi palatii intra mœnia antiqua civitatis, arcemque ad plagam Occidentalem ſubſtruente, latomi ollam ſive amphoram ex ære Cyprio detexerunt; in qua nummi aurei CXL Juſtiniani, Juſtinique jun. Auguſtorum reperti ſunt, utrique unius moduli & typi. Ex olla, ferreo ligone operarum contuſa, aqua flava atque adeo fœtens manavit, ut ſua mephiti omnes in fugam verterit. Ejus jacturam Chymici adhuc lugent. Ad hæc eruta pulcherrima fibula aurea, digiti humani longitudinem æquans, lata vero duos. Mox detecta catenula, pariter aurea, duos palmos longa, geminæ inaures & totidem annuli, omnia ex puriſſimo auro. Diſcus etiam argenteus prodiit, duos palmos infra lami- XXII. nam plumbeam locatus, quæ longa erat palmos X, lata IV, pondo XXX librarum. Mox cadaver, communem magnitudinem ſuperans, ut ex oſſium juncturis obſervatum, ſub magnis tegulis latens effoſſum. Omnia judicio aurificum, ad monetæ Romanæ

XXIII. pretium ſcutorum 415 redacta ſunt. Diſcum hunc una cum reliquis in gazam Albanam illatum quinquelibrem & quincuncem
Comment. eſſe comperit Ill. Autor, ex puro argento conflatum; alicubi vero
Cap. I. ro fractum duraque rubigine aſperum; interioris tamen orbiculi literas † DE DONIS DEI ET DOMNI PETRI UTERE FELIX CUM GAUDIO, & cœlaturam, adhuc eſſe illæſas, illius ceterum diametrum æquare palmos duos Roman. architectonicos, unciis tribus minores, obſervavit. Ipſa Diſci cælatura
VI. hæc eſt: dux capite nudo, imberbis, thorace & chlamyde indutus, ſine ſtapiis equo inſidens, quem freno regit, haſtam dextera, gladium ſiniſtra tenens, peditem galeatum & barbatum clypeo ſe protegentem inſultat. Pedes parazonium dextra in equitem ſtringit, humi totus ferme procumbens, conto ſeu mavis pilo in lævo crure transfoſſus. Ingenioſe vero tum ex ſtatura procera, tum ex
Præf. fol. adjectis nummis conjicit Ill. Autor, Gothi militis iſtud eſſe cada-
XXX. ver, qui a capta per Totilam Regem Peruſia, ſive ab A. D. 548 ad A. D. 571 ibidem manſerit, forſan in caſtra Juſtiniani & Juſtini
XLIII. Thracis II tranſiens, tumque cum hoc Diſco argenteo ex S. Petri baſilica Romæ circiter A. D. 552 ablato, reliquisque cum ſpoliis ſacris ex more gentis ſuæ ſepultus fuerit, imprimis quum veterum
XXIV. Germanorum mos ferret, ut cum theſauris & opibus ſuis cadavera
XXV. humarent, quod fuſe & erudite probatur. Ipſe Commentarius XXIV Capp. abſolvitur, quæ ſtrictim nunc percurrere lubet. Lu-
Comment. culenter igitur Ill. Autor oſtendit, Diſcum hunc gabatam eſſe fun-
Cap. II, III. datam, anaglypham & interraſilem h. e. per intervalla lævigatam & politam. Gabatæ vero erant lances ſeu diſci in Eccleſiarum ſanctioribus locis ſervati, a veteribus Chriſtianis donariorum loco
IV. crebro dedicati & in ſanctis Baſilicis in ſacros uſus oblati, præſer-
VI. tim quum mos eſſet perantiquus rerum præclare geſtarum hiſtorias in orbiculatis clypeis & diſcis votivis cælare, quod maximorum virorum autoritate uberius docetur. Unde vel in hoc Diſco
VII. Albano victoriam de Maxentio Tyranno ad pontem Milvium Tiberi impoſitum, prodigioſo ſigno Crucis Conſtantino M. prænuntiatam, quam majores noſtri omnibus monumentis teſtatam eſſe voluerunt, denotari autumat. Maxentium enim e ripa in fluminis alveum mox ruiturum, vel potius antea demerſum aut præcipi-

Digitized by Google

cipitatum & equo lapſum, ex alveo evadere fruſtra conantem videre ſibi videtur. Eques nimirum in ripa eminentiori, pedes in depreſſiori loco cælati conſpiciuntur. Is ſcilicet in Tiberis ripa, hic intra Tiberim locumque altum atque imum in cælatura ipſa graphice repræſentatur. Quare hunc Diſcum Deo ſacrum & in honorem S.Petri in Baſilica Vaticana munus oblatum rei divinæ miniſtris utendum fuiſſe exiſtimat. De ipſa Diſci inſcriptione orbiculari obſervat, medii ævi inſcriptiones orbiculatim diſpoſitas inde primum legi cœptas fuiſſe, ubi crucis venerabile ſignum infixum fuerit. Formulam DE. DONIS. DEI. primævæ pietatis inſigne documentum credit, quod veteres Chriſtiani ea nihil de ſuo ſe offerre declararent, ſed de his omnia, quæ alias Dei eſſent, quæque is ipſis largitus fuiſſet. Variis quoque aliis venerandæ antiquitatis Inſcriptionibus Romanis, unaque Græca Juſtiniani & Theodoræ, in quibus eadem formula legitur, rem ſcite & copioſe illuſtrat. Adhuc obſervat etiam formulam *de donis Dei* a ſummis Pontificibus uſurpatam, item & mere liturgicam fuiſſe poſt confecrationem S. Cœnæ adhiberi conſuetam, & a piis Chriſtianis ad Sec. XII usque cuſtoditam. Domnos porro ſeu, quod idem, Dominos antiquitus ex reverentia appellatos fuiſſe Apoſtolos aliosque Sanctos, ex Gregorii II Pont. Max. donatione Petro & Paulo facta, item Commodiano, Cypriano Epiſcopo æquali, Cangio & Hugone imprimis Menardo erudite oſtendit: profert quoque nummum æreum, in quo Petrus & Paulus Romani Principes dicuntur. Sancti vero prænomen ſeculo demum V uſurpari, proceſſuque temporis per varia literarum compendia ſcribi cœpiſſe, multis probat, variisque ex nummis Pontificum ſeculo IX & X percuſſis demonſtrat. Nunc de orbiculis erudite diſſerit, eosque ſcuta rotunda, ſive clypeos fuiſſe affirmat, quibus ſacræ imagines atque hiſtoriæ continebantur, dictos quoque fuiſſe thoraces, ex Rufino & aliunde docet. Ad partem denique Inſcriptionis poſtremam Ill. Autor tranſit, probatque hanc formulam a Tiberio Conſtantino Aug. Juſtini jun. ſucceſſore, imprimis uſurpatam, UTERE. FELIX. freqnentem fuiſſe veteribus, & idem eſſe ac: in utilitatem tuam, felix hunc diſcum verte. Fuiſſe vero Gabatam hanc Albanam recipiendis Eulogiis deſtinatam, ex Venantio Fortunato potiſſi-

Cap. VIII. IX. X, XI, XII. XV. XVI. XIII. XIV. XVII. XVIII. XIX.

potiſſimum colligit, qui ſimilis gabatæ argenteæ Inſcriptione orbiculari pariter ornatæ, in qua ipſi Eulogiæ mitterentur, mentionem fecit. Erant autem Eulogiæ panes oblati in eccleſia, ex quibus pars aliqua ad uſum S. Cœnæ ſeligeretur, περισσεύματα vero inter rei ſacræ adminiſtros diſtribuerentur, qua de re pluribus Baronius, Menardus & omnium luculentiſſime Cangius, item, quem nos addimus, Simplicius Verinus, h.e. Cl. Salmaſius Lib. de Transſubſtantiatione contra H. Grot. Qua occaſione ſimul egregie probat, ejusmodi vaſa aurea & argentea, ſeu anathemata a principibus viris in ædibus ſacris fuiſſe oblata. Ritum quoque & vaſa iſta Deo offerendi, & literas donationum teſtes ſuper altare deponendi in ſequentibus perſpicue docet. Iſtas verò donationes, quamvis eccleſiæ factas, ipſi tamen Deo fuiſſe exhibitas, ex Caroli M. Capitularibus Baluzianis diſerte probare inſtituit. Sub finem denique univerſi Commentarii, donationes eccleſiis factas ſacrificium & holocauſtum fuiſſe dictas, contra quendam ſibi adverſarium valide oſtendere conatur.

(Marginal notes: Cap. XX. — XXI. — XXII. — XXIII. — XXIV.)

RUFI EPHESII DE VESICÆ RENUMQUE morbis, de purgantibus medicamentis, de partibus Corporis humani, nunc iterum typis mandavit GUILIELMUS CLINCH, M.D. qui & Diſſertationem de Autore ejusque ſcriptis, una cum Commentariolo de uſu idoneo Veſicantium in morbis curandis adjecit.

Londini, typis J. Bettenham, 1726, 4.
Alph. 1 pl. 2.

Diſſ. de Ruf. ejusq; ſcript. fol. XIX. RUfum Epheſium, ſcriptorem nitidum & eruditum, hactenus vero tantum non intermortuum, doctis philiatris redonare conſilium cepit Cl. *Guil. Clinch.* Quum enim unica Turnebiana Editio Græca adeo rara eſſet, ut in ampliſſima urbe Londinenſi vix unum aut alterum exemplum poſſet inveniri; Cl. Autor horas ſe haud melius collocaturum judicabat, quam ſi antiquum hunc ſcriptorem denuo prelo ſubjiceret. *Rufi* ætatem ad Trajani Imperium, Suidæ autoritate, eſſe referendam, cum Dan. Clerico,

co, Mercklino, Fabricio aliiſque Cl. Editor potius credit; quam quod Tzetzæ fidem habendam eſſe ſtatuat, qui Rufum Cleopatræ reginæ Medicum fuiſſe aſſeruerat in ſuis Chiliadibus. Continentur vero hoc Libro tria *Rufi Epheſii* Opuſcula, ex pluribus aliis deperditis & a Cl. Fabricio commemoratis nobis adhuc reliqua. Primum de renum & veſicæ affectibus ita comparatum eſſe arbitratur Cl. *Clinch*, ut Autor in eo non modo minutiſſima quæque morbi diſcrimina breviter & dilucide notaverit, ſed etiam curandi viam indicaverit & uberiorem remediorum copiam ſuggeſſerit, quod ibi fuſius per capita docet, ut omnem fere in hac re notitiam, quam aſſequuti ſunt poſteri, a *Rufo* accepiſſe videantur. Alterum de purgantibus, quamvis magnam ſui partem mutilum, dignum quoque attentione Noſter cenſet, quod ſingulorum purgantium virtutes peculiares, & in quibus humoribus ſubducendis & affectibus curandis quædam præ ceteris excellant, accurate in eo tradantur. Tertium denique tripartitum de Corporis humani partibus, ideo lectu utile atque jucundum judicat, quod Autor in illo non nudam ſolummodo partium deſcriptionem ante oculos poſuerit; ſed earundem etiam uſus pro iſtis temporibus haud perperam explicaverit; præterea primus Eraſiſtrati errorem Medicis eripuerit, venas quidem ſanguine, arterias vero ſpiritibus ſolum impleri; & licet cum illius, tum Herophili ſententias in rebus anatomicis utplurimum ſequeretur, ſæpius tamen in corporibus incidendis a calcato tramite eum deflexiſſe monet, quod vel ex eo liquido pateat, quod vaſa quædam in utero anteceſſoribus ſuis incognita deprehenderit. De ipſo *Rufi* ſtilo Noſter ita exiſtimat, eſſe eum nitidum, ſimplicem, ad argumenti ſcopum rerumque dignitatem accommodatum, dictione Attica decorum. Textus Græcus ex Editione Turnebiana ſatis nitide & emendate eſt deſcriptus, quum Cl. Editor Codicem nullum MSt. nec Bernenſem ac Cel. noſtro Fabricio laudatum, ad manus haberet, quem conſuleret. Verſionem adjecit partim ab Anonymo, partim a Junio Craſſo continuatam, in plurimis vero, ut ipſe fatetur, infidelem & mancam, hincque ab ipſo paſſim emendatam. Nullas plane Obſervationes Textui ſubjecit, quum tamen dignus eſſet omnino *Rufus*, qui docto Commentario illuſtraretur, unde factum, ut duo

fol. XI. IV. XIV. XVI. XVII. XIX. XVIII.

manifeſta & inſigniora menda in ipſo reſederint, quæ bona cum Cl. Editoris venia hic indicare & emendare placet. Lib. II de Part.
p. 59. human. Corp. Cap. de Liene legitur : σπλὴν κεῖται κατὰ τὸ εὐώνυμον ὑποχόνδριον παρεκτινόμενον ἐπὶ μῆκος ἀνθρωπίνῳ ἴχνει. Quis hic non videt, legendum eſſe παρεκτινόμενος, nam ad antecedens σπλὴν reſpicit, nec bene quoque Græce dici ἐπὶ μῆκος ἀνθρωπίνῳ ἴχνει? Scilicet locus integer, ut plura alia, transſcriptus eſt ex Hippocrate ſive Autore Libelli de Anatome, ubi ita legitur: ἐκ δὲ πλευρῆς νόθης, λέγω δὲ ἀριστερῆς, σπλὴν ἀρξάμενος ἐκτέταται, ὁμοιορυσμὸς ἴχνει ποδός. Hæc vix dubitamus ſic expreſſiſſe *Rufum* : παρεκτεινόμενος ἐπὶ μῆκος, ἐπεοικὼς ἀνθρωπίνῳ ἴχνει, quum probabile videatur, vocem ἐπεοικὼς, ob ſoni æque ac literarum vicinitatem, propter antecedens ἐπὶ μῆκος, excidiſſe: imo magis placet, illud ἐπὶ μῆκος plane eſſe mutandum in ἐπεοικὼς, quia ſignificationis vis latet jam in antecedenti voce παρεκτεινόμενος, meliusque ſic conſpirat cum loco Hippocratis. Lindanus quidem in Med. Phyſ. C. V p. 68 hunc locum emendare quoque tentavit; ſed paulo violentius pro more & infelicius, quod ibi legi poteſt. Alter locus apud *Rufum* eodem
62. Libro Cap. de Inteſtinis legitur : τὰ ἔντερα ἑλικηδὸν εἰλημένα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τῆς κοιλίας ὑποβιβαζομένων σισμῶν. Certe vox σισμῶν monſtrum eſt Græciæ ignotum, & quivis Græce modice peritus ex contextu legendum eſſe videt σιτίων, quod modo præceſſerat, ut emendandum jam monuit Foeſ. in Comment. ad Hippocr. Lib. de Anatome. Nec inconcinnior vero foret lectio σηπτῶν, h. e. alimenta digeſta, concocta jam & hinc infra dejicienda, quibus apud Hippocratem opponuntur σιτία ἄσηπτα, cibi indigeſti, apud quem σῆψις quoque pro concoctione ſumitur, & σηπτικὴ κοιλίη pro ventriculo concoquente; plura Foeſius in Oeconom. Hippocr. & Caſaubon. ad Athen. L. VII c. I p. 475. Ut aliquid tamen de ſuo adjiceret Cl. Editor novæ huic *Rufi Epheſii* Editioni, præter duplicem Indicem vocum Græcarum & Latinarum, ad calcem Libri addidit Commentariolum de uſu idoneo veſicantium in morbis curandis. In quo, præmiſſa brevi de inventione hujus remedii hiſtoria, multus eſt, ut probet,
8. veſicantia in febribus malignis & inflammatoriis, pleuritide, peripneu-

Digitized by Google

pnevmonia, item variolis, nec non Iſchiade, imprimis vero in p. 10.
apoplexia, vertigine, Comate & epilepſia egregium prorſus uſum 11.
præſtare, ſi caute & opportune adhibeantur. In Iſchuria quoque 12.
renali & veſicali, diureticis nihil ſæpe proficientibus, urinam quandoque provocari a veſicantibus, tribus vel quatuor ad ſummum adhibitis, ſubnotat. Utrum vero in cutaneis affectibus ſa- 13.
nandis proficiant Cantharides cuti appoſitæ, nec ne, ſe nondum expertum fuiſſe fatetur, quamvis eas in alopecia ab Archigene commendatas fuiſſe ſcripſerit Aetius Amiden. qui ipſe ad lepram curandam, cum aliis medicamentis erodentibus muſcas illas fœtidas ſe commiſcuiſſe commemorat.

SYLLOGES EPISTOLARUM A VIRIS ILluſtribus ſcriptarum Tomi V, collecti & digeſti per PETRUM BURMANNUM.

Leidæ, apud Sam. Luchtmans, 1727, 4.

Tom. I Alph. 4 plag. 4; Tom. II Alph. 4 pl. 14; Tom. III Alph. 4 pl. 17; Tom. IV Alph. 4 pl. 12, & Tom. V Alph. 4 pl. 19.

SYlloge hæc Epiſtolarum tot nominibus ſeſe commendat, lectoriſque animum advertit, ut difficile ſit, de ea dicendi initium expedire. Et quamquam ejusdem generis plura Corpora dudum in manibus eruditorum fuerint; nunquam tamen antea tam inſigne, tamque utile Opus vulgatum eſſe, quilibet fatebitur, qui has illuſtrium Virorum Epiſtolas vel obiter inſpexerit. Argumentum hujus laudis, prorſus ſingularis, nos minime a magnitudine libri, ab nitore chartæ & elegantia typorum, quo utroque excellit, deſumimus: neque eruditis tot nomina, Morellum, Spanhemium, Meurſium, Reineſium, Mercerum, Vulcanium, Meibomium, Livinejum, Rigaltium, Lindenbrogium, Lernutium, Jungermannum, Torrentium, Camerarium, Sarravium, Bochartum, Rittershuſium, Gevartium, Voſſios, Giſanium, Sirmondum, Gruterum, Caſaubonum, Valeſios, Douzam, Gronovios, Salmaſium, Rubenium, Seldenum, Grotium, Perizonium; ne quidem Paullum V Papam, Chriſtinam Sueciæ Reginam, Naſſauium Comitem, Sfortiam Cardinalem, Baronium & plurima alia nomina il-

luſtria, quorum Epiſtolæ hic exhibentur, imputamus, utut magnificum ſatis exiſtimandum ſit, trecentorum amplius hominum doctiſſimorum, & quorundam plusquam trecentas epiſtolas a Celeb. Editore evulgatas eſſe. Sed illud nos maxime movit, quod hiſtoriæ univerſæ, potiſſimum autem literariæ, eæque ſecretiori, nova lux, quæ integrum ſeculum illuſtrat, accenſa ſit: quod de omnibus partibus eruditionis iſtæ epiſtolæ familiarius diſſerant, eaque etiam proponant, quæ in ſcriptis omnium oculis exponendis autores graviſſimi diſſimulaſſent: quod denique Artis potiſſimum Criticæ innumera ſpecimina contineant, quæ ab amicis examinata, & ſine fuco aut probata, aut rejecta ſunt: quo nihil utilius in illa diſciplina reperiri poteſt. Amici enim aperte diſputant, neque retractare & emendare, quæ amico tantum exhibita ſunt, multum pudet, ſi meliora fueris edoctus. At qui cogitationes immaturas in publicum propellunt, ne erraſſe videantur, pertinaciam induunt pro cauſa, &, non ſine detrimento eruditionis, ſi non peritis, imperitioribus tamen imponunt. Qui mores in omni doctrinarum genere periculoſi, in arte autem Critica & periculoſi, & frequentiſſimi ſunt. Iſta autem ſpecimina ad omnes fere, ſaltem potiores, Latinos Græcosque Scriptores pertinent, &, quod diximus, magno numero afferuntur, quod in aliis hujusmodi collectionibus, ſi pauciſſimas excipias, non reperitur: ſive quod autores earum epiſtolarum ab hac parte eruditionis alieni fuerint; ſive quod colligentes hæc bellaria non curarent. Quod utrumque in præſenti Sylloge aliter ſe habet. Omittimus, quæ ſingularia hic per familiaria colloquia manifeſtantur ad notitiam perſonarum atque interioris & domeſticæ vitæ eruditorum Virorum, aut ſcriptorum eorundem apprime utilia, ita, ut nunc certo intelligi queant, quæ, absque his ſubſidiis fuiſſet, per ſuſpiciones tantum indaganda erant. Cujus rei non ex Lipſii tantum, ſed etiam ex Grotii, Heinſii aliorumque epiſtolis varia documenta afferre liceret. Omittimus etiam characteres egregie depictos, & dulciſſimas confabulationes, quæ multo magis animum demulcent, quam ſi remotam longe a noſtra ætate rem geſtam, hiſtoriam Amatoriam, Tragœdiam aut Comœdiam legas. Tot bona debemus induſtriæ Viri Celeberrimi *Petri Burmanni*, qui incredibili ſtudio
&

Digitized by Google

& improbo labore non tam collegit (multæ enim in bibliotheca Leidenſi jam paratæ jacebant epiſtolæ, plures undique ab omnibus eruditis offerebantur) quam propria manu, ne operæ aberrarent, deſcripſit & diſpoſuit eruditiſſimas has Epiſtolas. Quod quanto cum tædio fuerit conjunctum, vel ex Lipſii manu, ejusque obſcuris & inexplicabilibus literarum ductibus conjicere licet: cui ſi addas, tot Eruditorum ſcripturas legendas fuiſſe & intelligendas, vel hanc ob cauſam Celeb. Editoris patientiam miraberis. Præterea non modo utiliſſimos Indices toti Operi ſubjici curavit; ſed etiam paſſim Epiſtolis ſuas obſervationes adjecit, quibus aut errores quosdam emendat, aut obſcuriora ex optimis monumentis, ſæpe etiam ex Actis Academiæ Leidenſis ineditis illuſtrat, hiſtoriam maxime attendens, ut eo majore cum fructu hæ epiſtolæ a quolibet legi queant. Quo ſpectat, quod breves etiam annotationes imprimi curaverit, quas aut illi, qui epiſtolas acceperant, aut hi, quibus communicatæ erant, oræ exemplorum appinxerunt: quod ex ſingulari exemplo patebit ex Tomi I Epiſt. CV, ubi a manu M. Ant. Delrii notæ. Adderemus, eruditam, ut ſolet, Præfationem a Celeb. *Burmanno* præmiſſam eſſe, qua de uſu hujus Sylloges, exemplo etiam ab Lipſio & N. Heinſio petito, late diſſerit, niſi hoc, nobis etiam tacentibus, omnibus notum eſſet, & nos de Lipſio ſilere malimus. Sed de Epiſtolis Lipſii hoc monere debemus, non hic vulgari Epiſtolas, olim ab ipſo autore, aut poſtea a Pontano, Goldaſto, Uffenbachio aliisque editas, quæ opinio in quorundam animos irrepſit; ſed novas & antea nunquam typis deſcriptas, in quibus adeo multæ, quas Lipſius in vulgus edi minime voluit: multæ, quas alii viri illuſtres & doctiſſimi ad Lipſium ſcripſerunt. Unde factum eſt, ut Lipſianæ hujusmodi Epiſtolæ integrum *Tomum primum*, & primam partem Tomi ſecundi occuparent. Sunt quidem paucæ, quæ jam alibi evulgatæ leguntur: interim tamen & illæ non fruſtra hic repetuntur. Etenim non ipſe modo Lipſius Epiſtolas ſuas aliter edidit, ac ad amicos ſcripſit, quod exemplis ex hujus Sylloges Tom. I Epiſt. XXIX, XCI, CXLV, CXLVI, DCLXI, DCLXII, DCCCI patet; ſed etiam quæ in communibus editionibus leguntur ab aliis evulgatæ, aut mutilæ ſunt, quod vel una iſta Epiſt. DCLXXXIV & alia Jani **T. I.**

Douzæ in hac Sylloge No. CCXXVI & alia Lipſii No. DCCXL, quam Geſnerus edidit (ubi omnino Celeb. *Burmannus* videndus) nec non Tom. III, inter Heinſii & Iſ. Voſſii mutuas Epiſt. LXXIX, declarabit, aut iis locis, iisque libris deſcriptæ ſunt, ubi lector eas haud facile quærat, quomodo Epiſt. XXV a Th. Crenio olim A. 1696 vulgata eſt poſt tractatus de Philologia pag. 480, & Epiſt. CCCLXXXVII in Editione Statii Crucei poſt notas Morelli ad lib. I Silv. IV v. 100. Præterea & hoc memorabile exiſtimamus, non modo ſatis amplas emendationes Taciti Autore *Hieron. Groslotio Lislæo* poſt Epiſt. CCCXL, nec non ζητήματα quædam & ἀποϱήματα ſuper libris Lipſii de militia Romana, Autore Dausquejo, & Obſervationes ad ejusdem Poliorcetica, & alias Autore Delrio poſt Epiſt. DCCCXXX ex MS. ſubjici: ſed etiam rariores duas Epiſtolas in iſta Sylloge reperiri a Polonis ſcriptas; altera eſt DCCXXXV Fabiani Biacovii, modici libri inſtar, inepta ſedulitate, ut ipſi Autori viſum, conſcripta; altera Stanislai Reſcii, No. DCXVI, inſaniſſimæ imitationis ſpecimen, quippe cujus omnia fere verba ex aliis autoribus deſcripta, &, quod putidiſſimum, autorum nomina, unde ſua hauſit, in margine annotata ſunt. Tantum de *Lipſianis*.

T. II. Poſt eas ſequuntur *Tom. II* Variorum Epiſtolæ partim ex Bibliotheca Leidenſi, partim aliunde depromtæ. In his ſunt Epiſtolæ Bernardi Oricellarii, Julii Pflugii, Nicolai Nicolai, Hier. Montii, Splinteri ab Harge, Philippi Cobelii, Jo. Calvini, Joannis Saxonis oppido eruditæ, Jo. Pipini, plures ad *Caſſandrum* ab Joach. Hoppero, Jo. Molinæo, Conr. Geſnero, Petro Ximenio, Andrea Maſio, Jo. Metello, Peregrino Wilachio aliisque ſcriptæ. Epiſt. LXX eſt Pauli Manutii Aldi F. Sequuntur non parvo numero ad *Joſ. Scaligerum* datæ a Gifanio, Boſio, Morello, Sylburgio, Chriſtmanno, Rittershuſio, Taubmanno, Lindenbrogio atque aliis usque ad Epiſt. CXXVIII, licet his etiam quædam aliæ Epiſtolæ, uti ad Douzam &c. inſertæ ſint. Chriſtmanni illa tota de Arabico textu in literas Hebræas transfundendo agit, deque ejus argumento per Collegam ſuum Cl. Jo. Heymannum eruditam obſervationem adjici curavit Celeb. Editor, qui in eadem parte, pag. nempe 308, feſtinando notulam loco non ſuo aptaſſe videtur.

Digitized by Google

detur. Deinde leguntur *Hug. Grotii* ad Rutgerſium, Dan. Heinſium maxima parte, quæ Baudii uxoris mores, inter alia, graphice depingunt, Elmenhorſtium, Schottum, alios graviſſimæ Epiſtolæ, ex quibus notari, ob inſignem utilitatem, meretur Epiſt. CXXXVI, qua de Oratione Baudii exactum tulit judicium: quanquam nec reliquæ minorem utilitatem præſtabunt. His ſubjunguntur a No. CCXXIV *Danielis Heinſii* ad Elmenhorſtium, Polyandrum, aliosque, nec non Buxtorffii, Bangii, Lud. Camerarii, Colvii, Schoockii aliorumque ad Heinſium Epiſtolæ. Deinde a No. CCLV incipiunt *Salmaſianæ;* hoc eſt, a Jungermanno potiſſimum & Jo. Frid. Gronovio, tum & paucis aliis ad Claud. Salmaſium ſcriptæ, ex quibus maximum ingenium Salmaſii etiamnum pueri, & humanitatem atque integritatem ſummi Gronovii non ſine voluptate recognoſcas. Notatu digna eſt Epiſt. CCCXXXII, ex qua apparet, quibus artibus obtrectatores Salmaſii eum & Gronovium committere tentarunt: nec minus jucunda, quæ Epiſt. CCCXLVIII adtexuntur, unde diſcimus, quanta ſuperſtitione Batavorum nonnulli comæ habitum examinaverint. Epiſt. CCCLI juſto acerbius Freinshemio iraſcitur Gronovius: inde tamen liquet, cur ad Tacitum & alibi paullo durius acceptus ſit bonus ille Freinshemius. Neque Epiſt. CCCLXV contemnenda eſt, quam publico nomine Jo. Wevelinchovius ad Salmaſium ſcripſit, ut in Academiam Lugdunenſem, bonis conditionibus, ſeſe conferret. Excipiunt has, quas viri docti ad *Nicol. Blancardum*, & hic ad alios ſcripſit, inter quas Epiſt. CCCLXXIII Jo. Fr. Gronovius docet, quam rationem in edendis autoribus ſit ſecutus, & ad eandem Blancardum vocat. Cum Epiſt. CCCXCII jam incipiunt *Heinſianæ*, nempe primo loco Gisb. Cuperi & N. Heinſii mutuæ, & unica Epiſt. CCCCXLVII Cuperi ad Stephanum le Moyne. Deinde R. H. Schelii & Heinſii mutuæ: tum Rubenii ad Heinſium, in quibus unica tantum Heinſii reſponſoria: poſt Caſparis Gevartii ad Heinſium, quæ ubertate eruditionis cum Cuperianis prope certare poſſunt. Imprimis autem multa ad Naſonem, Valer. Flaccum & Claudianum, quos tum temporis edebat Heinſius, a viris doctis conferuntur, unde neque judicia de Claudiano Barthii interpoſita lector mirabitur. His adhærent

rent deinde Henſchenii, Steenbergii, Bollandi, Wallii, Papebrochii, Ad. Vorſtii, Jani Delly, Sam. Tennulii, Jo. Colini & quorundam aliorum Epiſtolæ, de quibus notamus, quod Janus ille Delly Epiſt. DII acerbiſſime Salmaſium exagitet, & Heinſium ſtimulet, ut contra illum inſurgat; Epiſt. autem CCCCLXXXV Jac. Wallius, & Epiſt. CCCCXCVI Dan. Papebrochius, uterque ex Societate Jeſu, bonum Heinſium nimis aperte ſollicitant, ut ad caſtra Pontificiorum tranſeat. Atque hæc de Tomo II.

T. III. *Tomus III* N. Heinſii, J. Fr. Gronovii, Iſ. Voſſii, Jan. Vlitii, Arn. Schlichtenhorſtii, Vinc. Fabricii, Ez. Spanhemii & Hadr. Wallii maximam partem mutuas exhibet, de quibus ſi dicere incipimus, vix videmus, quomodo exitum huic ſcriptioni invenire licebit, quam jam nimis excreviſſe ſentimus. Gronovio animum fuiſſe edendi Guntheri Ligurinum, ex Epiſt. II diſcimus, ſed deterritus eſt judiciis hominum de Statio & Silio, quibus non male fecerat. Critici munus idem vir maximus deſcribit Epiſt. XII. Ex Epiſt. LXXX & LXXXIII non ingratum eſt cognoſcere, quæ acciderint Gronovio, famæ jam tradito, cum apud Gallos ſummos in Jure honores ambiret. Emendationes autorum, & alias pereruditas obſervationes ſingulæ Epiſtolæ habent. Dolendum tamen, non omnes Reſponſorias Heinſii, quæ demum ab Epiſt. XCV (circa quæ tempora Heinſium binis exemplis epiſtolas ſcripſiſſe, conjicimus: quod ipſum in Heinſii & Grævii Amœbæis alicubi indicatum legiſſe meminimus) incipiunt frequentiores eſſe, his adjici, quas tamen Leidæ ſervari neceſſe eſt, cum Gronovium eas perdidiſſe vero minime omnium ſit ſimile. Facile lectores de invidia ſuſpicabuntur. Lepidas ſane fuiſſe & hilares ab adoleſcente Heinſio ſcriptas, ex Gronovii teſtimoniis patet, qui toties leporem, venuſtatem & elegantiam Heinſii prædicat. Idem firmat exemplum Epiſt. XXXV, ubi ita Heinſius: *Amiciſſime mortalium.* Μάντις κακῶν *fui. Poſtquam enim a nobis diſceſſiſti, non contemnendo morbo operam dedimus, & ne omnino otiaremur, ægrotare vix tandem vacavit. Fauces vehementi tumore conſtrictæ ægrum reſpirare vix permittebant, uſum deinde cibi recuſabant, ne jam dicam de Baccho, cui profecto bellum acerrimum indictum erat, & anginam rivalem experiebatur, miſerrimeque*

meque excluſus, invito Heinſio tuo, plorare cogebatur. Vides, quam degeneri morbo laboraverim? ſed Medicorum opera, purgatoriis, cataplaſmatis, & venæ ſectione faucibus meis tandem proſpectum eſt. Nunc cum natibus meis res eſt. Negat enim Medicus bona ſanitate me poſſe frui, niſi inferius guttur obſtructione liberetur. Quid agam, amice! egone nates meas, partem tam nobilem, tam illuſtrem, tonſori aut pharmacopæo alicui infimo mortalium purgandas committam? quod nunquam futurum exiſtimaſſem, poſt manus ferulæ ſubductas, Analyticis poſterioribus adhuc metuendum fore? in quas pædagogorum turba nunquam ſævit, nunc demum inſpectum iri? quis hoc poteſt videre, quis poteſt pati? profecto parum abeſt, quin cum Theſeo præcepta juſtitiæ dictent. Si tu adeſſes, amice, nusquam effugeres, quin a natibus mihi eſſes conſiliarius. Magni enim momenti res eſt. Ego interim, ut fortem & prudentem decet virum, neceſſitati conſulam. Hæc Heinſius. Reſpondet Gronovius Epiſt. XXXVI: *Neſcio an jam aptus ſis redditis jocis audiendis: ſed ſi non periit pyga tibi, aut apud inferos Theſejæ æmula præcepta bene ſedendi dictat, tantiſper, ſpero, te ſuffulciet, dum unas ad me exares. De munere, quo me cohoneſtatum fuiſſe liberaliter pollicebaris, ſi afforem, gratiam feciſſem lubens. Periculoſum eſt enim alienis intervenire ſecretis, & merito verebar, ne Iſis irato ſiſtro lumina mea feriret, ſi tam ſacram cryptam profano viſu turbare auderem.* Hæc Gronovius, ſatis graviter. Sed hilaritatem & libertatem Heinſii nusquam melius, quam ex ejus & Grævii mutuis cognoſcas, & nos ejus rei paullo infra exempla dabimus. Interim & iſte jocus pudoris Heinſiani documentum eſſe poterit: & habet totum illud, de quo agitur, negotium, quæ viro ingenuo ſimilem laborem, ſimilemque indignationem excutere queant, ut facile excuſandus ſit, ſi ea in re paullo verboſior appareat. Attentione digna eſt Epiſt. CXXXI, qua Gronovius Heinſium docet, quomodo agere debeat, ſi Bibliothecarum Italicarum, Mediceæ potiſſimum, aditum ſibi facilem & utilem reddere velit. Epiſt. CCLXI narrat Gronovius de Caſp. Barthii Adverſariorum Commentariorum Tomis reliquis duobus jam editis, ſed illi Tomi lucem nondum viderunt, neque tamen ſtrangula-

 gula-

Digitized by Google

gulati jam ſunt, ut in nota ſuſpicatur Celeb. *Burmannus*, ſed premuntur a certis hominibus, qui eos bibliopolæ magno pretio, vendere tamen volunt. Interim ex iis quædam ſublegit Vir magnus, & inter Reliquias MSptorum vulgavit, ſi famæ credere licet. Epiſt. CCLXIX de morte & ſingularibus opinionibus Salmaſii agit Heinſius. De illa hæc habet: *De ſpectro* (de quo Gronov. Epiſt. CCLXVII) *res faceta eſt. Conjux vivum exagitarat, nunc ille conjugem mortuus. Appoſitum apud nos proverbium ſcis*, Elcke Duyvel heeft ſyn maent. De Chriſtina Regina multus hic ſermo. De cauſa ejus ex Romana aula diſceſſus ita Heinſius Epiſt. CCLXXXVII: *Pontificem nonnihil offendiſſe dicitur dicacitate ſua, cum alias ob cauſas, tum quod Inſignibus, ſeu Armis ejus, quæ tres* montes *præ ſe ferunt, ſubſcripſerit, PARTURIUNT, noſti cetera.* Graviſſimum eſt judicium Gronovii Epiſt. CCCLXXVIII, qui, poſtquam loca quædam ab Heinſio ſollicitata bona expoſitione vindicaverat, addit: *Obſecro te, ne lomento & nitro nimis utamur, & dum ſordes eluimus, venas ac viſcera autorum aperiamus.* Sed abſtinemus plura notare, & monemus, hanc partem Epiſtolarum claudere Laur. Theodori & Jac. Gronoviorum, quibus de morte venerandi Patris & fortunis ſuis Heinſium reddunt certiorem. Sequuntur *Iſaaci Voſſii* & ejusdem N. Heinſii mutuæ, in quibus non tantum quidem eruditionis, quantum in iſtis: multa tamen de hiſtoria rei literariæ ejus temporis, de libris, viris eruditis & celebrioribus Bibliothecis continentur. Proximæ ſunt *Jani Vlitii* & N. Heinſii mutuæ, priores tamen XLVII Vlitii tantum, ſine reſponſionibus Heinſii, quæ cum Epiſt. XLIX incipiunt. Sequuntur *Arn. Schlichtenhorſtii* ad Heinſium: poſt *Vinc. Fabricii* & Heinſii mutuæ: mox *Ezech. Spanhemii* & ejusdem Heinſii mutuæ: quæ, præter eruditionem, etiam publicæ rei partem aliquam attingunt, cum huic apud Batavos, illi apud Electorem Palatinum ejus cura aliquo modo eſſet commiſſa. Explicit hic Tomus in Hadr. Wallii & Heinſii mutuis.

T. IV. *Tomus IV* Heinſii & Grævii mutuas complectitur, quibus in fine Perizonii & Heinſii mutuæ ſubjunguntur. Et illæ quidem tot deliciis, ea eruditione, ea venuſtate & lepore refertæ ſunt, ut animum

mum

Digitized by Google

mum legentis mire afficiant, & hæ vel ſolæ inſigne pretium huic Syllogæ concilient. Videbis hic candidiſſimas animas modo de rebus eruditis diſputantes, modo familiariter jocantes, de privatis modô, modo de publicis rebus graviter differentes, eo quidem ſtilo, qui per ſe lectorem capere poſſet. Grævius cum uxore ſua ad Heinſium excucurrerat, & ille pro epulis, quibus accepti erant, gratias reſcribebat: reſpondet Heinſius Epiſt. LXX: *Apparatum, quo tu ac uxor nuper apud me excepti eſtis, tenuem admodum ac frugalem, quod extollis miris laudibus, quaſi lautiſſimum, aut ludis ac jocaris, aut non meminiſti, quam tu diſſimilis noſtri in his ſoleas apparere, homo ſplendidiſſimus & mire dapſilis. Quapropter ſic velim hac parte laudandus tibi ac aliis videri, ut frugalitatem meam epulemini. Quanquam urbane hoc, ut cetera, a te factum credo, ne ego excuſando deprecandoque culpam altius deſudem, quam non admitti ſatius omnino fuiſſet. Sed vos videritis, ne ſi iterum ad ægrotum viſatis, cæna ferali denuo excipiamini. . . . . Tu quidem patribus conſcriptis cum me ultro accenſeas, oportet recorderis tamen, non eſſe ex pedariis. Avolavit a me tota Pegaſorum cohors jam pridem, ut nec meis nec alienis pedibus ad vos venire integrum ſit mihi. Autor potius ſum vobis, ut, quando dentes rurſus prurient eſuritionis libidine, recta ad me contendatis. Ita enim fiet, ut inanitate pleni, ſicut nuper, domum revertamini.* Similia fere habes Epiſt. LXXIII. Cum Grævius editionem Suetonii nimis prolataret, & ob id aliquoties reprehenſus eſſet ab Heinſio, hic deinde, data occaſione, ita Epiſt. LXXVIII: *Uxori tuæ Junonem Lucinam obveniſſe propitiam, lætor equidem atque exſulto: de feminino partu, non eſt quod mireris tamen. Nam a te cunctatore tanto quid virile maſculumque potuit exſpectari? In eo etiam injurius es, quod perſuaſum nobis cupis, exaruiſſe tua in conjuge venam illam, quæ maſculos erat datura. Gnaviter illa partibus ſuis equidem eſt functa, nec ultra maternos menſes protraxit: tuum ſecuta exemplum non menſe decimo, quod fecit natura convenientiſſimum, ſed hercule decimo anno, elephantinum in morem, peperiſſe debuit. Tuum ſit igitur maſculorum genitura totum te dare &c.* De Jac. Gronovio

 Epiſt.

Epiſt. LXXX, CV, CXCV, CCXXVI, & aliis quædam, tecto nomine, memorabilia referuntur. Inde ab Epiſt. LXXXIII, multa de re publica, & maxime de invaſione Gallorum in Fœderatas Provincias, quam longe præviderat Heinſius; qui & de cauſis ſapienter diſputat. Et cum Trajectini, apud quos tum temporis Grævius docebat, Gallis ſeſe dediſſent, ita ludit Heinſius Epiſt. XCI: *Si periculoſum cenſebis ſuaviſſimis tuis intermiſcere nonnihil de rep. da ſaltem operam, ne, quo privata domi tuæ ſit loco, me ſinas ignorare. Quin & totum te in hoc nuncio occupari velim, & quidem verboſe ſic ſatis: quod ſi* ſolutam legibus *orationem ejuraſti, cantato ſaltem, ut* gallum *decet. Nam nos inter* gallinas *adhuc numeramur:* reliqua omnino digna ſunt lectu. Proxima Epiſt. XCII Grævius deditionem Trajectinorum multis verbis excuſat, cum tamen ſequentibus aliquoties pungit Heinſius. Epiſt. CIX iterum ingenii ſui ſingulare ſpecimen edidit Heinſius, ubi de nuncio Apoſtolico agit, de quo pergit Epiſt. CXI. Et hujuſce modi innumera annotare poſſemus, ſi leges noſtras transgredi vellemus. Addere tamen & illud licebit, frequentem in his Epiſtolis mentionem eſſe tricarum forenſium, & moleſtiarum, quas bono Heinſio creabat femina haud integri pudoris, quæ ope magiſtratus tori ſocia illi eſſe vehementer laborabat. Obtinuerat etiam mulier, cui nomen erat *Margaretha Wullenia*, (ſi recte conjicimus ex Epiſt. CCXCIII Heinſii ad Gronovium) ut Senatus Amſtelodamenſis litem ſecundum ipſam daret; ſed Heinſius, qui tum illi Senatui ab Epiſtolis politicis erat, provocabat ad Senatum Hagenſem, eoque facto munus ſuum perdere, quam famam, malebat. Ut propius eam Venerem noſcas, vide & Tom. III hujus Sylloge Epiſt. CCCXVII. Optime ſuadebat integerrimus ille J. Fr. Gronovius, tutiſſimumque putabat contemnere nummos & decidere cum femina. Sed Heinſius cauſæ fidebat, & jam non modo liber eſſe, verum etiam vindictam volebat. At vix erit ulla fides tam inſperatæ ſententiæ: honeſta perſona, de ſumma rep. tot legationibus bene merita, tanta nominis & literarum fama, ſcorto condonabatur: quaſi ad lenocinium damnari pœna eſſet, ut ad beſtias aut in metallum. Abſente Heinſio, illa publice, ut dicunt, proclamabatur cum marito ſuo nolente & abominante.

Im-

Immo nuptias celebrat omni pompa, & paratiſſimis epulis excipit, more ſollemni, convivas, Heinſio interim pro rep. laborante, aut in Maronianis & Silianis curis deſudante. Quid eſt illudere probitati & literis ipſis, ſi hoc non eſt? ſed plura de iſto negotio ex his Epiſtolis colligi poſſunt, etiam de filio iſtius mulieris, qui Heinſium parentem dictitabat, quæ non transſcribimus. *Perizoniana* Epiſtolæ, quæ Grævianis ſubjunguntur, notam ejus viri eruditionem ſpirant, & vel ſolo nomine ſeſe ſatis commendant.

Tomo V & ultimo Epiſtolæ Nic. Heinſii & *Schefferi, Columbi, Reineſii*, (poſt quas una J. Fr. Gronovii ad Reineſium inſeritur) *Jo. Andr. Boſii, Daumii, Rottendorffii, Fr. Ben. Carpzovii, Chriſtoph. Arnoldi, Th. & Philippi Munckerorum, Luc. Holſtenii, Leonis Allatii, Jo. Rhodii, Nat. Rondinini, Oct. Falconerii, Guid. Patini, Fabrotti, Sarravii, Heraldi, Bullialdi, Bern. Medonii, Jo. Bapt. Lantini, Philiberti de la Mare, P. Poſſini, Henr. & Hadr. Valeſiorum, Sam. Bocharti, P. Seguini, Claudii Joly, P. Petiti, Thevenoti, Huetii* maximam partem mutuæ, deinde Heinſii ad *Chriſtinam Reginam* plures, paucæ denique ad *J. Fr. Gronovium* inter projectas ſchedas repertæ, & una ejusdem ad Iſ. Voſſium continentur. Subjunguntur Indices, primus eorum, qui Epiſtolas ſcripſerunt; ſecundus Virorum Clarorum & Illuſtrium, quorum mentio in iis facta eſt; tertius Rerum & Verborum; quartus Autorum illuſtratorum & emendatorum. T. V.

CONTINUATION DES MEMOIRES DE LITterature & d'Hiſtoire de Mr. DE SALENGRE.

h. e.

CONTINUATIO RELATIONUM SALENgrianarum ad rem literariam hiſtoriamque ſpectantium.

Tomi I P. I & II.

Pariſiis, apud Sibartum, 1726, 12 maj.

Alph. 1 pl. 8 ½.

ANte decennium, & quod excurrit, Vir doctiſſimus, *Albertus Henricus de Salengre*, Batavus, Faſciculos aliquot Diſſerta-

 tionum

Digitized by Google

tionum a ſe ipſo elabotatarum, quibus, præter alia ad hiſtoriam & rem literariam ſpectantia, imprimis de libris jam dudum impreſſis, ſed qui vel merito ſuo, vel raritate, vel fama etiam ſingulari, ſe commendant, eorumque autoribus, aliquid ſcitu dignum referret, ſub titulo: *Memoires de Litterature*, in publicum edere cœpit ſucceſſu ſatis felici & magno eruditorum plauſu. Hoc inſtitutum antea, ni fallimur, jam interruptum, poſtquam morte Salengrii, quæ A. 1723 accidit, plane ceſſavit, præſenti libello reſtaurare videtur hujus *Continuationis* Cl. Autor *P. Desmolets*: ſed videtur tantum. Haud enim idem ipſius, ac Salengrii, inſtitutum eſt; ſed plane diverſum: ſcilicet diſſertationes, non a ſe ipſo, ſed aliis autoribus elaboratas; tractatus, non dudum in publicum emiſſos, ſed adhuc ineditos, ad imitationem Bibliothecæ Bremenſis & Obſervationum Halenſium exhibet: ut adeo titulum: *Continuationis relationum Salengrianarum*, hoc opus ſine titulo poſſidere jure dicatur. Sed hæc ſatis de *rubro*, videamus jam quid *nigrum* contineat.

Siſtit autem pagina 1 ſq. epiſtolam anonymi *de veteri modo obſervandi Sabbathum dieſque feſtos, nec non de zelo Laicorum pro officio divino*, qua Chriſtianos olim noctes dieſque in templis inter preces & cultum divinum peregiſſe, imprimis autem diem Dominicam a Solis occaſu feriæ ſeptimæ usque ad veſperam feriæ primæ magna devotione & indefeſſo pervigilio celebraſſe, multis autoritatibus probatur. Pag. 19 ſeqq. exhibetur *Claudii Mathæi Oliverii, Maſſilienſis Advocati*, diſſertatio peringenioſa, *in Critiam Platonis*, qua Autor *hiſtoriam Inſulæ Atlanticæ*, quæ in hoc dialogo enarratur, nihil aliud eſſe, quam *hiſtoriam populi Judaici*, tecte propoſitam, demonſtrat, quam Plato a Solone, Solon autem a ſacerdotibus Ægyptiacis acceperit. Populum enim Judaicum, dum per ducentos annos & ultra in Ægypto commoratus eſt, ſat temporis habuiſſe, ut, quæ Deus patribus ſuis fecerat, populo, quocum vivebat, ordine enumeraret. Porro Joſephi eminens inter Ægyptios dignitas, utriusque gentis, poſt exitum Iſraelitarum, commercium, matrimonium Salomonis cum Regis Ægyptiorum filia, compluraque alia, quæ de regibus Iſraelis & Ægypti in ſacris monumentis leguntur, nullum dubitationi locum

cum

eum relinquunt, quin hiſtoria Hebræorum celebratiſſima in Ægypto fuerit. Nec minus certum eſt, Philoſophos Græcos perquam multa communicaſſe cum Ægyptiis, ad quos Solonem, Pythagoram, ipſum etiam Platonem, eruditionis cauſa, profectos eſſe conſtat. Cum ergo Critias, Solonis nepos, avunculus Platonis fuerit, non mirum eſſe, inquit *Oliverius*, ſi tanta notitia hiſtoriæ Judaicæ a Sacerdotibus Ægyptiacis ad eum uſque pervenerit. Deſcriptionem autem ipſius Inſulæ Atlanticæ, fertiliſſimæ nempe & amœniſſimæ, valde convenire Terræ Sanctæ, adeo ut Solinus etiam ea, quæ de Palæſtina literis prodidit, ex hoc Platonis dialogo deſcripſiſſe videatur. Regio vero omnis a decem filiis Neptuni, qui ipſius Dei juſſu terram inter ſe diviſerant, habitata, perfecte reſpondet Terræ Judaicæ, inter filios Jacobi juſſu Domini diſtributæ. Nec obſtat numerus denarius. Joſephus enim & Levi inter fratres ſuos proprie partem non habebant: unde etiam Juſtinus, qui ea ætate vixit, qua Judæi univerſo terrarum orbi erant notiſſimi, non plures, quam decem Judæorum tribus numerat. Quid quod Autor noſter ipſa nomina tribuum Iſraelis in pleriſque nominibus filiorum Neptuni invenit & detexit. Nam *Aſer* idem eſt quod *Eudemon*, nempe Felicitas; *Gad* & *Ampheres* ſignificat Cinctum; *Eumelus* divitem pecoris, *Ephraim* divitem fructibus deſignat; *Meſtor* Conſiliarius eſt, *Dan* Judex ſeu Judicium; *Autoctenes* & *Benjamin* parum inter ſe differunt. Utrumque enim filium in ipſa regione, ſub oculis patris natum, i. e. *filium dextræ*, exprimit; *Mnaſeas* denique, h. e. Memoria, κατ' ἀντίφρασιν idem eſt quod *Manaſſe*, h. e. Oblivio. *Atlas* autem, ex cujus familia, Critia narrante, perpetuo Reges Atlantici creabantur, & a quo ipſa Inſula nomen acceperat, tribum *Judæ* optime deſignat, apud quam regia dignitas diutiſſime permanſit, & quæ Judææ nomen indidit. Quod ſi quis templum Neptuni ejuſdemque currum & quadrigas alatas ex auro puto puro cum templo Hieroſolymitano & arca fœderis (vid. 1 Paralip. XXVIII, 18) item deſcriptionem urbis & palatii regii, cum deſcriptione Hieroſolymarum & domus Salomonis, conferre voluerit, non unam inveniet ſimilitudinem. Ex quibus omnibus pluribusque aliis argumentis Autor noſter concludit, non Americam, ſed Palæſtinam, populique

que

Digitized by Google

que Judaici hiſtoriam, ficta hac narratione deſcribi. Pag. 48 *ſeqq.* *A. M. Graverius* peculiari diſſertatione *de Deo Crepitu* inſanum iſtum Ægyptiorum cultum, quo crepitum ventris pro Deo adoraſſe feruntur, excuſat. Cum vero doctiſſimus Autor Scripturæ dictis, verbi cauſa: *Pſalmo CXXXV, 7, producit ventos de theſauris ſuis; Pſal. XIIX, 11, qui volas & ambulas ſuper pennas ventorum*, item *Joh. III, 8, Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, ſed neſcis, unde veniat, & quo vadat* &c. hunc in finem abutatur, parum abeſt, quin blaſphemiæ, vel ad minimum profanationis verbi divini, crimen incurrat. Reliqua, quæ hujus Tomi Parti primæ inſerta ſunt, opuſcula non videtur operæ pretium curatius recenſere, cum præter *poemata quædam* & diſſertationem, *de præferendo Herodoto præ Cteſia*, vix aliquid lectu dignum in iis invenerimus.

Accedimus jam ad Partem II, ubi primo loco nobis ſe offert *L. Annæi Senecæ* Ἀποκολοκύντωσις *Claudii Cæſaris, in linguam Gallicam translata*, ſtylo ſane eleganti & judicio limato: cujus Autor qui nomen ſuum celare voluit, cum ex ingenio hiatum illum, quem omnes poſt verba Claudii: *multo plus ego ſtercoris exhauſi*, in hac ſatyra eſſe ſentiunt, paucis verbis explere & complanare, ex ſequentibus etiam quædam conturbata in ordinem redigere, conatus ſit; nos ea ſupplementa & emendationes, de quibus doctorum ſententiam Autor explorat, non equidem exacta Gallici ſermonis verſione, ſed ſtylo ad Latinum Senecæ textum accommodato, hic exhibebimus. Poſt verba igitur Claudii modo adducta, hæc ſequantur: "His delinitus Hercules, Claudium in-"ducit in cœlum; ad cujus adſpectum ingens ſubito tumultus "inter minorum gentium Deos ortus eſt. Omnis turba circum-"ſtat Claudium Herculemque, & num hoc monſtrum dignum "exiſtimet, quod Diis miſceretur, interrogant. Non quod dignus "ſit, reſpondet Alcides; *ſed quoniam volo.* Tunc Semonum "Princeps: *non mirum, quod impetum in curiam feciſti; nihil tibi clauſi eſt. Modo dic nobis, qualem Deum iſtum fieri velis;* ἐπικούριος θεὸς *non poteſt eſſe:* οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει, οὔτε ἄλλοις παρέχει. *Stoicus? quomodo poteſt rotundus eſſe? (ut ait Varro) ſine capite, ſine præputio?* Mox alius defixis oculis Clau-

Digitized by Google

Claudium intuens, *eſt*, ait, *aliquid in eo Stoici Dei, jam video, nec cor nec caput habet. Si me hercules a Saturno petiſſet hoc beneficium, cujus menſem toto anno celebravit, fors tuliſſet.* Sed" non, inquit, *Princeps* ſpero admiſſum iri *illum Deum ab Jove,* " *quem quidem, quantum in illo fuit, damnavit inceſti. Lucium Silanum enim generum ſuum occidit. Oro propter quid? Sororem ſuam feſtiviſſimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Junonem vocare.* Tum Claudius, *quæſo,* inquit, *quæro etiamnum, licetne ſororem ſuam?* . . . : S. *Stulte ſtude! Athenis dimidium licet, Alexandriæ totum.* Cl. *Atqui Romani, inquit, mores nos obligant.* S. *Hic nobis curva corriget; quid in cubiculo ſuo faciat neſcio; ut jam cœli ſcrutatur plagas!* Deus fieri *vult? parum eſt quod templum in Britannia habet? quod hunc barbari colunt, & ut Deum orant?* *ἐπ ἀλωπȣ̃ φυλάττȣ χὴν! Tandem Jovi* &c. Hæc omnia ſi Senecæ non ſunt, haud incredibile tamen eſt ea, vel ſimillima, Senecam ſcripſiſſe.

Sequitur porro in libro noſtro Epiſtola R. P. *Poujeti* ad Abbatem *Olivetum* de converſione famigeratiſſimi Gallorum Poetæ *de la Fontaine*; tunc iterum *poematia* quædam haud magni momenti, nec non diſſertationes aliquot hiſtoricæ, inter quas eminet illa, quæ *Cteſiam Herodoto præfert, & regnum Aſſyriorum inter Noachi & Abrahami tempora collocat.* Sed hæc, & quæ ſuperſunt, bona lectoris pace præterire nos poſſe confidimus, cum jam plura de hoc libello dicta videantur, quam forte opus fuerat.

HISTOIRE SECRETE DE NERON.

h. e.

NERONIS CÆSARIS HISTORIA SECRETA, ſeu cœna Trimalcionis, ex Satyra Menippæa PETRONII in linguam Gallicam converſa, & Notis hiſtoricis illuſtrata, a Dn. LABAUR.

Pariſiis, apud Steph. Ganeau & G. F. Quillau fil. 1727, 12 maj.

Plag. 19.

Digitized by Google

FRagmentum Petronii, *de libera cœna Trimalcionis*, ante hos ſeptuaginta annos in Bibliotheca Cippicorum apud Tragurium Dalmatiæ civitatem integrum repertum, poſteaquam jam dudum a Marino Statileo aliisque contra Valeſii & Wagenſeilii objectiones Autori ſuo oppido aſſertum, & a Cl. *Petro Burmanno*, ad exemplum Blævii, nitidiſſimæ operum Petronianorum editioni loco congruo intextum fuit, nemo eruditorum amplius dubitat pro vero & genuino Petronii fœtu agnoſcere. Hoc ipſum fragmentum Traguriantum, ſatis accurate expreſſum, una cum verſione Gallica, e regione textus latini poſita, adjectis etiam quam plurimis annotationibus, doctiſſimus *Lavaurius*, tanquam *Hiſtoriam ſecretam Neronis*, lectoribus hic offert; non quaſi *ἀνέκδοτα* & hactenus incognita de hoc Imperatore prodat, ſed quod ſub nominibus, perſonis & actionibus fictis, privatam Neronis inter aulicos vitam, incontinentem illam & plane deridiculam, moresque perditos, cum ipſius Imperatoris, tum collibertorum & ſodalium ejus, quaſi in tabula depingat & repræſentet. Hæc Autoris noſtri palmaria theſis eſt, quam poſt Joh. Chriſtoph. Wagenſeilii molimina demonſtrandam ſibi ſumſit. Huic fini in amplo, quo libellum hunc orditur, præfamine multas rationes accumulat, ut probet, ſub larva Trimalcionis Neronem a Petronio occultari, præter Taciti teſtimonium, nummosque faciem Neronis & inverſa parte *Trimalcionis* nomen exhibentes, non pauca hujus rei indicia interna, ex hoc ipſo Petronii fragmento deſumta, in medium afferens. Primo enim, ut præcipua paucis attingamus, infamis voluptas & mollities cum luxu & ebrietate conjuncta in Nerone eminebat; eadem ſunt Trimalcionis vitia: nec atroci crudelitatis nota magis quam Nero, Trimalcio caret,
p 440. qui ſervo ſuo ſic minatur: *Vide tu, Stiche, ne iſta mures tangant, aut tinea: alioquin te vivum comburam.* Tum magnificentia Neronis & impendiorum furor, quo menſam, imprimis autem domum ſuam, adeo ornabat augebatque, ut vererentur Quirites, ne Roma domus fieret, a Trimalcione minime alienus eſt, qui tot lautitiis, tot automatis, per omnem hanc cœnam con-
436. vivas obſtupefacit, & de ædibus ſuis ſic gloriatur: *ædificavi hanc domum, uti ſcitis, caſa erat, nunc templum eſt . . . , hoſpitium*

mille

mille hoſpites capit &c. accedunt cœnationes laqueatæ, camaræ
verſatiles & immanis ſervorum multitudo, de qua unus conviva
Trimalcionis, *Familia vero, inquit, babæ! babæ! non, me hercu-* p. 44.
les, puto decumam partem eſſe, quæ dominum ſuum novit. Por-
ro pantomimorum, petauriſtariorum cantorumque fatuus amor,
ſpectaculorum quantumvis vilium vulgariumque aviditas, & car-
mina pangendi, refragante Minerva, pruritus, in perſona Tri-
malcionis ſubinde a Petronio, æque ac in Nerone ab hiſtoricis,
deridentur. Sunt & alia quædam ſigna, quæ Neronem præcipue
& certe indigitare *Lavaurius* exiſtimat. Ita pictura in aditu ædi- 22.
um Trimalcionis, ubi *ipſe caduceum tenebat, Minervaque du-*
cente tænia, Romam intrabat, ſubindicat ei Neronem, artibus
Pallantis Claudii liberti, ad imperii faſtigium evectum. In alio 26.
loco Veneris *ſignum marmoreum & pyxis aurea non puſilla, in*
qua barbam Trimalcionis conditam eſſe dicebant, Neronis va-
nam gloriam tangunt, qui a Venere, per Æneam, ſe genus ducere
jactabat; barbamque ejus primam poſitam, conditam in auream
pyxidem & pretioſiſſimis margaritis adornatam, quam, narrante
Dione, Jovi Capitolino conſecravit, riſui exponunt. Tum *gran-* 48.
dis ille *annulus ſubauratus*, *in minimo digito ſiniſtræ manus*
Trimalcionis, ejusque *lacertus dexter armilla aurea cultus*, an-
nulum & armillam, quibus Neronem donaſſe Agrippina mater
dicitur, ſignificant. Imprimis vero Autor noſter urget, tot tanta-
que potentiæ, opum & majeſtatis inſignia, Trimalcioni a Petro-
nio circumpoſita, quæ non privatum quendam, ſed Regem, ſed
Imperatorem, manifeſte deſignant; quippe Trimalcio dicitur 84.
fundos habere, qua milvi volant, nummorum nummos: argen-
tum in oſtiarii illius cella plus jacere, quam quisquam in fortunis
habet. Et ipſe Trimalcio, *cœpi*, inquit, *plus habere, quam tota pa-* 432.
tria mea habet. Idem homo jactabundus de latifundiis ſuis lo-
quens, *nunc conjungere*, inquit, *agellis Siciliam volo, ut cum Afri-* 182.
cam libuerit ire, per meos fines navigem. Huc pertinent quoque
faſces cum ſecuribus in poſtibus triclinii fixi, quod ipſe Petroni- 28.
us præcipue ſe miratum fuiſſe dicit, nec non *laticlavia mappa*,
quam Trimalcio circa cervices immiſerat, *fimbriis hinc atque il-* 46.
linc pendentibus, tandem etiam ipſius Trimalcionis verba, hæc

 glo-

Digitized by Google

p.426. gloriantis: *coheredem me Cæſari fecit, & accepi patrimonium*
122. *laticlavium.* Quid quod Trimalcio in hac ſatyra *Tyrannus* vo-
288. catur, &, ſi bene Autor judicat, *Auguſtus Pater patriæ.* Hæc omnia utcunque recte ſe habent: negari tamen nequit, fortiſſima in hoc Petronii fragmento indicia occurrere, quæ Claudium magis, quam Neronem deſcribant. Præter ea, quæ Cl. *Burmannus* in præfatione ad Petronium breviter ſtrictimque hac de re notavit, liceat nobis pauca exempla adducere, & Tranquillum cum Arbitro conferre. Suetonius in Claud. c. 2: *ob valetudinem & gladiatorio munere palliolatus, novo more, præſedit, & toga virilis die lectica in capitolium latus eſt.* Petronius hic pag. 46: *ipſe Trimalcio ad ſymphoniam allatus eſt, poſitusque inter cervicalia, expreſſit imprudentibus riſum: Pallio enim coccineo adraſum excluſerat caput.* Palliolum nempe, ſicut focalia & aurium ligamenta valetudine excuſantur, ad cœnam vero ridicule veniunt, vid. *Quintil Inſt. orat. lib. XI c. ult.* Porro de Claudio Suetonius cap. 33, *aleam,* inquit, *ſtudioſiſſime luſit, ſolitus etiam in geſtatione ludere, ita eſſedo alveoque adaptatis, ne luſus confunderetur.* Audiamus jam Petronium p. 48, de Trimalcione ad convivium allato, & inter convictores accumbente, hæc narrantem: *ut deinde ſpina argentea dentes perfodit, amici, inquit, nondum mihi ſuave erat, in triclinium venire,* ſed ne abſentivus *moræ vobis eſſem, omnem voluptatem mihi negavi. Permittitis tamen finiri luſum. Sequebatur puer cum tabula terebinthina, & cryſtallinis teſſeris: notavique rem omnium delicatiſſimam: pro calculis enim albis & nigris aureos argenteosque habebat denarios.* Sed & automata illa machinæque infinitæ, quæ in Trimalcionis cœna utramque paginam faciunt, cui magis conveniant, quam Claudio? qui tam impenſe amabat difficiles haſce nugas, tam ſerio hunc ineptiarum laborem agebat, ut teſte Suetonio cap. 34, levi ſubitaque de cauſa, cum beſtiis committeret quosdam de fabrorum ac miniſtrorum atque id genus numero, *ſi αὐτόματον, vel pegma, vel tale aliud, parum ceſſiſſet.* At vero medicum illud Principis ingenium, qui narrante Suetonio cap. 32, *dicitur meditatus edictum, quo veniam daret, flatum crepitumque*

ven-

Digitized by Google

ventris in convivio emittendi; cum periclitatum quendam præ pudore ex continentia reperiſſet, mirum quantum præ ſe fert Trimalcio, qui de laſano reverſus, p. 174 ſic hoſpites ſuos alloquitur: *ſi quis veſtrum voluerit ſua re cauſa facere, non eſt, quod illum pudeat. Nemo noſtrum ſolide natus eſt. Ego nullum puto tam magnum tormentum eſſe, quam continere. Hoc ſolum vetare, ne Jovis poteſt . . . nec in triclinio ullum vetui facere, quod ſe juvet . . . vel ſi quid plus venit, omnia foras parata ſunt, aqua, laſanum, & cætera minutalia. Credite mihi, anathymiaſis ſi in cerebrum it, in toto corpore fluctum facit. Multos ſcio ſic periiſſe, dum nolunt ſibi verum dicere.* Poſſent his addi longe plura, in quibus comparabiles ſunt Claudius & Trimalcio, veluti ſtolida Homeri admiratio, mira ſtupiditas, oblivio, μετεωρία καὶ ἀβλεψία in dictis factisque enarrandis, & quod uterque triclinio non abſceſſit, *niſi diſtentus & madens*: ſed his in clariore luce collocandis integer libellus, *Burmanno* judice, eſſet impendendus. Id unum adhuc quærimus; cum alii *Cajo*, alii *Tito*, Petronio hanc Satyram adſcribant, an non verus ejus autor eſſe poſſit *Publius* ille *Petronius*, cujus Seneca in Apocolocynthoſi meminit, *vetus convictor Claudii, & Claudiana lingua* (hoc eſt lingua *Latino-Græco-barbara*, quæ in Claudii aula vigebat, & per omnem hanc Satyram feſtiviſſimam arguta imitatione exagitatur) diſertus? Sed ad *Lavaurium* noſtrum paulisper revertendum eſt. Is non tantum Neronem, ſub *Trimalcionis* perſona; ſed & ſub *Fortunatæ*, Acten, ſub *Agamemnonis*, Senecam, ſub *Habinnæ*, Tigellinum, ſub *Menelai*, Senecæ fratrem, ſub *Niceroti s*, Anicetum, ſub *Calvæ* & *Scintillæ* denique, Calviam Criſpinillam, detexiſſe ſibi videtur, quam feliciter, aliis examinandum relinquimus. Notas hiſtoricas quod attinet, eæ ut plurimum ad illuſtrationem rei, de qua agitur, ſatis faciunt. Sunt tamen iſtarum aliquæ longius petitæ, ſicuti cum pag. 22 *Canis catena vinctus, in pariete pictus*, pro alluſione ad *Coloſſum Neronis* (vid. Sueton. Ner. c. 31) habetur; aliæ extra oleas vagantur, ut pag. 14, ubi, occaſione *molliſſimæ lanæ*, aliquammulta de goſſypio Autor commemorat; aliæ etiam plane erroneæ ſunt, veluti cum primum illud menſæ Trimalcionis automaton, *Aſellus Corinthius cum biſaccio*, in Notis de aſello

Digitized by Google

piſce explicatur, & varia de uſu hujus piſcis in cœnis veterum, præter rem, diſſeruntur. Sed his ſepoſitis, libellus merito pretioque ſuo non caret,

Et cum plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis.

MISCELLANY CHIEFLY CONCERNING Faith and Manners.

h. e.

MISCELLANEA PRACTICO-THEORETICA; Autore JOHANNE PARIS, primæ Regiæ Cohortis prætoriæ equeſtris Eccleſiaſte, Socio Collegii Trinitatis, & Seniore Procuratore Acad. Cantabrigienſis.

Cantabrigiæ, 1726, 8.

Plag. 15.

Continent hæc Miſcellanea lectiones habitas in Symbolum Apoſtolicum, Orationem Dominicam, & decalogum, ſermonem de fide, aliquot meditationes Latine ſcriptas de vita recte inſtituenda, orationes quasdam Academicas, & poemata. In præfatione ait, ſe prælectiones ſuas ſimplices & nudas exhibere, quam citatis ſcriptorum locis exornare maluiſſe: meditationes diverſo tempore ad ſui ipſius emendationem conſignatas, in uſum etiam aliorum evulgare: oratiunculæ & poemata ſi cui non arrideant, ei nec ut legantur, oblata eſſe. Prælectione prima in Symbolum Apoſtolicum fidei Chriſtianæ præſtantiam præ Philoſophorum placitis oſtendit, eamque examen teſtimoniorum, quibus nititur, requirere probat: Ruffini narrationem, quod ſinguli Apoſtoli ſuam contulerint ſymbolam, rejici, ab Apoſtolis tamen profectum Symbolum ſtatuit, autoritate nixus Patrum antiquiſſimorum, & hac Auguſtini regula contra Dan. Lib. IV c. 23: *Quicquid eccleſia tenet, atque omni tempore tenuit, non decretum ab ullo concilio; id ab ipſis Apoſtolis profectum præſumi debet.* Prælectione II vocabulum πίςις derivat a verbo πέπεισμαι. Platonis τὸ ὄν confert cum illo *Exod. III, 14, ſum, qui ſum.* Atheos dicit

dicit ſtatuere, idem ſimul eſſe & non eſſe, dum vident entia alia, aliis eſſe perfectiora, & tamen negant, dari ens, quod habeat omnem poſſibilem perfectionem. Prælectione III, ubi attingit deſcenſum Chriſti ad inferos, hanc paradoxam, & pontificiæ ferme conſentientem affert expoſitionem. Cum Chriſtus in cruce exſpiraſſet, anima a corpore fuit ſeparata, corpus deinde illatum ſepulchro, anima vero ſeceſſit in locum defunctorum in pace. Hic ei eſt deſcenſus εἰς ᾅδην, rejectis aliorum ſententiis. Ad probandam vero hanc ſuam interpretationem confert verba Chriſti ad latronem in cruce: *Hodie mecum eris in paradiſo*, cum iis quæ ſtatim poſt reſurrectionem Mariæ Magdalenæ edixit: *Noli me tangere, nondum enim adſcendi ad patrem meum*, atque inde concludit, paradiſum, in quem ſeceſſit anima Chriſti, non fuiſſe cœlum cœlorum, glorioſiſſimæ Dei præſentiæ ſedem, ſed locum animarum in pace ex hac vita egreſſarum, quibus oſtenderit Chriſtus, ſe quem tamdiu exſpectaverint, redemtorem orbis jam veniſſe, & omnia conſummaſſe, atque aliquando animas piorum corporibus unitas in æternam beatitudinem ſecum evecturum. Prælectione IV, cur Chriſtus nec citius, nec tardius quam tertia die reſurrexerit, diſquirit. In explicatione articuli de judicio extremo ait, Paulum *1 Corinth. VI, 2*, his verbis: *Nonne ſcitis, quod ſancti mundum judicaturi ſint*, innuere, pios poſt verba illa, *venite benedicti*, ſtatim in ſublime evectum, & Chriſto ad thronum judicialem tanquam aſſeſſores junctum iri, quando pronunciabitur decretum condemnationis adverſus ſpiritus, & homines damnatos. Atque hos ſtatim in ipſis flammis, quibus orbis terrarum conflagrabit, ſententiæ horrendæ executionem ſenſuros. Hinc videtur haud improbabiliter ſtatuere, ipſum globum terræ, perpetuo arſurum, domicilium fore damnatorum. Prælectione V, eum qui operationi & convictioni Spiritus S. malitioſe reſiſtit, mediaque converſionis obſtinate reſpuit, peccatum in Spiritum S. committere dicit. Ubi de remiſſione peccatorum agit, meritum Chriſti ex ejus intentione univerſale ſtatuit. In explicanda poteſtate clavium duo extrema, unum libertinorum, qui nimis eam extenuant, alterum Pontificis Rom. qui nimis ad ſtabiliendam Monarchiam ſuam ſpiritualem exaggerat, vitanda eſſe monet.

In

In reliquis etiam breves, nec eas contemnendas obſervationes ſuggerit. Prælectione VI in decalogum, ex hypotheſi Reformatorum, primum præceptum adverſus polytheiſtas, alterum adverſus idololatras datum dicit. In ordine præceptorum deſcenſum quaſi per gradus a majori ad minus ſtatuit. Prælectio in Orationem dominicam brevem continet ſingularum precationum paraphraſin. Sermo de fide nimis vulgatum errorem de fide theoretica & hiſtorica ad ſalutem ſufficiente refellit, naturamque fidei vivæ, & per charitatem efficacis rite exponit, & contra incredulos diſputat, qui demonſtrationem cum quavis Euclidea comparandam: *Deus dixit: ergo verum eſt*, quando modum rei capere nequeunt, ita maligne invertunt: *hoc verum non eſt: ergo Deus non dixit*. Sequuntur meditationes latine ſcriptæ, quæ ſunt quaſi ſoliloquia ex conſideratione pia Dei, beneficiorumque divinorum, & ſui ipſius mentem ad timorem Numinis & vitæ ſanctitatem excitantia. Ceteras oratiunculas & poemata non eſt ut prolixe memoremus.

Hiſtorie des Regiments in des H. Röm. Reichs-Stadt Augſpurg, ꝛc.

i. e.

HISTORIA REGIMINIS, QUOD VARIIS ſub formis in Imperiali ac libera urbe Auguſta Vindelicorum variis temporibus obtinuit, publicis, quæ integra inſeruntur, monumentis expoſita ac confirmata, &c. Autore DAVIDE LANGENMANTEL.

Francofurti & Lipſiæ, apud David. Raymund. Merz & Joh. Jacob. Meyer, 1725, fol.

Alph. 3 pl. 14, c. fig. æn. 22.

NOn fruſtra illos laboraſſe, qui rerum publicarum tam veteris quam recentioris ævi variarum viciſſitudines ſedulo ſtudio annotarunt, eorundemque leges, jura, privilegia, atque id genus alia, quibus, veluti vinculis civilis inter homines ſocietas continetur, publica monumenta ſcriptis conſervarunt, apud omnes in confeſſo eſt, qui, quantum politicæ diſciplinæ alumni ſolidiori atque accuratiori *rerum publicarum notitia* adjuventur, non ignorant.

rant. Minime igitur dubitamus & huic libro lectores haud defuturos eſſe, qui cupide atque jucunde cognoſcere deſiderent, qua regiminis forma, quibusve legibus, ſumma illa in Imperiali atque primaria Sueviæ urbe *Auguſta* poteſtas & adminiſtrata olim ſit, atque hodienum adminiſtretur. Neque ſic adeo de patria ſolum ſua, ſed & erudita civitate univerſa egregie meruiſſe dicendus erit generoſus præſentis operis compilator, patricia apud ſuos dignitate & avita gloria inſignis; qui, præſtantiſſimo monumentorum, diplomatum &c. ad *res Auguſtanas* pertinentium inſtructus apparatu, a majoribus hæreditatis jure accepto, ad laudabilem hanc operam perficiendam acceſſit. *Quinque* autem omnino *libris* integra illa abſolvitur, quibus præmiſſum *proœmium* ab antiquiſſimis inde temporibus ipſisque adeo urbis initiis repetitam *regiminis Auguſtani hiſtoriam* ſubminiſtrat, ad annum usque Chriſti MCCCLXVIII productam. Hoc enim anno (quod *primi libri* argumentum eſt,) ab optimatibus civitatis delecti ex plebe Tribuni in imperii ſocietatem admiſſi fuerunt, cujus rei uberior narratio ex MSto αὐτογράφῳ nunquam edito exhibetur. *Libro ſecundo* memorabilis illa cataſtrophe enarratur, ubi, jubente ſic CAROLO V Imperatore, A. MDXLVIII, deleto ἀριστο-δημοκρατίας ſchemate, faſces urbis Patriciis iterum Viris traditi ſunt, novæque leges de gerendo in poſterum magiſtratu conditæ. Vix autem quadriennio elapſo, quod *tertio libro* docetur, de reſtituendis plebis Tribunis abolendaque Ariſtocratia denuo ab Imperii Principibus, qui tum ſuperiores in bello cum Cæſare geſto diſceſſerunt, cogitatum eſt, quum iterum victor Imperator eodem anno priſtinam imperio Auguſtano formam reſtitueret, a glorioſiſſimis ipſius ſucceſſoribus, Rudolpho II atque Matthia, paucis immutatis confirmandam. Erat hæc Regiminis ad funeſtum illud tricennale usque bellum facies, quod pro varia atque ancipiti pugnantium fortuna, varias rurſus, quæ *libro quarto* enarrantur, mutationes ipſi induxit, ita ut Evangelicorum mox, mox vero, expulſis illis, Catholicorum unice mandatis parerent Auguſtani cives; donec, hæc autem *libri ultimi* ſumma eſt, per Weſtphalicæ ſanctiſſimæ Pacis Inſtrumentum A. MDCXLVIII optimæ civitati novæ circa Regiminis habitum leges conſtitutæ fuerunt, qui-

Digitized by Google

bus in hunc usque diem, quæ Dei eſt atque Auguſtiſſimi Imperatoris gratia, floret ac viget, & ut ſemper vigeat, optamus. Perſpectis vero ſic integri operis argumentis monendus adhuc eſt lector, non eſſe heic narrationem continuo orationis filo pertextam, ſed farraginem monumentorum publicorum, Chronologico ordine diſpoſitam, & relationibus hiſtoricis interſtinctam exhiberi, quas, partim a majoribus conſignatas, ex MStis transferri huc curavit Editor clariſſimus, partim elaborandas commiſit Reverendo *Jacobo Bruckero*, vel ex his Actis noſtris pridem commendatiſſimo, qui egregie provincia hac ſua defunctus laudis ſibi ſocietatem optimo jure vindicat. Neque tandem deſiderari aliquid in ſe paſſi ſunt Bibliopolæ, Viri honeſtiſſimi, quin potius operam dederunt, ut, præter plurimas figuras æneas affabre cælatas, & reliquis libri ornamentis decus ſuum atque nitor conſtaret.

Ausführliche Nachricht von der Stadt Zörbig, ꝛc.

h. e.

PLENA RELATIO DE OPPIDO, SORBIGA, ex Hiſtoricis fide dignis, antiquis Documentis, Actis publicis &c. Autore M. FRIEDR. GOTTFRIEDO ELTESTIO, Eccleſiæ ibidem Archi-Diacono.

Lipſiæ, apud Joh. Chriſtian. Martini, 1727, 8.
Alphab. I.

QUi Urbium aut Civitatum Hiſtorias, illarum nempe origines & natales, mutationes illuſtres, fata, quibus Eccleſiæ & Reipublicæ ſtatus ſubjectus fuit, cum Regiminis forma, rebusque in iis præclare geſtis, integris aut Annalibus & Chronicis, aut breviori Compendio complectuntur, cum in ſingulari illo, de Numinis divini circa Reſpublicas providentia, argumento labor eorum verſetur, tantum abeſt, ut contemnendam, ut utilem potius, pluribusque jucundam operam ſuſcepiſſe, dicendi ſint. Non parum hinc laudis retulit plurimum Reverendus Dominus Autor, qui Sorbigæ, patriæ, Hiſtoriam nobis dedit, &, quæ de illa aut ſparſim nulloque digeſta ordine apud Autores legebantur, aut intra obſcu-

ri anguli limites deliteſcebant, ſtudioſe collecta, præſenti Topographia exhibuit, quo etiam nomine de Sorbigenſibus ſuis, æque ut hactenus de ſacris eorum, optime meruit. Capite quidem I, p. 1.
quo de Venedis iisque Sorabis, antiquis tractus illius incolis, indeque derivatis nomine, natalibus & antiquitate Oppidi, Sorbigæ, agit, in medio primum relinquens ſententiam eorum, qui Cheruſcos, Germaniæ gentem & Arminio, Principe, valde inclutam, 2.
poſt prœlium cum Quintilio Varo, Romanorum Duce, commiſſum, præter tractum intra Albim & Salam, illum imprimis, qui Sorbigam Serveſtumque continet, coluiſſe, dicunt, certum omnino eſſe, ait, ſedem ibi ſuam olim fixiſſe Hermunduros Suevos, qui 3.
tamen non a Myſis, ut Albinus docet, verum a Venedis, & quidem Sorabis, ſedibus ſuis pulſi fuerint. Rem ut a prima origine repetat 4.
Autor Cl. inter barbaras illas gentes, quarum Seculo poſt Chriſti nativitatem quinto in Europam incurſionibus magna in Occidente facta eſt rerum converſio, bellicoſam etiam Nationem innotuiſſe, ſcribit, quæ generali Slavorum nomine venerit, qui rurſus in tres peculiares & a ſe invicem diſtinctas, Venedorum, Sarmatarum & Illyriorum gentes abierint. Relictis duabus poſterioribus, 5.
dum de prioribus differit, recte monet, non confundendos eſſe cum Vandalis Venedos; Venedos primum ultra Viſtulam ad Pruſſiæ & Livoniæ littora habitantes, delatis ſub Genſerico in Africam Vandalis, ſenſim eorum loca intraſſe, ſingulasque turmas & agmina, in quæ diviſi fuerunt, ſingulas conſtituiſſe Reſpublicas. Quæ ſingulis nomina fuerint, & in quibus præcipue Germaniæ locis conſederint, peculiari ex Bangerti in Helmoldum animadverſionibus Tabula exhibet Vir plurimum Reverendus. 7.
9.
Jam vero inter agmina illa, hinc & inde errantia & ſedes quærentia, unum fuiſſe, ait, cui præcipue nomen Soraborum hæſerit, Venedorum genus, quod inter Salam & Albim fixam ſedem habuerit, ſuamque Regionem Sorabiam dixerit. Quam late ejus fines patuerint, duplici Schemate, Gundlingiano altero, altero Lœſcheriano, Lectori ob oculis ponit, ex quorum utroque luculenter apparet, ſuis olim diſtinctam pagis, ut dicebantur, fuiſſe totam Sorabiam, a quorum uno, qui ſub Zitizi nomine innotuit, veteribusque ejus colonis, Sorabis, nominis tandem originem traxiſſe, ait 12. 13. 14. 15. 25.

 Sor-

Sorbigam, quod & teſtimonio aliorum confirmat. Hæc dum la-
p.19. tius perſequitur Vir doctus, paucis ſimul fata exponit, quæ Secu-
lorum decurſu ſub Imperatorum in Germania Regimine gens So-
21. raborum experta eſt, ſcilicet ſub Carolo M. Ludovicis, Pio &
23. Germanico, ſub Henrico Aucupe, a quo ad internecionem cæſi,
26. Sorabia, patria, tandem exulare coacti fuerint. Poſthæc Etymon
nominis, Sorbigæ, indagandum ſuſcipit, cum Synonimia, natali-
28. bus & ætate ejus, quorum omnia intra Capitis I limites continen-
34. tur. Capite II de Oppidi ſitu, ambitu, magnitudine, portis etiam
48. & muris, tandem munitione, diviſione & plateis agit. Cap. III
De illius Ædificiis publicis, iisdemque profanis, eoque ſpectanti-
7. bus prærogativis, jurisdictione, juribus & privilegiis. Capite IV
de Ædificiis ſacris, primum de Sacello extra oppidum, in S.
Wolffgangi honorem olim ſtructo, tum de Ædificio ſacro oppi-
dano, Eccleſia duarum filiarum, Lœberizii & Zœberizii, Matre,
86. Scholæ porro & Noſocomii ædificiis publicis. Capite V Sorbi-
91. gæ characterem antiquum & modernum; Capite VI. Religio-
nem ejus & ſacra deſcribit, primum quidem ſub antiquis tractus
illius incolis, Sorabis, gentilibus. Inter varia & multiformia Nu-
mina, quibus ſacra fecit gens ſuperſtitioſa, quorumque præcipua
93. retulit Autor Cl. fuerunt Zwantewitz, idolum quanto promtius &
96. efficacius in reſponſis, tanto cæteris ſanctius ſemper habitum;
98. Ridegaſt, Flynz, Zuttiber, Czernebog cum cæteris, in quorum
ſingulis deſcribendis poſtquam verſatus eſt, tandem poſt Henrici
101. Aucupis tempora ſana & delubra eorum everſa, lucemque Evan-
gelii eo delatam fuiſſe, refert; ad ſedis vero Romanæ principia
dum accommodata erat poſt profligatum Paganiſmum nova hæc
Evangelii doctrina, opportunam ſibi dari vidit Noſter, de Oppidi
102. ſacris ſub Papatu, dicendi occaſionem. Hinc de inſtituto ibidem
103. ſumtibus cujusdem civis animarum balneo, de perſonis, cultui ſa-
105. cro mancipatis, Presbytero, Capellanis & Altariſtis, de B. M. V. &
110. Corporis Chriſti Fraternitatibus, de Patronis, quorum tum auxi-
116. lia cives ſeorſim efflagitarunt, Mauritio, Anna, Wolffgango, Do-
minico, Franciſco, Oswaldo, Maria Magdalena, Margaretha,
Sanctis, Hiſtorias & Capita ſtudioſe ſibi excutienda ſumſit, quibus
124. ſubinde lucem fœneravit veteribus aliquot Documentis, quæ ob-
viam

Digitized by Google

viam ſibi facta ſimul imprimenda curavit Autor Cl. Et ſanctior tamdiu habita ibidem fuit illa Pontificiorum religio, usque dum, repurgata B. Lutheri miniſterio Evangelii doctrina, poſt Ducem p. 150.
Georgium anno trigeſimo nono Seculi XVI rebus humanis ſubla- 151.
tum, ſub Fratris, Henrici Pii, regimine purioris etiam illius doctrinæ lumine colluſtrari cœpit, quæ Romanenſium ſacris hucusque acceſſerat, Sorbigenſis Eccleſia. Capite VII. De Magiſtratu 152.
ſuperiori, perſonis nempe illuſtrioribus, quibus Oppidum hucusque paruit, agitur. Seculis IX & X Burgwardium illud Feudumque Imperii fuiſſe, jam ſupra Capite V Noſter probaverat. Hinc paſſim apud Saxoniæ ævi illius Scriptores de Burgwardio Zurbici ejusque Burggraviis, quorum primum ſucceſſiones nonniſi ab Imperatorum in Germania gratia & arbitrio pependerint, usque dum Seculo X ad poſteros Burchardi, etiam Buzici, Thuringiæ 155.
Ducis, jure hæreditario illud pervenerit. Qui ab iſta ætate ad 156.
Conradum usque M. juſta ſucceſſionis ſerie ſe invicem exceperunt, eos ſuccincte recenſet Autor, ſimul Seculo XIII in poteſta- 158.
tem Archi-Epiſcopi Magdeburgenſis illud veniſſe, probat, quo jure, aliis dijudicandum relinquit; rediiſſe vero ævo poſteriori in illam Marchionum Miſniæ, nominatim Friderici Severi, Wil- 159.
helmi, Friderici Bellicoſi, Friderici Placidi, Erneſti & Alberti A- 160.
nimoſi, cujus quidem poſteris, Albertina ſtirpe, ut dicuntur, oriundis, ſemper deinde oppidum paruerit, usque dum Sereniſſimorum Martisburgi Ducum ditioni jure ſucceſſionis hæreditario, ex 162.
Decreto quidem Sereniſſimi Saxoniæ Electoris, Johannis Georgii nominis hujus I, illud adjectum fuerit. Capite VIII Magiſtra- 169.
tum inferiorem Autor deſcribit. Capite IX Eccleſiæ & Scholæ 188.
Miniſtros. Ut alia taceamus, ſiſtitur hic imprimis Paſtorum & 194.
Diaconorum, qui a tempore Reformationis ad præſentem usque ætatem Eccleſiæ ibi ſacris præfuere, Hiſtoria, quam integram hoc Capite legi, gratum utique acceptumque erit patriæ civi, imo vero 260.
& aliis, qui hoc ſcriptionis genere delectantur, inque ſuos illud uſus convertere ſciunt. Capite X Sorbiga Literata, XI varii ge- 269.
neris memorabilia exhibentur. Undecim his Capitibus totum abſolvitur opuſculum, quod Reverendiſſimo Sereniſſimoque Principi Martisburgenſi, Mauritio Wilhelmo, inſcriptum, præter ad-

Digitized by Google

jectum in fine Indicem, præmiſſam habet Præfationem, qua inſtituti rationem exponit Autor Cl. Ea certe laus ipſi debetur, quod in deſcribenda hac patriæ Hiſtoria, non ex quibusvis lacunis hauſerit, verum duces ſibi elegerit fidei probatæ Scriptores, Documenta etiam, Protocolla & Acta publica diligenter inſpexerit, quibus fidem & autoritatem dicendis conciliari poſſe, exiſtimavit. Ritus, mores & inſtituta, quæ nude ſaltem nominaſſe, ipſi non ſatis erat, quoties fieri potuit, toties a prima ſtatim origine repetiit, &, quæ obſcuriora videri lectoribus poterant, animadverſionibus hinc & inde ſubjectis illuſtravit, ut adeo Scriptoris, qui patriæ Hiſtoriam elaborandam ſuſcipit, boni omnino præſenti Topographia partes expleviſſe, dicendus ſit.

DISSERTATIONIS DE MEDICORUM Romæ degentium Conditione ignobili & ſervili, contra Anonymos quosdam Notarum brevium, Reſponſionis, atque Animadverſionis Autores, Defenſio; Autore CONYERS MIDDLETON, S. T. P.

Pars Prima.

Cantabrigiæ, apud Edmundum Jeffery, 1727, 4.

Plag. 10.

VIx in publicum prodierat, quam in his Actis anni proxime præterlapſi p. 126 commemoravimus, Cl. *Middletonii* Diſſertatio, cum variis Anonymorum ſcriptis, quibus hæc opponitur defenſio, oppugnari cœpta eſt. Non parum vero indignatur Cl. Autor, quod in re literaria & antiquitatis cognitione minus verſatos nactus fuerit adverſarios, vix ullum a ſe reſponſum impetraturos, niſi unum ex his ſcriptis Cl. Meadii (quem magni a ſe fieri teſtatur) judicio comprobatum, ejusque juſſu ac opera in publicum evulgatum intellexiſſet. Nos miſſis, quæ ſcriptis eriſticis propriæ eſſe ſolent, de adverſariorum ignorantia, maledicendi ſtudio, querelis; pauca ex iis, quibus objectiones refutat, argumentis
p. 9. delibabimus. Ante omnia certis quæſtionem ſuam limitibus denuo circumſcribere neceſſe duxit, ne vaga ſit omnis hæc diſſertatio,

tio, ex qua nulla unquam ſtabilis elici queat ſententia. Ea igitur, quæ de ignobili Medicorum conditione aſſeruit, ad eam urbis ætatem, quæ Cæſarum anteceſſit temporibus, referri vult, ac per omne illud 700 circiter annorum ſpatium, Medicinam non niſi a peregrinis libertis ſervisque adminiſtratam, a nullo vero civium tractatam eſſe, contendit. Cum vero ab altera parte monumenta antiquitatis, in quibus ſervorum Medicorum mentio injicitur, de chirurgis explicari advertat, nondum illo tempore Medicinæ partitionem factam, nec ullam Medicos inter & Chirurgos ratione conditionis diſtinctionem ſolidis demonſtratam eſſe argumentis arbitratur. Ad Celſi potiſſimum locum, quo de Medicinæ partitione, tanquam ſuo tempore uſitata, loqui videtur, provocant, qui p. 12. Romæ quoque a ſe invicem Medicinam ad Chirurgiam diſtinctas fuiſſe volunt, quos vero meminiſſe jubet, *Celſum, ut multi cenſent, Tiberii*, certe Cæſarum floruiſſe temporibus; ſicque nil quicquam contra ſuam inde ſententiam probari, utpote qui Cæſarum ætate aliam Medicinæ faciem, aliam Medicorum fuiſſe conditionem facile largiatur. Præterea tamen plurimis, ipſique Clerico in Artis Medicæ Hiſtoria, dubium videri, an Celſi ætate partitio iſta revera ita in uſu fuerit; an id tantum in animo habuerit, ut ſignificaret, quemadmodum ea fieri debuiſſet. Alius quoque Ciceronis 17. locus adducitur, ex quo patere videtur, Medicinæ diviſionem ejus jamdum temporibus factam eſſe: ita enim L. 3 de Orat. c. 33 Craſſus ait: an exiſtimas, cum eſſet Hippocrates ille Cous, fuiſſe tum alios Medicos, qui morbis, alios qui vulneribus, alios qui oculis mederentur? Ad quem locum Cl. Autor monet, nondum ſatis perſpicuum eſſe, utrum de Medicina, uti tunc in Græcia, an uti Romæ exercebatur, Cicero intelligendus ſit; conceſſo tamen, ad Medicos Romæ degentes id pertinere, ex aliis e contra monumentis patere, non generatim tunc obtinuiſſe morem illum, ſed aliquatenus ſolum proceſſiſſe. Utcunque vero largiatur, Medicorum & Chirurgorum diſtincta fuiſſe munera, nulla tamen ratione inde probari, diverſas propterea eorum conditiones aut vitæ ſortes fuiſſe, ſique alterutros prælatos reliquis fuiſſe credendum, vulnerum Medicos in urbe bellicoſa majori in pretio fuiſſe magis veriſimile videri, quod Archagathi, civitate & taberna publice empta donati,

p. 29. ti, exemplo patere cenſet. Cum in confeſſo ſit plurimos Romæ Medicos Græcos fuiſſe, atque *Middletonius*, & illos humilis ſeu potius infimæ ſortis homines fuiſſe aſſeruerit, inſtant diſſentientes, quo aſſertum illud argumento idoneo probare ſatagat; quibus paucis reſpondet, notum eſſe, totam Græcorum gentem odio & contemptui Romanis fuiſſe, ipſumque Græci nomen a plebe convitii loco uſurpatum, jam vero facile quemque perſpecturum, Medicos ulla apud ſuos gratia & dignitate florentes non facile quæſtus ergo Romam migraturos, ibique contumeliis ſe plebis expoſituros fuiſſe, humiles vero, & eſurientes, quibus nulla apud ſuos præmia expectanda, lucri captandi cauſa Romam convolaſſe. Ad Ciceronem
32. demum provocaverunt adverſarii, qui dum inter artes liberales recenſeat Medicinam, omnem hanc dijudicaverit controverſiam: verba Ciceronis L. 2 de officiis c. 42 hæc ſunt: quibus autem artibus aut prudentia major ineſt, aut non mediocris utilitas quæritur, ut Medicina, ut Architectura, ut doctrina rerum honeſtarum; hæ ſunt eis, quorum ordini conveniunt, honeſtæ. Qua occaſione Notarum brevium Autor vocem *Ordo* arripuerat, Manutiorum, Pauli, Aldi, aliorumque autoritate evicturus, eam dignitatis ſignificatum continere, atque ad Senatum Equitesve ad minimum, ad plebem vero nullo modo referri oportere: ad quod Cl. Autor regerit, Ciceronem ipſum hanc vocem non Senatui modo Equitibusve, ſed plebi quoque & libertinis imo apparitoribus & ſcribis applicare; ut & Terentium, apud quem paraſitus in Eun. ait: conveni hodie hominem mei loci atque *Ordinis*, & apud Gruterum p. 353 exhiberi inſcriptionem mulieris, de marito loquentis: qui me ab imo *Ordine* ad ſummum perduxit honorem. Inſtant quidem homines, atque Ciceronem facta hic loci diſtinctione artes inter ſordidas, & liberales, dum Medicinam his annumerat, manifeſto declarare, hanc ingenuo cive non indignam eſſe; monet vero Noſter, artes liberales proprie eas ſolum dici, ex quibus non quæſtus aliquis, utilitasve ad vitam neceſſaria, ſed libera quædam animi oblectatio quæratur; quoties vero de quæſtuoſis aliquæ, liberales tamen dicantur, id nonniſi improprio & laxiori vocis ſenſu accipiendum; quatenus a probroſis & turpibus diſtinguantur, atque iſti hominum generi, cui conveniant, honeſtæ judicentur.

Hæc

Digitized by Google

Hæc de prima defenſionis parte annotaſſe ſufficiat; proxime forte ſecunda uberiora ſuppeditabit.

VIRORUM CLARISSIMORUM AD GUNTHERUM CHRISTOPH. SCHELHAMMERUM Epiſtolæ ſelectiores, rem Literariam, Philoſophiam Naturalem ac Medicinam potiſſimum ſpectantes. Recenſuit ſimulque Vitam Schelhammeri cum Indice Scriptorum ejus præmiſit CHRISTIANUS STEPHANUS SCHEFFELIUS, Medicinæ D. & adhuc Practicus Viſmarienſis, jam vero deſignatus Profeſſor Ordinarius Regius in Academia Gryphiswaldenſi.

Viſmariæ & Sundii, apud Sam. Gottlieb Lochmannum, 1727, 8. Alph. 1 pl. 5.

SI recte inſpicias hoc opus, vita Cl. *Schelhammeri*, ſi non maximam libri partem, primam tamen eamque potiorem conficit; de epiſtolis vero ipſe Cl. Editor in præfatione ita diſſerit: *Quantum vero ad epiſtolas Clariſſimorum Virorum ſelectiores, ad Schelhammerum exaratas, attinet, ſcias me illas præcipue complementi quaſi loco ad vitam Schelhammerianam fideliter carateque deſcriptas dediſſe.* Quod ad ipſam vero hiſtoriam vitæ *Schelhammerianæ* Cl. Editor jam A. 1717 Oratione publica incluti iſtius Viri memoriam celebravit, in Academia Kilonienſi, poſtea a mœſtiſſima vidua ad conatus hoſce neceſſaria obtinuit ſubſidia, interque ea Genealogiam ſtirpis *Schelhammerianæ*, una cum vitæ, ab ipſo *Schelhammero* conſignatæ, fragmento, poſtea quoque multa a Joh. Burchardo Majo, 1726, 8 Id. Nov. ætat. 75, defuncto, conſecutus eſt, ut ipſe in præfatione refert fuſius, ubi ſimul eruditos rogat, ut, ſi quas epiſtolarum *Schelhammeri* poſſideant, eas ſecum benigne communicent, quo una cum iis, quæ penes ſe ſint, Reſponſis Medicis *Schelhammerianis*, deinceps quoque prodeant. Lucem primum aſpexit *Schelhammerus* Jenæ p. 5.
1649 d. 13 Mart. Patre uſus *Chriſtophoro Schelhammero*, Medico 9.
non incelebri. Vix bimulus patrem Vinariæ 1651 d. 20 Jun. amiſit,
& tunc fortunam experiri coactus fuit adverſiſſimam. Quinde- 10.

Digitized by Google

cim annos natus animum jam ad artem Medicam appulit, & a te-
p. 14. neris unguiculis rei herbariæ quaſi innutritus fuit. Poſtquam ita &
16. Jenæ & Lipſiæ ſtudiis operatus eſſet, iter inſtituit per Saxon. Infer.
19. in Belgium fœderatum, Angliam, Galliam & Italiam. Ipſo Lug-
duni Batavorum verſante, & Gallo-Belgium invadente, cum ceteris
civibus Academicis ad defenſionem urbis arma capere fuit coa-
ctus, egregieque ſe præſtitit. Quinquenni itinere ſuperato, cum
vix reverſus eſſet, Jenæ 1677 laurus & purpuræ honos ipſi conceſ-
ſus. Animum induxerat Academiam Heidelbergenſem adire,
quum Brunſvicenſes & Luneburgenſes Duces in Academia Julia
1679 munus Profeſſionis Botanicæ Extraordinariæ illi deferrent,
quam 7 Julii, habita Oratione de variis Artis viciſſitudinibus, eſt ag-
greſſus. Subſequenti autem anno ejusdem diſciplinæ Profeſſor Or-
dinarius conſtitutus eſt. Hercyniam tunc præcipue Sylvam tanto
ſtudio perreptavit, ut brevi tempore ultra ſexcentas novas detexe-
29. rit plantas. Uxor ejus fuit, variis ſcientiis ac artibus, ut lingua Gal-
lica, doctrina Sphærica, Geographia, Hiſtoria, Poeſi Germanica,
reque coquinaria, quam integro poſtmodum libro illuſtravit, ma-
xime verſata, Maria Sophia, filia Celeberr. Hermanni Conringii.
30. Ex hoc matrimonio natæ filiæ optimarum artium linguarumque
ſtudiis ita fuerunt imbutæ, ut vel cum doctiſſimis certare potue-
rint. Redierat inde Jenam 1690: aſt 1695 a Chriſtiano Alberto
Holſatiæ Duce Kilonium vocatus in locum Joh. Danielis Majoris,
32. 1693 mortui, eo migravit, & ſub novi muneris auſpiciis de ac-
commodata ad Artem ratione philoſophandi verba fecit. Quanti
exteris in re herbaria, Chymica, Anatomica habitus fuerit, ex eo
inter alia conſtat, quod A. 1679 Kalend. Febr. a Carolo Patino in
Acad. Recuperatorum in Italia, & eodem anno 6 Kal. Julii a Joh.
Michaele Fehrio, Præſide, in Acad. Naturæ Curioſorum Leopol-
dinam ſub nomine Theophraſti receptus, hujusque Adjunctus a
Joh. Georgio Volckmaro, Præſide, 1689 Kalend. Auguſti renun-
44. tiatus fuit. Et Græcæ linguæ probe gnarum fuiſſe docet Ariſto-
teles, qui cum Notis ejus MCStis in Bibliotheca Academica Kilo-
nienſi aſſervatur. Præterea tantus fuit Orator, ut quum ad capeſ-
ſendum Profeſſoris munus, pro more, Principem Holſatiæ Fride-
ricum IV allocutus eſſet Gottorpii, Princeps, illo dimiſſo, palam
ad

Digitized by Google

ad circumſtantes, *Schelhammerum* non Profeſſoris, ſed magni cujusdam militiæ Ducis perſonam referre, dixerit. Mortuus eſt tandem 11 Jan. 1716. Enarrata ita vitæ ejus hiſtoria ad ſcripta progreditur Noſter, ubi primo expendit ſcripta edita a pag. 46 ad 79, quæ maximam partem Diſputationibus & Programmatibus Academicis abſolvuntur. In quibus mentionem etiam facit litium, quæ illi cum Sturmio, tum & quæ cum Bernardo Ramazzino de Motu Mercurii in Tubo Torricelliano, quam Leibnitius imprimis diremit, interceſſerunt; tum annectuntur, quæ in Ephemerides Naturæ Curioſorum inſeri curavit. Scripta edita excipiunt inedita a pag. 79 ad 98, in quibus primum merito occupat locum magnificum illud opus, propediem in lucem proditurum, quod univerſam Medicinam demonſtrativis fundamentis innixam complectitur, ut cetera omittamus. Hæc de vita ejus breviter: quod ad Epiſtolas, ex his quoque pauca excerpemus. Slevogtius in Ger- p. 168.
manica Epiſtola Autorem ſcripti, cui titulus *Puſendorffius mo-* 169.
deſtia admonitus, fuiſſe Conſiliarium aulicum Pfannerum teſtatur. Directum hoc eſt Schediaſma contra Epiſtolam, quam Puſendorffius ſub nomine Nicolai Becmanni ſcripſit, ubi Pfannerum Tobiam de Sartagine appellat, teſte eodem Slevogtio. Wedelius 179.
imminentis barbariei haſce potiſſimum conſtituit cauſas: Procerum nempe incuriam & nauſeam literarum, nec minus novitatis amorem æque ac exterorum, in quo quidem plerique laureolam quærunt, quibus omnis antiquitas ſordet fœtetque. Meibomius in curandis variolis utiliſſimam judicat venæ ſectionem, ita tamen ut abſint purgantia. Busmannus in Epi- 184.
ſtola Germanica de ſe prædicat, Div. Apoſtolum Paulum in ſomnio ſibi apparuiſſe, uti P. Franciſco Aquilano Romæ, quid vero arcani ſibi dixerit, alio tempore ſe aperturum pollicetur, & 189.
aperit quoque alia epiſtola, ſcilicet quod, cum in ſomnio miſe- 196.
rum hunc vitæ ſtatum perpendiſſet, Divus Apoſt. verba, quæ 1 *Cor. IV. 26-30* habentur, ad ipſum dixerit. Enimvero Meibomius de eo teſtatur, eum ad melancholiam tandem propenſum, in 230.
morbo nihil medicamentorum, cibive vel potus aſſumere voluiſſe, ac ita eſſe mortuum. Celeberrimus Sagittarius conatum 239.
ſuum, ad preces Civitatis Lindavienſis, Anonymi ſcriptum, quo

Digitized by Google

p. 240. Cenſuram Diplomatis Ludoviciani Conringii infringere allaboravit, refutandi exponit, ac a *Schelhammero*, ut ſibi Wagnereccii librum, quo Ludovico Diploma vindicare conatur, ac exemplar Cenſuræ Conringii proprium, quod fortaſſe notis MSCtis auxerit, & alia quædam ſubſidia a Conringio juniore procuret, vehementer rogat. Dominus Autor, Pechlinum, adverſus Langium & Au-
244. torem Lexici Eruditorum, bis apud nos editi, demum hujus ſeculi anno quinto vel ſexto diem ſupremum obiiſſe, demonſtrare contendit ex epiſtola Urbani Hiärne ad *Schelhammerum* directa & infra, nempe a pag. 240 usque 344, adducta, quanquam id exinde nondum ſatis liqueat. Sed non eſt, ut his diutius immoremur; interim felices ſucceſſus apprecamur iis, qui doctiſſimi *Schelhammeri* opera anecdota in lucem edere conſtituerunt, Philiatris admodum haud dubie profutura.

THE ODYSSEY OF HOMER TRANSLATED from the Greek.

i. e.

ODYSSEA HOMERI CARMINE ANGLICO reddita; Autore ALEXANDRO POPE.

Volumina V.

Londini, apud Bernardum Lintot, 1725 & 1726, 12 maj.

Alph. 2 pl. 14 Tabb. æn. 24.

CUm multa, quæ de præſtantia novæ hujus verſionis Odyſſeæ Homeri, quæ omnibus fere ſimul formis eleganter impreſſa prodiit, dici poſſent, jam occupata ſint in his Actis, in recenſione Iliadis *Supplem. Tom. VII Sect. VII p. 281*, ſufficiet, præcipua ſaltem, quæ altera hæc pars operis immortalis peculiaria habet, paucis delibaſſe. Primo exhibetur diſſertatio exponens generalem ſcopum Epici poematis, ſpeciatim Iliadis, atque Odyſſeæ, quæ contracta dicitur e Cl. *Boſſu*, Galli, libello de carmine Epico, quam nos quidem repetere veremur. Nec qua fide, quave felicitate hanc Odyſſeæ verſionem abſolverit Autor, quæ utique cum Iliade

de ipſius certare poteſt, dicemus: illud tacendum non eſt, pleraque, quæ exagitare ſolent Homero-Maſtiges, ſæpiſſime in partes, ſed cum judicio vocatis, Euſtathio, Daceria, nonnunquam & Didymo, Spondano, aliisque, diligenter tueri Noſtrum. Ita Jul. Cæſ. Scaligeri Poetices Libro V in Homerum acerbitatem caſtigat, Perraltum itidem & Rapinum, Poetæ iniquiores, refutat, antiquarum verſionum Anglicarum, & Hobbeſii imprimis errores notat, interdum & deſcriptiones, quas optimi Anglorum Poetæ, *Spenſer, Sheakſpear, Milton, Dryden* habent, confert, loca obſcura notis copioſis erudite illuſtrat, & antiquitatibus etiam ſacris ſtyloque biblico ſubinde lucem affundit: nec tamen, interdum bonum dormitaſſe Homerum, diffitetur. Speciminis gratia pauca adduxiſſe ſuffecerit. In fronte Volum. I ad Odyſſ. lib. I, in judicio de Poeta hoc ferendo, duo illa extrema, ſi quis Homerum humanis defectibus non obnoxium ſtatuat, & ſi quis ita eos exaggeret, ut nimium ejus laudibus detrahat, æque vitanda eſſe monet. Odyſſeam Iliade ſpiritu & ardore poetico inferiorem eſſe concedit, magis tamen ad mores facere contendit. Horatii duplicem translationem primorum Odyſſeæ verſuum examinat, & eam, quæ epiſtola ad Lollium, *Trojani belli ſcriptorem* laudante, habetur, præfert. Primum in Odyſſea ſimile demum lib. IV v. 449 occurrere obſervatur, idque ab Hobbeſio ridicule eſſe translatum: qui & optimum p. 172. poetam, & magnum hiſtoricum, Homerum & Thucydidem, verſione ſua pervertiſſe dicitur. De comeſtione piſcium, ad quam 175. Menelaus, extrema urgente fame, ſocios ſuos compulſos narrat, e Plutarchi quæſtionibus convivalibus notatur, antiquiſſimis temporibus eam non fuiſſe uſitatam, Pythagoricis vero penitus interdictam, nec usquam in ſacrificiis oblatos piſces, &c. Ad Odyſſ. IV v. 521, Protei fabulam ex Ægypto, cujus Reges variis leonum, boum, 177. draconum, arborum, inſignibus uſi, quæque præſtigiatoribus plena fuerit, originem duxiſſe, e Diodoro Siculo & aliis adſtruitur. Ad Odyſſ. V, v. 440, Verſio Hobbeſii inepta cenſetur, qui Miner- Vol. II. vam ſub figura gallinæ aquaticæ locutam ait, cum actio ſaltem, p. 35. qua ſubito illa evanuit, non autem forma ab Homero ſit deſcripta. Ad Odyſſ. V, 175, C. J. Scaligerum dicit præjudicio in Homerum p. 70. laborare, eique ſæpe injuriam facere, ut cum h. l. Muſæi verſus

 citat,

Digitized by Google

citat, tanquam autoris genuini, Homero antiquioris, e quo ſua
p. 75. hic minus feliciter hauſerit. Ad Odyſſ. VI v. 230 Longini, qui Homerum in Odyſſea cum Sole occidente comparat, judicio adſtipulatur, eumque in Iliade meliorem poetam, in Odyſſea melio-
Vol. III. rem virum referre ait. Ad initium Odyſſ. X prolixe agit de pro-
p. 3. babilitate poetica, ad quam ſufficere ipſi videntur communis hominum opinio, ſive vera, ſive falſa, Numinis cujusdam introductio, & auditores rudes atque creduli, quales deſcribuntur Phæaces, quibus Ulyſſes, verba ſunt Horatii,

— Specioſa dehinc miracula promit,
Antiphatem, Scyllamque, & cum Cyclope Charybdin.

Tum & de Æolo, inſularum Vulcaniarum rege, qui ventorum Deus, etiam ex ſententia autoris noſtri, fingitur, quod eorum obſervationem, & velorum uſum in navigatione monſtrarit, multa erudite diſputantur. Ad initium Odyſſ. XI Abbati Fraguiero in *Memoires de Literature* adſtipulatur Noſter, quod Virgilius Æneid. VI longe melius repræſentarit Æneæ, quam Homerus Ulyſſis deſcenſum ad inferos, a quo, teſte Horatio Lib. I Sat. VII, ſaltem videntur

Eliciti manes, animæ reſponſa daturæ.

Tum e *Sandyſio*, quem fide dignum peregrinatorem, & limati judicii poetam vocat, omnem illam poeticam inferni deſcriptionem ab Ægyptiis petitam, oſtendit, qui de Mumiis Memphiticis loquens, hæc habet: " Confectis his ceremoniis corpus imponunt cymbæ, trajiciendum ſuper Acheruſia, locum Memphi ad meridiem ſitum, per hominem, qui Charon dicitur. Id quod Orpheo anſam præbuit inferni ſui portitorem deſcribendi, deformem & illuvie ſordidum, qualem & Virgilius Æneid. VI pingit. Ad hunc lacum eſt umbroſum templum Hecates, & portæ Cocyti, & Lethes, ſeparatæ per cancellos ferreos. Tranſvecta corpora ad certos judices deferuntur, & ſi de male acta vita in examine conſtiterit, ſepultura privantur; alias conceditur humatio. Hæc monſtrant originem fabularum de Charonte, Rhadamanto, &c." (Poterat & ad h. l. Diod. Sic. lib. I c. 92 allegari.) Additur deinde ex Daceria, hunc librum evidenter oſtendere antiquitatem opinionis de animæ immortalitate,

quæ

quæ nititur necromantia, antiquiſſimum, teſte etiam Scriptura S. genus eſſe divinationis. Ad Odyſſ. XV v. 316 verſum unum in omnibus Homeri editionibus omiſſum, & duos mendoſe editos e Strabonis Geogr. Lib. VIII reſtituit, & Geographica quædam exponit accurata diligentia & judicio critico excellens Interpres. Ad Odyſſ. XXII v. 246 idem obſervat, Deos bonos apud Homerum deſcendere, ut adſint bonis, non autem improbis. Ad v. 262, ubi Pallas ſub hirundinis ſpecie apparuiſſe dicitur, notat, ſuperſtitioſos gentiles credidiſſe, apparitionem volucris cujusdam tempore quodam critico ſignum eſſe præſentis Dei; deinde & invaluiſſe opinionem Deos ipſos apparere ſub figura hujusmodi avium, quæ eis ſacræ fuerunt, uti aquila Jovi, pavo Junoni: hinc augures tam venerabiles habitos, & auguria tam ſancta.

Vol. IV. p. 31.

Vol. V. p. 111.

In calce operis comparet *poſtſcriptum*, quo Autor de ſcopo & charactere Homeri in Odyſſea denuo lectorem monet, idque opus morale & politicum vocat, inſtructioni omnis generis hominum aptum, & imaginibus, præceptis atque exemplis plenum. Sententiæ quidem Longini, cui Odyſſea eſt opus ſenile, ſi cum Iliade componatur, languidum, & minus poetici ſpiritus habens, accedit, inde tamen ejus pretio quicquam decedere, negat; ſiquidem alius fuerit poetæ ſcopus, cui totum carmen accommodarit. In Odyſſea, uti & Longinus recte obſervaverit, pleraque magis eſſe Comica, dum repræſentantur procorum convivia & ludi, Calypſus, & Circes lenocinia, Phæacum mores, pugna Ulyſſis, perſonati mendici, cum Iro, & quæ ſunt hujusmodi, ſtilo rebus convenienti ab Homero depicta: cum contra Ilias ſit opus plane tragicum. Hinc docet, tumidas deſcriptiones actionum minutarum eſſe ſublime illud, quod regnat in fabula *Don Quixote*. Poetam perpetuo ampullas & ſeſquipedalia verba crepantem ſimilem eſſe agyrtæ, non loquenti, ſed vociferanti. Faciliorem eſſe ſtilum ſublimem, & obſcurum, quam nativa perſpicuitate fluidum. Linguæ Græcæ emphaſin, & voces mire ſonoras exprimi ſatis ab interprete alia lingua non poſſe. Verba antiqua & rariora ſuo loco adhibita, poema ornare. Cum judicio his uſum eſſe Miltonum; imitatores autem ejus ineptos nimiis archaismis peccare. Omni ſtudio ſe eniſum, ut ſtilo facili ac

per-

Digitized by Google

perſpicuo characterem Homeri repræſentaret, ideoque amicorum cenſuris translationem ſuam, antequam ederetur, ſubjeciſſe. Denique feſtive reſpondet Daceriæ, quæ in editione ſecunda verſionis ſuæ Homeri (Pariſ. 1719) nonnulla ex præfatione ipſius in Iliadem male, ut ait, intellecta & detorta acerbius reprehenderat. Se ſub ſignis ejus militaſſe, & defenſionem divini Homeri adverſus omnes hujus ſeculi hæreticos ſuſcepiſſe, & tamen ab ea accuſatum, quod cauſam communem iniquiore cenſura prodiderit. Summum ſibi inter mortales poetam videri Homerum; ipſi vero Daceriæ homine majorem, impeccabilem & infallibilem. Nimia illam admiratione Homeri in transverſum rapi, ſe, quamvis ſit poeta, tamen enthuſiaſtam eſſe nolle: & quæ ſunt alia, quæ omittimus. Hæc tandem excipit index, recenſens imprimis, præter nomina propria, conſuetudines, & opiniones antiquorum, deſcriptiones & comparationes. Indici demum ſubjuncta eſt verſio *Batrachomyomachiæ*, ſed notis deſtituta.

NOVA LITTERARIA.

VIr Vener. *J. F. Oſterwald*, V. D. Min. Neocaſtri in Helvetia, cum audiviſſet, Londini ejus ſub nomine imprimi *Compendium Ethicæ Chriſtianæ*, quale ante aliquot annos, ut eo uteretur in Prælectionibus ſuis, concinnaverat, omnem quidem movit lapidem, quo minus liber hic vulgaretur, ipſo invito, quod ita nondum elaboratus eſſet, ut in lucem publicam prodire poſſet. At cum id impetrare non potuerit, publice tamen proteſtatur, ſe nec hujus, nec cujusvis alterius editionis, quæ ex MSptis ſuis prodire dicatur, Autorem eſſe, & ad ea provocat, quæ jam A. 1718 in Diario *Hiſtoire Crit. de la Rep. de Lettres* Tomo XVI p. 342 de libris ſuis profeſſus eſt.

Dresdæ Conſ. *Adamus Frid. Glafey* JC. R. Pol. Conſil. Aul. & Archivar. int. data ad Perill. & Excell. *Henricum de Bünau*, R. Pol. in ſupremo Senatu Eccleſ. Elect. Saxoniæ Præſidem, eidem Maj. Pol. a Cubiculis, item Juſtitiæ & Appellat. Conſiliis & ſupr. Curiæ Lipſ. Aſſeſſorem, Epiſtola in 4 typis impreſſa, conſilium ſuum aperuit de Hiſtoria Saxonica ſigillis illuſtranda; rogans ſimul eruditos, ut in eo negotio ſuppetias ſibi ferre non detrectent.

):(o):(

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Maji Anno MDCCXXVIII.

FOEDERA, CONVENTIONES, LITERÆ ET cujuscunque generis Acta publica inter Reges Angliæ & alios quosvis &c. ab ineunte Seculo XII ad noſtra usque tempora tractata; accurante ROBERTO SANDERSON, Generoſo.

Tomus XVIII.

Londini, per J. Tonſon, 1726, fol.
Alph. 9 pl. 7½.

OMnis fere ſpes decollaverat, continuatione tam inſignis operis fruendi, quod ob indices Tomo XVII copioſe ſubjectos, in Actis A. 1721 p. 509 indicavimus. Sed feſellit jucunde opinionem noſtram induſtria *Roberti Sanderſoni*; qui Privilegio Regio largiſſime munitus, ut ad ſcrinia arcana perſcrutanda admiſſus, opus vere Regium ad noſtra usque tempora perduceret, Tomum XVIII jam typis vulgavit, & ſpem fecit, ut reliqua pari cura collecta, quæ ad noſtrum pertingunt ævum, impoſterum quoque nobis polliceri queamus. Præſenti Tomo, ſerius licet ad nos delato, quæ continentur ſingularia, ne ullam Operis illuſtris partem a nobis eſſe neglectam poſſimus argui, brevibus nunc ſiſtemus.

Sub auſpiciis comparet Index Chronologicus conventionum, literarum, & quæ ſunt reliqua, hoc in Tomo ab A. 1625, regnante CAROLO I, usque ad finem A. 1626, primordia annorum Anglico more computando, exhibitarum. Continentur in eo commiſſio ſpecialis de continuatione Sigilli Regii ſub JACOBO p. I & II.
I paullo ante defuncto uſitati, donec aliud fuiſſet exſculptum, ne

Digitized by Google

mandatis CAROLI I præjudicium forſitan inde enaſceretur.
p. 8. Edictum Regium, quo *libri Latini* Oxoniæ vel Cantabrigiæ ſumma cum cura impreſſi, & apud exteros denuo prælo ſubjecti, ob errores craſſiſſimos ac detrimentum mercatoribus Anglicis inde
12. emergens, in Angliam apportari vetantur. Mandatum, quo Anglis jure retorſionis contra Hiſpanorum & Belgarum illis ſubjectorum naves ſubditosque uti permittitur, donec ipſis de damnis illatis
19, 831. fuerit ſatisfactum. Proclamatio, qua herba Nicotiana, excepta illa, quæ in Virginia aliisque Anglorum coloniis plantata fuerit, in Angliam advehi prohibetur, & advecta jam, ſub pœna commiſ-
20. ſi, aliorſum deportari mandatur. Literæ *avocatoriæ*, quibus Angli, Imperatori, Regi Hiſpaniæ, vel Archi-Ducibus in Belgio terra marive militantes, domum redire quantocyus jubentur. Man-
21. data, ne alumen ab exteris advehatur; & ut abuſus circa nitri &
23, 813. pulveris nitrati fabricas tollantur. Edicta Regia de ædificiis Lon-
33, 98, 826. dini extruendis, eorumque locationibus, quo præſertim inhibetur, ne Londinum novis ædibus adaugeatur, neve intra unicam domum plures uno conductores recipiantur, cum civitate incolis o-
37. nerata lues peſtifera ſit metuenda. Ex Decreto Regis edocemur, illos, qui contumaces cultui divino in æde ſacra non interfuerint, pro quolibet menſe ſumma viginti librarum Anglicarum fuiſſe
66. multatos. Commiſſio Regia monſtrat inſignem curam, quæ ad promovendos metallariorum labores, & impedimenta quævis amovenda fuit impenſa, ut mineræ nobiliores in Comitatu Cardiganenſi intra fines Walliæ, haud infelicibus auſpiciis tentatæ, ulterius perveſtigarentur; licet hodie plumbum tantum erui ex iſtis
72. fodinis, conſtet. Sequitur Proclamatio Regia, qua coloniæ Anglorum in Virginia, a Societate huc usque adminiſtratæ, ob plura
77. incommoda Præſidi Regio commendantur. Literæ ad legatum apud Batavos degentem, quibus ipſi injungitur cura, ut Anglis damna in Amboina illata reſarciantur, & fœdus cum Batavis ad
78. terras Palatini recuperandas pangatur. Mandatum, quo vetantur
199, 120 ſq. omnes ob luem Londini graſſantem, ad curiam Regis intra 12 milliaria accedere, niſi quibus illud ſpeciatim fuerit injunctum.
82. Commiſſio de augendis lanæ opificiis & pannorum textura, ut & piſcatione maritima, quæ ſimul exterorum merces, quibus facile

cile carere poſſint Angli, in regnum apportari, pecunia vero ſub ſpecie commerciorum præſertim a Societate Indica Orientali avehi vetatur. Conceſſio argentifodinæ Muglisbienſis in Comitatu Palatino Epiſcopatus Dunelmenſis, Duci Buckingamiæ facta, ea tamen lege, ut decimam argenti partem ærario Regio inferret. p. 90.
Edictum, quo homines vilioris conditionis, ſuſpectæ vitæ ſive levis notæ macula laborantes, aula exire jubentur. 94.
Mandata, ne monetam e cupro minutulam cudere, niſi Regia autoritate, licitum ſit, quo jure ante Jacobi I tempora quivis pro lubitu fuerat abuſus. 108, 145.
Edictum, ut ſtrumis laborantes & Regio tactu ſanari cupientes Paſchatos & S. Michaelis Feſto ſaltem ad Regem accedant, teſtimonio Parochi ſui muniti, ne una jam vice tacti pluries iſto medicamine abutantur. 118.
Gratia Guilielmo Andreæ facta, ob neglectum cultum divinum, qua mulcta per leges irrogata ipſi remittitur. 140.
Conceſſio Generoſis Cameræ Regiæ privatæ indulta, ut omnes, quibus collati fuerint Archi-Epiſcopatus, 10 libras Sterl. Epiſcopatus, 5 libr. honores Ducum 20 libr. Marchionum 20 libr. Comitum 10 libr. Vice-Comitum 8 libr. Baronum 6 libr. 13 Shill. & 4 *pences*, Baronettorum 5 libr. Equitum 5 libr. officia Magiſtratus Civici 5 libras eisdem perſolvant. 146, 305.
Hinc comparent Mandata, quibus Buckingamius Claſſi & exercitui, Palatino auxilio propediem mittendo, præficitur. 171, 181.
Commiſſio Theſaurario aliisque demandata, ne terrarum quarundam oppignoratarum poſſeſſionem ultra terminum *nonaginta novem annorum, ſuper tres vitas (annis nimirum triginta & uno) determinabilem*, concedant. 173.
Edictum de liberis extra regnum e Seminariis Pontificiorum revocandis, & Clero Pontificio ex Dominiis Anglorum ejiciendo: cui quidem rei, velut pactis dotalibus cum ſorore ſua initis adverſæ contradixit Rex Galliæ; verum rebelles ſaltem, turbasque minitantes Catholicos, non homines quietis amantes, hæc tangere Carolus I reſpondit. 179, 256. 222, 223.
Deinde ſiſtuntur jus retorſionis adverſus Hiſpanos piratas Anglis conceſſum: 189, 222, 314.
modus procedendi in cauſis ad Stellatam Cameram pertinentibus: 192.
Mandata Legatis Anglicis data, ut fœdus cum Gallis contra Hiſpanos & invidendam Auſtriacorum potentiam pangant, & ſecuritatem Reformatis in Gallia concilient: 207, 257.
uti & Legatis ad Batavos, ut ſociatis cum Anglorum Regno viribus 209.

Digitized by Google

Hiſpanos adoriantur, & Daniæ Regi, Cæſareos oppugnanti, ære
p. 211. armisque præſto ſint: illis autem, qui ad Danos Suecosque fue-
rant ablegati, ut Danis 6000 peditum, & 1000 equites cum appa-
ratu bellico, aut 30000 librarum Sterl. ſingulis menſibus, ſi id
212. magis arriſerit, ſocietatis nomine promittant: Suecis denique
pericula ab Auſtriacis, Bavaris Polonisque extimeſcenda ob ocu-
los ponant, eosdemque ut ſepoſitis cum Dano litigiis, Hiſpano-
rum naves a ſuis portubus arceant, eorundemque portus in Flan-
dria ſitos, ſociata cum Anglis, Danis, Batavisque manu expu-
239. gnent, hortentur. Inde exhibetur Mandatum ad cuſtodem Sigilli
Regii, ut omnia ſuperiorum Regum & Reginarum privilegia ſibi
oblata, exceptis diplomatibus Richardi III, conſenſu Parliamenti
non firmatis, Regio Sigillo denuo muniri curet. Aliud Buckinga-
236, 246. mio datum, ut inſigni parte theſauri Regii ex gemmis pretioſiſſi-
mis & vaſis aureis conſtante pignori data, ter centum mille libra-
rum monetæ Anglicæ ab Ordinibus Belgarum generalibus eo-
rumve ſubditis mutuo ſumat; unde de penuria Regis cognoſci
251. poterit. Edictum, quo Anglis omni commercio cum Hiſpanis
259. & quibusvis eorundem ſubditis interdicitur: & ut omnes Hiſpa-
norum aut peregrinorum eo tendentium naves rebus ad bellum
267. aut victum neceſſariis onuſtas expugnent, jubentur. Conceſſio
indigenatus Merico Caſaubono facta. Interdictum, ne tempore
quadrageſimali & diebus Veneris carne ſed piſcibus ſaltem veſcan-
268, 822. tur cives, ut tum carnes in uſum navigantium ſufficiant, tum
309. piſcatio maritima promoveatur; niſi a Rege ipſo vel Epiſcopo fue-
rit diſpenſatum. Exhibentur poſtea Rotuli Parliamenti, anno pri-
335, 439. mo Caroli I habiti, ut & Parliamenti alterius eodem anno habiti,
439, 565. una cum declaratione Regia de cauſis hujus fruſtranei conventus
ob turbida quorundam conſilia. Diſpenſationes plures, ex quibus
659. perſpeximus, Clericos juxta ordinationes Eccleſiæ Anglicanæ
quotannis ſaltem ad tredecim conciones in Eccleſia ſua habendas
672. eſſe obſtrictos: præterea quendam ex ſoluto & ſoluta natum, &
ab Archi-Epiſcopo Cantuarienſi, Rege id ratum habente, legiti-
matum, ad Presbyterii & Diaconatus honores fuiſſe admiſſum.
721. Sequuntur inter alia interdictum, ne ſcripta turbulenta Parliamen-
780, 565. ti haud ita pridem diſſoluti typis vulgentur: commiſſio Georgio
Fride-

Digitized by Google

Friderico Marchioni Badenſi data, ut exercitu 4000 peditum, &
1000 equitum coacto, Palatinum contra Hiſpanos eorumque ſo-
cios juvet: varia Reſcripta, quibus ob ſummam ærarii inopiam p.786,750.
libertas conceditur, terras reditusque Regios ad certos annos lo- 806.
candi, aut ſub ſpe *Reverſionis* lege Feudali vendendi: Commiſ- 791, 807.
ſio Regia ad pacem cum Saleenſibus piratis concludendam, redi-
mendos captivos, & mercimonia inſtituenda; Edictum, ut No- 798.
biles prædia poſſidentes, & in civitatibus, Londini maxime, de-
gentes, neglecta nimium œconomia & hoſpitalitate, ad ſua rever-
tantur: Mandatum, ut Sacerdotes Romanenſes, qui clandeſtine 801.
ſua dogmata dilataverant, Gallorum precibus liberati, navibus in
Galliam transvehantur: Edictum, quo Anglis jure Retorſionis uti 802,825.
contra Gallorum piraticam permittitur: interdictum de corio 811.
non exportando: ſolutio 2000 libr. Sterling. annuarum, Duci
Holſatiæ ad præſtanda auxilia promiſſa, ex reditibus Regiis dinu- 816.
meranda: Commiſſio, ut ab omnibus Angliæ incolis ad onera 836.
belli ſuſtinenda pecuniam mutuentur Delegati. Ceterum ut ſum-
mo publicæ & literariæ rei emolumento Tomi hunc inſecuturi
Cel. *Sanderſoni* cura laudatiſſima quantocyus, quoad fieri poteſt,
lucem aſpiciant, ex animo vovemus.

A COLLECTION OF TRACTS.

i. e.

SYLLOGE TRACTATUUM QUORUNDAM, ad Jus privati Judicii, ſufficientiam Scripturæ S. & terminos communionis Eccleſiaſticæ ſpectantium, occaſione recentiſſimæ controverſiæ Trinitariæ editorum a THOMA MORGAN, M. D.

Londini, apud Joh. Osborn, & Thom. Longmann, 1726, 8.
Alph. 1 pl. 8½.

AGit cauſam Arianorum, contra ſtatores & defenſores doctrinæ Athanaſianæ de S. S. Trinitate, Cl. Autor, ſi non ſatis bene, certe ſatis argute, tractatibus hiſce ſtylo eleganti & multo ſale

condito,ſcriptis, quos antea ſingulatim, nunc vero retractatos uno
volumine edidit. Librum integrum curatius recenſere materia-
rum, quas pertractat, tum natura, tum varietas, præter inſtituti
noſtri rationem, vetat: dabimus tamen titulos ſingulorum tra-
ctatuum, ex quibus prudens lector facile conjiciet, quid de libri
p. 1. ipſius lectione ſperandum ſit. Tractatus autem hi ſunt: I Epi-
ſtola ad Tongium, Robinſonium, Smithium & Reynoldum, de
natura & conſequentiis Enthuſiasmi, continens obſervationes
nonnullas in *doctrinam de beatiſſima Trinitate ſtabilitam & de-*
43. *fenſam.* II Poſtſcriptum, cui occaſionem dedit Bradburii diſcur-
ſus ſub titulo: *Neceſſitas contendendi pro religione revelata.*
61. III Epiſtola altera ad eosdem, qua natura & conſequentiæ En-
thuſiasmi defenduntur, contra *Reflexiones* Samuelis Francourti,
103. *de certitudine & infallibilitate.* IV Defenſio Epiſtolarum præ-
cedentium, ad eosdem, contra Francourti *Enthuſiasmum retor-*
151. *tum.* V Abſurditas, quæ oritur ex oppoſitione fidei & rationis,
ſeu defenſio religionis Chriſtianæ, contra vim Enthuſiasmi, in re-
181. ſponſione ad orationem Bradburii *de Natura Fidei.* VI Funda-
menta & principia Chriſtianæ communionis, conſiderata in Epi-
ſtola ad Joannem Cumming, occaſione diſſertationis ab eodem
editæ: *de authoritate conſequentiarum, quæ ex Scriptura S. eli-*
255. *ciuntur.* VII Epiſtola ad Richardum Blackmore, occaſione libri,
ab eo publici juris facti, ſub rubro: *larva Arianis hodiernis de-*
323. *tracta.* IIX Refutatio falſorum principiorum a Joſepho Pykio
aſſumtorum & applicatorum in libro, qui inſcribitur: *candi-*
dum examen præcipuarum difficultatum, quæ tam Trinitario-
rum, quam Arianorum, hypotheſin comitantur & afficiunt. Cui
additæ obſervationes quædam, in Richardi Blackmori, *juſta præ-*
judicia contra Arianam hypotheſin, una cum poſtſcripto: de
reali conſenſu Athanaſianorum & Socinianorum in controverſia
359. Trinitaria. IX. Epiſtola ad D. Danielem Waterland, occaſione
noviſſimorum ejus ſcriptorum pro defenſione hypotheſeos Atha-
389. naſianæ. X Epiſtola ad *Phileleutherum Britannicum*, ſub titulo:
441. *Enthuſiasmus deſperatus.* XI Appendicula præcedentis epiſtolæ,
occaſione libelli, cui titulus: *Comprehenſio deſperatior Enthuſi-*
asmo, qui libellus a *Petro Nisbet* conſcriptus eſſe fertur. XII Ap-
pen-

Digitized by Google

pendix altera Enthuſiaſmi deſperati, occaſione libelli novi ab eodem Nisbeto editi, ſub titulo: *Comprehenſio, confuſio.*

JOANNIS MARANGONI, PRESBYTERI VIcentini, Cathedralis Anagniæ jam Canonici, Theſaurus Parochorum, ſeu Vitæ ac monumenta Parochorum, qui ſanctitate, martyrio, pietate, virtutibus, dogmatibus, & ſcriptis Catholicam illuſtrarunt Eccleſiam.

Tomus I.

Romæ, ex officina Cajetani Zenobii, 1726, 4.
Alph. 3.

PAſtorum Eccleſiæ, quos *Parochos* vulgo vocant, tam difficilem eſſe conditionem, ut pauci ſalute beentur æterna, cum plures Eccleſiæ Patres pronuntiarint, cumque hodie nonnulli ad id confirmandum urgeant, perpaucos ex immenſo iſto Parochorum numero in Sanctorum Faſtis inveniri; Reverendus Autor ſtatuit errorem hunc refellere, & eos in medium proferre, quos vel Pontifices in cenſum Sanctorum adſcripſerunt adſcribendosve judicarunt, vel privata bonorum pietas titulo *Sancti* aut *Beati* condecoravit. Nec vero ſoli curioſitati ſatisfactum ivit Noſter, ſed hunc quoque credidit ſui laboris fructum fore, ut Parochi hodierni ſanctorum ſuperioris ævi Parochorum geſta legentes, imitari ſtudeant laudabiles eorum mores. Venit enim ei in mentem, quod Bellarminus Epiſcopo cuidam, quanam via ad implenda officii ſui munia facillime pervenire queat, roganti, reſpondit: *Legito*, inquiens, *vitas ſanctorum Epiſcoporum ac relegito. Hanc namque viam eſſe omnium expeditiſſimam, proprio didici experimento.* Ceterum quæ hic tradit, ex ipſis ſe fontibus ſemper hauſiſſe ait, ipſorumque ſcriptorum verba retinendo fidelem, quam diſertum, hiſtoricum videri maluiſſe. Quod ſi quis queratur, ſcriptoribus doctis & accuratis permixtos hic eſſe minus bonos, ei reſpondet, non ſæpe id a ſe factum eſſe, ac nonnihil eſſe concedendum privatis popu-

populorum traditionibus, nec ſpiritum devotionis critica hiſtoriarum vulgo receptarum cenſura exſtinguendum.

Totum Opus tribus Tomis conſtabit, quorum hic *primus* quatuor libros habet. Ac primus quidem liber triginta octo continet Capita, quorum *primo* de origine ac dignitate Parochorum agitur. Judicat ſcilicet Rev. Autor, Parochos ſucceſſiſſe LXX diſcipulis Chriſti, cum Papa ſit ſucceſſor Petri, & Epiſcopi ſint ſucceſſores reliquorum Apoſtolorum. Eorum dignitatem ex eo confirmat, quod & interfuerint olim ſubſcripſerintque Conciliis, & immediate in gradum Epiſcopalem evehi conſueverint, & poteſtatem habuerint excommunicandi, & ſtola, jurisdictionis ſigno, diſcreti ſint a ceteris presbyteris. *Cap. II* docet, primum Parochum in V. T. fuiſſe Abelem, in N. T. Chriſtum ipſum. Nec hinc ſolum elucere nobilitatem parochialis muneris, ſed ex eo etiam, quod parochis commiſſæ ſint animæ tam multorum hominum. Unde cum Chryſoſtomo concludit, Parochos ipſis regibus dignitate anteire, quippe corporalia duntaxat adminiſtrantibus: eoque minus dubitat, eorum nobilitatem eſſe ſuperiorem quavis nobilitate ſeculari. *Cap.III* ex hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcriptoribus copioſe demonſtrat, presbyteros primorum decem ſeculorum fuiſſe parochos, id eſt, curæ animarum adminiſtrandæ præfectos. *Cap.IV* veſtigia ſequens Thomaſſini & Morini, quorum e fontibus ſe hauſiſſe non diſſimulat, probat, Chorepiſcopos fuiſſe parochos a ceteris parochis nonniſi quibusdam Epiſcopalibus privilegiis diſtinctos. *Cap.V* de titulo *Parochi* agens, *parochiam* dictam eſſe putat quaſi *paræciam*, hoc eſt, *accolarum conventum.* Sed infra in *Addendis* p. 482 monet, ſe hic confudiſſe *parochiam* cum *paræcia*. *Parochiam* enim dici a παρέχω, unde *parochus*, id eſt, præbitor & copiarius; at *paræciam* eſſe a παροικέω, & ſignificare cœtum hominum una habitantium. *Cap. VI* recenſet eas Eccleſias, in quibus Capitulum ſeu Canonici exercent *parochialem* curam animarum, & quidem vel per ſe ipſos, vel per vicarios. Pari modo *Cap. VII* & *VIII* diſſerit de cathedralibus, itemque de collegiatis Eccleſiis curam parochialem annexam habentibus, & utrarumque catalogum exhibet, in quibus Archipresbyteri ſunt parochi. *Cap. IX, X, XI, XII, XIII & XIV* oſtendit, in Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiis nonnullis Archidiaconos ſungi munere parochiali, in quibusdam Decanos & Priores cathedralium Eccleſiarum, in aliis Præpoſitos talium Eccleſiarum, in aliis Cantorem vel Theſaurarium ſive Sacriſtam. *Cap. XV* titulum Archipresbyteri conſiderat, tributum Parochis cum urbanis, tum ruralibus eccleſiarum collegio Canonicorum carentium: itemque titulum Decani ruralis. *Cap. XVI* de *Plebani* titulo verba facit, quem in eo ait differre a Parocho, quod hic uni, ille pluribus præfectus ſit Eccleſiis. *Cap. XVII* Præpoſitos eccleſiarum non Cathedralium exhibet parochiale munus exercentes. *Cap. XIIX* titulum contemplatur *Curati* ſive *Curionis*, quod ſolet ſynonymum eſſe Parochi. *Cap. XIX* & *XX* agit de vicariis tum perpetuis, tum amovibilibus, Parochialium Eccleſiarum, & de Adjutoribus Parochorum, ac Portionariis, inde dictis, quod portionem aliquam accipiunt fructuum Parochialium. *Cap. XXI* docet, Rectoris titulum alicubi tribui Parochis, & *Cap. XXII*, nonnullis locis Decanos vocari Parochos illos, qui decem aliis ſuæ viciniæ presbyteris præſunt. *Cap. XXIII* titulum *Paſtoris* illuſtrat Parochis tribui ſolitum. Eſſe, ubi Parochus vocetur *Prior*, vel *Parochus primitivus*, hoc eſt, primarius, ſubjectos ſibi habens parochos alios; vel *Cappellanus*, vel *Abbas*, vel *Cuſtos*, diſcere licet e *Capitibus XXIV*, *XXV*, *XXVI* & *XXVII*. *Cap. XXVIII* docet, Abbates, Priores, & Monachos Ordinis S. Benedicti conſtitui ſolere parochos, & magnum exhibet hujus generis Parochorum catalogum: idemque *Cap. XXIX* exponit de parochis Ordinis Præmonſtratenſis. *Cap. XXX* de Commendatariis agit eccleſiarum Parochialium. *Cap. XXXI* inquirit, an Miſſionarii Apoſtolici ſint in numerum Parochorum referendi, idque verum eſſe, pronuntiat. *Cap. XXXII* oſtendit, Parochos etiam extra urbem Romam olim aliquando *Cardinalis* titulo præditos fuiſſe, & hinc *Cap. XXXIII* de dignitate S. R. E. Cardinalium diſputat, eosque docet usque in medium ſeculi undecimi Romæ adminiſtraſſe munus parochiale. Hac occaſione delabitur ad eam quæſtionem, ad quosnam pertineat electio Papæ, ſi forte accidat, ut, defuncto Papa, nullus Cardinalis ſit in vita: ac cenſet, tum Parochorum urbis Romæ fore, eligere novum Pontificem. *C. XXXIV* exhibet catalogum Presbyterorum tum Cardinalium, tum non

Digitized by Google

Cardinalium, qui in titularibus urbis Romæ eccleſiis parochiale munus adminiſtrarunt a S. Petro usque ad Silveſtrum Pontificem: quem Catalogum *C. XXXV* continuat usque ad A. 1050. Profert hac occaſione judicium ſuum de *Jacobi Corelli, Colonienſis*, qui A. 1406 Romæ vixit, *Chronico MS. Pontificum & Cardinalium a S. Silveſtro usque ad Gregorium XII producto*, ac pluribus argumentis manifeſtum facit, tradi in eo incerta, fabuloſa, & plane conficta, adeoque illud Chronicon fide indignum eſſe. Et hæc quidem cum ſcriberet, non dubitabat, Corellum eſſe verum autoris nomen. At inferius *lib. II cap. IX p. 322* narrat, ſe tandem in Allatii *Animadverſionibus in libros Alphonſi Ceccarelli* verum Corelliani Chronici conditorem reperiſſe, famoſum ſcilicet illum ipſum impoſtorem, Ceccarellum, quem conſtat ſub Papa Gregorio XIII Romæ, poſtquam Inſtrumenta publicam fidem adulterantia ſuſtinuiſſet confingere, capitis pœnas eo nomine luiſſe. *C. XXXVI* Autor noſter Pontificum Romanorum catalogum producit eorum, qui prius fuerant Parochi. Horum etiam ſcripta recenſet duce (id quod ipſe fatetur,) Auguſtino Oldoino in *Athenæo Romano*. Fuerunt autem hujus generis Pontifices octoginta ſex, inter quos ultimum locum tenet Hadrianus VI. Horum e ſcriptis unam commemorare lubet Æneæ Sylvii ſive Pii II epiſtolam, p. 155 exhibitam, & ad Carolum Cyprianum exaratam, in qua graviter dolet, ſe juvenem edidiſſe *Hiſtoriam amorum Euryali & Lucretiæ*, iſtumque librum abjici jubet ac reſpui. Docet hic etiam Noſter, A. 1524 ex officina Oporini, Baſileenſis typographi, prodiiſſe ejusdem Papæ carmen, inſcriptum *Antidotum ad præcedentem Euryali & Lucretiæ hiſtoriam*, cum *Proſa ejusdem Antidoti*. *Cap. XXXVII* exhibet Cardinales ab A. 1050, qui prius fuere Parochi. Horum & ſcripta enumerat & vitas paucis deſcribit. Hic igitur occurrunt (ut clariſſimos omnium laudemus,) Cæſar Baronius, Cœleſtinus Sfondratus, Franciſcus Ximenius, Franciſcus Zabarella, Guilielmus Sirletus, Joan. Gropperus, Joſephus Saenz de Aguirre. Tandem *C. XXXIIX* producuntur Cardinales aliique viri Principes eccleſiarum parochialium Commendatarii.

Libro ſecundo proferuntur ordine alphabetico vitæ parochorum, qui *ſanctorum* vel *beatorum* titulo a ſede Apoſtolica, vel ejusdem

dem aut Epiſcoporum tolerantia a particularibus eccleſiis vel ab antiquis ſcriptoribus decorantur. Quorum etſi magnum exhibet catalogum, facile tamen credit, ſe majorem numerum ſilentio præteriiſſe ob hiſtoricorum monumentorum penuriam. Nos & hinc excerpemus clariſſimos, eorumque nomina producemus, ut ſciant lectores noſtri, ubi plura de ſingulis cognoſcere queant. Prodit igitur hic Anſcharius, Archiepiſcopus Hamburgenſis & Bremenſis; Anſelmus, Archiepiſcopus Cantuarienſis; Auguſtinus, cujus vitam a quatuor viris ſingulari cura deſcriptam eſſe Noſter ait, a Poſſidio, ab Aloyſio Torello in *ſeculis Auguſtinianis*, a Gabriele Pennoto in *Hiſtoria tripartita ſacri ordinis Clericorum Canonicorum, libro primo*, & nuper a Cæſare Benvenuto a Crema, Canonicorum Lateranenſium Abbate, octo libris A. 1723 in 4 impreſſis in oppido Præneſte; Baſilius M. Cyprianus; Franciſcus Saleſius; Hieronymus, quem Cardinalem fuiſſe, e plurium teſtimoniis probatum it veterum ſcriptorum, laudans etiam Alphonſi Ciaconi A. 1584 Venetiis editum librum *ſuper Cardinalatu S. Hieronymi;* Jacobus de Vitriaco; Joannes Gerſon; Chryſoſtomus; Winfridus ſive Bonifacius, Archiepiſcopus Moguntinus & Martyr. *Libro III* ſiſtit quinque parochos, quorum beatificationis vel canonizationis cauſa nunc verſatur in ſacra Congregatione rituum, eorumque vitas exhibet confectas autoritate Papæ. Hos quidem tamdiu nobis licebit ſilentio præterire, donec ſolennis canonizatio clariores eos reddiderit ſicut in cœlo, ita & in terra. Denique *libro quarto* Rev. Autor eos exhibet parochos, qui Miſſionarii facti martyrium ſubierunt inter infideles vel hæreticos. Toti operi *p. 469–489* ſubjiciuntur *Corrigenda & Addenda*, in quibus p. 470 ſq. reperimus vitam Melchi. Kleſelii, & p. 472 ſq. vitam Stanislai Hoſii, Cardinalium. Illud poſtremo tacere nolumus, eſſe in manibus noſtris ſchedulam, ſecuturorum duorum Tomorum argumenta repræſentantem. Scilicet ſecundus Tomus libros continebit tres, quorum *primo* exponentur vitæ parochorum 1500 & amplius, ad Epiſcopalem dignitatem evectorum; *ſecundo* parochorum eruditione clarorum, cum catalogis operum & editionum eorundem; *tertio* eorum parochorum, qui religiones, congregationes, eccleſias, vel alia pia loca fundarunt.

Digitized by Google

Tertii Tomi priore libro vitæ proferentur parochorum illorum, qui cum ſanctitatis opinione ex hac vita emigrarunt, item qui victimæ caritatis effecti, tempore peſtis in proximi ſalutem ſe morti obtulerunt; poſteriore ducenti autores & amplius nominabuntur, qui de Parochis & eorum officio ſingulares libros conſcripſerunt.

DE LEGIBUS HEBRÆORUM RITUALIbus & earum rationibus Libri IV, Autore JOAN. SPENCERO, S. T. D. Eccleſiæ Elienſis Decano & Colleg. Corp. Chriſti apud Cantabrig. Præfecto. Editos, MSS. cum teſtimoniis autorum laudatis recenſuit, & indices adjecit LEONARDUS CHAPPELOW, S. T. B. Coll. S. Johan. Cantabr. Socius & Profeſſor Arabicus.

Cantabrigiæ, apud C. Crownfield, 1727, fol.

Alph. 14.

NE actum acturi, aut poſt Homerum Iliada ſcripturi videamur, tribus prioribus hujus elaboratiſſimi Operis voluminibus hic denuo recenſendis jure ſuperſedemus, utpote quorum ſummam menſe Martio A. MDCLXXXVI in Actis noſtris jamjam fuiſſe exhibitam, in memoriam revocamus; quamobrem quemvis novarum ac ſingularium, quas in lucem orbis eruditi *Spencerus* propoſuit, opinionum pernoſcendarum ſtudioſum lectorem eo nos ablegantes nemo reprehendere poterit. In ſingularibus vero hujus recentiſſimæ pariter, ac nitidiſſimæ editionis, de qua poſt Autoris fata *Leonhardus Chappelow*, Profeſſor Arabicarum literarum hodie Cantabrigienſis, præclare meritus eſt, breviter ſummatimque recenſendis noſtra in præſenti verſabitur opera. Aucta enim hæc eſt non modo paſſim, ut infra docebimus, ſed & imprimis ea commentatione, quam ipſe *Spencerus*, ut in modo allegata recenſione noſtra jam annotavimus, olim promiſerat, ita quidem, ut illa *Libri IV* hic occupet locum, in quo *de ritibus & inſtitutis Hebræorum a gentium uſu de-*

ſum-

Digitized by Google

ſumptis, nullibi vero a Deo praeceptis aut ordinatis, fuſe diſſeritur.

Quemadmodum nimirum Clariſſimus *Spencerus* in *tribus*, quos primum ediderat, *Libris* ingenio ſuo intemperanter abuſus erat, dum evincere volebat, ipſum Deum ex religioſis gentilium, maxime Ægyptiorum, cerimoniis nonnullas, immo plurimas, ſed ab adhærente gentiliſmi fece cultuque profano purgatas, ad ſacrum transtuliſſe uſum: ita in hoc *quarto* volumine omnem eruditionis ſuæ apparatum eo contulit, ut ſibi aliisque perſuaderet, eccleſiæ Judaicæ antiſtites œconomiam & συγκατάβασιν iſtam divinam imitatos, nonnulla profanæ gentis inſtituta in ſua ſponte admiſiſſe ſacra, adeo, ut rituum Judaicorum ex paganis fontibus derivatorum alii præſcripto ipſius optimi maximique Numinis deberent originem, alii vero ex imitatione populari, quam piam tamen & prudentem in *præfatione* honoris cauſa nominat, ſine diſerto Dei juſſu in cultum Judæorum publicum dimanaverint. Abſolvitur, ut ad rem propius deveniamus, hic ipſe liber XV *Capitibus*, ubi ejusdem generis Hebræorum cerimoniæ, ſine divino nutu, ſola præſulum autoritate introductæ, ſigillatim commemorantur.

Et *Capite* quidem *I* congregatio fœminarum ad oſtium tabernaculi *Exod. XXXVIII* memorata exempli gratia profertur: cui conjecturæ ut ſpecies aliqua veritatis concilietur, ad Ægyptias fœminas, in Iſidis potiſſimum & Cereris cultu occupatas, provocatur, adjectis argumentis, exploſisque objectionibus. *Cap. II* aquæ libationem *1 Sam. VII, 6, 2 Sam. XXIII, 16, Joh. VII, 37, 38* proponit, hujusque originem ex Ægyptiorum, Syrorum, Romanorum, Græcorumque conſimili ritu deducit. *Cap. III* Autor Muſicen, eandemque & vocalem & inſtrumentalem, ex gentili ſuperſtitione in Judaica ſacra translatam eſſe contendit, hancque ſententiam ſuam maſcule vindicatum ivit. Idem *Cap. IV* ſaltationes atque choreas in ſacrificiis, hilaribusque & feſtis diebus, maxime in σκηνοπηγίας ſolemnitate, uſitatiſſimas, non ex Dei præſcripto, ſed e profana gentium paganarum ſuperſtitione ad Judæorum tranſiiſſe uſum, affirmare eo minus veretur, quo exploratius ipſe habet, ejusmodi ſaltationes, ubi una cum fœminis viri commiſce-

Digitized by Google

bantur, laſciviæ & licentiæ populari utramque patefeciſſe feneſtram. *Cap. V* ramorum circumgeſtationem, in feſto tabernaculorum uſu receptam, cujus *Joſephus* lib. 3 antiqu. cap. 10, & *Maimonides* in Lulabh. cap. 7 §. 23, mentionem faciunt, cum iis ramis, quos in honorem Minervæ circumferebant θαλλοφόροι, & cum Attica feſtivitate, quam ὀσχοφόρια vocabant Athenienſes, aliisque gentilium huc pertinentibus inſtitutis comparatam, ex iisque derivatam, prolixe exhibet. In *Cap. VI* lucernarum accenſionem in Sabbathis & encæniis maxime obſervatam, & *Cap. VII* vinctorum liberationem, quæ in feſto Paſchatis accidebat, *Joh. XIIX, 39*, a gentilibus accepiſſe Judæos, haud parum luculenter traditur. Cumprimis *Caput VIII* vel propterea memorabile eſt, quod non ſolum Judaica in tabernaculo & templo uſitata, ſed & Chriſtiana antiqua, templa, altaria, martyrumque ſepulchra circumeundi conſuetudo, a gentilibus orta cenſeatur, quippe cum & hi circa templa, idola, altaria, heroumque ſuorum deambulaverint ſepulchra. *Cap. IX* in cerimoniarum a Judæis ſine divino nutu e gentium ſacris arceſſitarum numerum referuntur ritus funebres & ſepulchrales, ſigillatim 1) tubicinum uſus in exſequiis, 2) defuncti lotio, 3) compoſitio, 4) epulum funebre, 5) luctus funebris cerimoniæ, 6) ſepulchrum circumeundi ritus, & denique 7) pyramidarum erectio. *Cap. X* ritus in deferendis Hieroſolymam primitiis obſervatos, *XI* nudipedalia cum ſacerdotum, tum gentis totius, *XII* lotiones Hebræorum quotidianas, easque partim totales, partim partiales ante prandium, *XIII* purificationes ſeu baptiſmum, 1) quoad initiationem, 2) expiationem, 3) ſanctitatem vel regenerationem, 4) purgationem, *XIV* annuam encæniorum celebrationem, & *Cap. XV* denique morem Judæorum orandi verſus templum recitat, eo conſilio, ut omnia hæc inſtituta ab Hebrææ gentis præſidibus, injuſſu Dei, a commentitiorum Deorum cultoribus petita, & ad cultum vero Numini exhibendum translata fuiſſe, extra omnem, prout Autoris quidem noſtri ſententia fert, dubitationem collocetur.

Atque hæc eſt ſumma *libri quarti Spenceriani* operis recens editi, cujus recenſendæ fidem nos initio dedimus. Singularis *Spenceri* opinio, quam, tanquam Helenam ſuam, novis hic exor-

navit

navit pigmentis, uti a nobis ſub examen haud revocari potuit, ita quin varias eruditorum ſit expertura cenſuras, nulli dubitamus; quandoquidem eandem in tribus prioribus libris propoſitam perpaucorum promeruiſſe calculum, conſtat inter omnes.

Proximum eſt, ut, quæ operi adjecta eſt, pereruditam *de natura & origine phylacteriorum Judaicorum*, ab Autore itidem jam dudum promiſſam, Diſſertationem contemplemur. Phylacteria inter præcipua pietatis Judaicæ indicia vel inſtrumenta jure meritoque connumeranda eſſe, ex *Chaldæi Paraphraſtis*, ac *Maimonidis* teſtimoniis, ut & celebratiſſimis Judæorum effatis, in præfatione evincitur. Quemadmodum vero tria ſunt Phylacteriorum genera, nimirum טטפות quæ capiti, תפילין quæ manibus, & מוזות quæ poſtibus affigebantur; ita non niſi de duobus iſtis, quæ primo loco nominantur, hic inſtituitur tractatio: quorum *Cap. I* fabrica, id eſt, materia & forma indicatur, adjectis, majoris perſpicuitatis ergo, & Phylacterii capitis, & Judæi precibus attenti, adeoque תפילין, טלית & ציצית inſtructi, imaginibus. At *Cap. II* Nomina 1) Hebræa טטפות & תפלים 2) Græca, *φυλακτήρια* & *ἀσάλευτα*, enucleantur. Porro *Cap. III* Phylacteriorum origo non Deo tribuitur, contra quam *Juſtinus Martyr*, *Hieronymus*, *Theophylactus*, aliique recentiores eruditi opinantur, verum potius *Cap. IV* 1) e certis ſacræ Scripturæ locis, quæ hic ab abuſu vindicantur, perperam intellectis, 2) ex amuletis, laminis aut chartulis, quæ characteribus ethnicis & magicis exaratæ erant, conſimilibusque gentilium ritibus in eccleſiam Judaicam propagatis deducitur, additurque 3) hujus conjecturæ defenſio. *Cap. V* uſum & intentiones horum Phylacteriorum religioſas ac ſuperſtitioſas, & *VI* antiquitatem, quæ ſub exeuntis Judaismi tempora refertur, ob oculos ponit. Tandem *Cap. VII* huic ipſi diſſertationi finis imponitur corollario, in quo ex doctrina de Phylacteriis concluditur, Judæos profunda ſcripturarum, linguarum, antiquitatum ethnicarum, propriarumque traditionum ignorantia laborare.

Præter inſignes has, quas hactenus commemoravimus, acceſſiones, *libro* etiam *primo* pariter, ac *ſecundo*, nonnulla nova capita, & eo quidem ordine, quo Autor voluit, ab Editore interſerta, exhi-

exhibentur: ubi ſemel electa hypotheſis, Deum videlicet ipſum, idololatriæ velut indirecte obviam iturum, cerimonias Judaicas tantum non omnes a profanis Deorum cultoribus depromſiſſe, nova capit præſidia. Ita enim ſtatim *Lib. I Cap. II*, quod integrum de novo adjectum eſt, ex inſtituto evincitur, Decalogum non pro norma vitæ morumque univerſali admittendum, verum genti duntaxat Iſraeliticæ promulgatum divinitus eſſe, idololatriæ præcavendæ & eradicandæ gratia; id quod 1) de prioris, 2) de alterius tabulæ præceptis oſtendit Autor, ſibique hac ratione, 3) viam paravit ad comprobandum, leges quoque rituales eodem conſilio a ſupremo legiſlatore fuiſſe datas: qua de re poſtea expoſuit. Ejusdem libri *Cap. VI* docet, per legem Moſaicam gentium profanarum ab Iſraelitis, tanquam אנשי קדש *Exod. XXII, 31*, factam eſſe ſeparationem, eamque 1) politicam non minus, quam naturalem; hancque 2) idololatriæ etiam fuiſſe impedimento. Qua occaſione 3) lex illa perobſcura *Deut. XXIII, 2*, de ממזר, quæ vox, exploſis aliorum opinionibus, per *alienigenam*, *extraneum*, ſeu *gentilem* hic exponitur, lucem accipit, applicaturque 4) ad palmariam hypotheſin. Cui pariter corroborandæ *Cap. IX* inſervit, de feſtis Hebræorum ſeptiduanis, menſtruis, annuisque exponens, remque per ſingula eundo demonſtrans. Sic & *Cap. XIV* leges Judaici populi cerimoniales ſive rituales in medium affert, probatque, 1) eas valde oneroſas moleſtasque exſtitiſſe, præcipue cum 2) numeroſæ, inutiles, ſeveræ, ſumtuoſæ, operoſæ, novæque fuerint, indeque adeo conſequi, 3) ut idolorum cultui obſtiterint: tum 4) reſpondetur ad objectiones. Jungitur ſub finem hujus voluminis *nova Diſſertatio* de ratione legis uſuram prohibentis, *Exod. XXII, 25, 26, 27*, alibique promulgatæ, ubi, ſenſu & ſcopo legis indicato, potiores ejusdem rationes, *a parte Dei*, & *a populi Judaici, regiminis, terræ, religionis, legumque* aliarum ad politiam Hebræorum pertinentium indole ac natura deſumtæ, ſuppeditantur, ultimoque loco dubiis aliquot obviam itur.

Jam ad nova *Libri II* additamenta quod attinet, *Cap. VII* inter ea primum ſibi vindicat locum, ubi lex de juvencula in valle aſpera decervicanda, quæ *Deut. XXI, 3, 4* ſancitur, enarratis ejusdem cauſis, obiter modo, ac veluti per tranſennam explicatur. *Cap.*

XVI

Digitized by Google

XVI legem pertractat de variis divinationibus inhibitis *Levit. XIX*, *26*, in qua Ebræa vox נחשׁ latiori ambitu non ſolum ad *ὀφιομαντείαν*, ſed & ad *ὀρνιθομαντείαν*, reliquasque divinationes refertur. Subſequens *Cap. XVII* agit de temporum obſervatione *Levit. XIX, 26*, edocetque, hanc ea mente a Deo fuiſſe interdictam, ut *περιεργίαν* gentilium ſuperſtitioſam & magicam, qua dies certos aut albo aut nigro lapillo notabant, a populo Judaico depelleret. In *Cap. XXI* lex, quæ ad אובות *Levit. XIX, 31*, reſpicere Judæos vetabat, exponitur, ita quidem, ut, voce אבות de Spiritu Pythonico ſeu fatidico explicata, rituque conſulendi Pythones gentili, maxime Ægyptio, declarato, legis cautæ rationes reliquæ tractationis utramque faciant paginam, quas inter præcipua eſt, ne Iſraeliticus populus ob *Obboth* illos Ægyptios, virtutem propheticam mentientes, veros ac genuinos vates contemtui haberet. *Cap. XXII* vox משכית hoc eſt, lapis Syrorum & Ægyptiorum idololatricus, ex *Levit. XXVI*, *1*, erudite deſcribitur: ſicut & *Cap. XXIII*, *Levit. XXVI, 30*, alibique memorata במות ſeu Excelſa gentilium complectitur, quæ ſunt vel *naturalia*, id eſt, montes, in quibus exſtruebantur delubra, aræ, hujusque generis alia cultus profani inſtrumenta, vel *artificialia*, quo numero altaria, columnæque præaltæ habentur. Peculiari *Diſſertatione*, *Cap. XXIV* inſerta, de Tyriorum *Gammadim* ad *Ezech. XXVII, 10, 11*, tractatur, quo nomine ſimulacra parvula, eaque plerumque cubitalia, in domibus aut turribus paganorum, in earum tutelam erecta, inſigniri dicuntur. *Cap. XXV* חמנים *Exod. XXXII*, *1* illuſtrat, hacque appellatione ſtatuas vel columnas altiores, ligneas aut lapideas, ad Obeliſci vel Pyramidis Ægyptiacæ ſimilitudinem formatas, & ad Deorum cultum uſurpatas, indigitari probat. *Cap. XXVIII* legem de מצבה ab altaris confinio removenda ex *Deut. XVI, 21, 22* exponit, hancque, ſicut & reliqua hactenus recenſita, non niſi ad idololatriam averruncandam, a Deo prohibitam eſſe obſervat. Eodem quoque legem, qua Eunuchi ab Eccleſia Dei arcentur, *Deut. XXIII*, *1*, reſpexiſſe, *Cap. XXXIV* oſtendit, eamque vindicat.

Claudit alterum volumen propter argumenti ſimilitudinem

Dd Diſſer-

Diſſertatio nova, eaque lectu perquam jucunda, in diſtichon illud *Martialis* vexatiſſimum, *Lib. XI Epigram. 95*:

Ecce negas, juraſque mihi per templa Tonantis.
Non credo: jura, Verpe, per Anchialum.

Ex ipſa nimirum carminis connexione lucide apparet, fuiſſe Romæ poetam quendam Judæum, qui, cum *Martialis* puerum deperiret, quin etiam pædicaſſe ferretur, interpoſito per *templa Tonantis* jurejurando, ſe purgaturus erat. *Spencerus* noſter, *Seldeni*, *Grotii*, *Hammondi*, & aliorum de hocce juramento examinatis ſententiis, in eam tandem ipſe ingreditur opinionem, latuiſſe in eo ambiguitatem; quandoquidem Judæus ſubdolus non tam per templa *Jovis*, quam potius *Jovæ* juraviſſe videatur: ut adeo haud mirum ſit, cur is apud *Martialem* ſuam decoxerit fidem. Per *Anchialum* vero, celebrioribus doctorum ſententiis recenſitis atque rejectis, intelligit ipſum illum *Martialis* puerum: & *juramentum per Anchialum* eo nomine prætuliſſe Martialem, quod ei non credibile videretur, Judæum per huncce amaſium ſuum pejeraturum, eumque diris devoturum, cum ipſi metuendum eſſet, ne is ad iram provocatus, nudam apertamque veritatem proderet.

Subnectuntur indices rerum, locorum Scripturæ, & autorum Græcorum, Latinorum, Anglicorum, Hebræorum, Chaldæorum, Syrorum & Arabicorum, una cum eleganti operis Talmudici, *Miſchnæ*, & totius *Jad Chazakah* Maimonidis, diſpoſitione, ubi utrinque commendantur doctiſſimi viri, qui unam vel alteram partem Latine transtulerunt. Ceterum Clariſſimus Editor Autores allegatos ipſemet evolvit, errata in citando commiſſa correxit, nihilque a ſe deſiderari paſſus eſt, quod aut ad nitorem aut ad perſpicuitatem operis facturum exiſtimavit.

CURSUS PHILOSOPHIÆ ECLECTICÆ XXXVII Tabulis, iiſque paulo plenioribus delineatæ, a JACOBO WILHELMO FEUERLINO, Profeſſore Altdorfino.

Altdorfii & Norimbergæ, apud Jul. Arnold. Engelbrecht, 1727, fol.

Non

Digitized by Google

NOn ſunt logodædalicæ hæ Tabulæ, ſed ſucciplenæ, & Philoſophum eclecticum in nuce exhibentes. Uniuscujusque enim diſciplinæ philoſophicæ ſumma capita hic traduntur perſpicuo ordine & abdicatis, quantum fieri potuit, præjudicatis opinionibus. Ac prima quidem Tabula agit de Philoſophia in genere; ſubſequentes ſeptem perſequuntur Hiſtoriam philoſophicam; nona Philoſophiam theoreticam generatim conſiderat; decima & undecima Arithmeticam exhibent & Geometriam, una cum duabus tabulis æneis; ſequentes novem exponunt Phyſicam; vigeſima prima & ſecunda tradunt Pnevmaticam; duæ ſubjectæ Theologiam naturalem & Ontologiam ſiſtunt; vigeſima quinta contemplatur Philoſophiam practicam in genere, dividens eam in duas partes, quarum una actiones intellectus dirigit, altera actiones voluntatis; hinc tres ſequentes exhibent Logicam, vigeſima nona Criticam, trigeſima Didacticam; trigeſima prima & ſequens Ethicam; tres ſubſequentes Jurisprudentiam naturalem; poſtremæ duæ prudentiæ publicæ & privatæ regulas repræſentant. Non eſt noſtri moris, compendium compendii exhibere. Placet tamen pro ſpecimine nonnihil proferre. *Tab. XXI* ait, modum, quo per ſenſationes ideæ oriuntur, neſciri, rem tamen ipſam, quod ſcilicet ideæ inde oriantur, in dubium vocari non poſſe, adeoque vel ex eo labefactari ſyſtema harmoniæ præſtabilitæ, quod cum Scepticiſmo Idealiſtarum non pugnare exiſtimat. *Tab. XXII* ſpectra plurima deberi cenſet impoſturæ ſacerdotum & aliorum vafrorum hominum, ſuperſtitioſorum & nimis credulorum erroribus & fallaciis: tantam quippe vim eſſe imaginationis per varia infantiæ terriculamenta, aliorum relationes aliasque cauſas præoccupatæ, ut phantasmata fictitia a ſenſationibus veris, & ab his ſubſequentia præcipitata & falſa judicia vix ſatis diſtinguere liceat. *Multum ergo tribuerem*, inquit, *duobus imperterritis teſtibus ſine prævia communicatione idem expertis*. Caveri item jubet, ne relationibus S. Scripturæ falſum e præconceptis opinionibus affingamus ſenſum. Unde *1 Sam. XXVIII*, negat, Sauli viſum eſſe Samuelem, & Pythoniſſam, ſe ipſum videre dicentem, mentiri potuiſſe. De magis & ſagis judicat innumeras circumferri fabulas, e criteriis fidei hiſtoricæ rejiciendas: nonnulla tamen ita eſſe com-

parata, ut indicia dæmonum malorum probabiliſſime habeantur. *Tab. XXIX* & *XXX* etiam ars exegetica & diſputatoria exhibentur ſatis concinne. *Tab. XXXIV* judicat, conjugium fratris cum ſorore jure naturali inceſtuoſum non eſſe: id enim qui ſtatuat, eum non poſſe non concedere, totum genus humanum ortum eſſe ex inceſtuoſis nuptiis liberorum Adami. Jus Principum circa ſacra breviter, ſed ſummorum inſiſtens Philoſophorum veſtigiis, deſcribit *Tab. XXXV.* Et hæc quidem e tanto philoſophicarum ſententiarum cumulo ſufficiant.

AN INSTITUTION OF FLUXIONS &c.

hoc eſt,

INSTITUTIO FLUXIONUM, CONTINENS prima principia & operationes una cum uſu & applicationibus aliquot methodi hujus admirandæ; Autore HUMFREDO DITTONO, nuper Magiſtro Scholæ novæ mathematicæ in Orphanotrophio Chriſti. Editio ſecunda, reviſa, correcta & aucta a JOANNE CLARKIO, Th. D.

Londini, apud Jacobum & Johannem Knapton, 1726, 8.

IN gratiam tyronum Geometriæ ſublimioris has Inſtitutiones *Arithmeticæ Fluxionum*, quam vocant Angli, ſeu vulgo ſic dicti calculi differentialis, cum conſcripſerit Cl. *Dittonus*; id imprimis agit, ut notionem *Fluxionum* explicet ac fundamenta calculi inde eruat. Secutus autem eſt ſchema, quod Vir magno ſuo merito ſummus, *Iſaacus Newtonus*, Tractatui Quadraturarum præfixit, ut adeo Commentarii inſtar habendus ſit hic liber in propoſitionem primam illius, qua Algorithmus iſte continetur. Sect. I. Cum lineæ continuo motu punctorum, ſuperficies motu linearum & ſolida motu ſuperficierum gignantur, ideo magnitudines tanquam *fluentes*, ſeu fluxu continuo mutabiles, conſiderantur, & hinc *fluentes* a *Newtono* appellantur; velocitates vero, quibus continua incrementa, quæ non tanquam actu generata, ſed tanquam naſcentia ſpectantur, *fluxiones* vocantur. Velocitas hic conſideratur incrementi

Digitized by Google

menti non actu geniti, ſed naſcentis, aut ad realem exiſtentiam
tendentis, propterea quod in incremento actu genito concipi de-
beat infinita varietas ſive ſeries velocitatum, atque adeo velocitati
reſpondere nequeat notio clara, diſtincta & determinata. Hinc in-
fert Noſter, fluxiones quantitatum fluentium invenire, idem omni-
no eſſe ac relationem velocitatum motuum determinare, quibus
illæ quantitates fluentes deſcribuntur, & e contrario ex fluxione
reperire fluentem, perinde eſſe ac ex relatione velocitatum geni-
tricium determinare magnitudines, quæ iisdem gignuntur. Infert
porro, fluxiones eſſe exacte in ratione incrementorum naſcenti-
um, cum velocitates in primo momento generationis, quo omnis
inæqualitas exſpiret, ſint ſpatis proportionales. Quamobrem re-
lationem velocitatum, quibus quantitas fluens deſcribitur, inven-
turum ſumere debere incrementa eadem temporis particula ge-
nita & primam eorum rationem in ſtatu naſcentiæ, vel ultimam
in ſtatu evaneſcentiæ conſiderare tanquam relationem fluxionum.
Poſtquam huic notioni conformiter relationem fluxionum in va- Sect. II.
riis caſibus magnitudinum genitarum terminis ordinariis expreſ-
ſam demonſtravit, inde ad notationem fluxionum progreditur, ab- III.
unde notam, ut de eadem dicere ſuperfluum exiſtimemus. Algo-
rithmum fluxionum expoſiturus, ſolvit problema *Newtoni: data* IV.
æquatione, quæ aliquot quantitates fluentes involvit, invenire
ejusdem fluxiones, idemque demonſtrat. Hinc demum quanti-
tatum fluentium fluxiones capiendi regulas deducit, quæ apud
nos differentiandi regulæ appellantur, & in uſu calculi familiares
eſſe debent. Subnectit huic tractationi alteram de fluxionibus ſe- V.
cundis, ubi demonſtrat, regulas easdem hic obtinere, quas pro flu-
xionibus primis dederat. Addit quoque fluxiones Logarithmo- VI.
rum & quantitatum exponentialium, ſecutus ea in re veſtigia cele-
berrimi *Joannis Bernoullii* in Actis Eruditorum, quemadmo- VII.
dum in præfatione ipſe confitetur. A methodo directa ad inver- VIII.
ſam progreditur, qua ex datis fluxionibus inveſtigantur fluentes,
ubi regulas fundamentales methodi inverſæ ex directa deducit &
in ceteris ad *Cheynæum* & *Moivræum* lectorem ablegat. Et quo-
niam calculi applicationem conſuetam apud Anglos ex inſtituto
dudum tradidit *de Hayes*, quemadmodum a nobis annotatum eſt

 in

Digitized by Google

Sect.IX. in Actis A.1705 p.474, ideo Noſter nonniſi ſelecta quædam problemata exempli loco proponit, quæ inter *Bernoullianum* de curva celerrimi deſcenſus, & *Leibnitianum* de curva iſochrona comparet. Ultimo loco exhibet ſpecimen uſus fluxionum in Dioptrica & Catoptrica, quod nititur lemmate quodam *Newtoniano.*

PITHOMETRIÆ THEORIA ET PRAXIS nova &c. quarum illa poſt partes priores III, antehac ſeparatim editas, addita ultima ſuppletur, altera recens editur a JOH. MATTHIA HASIO, Math. P.P.O. Witteb.

Wittebergæ, ap. hæredes God. Zimmermanni, 1728, 4.
Plag. 19 cum 2 fig. æn.

TRactationis hujus Cl. Autor, Collega noſter, in præf. occaſionem ſcriptionis commemorat, ſuppeditatam a Viro Cl. Chriſtiano Martini, nunc quidem Profeſſ. Academiæ ſcientiarum Petropolitanæ, tum vero Wittebergæ ſtudiis imprimis Mathematicis excolendis occupato: qui cum ſpecimen profectuum in Algebra factorum more Academico editurus eſſet, materiam de dimenſione doliorum, tanquam publico admodum utilem, elegit, atque adeo Autorem, cujus inſtitutione utebatur in illis diſciplinis, compellavit, ut ipſum in elaboratione adjuvaret atque dirigeret. Hoc labore ſuſcepto, tres priores ad theoriam doctrinæ hujus ſpectantes partes forma diſputationum Academicarum tum quidem ſtatim publicatæ fuere, ſed cum reliquarum partium editio hactenus aliquam remoram paſſa fuiſſet, hunc defectum ſupplere, & completam, prouti deſtinatio quoque prima fuerat, tractationem jam exhibere Noſtro viſum fuit. Eſt vero, ut in compendio dicamus, methodus & inſtitutum Autoris tale, ut in utraque parte & theoretica & practica aliorum ſententias & praxes magno numero allatas examinet, ponderet, & ſolutiones problematum Pithometricorum varias conferat, & quantum auxilii ab Algebra & Analyſi recentiori in iisdem expectari poſſit, exponat.

Primo oſtendit, vix eſſe ſpem, ut determinatio figuræ doliorum Geometrica vel Algebraica, qualem tentavit Illuſtris *Bernoullius.*

Digitized by Google

kius, aliquid ſubſidii afferat in hac inquiſitione, dimenſionis ſcilicet doliorum, imprimis quia curvarum illarum definitiones formulas ſubminiſtrant, quæ Arithmeticam integrationem reſpuunt; unde recurri merito autumat ad hypotheſes rationabiles, de natura & figura curvæ doliaris; adeoque exhibet ſolutiones in ſuppoſitione dolii comparati *cylindro æquatarum baſium vel diametrorum baſeos, cono duplici truncato*; inque ſuppoſitione curvæ *circularis Ellipticæ, parabolicæque*, factæ partim a parabola truncata, circa axin primarium, partim circa lineam ſemiordinatæ ad axin primarium parallelæ rotata. Quam poſteriorem ſuppoſitionem tum aliis de cauſis, tum propter inferiora reliquis præfert.

Scilicet in ea parte, qua de dimenſione doliorum ſemiplenorum & quidem in ventrem cubantium agit, obſervat liquoris reſidui quantitatem methodice reſolvi in duplicis generis partes: mediam, cujus dimenſio in qualibet ſuppoſitione curvæ doliaris, vel circularis, vel ellipticæ, vel parabolicæ, facile habeatur, & binas partes ad latus ejusdem corpora trihedrica quædam conſtituentes, quarum dimenſio per conſuetas calculi integralis regulas non aliter haberi poſſit, quam ſi ſuppoſitionem ſecundam de figura dolii parabolica ſecundo loco memoratam adoptemus. Quæ ſuppoſitio adeo, ex eaque deducta reſolutio, eo gratior eſt, quia ſimul corollarii loco exinde ſequitur, liquores reſiduos quoscunque in doliis, quorum ratio diametri ventris & fundi eadem, ſemper eſſe in proportione Geometrica directa altitudinum.

Unde adeo in parte altera, in qua de praxi per virgas agitur; cum vulgarium virgarum quadraticarum & cubicarum, (quarum hæ ita fiunt, ut doliorum proportiones in transverſa ex orificio dolii ad extremum fundi ducta capiantur) nævos expoſuiſſet, commendaſſetque pro doliis plenis metiendis potius cubicas virgas tales, quarum applicatio fit ad diametros ventris vel fundi ipſos vel ad altitudinem dolii (cognita ſcilicet ſpecie dolii ſive proportione, quam habet diameter ventris ejus ad diametrum fundi) tandem pro praxi dimetiendorum doliorum proponit ſcalam aliquam Pithometricam ex fundamentis illius corollarii deductam.

Scala hæc non eſt alia quam curva aliqua, cujus abſciſſæ reſpon-

ſpondent altitudini liquoris in dolio ejusmodi ſemipleno, ſemiordinatæ vero quantitati liquoris reſidui. Unde adeo priori cognita, poſterior ex illa figura per applicationem circini ad curvam & adjectam ſcalam cantharorum ſive menſurarum liquidi ſuetarum obtinetur. Servitque una ejusmodi curva deſcripta non ſolum pro omnibus doliis eandem proportionem diametri ventris & fundi & altitudinem dolii duplam diametri fundi habentibus, quantumvis de cetero differant magnitudine, verum & pro doliis altitudinis cujuslibet alius. Ita ut, ſi pro omnibus caſibus & ſpeciebus doliorum, (quæ ſaltem pro ratione proportionis inter diametros ventris & fundi variant) parati eſſe velimus, ſaltem alias ejusmodi curvas, vel ſcalas Pithometricas, numero ſane non admodum multas, deſcribi opus ſit. Sub finem præfationis Autor ſpem facit ſe editurum tractationis hujus compendium ad captum & praxin vulgi accommodatum Germanico ſermone.

JOANNIS BAPTISTÆ MORGAGNI, Primarii Profeſſoris Patavini & Regiæ Londinenſis Societatis Sodalis, Epiſtolæ Anatomicæ duæ, novas Obſervationes & Animadverſiones complectentes, quibus Anatome augetur, Anatomicorum Inventorum Hiſtoria evolvitur, & utraque ab erroribus vindicatur.

Lugduni Batavorum, apud Joannem Kerkhem, 1728, 4.
Alph. 1 pl. 18.

COmpoſitas fuiſſe, quæ Morgagnum inter & Blancum interceſſerant, lites, Lanciſii interpoſitione, in Actis 1720 Menſe Martio pag. 144, illius Adverſaria Anatomica omnia recenſentes, monuimus quidem, datam vero fidem diu ſervatam haud eſſe, tempus docuit. Poſtquam enim Johannes Baptiſta Blancus Hiſtoriæ Hepaticæ ſuæ novam paravit editionem & Animadverſiones adjecit, novis inſultationibus Morgagnum aliosque in illis laceſſere non dubitavit. Unde irritatus Morgagnus Blanci Hiſtoriam Hepaticam, ejusque tabulas, orationes, animadverſiones, examinavit, errores graphice depinxit, ſe, Malpighium, & Lanciſium defendit, huncque laborem amicis duabus in Epiſtolis communicavit,

Digitized by Google

cavit, quas dignas judicarunt iidem quæ divulgarentur. Cujusmodi lites tametſi noſtras facere haud ſoleamus, negare tamen non poſſumus, contineri in præſentibus Epiſtolis haud vulgaria, quæ ad ſubtiliorem Anatomen, hepatis potiſſimum, ſpectant. Siquidem in iis differitur de ligamento hepatis ſuſpenſorio & dextro, de trunci venæ cavæ habitudine, de naturali jecoris poſitu, ſede & figura, de eminentiis & lobulis hepatis, de arteria hepatica, de cyſtis felleæ ſede, de angulo meatus cyſtici cum ductu hepatico, de ingreſſu venæ portæ ad hepar, de venæ cavæ exitu ex hepate, de ramulorum venæ cavæ orificiis hiantibus, de vaſis lymphaticis jecoris, de productionibus membranaceis inter pancreas & cyſternam chyli, de ductu choledocho, de hepatis foveis, de funiculis, quos intercoſtalis & ſpinales nervi ſuppeditant, de ductibus hepati-cyſticis & cyſt-hepaticis in homine, de calculis veſicæ felleæ, de reticulata intimæ faciei folliculi fellis ſtructura, de valvulis canalis cyſtici, de glandulis folliculi ejusque ductuum, de tunicis cyſtis, de ſinubus ductus hepatici, de venæ portæ ſtructura, de bilis & hepatis uſu, hujusque morbis. Imprimis legi merentur, quæ Clariſſ. Morgagni pag. 45 de dilatatis ductibus cyſticis, pag. 46 de calculorum veſiculæ biliaris colore, figura, conſiſtentia, & diagnoſi, pag. 68 de veſicæ urinariæ tunica media muſculoſa & figura, p. 74 de viperæ anatome, p. 92 de Academia & Profeſſoribus quibusdam Bononienſibus, & p. 96 de Inventis Anatomicis differit.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE de Louis XIV.

h. e.

COMMENTARII AD HISTORIAM LUDOVICI XIV, Galliarum Regis, pertinentes, congeſtæ ab Abbate DE CHOISY, *Academiæ Gallicæ membro.*

Tomi III.

Amſtelod. apud J. Fr. Bernard. & N. E. Lucas, 1727, 12 maj. Alphab. 1.

EDitores ſtatim in libelli hujus frontiſpicio nos admonent, hanc editionem correctiorem & auctiorem eſſe illa, quæ adhuc

Digitized by Google

furtim diſtributa eſt; tum in præfatione ſinceritatem, veritatis amorem & ſtylum aulicum Autoris multis laudibus extollunt: ipſa vero inſpectio prodit, amphoram cœpiſſe inſtitui, exiiſſe urceum, opusque hoc non librum eſſe, ſed libri embrionem, inchoatum, non abſolutum, ſtylo magis vago & populari, quam nobili ac aulico conſcriptum, ſine judicio, ſine ullo ordine. Fontes præterea, unde Autor relationes haſce hauſit, ita comparati ſunt, ut, ſi veritatis ſtudinm non debilitant, ipſam tamen veritatem parum confirment. Nempe omnia quæ ſuis oculis non vidit, ex mulierculaNrum commercio, præſertim a *Matre* ſua, (quam fœminam naris minime obœſæ, virisque illuſtribus & ipſi Regi familiarem fuiſſe centies inculcat) a ſervis regiis, a domeſticis Cardinalis Mazarini, aliisque hujus farinæ teſtibus accepit, vel expiſcatus eſt. Lepida ſunt, quæ ipſe Autor hac de re exponit Tom. I pag. 34 ſeq. *Dicam vobis*, inquit, *qua via has relationes ſolitus ſim contexere: primum ſcribo omnia, quæ ipſe ſcio, & quæ Mater mihi narravit. Deinde homines, qui negotiis gerendis interfuerunt, interrogo, ſub ſpecie quadam ingenuitatis & meræ curioſitatis; cum nemo credat, me Regis hiſtoriam conſignare velle. Colloquor cum* Roſio, *de tempore Cardinalis Mazarini, Briennium, Pontchartranum, Villaregium, & Peliſſonium ſæpe percunctatus ſum. Tum garrientem audio vetulam* du Pleſſis-Bellierre, *quam ætas nondum inſanire fecit. Confabulor cum ſenecione* Bontempio, *cum* Joyeuſe, *cum* Chamarante *podagrico, & ob id magno ſodalitii amatore. Quidquid ab horum congerronum uno audivi, id cum altero fabulandi materiam mihi præbet. Tandem diverſas haſce lectiones inter ſe confero, & ſi in qua re plures conveniunt, hanc eſſe veritatem non dubito &c.* Inde eſt, quod ubivis autores ſuos ſic producit: *dixit hoc mater mea; hæc me docuit Servianus, matris meæ cognatus; audivi narrantem Rozium* &c.

Interim negari nequit, in hoc libello quædam tamen ſcitu digna, huc atque illuc diſperſa, inveniri; qualia ſunt *apophtegmata* Ludovici XIV, quæ libro I magno numero cumulantur. In libro II mors Cardinalis *Mazarini;* in libro III autem *Fouqueti*, theſauri regii ſummi Diſpenſatoris, lapſus & interitus curioſe ſatis

tis

Digitized by Google

tis deſcribuntur. Legi etiam meretur in Lib. VII hiſtoria *Danielis de Cosnac* Epiſcopi Valencienſis, & in Lib. IX hiſtoria *Briſacerii* ſcribæ, qui ſe pro filio Joannis Sobiesky, Poloniarum Regis, venditavit. Præſertim vero in Tom. I lib. 2 pag. 103 ſeq. characteres, ſeu deſcriptiones morum & indolis *Quatuorvirorum* iſtorum, penes quos, poſt Mazarini obitum, ſumma rerum in Gallia erat, adeo nobis placuere, ut gratum nos lectoribus facturos exiſtimemus, ſi illas animorum icones, licet paulo contractius, hic ſiſtamus:

NICOLAUS FOUQUETUS *magna negotia facillime expediebat; ſed plerumque negligenter. Neque legum, neque literarum rudis, converſationis ſuavitate, nobilitate morum & ſcribendi elegantia excellebat. In audiendo patiens, in reſpondendo comis, ſibi ipſi tantopere blandiebatur, ut, ſi vel leve beneficium in quempiam contuliſſet, amicum usque ad aram illum ſibi fore non dubitaret. In diem licet viveret, parum providens quid futurum ſit, omnia tamen ſolus gerere, primus Regis amicus eſſe, ſed nec voluptatibus ſuis vel momentum temporis detrahere volebat. Non raro multis ſe impeditum negotiis ſimulans, in villa latitabat; ſed dum clientes, ante oſtium cubiculi ejus præſtolantes, tanti viri indefeſſam diligentiam deprædicabant; ipſe per ſcalam occultam in hortum deſcenderat, ubi meretricularum conſortium auri libris redimebat. Mazarino fatis functo, ſe ſumma rerum potiri & Regem juvenem ludis deliciisque occupare poſſe ſperabat; ſed fallebatur: cum & Mazarinus male eum Regi commendaſſet, & ipſe reliquos Miniſtros nimia ſuperbia offenderet. Perſuaſus, ſatis divites eſſe Principes, dummodo populus rebus omnibus abundaret, optimo præcepto, quod nimium extendebat, peſſime utebatur, dilapidando Regis theſaurum, regnique proventus, vel in triennium, anticipando,* &c.

MICHAEL TELLERIUS *omnia dona externa quam largiſſime a natura acceperat, faciem venuſtam, oculos vegetos, riſum decentem, ingenium ſuave, facile & commodum, verbo, integram boni viri ſuperficiem. Tam circumſpecte compoſiteque loquebatur, ut plerumque callidior haberetur, quam eſſet, nec raro prudentiæ ejus homines tribuerent, quod ignorantiæ erat effectus,*

Modeſtus ſine affectatione, benevolentiam Regis non minori cura, quam proprias divitias, celabat. Promittendo facilis, raro ſtabat promiſſis. In domeſticis timidus, in publicis rebus animoſus & audax, ingenio fruebatur mediocri & circumſcripto, neque ad ſumma nato, tenaciſſimo tamen propoſiti, ſi aliorum ope ſemel animo conceptum eſſet; cum nullæ cupiditates motibus animi dextre imperantem ab inſtituto unquam averterent. Decorum & civilitatem in communi vitæ commercio ſtricte obſervabat, imprimis autem humanitatem, ultra quam de amicitia ejus parum erat ſperandum. Inimicus contra implacabilis, nil cupidius quærebat, quam occaſionem, a quo offenſus eſſet, feriendi; ſed feriendi clanculum, ne inimicos ſibi compararet, quorum ne abjectiſſimos quidem contemnebat. Religionem devote ſemper coluit: unde paucis diebus ante obitum ſuum exclamavit, ſed plane ex animo, ſe jam vitæ non pœnitere, cum hanc felicitatem fortuna ſibi adhuc ſuperſtiti tribuerit, ut revocationem Edicti Nannetenſis ſubſcriptione ſua corroboraret.

HUGO DE LIONNE,*nobilis Delphinas. Hujus animum nativa virtute ſublimem, vegetum ac perſpicacem negotia, quibus a Mazarino Cardinale mature fuerat adhibitus, maximopere acuerant. Homo quantumvis vafer, tantam calliditatis famam & exiſtimationem poſſidebat, ut cum Italis nullum pœne tractare negotium poſſet, quippe ſibi ipſis diffidentibus, ſi cum illo res agenda eſſet. Et ingenio & literis inſtructus, ſatis tamen male ſcribebat, ſed facile; cum nollet operam dare, ut melius ſcriberet. Ceterum privati ſui compendii parum cupidus & bona fortunæ ad id unum prodeſſe ratus, ut voluptatibus inſervirent, chartis teſſeriſque avide ludebat, patrimonium diſſipabat, nihilque ſibi non permittebat, etiam cum damno valetudinis. Ignavus & languens, niſi agendi voluptate traheretur; impiger & indefeſſus, ſi neceſſitas urgeret, nihil admodum committebat vicariis, omnia ipſe expediebat, ſcribebat, dictabat &c.*

JO. BAPTISTA COLBERTUS,*contracta fronte, oculis profundis, nigris ſpiſſiſque ſuperciliis, vultum præ ſe ferebat primo aſpectu auſterum, ferocem & indomitum: ſed ſi paulo manſuefactus eſſet, facilis, expeditus & inviolatæ integritatis reperiebatur,*

tur, ut qui bonam fidem omnium negotiorum ſolidiſſimum fundamentum eſſe firmiter ſibi perſuaſerat. Pertinax induſtria ac inſatiabilis diſcendi ardor pro eruditione ipſi ſtabat, & quanto illiteratior, tanto magis id quærebat, ut doctus videretur. Quamobrem ſententias Latinas, quas in memoriam redegerat, doctoresque mercenarii ipſi explicaverant, alieno ſæpius tempore & loco proferebat. Poſteaquam vino valedixit, nulla amplius mala libidine captus eſt. Supremam fiſci præfecturam fideliſſime adminiſtravit; cum anteceſſores ejus pecuniam publicam exegiſſent, neque accepti neque expenſi habita redditave ratione. Homo ſolidi ingenii, ſed tardioris, ad ſubducendos calculos præcipue natus, perplexas implicatasque confuſiones, quibus Theſaurarii negotia fiſcalia conſulto intricaverant, ut in tenebris rem ſuam facerent, feliciſſime expedivit . . . Rem Galliæ navalem & maritimam non reſtituit; ſed de novo creavit, eamque ad illum, quo nunc ſplendet, virtutis ſolertiæque fulgorem perduxit; at maximis ſumtibus, interdum etiam inutilibus. Veneratione Regis ſui ſemper plenus, id unice meditabatur curabatque, ut nomini ejus immortalitatem pareret. Nummi, ſtatuæ, arcus triumphales, & quicquid Eloquentia atque Poeſis ſublime habent, in id impendebatur, ut Ludovicus Magnus maximam gloriam inter omnes gentes conſequeretur: huic fini nec labori, nec annuis penſionibus parcebat, quibus doctiſſimos quosvis, non Galliæ modo, ſed univerſæ Europæ viros in partes ſuas pertraheret &c.

Quis noſtrum Autorem poſſet contemnere? ſi ſic
Omnia dixiſſet.

Verum huic fimbriæ non reſpondet reliquum textum: ſcripſit tamen alia & meliora, quæ recenſuimus in his *Actis A. 1688 Menſe Jan. pag. 12* & *A. 1689 Menſ. Apr. pag. 222 ſeq.* In hoc quoque libro ipſe Autor *hiſtoriam Caroli VII*, Gallorum Regis, ſe in publicum emiſiſſe commemorat.

MEMOIRES DE MONGLAT.
h. e.
FRANCISCI DE PAULO CLERMONTII,

 Mar-

Marchionis DE MONGLAT, *Commentariorum de Bello Gallico - Hiſpanico*

Tomi IV.

Amſtelodami, 1727, 12 maj.

Alph. 2 pl. 12½.

NUnquam pertinacius, quam ſeculo ſuperiori, bella geſta ſunt; quando Principes Chriſtiani, neſcio quo ſiniſtro fato acti, pugnas ubicunque ciebant, bellumque in Bohemia ortum, hic omnem Germaniam & regiones Septemtrionales, per triginta annos, devaſtabat; illic Gallorum cum Hiſpanis dimicationes, A. 1635 clarigatæ inchoatæque, integram, qua Occidentem & Meridiem verſus extenditur, Europam pervaſerant, nec, niſi poſt viginti quinque annos ſopiri potuerunt. Hoc bellum Gallico - Hiſpanicum deſcribitur hiſce Commentariis, quorum Autor *Marchio de Monglat*, ex illuſtri *Clermontiorum* familia oriundus, non modo belli aulæque artibus optime fuit inſtructus; quippe ſimul caſtris præpoſitus, *Marechal de Camp*, & ſummus veſtiarii regii præfectus, *Grand Maitre de la Garderobe:* verum etiam tanta eruditionis fama ſua ætate inclaruit, ut *Bibliothecæ* cognomen ferret, atque ab aulicis *Monglat la Bibliotheque* paſſim appellaretur. Diſpeſcuit omne opus in XXIV Expeditiones bellicas, vulgo *Campagnes*, quæ nihil aliud ſunt, quam Annales continui rerum ab A. 1635 usque ad A. 1660 in Europa geſtarum, ſtylo equidem minus culto, maſculo tamen ac nervoſo, judiciique pleno, nec ſine ſale, conſcripti. Proœmium, quo hiſtoria Galliæ a tempore pacis inter Henricum IV & Philippum II Hiſpaniæ Regem, A. 1598 pactæ, usque ad A. 1635 breviter & abſolute enarratur, maximum hujus libri ornamentum eſt: cui relatio elegans, de induciis & pace generali, quæ A. 1660 ad montes Pyrenæos pacta, bellum Gallico - Hiſpanicum compoſuit, nec non rerum a Ludovico XIV geſtarum recenſio usque ad pacem Aquisgranenſem, ſive A. 1668, colophonem tanto opere dignum imponit. Autor ſane, ſi quid judicamus, omne boni hiſtorici punctum tulit. Rerum, quas percenſet, plerumque teſtis αὐτόπ-

τηϛ,

της, animum a quocunque pravo affectu alienum præ ſe fert. Non Regi adulatur, non Primatibus, neque partium unquam, vel patriæ aut religionis ſtudio in transverſum abripitur. Obſidiones, prælia, & reliquas expeditiones caſtrenſes enarrat, ut miles, negotia civilia, ut aulicus. Imprimis vero Richelii & Mazarini Cardinalium publici ſtatus adminiſtrationes dexterrime exponit, adeoque integrum regnum Ludovici XIII, & exordia regni Ludovici XIV, Galliæ Regum, explicat. In ipſa horum Commentariorum tractatione Autor Chronologiæ exactiſſimam rationem habet; ita ut non annos tantummodo, quod in Annalibus fieri neceſſe eſt, ſed menſes etiam & dies rerum memorabilium accurate diſtinguat. Nec Synchronismi obliviſcitur; ſed præter res Gallorum & Hiſpanorum, quæ in Germania, Italia & Luſitania acciderunt, tempore locoque congruo, aſſidua commemoratione refert. Verbo, liber hic non excerpi, ſed legi integer relegique meretur; cum nullibi non aliquid notatu dignum, utile vel jucundum ejusmodi rerum intelligens exiſtimator in eo offendat.

HISTORIA ECCLESIÆ REFORMATÆ IN Hungaria & Tranſylvania ex monumentis fide dignis a Viro quodam doctiſſimo magnam partem congeſta, & multis acceſſionibus locupletata, & hoc ordine concinnata a FRIDERICO ADOLPHO LAMPIO, S.S.Theol. D. Ej. & Hiſt. Eccleſ. in Academia Ultraj. Prof. Ordin.

Trajecti ad Rhenum, apud Jac. van Poolſum, 1728, 4. Alph. 6.

IN præfatione Cl. Editor inter pia deſideria accuratiorem certaminum Eccleſiæ reformatæ pro veritate hiſtoriam refert, cujus difficultatem & utilitatem oſtendit, & *Theod. Haſæum*, Theologum Bremenſem, ut Annales Eccleſiæ Reformatæ tandem edat, hortatur. Simul oſtendit, aptiſſimum eſſe ad hiſtoriam univerſalem conſcribendam ſubſidium, ſi cœtus ſinguli de ſuo conferrent, quicquid inter ſuos domi geſtum eſſe, aut in Archivis ſuis

ſuis annotatum, invenerint, aut memoria recoluerint, idque etiam ipſum impuliſſe, ut hanc apoſpasmátiam rerum ad Eccleſiam Hungaricam ſpectantium, quam Miniſter quidam verbi ſcripſit, hortatu D. *Dan. Ern. Jablonski*, publicæ expoſuerit luci. Quamvis autem Doctiſſimus *Lampius* non ipſe Autor hujus libri ſit, multa tamen ad editionis hujus nitorem attulit, dum turbatum libri ordinem in formam quandam Annalium redegit, quædam minoris momenti omiſit, & alia contra majoris momenti adjecit, aut ex autoribus excerpta, aut a viris doctis ſubminiſtrata. Subjungit tandem binas Theologorum literas, e quarum poſteriori-bus patet, Autorem hujus libri fuiſſe *Paul. E. Debrezeni*, apud O. Liszcenſes Reformatæ Eccleſiæ Miniſtrum quondam pientiſſimum.

Tota hiſtoria in tres libros dividitur, quorum primus de primordiis naſcentis Evangelii in Hungaria & Tranſylvania agit. Alter eſt principalis, & Annales Eccleſiæ Reformatæ in terris memoratis ab A. MDXVIII usque ad A. MDCCXXV continet. Tertius monumenta quædam ad illuſtrationem hujus hiſtoriæ pertinentia comprehendit. Primus liber quinque capitibus abſol-

Lib.I.Cap.I. vitur. *Capite primo* primordia Eccleſiæ Chriſtianæ oſtenduntur, ubi Autor §. 1 ex locis *Rom. XV, 9* & *Col. III, 11*, (in quo poſteriori loco per Scythiam, non Aſiaticam, ſed Europæam intelligi putat,) probare vult, cum ipſis naſcentis Chriſtianismi incunabulis initia converſionis Scytharum ac Pannoniorum conjungenda eſſe, quæ dein §. 2 alii Apoſtoli latius extenderint, ubi præſertim ex Hieronymo & Euſebio S. *Andream* nominat, cui tamen Cl. *Lampius* ex Origene, Euſebio, Nicephoro & Simeone Metaphraſte contradicit. §. 3 Ex Tertulliano, Irenæo & Juſtino Martyre progreſſum Evangelii ſeculo ſecundo; §. 4 ex Philoſtorgio & Sozomeno ſeculo tertio; §. 5 ex Socrate & Zoſimo ſeculo quarto deſcribit, & §. 6 ſigillatim de *Audii* laboribus in propagando Evangelio agit, eundemque ex Epiphanio contra eos defendit, qui ipſum hæreſeos accuſant. §. 7 enarrat perſecutionem per *Atanaricum* in Scythia & Pannonia ſuſcitatam, quæ (§. 8) Arianismo irrumpendi in has oras januam aperuerit, juvante Ulphila, & §. 9 S. Hieronymum ſuis popularibus Ungaris Evangelium prædicaſſe

Digitized by Google

caſſe conjicit. §. 10 Alia veſtigia Chriſtianismi ad ſec. IV ſpectantia, & §. 11 nomina illuſtrium quorundam in Pannonia Martyrum, Nicetæ, Proculi, Hormyli & Ruperti refert, quibus tandem §. 12 Eccleſiæ reliquias ſeculo V & ſeqq. ſubjungit.

Capite ſecundo de Eccleſia Reformata in Hungaria, ſub *Carolo Magno* renaſcente agitur, & quomodo per ejus victorias Hungari ad fidem Chriſtianam converſi ſint. §. 1, 2 refutantur ex autoribus probatis ſententiæ Stephani Szekelli & Pauli Lyznyai, converſionem hanc ad Hunnos Avares reſtringentium, & ſimul §. 3 *Caroli M.* orthodoxia defenditur, id quod cum Arnoldi hiſt. hæret. L. IX C. I collatum, ulteriori disquiſitioni anſam dare poteſt. §. 4 enarratur, quomodo Hungari poſt tempora *Caroli M.* partim per ſacrarum literarum in linguam Dalmaticam translationem, quam tamen Hieronymo adſcribi non poſſe contendit, partim per vicinorum Polonorum exemplum in profeſſione fidei Chriſtianæ confirmati fuerint, donec per irruptionem paganorum opprimerentur. Cap. II.

Capite tertio oſtenditur, quomodo tertia vice veritatis lux in Hungaria renata ſit, & Geyſa novæ Hungarorum converſioni occaſionem præbuerit, §. 1, quam Stephanus Rex promovit, §. 2. Hic vero Autor ſimul ex ſcriptoribus Romanis infelicitatem temporum illorum §. 3 depingit, quam Papa Sylveſter ſecundus, cujus vitia §. 4 recenſet, vel ſecundum alios Benedictus VIII aut IX, auxerit. Nihilo minus non ita corruptam fuiſſe tunc Eccleſiam in Hungaria, ut in aliis locis, §. 7 ex ipſis decretorum Stephani Regis libris probatur, & §. 8, quomodo poſt varia certamina ſuccreverit eccleſia ſub Ladislao, oſtenditur. III.

Cap. IV alia lucis apud Hungaros primordia a tempore *Waldenſium* recenſentur. Hinc Autor §. 1 *Waldenſium* originem breviter tangit, eosque in Hungariam usque diſſipatos fuiſſe docet; collata etiam §. 2 doctrina *Waldenſium* cum Reformatæ Eccleſiæ placitis, ex Lancelotto probare nititur, eam cum Reformatorum doctrina convenire. Dein oſtendit §. 3, Bulgarorum hiſtoriam cum Albigenſium cauſa ſingularem habere nexum, id quod porro §. 4 probat ex Thuani Hiſt. L. XXVII ad A. Chr. 1561 p. 1813, qui ſcribit, *Convallenſium partem in Sarmatiam transmigraſſe.* IV.

Ff

graſſe. §. 5 refert, quomodo Huſſitæ, quos Pius II Hiſt. Boh. C. XXXV Waldenſium ſectam vocat, cum Hungaris communionem coluerint, quod §. 6 ex *Perrino* & *Legero*, Hiſtoriæ Waldenſis ſcriptoribus, aliisque probat. Narrat §. 7, Huſſitas a Rege Matthia Hunniade primo durius, deinde mitius habitos fuiſſe, quod ulterius §. 8 teſtimoniis *Adriani Regenſvolſcii* & Autoris Hiſt. perſec. Eccl. Bohem. corroborat. §. 9 affirmat, Huſſitas ſub Uladislao II eandem expertos eſſe ſortem, quam ſub Matthia; & §. 10 corruptiſſimos Cleri Romani in Hungaria mores perſtringit, quos §. 11 etiam *Joh. Viteſius*, Epiſcopus, graviter reprehendit. Tandem §. 12 alii motus deſcribuntur, qui Reformationi in Hungaria viam aperuerint. *Capite* demum *quinto* excerptum ex præfatione ſcripti cujusdam *Severini Sculteti* affertur, quo præcedentis capitis narrata confirmantur, & ſic Liber I clauditur.

Liber II Annales E. Ref. in Hungaria & Transſylvania continet ab A. MDXVIII usque ad A. MDCCXXV. Hic enarratur, quomodo partim per Librum *de horrendo Idololatriæ crimine*, partim per Lutheri ſcripta, ſemina reformationis in Tranſylv. ſparſa ſint A. MDXVIII & MDXIX. A. MDXXII *Vibelyinum*, ſuperioris Hung. oppidum, & urbs *Cibinienſis* in regno Tranſylvaniæ reformari cœperunt. In hac urbe *Marcus Pemphlingerus*, regius apud Cibinienſes Judex, cœleſtem doctrinam confirmabat, cujus tamen conatibus *Ludovicus* Rex obſtitit, duobus edictis A. 1522 & A. 1523 editis. Imprimis notandum edictum contra Lutheri doctrinam a. e. promulgatum, nec non, quod in Comitiis Peſtanis A. MDXXV editum eſt. Nihilominus poſt cladem Mohacſianam multi Evangelium amplectebantur, & quanquam novus Hungariæ Rex *Johannes* novo edicto die 21 Jan. MDXXVII contra Lutheranos ſæviret, omnes tamen fere Magnates Evangelio nomen dabant. Cumque deinde *Alex. Bethlenius* in Tranſylvania via charitatis diſſidia religionis componere tentaret; Pontificii potius ferro & flamma cum Lutheranis ſibi agendum eſſe putabant, quod Cibinienſes permovit, ut die 18 Febr. A. MDXXIX propoſito edicto, ſub pœna capitis omnibus Monachis præciperent, ut intra triduum aut religionem Papiſticam ejurarent, aut urbe excederent. A. MDXXX Confeſſio Rel.

quin-

Digitized by Google

quinque liberarum civitatum Hung. ſuperioris *Ferdinando I* exhibebatur, cujus XX Capita recenſentur, & *Annæ*, viduæ *Petri Jaxith*, in Eccl. Hung. merita laudantur, quemadmodum etiam *Gaſp. Dragffi* imperterritus in reformando animus deſcribitur. Ad annum vero MDXXIII *Statilii*, Albæ Juliæ Epiſcopi, in Lutheranos immanitas & miſerabilis tandem exitus notatur. Ab A. MDXXXVI usque ad A. MDXL nihil memorabile adducitur, niſi quod hoc temporis intervallo *Joh.* Rex Hungariæ a perſecutione Proteſtantium abſtinuerit, & quod *Joh. Honterus* per Typographiam, ſuis ſumptibus *Coronæ* in Tranſylvania inſtructam, libros Lutheri & Aug. Confeſſionem typis exſcribi curarit. Ad A. MDXLII reformatio Coronenſis deſcribitur, cujus A. MDXLIII in Comitiis Tranſylvaniæ generalibus Claudiopoli *Matthias Calvinus* & *Jer. Jackelius* intrepide rationem reddebant, ſalvi ad ſuos dimiſſi; quem ſucceſſum omnium Eccleſiarum Saxonicarum Reformatio A. MDXLIV conſecuta eſt. Anno etiam MDXLV Synodus Medienſis, in qua Lutherani Aug. Confeſſionem pro norma ſidei deligebant, & Erdödienſis, in qua XXIX miniſtri XII articulis dogmata ſidei ſuæ tradebant, habita. Contra *Martinuſius* extrema quæque A. MDXLVI tentavit, & *Urb. Batjani*, qui omnes hujus Monachi conatus infringebat, veneno ſuſtulit. Poſtea ſub *Ferdinando I* melioribus gaudebat fatis Eccleſia Hung. demulcentibus animum Imperatoris *Alexio Turzone*, ejusque filiis, *Georgio* & *Stanislao*. In A. MDXLIX incidit ſecunda Synodus generalis Reformatorum, *Tornæ* habita, ubi Autor oſtendit, non *Tornam* in Comitatu Tornenſi, ſed *Temeswarium* intelligi. Sequebatur A. MDL ibidem alia Synodus, & *Stephanus Szegedinus* multum pro religione propaganda laborabat. A. MDLI Helvetica Confeſſio plures adſtipulatores nacta eſt, uti ex literis *Joh. Reyerthoy*, Secretarii Cancellariæ Hungariæ, apparet, & A. MDLII 1 Dec. in Synodo oppidi *Beregszasz* de præcipuis fidei articulis diſputatum; uti etiam in Synodo A. MDLIV celebrata *Ovarini*, ad Samoſium fluvium. Circa hæc tempora triſte inter Reformatos Lutheranosque ſchiſma in Hungaria quoque erupit, quod non parum *Franc. Stancarus* augebat. Sequenti A. MDLV *Ferdinandus I* quinque Hungariæ ſuperioris civitati-

Digitized by Google

bus liberis liberum Religionis exercitium indulſit. A. MDLVI Synodum Thengerianam celebratam eſſe Autor conjicit, in qua Paſtores nobilem fidei Confeſſionem exhibuerunt. Incidit etiam in hunc annum Synodus Claudiopolitana, in qua publice decretum eſt, ut ſinguli Eccleſiar. Sax. in Tranſylvania Paſtores doctrinam de ſacramentis, in Eccleſ. Wittebergenſi receptam, amplecterentur, quemadmodum etiam in Cibinienſi Synodo ſtatutum. Cum autem A. MDLVIII *Stancarus Iſabellam*, Reginam viduam, per literas contra Lutheranos ſolicitaret; Paſtores Eccleſiæ Claudiopolitanæ Apologiam conſcripſerunt, cumque A. MDLIX lites inter Saxonicæ & Helveticæ Confeſſ. aſſeclas magis magisque invaleſcerent, diſputatio in urbe *Media* hoc & ſequentibus annis eſt habita. A. MDLXI Synodus Tranſylvanenſis controverſiam de myſterio divinæ prædeſtinationis compoſuit; tum A. MDLXII partim Confeſſio Catholica omnium incolarum Agrienſium, partim eorundem confœderatio ſequebatur. Anno vero MDLXIII in Comitiis Tordenſibus Decretum, A. MDLVII a regni Ordinibus factum, repetebatur, quo cuilibet concedebatur libertas eligendi religionem, quam vellet. Sequenti anno Generalis Synodus *Enjedinum* Tranſylv. oppidum indicta eſt, &, quod notatu dignum, A. MDLXV communio ſub utraque a *Pio V* Hungaris & Tranſylvanis conceſſa. A. MDLXVI partim ſubſcriptione Confeſſionis Genevenſis, partim Catecheſeon in his terris origine, partim Synodo Gönzienſi, cujus articuli hic recenſentur, memorabilis eſt; & ipſa hæc Synodus eo memorabilior, quod cauſa *Lucæ Agrienſis*, Deitatem Filii impugnantis, cujus propoſitiones cum reſponſionibus *Caſp. Karoli* inſeruntur, ibi diſcuſſa eſt. Habita etiam tum Synodus Thordenſis, in qua *Georgii Blandratæ & Franc. Davidis* impiæ de Trinitate opiniones damnabantur, tum Vaſarhelina. A. MDLXVII Synodus Debrecina propoſitiones de Unitate & Trinitate contra Socinianos publicabat, quemadmodum A. MDLXVIII Szikszoviana contra hoſtes Divinitatis Chriſti & Debrecinenſis ac Caſſovienſis contra Antitrinitarios pugnabant. Sequebatur A. MDLXIX Synodus Varadienſis, de qua fuſius hic agitur. Ad A. MDLXIX *Petri Melii*, Superint. Debrecinenſis enarrantur conatus contra Unitarios, quibus aulæ

tamen

Digitized by Google

tamen favebat; quo factum, ut Claudiopolitana urbs A.MDLXX tota eorum contagione inficeretur. Interea A. MDLXXI ſtudioſi quidam nationis Hungaricæ & Tranſylvanicæ ad exteros, imprimis *Wittebergam*, ibant, majorum in rebus theologicis profectuum cauſa, ibique certis articulis, qui toti exhibentur, mores ſuos *circumvallabant*. Dum hi futuro Eccleſiæ ſuæ bono ſtudebant, A. MDLXXII eccleſia Hungarica non leve damnum accepit, partim a *Georgio Carrachondia* fanatico, partim per mortem *Stephani Szegedini* & *Petri Melii*, duorum fortiſſimorum veritatis propugnatorum. Sequens A. MDLXXIV Synodo Enjedina, & A. MDLXXVI Synodo Herezeg - Szölöſienſi memorabiles ſunt; quemadmodum etiam A. MDLXXIX celebris inter *Blandratam* & *Franc. Davidem* extitit controverſia. A. MDLXXX pro Fratribus Aug. Confeſſionis Articuli quidam confecti in arce *Muranii*, & juramento confirmati; Jeſuitæ contra A.MDLXXXV auſpiciis *Stephani Bathorei*, Regis poſtea Poloniæ, collegia *Claudiopoli* & *Albæ Juliæ* fundabant, qui tamen A. MDLXXXVIII a Principe Tranſylvaniæ intra quindecim dies omnibus ejus finibus exterminabantur. E contrario Reformatorum res adjuvabantur per *Caſp. Karoli*, qui A. MDLXXXIX Biblia in linguam Hungaricam transferebat. Notandum, autorem ad A.MDXC mentionem injicere Formulæ Concordiæ, eamque *diſcordem* & *multis nominibus deplorandam Concordiæ Formulam* nominare. Edebatur A. MDXCI Apologia Barthphenſis pro Formula Concordiæ, quam refutabat e Reformatis *Caſpar Piſcius* libro, cujus titulus: *Brevis & perſpicua reſponſio ad maledicam & futilem Apologiam Mart. Wagneri teſtamentariam*. Eodem anno in Synodo Karolina proteſtatio Reformatorum contra Kalendarium Gregorianum lucem aſpiciebat. Romanenſes contra A.MDCIII Caſſovienſe templum Canonicis Agrienſibus tradebant, id quod ſequenti anno in Comitiis Poſonienſibus variis motibus anſam dedit, qui A. MDCVI per pacificationem Viennenſem, qua primum fundamentalis de libertate religionis Evangelicæ in Hungaria Articulus conſtitutus eſt, finiebantur. Cumque *Matthias II* Rex Hungariæ coronaretur, is Jeſuitas finibus Hungariæ exire, & templa Evangelicorum aperiri præcipiebat. Turbabat vero hæc Halcyonia

Digitized by Google

Emericus Szilvas-Ujfaluſi, Paſtor Eccleſiæ Varadienſis, diſciplinam Eccleſiaſticam vellicans, contra quem miniſtri Eccleſiæ A. MDCX *Varadini* Synodum convocabant, & diſciplinam Eccleſiaſticam vindicabant. Et licet in hac Synodo *Emericus* delictum revocaſſet, tamen ſub initium A. MDCXI denuo Eccleſias impugnavit. Exardebat tandem A. MDCXIX bellum publicum, ancipiti fortuna inter *Ferdinandum II* & *Gabrielem Bethlen, Tranſylvaniæ* principem & Evangelicorum tutorem, quorum ille Paſtores Evangelicos, hic Jeſuitas pellebat, geſtum, ſed eodem anno per pacis conditiones finitum. A. MDCXXVI Canones Eccleſiæ communi Miniſtrorum ſuffragio in Synodo Komjathina conditi. Anno MDCXXX templa ſunt a *Rakotzio* reſtituta, templum vero Varanovianum Reformatis ereptum. A. MDCXXXI *Paulus Almaſi*, Vacienſis Epiſcopus, Eccleſiam Reformatam acriter perſequebatur. Princeps *G. Rakotzius* bellum contra Cæſarem A. MDCXXXII pro religione geſſit. A. MDCXXXIV Comes *Adam. de Bottyan* a fide reformata deſciſcens, univerſalem in ſuo tractu Evang. miniſtrorum perſecutionem inſtituit, cujus exemplum A. MDCXXXV ſequebatur Comes *Joh. Hommonnay*, per quem claves Templorum oppidi Terebeſienſis & pagi *Garany* incolis Helveticæ Confeſſ. ademtæ ſunt. *Poſonii* A. MDCXXXVII Lutherani ſplendidiſſimum templum indultu Cæſaris ædificabant, quod proceres & religioſi deinde impediverunt. A. MDCXXXIIX alumni quidam Eccleſ. Hungaricarum, qui *Britanniam* adierant, Puritanismum Eccleſiis Reformatis inferre tentabant, inter quos *Joh. Tholnæus* maximas turbas dabat, ſicuti etiam A. MDCXXXIX *Nicolaus Drabitius* cœleſtes revelationes jactitabat. A. MDCXL templi Varanovienſis reſtitutio multum Reformatis faceſſebat negotii. A. MDCXLIII libellus: *Jeſus & Maria Cliens, Tyrnaviæ* in lucem prodiit, qui papicolarum idololatriam ſatis manifeſtavit. Sequenti A. immanis Romanenſium Tyrannis Principi *Rakotzio* occaſionem dabat *Ferdinando III* bellum inferendi, quod tandem eo ipſo anno in favorem Proteſtantium componebatur. In Synodis Gonzina A. MDCXLV, & Thokaina A. MDCXLVI *Joh. Tholnæus* cum ſociis ab officio ſuſpenſus eſt, donec Princeps controverſiam Nationali Synodo determi-

terminandam curaret. Itaque Princeps *Georgius Rakotzi* d. 10 Junii Synodum in oppido *Szattmar Nemethi* indixit, cujus acta hic inferuntur. A. MDCXLVIII Menſe Dec. in oppido *Sellye*, in Comitatu Nitrienſi templum Reformatorum deſtruebatur; contra in urbe Caſſovienſi iis loca pro Templo, Parochia & Schola aſſignabantur. Sequenti anno in *Tranſylvania* innotuerunt *Sabbatharii*, qui quidem Reformati, ſed Judaizantes erant. A. MDCLVII in *Hungaria* inferiori Evangelici Paſtores hinc inde pulſi, ſed A. MDCLIX Comitiis primis ſub *Leopoldo* habitis liberum religionis Evang. exercitium confirmatum. A. MDCLXIX Conventus *Eperjeſinum* indicebatur, irrito tamen eventu. Ex mandato igitur Regis ſtatus & ordines regni in Civitate Neoſolienſi congregabantur, ſed cum poſtulatis Evangelicorum Legati Cæſaris non ſatisfacerent; illi relicta ſolenni proteſtatione, diſcedebant; quapropter cum eos Aula regia ut contumaces *Poſonium* citaret, & propterea Princeps *Franc. Rakotzki* novos daret motus, a Cæſare *quadringenties centenis millibus* florenorum Rhenenſ. & multis arcibus mulctabatur. Gravis in ſequentem annum incidebat perſecutio, cui claſſicum cecinerat *G. Barſony*, Epiſc. Varadienſis, ſcripto libro virulento: *Veritas toti mundo declarata*. In hac perſecutione martyrium paſſi *Job. Szaki*, Paſtor Eklienſis, & *Nicolaus Drabicius*, de quo tamen tanquam læſæ Maj. reo ſupplicium ſumebatur. Neque A. MDCLXXII remittebat perſecutio, quin potius omnia fere templa & ſcholæ Reformatis & Lutheranis eripiebantur, eorumque multi ad carceres & triremes damnabantur. Metuens hæc ſupplicia, & cupiditate honoris ductus *Jo. Batorkeſſi*, Reformatus, A. MDCLXXIV ad caſtra papicolarum tranſit, ſed eo ipſo anno vitam miſere finit. Neque meliorem vitæ exitum nactus eſt A. MDCLXXVI *Stephanus Foldeſi*, Apoſtata. Ad hunc annum Autor Annotationum XXIV Epiſtolas Virorum celebrium adducit, qui lugubrem Paſtorum Evangelicorum *Hungariæ* ad carceres & triremes Religionis cauſa damnationem illuſtrant. Anno quidem MDCXXXI in Comitiis Sempronienſibus ea remittebat perſecutio, cum in actis comitialibus art. XXV liberum religionis exercitium, & art. XXVI ædificatio templorum concederetur, ſed annus proximus docuit, hos articulos tantum

in

in ſpeciem conceſſos; quod Comitem *Emer. Thokelium*, Malecontentorum (ut vocabantur) Anteſignanum, movit, ut non templum ſolum Caſſovienſe civibus Lutheranis, & Scholam Saros-Patakienſem Reformatis reſtitueret, ſed etiam aliis in locis idem conaretur. A. MDCLXXXIII in urbe Patakienſi Evangelicis templum reſtituebatur, qua tempeſtate etiam *Chriſtophorus Roxa*, Epiſcopus Tinenſis in Dalmatia, Pontificis nomine varia Principibus Proteſtantium religionis uniendæ media proponebat, papicolis nihilominus hoſtilia quævis perpetrantibus. Anno enim MDCLXXXVI templum, & ſequenti ſchola Patakienſis Helvet. Confeſſionis poſſeſſoribus rurſus eripiebatur, id quod etiam A. MDCLXXXVIII factum aliis in locis per Comitem a *Kollonitſch*, qui etiam anno ſequenti Paſtores Reformatos e provincia Rakotziana ejici jubebat. Continuabat interea A. MDCXCII *Chriſtophorus Roxa* unionis conſilia, ſed irrito conatu. A. MDCXCV *Matthias Rhadonai* Epiſc. Quinque-Eccleſienſis acriter Reformatos Barovienſes perſequebatur; & Jeſuitæ anno ſequenti incolis Helv. Confeſſionis Templum Caſſavienſe cum Parochia & Schola eripiebant. Initium ſeculi XIIX novis perſecutionibus januam aperuit, quarum origo Cardinali Collonitzio, *Paulo Eſterhaſi* Palatino, & *Paulo Szetſemſi* imputatur. Mitiora tamen, cum *Leopoldo* A. MDCCV ſucceſſerat *Joſephus*, fata rediere. Per hunc enim 700 templa Reformatis reddebantur; quam pacem poſt obitum ejus *Carolus VI* Proteſtantibus firmavit. Abutebantur tamen hoſtes religionis Cæſarea autoritate ad opprimendam Eccleſiam in oppido *Papa*, quod ex reſcripto Cæſaris de A. MDCCXIIX intelligitur. A. MDCCXX tolerabantur quidem Reformati, ſed omnes conventus Synodales iis interdicebantur, cumque de novo Biblia imprimi curaſſent, ea ad mandatum S. Cæſ. Maj. *Caſſoviam* erant convehenda, demum poſt multas preces reddita. A. MDCCXXI *Peſtini* d. 15 Martii Commiſſio Cæſarea in negotio religionis cœpit, quæ tandem per decretum Cæſaris ita finiebatur, ut religionis negotia in ſtatu, quo eſſent, manerent. A. MDCCXXI nonnulli ex ſacerdotibus ſchiſmaticis aliquam cum Eccleſia Romana amplectebantur unionem. Ad A. MDCCXIII quatuor commemorantur edicta Cæſ. in favorem Reformatorum, quæ tamen

&

& A.MDCCXXIV & A.MDCCXXV variis vexationibus violaſſe dicitur clerus Romanus.

Liber III monimenta quædam ad illuſtrationem pertinentia comprehendit. In hoc enarrando eo breviores erimus, quo plura, quæ hic illuſtrantur, Libro ſecundo jam adducta ſunt. In quinque hæc Pars diſpeſcitur ſectiones. Prima habet enumerationem Eccleſiarum & Scholarum illuſtrium *Hungariæ* Reformatæ; altera continet documenta ex Archivis Capitulorum Medienſis, Cibinienſis & Coronenſis, quæ de origine & progreſſu reformationis in *Hung*. agunt. Tertia agenda Eccleſiaſtica Reformatæ Eccleſ. in *Hung*. recenſet; quarta verſiones & editiones Biblicas, Pſalterii & Canticorum, in linguam Hungaricam translatorum recenſet; quinta ex VI capitibus conſtat. Primum caput miſerum *Hungar*. Eccleſ. Reformatarum ſtatum ab aliquot retro annis cum hodierno ſtatu afflicto confert, & imprimis judiciorum Poſonienſ. extraordinariorum proceſſum refert. Caput ſecundum de captivitate Boſonienſi & Berentſi quatuor Miniſtrorum Reformatorum & unius Auguſtanæ Confeſſionis agit. Tertium caput captivitatem Comarienſem trium Miniſtrorum, unius Reformati, & duorum Auguſt. Confeſſionis; nec non ſeptendecim Aug. Confeſſ. Miniſtrorum apoſtaſiam deſcribit. Caput quartum captivitatem ſex Reformatorum in Caſtello *Everhard* dicto refert. Quintum caput inauditam XXXIX virorum in captivitate Leopoldopolitana vexationem exhibet. Sextum de exportatione XLI miniſtrorum in triremes, & plus quam barbarica in itinere vexatione agit. Lib. III.

Habes, B. L. Sciagraphiam operis, non tam verborum ſuavitate, quam rerum gravitate memorabilis. Multa enim in eo inveniuntur, quæ hiſtoriam Eccleſiaſticam & literariam illuſtrant. Habet hic hiſtoria eccleſiaſtica fontes, ex quibus hiſtoriam martyrum, reformationis in *Hung*. & *Tranſylv*. certaminum, ſectarum, colloquiorum, Conciliorum particularium, perſecutionum, Confeſſionum, unionis tentatæ, verſionum Biblicarum, cantilenarum, &c. haurire poteſt. Habet hic hiſtoria literaria fontes, ex quibus vitæ variorum eruditorum, fata bibliothecarum quarundam, item apoſtatarum hauriri poſſunt. Optandum igitur, ut in omnibus regionibus viri quidam docti, documentis indubiis ſatis in-

ſtructi, atque a ſtudio partium remoti, ſimili labore ſuæ Eccleſiæ ejusque reformationis ſata deſcriberent, ſic multæ lacunæ & defectus ex hiſtoria eccleſiaſtica & literaria tollerentur.

A DEFENSE AGAINST THE TEMTATION to Self-Murther.

h. e.

DEFENSIO ADVERSUS TENTATIONEM mortis voluntariæ; Autore JOANNE WATTS.

Londini, apud Jo. Clark, R. Hett, E. Matthews & R. Ford, 1726, 12. Plag. 8.

Pietate erga genus humanum, imprimis autem concives ſuos, ductus venerabilis Autor diſſertatiunculam hanc, non minus ſanam rationem, quam verum Chriſtianismum ubivis præ ſe ferentem, ex profeſſo conſcribere animum induxit, ut habeat, quo ſe defendat contra ignea tela Satanæ & horrendam tentationem ſibi ipſi neſarias manus inferendi

Prodiga gens animæ & properare facillima mortem.

Rem autem omnem ſex capitibus ſive ſectionibus pertractat; quarum I indignitatem & injuſtitiam hujus criminis demonſtrat; II diſſuaſiones generaliores profert, ſtultitiam & periculum, quæ autocheiriam comitantur, oſtendendo; III prætextus & rationes, quibus vel autocheiriæ crimen excuſari, vel homines ad ſe ipſos impie necandos permoveri ſolent, examinat exploditque; IV media ſecuritatis adverſus hanc tentationem, ſeu admonitiones & conſilia in gratiam tentatorum ſuppeditat; V illos, qui ab hac tentatione liberati ſunt, ne in eundem verticem recidant, ſerio hortatur; VI denique præparat cautelas contra ea omnia, quæ ad vitam ante diem ſibi ipſi eripiendam hominem ſeducere poſſunt; inter quæ choream ducunt, intemperantia & exceſſus in cibo potuque ſumendo, pugnæ mercenariæ, duella, cetera.

THE DOCTRINE OF PLAIN AND ſpherical Trigonometry &c.

h. e.

Digitized by Google

hoc eſt,

DOCTRINA TRIGONOMETRIÆ PLANÆ *& ſphæricæ, cum ejus applicatione & uſu in diverſis Matheſeos partibus; Autore* GUILIEMO HAWMEY.

Londini, apud J. Darby, A. Abettesworth &c. 1725, 8.
Alph. 1 pl. 8½, Tabb. æn. 2 cum fig. plurimis textui inſertis.

CL. Autori, qui diem ſupremum obiit, dum Tractatus hic trigonometricus ſub prelo ſudaret, cum antea non ſine applauſu exceptum fuiſſet de Geometrica practica opus completum, in uſum tyronum Matheſeos Trigonometriam quoque planam & ſphæricam illuſtrare propoſitum fuit. Quamobrem non ſolum ſingula Trigonometriæ cum planæ, tum ſphæricæ, problemata exemplis illuſtrat, uſus in ſphærica regula generali *Nepperiana*, cui affinis eſt *Wolfiana* in Actis A. 1711 p. 500 commemorata; verum etiam omnem utriusque Trigonometriæ uſum, ſi a Theorica in Aſtronomia diſceſſeris, docet. Solvuntur adeo in *Altimetria* & *Longimetria* problemata metiendi altitudines & diſtantias, nec non in Architectura militari ex lineis & angulis aſſumtis inveſtigantur lineæ, quæ hiſce determinantur, in forma muniendi Belgica. In navigatione reperies omnes navigandi modos illuſtratos, nec non in Aſtronomia omnem ejus partem ſphæricam. Adjiciuntur præterea, quæ ad projectionem ſphæræ in plano ſpectant, nec non Geographiæ ac Gnomonicæ problemata, ope Trigonometriæ ſolvenda. Figuræ textui inſertæ partim ligno, partim æri nitide inciſæ.

ELOGIUM JO. PHILIPPI SLEVOGTII, JC.

LUctuoſum anno ſuperiori Academiæ Jenenſi exſtitit funus ſummi JCti & Literarum elegantiorum ſuo tempore Principis, *Joan. Philippi Slevogtii*, Jur. Doct. celeberrimi, Sereniſſimis Saxoniæ Ducibus a Conſiliis Aulicis, Collegiorum Juridicorum Præſidis ordinarii, Juris Canonici Profeſſoris publici, Curiæ Provincialis Aſſeſſoris & Academiæ venerandi Senioris. Natum hunc Jenæ anno recuperatæ gratiæ MDCXLIX die 27 Febr. parentes, *Paulus Slevogtius*, qui Academiam hanc

præclara linguarum Orientis ſcientia atque eximio Profeſſoris munere ornavit & *Barbara Catharina*, *Ringleriæ* ſtirpis, matrona, quoad vixit, integerrimæ virtutis, omni amore ſunt complexi, & ubi ad ætatem diſciplinæ ac præceptorum capacem pervenit, eum cum vitæ Chriſtianæ officiis, tum literis imbuendum tradiderunt præceptoribus, a quibus primum ingenii mentisque cultum cepit. Quum domi jam multum profeciſſet atque omnibus amœnum ac ſuave ingenium probaſſet, nactus eſt Gerani moderatores Gymnaſii, *Jo. Sebaſtianum Mitternachtium* & *Jo. Fridericum Kœberum*, egregios ſtudii liberalis adjutores, quorum ſolida docendi ratione brevi ea doctrinæ cepit incrementa, ut dignus haberetur, qui in lucem Academiæ prodiret atque altius induſtriæ quæreret theatrum. In urbem igitur natalem ubi revertit, contulit ſe ad Juris intelligentiam, ab illorum quidem opinione ac conſuetudine maxime alienus, qui vel ſacra Themidis, vel alius ſuperioris diſciplinæ, ſine ſapientiæ atque amœnioris doctrinæ adjumentis, quod eſt, illotis, ut ajunt, manibus, adire quenquam poſſe exiſtimant. Nequaquam ſtudia illa poſthabuit, aut neglexit, quæ ceterorum ſunt præſidia ac fundamenta: proinde non ſolum in hac Academia præceptis atque exercitationibus Philoſophorum diligentiſſime uſus eſt, horumque diſciplinæ ſe tradidit; verum etiam Helmſtadium profectus, ut bene cœpta perpoliret, ibi optimis artibus pectus ſuum implevit, ac præter ceteros coluit & ſectatus eſt inſignem veræ ac priſcæ eloquentiæ magiſtrum atque artificem *Chriſtophorum Schraderum*, ad cujus exemplum ſe conformabat ac conſuetudine ejus doctior meliorque reddebatur. Neque non in hoc curſu paullatim ad juris diſciplinam ſe contulit, atque in ſcholis *Jo. Eichelii* & *Hermanni Conringii* aſſiduus fuit auditor. Firmato per muſas Helmſtadienſes animo, Jenam diſceſſit & quo potuit, maximo conatu in id eniſus eſt, ut ad metam propoſitam, id eſt, ad ſolidam atque elegantem Jurisprudentiæ eruditionem perveniret: quo optimo conſilio quum hæc graviora aggrederetur, non poterat politæ ac liberalis artis curam ex animo abjicere, ſed ne rivos ſequendo, fontes ipſos limpidiſſimos amitteret, humanitatis ſtudia cum ſuperiori diſciplina ſemper conjuncta eſſe voluit.

Eo

Digitized by Google

Eo tempore Academiam hanc ornabat *Jo. Andreas Boſius*, cujus maxima facultas in liberaliſſimis ſtudiis atque antiquis monimentis explicandis verſabatur, a quo multa didicit, quæ ad uſum ſingularem atque eximium Jurisprudentiæ poterat conferre. Ut tamen, quantum poſſet, in omni Juris ſcientia elaboraret, legum doctores publicos, ſummis meritorum ornamentis præſtantiſſimos, *Strauchios*, *Schilteros*, aliosque coluit, eorumque interfuit commentationibus: pugnas, quibus committuntur ingenia, non ſubterfugit: nec ſolum magna diſſerendi facultate *Strauchii* ſelectum Juris argumentum A. 1672 de *centeſimis uſuris & fœnore unciario* defendit; ſed etiam promulgatas aliorum ſententias feliciter oppugnavit. His auctus ſubſidiis A. 1684 pervenit ad artis ſuæ faſtigium atque dimicationem de dignitate hac capesſenda, cui præfuit *Erneſtus Fridericus Schræterus*, Antiſtes legum graviſſimus, ſubiit, elegantiſſimum ingenii monimentum, quod inſcriptum eſt: *delibationum juris ſpecimen Academicum*, edens, atque inde laurea, inſigni Juris exculti præmio, ornatus. Aperto ſemel ad capeſſenda virtutis præmia aditu, non minus honore ac fortuna auctum, quam meritis graviſſimum atque ætate provectum Jena vidit *Slevogtium*. Primum ingreſſus eſt forum cauſſasque ſuſcepit, quas ea ſanctitate fideque ſuſtinuit, ut rempublicam haud haberet quæſtui, nihil ageret avare, nec litium ſeries aleret callide; ſed concordiæ conſervandæ percupidus, pacis ſtudium altercantibus ſuaſit, juſtitiæ atque æquitatis præcepta ſemper ſecutus; & imprimis inopes afflictosque ſublevavit. Quibus rebus fiebat, ut ampliores conſequeretur honores: namque A. 1680 munus Philoſophiam Moralem publice & Juris ſcientiam extra ordinem docendi impetravit, moxque in ſenatum Juridicum cooptatus, in quo Sereniſſimis Saxoniæ Ducibus doctrinam atque integritatem ita commendavit, ut eum ſemper ampliori honore digniſſimum cenſerent, ubi acceſſionem illius fieri poſſe videbant. Itaque quum perilluſtris *Nicolaus Chriſtophorus S. R. I.* Eques & *L. B. de Lyncker*, nuper pariter in ſummo ætatis & fortunæ culmine exſtinctus, ad auſpicanda Conſiliarii Aulici in Imperio munera Jena excederet, in locum ejus ſucceſſit, ſumma Præſidis collegiorum Juridicorum dignitate

 auctus,

Digitized by Google

auctus, ad quam 1719 alia itidem graviſſima acceſſit, quando indulgentiſſimi Nutritii eum honore Conſiliarii Aulici ornabant. Rectoratum Academiæ quinquies geſſit, ac Collegio Juris Conſultorum Decanus ſedecies præfuit. His fortunæ incrementis ornatum cum eum Jena vidit, vidit pariter illum de cunctis munerum partibus ita bene merentem, ut omnibus honoribus merita reſponderent, nec quidquam in ejus doctrina, labore ac fide eſſet deſiderandum. Multa harum virtutum monimenta extant, perpetuæ memoriæ dedicata. Loquuntur *Slevogtium* eruditiſſimum *diſſertationes de unione eccleſiarum & beneficiorum quatuor*, 1678, ac *de diviſione eccleſiarum ac beneficiorum*, 1681, item *inſcriptiones varii generis*, 1724: loquuntur tot diſputationes egregiæ, commentationes ſolemnibus recitationibus præmiſſæ, in quibus ſelecta argumenta eleganter expoſuit, *de Philoſophia Jureconſulti: Philoſophia Papiniani: diverſitate ingeniorum: peregrinatione in ſtudiis: ingeniis Germanorum: primatu Papæ: Juris Canonici cultu ac laudibus: Juris naturalis doctrina ad ſacræ Scripturæ normam exigenda: fatis magnorum in aula virorum*, quæ omnia recenſere, nimis eſſet longum; hiſce autem addere debemus orationes *de libertate Academica* ac *Cura Principis circa religionem*. Venimus ad alias vitæ partes non minori virtute ac laude præſtantiſſimas. Bis connubium feliciter iniit, altero domum duxit 1683 d. 27 Auguſt. *Annam Dorotheam*, filiam viri venerandi, *Jo. Gabrielis Hartungii*, ſacrorum Slaizenſium Antiſtitis, virginem forma & virtute præſtantem, ex qua unicam filiam, *Chriſtianam Dorotheam*, ſuſcepit, mox a partu cum ipſa matre 1686 extinctam; altero connubio ſociam ſibi elegit A. 1689 die 23 Septembr. *Sophiam*, filiam *Georgii Gœtzii*, ſacrorum apud Jenenſes Præſulis omni veneratione digni, ex qua 1720 d. 6 Octobr. mortua, tulit octo liberos. Ex his ſuperſunt Prænobiliſſimus *Georgius Gabriel*, qui antea in legatione autoritate Potentiſſimi Poloniarum Regis ad aulam Palatinam miſſa ab epiſtolis, nunc eidem Principi in ſanctiori tabulario regio fidem ſuam commendat; *Jo. Guilielmus*, Vir nobiliſſimus, qui in Judicio Aulico eſt ab interioribus commentariis ac munus hoc nomine tituloque

Digitized by Google

loque Protonotarii ſingulari diligentia ac fide adminiſtrat; doctiſſimi *Jo. Philippus* & *Jo. Georgius*, quorum ille juris, hic artis Medicæ candidatus eſt, & *Sophia Dorothea*, quæ omnis virtutis, quam ſexus capit elegantior, inſigne exemplum, Conſ. *D. Caſp. Achatio Beckio*, ſingulari Academiæ Jenenſis ornamento, connubio juncta ac mater decem liberorum ex eo facta. Ceterum nunquam corpore ſatis firmo fuit, quod tamen quo minus gravioribus morbis affligeretur, ſingulari temperantia, frugalitate, continentia, qua omnes animi perturbationes regebat, nunquam quippe cum Collegis aut quoquam alio ſimultatem exercens, ac conſtanti uſu Medicinæ, quam ſocius nunc æternæ felicitatis frater, *Jo. Adrianus Slevogtius*, fecerat, impedivit. Verum & has vires, cum in flexu eſſet ætas, exhauriri omneque corporis robur plane imminui ſenſit, tandemque, cum nullum ſupereſſet in Medicis expertiſſimis remedium, beatam animam Creatori reddidit d. 7 Januarii A. MDCCVII.

NOVA LITTERARIA.

PAriſiis nuntiatur, doctiſſimum Abbatem *Lenglet du Fresnoy* novam editionem, ſed multo pleniorem, libri ſui, *Methode pour étudier l'Hiſtoire*, prelo ſubjeciſſe, ſubſcriptionis lege imprimendam Tomis III in quarto charta magna, qui quindecim libras nunc, totidemque Menſe Novembri proximo numerantibus (non ſubſcribentes numerabunt 45 l.) eodem Menſe tradentur a Typographis, *Petro Gandouin* & *Ant. Urb. Couſtelier* vidua. Conſtabit primus æque ac ſecundus Tomus, quibus Methodus continetur, paginis 600, tertius vero, ſeu Catalogus Autorum, 700, & accedent primis Tomis, inſigniter auctis, Chartæ Geographicæ XX, ultimus vero libris longe plurimis ita locupletatus eſt, ut tantum non ſingulis etiam judicia & cenſuræ fuerint additæ. Quo magis etiam operis utilitas promoveatur, ſeorſim, eadem tamen ſubſcriptionis lege, quatuor Tabulæ Chronologicæ, ad Hiſtoriam univerſalem ſpectantes, æri incidentur, pro quibus ſubſcribentes nunc tres libras ac totidem M. Novembri ſolvent, duodecim libris redimendis ab iis, qui non ſubſcripſerint.

rint. Integrum vero erit cuique, num utrique operi, an alteri tantum ſubſcribere velit. Inter alia, quibus aucta eſt hæc Methodus, eminent 1) diverſæ ſupputationes hiſtoriæ Judicum; 2) varia Syſtemata hiſtoriæ Ægyptiacæ, Marshami nempe, Pezronii, Turneminii; 3) varia Syſtemata hiſtoriæ Aſſyriacæ, Herodoti, Cteſiæ, Pezronii, Montfauconii & Turneminii; 4) Parallela hiſtoriæ Græcæ; 5) unio imperiorum ſub Alexandro & diviſio Imperii poſt ejus mortem.

In Belgio *Janſſonii vander Aa* Lugduni Batav. & *Petrus Goſſe* ac *Jo. Neaume* Hagæ Com. Typographi, lucubrationes Sociorum Academiæ Regiæ Scientiarum Gallicanæ, ante renovatam A. 1699 Academiam ſeorſim plerumque editas, collegerunt, quas V Voluminibus in 4, a Cl. *de's Graveſande*, Profeſſore Lugdun. apte diſpoſitis, pariter per ſubſcriptionem recudere inſtituerunt. Qua collectione uti ſcripta exhibebuntur quadraginta, plurimis figuris æneis illuſtrata, ita exulabunt tamen Duumvirorum Clariſſ. *de Huygens* & *de Mariotte* obſervationes, quippe quorum Opera omnia junctim edita jam proſtant. Conſtabit opus circiter 33 florenis Belg. non ſubſcribentibus quadraginta florenis vendendum. An vero ſubſcriptionis beneficium his ipſis Calendis Maji, quibus hæc ſcribimus, re vera exſpiraverit, ut fert programma, aſſeverare haud poſſumus.

Veronæ *Jo. Albertus Tumermani*, Typographus, in eo eſt, ut Celeberrimi Viri, *Henrici Noriſii*, Card. Opera omnia, majora, minora, edita, inedita, tribus in fol. Voluminibus, eleganti typo & charta, cum figuris nitidis, junctim edat. Cujus editionis curam præcipuam Ill. Marchio, *Scipio Maffeus*, habebit, quem docti quidam monachi Veronenſes, a quibus notæ ſubinde addentur, adjuvabunt. Deſiderantur ſubſcriptores 300, quorum quiſque pro ſingulis tomis quatuor Ducatos cum libris Ver. ſex & quatuor ſolidis ſolvet, cum ceteris, qui non ſubſcripſerint, ſolvendi ſint pro ſingulis ſex Ducati. Primus Tomus poſt menſes ſex, reliqui intra annum & dimidium prodibunt. Ceterum in publico programmate obſervavimus, nullum ſubſcriptioni ſtatutum eſſe terminum præcluſivum.

)：(o)：(

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXVIII.

THE HISTORY AND ANTIQUITIES OF the Cathedral Church of Canterbury &c.

i. e.

HISTORIA ET ANTIQUITATES ECCLEſiæ Cathedralis Canttuarienſis & eo quondam pertinentis Monaſterii; Autore Viro Rev. J. DART.

Londini, apud Jo. Cole, Sculptor. J. Smith & rel. typogr. 1727, f.

Alph.2 pl. 10, Tabb. æn. maj. 49, præter paſſim inſertas.

EOdem ordine parique ornatu prodit hic liber, quo antea prodierat ejusdem Autoris Hiſtoria Weſtmonaſterienſis, a nobis in Act. Er. A. 1727 M. Jun. p. 241 recenſita. Nimirum poſt Hiſtoriam brevem templi cathedralis Cantuarienſis ſequuntur monimenta quædam illic obvia, e quibus velut in tranſcurſu deſcribemus illud Caſauboni Jun. quod ita ſe habet: *Sta & venerare, Viator. Hic mortales immortalis ſpiritus exuvias depoſuit* Mericus Caſaubonus, *magni nominis eruditique generis par hæres: quippe qui patrem* Iſ. Caſaubonum, *avum* Henricum Stephanum, *proavum* Rob. Stephanum *habuit; hui, quos viros! quæ literarum lumina! quæ ævi ſui decora! Ipſe eruditionem per tot erudita capita traduce excepit, excoluit & ad pietatis (quæ in ejus pectore Regina ſedebat) ornamentum & incrementum feliciter conſecravit, Rempublicamque literarum multiplici rerum & linguarum ſupellectile locupletavit. Vir incertum doctior, an melior, in pauperes liberalitate, in amicos utilitate, in omnes humanitate, in acutiſſimis longiſſimi morbi tormentis*

Digitized by Google

Chriſtiana patientia inſigniſſimus. Gaudeat primaria hæc Eccleſia primariis Canonicis, Caſaubonis *ambobus*, *qui eundem in eruditorum*, *quo ipſa in Eccleſiarum ſerie*, *ordinem obtinent. Obiit noſter pridie Idus Julii A. 1671*, *ætatis ſuæ 75*, *Canonicatus ſui 46.* Subjiciuntur his vitæ omnium Archi-Epiſcoporum ab Auguſtino, initio Seculi VII florente, usque ad modernum Wilh. Wake, quanquam hunc tantum nominet Autor, dolendumque ſit, eum in poſtremis tribus, Wilh. Sancroſt, Joh. Tillotſono & Th. Teniſono, recenſendis nimis brevem fuiſſe, & ne diem quidem aut annum emortualem Teniſoni attuliſſe. Brevis etiam eſt, ubi de Decanis & Prioribus Ædis Chriſti, de Archi-Diaconis item & Canonicis Cantuarienſibus agit, quibus tandem addit Appendicem veterum documentorum, e Bibliotheca imprimis Cottoniana depromptorum. Ceterum Eccleſiæ hujus proſpectus & Epitaphia elegantiora nitidiſſime æri inciſa manu Jo. Colii exhibentur, qui & ſuo nomine librum hunc dedicavit moderno Archiepiſcopo. Hæc de libro pretii, quam uſus, majoris memoraſſe ſuffecerit.

LA RELIGION DES GAULOIS.

h. e.

RELIGIO GALLORUM VETERUM; AUTORE R. P. --- Benedictino Congregationis S. Mauri.

Tomi II.

Lutetiæ Pariſiorum, apud Saugrainium, 1727, 4.

Alph. 5 pl. 9.

NOvum prorſus opus ſe aggreſſum eſſe, ait Rev. Autor, cui nomen eſſe *Jacobi Martini*, compertum habemus, novamque tentaſſe viam, cum hic exhibere ſtudet non vere ſolum ac ſincere, verum etiam ſatis copioſe deſcriptam Gallorum veterum religionem. Ipſi enim illi Galli nihil de ſacris ſuis ſcriptum reliquerunt: imo nefas ab iis habebatur, in vulgus edere religionem ſuam ejusque interiora. Quæ vero Cæſar, Diodorus Siculus, Mela, Strabo, & Plinius de ea tradunt, vix duabus paginis implendis ſufficiunt. Ac e recentioribus hoc argumentum ſingulari ſtudio tractavit unus *Elias Schedius*, qui tamen hoc vitii habet, quod & inutiles multas facit digreſſiones, & ſacra Gallorum explicat e

Roma-

Digitized by Google

Romanorum ſacris atque Græcorum. Totam igitur veluti meſſem ut orbi literato repræſentaret Rev. Autor, nihil fecit reliquum, ſed diligentiſſime perluſtravit hiſtoriam vicinarum Gallis gentium, itemque monumenta antiquæ Galliæ, quæ noſtram ad ætatem pervenerunt, ac tandem etiam linguam Armoricam in conſilium adhibuit. Etiam Clariſſimo *Montfauconio* ſe multum debere, eumque ſibi & conſilio & opera affuiſſe, ingenue fatetur. Ceterum cum Galli, Britones, Germani, Celtiberi, gentes fuerint ejusdem originis, harum quoque gentium priſcam religionem aperit, ſeque profitetur toto libro primo, & aliqua parte ſecundi, perſequi priſcam religionem univerſi Septentrionis.

Hæc ex Præfatione decerpſimus. Ipſum opus, quod quadraginta quatuor tabulæ æneæ mirifice exornant, in duos Tomos diviſum, quinque Libris conſtat, quorum duos prior, tres poſterior Tomus continet. Ex his ſequentia delibare libuit nobis, qui ceteroquin fatemur, totum opus refertum eſſe rerum eruditiſſime tractatarum, idque præter ceteros de meliore nota commendamus Germanis noſtris, quippe quos ſacra cum Gallis habuiſſe communia, Autor *lib. I cap. 6* monet, & *cap. 14 p. 132.*

Lib. I cap. 1 ſtatuit Rev. Autor, religionem vetuſtiſſimorum Gallorum non fuiſſe totam ethnicam, ſed, qualis Magorum Perſiæ & Gymnoſophiſtarum Indiæ fuerit, philoſophicam. *Cap. II* docet, Gallos occupaſſe & inhabitaſſe Britanniam, adeoque religionem quoque ſuam illuc invexiſſe; ſed hanc religionem in Britannia manſiſſe ſinceriorem, ac proinde a Gallis eos adoleſcentes, qui ſacris eſſent operaturi, in Britanniam mitti conſueviſſe diſcendi cauſa. *Cap. III & IV* aliquot argumentis contendit, Gallos pariter ac Britonas ſuam religionem non ex Ægypto, nec a Græcis Romanisve, accepiſſe, imo horum religionibus multo ſapientiorem fuiſſe Gallorum veterum, & potiſſimum Druidum, religionem. Simul docet, inter ethnicas religiones Gallicam eſſe antiquiſſimam, eumque in finem oſtendit, multis partibus inter ſe conſentire religionem Gallorum cum ſacris doctrinis inſtitutisque Perſarum, imo & Patriarcharum & Judæorum. Hinc *Cap. V* concludit, antiquiſſimorum Gallorum religionem fuiſſe maxime rationalem. Non enim habuiſſe eos ſtatuas vel imagines Deorum,

Digitized by Google

nec templa, & unum duntaxat veneratos eſſe Deum. Tandem demum eos vitiaſſe ſuam religionem religionibus pravis Græcorum ac Romanorum, ita tamen, ut non receperint Venerem, Cupidinem, & alia turpis famæ Numina. *Cap. IX* agit de ipſorum ſacrificiis humanis, vel potius inhumanis, quibus ſacrificabant homines. Qui mos cum pleraſque omnes nationes pervagatus ſit, *Cap. X* docet, miſeros mortales id feciſſe æmulatione Abrahami, filium ſuum immolare juſſi, cui veteres impoſuerint nomen *Saturni*. *Cap. XII* inſtrumenta ſacrificiorum in Gallia uſitata exhibet e priſcis monimentis depicta. *Cap. XIII* commemorans, Cæſaris tempore Gallos nondum habuiſſe templa, addit, in eo Patriarchas Hebræos iis fuiſſe exemplo, quos quippe conſtet & ipſos templis caruiſſe. Statim tamen *Cap. XV* adjicit, eos paulo poſt Cæſaris tempora imitatione Romanorum ſimulacra Deorum habuiſſe & templa, quorum aliquot figuras producit *Cap. XVII* & *XVIII*. *Cap. XX* de *Bardis* agit, eoſque etiam paraſitos fuiſſe oſtendit, pluribus id confirmaturus, ſi Wagenſeilii noſtri librum legiſſet *de Bardis Noribergenſibus* patrio ſermone conſcriptum, & *Hiſtoriæ Noribergæ* annexum. *Cap. XXI* & undecim ſubſequentibus *Druidas* ſiſtit contemplandos, eorumque autoritatem & poteſtatem, doctrinas, artes, inter quas & Medicam floruiſſe, manifeſtum facit.

Libri II cap. II Deum Gallorum *Eſum* ſive *Heſum* conſiderat, quem docet ſupremum illum & verum eſſe Deum, eoſque refellit, qui, Martem ſub eo vocabulo latere, arbitrati ſunt. *Cap. III* agit de quercuum veneratione apud Gallos. *Cap. VII* & *VIII* ſtatuas Jovis Gallicas, quæ adhuc ſuperſunt, depictas repræſentat. De Mercurio Gallorum, quem *Teutatem* vocabant, diſputat *Cap. IX* & *XIV* & ſex iis, quæ ſubſequuntur; de *Ogmio* Deo *Cap. X, XI* & *XII*; de *Beleno* ſive Apolline *Cap. XXI* & ſequentibus ſeptem; de *Penino, Abellione,* & *Dolichenio,* quorum quemque Solem fuiſſe, doctiſſime docetur, *Cap. XXIX, XXX* & *XXXI*. Cum etiam ſub *Mithra* nomine Galli Solem coluerint, de hiſce ſacris copioſe agit *Cap. XXXII* & tribus conſequentibus: quæ eo cupidius legi merentur, quod ipſe Autor in Præfatione ſibi videtur Philippo a Turre ac Reineſio vidiſſe acutius. Hos enim ſcribit haud ſatis explicaſſe

Digitized by Google

plicaſſe cultum Mithræ, ſe vero, duce Hieronymo, nodum hunc Gordium ſolviſſe feliciter. *C. XXXVI* de *Camulo*, Gallorum Marte, exponit, & hinc *Libro tertio* multa monumenta, quæ nondum perierunt, Numinum Gallicorum illuſtrat, e. g. *Cap. VIII* agens de *Hercule Macuſano; Cap. IX* de *Hercule Saxano ; Cap. XX* & *XXI* de Deo *Cerunno. Quartus Liber* Deos exhibet ſerius in Gallia receptos, Saturnum, Vulcanum, Volianum, Bacchum, Teleſphorum, Circium, Cybelen, Proſerpinam, Ardoinam, Nehalenniam, Iſidem, Onuavam. *Liber quintus* ſepulturam veterum Gallorum deſcribit & monimenta ſepulcralia. Hic potiſſimum attentione digna ſunt Capita quintum & ſextum, quibus formula in multis Gallorum ſepulcris conſpicua: *ſub aſcia dedicavit*, examini ſubjicitur. Ac priore quidem deſcribuntur ſimul ac proſcribuntur variæ antiquariorum interpretationes ; poſteriore cenſet Autor, *aſciam* iſtis locis non eſſe *dolabram*, (eine Axt) ſed *ligonem* ſive *raſtrum.* Id probat cum e figura aſciæ, priſcis monimentis inciſa; tum e nomine hujus inſtrumenti, hodieque in Languedocia uſitato, *aſſado;* tum e Sidonii Apollinaris *Lib. III Epiſt. 12*, ubi mentio fit *raſtri funebris.* Putat igitur, *aſciam* fuiſſe raſtrum peculiariter conſecratum huic uſui, ut eo egereretur terra ſepulcro deſtinata, talique ſub aſcia ſepulcra fuiſſe ibi locorum dedicata. Nova etiam ratione explicat illam XII tabularum legem: *Rogum aſcia ne poleito,* hoc eſt, foſſam raſtro ne conficias, ſed ſolis manibus. Memorat etiam, Montfauconium de ſuperiore formula ſingulare Caput exhibuiſſe in ſuo *Antiquitatum* opere, & rejectis omnium interpretationibus ſuam liberaliter faſſum eſſe ignorantiam.

VIE DU CARDINAL D'AMBOISE, PREMIER Miniſtre de Louis XII, Pere du Peuple.

h. e.

VITA CARDINALIS DE AMBOSIA, Miniſtri primarii Regis Ludovici XII, Patris Patriæ, cum comparatione Cardinalium celebrium, qui ſtatui publico præfuerunt ; Autore L. L. G.

Tomi II.

Amſtelodami, apud Jacobum Sincerum, 1726, 12.
Alph. 3 pl. 5.

ETſi Cl. Autor in Dedicatione ad Regem modernum Chriſtianiſſimum nomen exſcripſerit *Le Gendre* (Ludovicus prænomen eſt) cauſas tamen habuiſſe videtur, cur verum nomen typographi & loci impreſſionis non addiderit, quod tum ex ſubſcriptione: *a Amſterdam, chez Jacques le Sincere, rüe Veritable au Miroir qui ne flate point*, tum ex typorum, qui in Gallia impreſſum librum docent, inſpectione facile patet. In Præfatione profitetur ſe in hac Vita ſolam veritatem ſectaturum, quod cauſam adulandi poſt tantum temporis intervallum, emortua imprimis familia Amboſiana, nullam inveniat: indignatur vero inter alia, Viros graves, ut Doctorem *Frizon* in Gallia Chriſtiana & Patrem *Pommeraye* in Hiſtoria Archi-Epiſc. Rotomag. tam ſupine errare potuiſſe, ut hunc Cardinalem per triginta annos rebus Gallicis præfuiſſe aſſererent, cum conſtet facile, eum ſub ſolo Ludovico XII, qui A. 1498 ad Regnum pervenit, non niſi ad diem 25 Maji 1510, quo ipſe Cardinalis e vita deceſſit, atque adeo non niſi duodecim annis rerum ſummam moderatum eſſe.

p. 110. Ut pauca decerpamus, fuit Georgius de Ambaſia ſeu Amboſius ex familia *de Berrie* oriundus, quæ tamen ob hereditatem, a Matilde Ambaſia acceptam, nomen hujus familiæ & inſignia adſciverat.
3, 4, 7. Patre *Petro*, Camerario Regio, & matre *Anna de Beüel* A. 1460 natus, octo fratres totidemque ſorores habuit, de quibus merito obſervamus, quod & illi omnes ſummis muneribus fuerint ornati, & harum pars maritos ſpectatiſſimos nacta fuerit, pars eccleſias rexerit feliciſſime. Puer admodum, nullis licet litteris imbutus, ut tum ferebant tempora, Doctoris Juris Canonici
8. titulum facile impetrabat, & anno ætatis 14 ad Montalbanenſem Epiſcopatum, autoritate fratrum (erat autem fere minimus natu)
9. evehebatur, mox deinde in aulam Eleemoſynarii nomine ſub Lu-
57. dovico XI vocatus. Inde ſub Carolo VIII Archi-Ep. Rotomagenſis factus, Ludovico Duci Aurel. Normanniæ Præfecto, poſtea Re-
64. gi, ita adhæſit, ut ejus per Normanniam Locum tenens fieret, & cum

Digitized by Google

cum Rege in Italiam proficiſcentem ſequeretur. Rege mortuo, cum Ludovicus ſuccederet, admotus mox gubernaculo Amboſius, autor fuit novo Regi, ut uxorem ſterilem & deformem dimitte- p. 97.
ret, & regiam Viduam duceret. Notari vero meretur, quod, tametſi 123.
aulam ſolus regeret Amboſius, ſimul tamen, poſtquam Cardinalis dignitatem fuiſſet conſecutus, etiam a Pontifice Alexandro VI 213.
Legati a Latere munus acceperit, eoque nullo Regis vel Papæ præjudicio diu functus ſit. Mediolano capto, ſuaſit Regi, ut illic con- 131.
deret Profeſſionem Theologiæ, Juris ac Medicinæ, eruditosque eo conſtitutis ſalariis evocaret, quamvis urbe ac provincia mox iterum ſpoliato. Profectus tum primum in bellum Amboſius no- 144.
ſter, Locum tenentis generalis nomine, effecit, ut Sfortia prodere- 154.
tur ab Helvetis A. 1500 & Mediolanum iterum Gallis traderetur. Nec dici poteſt, quantam a Mediolanenſibus gratiam retulerit, 162.
cum illis, deprecantibus ob fidem nuper ſolutam, in publica pompa Regis nomine ignoſceret. Hinc & cum Hiſpanis de par- 198.
tiendo Neapolitano Regno non ſine ſucceſſu pactus, & cum Maximiliano Imp. Tridenti collocutus, hunc ad prorogandas inducias induxit. Pulſis deinde Neapoli Gallis, damni reſarciendi cauſa rurſus Noſter cum exercitu in Italiam rediit; at dum, mortuis Alexandro VI ejusdemque ſucceſſore Pio III, bis Romæ ſpe 260.
conſequendi Pontificatus, cui maxime inhiabat, fruſtraretur, occaſionem opprimendi Hiſpani amiſit. Labaſcentibus inde prorſus Gallorum in Italia rebus A. 1504, Galliæ contra peſtem jam 273.
graſſantem provida cura proſpiciebat Cardinalis, & mox iterum Cæſarem conveniens, qui Mediolani Gallis eripiendi cupidus erat, 275.
pacem cum eo ſanciebat. Cum vero deinde novæ pactioni, qua unica Regis filia Philippi filio Carolo, poſtea V, ſponſa promitte- 302.
batur, ſubſcribere a Regina coactus fuiſſet, mox per emiſſarios clandeſtinos ſtatus Regni ſuſcitabat, ut certatim Regem admone- 310.
rent, ne filiam externo Principi, potius ut proximo hæredi Franciſco deſponſaret; nec res ſucceſſu caruit. Mox Ludovico Genuæ domandæ autor fuit, eaque occupata, Ferdinandus Cathol. 370.
Savonæ Ludovicum ſalutabat, & ſecreta cum Amboſio fœdera tractabat, quæ Venetis imprimis & Julio II ſuſpecta videbantur. 374.
Cum deinde præcipuæ ejus partes fuiſſent in fœdere Camera- 400.
cenſi,

Digitized by Google

cenſi,infirmus licet,cum Rege contra Venetos ibat, ubique ſupe-
rior. Quid ejus conſiliis geſtum ſit contra Venetos, non eſt ut re-
p. 462. petamus: ipſe quidem podagra & febri fractus, dum aulam re-
peteret, Lugduni d. 25 Maji 1510 exſpiravit. Hæc latius deducun-
tur Tomo I, variaque paſſim obſervantur ad externas res pertinen-
292. tia, e quibus id unum memoramus, quod de Ferdinando Catholi-
co notat Autor, eum nempe monachis uti ſueviſſe Legatis, quoties
legationi dolus ſubeſſet. Tomo II elogium Amboſii prolixum ſa-
tis recenſetur, ejusque comparatio cum aliis Cardinalibus, qui
Regna gubernarunt, Ximenio, Volſæo, Richelio & Mazarino in-
ſtituitur,demumque genealogia familiæ Amboſiæ, cum teſtamen-
to ipſius Amboſii Card.aliisque documentis publicis,ad hiſtoriam
hanc ſpectantibus, ſubjicitur.

SAMUELIS PARKERI, EPISCOPI NON ita pridem Oxonienſis, de rebus ſui temporis Commentariorum Libri IV; e Codice MS. ipſius Autoris manu caſtigato, nunc primum in lucem editi.

Londini, typis Jacobi Bettenham, 1726, 8 max.
Alph. 1 pl. 2.

NIſi *Parkeri* nomen tot egregiis litterarum monumentis clarum eſſet, ſoli *Commentarii de rebus ſui temporis* famam ipſi perennem conciliarent. Cuncta enim optimi hiſtorici requiſita undiquaque collecta huc transſcribere, per inſtituti noſtri rationem ſi liceret, ſingula eorum Noſtro competere, facillimo negotio demonſtratum daremus. Urgeamus ſaltem, ne tanta ejus merita ſilentio prætereamus, aliqua ut ſumma, ut omnium maxime neceſſaria. Rerum, quas deſcribit, aut teſtis αὐτόπτης ipſe fuit, aut ab aliis, qui factis interfuerunt, fideliter accepta refert, aut actorum publicorum, quorum fides maxima, autoritatem allegat. Accedit, quod utramque facit paginam, animus ab omni partium, quibus Anglia eo ævo diſtracta, ſtudio longe alienus, virtutem quoque in hoſte laudans. Omnia autem ſtilo puro, eleganti, hiſtoriæ ſcribendæ apto involvit, ſparſis hinc

Digitized by Google

inde ad veterum exemplum *floſculis*, quos vocant, politicis. Plu-
ra in Noſtri laudem haud cumulamus, quin potius, niſi te tantis
deliciis indignum judices, ad ipſius libelli lectionem ſincere able-
gamus. Ut autem, quis fructus inde ſperandus, ſcias, potiſſima
ejus capita indicabimus. Exhibet geſta ab anno ſuperioris ſecu-
li ſexageſimo ad ejusdem octogeſimum tertium, quatuor libris
comprehenſa. Carolo II per tot diſcrimina rerum ad avita regna p. 1.
reverſo, quosvis poſt tot turbulentas tempeſtates halcyonios dies
ſibi præſagiebant, quos turbarum tædium ceperat. Cromwellia- 4.
ni tamen, omnis Regii nominis infeſtiſſimi hoſtes, nova indies in
Regis excidium cudebant conſilia, facile valitura, niſi Caroli ſuo-
rumque vigilantia Ludlovi, Venneri, Anabaptiſtarum & Presby-
terianorum conjurationes in ipſo partu ſuffocaſſet. Tantis moti- 16.
bus, ne ulterius ſerpant, obviam ibat Regni Senatus promulgatio-
ne legum de Cromwelli aſſeclis a magiſtratu abrogandis, de Ty-
pographorum (editus enim inter alia mendacia erat liber *Anni
mirabiles* Inſcriptus, totus, quantus quantus, incredibilibus, quæ
nuper facta ſomniabant, prodigiis plenus) audacia coercenda,
deque diſciplina Eccleſiaſtica *Uniformitatis* lege lata, quam a 22.
perduelli clero labefactatam Sheldoni Londinenſis Epiſcopi, de
cujus meritis multa Noſter diſſerit, eloquentia firmavit. Quibus 47.
factis permagna conjuratorum manus, ſub prætextu Pontificio-
rum in Proteſtantes odii, Regis vitæ inſidias ſtruxit. Parum ergo
aberat, quin *Uniformitatis* lex, niſi a propoſito Regem cordatio-
res avocaſſent, fuiſſet abrogata. Eadem, ut in Anglia, in Hibernia 58.
mutatis actoribus fabula; ſed noxia perduelſium conſilia Verno-
no Vice-Regi Philippi Aldeni & Theophili Joneſii calliditas 67.
prodidit. Novæ quoque mox in Anglia turbæ ortæ, quæ, Oteſiis
fratribus patrem conjuratorum principem fruſtra aſſerentibus, &
Typographis famoſorum libellorum pœnam luentibus, compo-
nuntur feliciter. Præterlapſo inter hæc ſexageſimo tertio anno, & 74.
bello in Belgas decreto, perduelles novos ſumunt ſpiritus, mox
per renovatam *Elizabethæ* legem penitus fracti. Hæc inſequeba-
tur peſtilentia graviſſima, perierunt enim ad ducenta millia homi-
num, quod damnum victoria Eboracenſis Ducis de Opdami claſſe 79.
aliqua ex parte reſarcitum videbatur Schiſmatici inde in patriæ

Digitized by Google

interitu ſalutem quærentes, Acheronta movere haud erubeſcunt.
p. 87. Pars conſilia & auxilia hoſtibus ferunt, alii ipſam Regiam, niſi
Albemarliæ Dux periculum diſcuſſiſſet, igne delere cupiunt. An-
no ſexageſimo ſexto auſpicato Angli, per belli furta evocati, atrox
90. navale prœlium cum Belgis committunt. Scoti ſociorum clade
nondum doctiores Turnerum capiunt, de quibus, iſto e carcere
101. elapſo, pœnas ſumunt Deyellius & Drummondus. Hinc enar-
rato tredecim tectorum millium Londini incendio, quod Caſpa-
rem Zieglerum Lipſienſem pridem ante (nempe in Exercitatt.
106. circa Regicidium Anglor.) prædixiſſe putat, finem imponit Noſter
primo Libro; nunc ad ſecundum. Tot, quarum ſeriem dedimus,
miſeriis defatigati Angli agunt de pace cum Batavis, qui fœdere
111. jam icto hoſtilibus pergunt. Sed en! dum paci externæ per triplex
fœdus cum Sueciæ Rege & Belgii Fœderatis Provinciis in Regem
Galliæ Ludovicum XIV conſulitur, Britanniæ Regni Ordines in
duas acies ſcinduntur, quod ſchiſma omnium, quæ ſecuta ſunt, ma-
119. lorum fontem merito dixeris. Mox enim *Corona*, quod vocant, *Pa-*
124. *trimonium* vænum exponitur; fœdere, quod paulo ante nominavi-
mus, triplici rupto, novum cum Gallo in Batavos percutitur, mi-
ſeriſque iſtis bellum non indictum infertur. Congrediuntur An-
gli prœlio navali cum Batavis, ſuperioreſque, multis quidem, qui-
bus Noſter prolixum dicit panegyricum, viris fortibus amiſſis,
134. diſcedunt. Tot cædibus utraque gente attrita, Belgæ pacem pe-
tunt, quam, lite de demittendis velis compoſita, anno ſeptuageſi-
mo quarto impetrant. Patria, in qua alma pax vigebat, hinc pau-
lum relicta, bella, quibus omnis fere Europa diripiebatur, Noſter
ſiſtit. Gallorum victricibus armis ad reſiſtendum ſocietatem fa-
ciunt Imperator Romanus, Rex Hiſpaniæ & Fœderatæ Provinciæ,
quibus accedunt Lotharingus, Brunopolenſis & Luneburgenſis
Duces, Elector Brandenburgicus, Rex Daniæ; Oſnabrugenſis &
144. Monaſterienſis Epiſcopi atque Palatinus Princeps. Tantam belli
flammam, quæ tribus atrociſſimis prœliis ſævierat, extinguere,
ſed irrito ſucceſſu, ſtudet Anglus. Hinc Turini cæde & Cre-
quii clade iratiorem Martem ſentit Gallorum res anno proxi-
155. me inſequente ſeptuageſimo quinto. Quapropter in inferio-
ri æque ac ſuperiori Germania ex æquo campo ad oppida bel-
lo

lo tracto, varia partium fortuna urbes obſidendo capiendoque
pugnatur. Valencenæ, Cameracum, Audomaropolis, Viſidun- p. 161.
gum, anno ſeptuageſimo ſeptimo, & ſequente Gandavum, Hy-
præ, Levacum & Puyſardum expugnantur, qua etiam tempeſtate
Crequium Starenbergius, cujus laudes Noſter pro more prædicat,
ad prœlium provocat. Gallus tandem viribus ſuis contra tot ad- 166.
verſarios diffidens, pacem ſeorſim cum Batavis init, quamvis eo-
dem, quo novæ pacis conditiones ſignatæ, die a Luxenburgo & 177.
Aurantiæ Principe cruentum pugnaretur prœlium, in quo Bri-
tannorum in exercitu Gallico, imprimis Oſſorienſis Comitis,
quem laudandi occaſionem inde arripit, virtus præ ceteris enituit.
Perluſtremus nunc fata Suecorum, quos Danus & Brandeburgus 182.
ad incitas fere deducunt. Volgaſtia enim & Wismaria capitur an-
no ſeptuageſimo quinto, & ſequente ſexto prope Lundinum Sca-
norum funeſto inter Danum & Suecum prœlio commiſſo, hic ab
iſto ſeptimo anno bello navali devictus & Stetinum a Brandebur-
go expugnatum fuit. Anno proximo Dani, a Coningsmarckio 186.
haud ita pridem ex inſula Rugia fugati, amiſſa recuperant, recu-
peratisque Sundis & Viritium Brandeburgus addit. In his Sueco- 192.
rum anguſtiis, ut in integrum reſtituantur, Brandeburgum & Da-
num cogit Gallus, quorum uterque hunc adverſum caſum tribuit
Batavorum perfidiæ, quam ſuo itidem malo ſe expertos Hiſpaniæ 206.
Rex & Lotharingiæ Dux conqueſti fuerunt. Maximum ex omni
hoc bello commodum in Aurantiæ Principem, de quo majoribus-
que plura Libro III Noſter differit, derivatum fuit. Hinc Turca- 217.
rum & Tartarorum in Poloniam incurſionum mentionem facit
Autor, quod Sobieskii virtutem multis encomiis ornandi anſam
ipſi præbuit. Hæc excipit ſeditio Meſſinenſis (ex cujus compoſi- 227.
tione quanta commoda Angli tulerint, demonſtratur) & Hungari- 242.
ca, ut & origo obſidionis Viennæ, cujus in libertatem vindicatio-
ne tertius Liber clauditur. Deſcendimus ad IV & ultimum, ubi 251.
Noſter, qui fere longius ab itinere deceſſerat, ad ſuos redit. Caro-
lus tot turbis victus liberum omnium religionum concedit exerci-
tium, quæ res duo bella civilia, alterum cum Parliamento de po-
teſtate in Eccleſiaſticis, alterum cum Sectariis peperit. Jam Schaf- 262.
tonienſis Comes, cujus & Bridgemanni anteceſſoris vitæ exponun-

tur, Cancellariatu a Stranguajo exutus ad Sectarios in Pontificios tranſit. Hinc famoſorum libellorum, ex quorum autoribus Marvellius quidam, qui lethalia iſta, quæ Noſter ſupra p. 119 ſignificaverat, acerbiori ſtylo exarata dedit, præcipuus, magna vis in vul-
p.288. gus mittitur. Inde occaſionem Noſter nactus, Sectariorum, quæ ab anno ejus Seculi ſexageſimo ſeptimo patraverant, ſcelera enumerandi, quorum anteſignani Joannis Oweni *Apologiam pro Conſcientiæ Libertate* multis & ſolidis argumentis refutat, & Thuanum, imperii in Eccleſiaſticis moderationem collaudantem, erroris inſimulat, ſuam inſuper cuique permiſſam religionum licentiam, non e re publica, imo omnis peſtis ſcaturiginem eſſe, firmis ra-
312. tionibus & exemplis adſtruit. Res ipſa loquitur. Docemur quippe, *Papale* bellum ortum eſſe. Hinc Ducis Eboracenſis nuptiarum diſſolutionem poſtulant pacis publicæ turbatores, qui repulſam ferentes, majoris damni autores extitere. Auxilia in hoſtes Regi Parliamentum abnuit, rumor de Pontificiorum & Gallorum inſidiis falſus in credulam plebem ſpargitur, diſſidium in utroque
319. Regni conſeſſu miris modis ſeritur, fitque Parliamenti a Rege
334. continua ſeceſſio. Et hæc ſunt quæ ſtrictim e libro non magno memorare libuit.

DOMINICI GEORGII DISSERTATIO Hiſtorica de Cathedra Epiſcopali Setiæ Civitatis in Latio, cum appendice monumentorum, eandem Eccleſiam & Civitatem illuſtrantium.

Romæ, ex typographia Hieronymi Mainardi apud theatrum Capranicenſe, 1727, 4 maj.

Alph. 1 pl. 17.

QUo paucioribus iter tritum fuerit viatoribus, eo plura offendes obſtacula, eo major cura erit adhibenda. Eadem fata experiuntur, qui temporis injuria obliterata in ſcenam producunt. Bibliothecas enim perſcrutari, codices vetuſtiores diurna nocturnaque verſare manu, lapides ex ruderibus eruere, inſcriptiones, quas ſitus exedit, legere, hoc opus, hic labor eſt. Laudanda itaque Cl. Autoris, jam variis ſcriptis illuſtris, induſtria, qui in

præ-

Digitized by Google

præſenti Diſſertatione nihil, quod ad rem ſuam faceret, intactum reliquit. Setia, vel, uti apud Italos audit, *Sezza*, eſt urbs Campaniæ, antiquitate præ ceteris maxime conſpicua, id quod Noſter p. 2 ſeqq. ex lapide, in quo Hercules ejus conditor dicitur, & ex clariſſimis veterum Geographorum æque ac Hiſtoricorum teſtimoniis docet. Huic oppido priſcum ſplendorem, tot ſeculis obſcuratum, reſtituiſſe hodiernum Papam Benedictum XIII, merito dicendum eſt. Teſtantur id duæ Conſtitutiones de reſtituta Setinæ civitati cathedræ Epiſcopalis dignitate, deque ejus cum Tarracinenſi Eccleſia, æque principali, unione, anno noſtri ſeculi vigeſimo quinto & ſequente ſancitæ, quas Noſter poſt dedicationem (inſcripſit autem librum eidem Pontifici) & præfationem exhibet. Sed, qui haud animo æquo hanc Setienſium fortunam intuebantur, eam duobus telis impugnabant. Alii jus cathedras Epiſcopales pro lubitu conſtituendi Papæ competere; alii Setiam tanti muneris capacem eſſe, negabant. Utrisque ſolide Noſter reſpondet: illis in dedicatione, his per totum opus. Nonne longe viliores urbes in Latio eadem prærogativa gaviſæ fuerunt? Adeat, qui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ adeo expers eſt, Noſtrum a p. 6 usque 58. Nonne tot, quot vix vicina oppida, ſuperbit ſanguine & egregie geſtis nobilibus? Affatim hoc docet finis libri. Nec ex ſuo hæc Noſter. Stant ab ejus partibus fidei haud ſubleſtæ monumentorum nubes, quorum potiſſima, numero XXXIV, vide ſis totius rei tractationi ſubjuncta. Augiæ ſtabula Noſtro fuiſſe purganda, ſingulæ ferme paginæ loquuntur. Audiamus aliqua ex multis. Epiſcoporum catalogi haud tolerandis nævis laborabant. Hinc p. 36 & 38 Ughellus, p. 41 ſeqq. Lucas Holſtenius, p. 48 Antonius Maſſa fuerunt emendati. Gothos, Longobardos & Saracenos Noſter queritur, in vetera monumenta crudeles, hiſtoriæ Italiæ Eccleſiaſticæ æque ac profanæ operam danti tantas peperiſſe difficultates, ut, qui eas ex voto ſuperare credat, ſomniaſſe videatur. Cujusvis proinde viri boni officium eſt, ut, qua lacunas inde ortas ſuppleat, nullam occaſionem prætermittat. Cujus rei Noſter probe memor, p. 37, 74, 75 & 76 Ughellum, p. 48 vulgatum Galleſienſium & p. 61 ſeqq. Setienſium Præſulum catalogum ex MSto, quod in Monaſterio Peruſino aſſervatur, auxit. His laboribus

Digitized by Google

haud levibus ſuperatis, reſtabat alius fere Herculeus. Veterum a noſtra longe diſpar pronunciatio & exinde orta ſcriptura multos in transverſum rapuit, hinc ne idem Noſtro accideret, omnis lapis erat movendus. Deſiderabatur in Conciliorum ſubſcriptionibus Laurentinus Epiſcopus. *Lorenſis* quidem, nullibi *Laurenſis* legebatur. Quare Noſter p. 8, collata cum p. 15, in eam adductus fuit opinionem, barbaris olim temporibus *Laurentum* fuiſſe dictum *Lorentum*. Omnes, qui vel per tranſennam impreſſos, ne dicam ſcriptos libros aſpexerunt, ei ſubſcripturos eſſe confidimus. Legiſſe enim meminimus apud Suetonium de Veſpaſiano c. XXXII, ipſum *ploſtra* pro *plauſtris*, *Flaurum* pro *Floro* dixiſſe. Et ne plura in medium proferamus, *Plautius* apud Salluſt. Cal. XXXI & Suet. Cæſ. V in MSStis, quæ vel Commentatores vel nos ipſi vidimus, audit *Plotius*. Quam τȣ *au* cum *o* confuſionem ſedulo annotarunt Voſſius de arte Gramm. II, 4, Sanctius Min. IV, 16, voce *Morus*, Jul. Cæſ. Scaliger de Cauſ. L. L. I, 8, quibus omnibus facem prætulit Feſtus voce *Orata*. In eundem cenſum venit τȣ *b* cum *c* & *v* commutatio, quæ quo frequentior in libris ſcriptis, eo facilior ad aberrandum a recta via. Poſſemus aliunde ſexcenta exempla transſcribere, niſi jamjam paratas fruges apud Noſtrum appoſitas inveniremus. Sic p. 35 allegatur inſcriptio, in qua *Viterbienſis* per *b*, ſicut p. 76 *Vulturnenſis*, *Verulenſis* & p. 102, *Valvenſis* eadem ratione, it. p. 40 in lapide a Blanchino quondam deſcripto *Benturi* pro *Venturi*; at e contrario ibidem *tivi* pro *tibi* & p. 54 *Vicoaventinenſis* pro *Vicobabentinus* extat. Sufficiat, delitias, quas magno apparatu in hoc opere invenies, primis labris deguſtaſſe. Non poſſumus autem non omnes ac ſingulos, quibus iſta, quæ antiquitatem redolent, bene ſapiunt, ad has epulas invitare, ſpondentes, hilarem quemque inde abiturum eſſe.

SCRIPTORES RERUM GERMANICARUM, præcipue Saxonicarum, in quibus ſcripta & monimenta illuſtria, pleraque hactenus inedita, tum ad Hiſtoriam Germaniæ generatim, tum ſpeciatim Saxoniæ ſuperioris, Miſniæ, Thuringiæ etc. ſpectantia, continentur. Ex ſua Bibliothe-

ca

ca aliisque edidit JO. BURCHARDUS MENCKENIUS, JCtus, Potentiſſimo Regi Polon. atque Electori Saxoniæ a Conſiliis Aul. & Hiſtoria, Hiſt. in Acad. Lipſ. Prof. Publ. & Societat. Reg. Britann. & Boruſſ. Socius.

Tomus I.

Lipſiæ, impenſis Joan. Chriſtiani Martini, 1728, fol.
Alph. 12, Tabb. æn. 8.

AMantiſſimus Hiſtoriarum Imperator, Divus Maximilianus I, peculiari reſcripto omnes quondam Imperii Proceres admonuit, id darent gloriæ Imperii, & ſuæ quisque gentis decori, ut, qua poſſent, induſtria & fide in domeſticos lares inquirerent, quo de potiſſimis Germaniæ Principibus æviternum conderetur monimentum. Eximie hoc officio usque huc defuncti ſunt illi imprimis, qui Scriptoribus, quorum opera in deſcribendis Germaniæ gentibus olim fuerat verſata, colligendis & e tenebris eruendis ſingularem navarunt induſtriam, unde Leibnitii Scriptores Brunſuicenſes, Pezii Auſtriaci, Ludewigii Herbipolenſes & Bambergenſes, Moguntini denique Joannis in publicum prodiere, ut plures taceamus. Et ne deeſſet Saxoniæ noſtræ ſuus hac in parte ſplendor, effecit nunc Celeb. *Menckenius*, Præſes noſter, Vir de univerſa re literaria egregie meritus, editis nuper admodum duobus Tomis Scriptorum aut MSCtorum, aut raritate MSCta ferme ſuperantium, quibus non parum nitoris Tabulis æneis typorumque elegantia accedit. Hos dum Sacratiſſimæ Sarmatarum Majeſtati, Patriæ Patri longe Clementiſſimo, devotiſſime conſecrat, in Dedicatione inter alia memorat, Saxoniam noſtram nunc maxime literarum gloria florere, teſtaturque, nuper ipſum Potentiſſimum Sardiniæ Regem Lipſiam noſtram in Germania, ut Lutetiam Gallorum, & Londinum Anglorum, potiſſimas literarum in Europa ſedes agnoviſſe. Enimvero promiſerat Vir Celeb. ab aliquot annis publico programmate ſingularem Scriptorum Saxonicorum, Miſnicorum ac Thuringicorum collectionem, quæ non rariora modo, ſed & paſſim obvia ſcripta complecti debebat,

bebat, ut haberent exteri, unde integrum hiſtoriæ noſtræ ſyſtema peterent. Verum dum plures interea ad ipſum perferrentur Codices MSCti, non ad noſtram modo, ſed univerſam Germaniæ hiſtoriam ſpectantes, qui lucem nunquam adſpexerant, abjecto priori conſilio, Bibliothecæ ſuæ locupletiſſimæ cimelia, in quibus quidem Saxonica eminebant, cum perpaucis, impreſſis licet, rariſſime tamen obviis, & nunc vel ad Codices reviſis vel notis illuſtratis, ſub generaliori inſcriptione in lucem protraxit. Sibi quidem pro modeſtia & candore, quo pollet, ſingulari integrum haud fuiſſe profitetur, omnia notis colluſtrandi, ut adeo paucas tantum, ſub manu notas, ſibi vindicet. Attamen ad integritatem Codicum exprimendam nihil omiſit, adeo ut maluerit errare cum MSCtis, diſtinctionibus etiam ſingulis retentis, quam intempeſtive hariolari. Pateſcit illud ſtatim in primo Opuſculo, *Autoris* nempe *Anonymi Chronico veteri a Carolo M. usque ad mortem Friderici II Imp.* quod ita ſcrupuloſe ex membrana Bibliothecæ ſuæ, 400 circiter annorum, deſcribi curavit, ut ſphalmata quoque fuerint retenta, quæ tamen quivis facile emendaverit. Integrum Chronicon, quod ab ipſa creatione, ut pleraque illorum temporum, incipit, huc tranſcribere vix operæ fuiſſet pretium; placuit potius Editori a tempore Francorum, imprimis Caroli M. incipere, & deinde quoque Eccleſiaſtica quædam, aliaque parum ex uſu viſa prætermittere. Ipſe Autor in exordio Operis ſui ad librum, *Pentheon*, provocat, quo nomine *Gottfridi Viterbienſis Pantheon*, a Piſtorio Scriptorum Tom. II editum, indigitare videtur. Anonymus tamen ab eodem multum eſt diverſus, & cum Viterbienſis vix nominet Henricum VI, ipſe longius progreditur, dignus omnino, qui in lucem protrahatur, cum fabulas non adeo ſectetur,
p. 30. dum e. g. Fridericum Barbaroſſam Alexandri III mandatis per o-
mnia quidem obediviſſe ſcribit, nihil tamen de conculcatione Im-
peratoris addit; præterea de morte Friderici refert, ipſum, dum
vellet liberare Teutonicum, qui in flumine transvadendo ſubmer-
gebatur, pectus, dum nataret, ad lapidem magnum alliſiſſe, inde-
31. que animam emiſiſſe; & Philippum Ottoni IV Imperatori Arela-
33. tenſi Regno ceſſiſſe, affirmat. Succedunt II *Lectiones emendatio-*
37. *res & auctiores Chronici* ALBERICI, *Monachi trium fontium*

ab

ab A. 960 ad A. 1241. Vulgaverat ipſum Chronicon *Leibnitius* in *Acceſſionibus Hiſtoricis*; pulchro tamen Codice e Belgio ad ſe delato, operæ pretium putavit Noſter, ut, diverſiſſimis inde lectionibus in lucem protractis, librum utiliſſimum integritati ſuæ reſtitueret. Quis fuerit Albericus, ex fronte libelli, & dictis ad A. 1237 conſtat, ubi ſcribit: *obiit primus Abbas Eccleſiæ noſtræ novi Monaſterii Leodienſis:* unde & de vicinis rebus Gallicis, Metenſibus, & Verdunenſibus fuit ſollicitus. Videtur vero pluribus annis huic Chronico inſudaſſe, dum ad A. 1216, de *moderna Angliæ Regina*, & ad A. 1239 de *Joannis de Palatio Carpini Hiſtoria Tartarorum* A. 1246 conſcripta, verba facit; nec mirandum, iſtum ad A. 1106 diſerte notaſſe: *Ex aliorum libris lecta poſuimus. Ceterum quæ ſequentur, quia recentis memoriæ ſunt, a probabilibus Viris tradita, vel a nobis ipſis viſa, vel audita, ponemus:* quæ minime obſunt, quo minus eundem totius Operis autorem exiſtimemus. Recte de ipſo judicaverat *Jac. Thomaſius de plagio literario* §. 585, Albericum inter eos nominans, qui centone quodam ex variis Chronicis conſarcinato componuntur. Nec quiſquam ſane accuratius ubivis notavit, ex quibus profecerit, in quibus ſunt longe plurimi hodie prorſus deperditi, quorum tamen fragmenta Alberico adhuc debemus. Præterea non res modo in Republica geſtas per ſingulos annos non ſine delectu commemorat, verum & primus horum ſcriptorum Hiſtoriam literariam juvat, neminem omittens hominum paullo doctiorum, barbaris etiam ſeculis florentium, cujus non ſcripta adducat diligenter, imo Epitaphia, atque integras quandoque epiſtolas afferat. Sequitur III *ANDREÆ Presbyteri Chronicon breve ab A. 568 usque ad A. 874*, ex membrana ſeculi circiter IX notas habente ac forte autographa productum, quod cum Cel. *Menckenio* communicavit Juvenis quidam modeſtiſſimus, ſub *Hermanni Philomuſi* nomine latitans, tum forte revelandus, cum *Lucii Licinii*, quas promiſit, *Epiſtolas* in lucem protrahet. Vixit autor Ludovici II Imp. tempore, cujus funus ſe comitatum dicit, mox in Carolomanni adventu in Italiam abrumpens. Nomen Andreæ ipſe prodit, & Presbyterum ſe eſſe teſtatur; forſitan idem ille eſt Andreas Presbyter Ravennatenſis, qui & *Agnellus* appellatus, Autor *hiſtoriæ Pontificum Ravennatum*,

p. 89.

100.

Digitized by Google

tum, quam Cel. *Muratorius* tum ſeorſim, tum inter Italicarum Rerum Scriptores Tomo II, magna cura edidit. Agnellus enim ille circa A. 805 natus, & noſter Andreas circa A. 878, quo fere telam abrupit, mortuus videtur: præterea loquendi modus idem,
Not. ad p. 92 ut *Philomuſus* ſingulari exemplo docuit: ſaltem patria adhuc crucem figit, cum ille Ravennas, hic Mediolanenſis vel Mediolano vicinus fuiſſe videatur. Huic junguntur ex membrana vetuſta Bi-
101. bliothecæ *Menckenianæ* IV *Annales Francorum ab A. 801 ad A. 822*, quorum Autor rebus notatu non indignis, uti de Venetis a
104. Carolo M. debellatis & ſubactis, portenta quoque fabulis ſimilia
107. admiſcuit. V prodit liber inter impreſſos rariſſimus, *PETRI SAXII, Arelatenſis Eccleſiæ Canonici, S. Theol. Doct. Pontificium Arelatenſe, ſeu Hiſtoria Primatum S. Arelatenſis Eccleſiæ*; quem editum olim Aquis Sextiis, A. 1600, forma quadripartita, ſed mox, ne jura Germaniæ in Arelatenſe regnum nimis omnium oculis paterent, ſuppreſſum, & 20 vel 30 Vallenſibus, modo exemplum daretur, venditum, jam pridem optarunt eruditi in Collectione aliqua recudi. Germani imprimis, quod Imperatores noſtri diu tenuerint regnum Arelatenſe, & ex Arelatenſi haud dubie ſtirpe prodierit primus Thuringiæ Comes Ludovicus Barbatus, Caroli quippe Lotharingiæ & Brabantiæ Ducis filius, unde paſſim ſcriptores, ut *Tentzelius* in hoc ipſo Opere *T. II p. 998*, hanc ſtirpem primam Comitum ſeu Landgraviorum Thuringiæ *Arelatenſem* vocarunt. Equidem Cl. *Kneſebeck* in *Prodromo Juris Publici univerſalis* complura diplomata ex hoc Opere, quod totum ex diplomatibus compoſitum & collectum eſt, hinc inde excerpſerat, nondum tamen reſtinguens ſitim eruditorum, cui nunc demum, integro opere recuſo, ſatisfieri poterit; imprimis dum ſphalmata frequentia, quæ ſenſum fere obſcurabant, ſublata, & juſtæ diſtinctiones poſitæ, ita tamen, ut diplomata intacta relinquerentur, citationes præterea, in margine ſine nota appoſitæ, ſuis locis ſint aſſignatæ, ac ſummaria margini adſcripta. Ceterum de Autore, qui forte *de la Roche* apud ſuos audiit, nihil fere proditum reperitur, niſi quod ipſe ſe ſub Clemente VIII Avenione in Collegio & æde B. Nicolao ſacra per ſeptennium ſtudiis operatum, & ſub Horatio Montano A. 1602 in Archiepiſcopale ſodalitium S.

Are-

Digitized by Google

Arelat. Eccleſiæ receptum, Petri d'Angiers hortatu laborem hunc aggreſſum eſſe, memorat. Hunc excipiunt VI *Diplomata CXXIX Abbatiam Chomburgenſem prope Halam Suevorum ſitam concernentia ab A. 1090, quo fundata, ad A. 1480.* Notum eſt in finibus Sueviæ & Franconiæ Monaſterium Chomburgenſe, non Comburgenſe aut Cambergenſe, ut falluntur alii, in monte ſitum, a fluvio *Chohe* ſeu *Kochen* præterlabente nominatum. Habuit Chombergum olim Nobiles de Chomberg, inde Epiſcopos Auguſtanos, & horum permutatione Comites Rotenburgi Dominos, ex quibus Richardus arcem illic extruxit, quam deinde filius ejus Burchardus S. Benedicto ſacravit; inde Seculo XII Abbatiæ nomine paruit Epiſcopo Herbipolitano, habetque hodie Advocatos Pincernas de Limpurg, qui Advocatiæ feudum recipiunt ab Herbipolenſi, qua de re multus eſt *Mart. Magerus a Schœnberg*, Prælaturæ hujus olim Syndicus, in *Advocatia armata*, quo cum meretur conferri *Cruſius in Annalibus Suevicis*, ubi & Catalogum Abbatum imperfectum tentavit, hic ſub auſpicium Diplomatarii ex ipſis diplomatibus ſuppletum. Integrum Diplomatarium ab Ill. *Zollmanno*, Ser. Duci Saxo-Cizenſi quondam a ſanctiori Senatu, benigniſſime communicatum, rebus minoris momenti omiſſis, nunc juſto ordine diſpoſitum, haud ingratum erit Suevis maxime & Franconibus. Interea cum Cl. *Schannat Vindem. Liter. T. II*, inſeruerit Anonymum de origine & Abbatibus hujus cœnobii, eodem facile nunc carebimus, ut & Diplomatario ab eodem nuper promiſſo. VII *Diplomata LV, res Comitum Gleichenſium ab A. 1217 ad A. 1518 concernentia*, ex Caſp. Sagittarii hiſtoria Comitum Glichenſium MSCta deſumta, quæ cum pluribus aliis ejus MSCtis, diplomatibusque Oldeslebienſibus & Capellendorfenſibus Cel. Editori obtulit *Polyc. Leyſerus*, Juliæ nuper ornamentum, ad quem Sagittariana omnia pervenerant, cujus mortem nimis feſtinatam nunc acerbe dolemus. VIII *Diplomata Bremenſia XVII*, e Chronico Bremenſi majori vernaculo, Saxonica dialecto ſcripto, Bibliothecæ *Menckeniana*, tranſſumta, excepto Diplomate tertio, quo Otto III Eccleſiæ Hamburgenſis privilegia firmat, quodque deſcriptum accepit Cl. Collector ex Codice Vindobonenſi, unde ſua diplomata, ab his plane diverſa, deſcripſerat Lin-

p. 329 & 367. 379. 535. 583.

Digitized by Google

p. 613. denbrogius in *Script. Germ. Septentr.* Succedunt IX *Diplomata*
675. *Oldislebenſia CXCVII*, & X *Capellendorſenſia CLXXXVIII.* Vicus Thuringiæ prope Saxenburgum fuit Oldislebia, Benedictinorum cœnobio clarus, donec puriora ſacra reducerentur, unde pactum poſtea inter Principes Seren. Domus Sax. Erneſtinæ, ut eſſet perpetuo penes familiæ ſeniorem, pro cura Directorii. Capellendorſium arx hodie & præfectura in Thuringia ad Ducem Saxo-Vinarienſem ſpectans, olim ſub conventu Monialium familiæ S. Benedicti florebat, cujus ſtatum jam pridem mutatum eſſe, ex poſtremis hiſce documentis intelligitur. Diplomata hæc, licet non omnia ejusdem valoris, inſignem tamen præſtabunt uſum Familiæ Burggraviorum Kirchbergenſium, Pincernarum de Apolda, itemque de Varila.
763. Lectu tamen digniora ſunt XI *a*) *Diplomata XXXVI, e Bibliotheca Academica Lipſienſis membranis deſcripta;* quæ ad Portenſe, Montis Sereni, ipſum Paulinum Lipſienſe & Caltenbornenſe imprimis Monaſterium ſpectant. His opportune addita ſunt *Conradi Marchionis Miſniæ Diplomata duo*, donationes S. Sepulchro & Hoſpitali Hieroſ. A. 1145 factas concernentia, & *compoſitiones* quædam *amicabiles* inter Principes & Epiſcopos aliquot Germaniæ, Wilhelmi potiſſimum Ducis Saxoniæ autoritate, A. 1460 factæ, ex ejusdem Bibliothecæ penu depromtæ.
813. Ad res Imperatorum quorundam illuſtrandas faciunt XI *b*) *Vita Caroli M. Autore* DONATO ACCIAJOLO, *Florentino, eleganter deſcripta, & ex MSCto plenius edita.* Libellus eſt exiguus, ſed compto ſermone compoſitus, cujus autor ſæpe ſecutus Eginhardum, habet tamen plura, vel apud hunc minime vel paulo aliter expreſſa. Inciderat enim in manus Cl. *Menckenii* Vita hæc Caroli M. ante duo circiter ſecula manu exarata, nullo quidem Autoris nomine appoſito. Suſpicatus tamen ex venuſta dictione *Acciajolum* Autorem, in *Wicelii Hagiologico* p. 178 *b* ſqq. eundem reperit inſertum, ſed omiſſa præfatione, & majore parte finis, quæ in ipſius Codice extabant; hunc igitur ſecutus eſt Noſter, ita tamen, ut eum Wiceliano eundem ſubinde compararet. Hac occaſione & Wicelium a ridiculo errore, cujus nomine a Voſſio, Bælio aliisque accuſatur, vindicat *Menckenius.* Wicelium enim putabant, ſtolide hanc Caroli M. vitam Plutarcho attribuiſſe, ob verba

in

Digitized by Google

in margine adſcripta: *ex Plutarcho:* cum Wicelius potius innueret editionem vitarum Plutarchi, quas Acciajolus Latino idiomate donaverat, adjecta in calce Vita Caroli M. a ſe ipſo compoſita. XII *Legenda Patroni Germaniæ S. Bonifacii Libris II, Latine, cum alia Legenda Bonifacii vernacula paulo diverſa.* Partem p. 833.
Legendæ Latinæ, ſcilicet a Capite VIII Libri II, jam publicaverat *Tentzelius Suppl. 2 Hiſt. Goth.* attamen cum Sagittarius ſubinde totum opuſculum luce non indignum judicaverit, ex Codice correctiori Bibliothecæ *Menckenianæ*, ſecundum Sagittarianum, ut videtur, deſcripto, & Hortlederi, ut ſit veriſimile, ſcholiis interpolato, merito idem huc translatum eſt. XIII *ERMOLDI NIGELLI, Abbatis, ut videtur, Anianenſis, & Autoris ſynchroni,* 865.
de rebus geſtis Ludovici Pii Auguſti ab A. 781 ad 826, Carmen elegiacum; e Muratorii Scriptor. Rer. Ital. T. II P. II. Opus hoc, multorum votis diu expetitum, tandem in lucem emiſerat nuper Muratorius; attamen cum collectio illius ſumtuoſa, & raro apud nos ſit obvia, optime de Germanis noſtris, qui non minus ſibi Nigellum, quam Itali vindicant, meretur Noſter, dum opus illud cum omni apparatu, doctiſſimique Muratorii notis, denuo incudi ſubjiceret. Plura de Nigello, qui Imperatorem pientiſſimum contra calumnias ingenue defendit, peti poſſunt ex præfatione Muratorii, p. 866 hic inſerta. XIV *BENZONIS, Epiſcopi Albienſis, Panegyricus Rhythmicus in Henricum III Imp. alias IV* 957.
Germ. Regem. Libros hos VII Benzonis, Epiſcopi Albenſis ſeu Albienſis in Italia, uti ſeipſum ſæpius vocat, de rebus ad Henricum, quem vulgo IV dicimus, Imp. pertinentibus, non ineleganter, quamvis ſubinde, ut exiſtimandum, corrupte deſcriptos, opportune, jam ferventibus operis hujus typis, transmiſit Summe Venerandus inter Suecos Epiſcopus *D. Ericus Benzelius*, tradente illos, dum Lipſiam tranſiret, Illuſtriſſimo Comite, *Claudio Ekeblad.* Singulare hoc eſt Seculi XI monimentum, cujus Autor, literarum pro illa ætate haud ignarus, ſimul Hiſtoricum, Panegyriſtam & Poetam agere voluit. Quem ordinem ſibi præſtituerit, haud facile divinaveris: nunc enim monita dat Henrico IV Imp. nunc eum in Pontificem excitat, nunc quæ ipſe pro Cæſare patraverit, enarrat, & mercedem præſtolatur, ſe *Epiſcopum ſine Epi-* 1045, 1058,

 ſcopatu 1059, 1073.

p.1051,1060 *ſcopatu languentem oculis & pedibus* vocans, ubique vero maxi-
1061,1064. mum contra Papam zelum prodit. Ceterum in ſimilibus & exemplis, e ſacris & profanis Autoribus petitis, totus eſt, vocabulis quoque Græcis, etſi Latine ſcriptis, & ſubinde quoque in Latinum
1047,1069. ſonum detortis, frequentius utitur, voces quandoque easdem repetit, nunc literas duplices ſimpliciter effert, ut *abſcißis*; nunc ſimplices geminat, ut *ſummere*; nunc literas permutat, ut *acclefia, tocius*; literam *h* vocibus ſæpe præfigit, ut *hori*, *houere*; ut alia taceamus, quæ num Autori omnia, an ſcribæ ſint attribuenda, cum de ætate Codicis nulla ſimul mentio fuerit facta, non ſatis liquet. Ceterum cum Oedipo eſſet opus, ad enodanda obſcuriora, nec otium ſuppeteret ipſi Editori librum, quem brevi typis ſubjici ordo poſtulabat, perluſtrandi, operam hanc lubentiſſime in ſe ſuſcepit Conſ. D. *Jac. Aug. Franckenſteinius*, Collega noſter perinduſtrius, ut ſumma capita margini apponeret, & quantum per alia negotia & temporis penuriam, fervente prelo, licuit, Notas
1073. quasdam ſubjiceret. XV *EBERHARDI WINDECKII Mogunt. Hiſtoria Vitæ Imp. Sigismundi vernacula.* Diu jam expetitum eſt hoc opus ab eruditis, cum ejus ſpem dudum in *Proleg. Act. Conc. Conſt. T.5 p. 6*, feciſſet Cel. *Herm. von der Hardt*, tres libri Codices MSC. Vindobonenſem, Gothanum, & Leibnitianum nactus, ſimulque novum de vita Sigismundi librum pollicitus. Sed cum Vir Cel. conſilium hoc penitus abjeciſſe videretur, & exemplum illud Saxo-Gothanum, omnium forte antiquiſſimum, a Viro ſummo, *Ern. Sal. Cypriano*, cui & alia debet hæc Collectio, ut maximas ei hoc nomine grates debeat Orbis literatus, promtiſſime Noſtro fuiſſet procuratum, ipſe recentiorem Codicem, jam pridem in Bibliotheca ſua ſplendidiſſima exſtantem, qui tamen raro opis quid attulit, cum Gothano contulit, & librum, quamvis vernaculum, integrum atque incorruptum vulgandum, optime cenſuit. Cumque ex verbis in fine Codicis adſcriptis pateat, eum ab *Ulrico Aicherio* Egræ jam A. 1461 deſcriptum eſſe, ſuſpicatur, hunc fere primum diſperſas Autoris chartas, quas, ut in Præf. teſtatur, amanuenſi *Henrico Noribergenſi* dictaverat, collegiſſe, & annorum ratione neglecta, deſcripſiſſe, quæ Cel. *Menckenii* cura ſecundum juſtam temporis ſeriem transpoſita videbis.

Win-

Digitized by Google

Windeckius ille, ut ipſe profitetur, quindecim annorum puer, p. 1072.
Moguntia, patria ſua, cum inſignis autoritatis mercatore Pragam
profectus, Sigiſmundo inde per 40 annos usque ad ejus obitum
adhæſit, & pleriſque ipſius rebus interfuit. Cumque Sigiſmun- C.132.
dus eum in rebus arduis in conſilium adhibuerit, Conſiliarium 130.
Cæſaris eum recte dixeris; & quod eſſet civis Moguntinus, etiam
apud Archi-Epiſcopum ſingulari gratia floruit, ejusque apud Cæ-
ſarem negotia curavit. Rebus anguſtis Imperatoris ſæpius pro-
ſpexit, ut cum ejus nomine pretioſa quædam cimelia oppignora-
ret Brugis pro 18000 Flor. ſe ipſum vadem conſtituens, quam
ſummam Sigiſmundus ægre refundebat. Mox ad Moguntinos 51. ſq.
alioſque fuit miſſus, urbes quasdam oppignoraturus, quod qui-
dem ſucceſſu caruit. His vero rebus ita ſibi devinxit Cæſarem, ut 59.
hic ipſi annuos reditus e vectigali Moguntino conſtitueret. Fi- p.10 5, 1182.
dem autori facit, quod res deſcribat, quibus ipſe interfuit, & de 1276.
dexteritate ſua juratus teſtatur in Præfatione. Et Cleri quidem vi- 1075.
tia non tacet, ejusque avaritiam & ambitionem omnis calamitatis
fontem agnoſcit. Inſerta ſunt paſſim acta publica & integræ Epi-
ſtolæ; imprimis vero jucunda videntur, quæ res Sigiſmundi do-
meſticas concernunt. Ita ſtupri violenti, falſo licet, inſimulatus C. 32.
eſt a Friderico Duce Auſtriæ; tum ejus in uxorem Barbaram in- 86.
dignatio, hujusque miſeria commemoratur. Matriculam impri- 108.
mis Imperii hic videas omnium antiquiſſimam de A. 1422; cum
vetuſtiſſima huc usque fuerit habita, quæ A. 1431 promulgata.
Dattium quoque multis in locis ex Windeckio emendandum ac 149.
ſupplendum deprehendes, ut taceamus illa de Sigiſmundi coro-
natione & arrogantia Pontificis. Illud vero nobis viſum eſt ridi- 189.
culum, quod Sigiſmundum veneno prope enecatum Medicus
quidam, Suevus natione, (*ein grober Swop*, ut loquitur Windeck) 20.
accedens, pedibus per integras 24 horas ſuſpenderit. Ceterum
haud ſilendum, Autorem ultra Sigiſmundi tempora progredi, &
rebus Alberti II deguſtatis, circa coronationem Friderici III Imp.
& inveſtituram Brandenburgici Marchionis aliorumque A. 1442
Aquis celebratam ſubſiſtere. XVI *ANTONII de MUSICA,* p. 1289.
Antwerp. Commentariolus rerum a Carolo V Imp. ad S. Digeri-
um geſtarum. Teſtem oculatum producimus, qui Commiſſarii
nomi-

Digitized by Google

nomine Proviſori exercitus Cæſari tunc adhæſit. Opuſculum ex Codice autographo Bibliothecæ Regiæ Londinenſis a B. *Jo. Guil. Jano*, Wittebergenſium Theologo, ante paucos annos deſcriptum, huc maxime referendum videbatur, quod iſta obſidio A.
p. 1296. 1544 ſuſcepta, ad Mauritii Sax. D. res geſtas ſpectet, qui Cæſari ul-
1307. tra 1300 equites adduxiſſe, & ſtrenue multa geſſiſſe, tum in obſidione, tum poſt urbem captam, memoratur. Etſi vero Autor ſtilum ſuum modeſte vocet rudem, minime tamen videtur contemnendus, ſi pauca negligentius ab homine militari expreſſa excipias.
1317. Sequuntur hunc prolixiores XVII *Annales Reip. Auguſtanæ, ſeu Augſburgenſes, ab ACHILLE PIRMINIO GASSARO relicti, & ex autographo nunc primum editi.* Etſi de *Gaſſari*, Lindaviæ d. 3 Nov. A. 1505, Ulrico Gaſſero, Maximiliani I Chirurgo, nati, & Auguſtæ d. 4 Dec. A. 1577, melancholia & febre ardente mortui, vita *Mart. Cruſius* & ſub nomine *Pirminii*, quod illi demum in Confirmatione A. 1512 a Jo. Fabro, Vicario tum temporis Parochiæ Lindavienſis, inditum, *Paul. Freherus* ſint commentati, plura tamen de eadem perbenigne communicarunt Noſtro *Wolfg. Jac. de Sulzer*, Reip. Auguſtanæ Senator, & *Chriſtoph. Koch a Gailenbach*, Dicaſterii ibidem Aſſeſſor. Auriaci nempe in Gallia Doctoris titulum adeptus Gaſſarus, Auguſtam venit circa A. 1546; uxorem habuit *Catharinam Werderin de Veldkirch*, eaque mortua *Annam Mariam Ohnin, Hieron. Tuccheri* viduam, quæ ipſi jura civitatis Auguſtanæ attulit, eaque defuncta
1902. aliam duxit, *Scholaſticam Bühlerin* 1552; quæ ipſum non ita multo poſt turpiter deſeruit, unde vixit cælebs cum filia ſua & genero *Machario Rumlero* ad finem usque vitæ. A. 1568 ſtipendium a Senatu meruit menſtruum 1[illegible]0 aureos, per annum fere integrum, quo peſtis ibi ſæviit. Fuit præterea Reip. Auguſtanæ Phyſicus, Hiſtoricus inſignis & Medicus certæ peritiæ & felicitatis, ut adeo a Jo. Alberto, Duce Megapolitano, perliterato Principe, aliisque magnæ dignationis viris, literas ſæpius plane familiares acciperet. Exſtat adhuc illius effigies, quæ ab illa ex Codice Gothano hic ære expreſſa paullo differt. Maximi ipſum fecit *Conradus Geſnerus*, eundemque inſignibus ornavit elogiis; *Jo. Langius* eum adeo vocat alterum in re medica Achillem. Ingentem librorum copiam

Digitized by Google

copiam collegerat, unde *helluo librorum* dictus; quam poſt ipſius mortem ſibi comparavit Huldericus Fuggerus, ac poſtea teſtamento cum reliquo apparatu reliquit Palatinatui. Filium poſt ſe reliquit nullum, filiam vero *Annam, Rumlero* nuptam: ſcripſit libellum *de peſte*, editum *Noribergæ 1544* in 4, *Hippocratis Aphorismorum methodum novam*, Sangalli 1584 in 4; *Curationes & Obſervationes medicas* & Collectanea practica a *G. H. Welſchio* in Sylloge Obſervat. Med. & in Centuria Conſil. Med. repetita, *Catalogum Regum Hieroſol.* tabulam Mathematicam, *Sciaterion pedarium* inſcriptam, *Epigrammata ad Dioſcor. Euporiſtam Nonnum Medicum*, ac *Lucæ Stenglini* opera; *Alex. a Süchten* Propoſitiones Sarmaticas Medicas confutavit. Antiquitatum Germ. & linguæ imprimis Germanicæ vetuſtæ ſtudioſiſſimus, *Otfridi Evangelia Gothica* primus deſcripſit & illuſtravit, v. *Act. Erud. 1727 p. 146*, addiditque Lexicon vocum veterum & intellectu difficilium, utque imprimeretur, miſit ad Conr. Geſnerum, & cum is typographum nanciſci non poſſet, ad Matthiam Flacium, colligendis teſtibus veritatis & Centuriis Hiſt. Eccl. tum intentum. Præterea extant in Bibliotheca Auguſtana *Catalogus Regum omnium, quorum ſub Chriſtiana profeſſione per Europam adhuc regna florent, in gratiam Dn. Ulrici Fuggeri A. 1554 collectus & primum editus Auguſtæ Vindelicorum in 4to*, & *Hiſtoriarum & Chronicorum epitome veluti index*, Baſil. 1532 in 8; qui poſtremus liber ad A. 1531, non 1520, ut fallitur Sagittarius, pertingit. Annales noſtros quod attinet, *Draudius, Lipenius, Struvius, Whear* inter editos dudum numerarunt, falſo; cum cœptum jam, ob Patriciorum quorundam præjudicium, ſuppreſſum fuerit opus. Uſus vero eſt Noſter Codice Gothano, a ſumme Rev. *Cypriano* ipſi communicato, qui pro avtographo ideo habendus, quod plurima ſuis locis inſerenda adſcripta ſint eadem prorſus manu, qua textus ipſe exaratus, quæque adeo, cum & ſtylum Autoris prodant, in contextum ſunt relata. Equidem *Heinzelium*, Senatorem Auguſtanum, qui Gaſſarum maxime in hoc opere adjuvit, Codicem Annalium avtographum poſſediſſe, conſtat ex Epiſtola a Conſ. a *Gailenbach* communicata, & Præ-Nobiliſſ. *Sigism. Jac. Ammanum*, Patricium Auguſtanum, ſervare alium Codicem, in quo nonnulla, quæ

Digitized by Google

de ſua vita ipſe Gaſſarus reliquiſſe traditur, excerpta ex Henr. Panthaleonis & Hier. Wolſii ſcriptis de Gaſſaro, Xyſti Betulei Carmen in Autorem, Cyriaci Wagenbergi Epiſtola ad Autorem, dedicatio Autoris ad Heinzelium & ejusdem Reſponſoria ad Autorem, ac Dedicatio Autoris ad Henricum Rhelingerum de Radau continentur; præterea Autoris autographum extare apud Ill. B. *de Rehlingen*, præfatione ſeu dedicatione ad Magiſtratum Auguſtanum auctum, quæ ad Appendicem libri hic conſpicitur; unde ſuſpicari licet, Gaſſarum librum pluries ſubſecivis horis deſcripſiſſe, ut inde non ſit mirum, ſi autographa ejus plura, pluribus ab Autore inſcripta, deprehendantur. Illud fuiſſet optandum, ut fontes indicaſſet Gaſſarus; fidem tamen ipſi aſſerunt *Dav. Langenmantelius*, in præfatione libri: *Hiſtorie des Regiments der Reichsſtadt Augſpurg*, ubi Gaſſarum limpidiſſimos ubique fontes deguſtaſſe teſtatur, & *Engelbertus Werlich*, qui in *Chronico Auguſtano P. II*, ſua ab A. 152 ad A. 1520 ex Gaſſaro ſupplevit. Ex Pontificiis, alioquin partium ſtudii ipſum accuſantibus, illo uſi ſunt ſæpius *Stengelius* & *Mæbnerus*, ex noſtris *Seckendorfius*, *Cyprianus*, *Henznerus*, *Tentzelius*, *Fellerus*, *Bruckerus* aliique. Cæterum inſigne familiæ Gaſſari, ab *Ammano* communicatum, hic
p.1955. expreſſum ſiſtitur. Tomum huncce claudunt *XVIII COSMÆ, Pragenſ. Eccl. Decani, Chronicæ Bohemorum Libri III ad Edit. poſterior. Freher. recogniti & notis illuſtrati a* Chriſtiano Gottlieb Schwarzio, *Prof. Publ. Altorf.* Cum Marq. Freherus Scriptores Rer. Bohem. ederet, antiquiſſima ſimul Coſmæ Pragenſis Chronica Bohemorum exhibebat, multis tamen in libro I, & libri II parte maxima, & integro libro III truncata. Quadriennio ferme poſt Pragam pervenit, inciditque in exemplum integrum, quod ut 1607 Hanoviæ imprimeretur, addita S. *Adalberti vita* & quibusdam aliis, effecit. Eodem vero uſus videtur Codice, qui hodienum extat Pragæ apud Rev. Patres Societ. Jeſu, cumque in illo pariter habeatur *Beneſſi a Weidmühl vita Caroli IV*, optat Cel. Editor, ut Rev. Patres publico ulterius eam non invideant. Ceterum pauciſſima editionis Freherianæ poſtremæ proſtant exempla, unde liber exiguæ licet molis, quinque vel ſex Joachimicis vendebatur. Cum vero is plura ad res Saxonicas & Miſnicas ſpe-

ſpectantia contineat, autor Noſtro extitit Celeberrimus *Chriſtianus Gottlieb Schwarzius*, Altorfenſis Academiæ decus, ut liber publico commodo recuderetur, notis ſuis erudite illuſtratus, quamvis nomen revelari modeſte recuſaverit. Majora dabit Vir perinduſtrius in *Tom. III*, ubi *Petri Albini de Burggraviis Leisnicenſibus* rariſſimum libellum diſſertationibus notisque ſuis illuſtrabit. Coſmas noſter diverſus eſt a Coſma Ep. Pragenſi, quippe jam 1098 e vivis erepto, cum noſter contra 1099 Sacerdotio initiatus, demum 1125 d. 21 Octobris octuagenarius deceſſerit. Maximi fecit Coſmam noſtrum *Balbinus* in *Epitome Rerum Bohemicarum L. 3. c. 8. p. 212*, quod ſumma fide Hiſtoriam ab A. 1038 ad A. usque 1125, & ipſam fere mortem produxerit. Additam a Frehero *vitam S. Adalberti*, ad res Germanicas vix ſpectantem, & a Caniſio, Editoribus Actor. Sanctor. & Bzovio, (ab hoc quidem ſub falſo Sylveſtri II nomine) editam, & a Coſma noſtro, ut falſo ſibi perſuaſerat Freherus, minime profectam, hic fruſtra expectaveris. Interea Ill. Editor collaudat diligentiam *Chriſtiani Gottlob Haltauſs*, Juris & amœniorum literarum ſtudioſi, qui & plura ex vetuſtis membranis accurate magnaque felicitate deſcripſit, & quædam vernacula, in ſecundo quidem Tomo, Latinitate donavit, & contenta margini appoſuit, indicem ſuo tempore operi additurus. De Tomo II operis ſplendidiſſimi dicemus Menſe proximo.

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII, Metropolitanæ Eccleſiæ Campanæ Canonici Theologi, in mutilum Campani amphitheatri titulum, aliasque nonnullas Campanas inſcriptiones commentarius.

Neapoli, ex typographia Felicis Muſcæ, 1727, 4 maj.
Alph. 1 pl. 2½, Tabb. æn. 2.

NOn ſine inſigni voluptate feſtivam hanc doctiſſimi Mazochii lucubrationem perlegimus; materiæ jucunditate, doctrinæ criticæ apparatu, & virilis gravisque ſermonis elegantia certatim commendandam. Erutum inter Campani amphitheatri rudera, menſe Septembri 1726, fragmentum marmoreum fuerat, ad totius

forte operis titulum ſpectans; prægrandibus litteris conſignatum, altum tres pedes Comanos, quatuor latum, quod una cum
TAB. III. ſupplementis Cl. Editoris adjecta tabula exhibet. Hujus veluti
Fig. 1. redemtor extiturus Noſter, doctum hunc condere aggreſſus eſt commentarium, præmiſſa de Campani amphitheatri mentione a viris doctis injecta præfatione, in octo capita diſtributum.
p. 3 cap. 1. Caput I, priores elogii lineas illuſtraturum, juſtam fere coloniæ Capuam deductæ, Campanæque urbis hiſtoriam complectitur.
4. Antiquis temporibus municipii jure gaviſa eſt Capua, poſtquam T. Veturio Calvino, & Sp. Poſtumio Coſſ. A. V. C. 419 civitas data fuerat Campanis. Suis ergo Capua utebatur legibus & ſacris, junctaque connubiis Romanis erat, donec ab Hannibale A. V. C.
5. 542 devicta, in præfecturæ formam redigeretur. Jugo igitur Romanorum accepto, Præfectus, qui jura daret, per annos 152 eo mittebatur quotannis, ſæpiusque per idem ſpatium Capuam deducebatur colonia. Et prima quidem a Bruto, Patre illius, qui Cæſarem
8, 12. interfecit, ea circiter tempeſtate, cum Sylla in Mithradaticum bel-
6. lum intento, fœdiſſima Marianorum per Italiam graſſaretur dominatio. Altera L. Corn. Syllæ fuit, quam *Sigonius de jur. Ital.* III, 4 cum Bruti colonia miſcuit. Injuſte quidem ex mente Autoris, cum Brutus cives dederit, Sylla milites; ille præfecturam ſuſtulerit, hic retinuerit. Poſtea P. Servil. Rullus, Trib. pl. legem pro-
12. mulgavit, ut Capuam in coloniam quinque colonorum millia adſcriberentur, iisque & Campanus ager & Stellatis divideretur. Sed Cicero obſtitit, cui proinde & ſtatua a Campanis dicata fuit, ſimulque Patris Urbium appellatio communi religione tributa.
13. Quadriennio tamen exacto A. V. C. 694 legem C. Jul. Cæſar pertulit. Enata hinc JULIA COLONIA, celeberrima quidem,
14, 9, 2. non tamen prima colonorum deductio, quam & elogium noſtrum memorat, quæque cives, veteranos nempe milites attulit, in-
25, 26. ter civiles adeo numeranda, neutiquam militares. Trucidato Cæſare, impari idem ſucceſſu a M. Antonio tentatum: felicius vero ab Octav. Auguſto, qui ſupplementa tandem coloniæ adſcri-
27 ſq. ſ. 3. pſit. FELIX vocatur colonia, quod a Sylla Felice primum conſtituta fuerat: non a Campania Felice, cum is Campaniæ titulus tantam non ferat ætatem. *Sigonius* hic emendatur, Campanam

Syl-

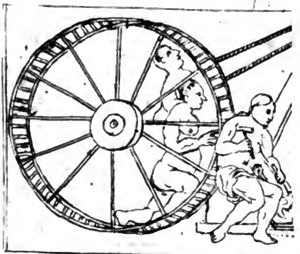
Digitized by Google

TAB.III

COLONIA·IVI

DIVVS·HADI
IMAGINES·E
IMP·CAES·T·AEL
AVG·

Fig. 3.

LVCCEIVS PECV

Digitized by Google

Syllæ deductionem *l. c.* ſollicitans & labefactans: propinaturque conjectura, eam forte omnem coloniam a Sylla fuiſſe deductam, quæ JULIÆ FELICIS nomine celebratur in monumentis. AUGUSTÆ cognomentum ex SCto Campanæ urbi impoſitum. Tribus enim ab Octavio Auguſto vicibus, vel deducta eo iterum colonia, vel renovata vetus eſt. Semel ex triumvirali lege: hinc Octavii ipſius juſſu: tandem, quo noſter titulus reſpicit, poſt Actiacam victoriam. Hinc Cl. Autor *duo auctaria* intercalat, quorum *prius* de Campana Pertica ejusque præfecturis terrisque agit. *Pertica* agrario nomine, univerſum territorium, novis aſſignatum colonis, notat: *Præfectura* vero, quicquid deficiente coloniæ ſolo ex alterius oppidi finibus deciſum perticæ adjungitur. Limes perticæ ſeptentrionalis, alias *Kardo;* orientalis, *Decumanus* dicebatur: in Campano autem agro *Kardo* orientem, & *Decumanus* meridiem ſpectabat. *Hic* ad mare usque longiſſime explicabatur, *ille* vero brevior erat. *Alterum Auctarium* circa Campanæ coloniæ terminos litteratos occupatur, quorum quatuor, incertæ tamen originis, Cl. Autor reperit. Quodſi hariolationibus dandum aliquid, exiſtimat, eos poſt confecta civilia bella, juſſu Imp. Cæſaris defixos eſſe. Succedit de tempore extructi amphitheatri, & Campani ærarii viribus diſputatio. Natales amphitheatri ad tempora coloniæ, non reipublicæ Campanæ, Cl. Autor refert. Ligneum illud ante vel lateritium fuiſſe putat, quam conderetur marmoreum, a Capuæ coloniæ ærario demum excitatum. Coloniæ enim cuivis peculiare ærarium erat, quod reditus ex prædiis publici, pœnæ, hæreditates, legata, donationes, & principum liberalitas augebant. Præerant eidem quæſtores coloniarum, vel præfecti ærario, qualis Campaniæ Calenus obtigerat, ſpectabantque huc Kalendarii curatores, publicam coloniæ ſummam fœnori dantes, ſingulisque calendis extorquentes uſuras. Campanum certe ærarium pingue admodum prædiis fertiliſſimis erat. Terra Cnoſia apud Cretenſes triginta ſcutatorum millia quotannis reipublicæ Campanæ reddebat: quæ Lucani ampliſſimi agri, & Leveſgai collis proventibus perpetuo augebantur. Reliquos tituli verſus c. II & III expendunt. HADRIANUM legendum eſſe monent, quod excitandis reficiendisque operibus plu-

p. 31. 33. §. 4. 34. 41. 51-56. 57. §. 5. 59. 60. 61. 62. not. 35. c. II, III. p. 65, 73.

plurimum is impenderit, ſtupendumque extruxerit Nemauſenſe
amphitheatrum. Incidit operis hujus architectura in extremos
p. 67. Hadriani annos, eos forte, cum (Tillemontio arbitro) A. C. 119
in Campaniam ſecederet, deque reficiendo cogitaret amphithea-
75. tro. Mors tamen eundem prævenit, unde filio Antonino, ob inſi-
gnem erga cærimonias publicas curam & religionem Pio dicto,
77. plura Parentis ædificia dedicanti conſummantique, relinquenda
fuit operis dedicatio. Anſam hinc arripit Doct. Autor, lepida do-
79—107. ctaque quam interpoſuit *Diatriba de dedicationibus* fuſius agen-
di. Conferre præcipue ea jubet, quæ *Gutherius de vet. jur. pontif.*
III, 11, 12 docet, quibus ſupplementa ſaltem ſe ſcribere profitetur.
§. 1. In veram *dedicationis* notionem, primo ſtatim loco ſollicite in-
quirit, eamque a *conſecratione* omnino differre tuetur. Utraque,
ait, ſine altera peragi poterat. Conſecratio præcedebat modo, mo-
do ſequebatur: imo in deteſtationem quandoque *conſecratio* fie-
bat, *dedicatio* nunquam. Patuit tamen ſubinde latius dedicatio-
nis vocabulum, conſecrationem ſuo quoque ambitu complexum.
80. Proprie vero *dedicare* nihil aliud erat, quam primo fabricæ uſu
eam ſecuturis dicare addicereque uſibus. Sequiori Latinitati idem
illud *encæniare* dicebatur. Apud Græcos ἐγκαινίζειν & καθιε-
81. ρῦν occurrit: illud *dedicare*, hoc *conſecrare* notat. Nec ignota
Ebræis dedicatio, quod collatis Scripturæ locis *Deut. XXI, 5, Pſ.*
XXIX, (XXX) 1, Neh. XII, 27, Dan. III, 2, oſtenditur. Vetus Latium,
83. not. 46. primo cujusvis rei uſu eam *dedicari* dixit. (*Dedicere* namque, a
Cel. Facciolati, in edit. Calepiniani Lexici adoptatum, merito ex-
ulat.) Frequentiora id docent marmora, ſcriptaque recentiorum
84—88. quoque comprobant. Sic *togam in funus dedicare*, eſt novæ to-
gæ uſum in funere inchoare; *dedicare in cenſum*, eſt incepta rei
poſſeſſione eam in cenſum deferre; *rudem carinam dedicare*,
eſt novam & mare nondum expertam ponto committere &c.
89. *Sub aſcia dedicare monumentum*, quæ in Lugdunenſibus ſæpe
agris formula reperitur, non, ut Gutherius & Fabrettus exponunt,
ſepulchri mediocritatem, veluti unius aſciæ, qua calx ſubigitur,
90. ope, ſine ullo inſtrumento λαξευτικῷ abſoluti, innuit: ſed potius
ſepulchrum recens extructum, antequam perfectum fuerat, dum-
que fervet adhuc fabrorum opus, cadavere illato encæniare no-
tat,

tat. Expoſita *dedicationis* voce, illi enarrantur, ad quos templorum, publicorumque operum dedicatio pertinuit. Penes duumviros id fuiſſe, Gutherius ſtatuit, caſtigatus a Noſtro. Plebiſcito namque olim præficiendus erat, qui dedicaret opus, dedicantique tribuebatur, ut nomen ſuum inſcriberet, etiamſi ædificaſſet alius. Magna inde dedicandi ambitio, donec poſt Claudii fata ad Principes lege regia illud officium tranſiret. Profecti hinc ſæpius Roma ſunt Imperatores ad aliquid dedicandum, vel etiam alteri imperatorio nomine dedicandi poteſtatem indulſerunt, cujus rei in Eccleſia Romana veſtigia monſtrat Cl. Autor. *Conſecrationem* ordo tangit, certis ritibus conceptisque formulis, a Gutherio Briſſonioque traditis, peragendam. Cavendum imprimis erat, ne verbulo aberraret, qui conſecrabat Pontifex, & ne quicquam emota perturbataque mente ab eo fieret: ſingulis fere bonis conſecrandis peculiaris lex erat, ex docta *Anton. v. Dalen de conſecrationibus ethnicis* commentatione addiſcenda. Diſceptatur præcipue, an *opera publica* ſolenni ritu ſacrata fuerint? quod de Romanis, ob ſummam Pontificii juris apud veteres inſcitiam, affirmare dubitat Noſter, melius de Græcis, hac ex parte religioſioribus, ſentiens. In eo tandem deſinit, *res ſacras*, conſecratas, *ſanctas* vero dedicatas ſaltem fuiſſe. Singularum autem rerum, bibliothecarum ſcilicet, ædium, viarum, &c. *dedicatio*, anniverſariis ſolennibus celebranda, vel epulis abſolvebatur, ſeu cœna recta eſſet, ſeu Sportulæ: vel nummis ea lege diſpenſatis, ut veſcerentur in publico cives. Caput IV aliud amphitheatrale epigramma exponit, per eadem hæc tempora repertum:

p. 91 ſq. §. 2.
93.
95.
96.
94 ſq.
97 §. 3.
100.
101.
§. 4. p. 102.
106.
c. IV, p. 107.

SATELLIA. M. F. ANUS

APODYTERIUM. AD. NOVITATEM. R...eſtituit

EPISTYLIS. CETERISQUE. MARMORIBUS O...rnavit.

Obſcura eſt gens Satellia. *Epiſtylium* noſter per *architrabem* exponit, quam ligneam ante, prima omnium marmoream fecerat Satellia. Docte præterea *de apodyteriis balnearum & gymnaſiorum*, h. e. cellulis illis, ubi loturi vel gladiaturi veſtes deponebant, & ubi gladiatores mortui ſepeliebantur, ac conficiebantur ſemivivi, quorum deſperata erat curatio; *de catabulo* ſeu clauſura ani-

108-112.

animalium, ubi detinebantur & ad crudelitatem in beſtiarios eru-
c.V,p.113-- diebantur eadem; *deque ludo gladiatorio* diſſerit. Caput V
119. Campanorum in omne ludorum genus, gladiatorios imprimis, ſtudium deſcribit: adeo nimirum in eos proni erant, nulla ut menſa ſatis apparata cenſeretur, ad quam non aliquot gladiato-
VI,VII,120- rum paria committerent. Cap. VI & VII Campani amphitheatri
146. antiquam recentioremque faciem, appellationes, fata, Capuæque
VIII,146. obſidiones dominosque tradit. Cap. VIII de ſcenicis Campanorum ludis ac theatro, eorumque in ludos ſtudio præcipit, *legem-*
148-155. *que paganam pagi Herculanei* ex veteri elogio integra com-
158-164. mentatione exponit. Adjecta eſt jucunda in *Campani proſcenii*
TAB.III. rudis ſcalpturæ aliquod *anaglyptum* exercitatio. Exhibet illud
Fig. 2. Deorum ſtatuas, per angulos, ubi urinam facere ſolebant, arcendæ immunditiei cauſa diſpoſitos, quod ex angue appicto Noſter divinat. v. *Perſ. Sat. 1.* LUCCEIUS nimirum, cognomento PECULIARIS, REDEMTOR, qui ſartum tectum mundumque omni parte tuebatur proſcenium, pellibus victimarum in Campano Capitolio ex more ædis (Virgil. Æn. VII, 87) incubans, per quietem admonitus reparavit proſcenium, hocque anaglyptum EX BISO, h. e. ex viſo, fecit. Siſtit vero hæc tabula, ex mente Cl. Autoris, a Mabillonio & Paſchali abeuntis, 1) *machinam verſatilem*, (tympanum forte,) a calcantibus hominibus velut duobus tympanotribis verſatam, attollendis demittendisque ponderibus aptam; cum *trochlea* & *ductario fune*, qui circa tympanum advolvitur, *columnaque* priſci operis, in fundamenta novi ædificii reponenda. Adeſt proxime 2) *imaguncula humi ſedens*, cum *malleo* & *ſcalpro*, Luccejum Peculiarem, vel architectum referens. Adſtat 3) *Minerva* haſtata, galeato & criſtato vertice, cum Meduſæ capite in pectore, Pallas illa μηχανῖτις, manum machinæ bono omine admovens. Porro 4) *Jupiter* μηχανεὺς aſſidet, ſuperne nudus, inferne tectus, diadematus, fulmen dextra, ſiniſtra ſceptrum craſſiuſculum, ῥόπαλον tenens. 5) *Diana* ſequitur, itidem μηχανῖτις, alte ſuccincta, tutelare Campanis numen, Minervæ Jovique in Campano Capitolio Dea σύνναος. Hanc 6) *Genius* excipit, impoſito epigrammate indicatus, *publicus* videlicet, eodem plane habitu, quo in Trajani

&

& Hadriani numiſmatibus occurrit indutus. 7) *Serpens criſtatus* ſupereſt, vel διακριτικὸν Capuæ ſimulacrum, cujus olim cives a ſerpentum frequentia Ophici, Opici, Opſci & Oſci appellitati fuere; vel etiam Dei topici ſolenne ſignum. Index tandem Mazochiani operis reſtat, quem *additamenta* præcedunt, multá veterum loca, titulos varios, mores antiquorum, inſtrumenta, formulas, voces, æque ac opus ipſum illuſtrantia, in quibus omnino habebunt, quod exerceat ingenium, Critici. Præclare ad ultimum de reliquis, quas perpolit doctiſſimus Autor, lucubrationibus criticis, *commentario* imprimis *de originibus Campanæ urbis*, quem p. 57 exſpectare jubet, ominamur. p.165–172. 57.

TITI FLAVII CLEMENTIS, VIRI CONſularis & Martyris, Tumulus illuſtratus.

Urbini, typis Ven. Capellæ Sanctiſſ. Sacramenti per Antonium Fantauzzi, 1727, 4, ch. maj.

Pl. 7½.

EMinentiſſimus Cardinalis ANNIBAL ALBANUS d. 22 Januarii 1725 cum in ſua illa S. Clementis Papæ & Martyris Baſilica, Romæ in Cœlio monte ſita, S. Ignatii Antiocheni Epiſcopi & Martyris oſſium partem, quæ ſub Altari majori recondita eſſe credebatur, eruere vellet; Altare majus ſubrui, egeri terram, & locum totum aperiri juſſit. Verum nihil ibi tum repertum eſt, præter capſulam plumbeam, qua oſſa aliquot & oſſium fragmenta continebantur, cineres præterea cruore concretos, vas vitreum effractum, urceum fictilem, crucem geminam, alteram ligneam, alteram æream, & imaginem ceream duplicem, quæ agni formam referebat. Capſulæ impoſita erat tabula marmorea, quæ ex altera pagina literas habebat tribus verſibus digeſtas, *vid. Fig. 3*, in altera vero tria monogrammata, *vid. Fig. 4, 5 & 6.* Hanc inſcriptionem Anonymus noſter illuſtrandam ſibi ſumſit, ut ſupra dicti Cardinalis ſtudio & voluntati obſequeretur. Abſolvit autem rem omnem tribus paragraphis. TAB. III. Fig. 3, 4, 5 & 6.

In §. 1 docet, quomodo legenda ſit hæc inſcriptio. Et Fig. 3 quidem lineas duas priores ſic omnino legendas eſſe aſſerit: *Flavius Clemens Martyr hic feliciter eſt tumulatus.* Tertia vero li-

Digitized by Google

nea quomodo non ſit legenda, facilius eſſe dicere, quam quomodo legenda ſit, fatetur. Hinc diverſas quidem interpretationes affert; certi autem nihil ſtatuit. Nam qui hanc lineam ſic legendam putant: *LEO Ius DOCTor XISTus Martyr VIus A Sancto Petro ECcleſiæ rector*, ſive *VIus Apoſtolicæ Pontifex ECcleſiæ*, vel inde refutantur, quod Xiſtus ſeu Xyſtus, vel ut alii ſcribunt, Sixtus Martyr ſextus Eccleſiæ Pontifex nulla ratione dici poteſt. Non nemo ergo ita hæc explicavit: *LEO I DOCTor XrISTianitatis Anno CDXL ASſumtus Pontifex ECcleſiæ.* Sed quoniam præter cetera, quæ poſſint opponi, in hac inſcriptione non XL, ut ille ſuſpicabatur, ſed VI manifeſte legitur, ingenium quidem, *inquit Autor*, & interpretandi ſolertia laudari debet, ipſa vero interpretatio pro vera ſuſcipi non poteſt. Affert ergo Franciſci Mariani, Bibliothecæ Vaticanæ Scriptoris, hac de re conjecturas, qui probabilius ſtatuit, ſic explicari: *LEO I DOCTor XISti* (ſeu Chriſti) *COncilium VIum Autoritate Sancti Petri EGit.* Tandem ſubjungit alterius cujusdam Viri, incredibili, ut ait, ſagacitate in ejusmodi rebus præditi, lineæ hujus tertiæ lectionem ſcilicet: *LEO I DOCTor Xriſti 13 Menſis VIti Ad S. Petrum Eumdem Geſtavit.* Verum, inquit Noſter, ſi hæc foret lineæ tertiæ ſententia, longe ſerius, & quidem ab homine valde imperito conſcriptam eſſe oporteret. Primum enim illæ, quæ vocantur cifræ Arabicæ, qualis eſt 13, non ante Seculum XII a Latinis uſurpatæ ſunt: deinde non ad S. Petri, ſed ad S. Clementis Papæ Baſilicam geſtatum eſt corpus hujus FLAVII CLEMENTIS, cui appoſita eſt hæc inſcriptio.

Cum ergo omnia hæc interpretamenta procul a ſcopo aberrent, ex ipſo ductu formaque literarum autem ſatis appareat, hanc lineam tertiam tempore longe inferiore ſcriptam eſſe, quam duæ priores, nobis maxime arridet conjectura Venerandi cujusdam Præſulis noſtræ Religionis, quam nobiſcum perhumaniter communicare dignatus eſt: nempe non *Leonem I* ſed *Leonem III* hic nominari, qui circa finem Seculi VIII Pontificatum adeptus, usque ad annum Chriſti 816 regnavit, magnus reliquiarum cultor, magnus Baſilicæ S. Clementis fautor; cujus utriusque rei teſtimonia clariſſima reperimus apud Baronium, illius quidem ad

A. 799

A. 799 num. 10, hujus vero ad A. 796 num. 28, item ad A. 816 num. 61. Igitur ſic fortaſſe rectius hæc legerentur: *LEO IDibus OCTobris XrISti Martyris reliqVIAS Poſuit Eccleſiæ Gremio.*

Partem adverſam, quam repræſentant Fig. 4, 5, 6, ſic legendam Autor noſter non dubitat: XPICTOC IHCOUC, ſive *Chriſtus Jeſus Dominus*, vel *Deus Optimus* vel etiam *Dominatur*, qua occaſione de monogrammate Chriſti, jam ante Chriſti tempora in nummis Ptolemæorum conſpicuo, ſed poſtea a Grammaticis Græcis præcipue in libris & monumentis pro nomine Chriſti adhibito, aliisque a pag. 11 usque ad pag. 21 ſatis curioſe agit. TAB. III. Fig. 4, 5, 6.

In §. 2 Autor, quo tempore poſita fuerit hæc inſcriptio, disquirit, conjecturasque trahit cum ab iis, quæ plumbea illa capſula concludebantur, Crucibus & Agnis cereis, tum a ductu ac forma literarum, quibus exarata eſt inſcriptio; ex quibus omnibus concludit, non ante Seculum VI aut VII, ſed nec multo poſt Seculum ſeptimum, ipſam eſſe poſitam & exaratam, id quod fere coincidit cum tempore Leonis III Papæ.

In §. denique 3 quis ſit Flavius ille Clemens, cujus memoriæ dicata eſt hæc inſcriptio, demonſtratur: ſcilicet non *Clemens* ille *Romanus*, quem inter ſummos Pontifices vulgo numerant, ſed T. FLAVIUS CLEMENS, cujus mortis & martyrii non Chriſtiani tantum ſcriptores, ſed *Suetonius* etiam in *Domit. cap.* 15 & *Dio Caſſius Hiſt. Rom. lib. 67 pag. 766 A* memoriam reliquerunt. De hujus Clementis genere, Conſulatu & morte pro Chriſto tolerata a pag. 39 usque ad finem egregie Autor noſter diſſerit, qui de cætero integrum hoc argumentum, non minore elegantia, quam modeſtia & eruditione, pertractat, hancque diſſertationem in ſplendidiſſima charta, characteribus ornatiſſimis excudi curavit; majoris etiam decoris gratia, in fine adjecit nitidiſſimam nummi in hanc rem fabricati figuram, cujus altera pars faciem Papæ regnantis & verba: BENEDICTUS XIII PONT. MAX. parte adverſa autem hanc inſcriptionem refert:

CORPORE
SANCTI FLAVI

 CLE-

CLEMENTIS
EXCONSULIS
ET MARTYRIS
TRANSLATO.

M. DCCXXVII.

PETRI ANTONII MICHELOTTI, TRIdentini, Apologia, in qua ſummum Geometram, JO. BERNOULLIUM, motricis fibræ in muſculorum motu inflatæ curvaturam rectiſſime ſupputaſſe, defenditur, & RICH. MEAD, Georgii II Magnæ Britanniæ Regis Archiatri, objectionibus reſpondetur, &c. ad Virum Celeb. JAC. HERMANNUM. Accedit rari ex utero morbi hiſtoria, &c.

Venetiis, apud Jo. Gabr. Hertz &c. 1727, 4.
Plag. 6 & Tab. æn. 1.

COmmemoravimus in Actis noſtris, Menſ. Aug. 1724 p. 349, calculum Bernoullianum, in definienda figura, quam induere debent veſiculæ ſive cellulæ fibrarum motricium, propterea non ſatis accuratum videri Cl. *Richardo Mead*, quod conſideraſſe has cellulas Bernoullium exiſtimaverit ut figuras planas, non vero ut ſolida, per revolutionem figurarum planarum circa axem generata. Contra hanc objectionem Celeb. Bernoullium atque ejus hypotheſin & calculum in præſenti ſcripto erudite & ſatis copioſe defendit Vir Cl. Petr. Ant. Michelotti. Sed & ſe ipſum defendentem introducit Bernoullium, dum partem epiſtolæ, a Viro Celeb. ad ſe perſcriptæ, exhibet, quam hoc loco inſerere non alienum arbitramur. Ita igitur Bernoullius:

Si meam, inquit, *Cl. Mead de muſcularium cellularum formatione opinionem aſſecutus eſſet, de quo ad me ſcribis, & de quo in Actis quoque Eruditorum Aug. Menſe 1724 Lipſiæ publicatis refertur, nequaquam objeciſſet. Ecce enim, quemadmodum ejusmodi cellulas efformari concipio.* TAB. III. Fig. 7. *Pono ego quoque, ut ille,* (fig. 7) *muſcularem fibram fabricatam eſſe ad inſtar cavi alicujus cylin-*

dri

Digitized by Google

dri ABCD, *tranſverſariorum ligamentorum ope, in partes, ſive exiguas cellulas,* ABFE, FEGH, GHDC, *diſtincti, ita ut poſt factam inflationem ejuſmodi figura oriatur, qualis eſt* (fig. 8) IKLMNOPQ. *Verum enim vero ejuſmodi excavatæ columellæ* ABCD *ſuperficiem ex minoribus fibris inter ſe ita aptatis, colligatisque, ut denſas membranas, cujuſmodi ſunt illæ quæ inteſtinorum caveas comprehendunt, contexant, intertextam eſſe, cum Cl. Mead minime comminiſcor. Namque motrix fibra juxta meam ideam ſpeciem habet cylindri* ABCD, *ex villis ſecundum ejus longitudinem circa oppoſitas baſes parallelo ſitu ita diſpoſitis, ut ſuperficiem creent non continuatam, ſed perexiguis interſtitiis, parvisque foraminibus ad lumen ab ipſius cylindri cava patentibus interruptam: ejuſmodi vero cylinder, ſive columella* ABCD, *in cellulas, ſive parvas caveas,* ABFE, EFGH, GHDC, *per tranſverſaria filamenta dividitur; atque icc irco in figuram* IKLMNOPQ, *cujus qualibet cavea cæleſtem armillarem (ut Aſtronomi loquuntur) ſphæram, ad polos obtruncatam, ingentem meridianorum circulorum, gradu vel paulo amplius inter ſe diſtantium, numerum obtinentem repræſentat, inflatione transformabitur. Ex hac autem ſententiæ meæ explanatione, ut quemlibet villum, non ſecus ac ſi in plano exiſteret, inflecti, ſic villos* IL, KM, LN &c. *cavearum nimirum, ad fibram, muſculorum motum præſtantem, attinentium latera, in circulares arcus, quemadmodum in mea de Motu Muſculorum Diſſertatione præmonſtravi, curvari revera debere, præclare intelligitur. Diſpiciamus nunc, ipſene Cl. Mead commemoratarum cellularum laterum curvaturam, in hypotheſi, qua ſuperficiem cavi cylindri* ABCD, *continuam membranam, flexilem tubum conſtituentem, eſſe ponit, magno rerum geometricarum apparatu definire tentans, allucinetur. Putat, latera* AE, EG, GC, *in non inflato cylindro, ſive in flacceſcentibus cellulis, de quibus eſt ſermo, æqualis omnino cum lateribus* IL, LN, NP *earundem jam diſtentarum cellularum eſſe longitudinis: id vero manifeſte falſum eſt; quippe non latus, ſed magnitudo, ſeu extenſio totius membranæ cellulam effingentis, quum hæc inflatur, remanet eadem. Quamobrem Problematis, quod ſexta ſua propoſitione ſol-*

TAB.III. Fig.8.

 ven-

vendum ſibi proponit, reſolutio veram ipſius cellulæ lateris curvaturam, poſito etiam, (quod ipſe facit) ſæpe memoratam membranam continuam exiſtere, nequaquam determinat. Ad id præſtandum Problema ita mutare oportet: Ad datum axem A B *(vid. Act. 1724 p. 350) per duo data puncta* C, D, *curvam lineam deſcribere, cujus ea ſit proprietas, ut demiſſis ex* C, D, *ad axem perpendiculis* C A, D B, *ſpatium* A C D B, *inter axem, curvam, & duo iſta perpendicula comprehenſum, majus generet ſolidum, factæ circa axem revolutione, quam ſi alia quævis curva eandem ſui revolutione ſuperficiem generans, & per eadem data puncta* C, D, *tranſiens, fuiſſet deſignata: pro illis, inquam, verbis, a Cl. Mead adhibitis:* ejusdem cum curva deſcribenda longitudinis; *hæc ſubſtituenda ſunt:* eandem ſui revolutione ſuperficiem generans; *quod problematis naturam ex toto immutat. Ceterum utriusque problematis ſolutio per novam meam Iſoperimetricorum methodum, cum in Comment. Reg. Acad. Sc. Pariſ. tum in Lipſienſibus Actis A. 1714 promulgatam, facile obtinetur.* Hæc Bernoullius. Poſt quæ non modo duo problemata commemorata ſolvit doctiſſimus Michelotti, atque in defenſione & explicatione hypotheſeos Bernoullianæ pergit, ſed & alia quam multa adjicit, ad celebriorum de ratione motus muſculorum hypotheſeon criticen, & philoſophandi methodum in re medica attinentia.

Hiſtoria morbi ex utero, quæ ſub finem hujus libelli adjecta eſt, caſum comprehendit haud ſane vulgarem, de virgine Judæa, 22 annos nata, quæ propter ſuppreſſam ex triſtibus animi affectionibus purgationem menſtruam, præter alia ſymptomata, miram ſuſtinet, ad tertium jam annum, inediam, corpore & abdomine haudquaquam attenuato, nec colore faciei naturali perdito, excretionibus vero naturalibus maximam partem impeditis.

DISSERTATIONS ON A DROPSY, A TYMPANY, the Jaundice, the Stone, and a Diabetes.

h. e.

RICHARDI BLACKMORE, M. D. ET COLLegii Medici Londinenſis Collegæ, Diſſertationes de Hydrope, Tympanitide, Ictero, Calculo & Diabete.

Lon-

Digitized by Google

Londini, apud Jacobum & Johannem Knapton, 1727, 8. Plag. 15½.

PRæmiſſa prolixa de ortu & Sectis Medicinæ Præfatione, quinque morbos clariſſimus Autor explanaturus, id agit, ut uniuscujusque definitionem ſuppeditet, ſymptomata recenſeat & explicet, ſpecies nominet, cauſas alleget, prognoſin addat, methodum medendi deſcribat, ſimulque obſervationes & cautelas adjiciat. De ſingulis pauca commemorabimus. *Hydropis*, quem in ſeroſorum humorum vel in poris partium hærentium, vel in cavitate quadam collectorum redundantia conſiſtere dicit, cauſas generales vel in ſanguinis conſtitutione ſeroſa, cum relaxatione & flacciditate fibrarum in vaſis ſanguineis combinata, vel in disruptione lymphaticorum, vel in diſtenſione & obſtructione nimia glandularum quærit, quarum illa ad anaſarcam potiſſimum & hydrocephalum, iſta ad aſcitem, hydropem pectoris, &c. hæc ad hydropem ovarii anſam præbeat. Hinc indicationes ſequentes format: 1) ſuperflui humores ſunt evacuandi, 2) orificia relaxata glandularum & vaſa lymphatica rupta ſunt conſtringenda & conſolidanda. Quæ ſuperfluos humores in maſſa ſanguinea fluctuantes evacuant, ſunt purgantia & diuretica. Negat equidem, ulli remedio virtutem evacuandi, aut activam & expulſivam aliquam efficaciam competere, cum omnis energia in naturam cadat, quæ ſicut ſponte ſua heterogeneas particulas in diarrhœa ex ſanguine motu critico eliminare ſolet, ita mediantibus activis cruoris particulis & ſpiritibus animalibus noxias purgantis medicamenti molleculas una cum ſuperflua lympha per loca convenientia, id eſt, per glandulas inteſtinorum ejicere ſatagit. Qua ratione vero eadem purgantia aquas in abdominis cavitate congregatas educere poſſint, ita demonſtrat: Supponit, poros & oſcula glandularum in aſcite nimis ampliari & aperiri, membranoſas vero & muſculoſas corporis partes ultra naturalem dimenſionem extenſas ab aquis extravaſatis majorem acquirere vim elaſticam & renitentiam, hasque ab activarum ſanguinis particularum & ſpirituum animalium actione a purgantis particulis incitatorum roboratas repellere aquas ad patula glandularum orificia & maſſam ſanguineam, ex qua ope circulationis per glandulas inteſtinorum ejici-

ejiciuntur. Quemadmodum autem lenia purgantia pro hoc ſcopo parum præſtant, ita ex draſticis elaterium potiſſimum commendat. Quodſi vero nec draſticotera deſideratum exhibeant effectum, diutius eis inſiſtere prohibet, quoniam tum particularum ſanguinis vis eſt fracta, vel compages ſeroſarum particularum multo tenacior exiſtit, quam ut in glandulis commode ſecerni valeant; hinc ad diuretica potius & roborantia refugium capiendum eſſe monet. Interim præcaveri poſſe, ne nova colluvies viſcera contaminet, dicit, ſi mixtura ſanguinis conſervetur, atque pori & ductus glandularum roborentur; id quod a chalybeatis cum adſtringentibus miſcendis expectandum. Paracentheſi ubi opus eſt, non errare eos exiſtimat, qui ſimul & ſemel omnes aquas ex abdomine evacuant. In *Tympanitide* flatus non pro cauſa ſed pro effectu morbi habet, utpote qui tam duram expanſionem præſtare nullo modo, facilius autem per paracentheſin expelli poſſunt, cum tamen hic tumor multum negotii faceſſat Medicis. Exiſtimat potius, intumeſcentiam abdominis a præternaturali diſtenſione fibrarum muſculoſarum & membranoſarum partium oriri, anſamque concedere flatibus & aqueis particulis in vapores reſolutis in ſpatium illud quaſi vacuum irruendi. Supponit enim, ſpiritus animales in hoc morbo, haud ſecus ac in hyſtericis & hypochondriacis affectibus, a temperamento inordinato & conſtitutione quadam præternaturali incitatos irruere magno cum impetu in muſculos & membranas, harumque fibras usque adeo extendere, ut in hoc ſtatu ſpasmodico ſeu tetanico amiſſa vi elaſtica reſilire neſciant. Hinc quoniam conſtat, cauſas morborum a depravata ſyſtematis nervoſi & ſpirituum animalium conſtitutione ortas difficillime removeri, non mirum putat, tympanitidem adeo facile curari haud poſſe. Omnia enim remedia calida, aromatica, carminativa, plus nocere quam juvare. Operam potius dandam eſſe ſuadet, ut motus irregulares compeſcantur, & ſpirituum animalium activitas refrænetur; pro quo ſcopo leniora tum purgantia tum martialia laudat. *Icteri* cauſam quærit vel in obſtructione tubulorum & acinorum hepatis, vel in bilis quantitate aucta aut qualitate depravata; inter cauſas antecedentes accuſat terrorem ſubitaneum, vel alios affectus enormiores, paralyticam

Digitized by Google

cam fibrarum flacciditatem, metaſtaſin materiæ morbificæ, cruditates primarum viarum, ſcirrhum hepatis, calculos folliculi fellis, menſium ſuppreſſionem, febres intermittentes, colicam, & morſus animalium venenatorum. Præter ea, quæ ſpeciales cauſas corrigunt, ventriculi virtutem digeſtoriam confortandam, ſanguinem roborandum, & bilis particulas depravatas & præcipitatas evacuandas eſſe præcipit, hinc emetica, purgantia leniora, martialia & marina utramque facere paginam perhibet. *Calculi* cauſam remotam & antecedentem ponit in facultate digeſtiva ventriculi, ſanguinis & ſpirituum deſtructa, ob quam impuritates & feculentæ portiones relictæ coagulationes & concretiones producunt, quæ in arctiori combinatione copioſioris ſalis volatilis, & paucioris acidi conſiſtunt. Quoad Therapiam curatoriam ſabulum evacuandum, & præcavendum eſt, ne novum generetur; prius peragitur per purgantia, & aquas minerales, quibus interponenda ſunt diuretica; poſterius per talia, quæ ſeparant viſcidas ſabuloſas a reliquis particulis ſanguinis, qualia ſunt chalybeata. Therapia præſervatoria lenioribus purgantibus, ut ſenna, rhabarbaro, elixir ſalutis, &c. ſemel per menſem aſſumtis, vel aquis mineralibus purgantibus, diureticis & alterantibus abſolvitur. Inter diuretica prævalent millepedes; alterantia ſint, quæ acidas & acres humorum particulas temperant, ut corallia, chelæ & lapides cancrorum, teſtæ oſtrearum, &c. nec negligenda bona diæta ratione motus, aeris temperati, & victus. Lithontripticorum efficacia nulla eſt. Si calculus veſicæ ad tantam accreverit magnitudinem, ut per urethram ejici haud valeat, ad lithotomiam deveniendum, quæ optime per inciſionem in regione pubis peragitur. *Diabetes* cauſa immediata eſt relaxatio ſeu ampliatio præternaturalis tubulorum & glandularum renalium, ob quam major copia ſeri ex maſſa ſanguinea ſecernitur: aut colliquatio & fuſio ſanguinis: aquoſæ enim portiones in cellulis & poris partium ſtagnantes acidam & acrem contrahunt qualitatem, ſerum præcipitantem; inter cauſas antecedentes immoderata ingurgitatio potulentorum ſpirituoſorum, & ſyſtema nervoſum per ſubitaneos animi affectus alteratum accuſatur. Remedio ſunt, quæ connexionem particularum ſanguinearum firmam conſervant, & to-

Nn num

Digitized by Google

num fibrarum renalium confortant. Utrumque præſtant, quæ incraſſant ſanguinem & craſin ejus firmant, ut glutinoſa & mucilaginoſa, gummi Arabicum, tragacanta, olibanum, & maſtiche, item quæ acidum & auſterum invertunt, ut corallia, margaritæ, cinamomum; quæ fixis vel volatilibus & alcalicis ſalibus ſunt referta, ut & opiata. Nec contemnenda ſunt in principio vomitoria, quia revellunt & ſiſtunt exorbitans profluvium urinæ, item purgantia, ut rhabarbarum; omnium vero optime aquæ minerales tam calcariæ quam martiales conducunt.

SALOMONIS VAN TIL, S. THEOL. DOCT. & Prof. in Acad. Lugd. Bat. Commentarius in quatuor Pauli Epiſtolas &c.

Amſteledami, apud Gerardum onder de Linden, 1726, 4.
Alph. 2 pl. 21.

CUm Vir clariſſimus *Daniel Bedberus* opus analyticum Cel. *Tillii*, in Acta noſtra A. 1721 p. 58 relatam, in lucem publicam prodire juberet, in præfatione illius operis monuit, latere quidem adhuc in ſcriniis lucubrationes *Tillii* ineditas, in epiſtolas nonnullas Pauli, ante exactum Academiæ curſum conſcriptas, Autoremque in animum induxiſſe ſuum, easdem, ſi ſtrictiori prius examini ſubjicere licuiſſet, in lingua Belgica cum aliis communicare; has ipſas vero, ſi ita, prouti ab Autore relictæ ſunt, in publicum mitterentur, literatis minus forſitan profuturas. Alii autem in Belgio poſtea jactarunt, uberiores ſe commentarios Tillianos ad illas Pauli epiſtolas procurare potuiſſe: nonnulli etiam Editorem clariſſimum incuſarunt, optimos eum privatis ſtudiis reſervare labores, & fragmenta tantum in lucem protrahere. Ut itaque novo quodam ſpecimine probaret Editor, nihil ſibi antiquius eſſe, quam omnia *Tillii* inedita ſcripta, quæ aliquo modo ſine ejus famæ laceratione in lucem emitti poſſunt, orbi literato offerre; non ſolum *Commentarios* ejus in quatuor Pauli Epiſtolas, nempe *priorem ad Corinthios, Epiſtolam ad Epheſios, Philippenſes & Coloſſenſes*, ſed etiam varias *diſſertationes* in apertum protulit, quæ a nemine unquam deſcriptæ, ſed manu Autoris exaratæ, ad ipſum pervenerunt.

Com-

Commentariis hiſce *Tillii* præmiſſa eſt ejus diſſertatio de primi ſeculi adverſariis, ſincerioris evangelii hoſtibus, contra quorum ſtudium confirmandi erant genuini Apoſtolorum diſcipuli. Et hæc quidem non omni ex parte eſt conſummata, ſed primas tantum perfecti operis, quod ad Epiſtolas Apoſtolorum rectius intelligendas plurimum lucis allaturum fuiſſet, exhibet lineas: digna tamen eſt, quæ omni perluſtretur ſtudio, cum ſtatum eccleſiæ, qualis in primo fuit ſeculo, quinqne capitibus haud leviter depingat. Hoſtes enim purioris doctrinæ evangelicæ ab Apoſtolis prædicatæ Autor in capite primo generatim enarrat, & in quatuor dividit claſſes. Ad primam referuntur *Judæi*, nunquam non Chriſto ejusque Apoſtolis, & Chriſtiano nomini infenſi, *1 Theſſ. II, 14-16:* ad alteram *gentiles*, qui vel inſtinctu Judæorum Chriſtianos perſequebantur, vel maximam partem odio & contemtu Chriſtianos proſequebantur, ſectam aliquam Judæorum nos eſſe opinantes: ad tertiam vero & quartam referuntur adverſarii ex ipſo eccleſiæ gremio ſuborti, quorum alii dicuntur Chriſtiani *Judaizantes*, vel Pſeudo-Chriſtiani ex Judæis, qui ex ſtudio placendi Judæis, vocatos ex gentibus circumciſionem ritusque Judaicos ſuſcipere debere contendebant; alii vero appellantur Chriſtiani *paganizantes*, vel externe credentes ex gentibus, qui non Judæis ſolum, ſed & gentibus gratificandum eſſe rati, nec a ſcortationibus abſtinebant, nec ab idolothytis, nec a ſuffocatis. Hoſce adverſarios eccleſiæ Autor in quatuor ſequentibus capitibus ſpeciatim perſequitur, & luctam Apoſtolorum cum Judæis *cap. II*, cum gentibus *cap. III*, cum ſemijudaizantibus *cap. IV* & cum gnoſticis ſeu Nicolaitis *cap. V* exponit. Per hos intelligit homines philoſophiæ Platonicæ, eique traditivæ addictos, jactantesque, ſe cum iſtius Philoſophiæ principiis religionem Chriſtianam non ſolum poſſe conciliare, ſed etiam ex ea illuſtrare, & per eam confirmare, modo ea pertractetur methodo, ut a communibus dogmatibus more philoſophico pergatur ad ſingularia. Atque in hac diſſertatione conciones Apoſtolicæ Judæis & gentibus oppoſitæ paucis illuſtrantur, concionis Paulinæ, *Act. XIII, 16-41*, analyſis exhibetur, & inter alia obſervatur, orthodoxos Paulum ſenten-

tiarum, quas recte tuebantur, habuiſſe magiſtrum; Judaizantes Petrum allegaſſe patronum, & Gnoſticos Apollinem.

Ad Commentarios ipſos quod attinet, prolixa ſingulis præmittitur Iſagoge, in qua poſt topographicam civitatum & regionis deſcriptionem, & ſtatus politicus, & gentium idololatria, & Chriſtianorum ſtatus eccleſiaſticus; tumque epiſtolæ Paulinæ occaſio, ſcopus, argumentum & circumſtantiæ commonſtrantur. Imprimis Iſagoge ad Epiſtolam Pauli ad Epheſios pag.113–185 attentius perluſtrari meretur. Hæc enim in tres partes diviſa, primum in ſeptem capitibus ſtatum Epheſi politicum, urbis ſitum, eminentiam & prærogativas, hiſtoriam, quæ per modum annalium in compendio proponitur, formamque regiminis, anni Aſiatici rationem, Judæorum inter Epheſios degentium conditionem, & denique Epheſiorum virtutes & vitia delineat. Deinde Ionum, & in ſpecie Epheſiorum idololatriam, Dianam, ejusque ſtatuam, templum, cultum, ſacrorum miniſtros & ſacra tempora VII capp. prolixe & erudite deſcribit. Et tandem ſtatum Chriſtianiſmi inter Epheſios X capp. paucis perſequitur. In ipſis Commentariis præmittitur analyſis, quæ ab ea, quam opus analyticum exhibet, plurimum differt, & non ſolum in pleriſque capitibus brevior, in quibusdam vero prolixior eſt, ſed etiam textum ſacrum longe aliter diſpertit. Tum ſequuntur ſcholia, ex Beza, Coccejo, Knatchbullo aliisque collecta, in quibus quamplurimæ occurrunt obſervationes, textum Apoſtolicum egregie illuſtrantes; haud raro autem ſelectum judiciumque deſideres. Verſio quoque Belgica in ſcholiis illis ſæpius notatur & emendatur; (conf. p. 61, 76, 102 &c.) & p. 109 citantur ſcholia ad Acta Apoſtolorum, quæ nondum edita ſunt. Tandem ſubjungitur ἐπίδειξις, ſive uberior demonſtratio theſeos Apoſtolicæ per argumenta ab ipſo Apoſtolo allata.

Commentariis additæ ſunt eclogæ, & diſſertationes quinque chronologicæ. In eclogis chronologicis p. 387 428 per XXVII articulos exponitur univerſa Chronologia a condito orbe usque ad annum, menſem, atque diem nati Chriſti, & lites chronologicæ optima ratione componuntur. Ex. gr. qui in annis antediluvianis cum Voſſio interpretationem Græcam τῶν LXX Hebræo

Codi-

Codici præferunt, refutantur artic. II. In annis Judicum computandis Chronologos fere omnes errare, quod contemporanea ſubordinaverint, monetur art. VII; & art. VIII locus dubius, *Act. XIII, 20*, illuſtratur, calculo annorum 450 ab anno quadrageſimo Moſis ad 13 annos Samuelis perducto. Aſſyriorum Reges enarrantur art. XI–XV, & duplex occupatio Babyloniæ, altera a Xenophonte, altera ab Herodoto deſcripta, aſſeritur art. XVI. Ahasverum, Eſtheræ maritum, Græcis dici Cyaxaran & Darii Medi filium Cyrique ſocerum fuiſſe, probatur art. XVIII. Ex quibus de reliquis facile ferri poteſt judicium. In diſſertationibus Theologico-Chronologicis ultimum vitæ Chriſti annum, menſem atque diem definiturus Autor, primam diſſertationem Petavio, Dodwello aliisque oppoſuit, qui Judæos tempore Chriſti in neomeniis definiendis, non φάσιν Lunæ, ſed vitioſum aliquem cyclum ſecutos, a vera lunatione biduum aut triduum aberraſſe contendunt. Tum veluti rem extra controverſiam poſitam aſſumens, Jeſum Chriſtum ſub Tiberio Imperatore, Pontio Pilato procuratore, & Cajapha pontifice, miniſterium ſuum in his terris incepiſſe & abſolviſſe, in altera diſſertatione de annis miniſterii Chriſti diſputat, & ultimum vitæ Chriſti annum non cum anno æræ vulgaris XXIX componendum eſſe, contra Emanuelem a Schelſtrate in tertia; nec cum anno æræ vulgaris XXX, contra Philippum Landsbergium in quarta; ſed annum Æ. V. XXXIII ſolum requiſitis conditionibus facere ſatis, in quinta diſſertatione demonſtrat.

VITA ET RES GESTÆ DIVI GEORGII I, Magnæ Britanniæ, Franciæ & Hiberniæ Regis, heroico carmine deſcriptæ ab ESAIA PUFENDORFIO, *Sacræ ſuæ Reg. Maj. in Ducatu Cellenſi Conſiliario Aulæ & Cancellariæ.*

Cellis, typis Chriſt. Jul. Hofmanni, 1727, fol.

Pl. 9½.

ORdior Herois permagni geſta GEORGI,
Geſta, quibus belli pacisque is tempore fulſit,
Geſta, quibus cælo ſe gloria ſuſtulit ejus.

Digitized by Google

EN initium carminis heroici, memoriæ Georgii I, Regis noſtræ ætatis & ſapientiſſimi & feliciſſimi, conſecrati. Diviſit Illuſtris Autor id in quatuor Sectiones ſive Libros, quorum primo majores Regis deſcribit ordine; altero, quæ domi foriſque geſſit usque ad A. 1714, quo factus eſt Rex Britannorum; tertio geſta ejus regia exhibet univerſa; quarto denique de morte ejus diſſerit deque ſucceſſione Filii. Singulis paginis ſubjecit annotationes, loca indicantes eorum autorum, qui de quaque materia egerunt pluribus: ut adeo compendioſam hic habeamus, ſed eandem ſatis perfectam Georgii I hiſtoriam. Concludimus iisdem verbis, quibus Autor opus ſuum finiit:

Sis felix, fauſtus, ſoſpes, GEORGE SECUNDE,
Sceptra tuumque thronum confirmet numine blando
Jova ſuo, & multos jubeat ſuperare per annos
Communes extra caſus ſortemque caducam,
Perpes uti vigeat mens fortis corpore forti,
Dum ſeris olim frontem veneranda ſenectus
Inducat rugis & ſpargat tempora canis.
Aurea pax vireat, noſtrisque perennet in oris,
Civibus ut liceat ditis placida otia pacis
Cum pietate gravi lætis traducere rebus,
Publica resque habeat ſalve atque Eccleſia pura!
Floreat & vivat conjux, Regina benigna!
Vivat Fridricus Ludovicus, *Patris imago!*
Floreat Auguſtus Guilielmus *tempore longo!*
Quinarum creſcat Charitum chorus ille ſororum,
Altera perpetuos ut poſſit pandere plauſus!

M. ANTONII MURETI OPERA; TOMUS I, *Orationes continens.*

Veronæ, apud Jo. Alb. Tumermannum, 1727, 8.

Alph. 1 pl. 10.

PRimo hoc *Tomo*, quem ceteri Tomi ſinguli poſt ſingulos ſex menſes excipient, (tres autem jam prodiere) Orationes viri ſumma eloquentiæ laude conſpicui exhibentur, & quidem co-

eodem ordine, quo in editione præclara noſtri Thomaſii. Omiſſa tamen eſt laborioſa & pereruditia ejus Præfatio, pro qua exhibentur duæ Diſſertatiunculæ, altera Vitam Mureti complexa, altera de ejus Operibus eorumque editionibus exponens. Et Vita quidem hic promittitur, *ſi res ſpectes, copioſius certiusque, ſi ſtylum, caſtigatius deſcripta*, quam deſcripſerant antea alii. Multi certe hic notantur errores, qui in hiſtoriam Mureti irrepſerant. Negatur quippe, Scaligero magiſtro uſum fuiſſe Muretum: negatur, eum in Academia Pariſina Profeſſorem fuiſſe, & aliquando auditores habuiſſe Henricum Regem & Catharinam conjugem: negatur, eum Toloſæ creatum fuiſſe Doctorem Juris: negatur, Mureto Toloſa diſcedendum fuiſſe ob commiſſum crimen longe turpiſſimum: negatur denique, eum poſtremis vitæ annis nomen dediſſe Societati Jeſu. In altera Diſſertatione Editor ſentit, Muretum meliorem fuiſſe Oratorem, quam Poetam, fuiſſe item eximium Criticum, præclarum JCtum, linguæ Græcæ & Hiſtoriarum peritiſſimum. Hinc recenſitis ejus Orationum editionibus, (nam ceterorum Mureti librorum editiones prætereuntur ſilentio,) doctiſſimus Editor commemorat, ſe initio ſequi conſtituiſſe editionem Thomaſianam: at veniſſe ſuas in manus editionem Aldinam A. 1575, permultis locis manu ipſius Mureti correctam, auctamque verſione libri quinti Ethicorum Ariſtotelis ad Nicomachum. Se igitur ſervaſſe quidem Thomaſianæ editionis ordinem, præmiſſis etiam epicediis atque elogiis Mureti, additaque tota Oratione funebri Franciſci Bencii, e qua tantummodo excerpta dederat Thomaſius; ſed ſecutum eſſe Orthographiam Aldinam, & adjunxiſſe laudatam modo verſionem libri Ariſtotelici, una cum ipſius Mureti correctionibus: illas vero correctiones, quas Orationibus ſuis alleverat Muretus, & quæ univerſæ vix unam implent paginam, præliminari ſuæ Diſſertationi conjunctæ inſeruiſſe.

TRAITE DE L'ALGEBRE &c.

hoc eſt,

TRACTATUS DE ALGEBRA; AUTORE CROSA, Membro Academiæ Regiæ Scientiarum.

Pariſiis, apud Franciſcum Montalantium, 1726, 8.

Alph. 1 pl. 9 Tab. æn. 1.

In

Digitized by Google

IN hoc tractatu Cl. Autor ſtylo amplo & diffuſo Algorithmum ſpecioſum communem & extractionem radicum ex æquationibus quadraticis, cubicis & biquadraticis explicat, cum ſic tyronibus ſe conſulere confidat, qui præciſa dictione minime juventur. Poſtquam igitur de notatione quantitatum diſſeruit, additionem, ſubtractionem, multiplicationem & diviſionem litteralem una cum formatione potentiarum docet. Difficultates enodaturus, cur potentiæ litterales & numerorum ultra tres dimenſiones aſcendant, id, quod in quæſtione eſt, reſpondet, ſcilicet quantitatem in genere & numeros ſine fine multiplicando ad dignitates ulteriores evehi poſſe. Docuit vero jam olim *Stifelius*, cum Algebra naſceretur apud Europæos, quomodo potentia quævis ſolido quodam exprimi poſſit, & ex comparatione progreſſionum arithmeticarum & geometricarum numerorum coſſicorum ſeu algebraicorum, qui potentiis iſtis reſpondent, naturam deduxit. Immo notum eſt, quod potentiis quoque plana, nec non lineæ, perinde ac ſolida ſua reſpondeant. Tractat deinde de progreſſione arithmetica & geometrica & inde ad algorithmum litteralem fractionum progreditur, quem non differre a communi in Arithmetica tradi ſolito conſtat, cum numeri indeterminati, quos litteræ exprimunt, tractentur tanquam determinati. Quemadmodum vero exponentium dignitatum indeterminatorum nullam mentionem facit; ita quoque reductionem quantitatum irrationalium ad formam rationalium negligit, a Viro etiam poſt fata ſummo *Iſaaco Newtono* maximo emolumento in Analyſin introductam. Quamobrem neceſſarium fuit, ut algorithmum irrationalium more antiquo traderet. Æquationes quadraticas affectas ſolvit, reductione ad integras facta addendo quadratum dimidiæ quantitatis cognitæ ſecundi termini: quæ via omnium planiſſima eſt. Extractioni radicis cubicæ inſervit regula ſic dicta *Cardani*, quæ terminum ſecundum deficere ſupponit in caſu quolibet, ubi adfuerit, facile tollendum. Quoniam extractio radicum ultra quartum gradum nondum reperta; igitur Noſter in extractione radicum ex æquationibus biquadraticis deſinit: regulas enim extrahendi radices per approximationem, quales complures proſtant, inſuper habet. Colophonis tandem loco de analyſi, in qua uſus algorithmi ſpecioſi & calculi algebraici, qui radicum extractionibus potiſſimum abſolvitur, pauca nonnulla tradit: ſolis enim præceptis contentus ab exemplis abſtinet. Talia deſiderantibus commendat *Diophantum* & *Preſteti* elementa Matheſeos, nec non *Guinæi* Algebram ad Geometriam applicatam & *Hoſpitalii* Tractatum analyticum de ſectionibus Conicis.

)։(o)։(

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Julii Anno MDCCXXVIII.

ABREGE' DES MATHEMATIQUES &c. hoc eſt, *COMPENDIUM MATHESEOS IN USUM Majeſtatis Imperialis univerſæ Ruſſiæ adornatum; Tomus I, continens Arithmeticam, Geometriam & Trigonometriam.*

Petropoli, typis Academiæ Imperialis Scientiarum, 1728, 8. chart. aug.
Plag. 8½, Tabb. æn. 8.

Tomus II, continens Aſtronomiam & Geographiam.
Ibidem A. eodem, 8, chart. aug.
Plag. 6.

Liber rariſſimus, cujus nonniſi viginti quinque, ut accepimus, exemplaria nitide impreſſa ſunt, ſive chartæ auguſtam ſpeciem, ſive typorum & figurarum æri inciſarum elegantiam ſpectes, dono Ampliſſimi *Schumacheri*, Bibliothecarii Imperialis, ad nos pervenit. Tomi primi Autor eſt celeberrimus *Hermannus*, qui propediem Tractatum brevem de Architectura militari & civili eidem adjunget: Tomum ſecundum condidit Aſtronomus præclarus *de l'Isle*. Per quæſtiones & reſponſiones prima iſtarum ſcientiarum rudimenta perſpicue explicantur.

Hermannus in Arithmetica algorithmum in integris & fractis cum extractione radicis quadratæ tradit, omiſſa extractione radicis cubicæ, propterea quod operatio difficilior paucis verbis explicari nequeat, & regulæ trium directæ brevem quandam mentionem injicit. Geometriam in *Longimetriam*, *Plenimetriam* &

Digitized by Google

Stereometriam dividit. In *Longimetria* lineæ in genere, tum rectæ, curvæ & circularis in ſpecie, nec non linearum perpendicularium & parallelarum atque angulorum definitiones affert, modumque angulos & lineas cum in charta, tum in campo metiendi exponit. Nec hic ſilentio præterit lineam horizontalem cum arte libellandi. In *Planimetria* definitionibus figuræ in genere & figurarum rectilinearum in ſpecie exhibitis, figuras rectilineas deſcribere docet. Definit deinde circulum eumque per data tria puncta deſcribendi modum exponit. Tandem modum determinandi areas figurarum rectilinearum ſubnectit. In *Stereometria* abſolutis definitionibus cubi, prismatis, parallelepipedi, cylindri, pyramidis, ſphæræ, ſolidorumque regularium capacitatem eorum ad menſuram revocat. In *Trigonometria* explicatis terminis ſolutionem triangulorum & rectangulorum more communi expedit.

Inſulanus aut, ſi mavis, *de l'Isle* deſcribit primo in genere ſtellarum genera, fixas nempe, planetas & cometas, notionem motus communis & ejus ope globi artificialis repræſentationem, nec non elevationem poli, quam Petropoli 59 graduum 57 minutorum deprehenderunt. Differit deinde in ſpecie de Sole, Luna & eclipſibus, quinque planetis primariis eorumque ſecundariis, cometis & ſyſtematibus mundi. Phyſica prætermittit & nonniſi aſtronomica recenſet. De Sole dum agit, rationem reddit, cur dies æſtate longiores quam hieme, cur non eadem hora eodem die Sol ubivis terrarum oriatur & occidat, cur dies longiſſimi, qui Petropoli eſt 18½ horarum, atque breviſſimi, qui ibidem 5½ horarum, non ubivis terrarum eadem, atque docet, quomodo in mappis geographicis elevatio poli notetur & quinam in iisdem atque globis terreſtribus ſit Meridianorum uſus. Similiter dum de Luna ſpecialia tradit atque eclipſibus, differentiam inter motum Solis & Lunæ exponit & rationem reddit, cur non in omni novilunio videatur eclipſis Solis, nec in omni plenilunio eclipſis Lunæ, cur eclipſeos Solaris quantitas non eadem ubivis locorum, nec utraque eclipſis eodem tempore ubivis accidat. Indicat denique uſum eclipſium. De ceteris planetis pauciſſima in medium affert, contentus indicaſſe periodi, qua circa Solem revolvantur, quantitatem

tem & numerum Satellitum Jovis atque Saturni, una cum uſu eclipſium circumjovialium in Geographia & navigatione. Cometarum phænomena præcipua ſuccincte recenſet & differentiam ſyſtematum *Ptolemæi* & *Copernici* palmariam monſtrat, monens, obſervationes aſtronomicas non ſufficere quæſtioni huic decidendæ, utrum terra quieſcat & Sol moveatur, an vero Sol quieſcat & terra moveatur, & mox phænomena cœleſtia per ſyſtema *Copernicanorum* diſtinctius explicans. In Geographia regiones Europæ, Aſiæ, Africæ & Americæ enumerat, & cuinam Principi vel Monarchæ pareant, indicat.

Monet *Hermannus* in præfatiuncula, a Collegis ſuis expectanda eſſe ſimilia compendia *Hiſtoriæ veteris ac modernæ, Politicæ, Heraldicæ* & *Genealogiæ.*

PIECES, QUI ONT REMPORTE' LES DEUX pris de l'Academie Royale des Sciences &c.

h. e.

DISSERTATIONES PRÆMIIS DUOBUS ab Academia Regia Scientiarum pro A. 1720 propoſitis condecoratæ.

Pariſiis, apud Claudium Jombertum, 1721, 4.
Pl. 13 Tabb. æn. 1.

ROüillé de Meſſay, Conſiliarius in ſuprema curia Pariſienſi, Academiæ Regiæ Scientiarum pecuniam legavit, unde quotannis duo præmia diſtribuantur iis, qui illius judicio optime diſſeruerint de rebus ad Syſtema mundi generale & Aſtronomiam phyſicam atque navigationem pertinentibus. Præmium prius eſt 2000; poſterius 1500 librarum. Cum A. 1719 Academia Scientiarum ea fini eruditis propoſuiſſet quæſtiones, 1) *quodnam ſit principium & quanam natura motus, nec non cauſa communicationis motuum,* & 2) *quinam ſit optimus modus in mari conſervandi æqualitatem motus penduli, ſive ope alicujus machinæ, ſive vi ſuſpenſionis ſuæ;* præmium prius obtinuit Cl. *Croſa*, tunc temporis Philoſophiæ ac Matheſeos Profeſſor Lauſanenſis, poſterius vero horologiopœus quidam Batavus, cui *Maſſy* eſt nomen, illitera-

ratus equidem, ſed tamen ingenioſus. Quoniam intereſt Reip. litterariæ, ut memoria eorum conſervetur, quæ præmiis condecorata fuere ab Academia Regia Scientiarum; nos hiſtoriæ litterariæ in his Actis conſulentes, ea negligere non debemus: utut igitur diſſertationes, quæ huc usque præmium meruere, ad manus noſtras tardius pervenerint; illarum tamen mentionem facere nos jubet inſtitutum noſtrum. In ſcenam igitur nunc producimus diſſertationem primam atque ſecundam, de ceteris in ſequentibus dicturi. Monet autem Academia Regia Scientiarum, quod *Autorum placita, quibus præmium decernit, minime ſua faciat; nec inventa probet, ſed earum tantummodo diſſertationum, quæ ſub manibus ſunt, unam ceteris præferat.* Abſit adeo, ut quis ſibi perſuadeat, judicio illius inventa eſſe ab autoribus, quæ ad inveniendum proponebantur, v. gr. cauſam motus & cauſam communicationis motus nunc eſſe repertam. Videamus, quid de utraque videatur Cl. *Croſæ*.

Quoniam corpus omne ad motum & quietem indifferens, vi experientiæ, motus cauſam quandam extrinſecam eſſe debere infert, diſputans contra motus æternitatem & contra hypotheſin, qua aliis corporibus motus, aliis quies eſſentialis tribuitur. Eam igitur detecturus, in naturam corporis ſibi inquirendum eſſe ducit. Multus eſt in adſtruenda hypotheſi *Carteſianorum*, quod ſubſtantia corporis ſit extenſio ipſius, cum in eam quadret definitio ſubſtantiæ, qua ens per ſe ſubſiſtens ſeu propriam ſibi exiſtentiam habens definitur, ut adeo ipſi corpus & extenſio ſint unum idemque. Figuram attributum extenſionis eſſe ait, ſeu extenſionem ipſam, quatenus terminata; motum vero attributum ejusdem extenſionis, ſeu extenſionem ipſam, quatenus locum mutat. Corpus cum ſe ipſum ex ſtatu quietis in ſtatum motus transferre nequeat, cauſam motus *intelligentiam* quandam eſſe ſtatuit, conſequenter cum *Carteſio* eam tandem in potentia & voluntate Dei, tanquam intelligentiæ ſupremæ ac æternæ, quærit, cum is producere poſſit, quicquid velit, quemadmodum anima ſolo nutu ſuo moveat membra corporis aut minimum agitet cauſas, quibus motus muſculorum perficitur. In naturam motus inquiſiturus, ſupponit ſphæram ſuperficiei politæ intra aliam cavam quieſcentem,

ſed

Digitized by Google

ſed voluntate Dei efficaci in gyrum actam, & inde infert proprietates motus, quas vocat, eſſentiales ſequentes: nimirum 1) motum eſſe ſtatum corporis ſuperficiem extenſioni contiguæ continuo applicantis; 2) nullam dari in ſphæra mota partem, quæ non continuo eodem modo mutet ſitum reſpectu partium ſuperficiei concavæ; 3) aggregatum partium, ex quibus ſphæra componitur, dum continuo ſitum mutat, ſpatium percurrere atque hinc patere, quantitatem motus æſtimandam eſſe facto ex celeritate in maſſam, quod alias obſcuritate laborare fatetur. Motum non differre a quantitate ſua probat, quod motus ſit ſtatus corporis ſpatium percurrentis & quantitas motus continuo ſpatio proportionata: quantitatem vero motus eſſe vim corporis inde colligit, quod corpora non habeant vim niſi per motum & vis motus ſit motus ipſe. Communicationem motus ex mente *Carteſianorum* explicaturus, eam perinde ac motum ſphæræ ſuæ ſolitariæ ab efficace voluntate Dei deducit, qui, ubi vult, corpus aliquod moveri, etiam velle debet, ut alterum, quod motui obſtat, loco ſuo cedat. Sapientiæ autem divinæ tribuit, quod non eadem celeritate cedat, qua movetur incurrens, ſalva hujus celeritate, cum ſic exiguo tempore motus in immenſum augeretur, non ſine præjudicio pulchritudinis univerſi. Voluiſſe itaque Deum, ut corpus motum tantundem motus amittat, dum in alterum incurrit, quantum alterum per conflictum recipit. Enimvero hæc hypotheſis Noſtro minus placet, quod corpora ſic non ſint cauſæ veræ ſuorum effectuum, ſed tantummodo apparentes. Quamobrem probaturus percuſſionem eſſe veram cauſam motus communicati, independenter ab omnipotente Dei voluntate, motum ait eſſe ſtatum corporis realem, aut potius corpus ipſum certo modo exiſtens. Qui dicat, corpus locum ſuum perpetuo mutare, eundem hoc ipſo aſſeverare, quod motui ſuo oppoſita loco pellat, & qui dicat corpus realiter moveri, eundem aſſeverare, quod motui ſuo oppoſita realiter loco pellat, cum contradictionem involvat, locum continuo mutare, nec tamen motui oppoſita loco pellere. Hunc eſſe characterem eſſentialem cauſæ veræ, quando contradictionem implicet, quod agat, & effectus ab actione ejus minime naſcatur. Mutationem loci eſſe ſtatum activum; effectum neceſſarium ſtatus

 hujus

Digitized by Google

hujus activi eſſe efficere, ut corpus, quod loco pellendum, etiam locum mutet. Deum, dum motui exiſtentiam dedit, eidem quoque indidiſſe vim loco pellendi corpora, & hanc vim ab ipſo corpore non differre. Nudis adeo aſſertionibus hypotheſin ſuam confirmat & ad qualitates occultas tanquam ad ſacram quandam anchoram confugit. Syſtema cauſarum occaſionalium tandem impugnans, conſequentiarium agit, ſumens, quod libertas eodem evertatur, & inde inferens, quod ſic genus humanum in Pyrrhoniſmum redigatur maxime abſurdum, dum ſe liberum eſſe putet, cum tamen minime ſit; quod omnis moralitas, omnis virtus, omnis lex, omnis obligatio tollatur; quod Deus perinde fiat autor mali ac ordinis; quod nomina ſapientiæ, ſanctitatis, juſtitiæ, miſericordiæ, etiam quando de Deo uſurpantur, ſint voculæ nihil ſignificantes; quod univerſum compoſitum ſit ex automatis, quæ videntur agere, nec tamen agunt; quod notio entis ſupremi redigatur ad notionem entis ad automata iſta movendum neceſſitati. Mittimus alia, in qua facundiam ſuam exercet Cl. Autor: ſuffecerit ad animum revocaſſe, quod judice Noſtro motus ſit ſtatus corporis, isque mutabilis, atque idem tamen cum corpore; quod Deus ſtatui huic mutabili indiderit vim, & vis ſtatui indita ſit eadem cum corpore; quod ſtatus ſit activus & tanquam vera cauſa agat. Abſit tamen, ut quis ſibi perſuadeat, Academiam Scientiarum placita iſta probare vel ſua facere, vi eorum, quæ ſupra notata ſunt.

Progredimur ad diſſertationem alteram ſive propoſitiones examini Academiæ Regiæ Scientiarum ſubjectas de modo optimo æqualitatem motus penduli in mari conſervandi. Notat Autor induſtrius & ingenioſus, horologia oſcillatoria fixa tam exacta ſe vidiſſe, quæ intra annuum ſpatium non ultra tria minuta a cœlo diſceſſerint. Jam igitur ab A. 1714 de eo cogitavit, annon machina excogitari poſſit, quæ modum penduli in navi a ventis & fluctibus agitata ita conſervet, ut horologium in mari eadem accuratione tempus indicet medium. Ea fini perpendit, quænam ſint ea, quæ ad regularitatem motus penduli fixi aliquid conferunt. Primo itaque loco cum occurreret pondus, quod conſtanter pendulum eodem modo animat, ipſum ſcilicet a nulla alia, niſi

vi

vi gravitatis agitatum; ope elateris motum æque regularem obtenturus, loco unius majoris uti jubet pluribus minoribus, quæ conſtanter ſimul in idem ſubjectum agunt. Ut vero actio ſemper ſit eadem, ſingulis diebus ſingulos tendi jubet elateres, veluti ſi octo fuerint, primo die primum, ſecundo ſecundum & octavo tandem octavum, nono autem iterum primum. Compoſuit Autor machinam iſtiusmodi, & motum a quatuor elateribus productum conferens cum motu penduli fixi, æquipollentiam utriusque ipſo facto didicit. Expendit ſecundo loco modum, quo regularitas motus axis pinnati conſervatur: quod artificium cum in horologiis portatilibus non perinde ac in oſcillatoriis locum habeat, experientia fretus, commendat elaterem ſpiralem ab *Hugenio* in Diario Eruditorum Pariſino A. 1675 d. 25 Febr. publici juris factum & inſigni cum ſucceſſu horologiis portatilibus hactenus applicatum. Obſervat nimirum, eum non minorem regularitatem admittere, quam pendulum fixum, modo horologium a perito artifice tractetur, qui de regularitate ejus non amplius ſpondere poſſit quam durante curſu ſuo, intra 24 vel 30 horas communiter abſolvendo. Parens Noſtri cum inventum *Hugenianum* legiſſet, experimentum inſtituit & concordiam penduli fixi atque elateris ſpiralis admiratus, horologia portatilia ejus formæ primus conſtruxit, qualia in Anglia hodie conſtruuntur. Porro cum conſtet, corpora duriſſima, veluti marmora & metalla, frigore condenſari, calore autem dilatari, atque hinc motum horologiorum nunc accelerari nunc retardari, ubi in diverſa climata transportantur; ideo ſuadet, ut horologia ciſtæ includantur, in qua vi lampadum fide thermometri idem caloris gradus conſervetur, qui ſub zona torrida maximus deprehenditur. Ciſta iſta eo modo ſuſpenditur, quem jam expoſuit *Hugenius* in horologio oſcillatorio. Motus regularitatem in horologiis hac ratione conſervari omni anni tempeſtate, facto experimento Autor didicit. Colophonis tandem loco deſcribit perfectionem, ad quam ars conficiendi horologia, præſertim portatilia, perducta, ut inde colligi poſſit, quænam a principiis penduli regularitatem in navi conſervandi ab ipſo traditis expectanda ſint.

Des

Des Freyherrn von Caniz Gedichte ꝛc.

h. e.

LIB. BARONIS DE CANIZ POEMATA maximam partem ex αὐτογράφοις emendata & aucta, quibus annotationes ſubnexuit, vitam præmiſit, & in calce de eo, quod Guſtum meliorem in Poeſi & Oratoria arte appellare ſolemus, diſquiſitionem ſubjunxit JOANNES ULRICUS KOENIGIUS, Sereniſſimo Polon. Regi & Saxoniæ Electori a Secretioribus Epiſtolis & Poeſi.

Lipſiæ & Berolini, apud Ambroſium Haude, 1727, 8 maj.
Alph. 2 pl. 6 cum fig. æn. 3.

ILluſtriſſimi Canizii Poemata numero pauca, mole parva, ſed ad antiquitatis amuſſim exæquata, & melioris ævi primitias, quis eſt in patrio Parnaſſo tam hoſpes atque peregrinus, ut ignoret? Fuere ſane in oculis & manibus civium, queis

de meliore luto Titan præcordia finxit;

niſi quod plures doluerint, iſtas gemmas & ipſas a mangonibus male habitas, & venum in viliſſimo vaſculo eſſe expoſitas; poemata, inquam, ejus Viri, & ipſa tam multis turpiſſimisque mendis defœdata, & præterea tam miſere ſordideque excuſa fuiſſe, ut res foret probatu haud difficilis, veterem ætatem & critices imperitam, & deliciarum typographicarum rudem, plus honoris Joanni Sachſio ſuo habuiſſe, quam hanc noſtram, cultam adeo atque perpolitam, præſtantiſſimo Poetæ. Quare merito cum ſanctæ Vatis memoriæ, tum Ampliſſimo Editori gratulamur, immo huic quoque gratias agimus, quod patriam communem tanto munere beârit, effeceritque magno ſuo labore & ſumtu, ut illa non habeat amplius, quare Galliæ Boilavium, aut ſi quis eſt alius magnorum Poetarum apud exteros pulchre editus, invideat. Sive enim chartarum magnitudinem elegantiamque quis intueatur, ſive typorum nitorem varietatemque, ſive ordinis in univerſo opere adhibiti concinnitatem, ſive in emendandis operarum typographicarum erroribus multam curam, ſive imaginum æri affabre inciſarum

per-

Digitized by Google

perpulchrum decus, ſive lemniſcorum ornamentorumque multiplicium, & Editoris ingenium, & artificis ſolertiam ſpirantium, copiam: ſane ille fatebitur, nihil hic deſiderari, quod efficere poterat, ut hæc Canizianorum editio a ſumma perfectione quam proxime abeſſet. Sed hæc oculos peritorum imperitorumque primo intuitu non fugiunt; nunc quid intus lateat, commemorabimus.

Poſt frontem, pulcherrima imagine decoratam, cujus & utroque ſermone ligato & non ligato ſubjuncta eſt explicatio, primo merito loco legitur operis ad Herculem harum regionum Muſagetam, Illuſtriſſimum Comitem Wackerbarthium, dedicatio, quam Canſteinianæ præfationes, duabus editionibus, primæ A. cIↄ Iↄ cc & noviſſimæ A. cIↄ Iↄ ccxix præfixæ, excipiunt. Pone ſequitur Nobiliſſimi Kœnigii præfatio, ex qua, ſi lubet, diſcere poteris, quot vicibus Poemata illa edita ſint, (nempe, intra annos undeviginti ſaltem novies illæ delitiæ deſideratæ ſunt) quot in hac decima editione loca luxata ſint reſtituta, quot alia vulnera ſanata, quid in annotationibus ſit præſtitum, qua illæ fini conſcriptæ, qui opem tulerint, ubi Illuſtris Beſſeri, B. Nicolai Zapfii, Conſiliarii Aulici Saxo-Gothani, ab annis Academicis veteri amicitia Canizio noſtro conjunctiſſimi, & Illuſtris Weiſſii, Regi Poruſſiæ a ſecretioribus Cameræ conſiliis, nomina eminent, quæ denique ſit maximi Poetæ in omnibus, quibus ludere ei fuit volupe, carminum generibus præſtantia. Proxime ferit oculos Illuſtriſſimi Vatis memoria, duplici imagine nobis ſervata, quarum illam ærea Tabula excuſam pictoriæ inciſoriæque artis inſignibus artificibus, hanc, operoſiſſimam vitæ deſcriptionem indefeſſæ Ampliſſimi Editoris diligentiæ debemus, utramque ſane perjucundam, quod in illa ora Viri quaſi coram inſpicere, & frontis indicio eximias animi dotes cognoſcere, in hac autem, animi præcellentiæ quandam veluti icona intueri, &, quam nihil frons fallat, diſcere liceat. Illam repetere vetat inſtituti noſtri ratio; hujus ut quædam epitome in hoc tot eximiis imaginibus doctiſſimarum Virorum exornato Eruditionis Atrio deſit, non patiemur.

Fridericus Rudolphus Ludovicus, familia gentis Caniziæ Pruſſica, A. cIↄ Iↄ c LIV, XVII Novembris progenitus, patrem

 habuit

habuit Ludovicum, Electori Brandenburgico ab Aulæ, Cameralis Judicii, & Pruſſicæ Provinciæ Conſiliis, matrem *Annam Eliſabetham*, Conradi a Burgsdorf, ſummi in Aula Electorali Brandenburgica Camerarii, filiam. Patrem ante amiſit, quam naſceretur; nec apud Matrem, ſummo Campi Mareſchallo Saxonico, Baroni Golzio, ſecundis nuptiis junctam, commode ſatis educari poterat; quare Aviæ amantiſſimæ, Burgsdorfiæ commendatus, ſub præceptoribus domeſticis tantum profecit in Literis, ut ad uberiorem bonarum artium mercaturam anni ſeculi illius ſeptuageſimo primo Lugdunum Batavorum, &, cum Avia longinquam abſentiam amplius ferre non poſſet, anno tertio & ſeptuageſimo Lipſiam commigraret, ubi cum Jo. Hauboldo Einſidelio, Electori Saxoniæ poſtea a ſanctioribus conſiliis, &, qui ad eundem ſummæ dignationis locum evectus eſt, Carolo Godefrido Boſio, S. R. I. Comite, qui unus ex illis ſodalibus hodie ſupereſt, & Zapfio, Boſii ſtudiis iſta tempeſtate præfecto, conjunctiſſime vixit, &, præter ſerias literas, Poeſin, ad quam natura factus videbatur, excoluit. Confecto ſtudiorum curriculo animus Noſtro erat, Ulyſſis exemplum ſequi & multorum mores populorum inſpicere, cujus rei cum veniam & ab Avia, & a ſummo Principe obtinuiſſet, ingreſſus eſt iter Italiam verſus, & ea pariter atque Gallia, Anglia, Belgio luſtratis, multisque celebribus, magnis, & Illuſtribus Viris, maxime Noviomagi, ubi tum pacis negocium agitabatur, ſalutatis, non ſalvus modo & incolumis, ſed multis ſapientiæ & eruditionis opibus locupletior ad ſuos reverſus eſt. Vix reducem magnus Elector, Fridericus Wilhelmus, in numerum Generoſiſſimorum Juvenum retulit, qui ſibi a Cubiculo eſſe ſolebant, quo factum, ut Bello Pomeranico & obſidioni Sedinenſi, A. 1678 Stralſundenſi, anno proximo expeditioni Suecorum e Pruſſia ejiciendorum gratia ſuſceptæ, muneris cauſa intereſſet, quo in Mandelslohium quendam translato, ab Electore duobus Capitaneatibus, Zoſſenenſi, Trebbinenſique ornatus eſt. Aderant tempora, quibus de matrimonio ineundo Noſtro cogitandum erat, nec deerat digna ducendi conditio: nempe dudum placuerat Dorothea Emerentia Arnimbia, Baronis Canſteinii, Conſiliarii intimi, Supremi Aulæ Mareſchalli, & Cameræ Præſidis privigna, virgo omnibus ſui ſexus

vir-

virtutibus conſpicua, cum qua tantopere, & per omnem vitam, immo poſt funera adamata Doride ſua tandem anno ſupra milleſimum ſexcenteſimum octogeſimo primo fauſtiſſimis ominibus junctus eſt. Conſtituerat apud ſe, iſto theſauro, & Tuſculani ſui, cui Blumbergio nomen, otio frui: ſed, ut ſolent ejusmodi ingenia non ſibi, ſed reipublicæ ac orbi naſci, Electori ab Aulæ & Legationum Conſiliis eſſe juſſus, primum ſuæ prudentiæ, & in rebus agendis peritiæ tyrocinium anno octogeſimo ſecundo in Aulis Electorum Rhenanorum, & inde in Francofurtano Conventu poſuit, eo equidem cum ſucceſſu, ut Elector loco Zoſſenenſis & Trebbinenſis Capitaneatuum, quas Noſter volens in eundem Mandelslohium, cujus ſupra mentio facta eſt, transferebat, maxime opimam Müllenhofii & Müllenbeckii præfecturam ſponte ſua offerret. Mox ad Colonienſem Electorem, & aliquoties Hamburgum inteſtinorum diſſidiorum ſopiendorum cauſa miſſus, utroque in loco fidelitatem ſuam & dexteritatem Domino ſuo facile approbavit. Cognita his experimentis virtute dignus repertus eſt, qui ad Auguſtiſſimum Imperii Caput anno octogeſimo ſexto mitteretur, ubi primum Budæ expugnationem Imperatori gratulatus eſt, deinde Hamburgenſibus turbis ſedandis, tum evertendis Gallorum machinationibus operam navavit, ea equidem Cæſaris in omni re gratia uſus, ut diſcedens etiam clementiſſima formula dextra Auguſti conſcripta Domino ſuo commendaretur. His ſervitiis meruit gratiam Friderici Wilhelmi Magni, qui eum, præter memoratas dignitates, inter Cubiculi quoque Comites retulerat; neque ſane minore gratia apud Filium Fridericum floruit, a quo initio ſuſcepti regiminis Conſiliarii intimi dignitate ornatus, mox Viennam Legatus miſſus eſt, ut mortem magni Electoris Imperatori ritu ſolemni nunciaret, atque brevi poſt iterum, ut, natum eſſe recenti Electori filium, eidem indicaret. Anno ſuperioris ſeculi octogeſimo nono cum diſſidiis inter Regem Daniæ & Holſatiæ Ducem coortis componendis, tum controverſiæ de ſucceſſione Lauenburgica amica ratione finiendæ, Electoris ſui nomine operam dedit, qua re, tum etiam aliis multis ſuis meritis effectum eſſe videtur, ut exeunte anno Sonnenburgi inter Milites Illuſtriſſimi Ordinis Johannitici legeretur, & Schievelbei-

Digitized by Google

nenſis Commendaturæ vacuam poſſeſſionem exſpectare juberetur. Anno ſupra milleſimum ſexcenteſimum nonageſimo primo Cizam, ſecundo & tertio bis in Saxoniæ inferioris tractum, ſucceſſionis Mecklenburgicæ amice ordinandæ cauſa, Domini juſſu abiit, quarto ſocrum amiſit, quintum autem expertus eſt perquam triſtem atque lugubrem. Eo enim anno & Blumbergii ſui partem dimidiam funeſto igne in cineres verſam vidit, & conjugis omnibus ſexus ſui virtutibus ornatiſſimæ cineres flevit, doluitque ereptum animæ dimidium ſuæ. Ad alios fortunæ ictus invicto animo Canizius, huic dolori ceſſit; quare ſuaſum eſt, perſuaſumque tandem, ut itinere ſuſcepto molliret curas; verum enimvero cum in eo eſſet, ut Namurcum abiret, obſidionem ſpectaturus, inviſurusque amicos nonnullos ibidem hærentes, imperia Domini interceſſerunt, ut Mecklenburgum verſus legatus lites inter Principes de hereditate exortas componere anniteretur. Redux etiam in re familiari ſenſit, quantam in optima conjuge fecerit jacturam, tandemque alia Legatione ad eosdem Principes Mecklenburgicos & ad Holſatiæ Ducem defunctus, ſe permoveri paſſus eſt, ut Virginem, a moriente conjuge flenti marito commendatam, Dorotheam Mariam, e Liberis Baronibus de Schwerin ſecundis nuptiis duceret, quarum nuptiarum ritibus cum ipſe Elector gratioſiſſime adeſſet, novum ſponſum inter ſuos ſtatus Miniſtros, inque ipſum Conſiliariorum intimorum Collegium ſe cooptare, lætus conviva edixit. Imperator etiam priſtinorum meritorum memor & tanti Viri eminente virtute compulſus, anno nonageſimo octavo & Noſtrum & poſteros, ſi quos habiturus fuiſſet, S. R. I. Liberos Barones eſſe, ſua ſponte voluit. Mox nova eaque ampliſſima ei Legatio delata eſt, primum, ut Hanoveræ recenti Electori, poſtea Magnæ Britanniæ Regi, Georgio exponeret, quantum Dominus ſuus de defuncti Patris Electoris morte doleret, deinde ut Hagam Comitum ſe conferret, & graviſſimis conſiliis, quæ ibidem inter Britanniarum Regem Wilhelmum, Belgicam Rempublicam, & alios Principes agitabantur, Electoris ſui nomine intereſſet; quod magna cum cura, & multa cum gratia apud eos, cum quibus agendum erat, præſtitit, donec inteſtinus, immo internecinus hoſtis, apoſtema in pectore, eum redire domum, immo, aliis morborum

gene-

generibus accedentibus & a pertinaci vi ſua nihil remittentibus, vaſa colligere cogeretur. Quanta animi magnitudine fato ſuo occurrerit, legant hic loci relatum, qui volent. Nos mortem, qui anno nonageſimo nono XI Aug. ei obtigit, narrabimus. Illo mane, veſtibus omnibus indutus, rogabat nobilem virginem, quam natu grandiorem, conjugique ſuæ cognatione conjunctam, habebat inter familiares, ut ſuis manibus ſuſtentatum ad feneſtram adduceret, liberioris aeris hauriendi cauſa; ubi conſpecto Sole oriente, in hæc lætus erupit verba: *O pulcherrimam rem! quæ, licet rerum creatarum numero ſit, cum tamen tam bella appareat, tantum delectet, o! quantum conſpecta ineffabilis illa ſummi Autoris pulcbritudo delectabit*; quibus dictis repente mortuus concidit. O dignum Equite Chriſtiano vitæ exitum!

Sed redeamus in ordinem, memoriam mariti excipit memoria uxoris, Doridis optimæ imago, uti eam partim artifices nobis ſervarunt, partim poſteritati commendavit Illuſtris Beſſerus eximio carmine, quo Canizium Viduum, id flagitantem, ſolatus eſt. Sequuntur Poemata ipſa ſumma cum cura recenſita, notis luculentis inſtructa, acceſſionibus haud ſpernendis locupletata, & in ſuos diſpartita ordines, ſacrorum, miſti generis, ſatyricorum, & ex peregrinis linguis in vernaculam converſorum, funebrium, & elegantium denique jocoſorumque, quæ ſi laudaremus multis, merito illud vetus occineretur nobis: Noctuas Athenas. Sed & de adjectis Commentariis, quid multa? Intelligent reapſe æqui lectores, eosdem lucem haud exiguam carminibus afferre. Inter miſti generis poemata pag. 57 Noſter ad Euſebium de Brand, Status Miniſtrum, & Electori ab intimis Conſiliis:

Wie rühmlich du die Zeit auf Schulen angeleget,
Das gab uns zu verſtehn das tiefgelehrte Blat,
Dadurch Arminius ward in der Gruft beweget,
So bald der muntre Brand nur auf den Lehrſtul trat.

Paucos fuiſſe credimus, tantæ in hariolando felicitatis, ut intellexerint, quod res eſt, & quod ibidem in notis legitur, Dn. de Brand, more genti ſuæ perquam familiari, præter Juris & Politices ſtudia tanto ardore Theologiæ Francofurti ad Oderam vacaſſe, ut publi-

cam etiam diſſertationem de Jacobi Arminii hypotheſibus in cathedra defenderit. Pag. 113:

Er wird nicht weniger entzückt,
So bald der Dudelſack in ſeiner Schencke klinget,
Als wenn Bellerophon von ſeiner Liebe ſinget.

Vix erit quisquam, qui poſtremum verſiculum intelligat, niſi qui fando acceperit, aut hic legerit, poſt Pacem Naviomagenſem Bellerophontem, multo ſumtu, magnaque artis muſicæ elegantia, in Theatro Pariſino ſpectatum auditumque eſſe. Sed & quæ ſequuntur, *Blanc mangé, Linguattole, Glomms, Pomochelm*, eſculentorum genera, & Pruſſica Numina, *Perkun, Potrimpos, Pikoll*, pauciſſimis Germanorum nota erunt, & illa p. 118:

Und wenn kein groſſer Hecht hier in die Darge beiſſt,
So gilt mein Giebelfang, der oft das Netze reiſſt.

& iterum p. 124:

Werd ich, in meinem, nun zu Guſtgen mich geſellen,
So thu desſgleichen auch bey deiner liebſten Drellen.

Quæ explicata legat, qui volet. Supereſt Ampliſſimi Editoris de Guſtu in proſa verſaque oratione diſquiſitio, ſane perdocta & perquam accurata, e qua definitionem Guſtus utriusque, melioris, deterioriſque, p. 292 excerptam hic tradimus: Melior Guſtus in utraque oratione eſt *mentis quadam veluti ſpontanea vis atque virtus, verum, bonum, venuſtum, uti eſt, percipiendi, & a falſo, malo, invenuſto, ſive illud in verbis, aut in rebus, aut denique in totius operis conſtitutione lateat, promte & veluti momento ſeparandi; ex qua in voluntate juſtum arbitrium juſtusque ſelectus, in exercitatione concinna applicatio profluit.* Deterior Guſtus *animi* eſt *quidam morbus, atque inertia, qua verum, bonum, venuſtum, non, uti eſt, percipitur, adeoque cum falſo, malo, invenuſto, ſive in verbis, ſive in rebus, ſive in operis univerſi natura, confunditur, unde in voluntate iniquum arbitrium ineptusque delectus, in exercitatione inconcinna applicatio.* Legant reliqua harum literarum amantes: neque enim facile quempiam illius lectionis pœnitebit, quod illa diſquiſitio, non minus quam reliqua in hoc opere ab Ampliſſimi Kœnigii manu profecta, etiam ob eximiam ſermonis noſtri puritatem, ſtylique elegantiam

ma-

maximopere ſint commendanda. Nos plura non addimus, quod hujus ſcripturæ modum jam fere exceſſiſſe videamur, neque commode ſingula ex doctiſſimo ſcripto afferri poſſint, in quo omnia inter ſe connexa, & uno veluti vinculo inter ſe colligata exſtant.

Nihil adeo ſupereſt, quam vovere ex animo, ut in illa plura Caniziana eruendi ſpe, qua Nobiliſſimum Virum duci novimus, fortunam haud lævam, immo faventiſſimam experiatur; ſimul majorem in modum rogare, ut & Criticen in Caniziana, & illius de Guſtu diſquiſitionis partem reliquam, ut utiliſſimam, ita jucundisſimam, publico bono quam ocyſſime ſubjungat.

JO. FRANCISCI BUDDEI, TH. D. ET P.P. Miſcellanea ſacra, ſive Diſſertationum aliarumque Commentationum, ad Theologiam, hiſtoriam Eccleſiaſticam & recentiores controverſias ſpectantium, Collectio in tres Partes diſtincta, cum Indicibus neceſſariis.

Jenæ, ſumptibus Jo. Felicis Bielckii, 1727, 4.
Alph. 12 pl. 9.

QUatuordecim præterlapſi ſunt anni, quum Summe Reverendus ac celeberrimus ſuisque meritis plane inſignis Autor collectionem quandam Diſſertationum ſuarum Theologicarum aliarumque commentationum, *Syntagma Diſſertationum Theologicarum* inſcriptam, ederet. Hujus vero Syntagmatis quum nova paranda eſſet editio, illud augere, novamque partem, illas Diſſertationes commentationesque Academicas, quæ ab eo poſt editum Syntagma luci publicæ erant traditæ, complectentem, adjicere, celeberrimo Autori placuit. Immo ut deſiderio bibliopolæ, cujus ſumptibus hæc Miſcellanea excuſa ſunt, ſatisfaceret, tertiam quoque Partem adjecit, in qua Diſſertationes exhibentur, quæ ab iis, qui reſpondentium munere functi ſunt, conſcriptæ & ſub moderamine Autoris noſtri publico eruditorum examini traditæ fuerunt. Tria igitur ſunt Syntagmata, quæ hæc Miſcellanea ſacra in ſe continent. De primo non eſt, quod quædam dicamus, quum ſumma illius a nobis in Actis noſtris 1714 menſe Auguſto pag. 385 ſit relata; id tamen monendum eſt, quod *Meditationes ſacræ*, quæ

quæ illi additæ erant, nunc minus exhibeantur, quoniam ſeorſim prelo ſubjici debent. In ſecundo Syntagmate primum locum occupat commentatio de *Pelagianiſmo in Eccleſia Romana per bullam anti-Queſnellianam, a Clemente XI P. R. promulgatam, triumphante*, in qua Autor multa tradit erudite, quæ ad hiſtoriam Pelagianiſmi in Eccleſia Romana ejusque progreſſum pertinent; quum autem per bullam iſtam anti-Queſnellianam per Pelagianiſmum in Eccleſia Romana triumphare contendit, neutiquam ſtatim cuncta Queſnellii aſſerta calculo ſuo approbat, monetque, pleraque ita eſſe comparata, ut anguis in herba lateat. Sequitur *recentiſſimarum de ſacra Cœna controverſiarum Sylloge*, in qua præter alia controverſia, quam Leonhardus Chriſtophorus Sturmius de verborum ſacræ Cœnæ inſtitutionis interpretatione excitaverat, attingitur. Scripſerat Sturmius ad ipſum Autorem noſtrum, eique ſignificaverat, ad confirmandam ſententiam ſuam de ſenſu vocis τȣ̃το in verbis inſtitutionis ſacræ Cœnæ, hoc tantum ſupereſſe, ut conſenſu Patrum veteris eccleſiæ confirmaretur, quumque putaret, id ab eo fieri poſſe, ut hunc laborem in ſe ſuſciperet, rogaverat. Reſpondit Venerandus Autor noſter, maximopere eum falli, utque hoc oſtenderet, in hac Sylloge loca quædam Ignatii, Juſtini, Irenæi, Tertulliani adduxit, iisque demonſtravit, veteris eccleſiæ doctores expoſitioni illius adverſari. Tertia Diſſertatio exhibet *Judicium B. Martini Lutheri de Eccleſia Romana expenſum & vindicatum*, quæ oppoſita eſt libro, qui inſcribitur: *aufrichtiger Abriſs der wahren und ganzen Catholiſchen Kirchen, wie man ſie mit Augen ſehen kan*, in quo Autor, quem Georgium Chriſtophorum Ferdinandum a Ræſewiz eſſe conſtat, id agit, ut quibusdam Lutheri teſtimoniis probet, Romanam Eccleſiam omnino eſſe veram, atqui hoc eſt, quod Autor noſter heic refutat, Lutheri judicium de eccleſia hac expendens. Quarto loco conſpicitur Schediaſma de *Eccleſia Romana cum Ruthenica irreconciliabili*, de quo jam in Actis noſtris *Supplement. Tom. VII Sect. X* diximus; ultimum autem locum tenet Diſſertatio *de ſtatu Eccleſiarum Apoſtolicarum, earum præcipue, ad quas Paullus Apoſtolus Epiſtolas ſuas ſcripſit*, in qua præcipue illuſtrat controverſias, ad quas Apoſtolus hic in litteris ſuis reſpexit,

atque

atque errores, quos ſimul confutavit. Hiſce diſſertationibus addita ſunt, elegantiſſima Oratio de *bonarum litterarum decremento noſtra ætate non temere metuendo;* commentationes Theologicæ de *apoſtaſia;* de *eo quod in Theologia pulchrum eſt*, cujus commentationis partem quandam in linguam Gallicam translatam exhibet celeberrimus Jo. Petrus Croſa, poſteriori Tomo novæ editionis Tractatus de *pulchro;* item de *libertate cogitandi*, quæ Autori *diſcurſus de libertate cogitandi* eſt oppoſita; de *criteriis veræ & falſæ inſpirationis*, quæ ſpectat ad inſpiratos, quos vocat, qui eo tempore, quum ſcriberetur, ingentem dederunt ſtrepitum; de *fallibili Pontificis Romani infallibilitate* contra Matthæum Petitdidierium, de *conciliis Lateranenſibus rei chriſtianæ noxiis*, & *de origine Socinianiſmi ab eccleſiæ emendatione non repetenda.* Prout harum diſſertationum commentationumque Theologicarum argumenta ſunt egregia atque optime excogitata; ita Autor noſter iſta more ſuo, id eſt, accurate atque erudite expoſuit atque illuſtravit.

Tertium horum Miſcellaneorum ſacrorum Syntagma, quod Diſſertationes Theologicas ſub moderamine Autoris publico examini expoſitas continet, nobis exhibet Diſſertationem de *Pædobaptiſmo*, oppoſitam clariſſimo Viro, Antonio van Dalen; de *hamartigenia;* de *beatitudine in regno gratiæ exhibita*, quæ reſpicit ad controverſiam illam in Holſatia agitatam: num beatitudo fidelium in hac vita a beatitudine electorum in altera vita ſpecie, an gradu differat? item de *fide, quam nonnulli fingunt, naturali*, in qua præcipue ſententia Poireti refutatur; de *Salvatoris noſtri exaltatione doloroſa ejusque effectu*, ex *Joh. XII, 32;* de *origine mali* contra hypotheſes recentiorum quorundam, præcipue Leibnizii; de *uſu myſteriorum fidei in praxi vitæ chriſtianæ;* de *omnibus concedenda Scripturæ ſacræ lectione* contra bullam anti-Quesnellianam; de *diſcrimine naturæ & gratiæ quoad facultatem recordandi, ſeu memoriam;* de *Jeſu melioris fœderis ſponſore;* de *colloquiis charitativis ſeculo XVI per Germaniam irrito eventu inſtitutis*, quæ diſſertatio ſatis eſt ampla; de *anima ſede peccati originalis principali;* de *Galilæa, rebus geſtis & miraculis Chriſti clara*, & de *idoneo litterarum ſacrarum*

Digitized by Google

interprete. Equidem hæ diſſertationes non omnes ejusdem ſunt generis, quod ipſe celeberrimus Autor noſter in præmiſſa præfatione fatetur; ſingulæ tamen diligenter ſunt conſcriptæ, nec ſolum dignitate argumentorum ſuorum ſe commendant, verum etiam variarum rerum eruditus apparatus in illis invenitur, ex quo multa capita hiſtoriæ eccleſiaſticæ, recentiorum controverſiarum aliarumque Theologiæ diſciplinarum ſunt illuſtranda.

JO. GEORGII WALCHII, THEOL. D. ET P. P. Commentatio de Concilio Lateranenſi a Benedicto XIII celebrato.

Lipſiæ, ſumtu Jo. Frid. Gleditſchii B. Filii, 1727, 8.
Plag. 11.

QUum memoria Concilii Lateranenſis, quod paucis abhinc annis Benedictus XIII celebravit, merito conſervanda ſit in commentariis hiſtoriæ eccleſiaſticæ, maxime utilem operam S. R. Autor collocavit in hac Commentatione conſcribenda, imprimis quum non ſolum hiſtoriam illius recenſuerit; ſed etiam quid res Chriſtianæ ab eo ſperare poſſint, luculenter monſtraverit. Atqui hoc imprimis nomine commentatio hæc conſcripta eſt, ut pateat, quod ab hoc Concilio nulla Eccleſiæ Romanæ emendatio ſit ſperanda, quod ut evincat tria capita commentationis conſtituit. Primum agit de *emendatione Eccleſiæ Romanæ fruſtra tentata*, in quo ex monimentis hiſtoriæ eccleſiaſticæ enarratur, quomodo emendatio Eccleſiæ Romanæ ſit tentata in Conciliis, Piſano, Conſtantienſi ac Baſileenſi, de quibus ſingulis contra objectiones Romanenſium probatur, quod fuerint Concilia legitima atque univerſalia; ſed deliberationes in illis ſuſceptæ feliciori deſtitutæ fuerint ſucceſſu. Idem demonſtratur de variis Romanis Pontificibus, qui meliorem rerum ſacrarum conditionem ſint meditati, minus vero perfecerint, præcipue de Leone X, Adriano VI, de cujus deliberata eccleſiæ mutatione multa ſunt dicta, neque non de Clemente VII, Paulo III. Hiſce expoſitis Autor noſter cauſas recenſet, cur hujusmodi conſultationes nihil effecerint. Caput ſecundum exponit de *ipſo Concilio Lateranenſi a Benedicto XIII*

Digitized by Google

XIII celebrato, cujus hiſtoriam ita tradit, ut primum nomen *Lateranenſe* explicet; deinde quotum ſit hocce Concilium Lateranenſe, expendat; porro alias illius circumſtantias referat atque acta, quæ prodierant, ſtrictim recenſeat. Capite tertio Autor diſſerit de *nævis Concilii hujus*, quos ad tres claſſes revocavit, ita ut ad primam ſcopum vitioſum; ad ſecundam ejus normam minus rectam & ad tertiam decreta erronea atque inutilia retulerit. Ipſa hæc decreta diſtincte ac diſtribute exquiſivit, ac quum alia ad dogmata, alia ad res civiles & politicas, ac denique nonnulla ad diſciplinam eccleſiaſticam pertinere monuit, de ſingulis, quæ in illis ſint vitioſa, ſedulo oſtendit. Inter alia obſervat S. R. Autor, quod Benedictus XIII, non ſua voluntate commotus, ſed ſacri ordinis virorum vi ac fraudibus coactus, conſtitutionem *Unigenitus* confirmaverit, quoniam clariſſime ſignificaverit, quo loco rigidos infallibilitatis papalis defenſores habeat, poſtquam Natalis Alexandri ſcripta numero librorum prohibitorum eximi voluerit. Hac occaſione varia diſſeruntur de Natali Alexandro. Diſputat quoque Autor contra Miſſam Romanenſium, eorumque confirmationem in baptiſmo aliaque dilucidat capita, de quibus inter illos noſtræque Eccleſiæ Theologos agitantur controverſiæ.

SPECIMEN PHILOLOGICUM DE VETERUM gentilium & Judæorum Theologia Mythica. Acceſſit ברכה כהנים *id eſt: ratio, qua filii Aaronis, ut dicuntur, diebus feſtis e ſuggeſtu plebi benedicere ſolent. Ubi invenies quæ hactenus nemini fuere obſervata. Autore M. SEBASTIANO JACOBO JUNGENDRES, Norimb.*

Sumtibus Autoris, 1728, 4.
Plag. 13.

ILlud imprimis docta hac commentatione datum ſibi exiſtimavit Cl. Autor, ut a communi illa, qua Mythica premi Theologia ſolet, ſuſpicione, quaſi vero anili ſal em garrulitati vaniſque otioſorum hominum debeatur deliriis, ſtrenue eandem vindicaret; eamque potius præcipua continere naturalis doctrinæ, reli-

gionis, morumque capita, ſuavibus tecta fabularum involucris,
p. 8. pro ea qua pollet antiquitatum peritia, erudite aſſereret. *Pars operis Generalis*, circa Mythologiam in genere occupata, indo-
16. lem ejus, partes, finemque tradit: hinc ad originem, quam ſervo-
24. rum gregi tribuit, fataque illius progreſſus, Scriptores Mythicos, inque illis Locmannum, Phædrum, Hyginum, Ovidium, Livium Andronicum, Æſopum præcipue affert, mentione pervetuſtæ ali-
21. cujus Æſopi editionis injecta, Parmæ apud Antonium Zarotum 1474, curante Rimicio excuſæ, quæ Cel. Fabricii in Bibl. Gr. ſtudium omnino effugit. *Pars Specialis* Theologiam Gentilium my-
29. thicam *Sectione I* commemorat, natales ejus, partes, occultamque tractandi rationem, quæ abigebat impetuoſius a ſacrorum commercio rudem plebeculam, quo & ſuperſtitioſius veneraretur myſtas, & illi liberius interim in honeſtatem caſtitatemque omnem,
45–56. remotis arbitris ſævirent. Enarratis, qui huc ſpectare videbantur, ſcriptoribus, Orpheo, Muſeo, Lino, Homero, Heſiodo & Ovidio, *altera Sectione* ad Judæorum Theologiam Mythicam pergit:
57. quam cum Cabbala imprimis contineat, ejus in hiſtoriam ſpatioſius excurrit, puramque Cabbalam a Moſe ad Esdram obtinuiſſe, impuram vero, rebus Judæorum in deterius ruentibus, ſurrogatam
68. in prioris locum fuiſſe, monet. Fabularem autem docendi rationem ab incunabulis Iſraeliticæ rei Noſter repetit, a Prophetis ſæpe, ipſoque Servatore, Talmudicas ſubinde imitato allegorias, ado-
70. ptatam. Sequiori ævo ad offundendas auditori tenebras, ſtudio componebantur fabellæ, in cujus rei fidem ſpeciminis loco
73. unum alterumque Apellarum commentum, v.c. de relicto a creatore ab aquilonari parte in firmamento foramine, ab eo qui Deum
75–77. ſe eſſe affirmaret, olim conſuendo; de Leviathanis fœmella occi-
77–81. ſa, juſtisque venturis ſale condita; de זיז שדי Pſ. L,11, ſeu inſigni ave, caput in cœlos efferente, pedibus in mari relictis, &c. in-
87. genioſe de rebus myſticis exponit; additis, quæ Chriſtianorum ſacra ſua occultandi conſuetudinem illuſtrare poterant, quibus-
89. dam obſervationibus. Subjuncta operi brevis eſt de ברכה כהנים ſeu Judæorum ritu diſquiſitio, quo feſtis diebus, dum benedictionem cœtui impertiuntur ſacerdotes, ad ſingulas ejus voces, præcedentes iterat, variaque Scripturæ oracula intercalat populus. Ipſe

hæc

Digitized by Google

hæc ita eloquitur Cl. Autor: *Praxis ita ſe habet: Sacerdotes, qui ſtant ante* ארון הקודש, *incipiunt cum verbo* יברך; *tunc ſtatim repetit populus idem verbum, additque verſiculum ex Pſalmo, aut alio libro ſacro in margine annotato; tam diu enim ſacerdotes verbum* יברך *extendunt & ſine omni intervallo addunt* יי; *populus vero repetit primum verbum cum voce* יי, *iterumque addit duos verſus, duobus verbis adſcriptos. Poſtea* כהנים *tertium verbum canunt, & populus iterum ab initio omnia verba incredibili velocitate repetit; tam diu enim ſacerdotibus in unius verbi pronuntiatione commorandum eſt, donec populus cum omnibus ab initio repetitis finem fecerit, & ſic deinceps, ita ut ſacerdotes nullum verbum repetant, nec pauſam faciant, ſed una ſerie benedictionis verba recitent, ſemperque eorum quodlibet tam longe extendant, donec & populus cum ſua recitatione ad finem pervenerit.* Ordo vero, quo demurmurantur ſingula, hic eſt: p. 90.

יברך Pſ. CXXXIV, 3.	ישר Pſ. XXIV, 5.
יי Pſ. VIII, 2.	יי Jeſ. XXXIII, 2.
וישמרך Pſ. XVI, 1.	פניך Pſ. XXVII, 9.
יאר Pſ. LXVII, 2.	אליך Pſ. LXXXVI, 4.
יי Ex. ʌXXIV; 6.	וישם Num. VI, 27.
פניך Pſ. XXV, 16.	לך 1 Chron. XXX(29) 11.
אליך Pſ. CXXIII, 1.	שלם Jeſ. LVII, 19.
ויחנך Pſ. CXXIII, 2.	

Tandem vero, quemadmodum Novi Teſtamenti, typis Germanico-Hebraicis exſcribendi, editionem, a Cl. Autore p. 76 & 91 exoptatam, ter jam ac pluries forte, A. 1540, 1592, & iterum 1700 per Chriſtianum Mollerum, curatam fuiſſe, ex Cel. Wolfii Biblioth. Hebr. P. 2 p. 459 didicimus; ita ut Cl. Autor, quæ B. *Wagenſeilius* in *Supplemento MS. Bibliothecæ Rabbinicæ, ad Abr. Hinckelmannum*, quod poſſidere ſe p. 67. * affirmat, in litterariæ rei incrementa conſignata reliquit, ſuo tempore benevole promat, humaniſſime ab eodem contendimus.

JO. ALBERTI FABRICII, SS. THEOL. D. ET Prof. Publ. Hamb. Bibliothecæ Græcæ Volumen XIV, ultimumque. Accedit Index generalis ad univerſa quatuordecim Volumina.

Hamburgi, ſumtu viduæ Felgineriæ, 1728, 4.
Alph. 4 pl. 2.

TAndem ergo, plauſus inter & congratulationes univerſi eruditorum orbis, quinque poſt luſtra ad umbilicum perduxit S. R. Autor voluminoſum Bibliothecæ Græcæ opus; ſupplementa ſaltem ac caſtigationes, ſuo poſthac tempore, additurus. Ultimam nunc ejus Partem exhibet, ſuprema Libri VI capita complexam. Quod primo ſtatim loco occurrit XI Caput, *Leonis Allatii συμμίκτων* ſ. opuſculorum Græcorum & Latinorum indiculum ſiſtit, Romæ 1668 exſcriptum: quem *Conſtantini Laſcaris, Byzantini*, de ſcriptoribus Græcis, patria Calabris, *p. 22*, Siculisque *p. 27*, & de geſtis SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, eodem Autore interprete, commentationes excipiunt *p. 36*, ex Antiquitatum Siciliæ Theſauro depromtæ. Succedit *p. 38* Antiochenorum Epiſcoporum ac Patriarcharum, chronologico & alphabetico ordine digeſta enarratio, ex Actis Sanctorum repetita; & *Simeonis, Theſſalonicenſis* Archi-Epiſcopi, contra hæreſes opus, de fide, ritibus & myſteriis Eccleſiaſticis, *p. 49*: una cum Indice ſcriptorum, in *Vincentii, Bellovacenſis* Epiſcopi, Speculo naturæ occurrentium, *p. 107*, ad editionem Duacenſem A. C. 1624. Caput XII *p. 125* ſcripta Græca, quæ commentitiis Autorum nominibus circumferuntur, indicat, præſidiaque Critices in genuinis & ſpuriis fœtibus ſecernendis extollit. Monſtroſum ſcilicet hoc veterum cacoethes fuiſſe, *p. 127* docet, levia ſcripta magnis autoribus elocandi, tantisque eadem exornandi nominibus. Allatis igitur variis impoſturæ hujus, quæ & leges ad Deos retulit autores, cauſis, criteria promit *p. 133*, quibus detegi a nobis hæc poterat verſutia, addito *p. 134* Autorum elencho, quorum de arte critica lucubrationes ſuperſunt. Occaſionem tam facilem non fruſtra dimiſſurus S.R. Autor, *Gemiſti Plethonis* compendium Zoroaſtreorum & Platonicorum dogmatum, Græce & Latine inſeruit, *p. 137*; de *Orozonte*, ſcriptore ſupposi-

poſititio, ſcholia, *p. 145; Pſeudo-Calliſthenis* de rebus Alexandri M. exordium Græcum, *p. 148;* & genuina *Beroſi* fragmenta, *p. 175*, adulterinis illis a *Joanne Annio*, Romæ 1498, & deinde ſæpius divulgatis, non admiſcenda. Anniani hujus operis hic exponuntur contenta, ſcriptaque, quibus & impugnatum illud & defenſum fuit, adjecto imprimis Luſitanice & Latine *Academiæ Regiæ Ulyſſiponenſis* decreto, quo Academici, Annianorum aliorumque ſcriptorum ſuppoſitorum autoritate uti, graviter prohibentur, *p. 211–227*. Epiſtolæ accedunt, *p. 227–270*, quas *Diodori Siculi* nomine, *Antoninus Mongitor* in Bibliotheca Sicula venditavit, numero ſexaginta & ſex, ex Italica *Octavii Archangeli* verſione Latine redditæ a V. C. *Abr. Preigero*, & ex Scriptorum Siciliæ Theſauro mutuatæ. Ingeritur præterea *p. 150 §. 8* in *tria Fabriciani Codicis Pſeudegraphi V. T. Volumina* Index capitum, cum ſupplementis quibusdam ac Paralipomenis, quæ inter *Pſalmus CLI* cum verſione veteri & notis *p. 160* eminet, ſeorſim a *Pl. R. Dno M. P. C. Hilſchero*, Palæo-Dresdenſis Eccleſiæ meritiſſimo Paſtore, cum vita Goliathi & Epiſtola de Oge Gigantum maximo, Budiſſæ 1716, 4 editus. Sequuntur *Apocryphorum V. T. L.* 1691 impreſſorum ſummaria *p. 174* & *Codicis Apocryphi N. T.* cujus elenchus Vol. XIII Bibl. Gr. *p. 833* traditur, auctarium, *p. 270*. Differit illud de Prot-Evangelio Jacobi, Evangelio infantiæ Salvatoris, Evangelio Nicodemi, Actis Pilati, ejusque ad Tiberium epiſtola, de Pſeudo-Abdia, deque Corinthiorum ad Paulum literis, per Stephanum Presbyterum ſcriptis, ac per Diaconos, Threzum Thechumque in urbem Phœniciæ apportatis; & Pauli ad Corinthios reſponſoriis. Utraque hæc epiſtola, in Guil. Whiſtoni gratiam ex Armenico in Latinum, a Viro Eruditiſſimo *M. V. la Croſe* verſa, integra hic comparet. Variæ ad ultimum memorantur *Mariæ Epiſtolæ*, ea imprimis, quam *ad Meſſanenſes* dediſſe fertur, enarratis ſimul *p. 276*, qui eandem illuſtrarunt, ſcriptoribus. Quod reſtat operis, accuratus & copioſus rerum & Autorum ſibi *Index generalis* vindicat, in XIV Bibliothecæ hujus volumina concinnatus, quem ſingulari in Muſas ſtudio Viri Cl. *Jo. Chriſtiani Wolfii*, Phyſic. & Poeſ. in Gymnaſio Hamb. P. P. deberi, S. R. Autor in præfatione gratus celebrat.

D. VIR-

Digitized by Google

D. VIRGINII VALSECHII, CASINENSIS, IN Academia Piſana Sacr. Liter. & Hiſt. Eccl. Profeſſoris, Epiſtola de veteribus Piſanæ civitatis conſtitutis, ad Clariſſ. & Reverendiſſ. Patrem D. GUIDONEM GRANDI, Camaldulenſem, S. Michaelis in Burgo Abbatem, & in eadem Academia Matheſeos Profeſſ. præſtantiſſimum.

Florentiæ, typis Regiæ Celſitudinis, 1727, 4.
Plag. 6½.

CUm doctiſſimus *Valſechius* epiſtolam a Guidone Grandi ad V. Cl. Joſephum Averanium perſcriptam legiſſet, qua is, allata e cœnobii ſui tabulariis judiciali ſententia A. 1193 oſtendit, ſeculo XII Piſano in foro uſum Pandectarum utique viguiſſe, contra id, quod in Hiſtoria Pandectarum ſenſerat V. Cl. Henricus Brencmannus; ſtatim cupiditas ipſum cepit, vetera etiam Piſanæ civitatis conſtituta, quibus Brencmannus potiſſimum nititur, inſpiciendi. Hæc epiſtolæ hujus edendæ Noſtro fuit occaſio. Initium vero facit ab examine ſententiæ de neglectu Juris Juſtinianei in foro Piſano usque ad A. 1262 & ulterius, quam propoſuit Celeberrimus Brencmannus, *Piſis civilem prudentiam integro ſeculo friguiſſe, nec ullius in jure uſus autoritatisque fuiſſe, dum in ipſa Urbe jam ſtatim ſub Eugenio III, h. e. circa A. 1150, ex jure Cæſareo cauſæ deciderentur, dumque A. 1158 ab Imperatore ex Bononia quatuor Profeſſores litium dirimendarum cauſa ad conventum in Roncalliis acciti fuiſſent atque brevi omnia undique fora ferventiſſimis juris Romani concertationibus perſtreperent.* Exiſtimat enim Vir eruditiſſimus, primum, uſos eſſe Piſanos adhuc poſt Friderici conventum diutiſſime mixta quadam Jurisprudentia, ex jure ſcripto & conſuetudinario; deinde, ſcriptum illud jus conſtitiſſe ex Lege Romana & Longobardica; tertio, *Legem Romanam* Piſanis dictam eſſe compilationem Juris e Codice Theodoſiano & fragmentis quibusdam Ante-Juſtinianeis ab Alarico ſub Gothis conceptam; quarto, ex hac Lege Romana, exque Jure Longobardico & Piſanæ civitatis conſuetudinibus in foro ibi jus redditum eſſe usque ad A. 1262 & ultra. Prius quod attinet, id

adeo

adeo verum profitetur Noſter, ut jure ſimul ſcripto & conſuetudinario hodienum uti Piſanos, doceat. Neque magis negat alterum, quippe quod e prologo veterum Conſtitutorum ſatis probetur. Tertium, quod Brencmannus confirmat tribus Codicibus MStis, Codicem Theodoſianum cum Novellis Theodoſii, Valentiniani & Majoriani complexis, addita juris epitome, & qui *Lex Romana* inſcribuntur, id non omnino placet Valſechio noſtro, Codicem & Novellas Juſtiniani ſimul *Legis Romanæ* appellatione veniſſe, ſtatuenti, ita, ut Ludovicus Pius, Viros omnes Eccleſiaſticos Lege Romana jubens vivere, Codice etiam & Novellis Juſtiniani eos uti juſſerit, cum poſt edictum illud Ludovici ad has quoque Leges, ut Romanas, provocatum, easque jamdudum uſurpatas a Gregorio M. conſtet, in cauſis Eccleſiaſticis. De Novellis notabilia præſertim ſunt exempla in Concilio, ut vulgo creditur, Pariſienſi, verius in Duziacenſi, A. 871, tempore Ludovici II celebrato, & quæ proferuntur alia ab Hincmaro diverſis locis. De Codice vero illud obſervatione digniſſimum quod Joannes VIII, in Concilio Trieaſſino ſecundo, A. 878, legem Arcadii & Honorii laudans, quæ in utroque codice extat, ſolum citat Juſtinianeum. Hinc veroſimile fit, easdem Juſtiniani leges comprehenſas fuiſſe *Lege Romana*, pro qua Leo IV Pont. Max. eodem ſeculo IX Lotharium Imperatorem rogavit, & qua populum Rom. Lotharius uti ſivit. Ceterum & Henrici II Imp. Edictum non tres modo e Codice & Novellis Juſtiniani leges citat, ſed palam etiam facit, ſeculo XI jus Juſtinianeum in jurejurando calumniæ eſſe judiciis obſervatum. Sed, quarto loco quod aſſeruit Brencmannus, non ſine Piſanæ civitatis injuria, ad id confutandum ex ſtatutis Piſanis potiſſimum Epiſtola hæc comparata eſt. Namque ex Codice MSto Conſtitutionum Piſanæ civitatis, quem Florentiæ in Bibliotheca Stroziana viderat, in cujus ultimæ rubricæ fine legitur: *Conſtituimus atque firmamus, ut omnia conſtituta a nobis correcta vel emendata & mutata*, &c. *lecta & publicata ſunt MCCLX, Indict. III, tempore Domini Riccardi de Villa, Piſ. Poteſtatis;* in eoque additum aliquando cernitur: *Commune Legis & Uſus*; alicubi plenius: *Hoc conſtitutum eſt commune Legis & Uſus;* & ex Conſtitutione, quæ, ut ait, in me-

Digitized by Google

dia hujus Codicis eſt,quamvis tempore multo anterior præcedenti, (quæ verò nihil aliud eſt, quam prologus veterum ſtatutorum,) collegit Clariſſimus Brencmannus, non ex jure Juſtinianeo, ſed ex Lege Romana Ante-Juſtinianea, jure Longobardico & Piſanis conſuetudinibus in foro Piſano judicatum eſſe ultra A.LXII ſeculi decimi tertii. Nullum itaque, nec leviſſimum veſtigium Legis iſtius Romanæ, quæ Codice Theodoſiano & fragmentis Ante-Juſtinianeis conſtiterit, in Conſtitutis,quibus & tum olim & poſtea ad hunc diem uſi Piſani, apparere, docet Noſter. *Conſtituta* hæc, uti inſcribuntur, A. 1161, more Piſano, qui eſt communis 1160, primum compilata fuerunt in unum volumen, indicio prologi, quem & Cl. Brencmannus totum exhibuit, & Noſter e Codice ſeculi XIV, ad vetuſtiorem alium deſcripto, repetit. Variant quidem Codices in anno & indictione: ſed, ubi ſcribitur 1141, manifeſtus eſt ſcribæ lapſus: neque *Indictio nona* recte ponitur, ut apud Brencmannum, cum *octava*, quæ eſt anni communis 1160, recte conveniat anno Piſano 1161. Talis enim eſt æra Piſana, ut auſpicetur ab incarnatione Domini, ſeu Deiparæ conceptu, non vero a nativitate, ſive a Calendis Januariis proxime ſequentibus, quo pacto annos nativitatis Chriſti novem menſibus antevertunt, in connumerandis annis exactiorem Dionyſii ſupputationem ſecuti; & hoc more veteres Chronographi Piſani rerum geſtarum tempora ſignarunt. Indictione autem Romana, ſeu Pontificia, non Conſtantinopolitana, ſeu Conſtantiniana,uſi illo ævo Piſani, ut Noſter ex ſubſcriptione duarum ſententiarum,quas in fine epiſtolæ appoſuit, probat. Poſt prologum ſequuntur conſtitutorum XXIX rubricæ, quæ ad *uſum* pertinent, & quarum ſub finem in Codicum uno, quos Noſter conſuluit, ſcriptum eſt: *Expliciunt Conſtituta uſus Piſanæ Civitatis;* id quod titulo prologi reſpondet: *Incipit Prologus Conſtitutorum uſus Piſanæ Civitatis.* Sic & in fine rubricarum LVII, ad *legem* ſpectantium,duo Codices habent: *Explicit Conſtitutum Legis Piſanæ Civitatis.* Vetera hæc Conſtituta ſubinde variis temporibus recognita, aucta & correcta: cumque rubricæ uſus & legis ſeorſim ac mutato ſæpe ordine lectæ ſint in Senatu, inde fortaſſis factum, ut inverſo ordine rubricæ legis primo in recentioribus Codicibus loco extent, ſequan-

quantur, inſerto prologo, rubricæ uſus. Duo Codices poſt conſtituta uſus exhibent XXXIII rubricas, & in uno Codicum ſub finem hujus augmenti legitur: *Ratificata & approbata fuerunt ſupraſcripta ordinamenta A. MCCCXXIII Indict. ſexta tertio nonas Decembris:* additæ etiam rubricæ XXVIII, a Piſanis civibus compoſitæ & a Prioribus Libertatis & Vexilliſero Juſtitiæ populi Florentini confirmatæ A. 1478, die 28 Menſis Februarii, ac demum rubricæ, ſic inſcriptæ: *Statuta noviſſima edita A. MDXVI;* aliaque nonnulla. Et his conſtitutis hodie utuntur adhuc Piſani: utuntur in ſubſidium jure Juſtinianeo, poſtquam ipſis avtonomia, ſeu propriarum legum uſus jurisque communis a Florentinis relictus atque identidem confirmatus fuit. Nihil adeo vero in iisdem conſtitutis ex jure Theodoſiano eſt, ut potius tota ferme ex univerſo jure Juſtinianeo, ac præſertim Pandectarum, concreta videantur; quamvis Brencmannus, compilatores ſtatutorum Piſanorum magis in Codice Juſtiniani verſatos fuiſſe, quam in Pandectis, dixerit. Ipſum Prologi ſtatutorum exordium deſcriptum eſt ex *l. 1 ff. de or. Jur.* & complures Pandectarum leges, paucis mutatæ vel interpolatæ, ut *l. 2 ff. ne quid in loc. publ. & 4 l. 1, 2, 3 & 4 ff. de feriis, l. 18, 19 ff. de Legib. l. 58 de Reg. jur.* aliæque ſub rubricas translatæ. Manifeſto quoque *l. 7 C. de Legib.* iis verbis, quibus extat in Codice Juſtinianeo, cum aliter legatur in Theodoſiano, invenitur in utrisque conſtitutis, Legis & Uſus. Notaverat jam doctiſſimus Grandi, in epiſtola ad Averanium, loca, in quibus cum *Lex Romana*, tum *Jus Romanum* memoratur, ſed quæ, num ad Juſtinianeum, an vero ad anteriora jura referri debeant, aliis judicandum reliquit. Sunt ea *de legitima*, ubi Piſana, quæ major eſt, opponitur Romanæ, *de ſucceſſione patronorum in bona libertorum*, *de ſucceſſione fiſci* ac denique *de pœna invaſorum* ex *l. 7 C. unde vi;* quæ Noſter ſingula juri Juſtinianeo vindicat, adjutus ipſorum Interpretum Piſanorum ſuffragiis. Laudat ex iis Maſum a Tripallo, qui ſub finem ſeculi XIII claruit & Antianorum, ut vocati, i. e. Seniorum ac primorum Piſanæ civitatis munere functus eſt, itemque Jacobum Andream Ibonem de Lavajanis, qui ſeculo XV exeunte ſcripſit, quorum ad antiqua Piſarum ſtatuta notæ & in Codicum uno textui adſcriptæ, & ſeorſim

ſim a textu conſtitutorum quoque extant. Memorat & alias aliorum notas in Piſana Conſtituta, quæ omnes hunc modum ſervant, ut juri Juſtinianeo concordantia vel contraria diligenter animadvertant. Quod vero ſcripſit Brencmannus, & ſupra indicatum eſt, in ipſis Conſtitutis quandoque legi: *Commune Legis & Uſus*, & alicubi plenius: *Hoc conſtitutum eſt commune Legis & Uſus*, id adeo verum eſt, ut notari vel maxime mereatur, non ſolum ſuas Leges ſuosque uſus habuiſſe & habere Piſanam civitatem, ſed & duas in ea *Curias* quondam fuiſſe, aliam *Legis*, aliam *uſus*; in illa quæſtiones Legis actas, in hac quæſtiones uſus: hinc in Conſtitutis uſus eſt rubrica: *Quæ quæſtiones ad Leges, & quæ ad uſum ponantur*; & in Conſtitutis Legis hæc alia: *De quæſtionibus & cauſis judicio Legum inceptis, ut ad uſum non vadant, & e contra.* In curia Legis ſecundum Legis conſtituta judicabatur, quemadmodum in curia uſus ſecundum uſus conſtituta: Quia tamen aliqua etiam conſtituta erant utraque in curia ſervari juſſa, hæc proinde *communia Legis & Uſus* dicta fuere; & capitulis utrobique obtinentibus inſcriptio: *commune Legis & Uſus*, præfixa, alicubi, cum Legis curiæ proprium jus proponitur, adjecta nota: *Hoc capitulum habet locum in Lege tantum.* Habuerunt itaque & habent hodie Piſani peculiares ſuos uſus ſuasque Leges, Juſtinianeo Juri nonnunquam adverſantes, hinc tamen colligi nequit, eos Juſtinianeo jure uſos neutiquam fuiſſe, cujus adeo plena ſunt eorum conſtituta. Nec mirum, peculiares iſtos uſus Legesque Piſæ invaluiſſe, cum, ut Prologus Conſtitutorum loquitur, non tam civibus illic jus reddendum eſſet, quam advenis.

Qui pergit Piſas, videt illic monſtra marina,
Hac urbs Paganis, Turchis, Libycis, quoque Parthis
Sordida, Chaldæi ſua luſtrant littora detri:

ſcribit Domnizo, ſub finem ſeculi XI in *vita Mathildis.* Cumque in his veteribus Conſtitutis tam magnus ſit Pandectarum uſus, eaque ex univerſo fere jure Juſtinianeo compoſita videantur, veroſimilis eſt conjectura, Piſanos ante ipſorum compilationem, factam anno communi 1160, imo & ante Amalphitanam expeditionem A. 1135, Pandectas poſſediſſe, earumque ſtudio addictos fuiſſe. Quid? quod Gratianus, ſub ipſius Amalphitanæ expeditionis tem-

tempora, duas Pandectarum leges recitat, nec, velut tum primum in lucem Pandectæ fuiſſent revocatæ; videturque incredibile, ſtatim, ac ex Amalphi Piſas illæ allatæ ſunt, exemplar earum in Gratiani manus Bononiam pervolaſſe. Sed & ante Gratianum Ivo Carnotenſis leges Pandectarum retulit, & ante Ivonem Robertus Montenſis de Lanfranco & Guarnerio ſcripſit, *eos* A. 1032, *repertis apud Bononiam Legibus Romanis Juſtiniani Imperatoris, operam dediſſe, eas legere, & aliis explanare.* Alia inſuper datur conjectura de Pandectarum apud Piſanos, ante expeditionem Amalphitanam, uſu. Abbas Conſtantinus Cajetanus, *commentario in vitam Gelaſii II*, tradit, Piſanos *leges maris* condidiſſe, quæ A. 1075 Romæ a Gregorio VII Pont. Max. fuerunt approbatæ. Et extant ipſæ *Maris ordinationes* cum Latino & Gallico, tum Italico idiomate, inſcriptæ: *il Conſolato di Mare*, una cum indiculo, quo loca & tempora notantur, quibus eæ leges receptæ, & in quo Piſani illas Majoricæ incolis tradidiſſe memorantur, idque factum A. 1115. Habetur etiam Piſis *Breve Maris*, a Piſanis conditum anno Piſano 1323, conſiſtens 192 capitibus, quibus alia capitula ſubduntur diverſis temporibus condita, & alia quædam ex Conſtitutis uſus, A. 1161 compilatis, puta, *de naulo navium, de jactu navium, de rebus quæ inveniuntur in mari, de damno navi dato ab altera navi*, quæ capitula cum capitulis Conſulatus maris fere conſentiunt, ſub rubrica vero: *de jactu navium*, prorſus ea, quæ *tit. ff. ad L. Rhod. de jactu*, ſtatuuntur, imo ipſam *l. 2 illius tit.* referunt. Fortaſſis hæc ipſa veteris maritimæ legis ſunt capitula. Certe non aliis nautici juris legibus uſos eſſe Piſanos, cum ſua Conſtituta compilarunt & deinceps usque ad A. 1323, illud ipſum *Breve Maris*, de quo modo dictum, indicio eſt: nam ex conſtitutis uſus iſta de jure nautico transferri ſolum voluerunt, alias etiam leges eo relaturi, ſi tum extitiſſent. Ponas hanc conjecturam, quocunque lubet loco. Satis luculenter Juſtinianei juris, ac ſpeciatim Pandectarum uſum antiquiorem civitati ſuæ vindicavit doctiſſimus Valſechius, cui quamplurimum debemus, quod tam bene mereri voluerit de obſcura adeo illa fatorum juris Romani apud Italos periodo, cujus meliores magisque idonei indagatores & interpretes non ſunt, quam domeſtici: optandumque

foret,

Digitized by Google

foret, ut eruditiores Itali id ſibi negotii datum eſſe intelligerent. Ceterum adjecit Noſter *quatuor ſententias*, quarum prior, A. 796 lata, juris Longobardici, reliquæ, ſeculo XII dictæ, juris Romani uſum in civitate Piſana conſpicue demonſtrant & illuſtrant. Adornavit eas annotationibus probis, & in tribus poſterioribus ſententiis manifeſta juris Juſtinianei indicia detexit, ut rerum judicatarum autoritatem adaugeret, quam Clariſſimus Grandi jam produxerat.

Genealogiſche Tabellen ꝛc.

h. e.

GENEALOGICÆ TABULÆ FAMILIARUM nonnullarum Principali vel Comitiva dignitate illuſtrium, quas in Hiſpaniis, Italia, Galliis, Magna Britannia aliisque regnis partim florere adhuc, partim defloruiſſe novimus, adjecta illuſtratione hiſtorica, ex idoneis ſcriptoribus & monumentis, chronicis etiam, tabulis genearchicis, & necrologiis manuſcriptis petita.

Pars I & II.

Francofurti ad Mœnum, 1728, 4.

Alphab. 4.

CUm ea ſit hujus ævi felicitas, ut inter alias omnes artes bonas imprimis illa veritatis lux, Hiſtoria, clarius exſplendeſcat, merito lætamur, eſſe Viros doctos, qui noſtra hac tempeſtate, inſtituto veluti certamine, in id incumbunt, ut illa vetuſtatis nuncia altero oculo, Genealogia, quam rectiſſime valeat. Inter hos eximium meretur locum Tabularum Genealogicarum, quæ in manibus ſunt, Autor doctiſſimus, in cujus ſchedis cum eſſent, quæ ad illuſtrandas nobiliſſimas atque illuſtres propagines facerent, iſta communi bono, quamvis nomine modeſtiſſime ſuppreſſo, in publicam lucem exponere haud gravatus eſt.

Non intelligemus rectius, quam multa in vulgaribus libellis minus obvia hic legere liceat, quam ex ipſo Tabularum Genealogica-

gicarum Indice. Sunt autem Tomi primi Stemmata 1 Principum Roſenbergiorum, 2 Comitum & Principum Hornanorum, 3 Ducum Oſſunenſium, 4 Ducum Eſcalonæ, 5 Ducum Medinæ Celi, 6 Ducum Medinæ de Rio Secco (ita enim tradere hæc & alia nomina placet, ne fuga Charybdis barbaræ in obſcuritatis Scyllam incidamus) 7 Ducum Medinæ Sidoniæ, 8 Ducum de Infantado, 9 Gentis Cardonenſis & Cordubenſis, 10 Principum Vallis di Taro, 11 Principum & Comitum Columnenſium, 12 Principum & Comitum Sapiehanorum, 13 Ducum Albæ, Fernandinæ, & Montalti, 14 Ducum Najarenſium, 15 Ducum Sulmonenſium ex Gente Lanoja, 16 Marchionum Peſcarenſium & Vaſtiorum, 17 Comitum Oropeſenſium, 18 Principum de Eſpinoy (Spinetenſes latine appellant) 19 Principum Lignenſium &c. 20 Ducum Bullioneorum ex Arenbergicis, 21 Principum & Comitum Croyenſium, 22 Ducum Thouarſiorum & Principum Tarentinorum ex gente Tremolia, 23 Vice-Comitum Turenniorum, & Ducum Bullioneorum ex Turriis Arvernis, 24 Ducum Britanniæ, 25 Comitum Vertuſiorum, 26, 27 Comitum Armagnacorum, 28 Regiæ familiæ Albretanæ, 29 Ducum Alenconiorum, 30 Comitum d'Evreux (Ebroiçenſium) 31 Comitum & Ducum Nivernenſium (Nevers) 32 Principum Curtiniaci (Courtenay) 33 Comitum de Foix & Candale (Fuxii & Candalæ) 34 Ducum Rohanenſium, 35 Montmorànciorum, 36 Comitum & Ducum Villarſii, 37 Ducum Cruſſolii, Uſeſii, & Ventadurii, 38 Ducum de Rochefoucault & Rocheguyon, 39 Polignacorum, 40 Ducum Buflerii & Villaregiorum, 41 Ducum Noaliorum, 42 Ducum Aumontii & Villaquierii, 43 Ducum de la Force & de Lanzun, 44 Ducum de Mortemar, 45 Ducum Duraſii, S. Simonis, Ruffeci, & Meillerayii, 46 Ducum Luyniorum &c. 47 Comitum Torigniorum, nunc Valentinenſium Ducum, 48 Ducum & Comitum Eſtreorum, 49 Ducum Bervicenſium, 50 Ducum Southamptonii, Graftonii, S. Albani, Richemondiæ & Comitum Albemarliorum, 51 Ducum Boltoni, 52 Portlandiæ, 52 Marlborougii, 54 Comitum Northumbriæ, 55 Ducum Rutlandiorum, 56 Suffolcenſium, 57 Schrewsburenſium, 58 Sommerſetenſium, 59 Nortfolcenſium, 60 familiæ Stanlejæ, 61 Ducum Buckinghamii, & Comitum Staffordenſium, 62 Ducum Hamil-

[illegible]ltoniorum, 63 Comitum Burlingtoniorum & Corckiorum & Ducum Queensburenſium & Douvrenſium, 64 Comitum Weſtmorlandiæ, 65 Ducum Sommerſetii ſanguinis Lancaſtrenſis, 66 Ducum Novicaſtrenſium (Newcaſtle) 67 Comitum Clarendonii, 68 Huntingtonii, 69 Oxfordiæ, 70 Eſſexiæ, 71 Ducum Bedfordenſium, 72 Comitum Cumberlandiæ, 73 Comitum & Ducum Warwici, 74 Ducum Exoniæ (Exceſter) 75 Comitum & Ducum Cantii & Suffolciæ ex gente Graya, 76 Comitum Sunderlandiæ, 77 Gentis Bourgchieriæ & 78 Bercklejæ. Tomi II: 79 Ducum de Gravina, 80 Poliorum, 81 Gandiæ, 82 Friaſiæ (Frigidam appellant latine) 83 Pennarendæ, 84 Bejaræ, 85 Gentis Egmondiæ, 86 Comitum Altamiræ, 87 Ducum Albuquerquiorum, 88 Marchionum Bedmariæ, 89 Comitum Ognatenſium, 90 Ducum Medinæ de Los Torres, 91 Ducum Feriæ, 92 Comitum de Cifuentes, 93 Comitum Palmæ, 94 Villarmajorii, 95 Ducum de Arcos, 96 de Abrantes, 97 de Cadaval, 98 de Veraguas, 99 Marchionum de Arronches, 100 Comitum de Benavente, 101 de S. Stephano (S. Iſtevan del Puerto) 102 Ducum Popoli, 103 Principum de Cellamare, 104 Ducum S. Severini & Seſti, 105 Ducum Biſacciæ, 106 Ducum Atriæ, 107 Principum Avellinenſium, 108 Principum Biſignani, 109 Ducum Montis leonis, 110 Ducum Bracciani, 111 Ducum Paleſtrinorum, 112 Principum Plumbini (Piombino) 113 Comitum Archinti, 114 Comitum Borromeorum, 115 Principum Sulmonenſium ex Borgeſiis, 116 Principum Ricciæ, 117 Ducum Caſtelli de Sangro, 118 Ducum Onnanorum & Cæſarinorum, 119 Ducum Matalonæ, 120 Gentis Albanæ, 121 Ducum S. Agnani, 122 S. Simonis, 123 Grammontiorum, 124 Richeliorum, 125 Gevreſenſium, 126 Briſſacorum, 127 Meillerayii, 128 Ludenſium, 129 Roqueloriorum, 130 gentis Coislinianæ, quibus obſervationes de compluribus familiis Genealogicæ, quæ juſtam tabulæ ſpeciem præbere nequeunt, & equitum ordinis Aurei Velleris nomenclatura, uti illi anno ſuperiore D. Andreæ Feſto, ordinis ſimul ſacro, extitere, ſubjunguntur. In his autem Autor erudiriſſimus ita verſatus eſt, ut Tabulis illis præmiſſis, explicationem quandam Hiſtoricam ſubjecerit, cum aliis minoribus Tabulis paſſim inſertis illuſtratam, tum variis etiam ſepulchralibus Inſcriptionibus, Diplomatibus-

busque maximam partem ineditis exornatum. In calce uniuscujusque diſſertationis hiſtoricæ Scriptorum mentio facta, quibus uſus eſt Ampliſſimus Autor, rariorum fere, ſæpius etiam Manuſcriptorum. In hunc modum Columnenſium res p. 59 & ſequentibus monumentorum ſepulchralium Epigrammatibus ubique velut totidem gemmulis ſunt diſtinctæ. Sapiehanæ domus notitia p. 78 diplomatibus aliquot ſuffulta,& ex probatiſſimis monumentis conſcripta,non poteſt non eſſe gratiſſima. Spinetenſium Principum Genealogia p. 103 ex MSto commodum editur, maxime quod illa in Ludovico Melodunenſi, Spineti Principe, Duce Jojoſæ, Pari Franciæ, A. 1724 defuncto, defierit. Stemma Ducum Thouarſiorum & Principum Tarentinorum ex Tremoliis p. 140 perluſtraſſe, harum rerum ſtudioſum haud pœnitebit; Manuſcriptorum fidei enim & hæc maxime innituntur, uti Indiculus Autorum, & Excerpta Genealogica ex Inſtrumentis Arcis Mercurianæ in calce adjecta ſatis teſtantur. Albretanæ domus res exornat p. 212 Contractus factus inter Dn. Amanyon Sire de Albret & ejus liberos ex MSto editus, ex quo apparet conſuetudo uſitata domus de Albret, ſucceſſionem & favorem primogeniti attingens. Montmoranciorum ſtirps p. 285 ex Genealogia MSta excerpta ex titulis Canonicorum de Montmorancy & archivis Dni Conneſtabilis, ut & ex Excerptis ex Inventario MSto Caſtri de Chantilly traditur. Gentis Leviſiæ, Rupifucaldiæ, aliarum res genealogicas non minus idoneis monumentis niti, inſpicienti patebit. Nos ad commendationem operis, hedera licet nihil indigentis, ſatis dixiſſe opinamur.

SCRIPTORES RERUM GERMANICARUM, præcipue Saxonicarum, &c. Ex Bibliotheca ſua aliisque edidit JOH. BURCHARDUS MENCKENIUS, Potentiſſimo Regi Poloniæ atque Electori Saxoniæ a Conſiliis Aul. & Hiſtoria, Hiſt. in Acad. Lipſ. Prof. Publ. & Societat. Reg. Britann. & Boruſſ. Socius.

Tomus II.

S s Lipſiæ,

Digitized by Google

Lipſiæ, impenſis Joh. Chriſtiani Martini, 1728, fol.
Alph. 12 c. fig. æn. 4.

ILluſtris Operis Tomum II, memores promiſſi, nunc pro meritis Scriptorum egregiorum, quæ in eo continentur, ſiſtemus eo alacriori ſtudio, quod ea ſolam Hiſtoriam patriæ noſtræ concernunt, & ex MSCtis fere tantum, quæ conſervari merebantur, heic ſunt collecta. Primum locum occupat *Pauli Langii Chronica Numburgenſis omnium Epiſcoporum, qui ab Ottone M. usque ad Carolum V continua ſucceſſione rexerunt.* Langius, Zwiccaviæ natus, e familia S. Benedicti monaſterii Boſavienſis prope Eliſtram, Trithemii diſcipulus, & Hiſtoricus, ſcripſit Numburgenſe
p. 65. hoc Chronicon A. 1532 & ſequentibus. Hoc quamvis conveniat in multis cum Chronico ejusdem Citicenſi, *Tomo I Piſtorii* dudum inſerto, quod & copioſius eſt, & integra exhibet diplomata, ad quæ heic tantum provocat, multa tamen etiam habet, quæ illic fruſtra quæras. Pervenit in manus Cl. Editoris Codex avtographus, quippe eadem manu quædam emendata deprehenduntur, & dedicatio, vernacula licet, heic quoque inſerta, haud fruſtra videtur præmiſſa. Continet is utrumque Chronicon, tam Latinum, quod integrum heic exhibetur, quam vernaculum, ex quo illa loca, quæ in Latino non extabant, in notis ſubjectis, Latine reddita, conſpiciuntur, conſulto nonnunquam Chronico illo Citicenſi. Cum vero Citicenſe tantum procedat ad annum usque 907, in Numburgenſi tamen Autor ad A. 1536 excurrit; & prius quidem hoc Num-
18, 20, 26, 55, burgenſe exaratum eſſe ab Autore, ex eo patet, quod in hoc paſſim
85, 88. in Lutherum inſurgat, & Georg. Spalatinum, Cizæ concionantem,
97. refutet, cum contra in Citicenſi non modo mitius cum Luthero agat paſſim, verum & in *edit. Piſtor. nov. f.* 1281 Lutherum, ceu *Theologorum ſuæ tempeſtatis omnium facile ſapientiſſimum & Principem,* multis elogiis cumulet, eumque *invictum ſe hactenus*
102. *praſtitiſſe*, teſtetur. II comparet *Anonymus de fundatione & benefactoribus Eccleſiæ Pegavienſis*, cum Editoris noſtri *Catalogo Abbatum Pegavienſium, & diplomatibus ad idem monaſterium pertinentibus.* In Codice nimirum Bibliothecæ noſtræ Academicæ Paullinæ exhibentur celebris apud nos Abbatiæ Pegavienſis acta quædam cum diplomatibus, e quibus de privilegiis & bonis ipſi

ipſi comparatis conſtare poteſt: atque his Noſter inſeruit Catalo- p. 107.
gum Abbatum, quamvis vigeſimi tertii nomen nullibi potuerit
detegere, nec poſt XXIV quisquam compareat, forte quod poſt
Simonem, invectis Proteſtantium ſacris, Abbatum dignitas exole-
vit. Sequitur III *Calendarium Pegavienſe*, quod Ill. *Hoffmannus* 155.
in *Introduct. ad Scriptores Luſat. f. 8* dudum commendavit.
Uſus ejusdem haud erit exiguus, cum dies ſummorum Principum
emortuales heic accurate deſignentur, ut Friderici Imperat. ad XI
Kal. Junii 1190, Adolphi Imp. occiſi ad V Non. Jul. 1298, item
depoſitio Innocentii Papæ XVI ad Kal. Aug. 1216; præterea mul-
torum heic conſervatur memoria, de quibus fruſtra alibi quæſive-
ris. Ita memorantur hic conſanguinei & affines Wicperti funda-
toris, Wicpertus pater ejus & mater Sygena, Wicpertus item
Comes filius, Henricus Marchio filius, ejusque uxor Berchta Co-
mitiſſa filia fundatoris, ut conſanguineos Abbatum quorundam,
aliquot Archi-Epiſcopos Magdeb. item Præſules Mersburg. &
Numburgenſes ac Comites de Lyzenic, qui cœnobii hujus fratres
fuerunt, nunc taceamus. IV occurrit *Chronicon Montis Sereni* 156.
ſeu Lauterbergenſe. Uſum ejusdem, ante A. 400 ſcripti & ſub
Conradi Lauterbergii nomine ſæpe citati, nemo, niſi in hiſtoria
plane hoſpes ignorat, cum ex vetuſtis habeamus neminem, qui
majori apparatu de rebus noſtris ſit commentatus, quive magis
res Genealogicas illuſtraverit. Equidem primus jampridem *Ma-
derus* Helmſtadii 1665, & denuo Cel. *Hofmannus Script. Luſat.*
T. I, idem produxerant in lucem. Verum illa editione rarius ſe
offerente, hac vero, abſente Editore, ſphalmatibus corrupta, a
quibus nec Maderiana erat vacua, *Menckenius* noſter non una ex
parte opem afferre utiliſſimo operi tentavit. Etenim Chronicon
Vetero-Cellenſe, in quo integra fragmenta ex Lauterbergenſi
emendatius quam in hoc ipſo afferebantur, in illis locis contulit;
habuit præterea in manibus duos Codices verſionis vernaculæ
ejusdem Chronici Cellenſis, indulgente alterum *Cl. Jo. Matthia
Geſnero*, Bibliothecario Saxo-Vinarienſi, ſub tit. *Chroniken der
Marggrafen von Meiſſen*, quod propter nonnulla de rebus Flo-
rentinis in fine a Joanne Pucheler cive Florentino addita circa A.
1488, eidem totum falſo tribuerat Schurzfleiſchius: alterum ſub

Digitized by Google

rubrica: *Chronica der Marggrafen von Meichſen, und wie ſie an die Marggrafſchaften und Fürſtenthümer kommen ſind, nach laut der Chronica auf S. Peterberg*, Norimberga communicatum ab Ill. *Jacobo Imhoff von und zu der Weidemühl;* quibus non ſine fructu uſus eſt in notis Cl. Editor: plura tamen ſe debere profitetur Illuſtriſſimo *Ludovico Ottoni Nobili Domino de Plotho*, Potentiſſimo Regi Boruſſiæ a Conſiliis ſanctioribus, qui ex inſtructiſſima Bibliotheca ſua non modo varias lectiones Codicis Chronici Montis Sereni ſatis vetuſti, qui olim Petri Albini ac deinde Seidelii fuiſſe memoratur, ad Maderianam editionem exacti, verum etiam Supplementum ejusdem nondum editum antea, cujus in re genealogica uſus inſignis eſſe poteſt, liberaliter ad Noſtrum transmiſit, ut adeo hic omnino e re duxerit, opus totum ad Maderum recuſum, & notulis quæ potiſſimum varias lectiones repræſentant, ſubinde illuſtratum hic ſiſtere. V *Chronicon Terræ Miſnenſis*, quod A. 1720 cum Annalibus Vetero-Cellenſibus ediderat Cel. Struvius, ex ſingulari Codice, de quo conferri meretur ejus Præfatio, heic repetita. Quæ Chronica, ne parvitate ſua perirent, huic corpori videbantur inſerenda, maxime cum & hic ſuppeterent auxilia e Bibliotheca Lipſ. Academica. Illic enim Chronici iſtius, quod Struvius inde ab initio mundi repetitum dederat, lacinia non contemnenda, res ſcilicet ab A. 1431 ad A. 1486 complexa, & quidem longe emendatior atque auctior inveniebatur, unde in prioribus quidem ſolus *Struvianus* textus eſt adhibitus, inde vero ab A. 1431 ad finem Codex Lipſ. MSCtus eſt expreſſus, ita tamen, ut ſi quæ exhiberet textus Struvianus, quæ heic non extabant, ea ſuo loco, ſed diverſis literis, insererentur, rejectis ſimul in notulas lectionibus variis, unde nunc demum integrum opus prodit, quamvis non usquequaque ſibi ſimile, cum in prioribus Struvianis moderna ſcribendi ratio locum invenerit, hæc vero lacinia Codicis lectionem retineat. Ceterum ſcripſiſſe Autorem ſub Friderico III A. 1483, patet ex loco, qui in Struviana editione non extat: nec videtur tenuis ſortis homo & plebejus, ut ſibi perſuaſit Cl. *Struvius*, cum familiariter ſatis verſatus fuerit cum Nuntio Bartholomæo de Maraſchis, qui ad conciliandos Fridericum Imperatorem & Matthiam Ungariæ Regem a Pontifice, quanquam fruſtra,

p. 33. 313. 357. 357.

ſtra,

Digitized by Google

ſtra, miſſus fuit, cujus quidem nec tacet nævos ſcriptor verax, ut ex alio loco, qui pariter exulat apud Struvium, colligitur. VI *Annales Vetero-Cellenſes Hiſtoriam Miſniæ Marchionum continentes.* p. 373. 377. Non ideo quidem hoc nomine dicuntur, quod de Veteri Cella agant, de qua pauca admodum hic occurrunt, ſed quod Autor monachus fuerit Vetero-Cellenſis, qui Annales hos ex Chronico Montis Sereni aliisque conſarcinavit. Fabricius eos ſua manu deſcripſerat, Albinus vero, Spalatinus, Peckenſtein ſæpius ad illos provocant. Struvium imprimis, qui hos Annales cum Chronico antecedenti vulgaverat, hic ſequi viſum fuit Cl. Editori, ita tamen ut verſiones illas duas vernaculas, ſupra memoratas, Schurzfleiſchianam ac Imhofianam, imo & ipſum Chronicon Montis Sereni continuo adhiberet, unde loca corrupta & nomina imprimis propria locorum emendare ipſi licuit. Annales hoſce intra paucos annos *Jo. Petrus de Ludewig* & *Jo. Fridericus Schannat*, ille in *Reliquiarum MS. T. VIII p. 172 ſeq.* hic in *Vindemiis liter. P. 2 p. 74*, ceu hactenus ineditos, ſub rubro diverſo produxerunt, nullam Annalium Vetero-Cellenſium mentionem facientes. Ex quibus in Appendice ad hunc *Tomum II* ſub *num.* 2175. *32*, adjectæ ſunt variæ lectiones, & loca quædam ac ſupplementa in Struvii Codice deſiderata. Et Ludewigianum quidem Codicem, qui poſt Struvii & Schannati editos prodiit, tam quoad textum, quam Chronologiam eſſe corruptiſſimum, & Struviano multo inferiorem, ex obſervatis in *Actis* noſtris *A. 1727 p. 182*, & ſpeciminibus hiſce abunde intelligitur, nec in illo plura tribus, quæ in noſtro deſunt, loca invenies. Aſt Schannatano nomen impoſuit editor *Joh. Tylichii*, Præpoſiti S. Mauritii prope Numburgum, qui ſe ipſum etiam Doctorem Decretorum & in ſtudio Lipſienſi Lectorem vocat. Cumque illud res antiquas, quæ ante Autoris ætatem acciderunt, eodem fere ordine & iisdem fere verbis, quibus noſtrum Chronicon, recenſeat; dubium ſubnaſcitur, utrum *Vetero-Cellenſi* huic inſcriptio iſta ſit relinquenda, an vero nomen *Joh. Tylichii*, Vetero-Cellenſis, nemini antea cognitum, ei præfigendum. Priorem ſententiam firmat, quod Fabricius & Albinus hoc Chronicon dixerint Vetero-Cellenſe, & non credibile ſit, Tylichium eo proceſſiſſe audaciæ, ut res antiquas ex alio 314.

Autore verbotenus exſcriptas pro ſuis venditaret. Alteram ſententiam juvat, quod Schannati editio plura in epitomen contrahat, & in Struviano ac Ludewigiano Codice ex Chronico Montis Sereni adjecta vel omittat, vel paucioribus exprimat; præterea in Ludewigiano legantur ea, quæ ſatis clare Autorem Joh. Tylichium produnt, *v. eund. p. 207* & *p. 255*, & *Schannat. p. 86.* Hinc lectori dijudicandum erit, utrum hoc Chronicon Anonymo, an *Joh. Tylichio* ſit vindicandum, qui forte diverſis exemplaribus id conſcripſerit, quorum alterum fuerit plenius, alterum contractius, uti ſolebant interdum Autores. Ceterum Chronicon, ex Struvio heic inſertum, deſinit A. 1375, Ludewigianum A. 1346; pergit *Tylichius* apud Schannatum usque ad A. 1420, cumque in ejus continuatione res contineantur, quæ Autoris ætate accidere, optimo conſilio iſtas in hoc opere Appendicis loco cum collationibus cernes adjectas l. c. Acceſſerunt poſtea quædam vernacula ex Codice verſionis Schurzfleiſchiano non contemnenda, ſub lemmate:
p. 417. VII *res Miſnicæ ab A. 1426 ad A. 1488 verſioni Germanicæ Chronici Vetero-Cellenſis additæ, & Joh. Puchelero adſcriptæ a C. S. Schurzfleiſchio.* Extabat præterea in Bibliothecæ Lipſ. Academicæ
435. membrana VIII *Chronicon Vetero-Cellenſe Minus*, ex quo excerpta dederat *Tentzelius in Bibl. Cur. ad A. 1704 p. 1063*, quod hic integrum a tempore Caroli Magni conſpicies, maxime quod Chronologia Principum noſtrorum hinc mire juvari videatur. Huic ex alio ejusdem Bibliothecæ Codice, in grandiſſimo folio exarato, Monumenta quædam Veterem Cellam concernentia & dedicationes altarium & capellarum in eadem hoc loco videbis adjuncta: aliqua ex iſtis publicaverat Cel. *Joh. Conr. Knauth*, in Chronico ſuo Cellenſi, plura tamen ſpicilegia reliquit, & ab ejus lectione ſubinde, inſpecto ſtudioſius codice, fuit diſcedendum. Ipſe Codex Chronici Cellenſis Minoris inſcribitur *de tribus præcipuis circumſtantiis geſtorum*, i. e. *perſonis*, *locis*, *temporibus*, qua ratione Autor memoriæ diſcipuli, quem Filium vocat in præfatione, conſulere inſtituit. Itaque non plenam ſuppeditat rerum narrationem, ſed primas quaſi lineas ducit hiſtoriæ, in gratiam diſcipuli; unde Chronicon ab origine mundi mera fere nomina usque ad nativitatem Chriſti exhibet, dehinc vero duabus paginis

omnia

Digitized by Google

omnia diſtinguit, Pontifices & res Eccleſiæ in una, Imperatores vero & res ſeculares in altera deſcribens, quem ordinem tamen, poſt A. 1100 ob rerum ubertatem deſerit. Hinc illa, quæ Caroli M. ætatem præceſſerunt cum prolixa operis præfatione heic prætermiſſa, & a Carolo M. demum conſilio Tentzelii res deſcriptæ ſunt. IX *Erphurdianus antiquitatum variloquus*, ab A. 438, quo conditum tradit Erfurtum, ad A. 1517 porrigitur. Debetur is Ill. *J. G. ab Eckardt*, qui & totum *variloquum* cum Lamberto Schaffnab. ejusque continuatore, Monacho Erfurtenſi, ſtudioſe contulit, unde multa illuſtrata, hiulca vero ſuppleta. Dolendum enim eſt, Scriptorem, dudum omnibus deſideratum, integrum adhuc dari non potuiſſe. Equidem B. *Caſparus Sagittarius* Variloquum hunc in eodem Codice, qui Legendam S. Bonifacii continebat, ut ipſe teſtatur in Epiſt. *de Ant. Statu Thur. p. 60*, aſſervaverat, unde cum reliquis Sagittarianis idem venit in manus B. *Polyc. Leyſeri*: ſed ut idem Codex lacunis multis laborabat, ita nullæ hinc ſuppetiæ fuerunt ſperandæ, cum ex eo ipſo Codice præſens exemplum videatur deſcriptum. X *Chronica Erfurdenſis civitatis*, quorum Autor creditur *Theod. Engelbuſius*, ab eodem Cel. *Eckhardto* communicata, qui & ex eo, quod in binis Codicibus Bibliothecæ S. Crucis Hannoveræ ſubjuncta deprehenderet majori Chronico *Engelbuſii*, jam pridem edito, eidem adſcribenda judicavit, in quibus breviter admodum res ab A. 438 ad A. 1422 Autor tangit. XI *Chronicon & Annales Torgavienſes ab A. 1496 ad A. 1601* recentiorem quidem Autorem habent, hucusque ignotum, qui vernacula Annales hos compoſuit, quos, cum pauca hactenus de hac urbe in lucem prodierint, in Latinam linguam decenter transferri, & heic inſeri Cl. *Menckenius* curavit. XII *Georgii Spalatini Chronicon & Annales ab A. 1513 ad finem A. 1526.* Clariſſimum reformationis tempore nomen fuerat *Spalatini*, qui Johanni Friderico a ſtudiorum inſtitutione, & Friderico Sapienti Electori Saxoniæ a Secretis pariter ac Concionibus Aulicis fuit, ſummis, quoad vixit, rebus adhibitus, & ad Comitia non una vice miſſus, ut adeo in negotiis arduis pars magna fuerit. Plura de hujus vita quin repetamus, otium nobis fecere Caſpar Sagittarius & Chriſtoph. Schlegelius; illud tamen ex Diario noſtro notandum, quod Nicolaum Mare-

p. 461.

v. Tom. I Script. Sax

61.

565.

589.

p. 630. Mareſchalcum Thurium, quem legationi a Megapolitano in
Saxoniam miſſæ interfuiſſe teſtatur, Præceptorem ſuum vocet,
qui in hiſtoriis ipſemet egregie verſatus, Spalatino forte tantum
Hiſtoriarum amorem inſpiraverat, ut primus poſtea Saxoniæ Hi-
ſtoriographus conſtitutus, multa reliquerit ſcripta hiſtoriam no-
ſtram illuſtrantia, e quibus pauciſſima adhuc lucem adſpexere,
quædam vero poſt fata Viri longe nunc extra Saxoniam ſunt
translata. Hoc in numero fuit Chronicum noſtrum ſeu potius
Diarium, ipſa autoris manu ſcriptum, & ab Ill. *Raymundo Krafft
de Dellmenzingen*, Reipublicæ Ulmenſis Conſule, liberaliter
communicatum, quod in rebus ad Caroli V electionem, cui no-
ſter cum Friderico Sapiente interfuit, ſpectantibus, aliisque ab A.
1513 ad A. 1526, non in Saxonia modo, ſed & alibi per Germaniam
geſtis, eximium præſtabit uſum. Ceterum aliud quoque ejus Dia-
rium ab A. 1519 ad A. 1542 in Archivo Vinar. adhuc ſupereſſe, te-
ſtantur *Seckendorff in Hiſt. Luther. & Tentzel. in Colloqu. menſtr.
ad A. 1671*; de reliquis ſcriptis vernacula ab iſto exaratis, cum de
latino quoquam præter hoc noſtrum nobis non conſtet, ſuo loco
663. inferius dicemus. XIII *Abrah. Thammii Chronicon arcis & urbis
Coldicenſis.* Magnæ fuerat apud ſuos Thammius autoritatis,
Conſul & Scriba Coldicenſis, cujus Chronicon vernacula hacte-
nus in paucorum manibus extans, Latinitate donatum, in publi-
cum protraxit Cl. *Editor*, reſecans tamen ſuperflua & fabulas re-
dolentia, ubi Beroſi autoritatem Autor ſecutus, Colduos ſuos ex
753. arca Noæ produxit. XIV *Pauli Martini Sagittarii Diſſ. de Roch-
litio.* Producuntur ſcilicet hic aliquot Viri in rebus patriis perin-
duſtrii, Concionatoris Aulici & Superintendentis Generalis Al-
tenburgici, qui magna felicitate Scriptores Saxonicos paſſim
emendavit, Diſſertationes, quas ſcholæ præfectus, & nondum Mi-
niſterii ſacra ingreſſus, Altenburgi per modum Programmatum
publicaverat, raritate cum MSCtis certantes, ex quibus hæc ipſa
763. de Rochlitio Altenburgi A. 1677 in 4to prodiit. XV *Ejuſdem de
nummis Saxoniæ Ducum Diſſertationes VI*, ibidem 1679 toti-
dem Programmatibus exſcriptæ; tantæ raritatis, ut diligentiſſi-
mum Tentzelium fugerint, & Altenburgenſes Biographi eas inter
ſcripta ejus anecdota numerent. Continuare eaſdem, deque
Tha-

Digitized by Google

Thalero imprimis agere conſtituerat, niſi eodem anno, ut ex ultima Diſſ. patet, e ſchola in cathedram Eccleſ. vocatus, abrumpere filum coactus fuiſſet. Cum vero Editor Cel. ſervaret in Bibliotheca ſua ejusdem *Syllabum monetæ cupreæ Saxonicæ, lineæ Electoralis*, ex Avtographo deſcriptum, nec antea editum, eum in *prima Appendice* ſtatim adjunxit, & Diſſ. ejusdem *de Comitis Palatini Cæſarei dignitate ab Imperatore Maximiliano I Friderico Sapienti Electori Saxoniæ collata*, cujus mentionem fecerat Diſſ. VI de nummis, *Appendicis ſecundæ* loco ſubjecit. XVI Succedit *Ej. Diſſ. de locis ſepulchralibus Sereniſſimæ familiæ Wittekindeæ, ab exceſſu Ottonis Divitis*, qua Illuſtris Domus Saxonicæ Viri Fœminæve, Altenburgi, in Cella Veteri, Cizæ, Coburgi, Cruceburgi, Dresdæ, Erfurti, Freibergæ, Gothæ, Halæ, Jenæ, Iſenaci, Lipſiæ, Magdeburgi, Martisburgi, Miſenæ, Portæ, Reinhardisbornæ, Salfeldiæ, Suſelizii, Torgaviæ, Vinariæ, Weiſenfelſæ & Wittenbergæ ſepulti, allegatis plerumque diebus emortualibus, breviter & ſuccincte recenſentur. Verum par erat, ipſas monumentorum inſcriptiones in lucem proferri; hinc acceſſere XVII *Samuelis Reyheri Monumenta Landgraviorum Thuringiæ & Marchionum Miſniæ*, Gothæ 1692 in fol. typis exſcripta, figurisque elegantiſſimis longe plurimis exornata, eaque tantæ hactenus raritatis, ut vix unum alterumve exemplar & quidem integrum extra Gotham fuerit viſum, ita vero nunc recuſa, ut figuris, quæ collectionis hujus pretium aucturæ erant nimium, omnibus omiſſis, notæ tamen Clariſſimorum Virorum, *Hortlederi* & *Tentzelii*, quæ exemplo in Bibliotheca Regia extanti hujus manu adſcriptæ erant, a Cl. Bibliothecario Regio, *Sigismundo Gottlieb Seebiſch* hunc in uſum communicatæ, ut & varia monumenta, Reyhero haud viſa, ſuo loco ex *Andr. Sennerti* Athenis Witteb. & *Dav. Schirmeri* Conditorio Saxon. Fribergenſi adderentur; unde multo nunc utilior & novus quodammodo hic liber figurarum jacturam acceſſionibus hiſce jucunde penſabit. Ceterum etſi nomen præpoſuerit *Samuel Reyherus* J. U. D. & Mathem. in Acad. Kilon. P. P. plerique tamen eum patris ejus potius, *Andreæ*, Scholæ Gothanæ Rectoris, qui Principis ſui munificentia adjutus, pleraque monumenta ſuis

p. 781. 786. 789. 782. 797. 809.

oculis inſpecta delineari curaverit, induſtriæ deberi exiſtimant.
p. 886. Singulare Collectionis hujus ornamentum eſt XVIII *Wilh. Ern. Tentzelii Fridericus Fortis redivivus, hoc eſt, vita & fata Friderici Fortis ſive Admorſi Landgr. Thur. & March. Miſn.* Nihil unquam ornatius & majori eruditionis apparatu elucubraverat Cel. *Tentzelius* hoc ipſo opuſculo, quod paulo ante mortem Lipſiam ſecum attulit, & nitide ſua manu deſcriptum, obtulit Typographis, non diſſimulans, quanti ſibi labor conſtiterit. Sed ab his rejectus, quod pretium operæ nimium ſtatuere viſus eſſet, ſo. ſcilicet Joachimicos, Dresdam rediit, librumque Viro dexterrimo, *Jo. Chriſt. Müldenero*, Potent. Regi Polon. & Elect. Sax. a Conſiliis Aulæ & Juſtitiæ, tranſcripſit, a quo illum tandem juſto pretio redemit & ab interitu vindicavit Noſter. In eo diligentiſſimus Autor tum bella inter Fridericum & Patrem Albertum, Erfurtenſes aliosque, qui hujus partes ſequebantur, geſta, tum quæ ad hæreditatem Friderico illi a Conradino & Italis ipſis deſtinatam, ſed peſſimis Patris conſiliis impeditam faciunt, luculenter admodum, Archivi ſubinde ſubſidiis confirmatus, deſcripſit.
1015 & 1057. Huic *Jo. Garzonis Bononienſis Rerum Saxonicarum libri duo*, ut & *Philippi Melanchthonis Oratio de Friderico Admorſo*, cum notis & emendationibus Tentzelii, qui hæc addi ob materiæ affinitatem cupiebat, ſubjunguntur, licet Garzonem inter Scriptores Luſatiæ recudi Cel. *Hofmannus* curaverit. Merentur enim variæ lectiones & perpetuus ille errorum index, quem ſubjecerat *Tentzelius*, tum & teſtimonia de Garzone ſtudioſe collecta, ut publici juris fierent. Patet ex his, Autorem extraneum & rerum noſtrarum haud gnarum pleraque ex Eraſmi Stellæ communicatis hauſiſſe, quæ intermixtis, ut hiſtoricus videretur, Orationibus & Epiſtolis ſpuriis deformavit magis, quam ornavit, in ſermone plerumque comtus, ſæpe tamen, vitio, ut creditur, deſcriptorum,
885. barbarus; *Indices locupletiſſimi*, a Typothetis erronee in titulo
1067. indicati, indici univerſali Collectionis hujus alio tempore inſerentur. XIX *Georg. Spalatini vitæ aliquot Electorum & Ducum Saxoniæ inde a Friderico I ſive Bellicoſo, usque ad Johannem Fridericum.* Codex libri ſatis vetuſtus, ex inſtructiſſima Menckeniana Bibliotheca depromtus, conſcriptus erat ab Autore lingua

ver-

Digitized by Google

vernacula, in gratiam eorum, qui noſtra non intelligunt, in Latinum nunc idioma traductus. Propoſitum fuit Autori, proſapiam Ducum Saxoniæ, inde a Friderico, Bellicoſo (quod elogium tamen, a noſtro quippe haud memoratum, recentius videtur) ad Johannem ejusque liberos deducere, ſimulque notatu digniora de quovis breviter percenſere, licet in rebus, quibus ipſe interfuit, uti circa nuptias Johannis, juſto fuerit prolixior, quæ tamen priſci moris cupidis haud ingrata erunt. Sed hæc hactenus; ne nimis prolixa ejusdem operis recenſione moleſti ſimus: quæ de XII ſcriptis aliis, in hoc Volumine exſtantibus, dicenda ſuperſunt, proximo Menſi reſervamus.

CAMERA ET INSCRIZIONI SEPULCRALI
de Liberti, Servi ed Ufficiali della Caſa di Auguſto &c.

h. e.

CONDITORIUM ET INSCRIPTIONES ſepulchrales Libertorum, Servorum aliorumque, qui Imp. Auguſto erant ab officiis, detectæ in Via Appia, & annotationibus illuſtratæ a FRANCISCO BIANCHINI, Veronenſi.

Romæ, apud Joan. Mariam Salvioni, 1727, fol.
Alph. 1 pl. 2 Tabb. æn. maj. 6.

INſigne hoc antiquitatis monumentum, quod Novembri menſe A. 1725 in vinea quadam ad viam Appiam, uno, & quod excedit, ab Urbe lapide, effoſſum fuit atque detectum, dignum utique fuiſſe, cui deſcribendo explicandoque operam commodaret ſuam Cl. *Bianchini*, editis ad Anaſtaſium Bibliothecarium Commentariis inſignis, omnes fatebuntur, quibus perlecto hoc opere, illius præſtantiam cognoſcere datum fuerit penitius. Conditorium eſt, pro aſſervandis cineribus Libertorum, Servorum aliorumque, qui tum ipſi Imperatori Auguſto, tum conjugi præſertim Liviæ a domeſticis officiis fuerant, magnifice admodum, & pro ſeculi Auguſtæi more opere teſſellato exſtructum. In ſingu-

Digitized by Google

lis, quæ vocant, columbariis, ſive loculis, duæ cinerariæ defunctorum ollæ repoſitæ conſpiciuntur, additis inſcriptionibus, quibus demortui nomen atque officium deſignatur, & quæ millenarium numerum longe excedunt, unde facile aulæ Cæſareæ, integris miniſtrorum cohortibus ſuperbientis, magnificentiam cognoſcas. Poſtquam Cl. Editor internam monumenti ſtructuram curate ſub operis auſpicium delineavit, ad ipſas inſcriptiones ſepulchrales exhibendas, & magno cum antiquariæ eruditionis apparatu explicandas accedit, atque hac occaſione neutiquam proletaria, de variis apud antiquos ſervorum, quibusque præfecti iidem fuerant, officiorum, generibus affert, *Pignorii* aliorumque de his Commentariis illuſtrandis maxime comparata. Dolendum interim eſt, quod illorum, qui effodiendo huic antiquitatis theſauro adhibiti fuerunt operarii, negligentia, & *Franciſci Benci*, vineæ, quam diximus, Poſſeſſoris, intempeſtiva ac nimia feſtinatione factum ſit, ut minor, atque par fuerat, cura habita ſit lapidum integre conſervandorum; quorum non minima pars læſa eſt, reliqua vero jam in eminentiſſimi Cardinalis *Alexandri Albani* Muſeo aſſervatur. Ceterum ne minus decore laciniam veſti eleganti detrahere videamur, librum non magnum harum delitiarum cupidis totum perlegendum relinquimus.

APPARATUS S. ENTHYMEMATICO-Exegetici Pars altera, obſervationes in novum Fœdus exquiſitiores comprehendens; Autore M. HARTWICO BAMBAMIO, Eccleſiaſte in patria Petro-Paulino.

Hamburgi, apud J.W. Fickweiler & C.W. Brandt, 1727, 8. Alph. 1 pl. 18.

PArti priori hujus operis, explicationi Scriptorum ſacrorum Antiqui Fœderis inſervienti, & in his Actis Supplem. T. IX Sect. IX recenſitæ, ſuccedit poſterior, quæ ad intelligendos Novi T. libros facit, in cujus præfamine Pl. Rev. Autor multa Cel. oll ergii ſcriptis, & quædam B. Dorſchei in Acta Apoſtolorum com-

commentario, nondum in lucem editis, ſe debere fatetur, atque priorem partem ab animadverſionibus cujusdam Cenſoris vindicat. In *prima* ſectione generales exhibet obſervationes, verſaturque in exponendis variarum lectionum cauſis Obſ. I–VI, in inſtrumentis diſcernendi genuinas a ſpuriis VII, in examinanda, quæ de iisdem eſt, Eraſmi regula, VIII, in pretio illis ſtatuendo, IX. Tum ad verſuum diſtinctiones accedit, & a Rob. Stephano factas, etſi non careant nævis, X, temere mutandas negat XI, additque, diſtinctiones minores multos defectus compoſitionis & diviſionis ſecum ferre, Apoſtolos ſua ſcripta diſtinxiſſe, ſed librarios idem facere ob remoram in ſcribendo neglexiſſe, XII, receptas non repudiandas, XIII, de accentibus idem habendum, XIV, & lectionem originalem non temere ſollicitandam, XV. Hinc pergit ad ſtylum & contendit, libros N. T. dialecto communi eſſe exaratos, XVI, vocum, quæ in his habentur, uſum eſſe eundem, qui in profanis ſcriptoribus & communi loquendi conſuetudine obſervetur, XVII, illos carere barbariſmis, XVIII, ſolœciſmis, XIX, & hebraiſmis, XX, nec ſtylum eorundem Helleniſmi nomine traducendum, XXI, XXII, etſi quædam vocabula novam vim & ſignificationem acceperint, –XXVI, operamque dandam, ut vocabulorum ſignificatio recte eruatur, –XXX, & attendatur, num articulus præpoſitivus, ὁ, ἡ, τὸ, ſubjecto, cui proprius, an prædicato ſit additus, XXXI, & quæ particularum vis ſit, XXXII, nec ſine gravi cauſa enallagen, ellipſin & ſimiles figuras Grammaticas ſtatuendas, XXXV. Deinde ſuppeditat regulas, quarum uſus eſt in interpretatione oraculorum Veteris Teſtamenti in Novo allegatorum, docetque, de Chriſto adducta ſecundum ſenſum literalem de eo loqui, quædam non niſi per accommodationem eſſe adhibita, & modos ea adducendi eſſe varios, –XLIX. Poſtremo his nonnulla ſubjungit de peculiari quarundam vocum ſignificatu, de rebus ad N. T. pertinentibus, atque illis oraculis, quæ ex antiquitate Judaica optime illuſtrantur, –LXVIII. In ſectione *ſecunda*, quæ generales ad quatuor Evangeliſtas obſervationes continet, agit de Evangeliſtis Obſ. I–VI, de Johanne peculiariter & diſcipulis communiter–

IX, de quibusdam formulis loquendi ab Evangeliſtis adhibitis— XIII, de Jeſu n minibus –XVIII, de argumentis, quibus ſe eſſe Meſſiam probavit,—XXI, de ejus genealogia –XXX, orationum circumſtantiis, argumentis & auditoribus, imprimis parabolis, –LXXXIV, actionibus & paſſionibus –CXVI, dictionibus Evangeliſtarum ſingularibus, & Domini rebus geſtis, – CXXXII. Differens in ſectione *tertia* de ſpecialibus, ex Evangeliſtis ſuggerit pauca de *Matthæo* Obſ. I—VI, de *Marco*–IX & de *Luca* –XV, plura vero de *Johanne*, quem canonem N. T. diſpoſuiſſe, I ordinis rerum ac ſermonum præ reliquis Evangeliſtis ſtudioſum fuiſſe; II myſteria oratione ſimplici & plana expoſuiſſe, III præcipuos fidei Chriſtianæ articulos de Trinitate, de Chriſto, de libero arbitrio, de regeneratione, de juſtificatione, & de fide ſalvifica luculenter propoſuiſſe, & confirmaſſe, –XXVIII, & peculiari dictione uſum eſſe, –LVIII oſtendit. Cum in locis Evangeliſtarum, quæ ſibi repugnare videntur, conciliandis multum ſit poſitum, in ſectione *quarta* ſiſtit canonum harmonicorum duodecada, traditque, omnes Evangeliſtas juſtum temporis ordinem in hiſtoria Evangelica obſervare I; hyſterologias, ſi quædam occurrant, ordini hiſtoriarum neutiquam præjudicare, II; temporis & loci diverſitatem certiſſima eſſe criteria, hiſtorias, quæ prima fronte videntur eædem, pro diverſis habendas, III; easdem conciones a Chriſto ſæpius repetitas, & varia miracula, quæ fuerunt ſimilia, ſæpius ab ipſo facta; IV; actiones aliquo modo parallelas, non pro iisdem habendas, V; paucularum circumſtantiarum varietatem non oſtendere, in varias hiſtorias diſpeſcendas eſſe narrationes, non per omnia ſimiles, ſi cetera conſentiant, VI; nec contradictionis nec corruptionis ſuſpicionem eſſe, ubi exigua varietas circumſtantiarum aut ordinis in narratione unius ejusdemque hiſtoriæ occurrat, VII; Spiritum S. hiſtoricam Evangeliſtarum ſeriem ita diſpoſuiſſe, ut mutuas invicem conferrent operas ad hiſtoriæ ordinem atque complimentum, VIII; quod hiſtoriæ apud Evangeliſtas ſæpe conjungantur, ideo factum eſſe, quod non unus Evangeliſtarum omnia Chriſti facta conſcribere debuerit, IX; ſicubi

Digitized by Google

ubi narratæ hiſtoriæ unus Evangeliſta hanc, alius aliam ſubjicit, tenendum eſſe ordinem hiſtoriæ ejus Evangeliſtæ, qui manifeſtiorem temporis notam & ſeriei hiſtoricæ ſuppeditat, X; unum Evangeliſtam explicare alterum, XI; quo harmonia Evangelica eo concinnior ſit, obſervandum eſſe, quod apud Johannem tria priora miniſterii Chriſti paſchata numerentur, ſecundum quæ hiſtoria commode digeri poſſit, XII. His ſectione *quinta* addit ſpecimen Theologiæ veræ Apoſtolicæ triginta aphoriſmis incluſum, in quo totidem religionis Chriſtianæ dogmata ex Actis Apoſtolorum egregie corroborantur. Extremo ſectione *ſexta* ad libros Apoſtolicos tran t, agitque non tantum de Apoſtolorum perſonis, dictione, ratione connectendi & proponendi dogmata in epiſtolis, Obſ. I—XXXI, ſed etiam peculiariter de epiſtolis primum Pauli, quarum ſtylus non ſit *κατεςραμμένος*, ſed *εἰρόμενος*, & vocibus, quæ ſingularis ſint ſignificatus, atque argumentis, myſteriis, & præcipuis fidei articulis, -CXLIII, tum *Petri*-CLIII deinde *Jacobi*, CLV, & poſtremo *Johannis*, CLXX. Variorum locorum N. T. illuſtrationes & explicationes, cum communes, tum ſingulares, in hoc ſcripto extare, patet, quarum tamen ſelectus Benevolo Lectori, cum ita non poſſit inſtitui, ut unicuique ſatisfiat, relinquitur.

GOTTLIEB STOLLII INTRODUCTIO IN Hiſtoriam litterariam. Latine vertit CAROLUS HENRICUS LANGIUS.

Jenæ, apud viduam Joannis Meyeri, 1728, 4.

Alph. 5 plag. 11.

Miſſo cum applauſu ab eruditis, qui rei eſſent litterariæ ſtudioſi, hic liber fuit exceptus, cum primum in lucem prodiiſſet, atque nobis etiam in *Actis* ad A. 1718 p. 558 ex merito commendatus. Dum vero inter hæc ſemel atque iterum, anno primum 1722, poſt A. 1726, illius repetenda fuerat editio, inſignibus abs Cel. Autore ſupplementis quælibet inſtructa, dolebant

Digitized by Google

bant interim exteri, ab uſu ſe atque lectione libri hujus elegantis vernaculæ noſtræ ignoratione arceri, atque, ut vel primum Latine fuiſſet conſcriptus, vel, in commune eruditis idioma traductus aliquando exhiberetur, impenſe optabant. Noluit his deſideriis deeſſe bibliopola, ſed, quemadmodum promovendis eruditæ civitatis, qua poteſt, commodis nullam non operam laudabiliter hactenus impendit, ita V. Cl. *Carolo Henrico Langio*, Artium Magiſtro, transferendi hanc *Introductionem* in ſermonem Latinum provinciam detulit. Egregie is partibus interpretis, quod inſtituta nos edocuit verſionis cum textu comparatio, eſt defunctus; nihilque plane intermiſit, quod decus operi quocunque modo conciliaturum perſpexerat; ut adeo non vulgarem ab exteris laboris gratiam illum jure ſuo exſpectare poſſe, plane confidamus, qui ſimul, ut brevi *Vitam Scioppianam*, *Friſchliniana* illi, quam jam dedit doctiſſimus Interpres, elegantiæ laude nihil quidquam conceſſuram, feliciter ad finem perducat, exoptamus.

SURVEYING IMPROVED,
hoc eſt,
PLANIMETRIA ET LONGIMETRIA promota, *Autore* HENRICO WILSON.

Londini, apud J. Batley, 1726, 8.
Plag. 24 Tabb. æn. 11.

CUm Autor omnem theoriam & praxin artis agrimenſoriæ, quæ *Planimetriæ* ac *Longimetriæ* nominibus appellari ſolet, tradere intendat; parte prima Arithmeticam communem & decimalem; definitiones, theoremata & problemata geometrica agrimenſori neceſſaria, cum Trigonometria plana, ſecunda; deſcriptionem & uſum inſtrumentorum geodæticorum tertia; problemata denique planimetrica & longimetrica quarta explicat. Appendicis loco adjicitur brevis deſcriptio artis libellandi.

)(: (o) : (

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Auguſti Anno MDCCXXVIII.

JOANNIS SCHILTERI, JCTI OLIM Argentoratenſis, *Theſaurus Antiquitatum Teutonicarum*, *Eccleſiaſticar. Civil. Literar. exhibens monumenta Civilia, Hiſtorica, miſcella, edita, inedita. Pleraque illuſtravit JO. GEORG. SCHERZIUS, D. Pand. & Jur. Publ. in Univ. Argentor. P. P. Præfationem præmiſit JO. FRICKIUS.*

Tomus II.

Ulmæ, ſumptibus Dan. Bartholomæi, 1727, fol.
Alph. 8 pl. 18.

STrenue in edendo ornandoque Theſauro *Schilteriano* pergunt Duumviri doctiſſimi *Scherzius Frickiusque*, edito nuper Tomo II, quem proxime ſequetur Tomus III, Gloſſarium daturus, cujus maximam partem jam vidimus typis abſolutam. Exſtat hic primo loco antiquiſſimæ *Legis Salicæ* textus vetuſtior, ex Bibliotheca Pariſienſi Regia, ubi eum latere, *Schiltero* per litteras indicaverat *Carolus Bulſtellus*, ſupplicum libellorum in curia Pariſienſi Magiſter, a *Jo. Georgio Schotto* deſcriptus, Latinus quidem, ſed vocibus Germanicis plurimis refertus, quas *Schilterus* in Gloſſario ſuo imprimis explicavit. Ne vero nudus hic textus compareret, cum omittendas putarint *Schilteri* notas Editores, quippe nondum ſatis limatas, ſingulis paginis iidem ſubjungi curarunt variationes inſignes, tum ex editione Jo. Baſ. Heroldi, quæ in non paucis differt a noſtra, tum ex alia vetuſta, quam e Codice Guelfferbytano haud ita pridem eruit Vir Ill. Jo. Georg. Eccardus, cujus tamen notas, ne quid alieni ſibi vindicarent, intactas

reliquerunt. Præter hunc textum vetuſtum e tribus,ut diximus, Codicibus, ut in ipſo Capitum numero, ita in verbis quoque paſſim admodum diverſis, repræſentatum, acceſſit ſeorſim recentior, juſſu Caroli M. emendatus & promulgatus, quem Steph. Baluzius inter Capitularia ſub *Pactus legis Salicæ* titulo publicavit, ſubjectis Fr. Pithœi & Hier. Bignonii notis doctiſſimis. Præmiſſa etiam eſt docta *Schilteri* ad Legem Salicam præfatio, cum *Jo. Frickii* ad eandem Supplemento; quorum ille de nomine legis Salicæ, ejus loco natali, quem non Germaniæ ſuperiori, ſed inferiori potius vindicans ad Salam ſeu Iſalam conſtituit, de Malbergiis, ſive judiciis ſubordinatis, in quibus jura reddita, & ſervata protocolla rerum judicatarum, unde quatuorviri illi, Wiſogaſtis & reliqui res ſimiliter judicatas collegerunt, & de ambiguis deciderunt, deque vocabulis Malbergicis agit; hic vero Saliorum nomen non officii vel dignitatis, ſed omnino gentis Francicæ fuiſſe contendit, variorum de terra natali legis Francicæ ſententias examinat, evincitque contra Hadr. Valeſium & Gabr. Danielem, non a Gallis aut Rege demum Clodovæo latam eſſe hanc legem, ſed a Francorum gente adhuc libera, priusquam Rhenum tranſiiſſet, in Germania Seculo V nondum adulto, diſquirit porro, an lex iſta modum poſuerit Regiæ poteſtati, & in originem legis de ſucceſſione maſculina Regum Francorum inquirit, editiones denique varias deſcribit & noſtræ merita allegat. Succedit II *Jus provinciale Alemannicum* ſeu *Speculum Suevicum.* Deſtinaverat priorem hanc Speculi Suevici partem Theſauro ſuo ipſe *Schilterus,* poſtquam ejus partem poſteriorem ſeu Jus Feudale Alemannicum jam A.1697 Latina verſione & luculento commentario inſtructum ſeorſim edidiſſet. Nam cum is inſignem Codicem Seculi XIV e bibliotheca Hortlederiana a Pryſchenkio de Lindenhoven, Hortlederi genero, dono accepiſſet, de aliis Codicibus, quos conferret, circumſpiciens, duos a Lambecio, unum ex Jungiana bibliotheca Francof. tres ex archivo civitatis Argentinenſis, ac quartum e Bibliotheca Univerſ. Argentin. obtinuit, iisque probe collatis, notas quamvis paucas, ſubjecit. Sed acceſſit his Conſ. *Scherzii* diligentia, qui membranam, quæ ad initium Seculi XIV ſpectat, ex Ampliſſ. Reip. Ulmenſis Conſulis, Raymundi Krafft de Delmenſingen

ſingen Bibliotheca nactus, ejus textum Suevica imprimis dialecto conſpicuum, unde facile arguas in ipſa Suevia fuiſſe conſcriptum, quamvis paſſim iis, quæ tractu temporis acceſſere, deſtitutum, pro fundamento poſuit, tum conſuluit Codicem Wurmbrandianum a Jo. Auguſto Nob. Dom. a Berger Lipſiæ 1725, 4, & Ingolſtadienſem a Cl. Schannat eodem anno inter *Antiquos Scriptores & Documenta* vulgatum, nec non Codices MSS. Waldnerianum, FeſchianumBaſileenſem, Uffenbachianum, propriumque, & varias lectiones e Codice Bibliothecæ S. Mariæ ad Scotos Viennæ communicatas, ut & impreſſos quosdam Codices vetuſtos. Præterea verſionem Latinam luculentam concinnavit, cui etiam addidit, quæ in textu Krafftiano deſiderabantur, prolixioribus gloſſematis ad finem rejectis, notasque ſubjecit non tam juridicas, quam philologicas, quæ ad textum intelligendum & verſionem vindicandam ſpectant. Enimvero Conſ. *Scherzius*, cum ad Caput 127 perveniſſet, ipſis Calendis Septembris 1727 in graviſſimum morbum incidit, ita ut tot Codicum collationem relinquere cogeretur Viro Cl. M. Georgio Lizelio, Ulmenſi, qui eo labore egregie deſunctus; verſionem tamen & notas, inter maximas licet animi corporisque imbecillitates, ipſe abſolvit. Non minorem operam præſtitit III *Stryckeri Carolo*, ſeu rhythmo antiquo Germanico de Caroli M. expeditione Hiſpanica, quem Pſeudo-Turpini ſabulis refertum & ex Gallico, ut videtur, poemate, *le Roman de Roncevaux*, deſumtum ex MSto pergameno Argentinenſis Reip. cum chartaceo, quem modo laudatus Lizelius communicavit, collato, primus nunc edidit, ac verſione quidem inſuper habita, notis ſuis illuſtravit *Scherzius* noſter. Huic adjunxit IV *Anonymi*, quem Stryckerus quodammodo renovavit, fragmentum *de bello Caroli M. contra Saracenos*, verſu pariter Germanico, ſed vetuſtiori compoſitum, quod *Wolffram ab Eſchelbach* adſcribendum putat, cujus ſub nomine Longus in Bibl. Hiſt. Galliæ ſimile opus carmine Theotiſco exſtare in Vaticana teſtatur. Acceſſere vero paſſim non modo *Schilteri*, verum & *Scherzii* notæ, in quibus inter alia deprehendimus p. 4, occaſione monetæ, Germanice *Biſantinge* vel *Byſande*, latine *Byzantii*, *Byzantini* dictæ, doctum exhiberi ſpecimen ex Eliæ Brackenhofferi,

Tredecemviri olim & Scholarchæ Argentin. Lexico vernaculo rei nummariæ MS. quod hodie eſt in manibus filii cognominis; cui nos cum *Scherzio* merito Lucinam faventem apprecamur. Quod ſequitur V 'Επινίκιον rhythmo Teutonico *Ludovico Regi acclamatum, cum Nortmannos A. 883 viciſſet*, ex Codice MS. Monaſterii Elnonenſis ſive S. Amandi in Belgio a Jo. Mabillonio deſcriptum & B. *Schiltero* communicatum, idem jam A. 1692 Argentorati cum verſione Latina & commentatione hiſtorica ediderat; quod tamen nunc paullo auctius & emendatius ex ejus autographo prodit. Prodiere etiam jam antea VI *Parœneſes antiquæ Germanicæ*, Tyrolis Regis Scotorum ad Filium Fridebrantum, ut & Winsbeckii ad Filium & Winsbeckiæ ad filiam, ſingulari carminis genere expoſitæ, quippe a Goldaſto poſt quinque Parœneticos Latinos ex Bibliotheca Schobingeriana Inſulæ ad Lacum Acroniæ 1604, 4 editæ; qui tamen liber hactenus admodum fuit inventu difficilis, adeo ut bene huic Theſauro conſuluerit Conſ. *Scherzius*, qui eum tandem cum obtinuiſſet, transmiſit Lutetiam ad uxoris fratrem Johannem Chriſtoph. de Bartenſtein, S. Cæſareæ Maj. nunc in ſecretiori Auſtriæ inferioris Cancellaria a Conſiliis, qui pro inſigni in litteras amore, impreſſa cum Codice Bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi diligenter contulit, quas lectiones Noſter hic exhibet, notis Goldaſtianis ſuas quoque ſuperaddens. Acceſſit primi velut Tomi Supplementum VII *Tatiani Syri Harmonia Evangelica*, e Latina Victoris Capuani verſione in linguam Theotiſcam antiquiſſimam translata. Nempe cum incertum eſſet, utrum *Schilterus* opus hoc Theſauro ſuo inferre conſtituerit, nec ne, cum nihil initio inter ſchedas ejus præter Præfationis initium, quod hic comparet, inveniretur, non potuit quidem illud Tomo I, ad quem revera pertinebat, inſeri. Aſt diligentius inſpectis Campoduni MSStis *Schilterianis* geminum apographum Harmoniæ hujus repertum, alterum incerta manu deſcriptum, cujus varias lectiones hic deprehendimus, alterum vero e Codice Oxonienſi, quem Franc. Junius e Bibliotheca Bonav. Vulcanii nactus erat, a Jo. Philippo Palthenio Prof. Gryphiswaldenſi, qui A. 1710 ultima Maji non ſine magna eruditi Orbis jactura rebus mortalibus ereptus eſt, ſummo ſtudio depictum, additis

ditis etiam,quas Codici a M. Frehero, ut putat, allitas deprehenderat, variis lectionibus; cujus Viri etiam variæ exſtant ad *Schilterum* Epiſtolæ, quibus ei editionem libri in Theſauro faciendam commendat. Aſt Palthenius diuturnæ moræ, ut videtur, pertæſus, ipſe poſtea A. 1706 cum notis eruditis Gryphiswaldiæ opus hoc in vulgus edebat; quam adeo editionem ita nunc repetere Editoribus noſtris, imprimis Cl. *Frickio*, viſum eſt, ut eam non modo conferrent cum altero illo Codice *Schilteriano*, ſed etiam cum ipſo apographo Paltheniano, ſæpe, quod mireris, ab impreſſis abeunte, notas vero textum Theotiſcum illuſtrantes, hic omitterent & Gloſſario *Schilteriano* interſererent. Ceterum etſi titulus Codicis Juniani loquatur Tatianum Alexandrinum, attamen nec Alexandrinum fuiſſe Tatianum, ſed Syrum, immo non Tatianum ſed quemvis alium operis fuiſſe autorem, erudite probatur tum a *Schiltero* tum a *Frickio*. Subjectum quoque huic Harmoniæ eſt VIII *Fragmentum* aliud *Theotiſcum*, quo Chriſti cum Samaritana muliere Colloquium rhythmo vetuſtiſſimo exhibetur. Depromptum id eſt e Lambecio Comment. de Bibl.Cæſ. L. II C. V p. 383, addita verſione & notis ipſius, ut videtur, *Schilteri*, ſed omiſſis, quod nollemus, Lambecianis. Denique Paralipomenon loco ad hunc Tomum II additæ ſunt Conſtitutiones aliquot vetuſtæ Germanicæ Friderici I & II, Rudolphi I, Alberti V & Ludovici IV Bavari, vel ſcriptæ & promulgatæ hac lingua, vel certe jam pridem translatæ, quæ ex duplici Codice, Goldaſtino & *Schilteriano*, in utroque latere hic junctis ſed inter ſe admodum diverſis, exhibentur. Extremo loco adjecta ſunt Programmata duo funebria & Oratio parentalis in *Schilterum* noſtrum a Jo. Henr. Feltzio, JCto, habita, una cum Monumento ſepulchrali, omnem ejus vitam complexo, & a Jo. Chriſtiano Simone poſito, ut & operum *Schilterianorum* Catalogo, quæ ut deſcribere nobis ad alia feſtinantibus non licet, ita vitæ inde compendium extrahere ſupervacaneum videtur, cum idem jam exſtet in Lexico Eruditorum *Menckeniano* vernaculo.

POETÆ LATINI REI VENATICÆ SCRIPTORES & Bucolici Antiqui: videlicet GRATII FALI-

SCI, atque M. AURELII OLYMPII NEMESIANI Cynegeticon, Halieuticon & de Aucupio. Cum notis integris CASP. BARTHII, JANI VLITII, TH. JOHNSON, ED. BRUCEI. Accedunt M. LANGII Diſpunctio notarum J. VLITII, & CAJI Libellus de canibus Britannicis: itidem Bucolica M. AURELII OLYMPII NEMESIANI & CALPURNII, cum notis integris ROBERTI TITII, HUG. MARTELLI, CASP. BARTHII, JANI VLITII & Commentario DIOMEDIS GUIDALOTTI & BAD. ASCENSII. Quibus nunc primum accedunt GERARDI KEMPFERI Obſervationes in tres priores Calpurnii Eclogas. Cum Indicibus copioſis.

Lugduni Bat. & Hagæ Comitum, apud Jo. Arn. Langerak, P. Goſſe, J. Neaulme, R. C. Alberts & J. van der Kloot, 1728, 4. Alph. 5 pl. 12.

INdex libri ſatis ambitioſus lectorem noſtrum doceat, quid in nova iſta editione quærere debeat: cur vero tot bibliopolarum nomina adſcripta ſint, cauſam aperiet finis Præfationis, ubi ita bibliopola: „ Socios vero huic operi imprimendo adſcivi bibliopo„las Hagienſes, ut tanto magis ab omni injuria, ſi quis (quod ne„que ſpero, neque credo) afferre cogitet, univerſos tutos conjuncta præſtet opera. „ Hæc ille. Quam injuriam homo loquatur, nos quidem ignoramus: niſi innuit aliam editionem horum Poetarum, a Celeberrimo Burmanno adornandam, quod alibi jam nunciavimus. Sed hoc durum eſſet injuriam dicere; durum etiam, ſi quis ob lucrum bibliopolæ eruditos Heinſii & Burmanni annotationibus privare vellet; fortaſſe & Joſ. Scaligeri. Sane nos haud ita pridem in Schedis Lindenbrogianis ἀπόγραφον Scaligeri in hos Poetas emendationum, (quæ quamquam non omnes æque probæ ſint, oſtendunt tamen, quibus locis hæſitaverit vir magnus) reperimus: & exemplar earum haud dubie Celeb. Burmannus in manibus habebit. His, inquam, eruditi carere debent, ſi injuria eſt, bene mereri de litteris. Apage hanc tyrannidem! in

In manus etiam noſtras pervenit unica plagula, ſic inſcripta: *Prodromus animadverſionum in novam editionem Poetarum rei Venaticæ ſub auſpiciis Viri Clariſſimi proditam*, quo in ſcripto oſtenditur, quinque in uno vocabulo peccata admiſiſſe eos, qui curam hujus editionis habuerunt, unum ſenſui communi & uſui venatorum contrarium, duo in leges carminis & metri incurrentia, reliqua vero duo Grammaticæ canonas temerantia, dum in Gratii Cyneget. v. 55, ita emendarunt:

Illa vel ad flatus Phœnices *oppande ſerena*,

Vulgo legebatur, & vere:

Illa vel ad flatus Helices *oppande ſerena*.

Sed ab his abſtinere licebit. Notæ integræ virorum doctorum alias jam vulgatæ ſunt, quare de iis verboſi eſſe non debemus. Solæ *Brucei* & *Kempferi* nunc primum prodeunt. Illæ breves ſunt & a tirone, ut bibliopola memorat, confectæ; at Kempferianæ tanto longiores, ita ut minoribus litteris impreſſæ, in ſolas III Eclogas Calpurnii conſcriptæ, viginti tamen amplius plagulas impleant. Qui potuit auctor, inquis? Quidlibet de quolibet dicendo & notiſſima quæque corradendo: quod in tanta litterarum luce nemini non moleſtum erit; ſaltem in tali Calpurnio ne ſuperiore quidem ſeculo ferendum fuiſſet. Quare ſatis de hoc libro dictum exiſtimantes, Specimen Emendationum Scaligeri hac occaſione addimus. Is itaque in Gratii Cyneget v.14 legit:

Tu trepidam bello vitam, Diana, ferino
Quæ *primam quærebat opem, dignata repertis*
Protegere auxiliis.

Edd. vulgatæ omnes: Qua *primam quærebat opem*. V.16 Scaliger:

Adſcivere tuo comites ſub nomine, Diva,
Centum omnes nemorum, centum de fontibus, omnes
Najadas

Vulgo: *Diva & Najades*. V.22 Scaliger:

Contra mille feras, & non ſine crimine—

Vulgo: *carmine*. V.25 Scaliger:

Prima jubent tenui naſcentia *jungere filo*
Lina, *& quadruplici tormento adſtringere* limbos.

Vul-

Vulgo: *naſcentem i.ſ. Limbum*, & interpretes vehementer laborant. V. 43 Scaliger:

— — — — — *lino*
Velatur ſonipes laſcivi *turba* canopi.

Vulgo: *aſtivi Canopi;* Barthius ex vet. editione citavit; *Ægypti Canopi;* Salmaſius corrigebat: *feſtivi Canopi.* V. 53 Scaliger:

— — — *ergo ſeu preſſa flumina valle*
Intrat *opus*, craſſæ*que malum fecere paludes.*

Vulgo: *Inter opus, cauſſaque.* Sed ſatis de Gratio. In Nemeſiani Cyneget. V. 13 legit Scaliger:

Obvia Calliope, facias *inſiſtere prato*
Complacito.

Vulgo: *facies.* Sed *facias* etiam Vlitio in mentem venit. V. 43 *incendia Glauces* Scaliger agnoſcit, plane ut Pithœus & interpretes. V. 44: *Non* crinem *Niſi;* Pithœus & aliæ edd. *crimen Niſi.* V. 114 Scaliger:

Huic parilem ſubmitte marem, ſint omnia magna.

Vulgo: *Sic omnia magnum*, quod fortaſſe Barthius optime expoſuit. V. 151 Scaliger:

— — *dabit mater partus* examen honeſti,

quomodo & Barthius ex veterrima ſua editione. Vulgo: *partus examine honeſtos*: Et ſequenti v. 102 malebat Scaliger:

Exitio *natos ſervans, trepidoque periclo*

cum in Pariſienſi editione reperiſſet: *Indicio ſervans.* Vulgo: *Judicio* eleganter.

V. 170 refingit Scaliger:

Infirmi*que pedes* nutantia *crura* reponunt,

cum Pithœus contra metri leges edidiſſet:

Infirmosque pedes & crura nutantia *ponunt.*

Bene Barthius: *crura & nutantia*; alii: *& crura natantia.* Sed guſtum dare voluimus. Exſtat etiam in Cygnea bibliotheca Editio horum Venaticorum & Bucolicorum, manu ipſius Barthii paſſim ornata, quam tamen chartæ vitio non ſemper juſte aſſequi licet. Inde Barthii notæ multum auctiores edi poſſent.

M. TUL-

M. TULLII CICERONIS DE LEGIBUS Libri tres. Recenſuit, ac P. VICTORII, P. MANUCII, J. CAMERARII, D. LAMBINI & F. URSINI notis ſuas adjecit J. DAVISIUS Coll. Regin. Cantabr. Præſes. Accedit HAD. TURNEBI Commentarius.

Cantabrigiæ, typis Academicis, ſumt. Corn. Crownfield, 1727, 8. Alph. 1 pl. 4.

MAgna cum voluptate in manus ſumſimus egregiam hanc Ciceronis de Legibus editionem, cum propter argumentum, quod diſſertiſſimus Romuli nepotum tractat, tum propter Celeb. *Daviſii* cognitam ſpectatamque eruditionem. Gratulamur etiam orbi erudito, ad hos libros curam doctiſſimi Editoris ſeſe extendiſſe, eoque magis, quod nunc ſperare incipiamus, fore, ut Libros *Tullii* Oratorios idem ingenium perpoliat atque emaculet. De nitore chartæ ceterisque commodis hujus editionis diſſerere ſupervacaneum eſt, & de ipſo inſtituto & modo annotationum paucis defungere poſſumus, ſi dicamus, ſibi & hic ſimilem eſſe Celeb. *Daviſium*. Adhibuit ſeptem codices manu exaratos, ad quorum fidem hanc *Tullianorum* Operum partem recenſeret: in his veterrimus eſt Pariſienſis ex Jeſuitarum bibliotheca, cujus varias lectiones accepit a doctiſſimo Jo. Walckero. Proximus illi eſt Codex Regis Britanniarum bibliothecæ Jacobeæ, ætatem quadringentorum annorum præ ſe ferens: ejus uſum conceſſit vir ſummus Rich. Bentlejus. Duos communicavit Nob. Eduardus Harlejus, unum Cl. Rich. Meadus, ſed hi recentiores ſunt: id quod etiam de Collegii *Balliolenſis* apud Oxonienſes MSpto, nec non de excerptis *Elienſ.* dicendum eſt. Præterea haud neglexit, quæ olim Gruterus ex Palatinis, alii ex aliis codicibus annotarunt, eaque vel ad confirmandam ſuorum librorum lectionem produxit, vel aliis de cauſis examinavit. Ubi ab libris parum auxilii ſperandum erat, ut ſunt multa in his libris corruptiſſima, ſagaci, quantum potuit, conjectura, aptaque divinatione uſus eſt. Ita factum, ut multis nunc locis hos Ciceronis libros emendatiores habeamus. Sic Lib. I cap. VII antehac vulgabatur nullo ſenſu: *Quibus autem hæc*

Digitized by Google

ſunt inter eos communia, & civitatis ejusdem habendi ſunt. Si vero iisdem imperiis & poteſtatibus parent: multo etiam magis parent huic cœleſti deſcriptioni. At Celeb. *Daviſius* librorum vet. ductu repoſuit: *Si vero iisdem imperiis & poteſtatibus parent ii, multo magis. Parent autem huic* cet. optime profecto. Lib. III cap. XIII ex duobus MSS. & pluribus impreſſis nunc legitur: *Vir magnus & nobis omnibus amicus L. Lucullus* ferebatur quam *commodiſſime* reſpondiſſe, *cum eſſet objecta magnificentia villæ Tuſculanæ,* cet. Alii minus eleganter dederunt: *L. Lucullus* efferebatur quaſi *commodiſſime* reſpondiſſet, *cum eſſet objecta* cet. Ex ſola conjectura emendavit Lib. I cap. II: *Fannii autem* ætati *conjunctus Antipater,* vulgata erat: *Fannii autem* ætate *conjunctus;* in Turnebi editione: Fannio *autem ætate conjunctus.* Item Lib. II, cap. IV: *ne, cum referenda ſint ad eam nobis omnia,* labamur *interdum* errore, *ignoremusque vim* ſermonis *ejus,* reliqua, ubi & dictionem *labi errore* illuſtrat. Vulgo dabant: *labamur interdum errore* ſermonis, *ignoremusque vim* ſermonis *ejus,* ταυτολόγως. Ad quod genus corruptionis nos obiter ea etiam referimus Lib. I cap. VII: *Inter quos porro eſt communio legis,* inter eos *communio juris eſt. Quibus autem hæc ſunt,* inter eos *communia, & civitatis ejusdem habendi ſunt.* Nempe poſteriore loco τὰ *inter eos* vacant, & ex ſuperiore verſu repetita ſunt per incuriam librariorum, ſcribendumque: *Quibus autem hæc ſunt communia, & civitatis ejusdem habendi ſunt.* Celeb. *Daviſius* putabat, ſcriptum forte fuiſſe: *Quibus autem hæc ſunt* inter ſe *communia.* Sic Lib. II cap. XXIV, conjectura ex verborum nexu partim, partim ex MSptis capta, repoſuit: *Honoratorum virorum laudes in concione* memorent, *easque etiam cantu ad tibicinem proſequantur,* cum vulgo legeretur: *laudes in concione memorentur.* Sed hac libertate, qua conjecturas in contextum recipimus, nunquam uſus eſt præſtantiſſimus *Daviſius,* niſi ubi certæ claræ emendationes eſſe videbantur. Multas ſane pereruditas paſſim in notis tantum propoſitas deprehendimus. Sic Lib. I cap. II pro his: *cujus loquacitas habet aliquid argutiarum . . . . in orationibus autem* multus & ineptus ad *ſummam impudentiam,* haud invita Minerva ſubſtituit: *in oratio-*

tionibus autem multas ineptias ac *ſummam impudentiam:* ea certe, *multas ineptias*, in MSS. etiam reperiuntur. Ejusdem Libri cap. III malebat: *neque enim* occupato *opera, neque impedito animo*, Editiones & MSS. habent: *occupata opera.* Lib. I cap. XVII loco hiulco & manifeſte corrupto, qui in vulgatis hoc modo circumfertur: *Nos ingenia juvenum non item ad ingenia natura virtutes & vitia, quæ exſiſtunt ab ingeniis judicabuntur? An ea non aliter? honeſta & turpia non ad naturam referri neceſſe erit?* ita legendum cenſet: *Nos ingenia juvenum* confitemur *ingenita natura. Virtutes & vitia, quæ exſiſtunt ab ingeniis, non ad naturam referri neceſſe erit?* reliqua ex annotatione marginali nata eſſe exiſtimat. Illi etiam, qui ab Editore veterum autorum non tam emendationes, quam illuſtrationes hiſtoriæ veterumque ſententiarum exſpectant, a *Daviſio* abunde ſibi ſatisfactum invenient. Quid? quod ne illa quidem ex Ræeardo, Gravina, Briſſonio, Cujacio aliisque illuſtrare omiſit, quæ proprie ad antiquiſſimam Romanorum Jurisprudentiam faciunt. Utiliſſime etiam integrum Adr. Turnebi in hos libros Commentarium ex optima Guil. Morellii (nam Commeliniana primam, eamque longe jejuniorem, expreſſit) editione ſubjunxit, eumque, appoſitis Librorum & Capitum numeris, cum antea nudi tantummodo autores citarentur, legentium commodo adaptavit. Ita ſane in omnem partem de autore ſuo bene promeritus eſt Celeb. *Daviſius*, cujus candori & modeſtiæ æqui lectores facile donabunt, ſi quas conjecturas liberiores & audaciores ab eo prolatas videbunt. Nos certe eam rationem, quam ſine notarum attulit, veram agnoſcimus, & hoc unicum lectorem noſtrum præterea docemus, Celeb. *Daviſium* exiſtimare, a Cicerone non tres, ſed octo libros de Legibus eſſe conſcriptos. Sententiæ hujus rationes in Præfatione propoſuit, ubi legi poſſunt.

RECENSIO COLLECTIONIS SCRIPTORUM rerum Germ. & Saxon. MENCKENIANÆ continuata.

Vid. Acta Erud. Menſis Julii p. 321 ſequ.

SEquitur XX *G. Arnoldi vita Mauritii Ducis Saxoniæ S. R. I. Septemviri.* Librum eundem ex verſione Germanica *Dav.*

 Schir-

Schirmeri, Bibliothecarii Elect. Saxon. Johannis Georgii II juſſu adornata, ſæpe olim transſcriptum, ac ab *Imman. Webero* editum Gieſſæ A. 1719, 8 novimus. Verum corrupto admodum exemplo uſus erat Weberus, quod docuit *Cl. Schmauſſius*, in *Hallenſium vermiſchten Bibliothec P. 15 p. 206*, adhibito Codice MSCto Thomaſiano. Pauciſſimi quoque vitam Arnoldianam, authentico idiomate Latino exaratam, viderant. Eandem igitur Vir Ill. *Mich. Henr. Gribnerus*, Aulæ ſimul & Academiæ noſtræ inſigne decus, e ſcriniis ſuis protractam, liberaliſſime communicavit, & quo collectioni huic inſerretur, Autor extitit. Conſuluit tamen & Noſter verſionem vernaculam, tum eam, quam ipſe ſervabat, MSC. & cum IV Codicibus collatam, tum Weberianam, unde notas addendi occaſio eſt ſubnata. Scripta eſt hæc vita Latino ſermone puro & luculento, cum delectu rerum exquiſito, nec judicio minori. Quis fuerit Autor, abunde docet epitaphium in fine
p. 1255. additum, patetque ibidem e diſtichis Joach. Camerarii ad filium Arnoldi, Joh. Georgium, eum poſthumum hoc opus prelo paraſſe, quod tamen, aſperam forte fortunam expertum, adhuc delituit. Hanc vitam excipiunt XXI *Orationes X funebres, quarum*
1257. *una, cum funus Electoris Mauritii per urbem Lipſiam duceretur, cetera anniverſaria memoria diebus habita ſunt, compoſita a Joach. Camerario*, quæ apud nos A. 1719, 8. impreſſæ, ab *Ill. Gribnero* communicatæ, dignæ videbantur, quæ tum ob res non omnibus notas, tum ob vim dicendi incomparabilem heic legerentur. Vix enim credas fieri poſſe, ut idem argumentum idem Autor toties eo ingenii perſpicaciſſimi acumine, ea ſermonis ubertate in cathedram adducere poſſit, ut nulla oratio alteri ſimilis videatur, & ne formula quidem ulla in omnibus bis adhibita deprehendatur. XXII *Epiſtola arcana 33, ab Henrico II, R. Gall. ad mini-*
1391. *ſtros ſuos & amicos in Germania, & ab his ad Regem A. 1549 & 1553 ſcripta, de fœdere cum Mauritio Electore Saxonia, hujusque morte & iis, qua poſtea in Germania tentavit Albertus Brand.* Deſcripſit eas maximam partem ex autographis Bibliothecæ Reg. Pariſ. *Joh. Guil. Janus*, νῦν ἐν ἁγίοις; quibus tres per modum appendicis ex eadem Biblioth. acceſſere. Priores quatuor, ad A. 1549, reliquæ omnes ad 1553 ſpectantes, Germaniæ noſtræ res con-

concernunt. Elucet inde, quantæ exiſtimationis apud Gallos fuerit Mauritius noſter, cujus ingenium & characterem epiſtolæ hæ egregie depingunt, multa inſuper hactenus parum nota continentes.

XXIII *Excerpta Saxonica, Miſnica & Thuringica ex Monachi Pirnenſis, vero nomine Joh. Lindneri, ſeu Tiliani, onomaſtico autographo.* Debentur illa ampliſſimo Senatui Lipſienſi, qui ex inſtructiſſima Bibliotheca ſua Codicem hunc promi in publica commoda, & quæ ad noſtras res pertinent, inde excerpi annuit. *Godf. Chriſt. Gœzius*, Prætor quondam & Bibliothecarius, in programmate, quo Bibliothecam hanc aperiendam A. 1711 indixit, p. 30 ſeqq. de hoc Codice memorat, eſſe illum difficillimæ lecturæ, ſecundum Alphabeti ſeriem A. 1529 (ſeu potius 1530, uti ex mentione virorum ibi memoratorum conſtat) contextum, ac Ser. Principi Georgio Sax. Duci inſcriptum; Codicem eſſe chartaceum, qui autographus Autoris æſtimetur; Fabricium *Matthæo Sarterio*, Petrum Albinum Chron. Miſn. p. 344 *Jo. Lindnero* eum tribuere; conſentire tamen eos, Monachum fuiſſe Dominicanæ familiæ, Pirnæ commorantis, valde induſtrium, qui e plurimis Chronicis, Commentariis aliisque tam noſtrarum, quam exterarum regionum, monumentis litterariis, Regum, Principum & perſonarum illuſtrium vitas & res geſtas, regnorum item, provinciarum, urbium, cœnobiorum, origines ac vices miro labore, ſed impari judicio conſignaverit; utrumque etiam multa in hac farragine ab aliis non memorata vel prætermiſſa ſibi in concinnandis operibus ſuis ingentem præbuiſſe uſum, haud diſſimulare; apographa hujus libri olim extitiſſe in bibliotheca Electorali Dresdenſi, Paulina, & Senatoria Zwiccavienſi, incertum quo fata nunc deſiderata; Codicem vero hunc in bello tricennali, cum Pirna ab hoſtibus diriperetur, interitum vix effugiſſe. Laudant Autorem *Laur. Wilhelmus in Deſcript. Zwickav. p. 55, Zeilerus P. II de Hiſtoricis p. 55, Tentzel. in Bibl. cur. ad A. 1704 p. 1105.* De nomine Autoris Albini placuit ſententia, qui Lindnerum, vel Latino idiomate *Tilianum* (ita in titulo heic præfixo loco *Tillani* legendum) vocavit, cum contra Fabricius opinetur, *Sanctorium* opus primum collegiſſe, Lindnerum in epitomen redegiſſe. Licet autem non ubique uſus ſit judicio limato, & in Lutherum ejusque ſocios ſubinde ita de- p. 1447.

 bacche-

bacchetur, ut vix poſſit ab ipſis cordatis Pontificiis ſine ſtomacho legi, fuit tamen magno emolumento in rebus patriæ Scriptoribus ſequentibus, ita ut ipſe Fabricius, teſte Albino *l. c. vocabularium ſuum ex quo* vocare conſueverit. Igitur ne locorum, virorumque aut fœminarum illuſtrium nomina miſcerentur, binos heic indices ſecundum Alphabeti ordinem cernes, horum alterum, alterum illorum, appendice ſingulis addita, tum hominum extra Saxoniam viventium, tum urbium extra illam ſitarum, quæ dum memorat, ſubinde Autor inſerit quædam ad Hiſtoriam noſtram ſpectantia, alieno ſæpe loco res obſervatu dignas afferens.

p. 1633. XXIV *Monachi Iſenacenſis*, vulgo *Joh. Rohte*, *Chronicon Thuringiæ vernaculum.* Codex hujus Chronici immanis fere molis, e Ducali Saxo Weiſſenfelſenſi Bibliotheca pridem Noſtro communicatus, & manu Viri cujusdam Cl. hiſtoriæque patriæ cupidiſſimi in hos uſus deſcriptus eſt, omiſſis vulgaribus atque externis, quæ ad Thuringiam non ſpectabant. Erat folio maximo, æquans ulnam craſſitie, in papyro membranam æmulante, literis non uncialibus, ſed ita longis ſcriptus, ut ad digiti articulum accederent, quem diu Weiſſenfelſenſes contempſerant, quod in veteri Catalogo titulus ejus legeretur *alte Päbſtliche Legenden*, quamvis verus titulus in hoc Codice ſub finem ante Indicem legatur. Extant vero & alii Codices hujus Chronici ſatis vetuſti, ut Vinarienſis, qui ex cœnobio Kaltenbrunnenſi in manus Fabricii, & hinc in bibliothecam Vinarienſem perlatus, unde eum impetravit Cl. Collector, raro tamen illo uſus, cum variorum manibus minus accurate, omiſſis plerumque punctis, deſcriptus, & vetuſtiores formulæ ſubinde ad recentiorem loquendi modum detortæ in eo obſerventur. Gothæ quoque in Biblioth. Ducali idem Chronicon aſſervatur, notus ſub titulo *Veteris Chronici MS. in Bibliotheca Gothana*, ſeu *Chronici Germanici Bibl. Ducalis Goth.*; ubi aliud quoque extat MS. in 4to brevius de Landgraviis Chronicon, a *Tentzelio in Supplem. Goth.* ſæpe laudatum, ſed ex majori illo magnam partem excerptum, imo, quod Tentzelio nondum conſtabat, a Matth. Maler Erfurti 1522, 4 editum, ſub tit. *Chronica, wie die Landgraven von Doringen ſich erſt erhuben und uffkommen ſind, auch wie das Land an Herzogen Friedrichen und Herzogen Wilhelmen*

von

Digitized by Google

von Sachſen geerbt. Variis modis Chronicon noſtrum, *Thuringicum* nempe, *Iſenacenſe, Erfurtenſe, Lauterbrunnenſe*, it. *Joh. Rohtii* Chronicon, vocatur ab Autoribus, ut Fabricio, Albino, Caſp. Sagittario, G. Mich. Pfefferkorn, Franc. Paullini in præfatione ad Annales Iſenacenſes, ex qua patet, Autorem fuiſſe *Joh. Rothium*, Lucemburgenſem, Sacerdotem & ſcribam Iſenacenſem, & Canonicum B. Mariæ Virg. qui Wilhelmi Ducis, Friderici Bellicoſi filii, tempore vixerit, ejusque primæ uxori Annæ, cujus Capellanus fuerat, illud inſcripſerit. Præter memoratos ad illud provocant Carion, Melanchthon, Peucerus, Centuriatores Magd. Brotuffius, Jac. Weberus, Spangenberg, Dreſſerus, Peckenſtein, Jo. Mich. Koch in Deſcript. arcis Wartburg. Paulus Jovius, alias Göze, in Chronico MSC. uti patet ex *Tentzelii Bibl. Cur. ad A. 1704*, tum & Meliſſantes ſeu Jo. Godofr. Gregorii in Tr. *von Bergſchlöſſern*, nemo tamen frequentius Cel. *Tentzelio in Supplem. II Hiſt. Goth.* licet in eo fallatur, quod apographum Junckerianum pro eodem venditet cum noſtro. Illud enim apographum alterius eſt Autoris, Rohtium ſubinde deſcribentis, nempe Adami Urſini, Mühlbergenſis, qui Chronicon Thuringicum vernaculum, ad A. 1500 deductum, A. 1547 compoſuit, paſſim in MSC. obvium, cujus etiam *Appendix* in Bibliotheca Francofurtana ad Mœnum extat. Sperare autem nos jubet Cl. Editor, ut hoc etiam aliquando, ſaltim ab A. 1433 aut 1440, ad quem noſtrum Chronicon pertingit, in lucem protrahat. Ceterum comparet heic dedicatio carminica ad Annam Thuringiæ Landgraviam, initio quidem vel unica linea mutila. Videntur autem quædam literæ initiales, ex mente Autoris, a ceteris ſingulari typo diſtinguendæ; quod ſi enim ſingulorum verſuum (quatuor vero lineæ verſum complent) literas initiales, incipiendo a linea octava, accurate componas; facile elicies: *Frowen Annen Lantgrafinnen zcu Doringen.* Hunc excipiunt XXV *de S. Bennone Ep. Miſnenſi ſcripta varia, imprimis Hieronymi Emſeri vita S. Bennonis.* In paucorum erat manibus Vita S. Bennonis, ab *Emſero* Lipſiæ 1512 paucis plagulis edita, & a Collectoribus *Actor. Sanct. T. 3 M. Jun.* inſerta, unde locus illi concedendus hic videbatur, tum quod Autor in Præf. erudite agit de origine, ſitu, ceremoniis, eccleſiæ ac civitatis Miſnenſis, tum p. 1634

quod

quod ea, quæ in ipſa vita continentur, ad hiſtoriam ſacram Miſniæ apprime ſpectant, ut taceamus, res Germanicas, quales fuere Gregorio VII Pont. cui fere unus e Germaniæ Epiſcopis Benno adverſus Henricum IV adhæſit, inde lumen accipere. Equidem Ill. *Seckendorffius in Hiſt. Luther. L. I p. 286* de eo ſcribit, *velle ſe, ut a pluribus legerentur inſulſi & ſuperſtitioſiſſimi literatoris, quem Luthero velut Achillem opponit Maimburgius, ineptiæ;* quibus tamen verbis Theologica tantum reſpicit, in quibus ſuo tempore Luthero acriter contradixerat Emſerus. Nam poſtquam idem hoc libro futuræ Bennonis canoniſationi velut præluſiſſet, demumque A. 1523 Johannes XII Epiſc. Miſnenſis, e Schleuniziorum gente, ab Hadriano VI Pont. ut ea ſequenti anno publice celebraretur, impetraſſet, Lutherus id ſibi datum putabat, ut rudem plebem ab hac ſuperſtitione avocaret, edito libello vernaculo paulo ante ſolennia illa A. 1524, hoc tit: *Wider den neuen Abgott und alten Teufel, der zu Meiſſen ſoll erhaben werden*, cui eodem anno reſpondit Emſerus, ſub tit. *Antwort auf das läſterliche Buch wider Biſchoff Benno zu Meiſſen und Erben der Heiligen jüngſt ausgegangen.* Sed uti controverſiis Theologicis minime immiſceri cupit Noſter, ita religioni haud duxit, Emſeri vitam Bennonianam integram cum notis *Godofredi Henſchenii & Dan. Papebrochii*, ut & reliqua ſcripta, quæ ad miracula & canoniſationem Bennonis pertinent, ex Actis Sanctorum huc tranſcribere, paginis etiam editionis Antwerp. ad marginem citatis. Dedit quoque ex iisdem iconem ipſius Bennonis, tres vero figuras majores in *Actis SS. p. 204* additas; nempe 1) Sacellum Bennonis, Monachii, 2) arcam oſſium, 3) mitram, caſulam & pedum ejus, ne libri hujus pretium augeretur nimium, conſulto omiſit. Equidem mollienda fuiſſent durius in Lutherum dicta, nihil tamen mutatum, ne corruptum eſſe Emſerum, queri poſſet quispiam, plane tamen omiſſa eſt notula illa *p. 193 Tomi III M. Jun.* ab iſtis Collectoribus ſubjecta, ubi ad verba textus: *Epiſcopus Numburgenſis*, ſe nullum in tota Germania, & ne alibi quidem agnoſcere Epiſcopatum Numburg. fatentur; ne mirentur Lectores, iſta viris in re Eccleſiaſtica tam verſatis excidere potuiſſe. A Sancto ad Sanctam fit progreſſus, XXVI

p. 1987. *Variæ lectiones & ſupplementa ad Theodorici de Thuringia ſeu*

de

Digitized by Google

de Apoldia vitam S. Eliſabethæ. Etſi Theodorici Thuringi, de Apoldia cognominati, ordinis Prædicatorum, de vita S. Eliſabethæ, Andreæ Regis Hungariæ filiæ & Ludovici IV ſeu Pii Landgravii Thuringiæ & Haſſiæ uxoris, natæ 1207 & A. 1231 Marpurgi, quo marito mortuo ſe receperat, denatæ, ac A. 1236 in Beatarum numerum relatæ, libros VIII jam pridem Caniſius, ac nuper *Jacob. Baſnagius* cum notis in *Lectionum Antiqu. Caniſ. T. 4 p. 113* ediderint, mereri tamen videbantur variæ lectiones & ſupplementa haud exigua, in duobus Codicibus membranaceis in Bibl. Paulinam noſtram ex Monaſterio Vetero-Cellenſi delatis, ut heic producerentur. Baſnagius, Voſſium forte ſecutus, vocat eum Theodoricum Thuringum de Apoldia cognominatum, putatque, eum circiter A. 1229 natum, decimo octavo ætatis anno cœnobium ingreſſum, cum jam ſenectutem attigiſſet, ſexagenarium, A. 1289 vitam S. Eliſabethæ ex ſcriptis Magiſtri Conradi de Marpurg, qui ejus Concionator vocatur in *Theodorici L. III c. 9*, libello item *de dictis quatuor ancillarum S. Eliſabethæ*, antehac nondum edito, aliisque monumentis concinnaſſe; neſcit tamen, quo in Monaſterio vixerit, cum nec ipſe Autor, nec quisquam alius id indicaverit. Cum autem in noſtris Codicibus Autor Monachos Reinhartiborn. fratres nominet, & de Monaſterio Reinhartiborn. multa habeat paſſim ſingularia, apud Caniſium & Baſnagium non extantia, de calamitatibus etiam hujus cœnobii non ſemel conqueratur; non injuria forte eum dixeris ſacerdotem Reinhartibornenſem. XXVII publico uſui nunc primum ſiſtitur *Libellus de dictis quatuor ancillarum S. Eliſabethæ, ſive examen miraculorum ejus;* qui dignus omnino viſus, qui ex membrana antiquiſſima Bibl. Paulinæ, olim Vetero-Cellenſis, lucem aſpiceret. p. 2007.
An ab ipſis ancillis ſcriptus, quod vult *Baſnagius l. c. p. 115*, dubium videtur, cum enim ſolennia canoniſationis & teſtimonia ancillarum heic conjungantur, vernaculo primum ſermone expoſita, ut veriſimile, Anonymus hæc collegiſſe, paulo poſt canoniſationem, & ſtylo Latino, quamvis ſimplici, conſcripſiſſe videtur. XXVIII *Autor Rhythmicus de vita S. Eliſabethæ Landgraviæ Thuringiæ.* Producuntur hi rhythmi Germanici e Bibl. *Saxo-Gothana*, licet in titulo *Vinarienſis* per errorem fiat mentio; 2033.

etſi vero Tentzelius eos ultra ſeculi XV ætatem non aſcendere ju-
dicet in *Suppl. Hiſt. Goth. II p. 536*, imo vix ob ſermonis puritatem
ſint efferendi ultra ſeculum XVI, ipſum tamen poema longe vi-
detur antiquius, atque adeo ipſis S. Eliſabethæ temporibus, Sec.
XIII, propius, nova quidem veſte ſub finem ſeculi XVI fuiſſe indu-
tum, & ad caſtiorem Germani ſermonis rationem reductum.
a §. 3 ad 6. Prolixe heic deſcribitur, quemadmodum ſex Phonaſci in aulam
Hermanni Landgravii venerint Wartburgum, quorum unus,
Klingſör, in ipſa die nativitatis Eliſabethæ, natam hac die Hunga-
riæ Regi filiam, olim ſanctiſſimam, & Ludovici, Hermanni filii,
ſponſam futuram, gaudentibus, qui aderant, omnibus, vaticinatus
eſſe dicitur, quæ cum aliis ejusdem commatis memoravit & *Joh.*
a fol. 1697 *Rohtius in Chronico Thuringico*; & licet hujus quoque operis
ad 1700. partem non minimam occupent miracula, multa tamen inſunt
hiſtoriam Thuringiæ juvantia, quæ non fabulatorem, ſed Hiſto-
p. 2003. ricum egiſſe Autorem, perſuadent. XXIX *Peregrinatio ſeu Paſſa-
gium Alberti Ducis Saxoniæ ad terram ſanctam.* Sterile nonnul-
lis videbitur hoc opuſculum, cum tamen ipſa brevitate ſe com-
mendaret, eſſetque a R. P. *Bernhardo Pez* ideo transmiſſum, ut
locum in hac collectione conſequeretur, omittendum id minime
duxit Noſter. Deſcripſerat illud e Cartuſiæ Gemnicenſis in Au-
ſtria Codice Vir in colligendis veterum monumentis ſtudioſus, R.
P. *Leopoldus Wydemann*, cujus elogium dedit Cel. *Pezius Diſſ.*
a 13. *Iſag. T. I Theſauri Noviſſ. anecdot.* XXX *Joh. Rathhalter de
meritis Alberti D. Sax. locum tenentis Generalis per Brabanti-
am, in domum Burgundicam.* Libellus hic vernacula compoſitus
A. 1488 ab ipſius Ducis Alberti primum, poſt Maximiliani Impe-
ratoris in Friſia Miniſtro, Conſiliario & ærario præfecto, qui ad
Noſtrum, cum inſcriptione: *ex Archivo-Saxonico*, dudum perve-
nit, exiguus quidem, plura tamen continet lectu digna. Impri-
mis teſtatur de Alberti fide egregia in Cæſarem, a qua dimoveri
nullo pacto potuit, omnes facultates impendens, ut Friſia & Bra-
bantia ad obſequium Cæſaris filiique Philippi reducerentur, pu-
blice teſtatus: *præſtare, ut omnes Principes Saxoniæ, quam ut*
2121. *unus Rex Romanorum panem emendicaret.* Fidem autoris fir-
mat, quod rebus omnibus ab Alberto in Belgio geſtis usque ad ejus

mortem interfuerit. XXXI *Georg. Spalatini Diſſ. Geneal. Hiſtorica de Alberti D. Sax. liberis*. Et hæc Spalatini Diſſertatio, ut plures aliæ, partim hactenus vulgatæ, partim adhuc edendæ, e Bibliotheca *Saxo-Gothana* fuit communicata, quæ Latino idiomate, ut ſupra de hujus Aut. vitis aliquot Sax. Electorum factum, non donata, quod malint aliqui, omnia eo, quo ſcripta ſunt ab Autoribus, ſermone vulgata. Præterquam vero, quod Genealogiæ potiſſimum in hoc opere rationem habere voluit, ſimul etiam hiſtoriam percenſuit Autor, multaque ad privatam Principum vitam ſpectantia ſubinde annotavit, nec pauca ſub *Georgio* Principe & aliis ad religionem pertinentia protulit. Agmen claudunt XXII *Addenda ad Annales Vetero-Cellenſes*, de quibus jam ſupra nobis dictum eſt. Ceterum tertium ſeu ultimum Tomum, priores illos aut ſuperaturum, aut æquaturum certe Scriptorum ſelectu ac dignitate, propediem ſperare jubet Cel. Editor, cui perficiendo integram ſanitatis nuper affectæ reſtaurationem uſumque vitæ diuturnum ad ulteriora rei publicæ pariter ac literariæ commoda promovenda, publico nomine vovemus.

n. XIX.

Geſchichte der Teutſchen, biß zu Anfang der Fränckiſchen Monarchie.

h. e.

GESTA GERMANORUM, AD INITIA MONARCHIÆ FRANCICÆ; Autore D. JO. JACOBO MASCOVIO.

Lipſiæ, apud Jac. Schuſter, 1726, 4.

Alphab. 3.

Literis traditurus Conſ. Autor Geſta Germanorum, a primordiis inde gentis ad exſtinctam usque Carolingicam ſtirpem, hoc tomo ſubſiſtit in iis temporibus, quibus vergente Seculo V a Clodovæo in Galliis conditum eſt regnum Francorum. Repetuntur ab eo initia Hiſtoriæ, tam Germaniæ univerſim, quam origo, mores, habitationes, bella & migrationes ſingulorum ejus populorum. Solent hi populi vel ſanguine & origine æſtimari; vel

Digitized by Google

nexu & finibus Reipublicæ, quibus juncti circumſeptique fuerunt.
In prioris ſenſus latitudine Autori Germani veniunt, ductu Plinii
& Taciti, & ideo quæcunque gentes lingua, forma, religione, &
moribus originem Germanicam referunt, earum geſta recenſuit.
Inſequitur eas quoque, quæ mutatis ſedibus ex Germania exie-
runt, habetque rationem Regnorum ab iis foris conſtitutorum.
Non ultra vero retro progreſſus eſt, quam ad ea tempora, quibus
Germaniam jam inhabitabant Germani, prætergreſſus dubias con-
jecturas de eorum adventu. Præter perſpicuitatem & terſam ſer-
monis puritatem imprimis ordinem & certitudinem ſectatur. Ita-
que chronologiæ rationem ſollicite habet, & ſubjicit, cum expedi-
ta criſi, locos autorum ætate æqualium, numos etiam, inſcriptio-
nes, & alia monumenta, quæ ad confirmationem illuſtrationem-
que aliquid conferre poſſunt. Digna profecto Periodus Hiſtoriæ,
in qua diligentia poneretur, ea quippe complectens tempora, qui-
bus multa Europæ regna originem ſuam debent.

Libri numero decem ſunt. *Primus*, in quo incunabula gen-
tis, *deſcendit usque ad finem belli Cimbrici.* Deſcriptis antiquiſ-
ſimis Germaniæ finibus, deſignat Autor colonias, quas Tarquinii
Priſci ævo Ambigat, Celtharum Rex, propter hominum multitu-
dinem, & agri inopiam, trans Rhenum miſit, quæ duce Sigoveſo,
§.1—4. Regis ex ſorore filio, in Sylva Hercynia conſederunt. Oſtenditur
dein veriſimiliter, inter Gallos, qui capta Roma Capitolium ob-
ſedere, Germanos fuiſſe, cum iter ad Appenninos montes, quos
Galli tranſierunt, ſemi-Germanis gentibus obſeptum fuerit. A
M. Marcello circa A. V. DXXI cum Inſubribus Germanos victos
fuiſſe, fidem quibusdam faciunt Faſti Capitolini ad hunc annum;
4. verum ſuſpicatur Autor, nomini Germanorum, per hæc tempora
adhuc ignoto, Cenomanos, Inſubribus vicinos, ſubſtituendos eſſe.
5. 6. Recenſitis coloniis, quas Germani antiquiſſimis temporibus in
Gallias miſere, & expoſita origine nominis Germanorum, ad bel-
lum tranſit, quod CX circiter annis ante Chriſtum natum, Cim-
bri & Teutones, adſcitis in itinere Ambronibus & Tigurinis, con-
7—11. tra Romanos moverunt. Deſcribuntur fuſe viciſſitudines hujus
belli, donec omnibus Romæ trepidantibus in ea periculi magni-
tudine delectus eſt C. Marius, qui rem Romanam reſtitueret.

Ab

Digitized by Google

Ab eo Ambrones primum & Teutones ad Aquas Sextias, capto eorum Rege Teutobocho, dein Cimbri quoque in campis Raudiis §.11 ſeqq.
in Italia, ad internecionem deleti ſunt. Quæ dum ad finem usque libri perſequitur Autor, multa lectu digna inſpergit de patria Cimbrorum, eorum armis, mulieribus vatibus, tauro æneo, per quem fœdera pangentes jurare ſolebant, de arcu triumphali apud Arauſiones falſo pro monumento victoriæ adverſus Teutones habito, & Cimbrorum philoſophia de morte. Memorabile inter cetera quod ad §. 12 nota 7 obſervat, inventum ante C plus minus annos Sceleton pedum 25 cum ſemiſſe; idque pro oſſibus Teutobochi, Regis Teutonum, venditatum, excogitata mendaci epigraphe: *Teutobochus Rex;* donec Peireſcius a peritis tractari oſſa juſſerit, ubi elephantem pro rege habitum, deprehenſum ſit.

Liber II exponit *bella Germanorum cum Julio Cæſare.* Arioviſtus, Suevorum Rex, qui inſignem Galliarum partem occupaverat, ſuſpectus Cæſari ob potentiam, fruſtra habito colloquio, tandem cum multis gentibus Germanicis, quas auxilio adſciverat, prœlio ſuperatur. Atuatici, Cimbrorum in Gallia reliquiæ, quod 2-7.
cum Belgis contra Cæſarem conjuraſſent, ſub jugum miſſi. Uſi- 8.
petes & Tenchteri, gentes Germanicæ, a Suevis ſedibus ſuis pulſæ, cum in Galliam irrupiſſent, a Cæſare fuſi; eorum equitatum, qui prœlio non affuerat, quod Sicambri recepiſſent, Cæſar, indicto iis bello, Rhenum ponte trajicit. Sed miles Romanus, in terra ignota tum primum veſtigia figens, deluſus a Sicambris, in interiora Sylvarum fugientibus, unde venerat, revertit. Treviri, Ebu- 12-15.
rones, Nervii, Germanicæ originis Galli, infenſum dein Cæſarem habuere. Mixta iis ſigna Germanorum, quos ut edomaret Cæſar, Rhenum iterum ponte juncto tranſit; atque ideo Rhenus in triumpho, quem Cæſar de Galliis egit, viſus. Conſilium vero Cæſaris, quo, ſubjugatis Parthis, per Scythiam & Germaniam in Italiam regredi parabat, iis accenſendum videtur, quibus ſæpe, etiam ultra vires blandiri heroibus ambitio ſolet. Hoc loco, quoniam 15-31.
tum magis innoteſcere cœpere mores gentium Germanicarum, de habitu corporis, animi indole, variis adminiſtrandæ Reipublicæ formis, Deorum, heroum, vaticiniorum, lucuum religione, ſacrificiis, ſacerdotibus, re militari, legibus, judiciis, artibus, opificiis

Digitized by Google

ficiis & ſcientiis diſſerit Autor; eaque imprimis notat, quorum veſtigia & uſus hodie adhuc ſuperſunt.

Liber III pergit *ad devictum a Germanis Quintilium Varum.* In eo Ubii ab Agrippa trans Rhenum ducuntur. Suevi in Galliam irrumpentes a C. Carinate, Treviri a Nonio Gallo fundantur.
§. 1–3. duntur. Subjicitur diviſio Galliæ Belgicæ, quam tum Auguſtus ſuſcepit, in Belgicam & Germaniam, Germaniæ in primam & ſecundam, & deſignantur ſigillatim populi, qui in utraque habi-
5. tarunt. Pergit dein Autor ad bellum, quod Sigambri ſub Auguſto cum Romanis geſſerunt. Victus primum a Romanis Melo, Dux Sigambrorum, dein a Sigambris M. Lollius, legatus Cæſaris;
6–10. amiſſa legionis V aquila. Exponitur dein, qua ratione Nori-
10–11. cum, Rætia item & Vindelicia provinciis Romanis adjectæ ſint, & quæ diviſio, qui fines, & primaria eorum oppida fuerint. Inter hæc Sigambri, Uſipetes, Tenchteri, Rhenum rurſus trajiciunt. Miſſus Druſus, ut eos compeſceret, qui Cheruſcos & Cattos &c. quoque laceſſivit. Qua occaſione de foſſa Druſi, de origine oppidi Emdæ diſſerit, & de monumento Druſi apud Moguntiacum
13–18. diverſas ſcriptorum ſententias ſubducit Autor. In deditionem tandem a Tiberio accepti Sigambri, locatique fere trans Rhenum, in
18. quorum vacuas ſedes Tenchteri & Uſipetes conceſſerunt. Nobile dein regnum a Marcomannis, Duce Maraboduo in Bojehemum deductis, conditum, in quorum priores ſedes leviſſimus quisque vicinorum confluxere, quæ origo gentis forſitan & nominis Ale-
19–24. mannorum. Denique digna lectu deſcriptio cladis Varianæ, qua,
25 ſeqq. Arminio duce, effectum eſt, ut Imperium Romanum ripa Rheni terminaretur.

Liber IV porrigitur *ad finem belli Batavici, a Claudio Civili moti.* Inter præcipua, inimicitia capitalis Arminii cum ſocero Segeſte; Segeſtes, una cum filia Thusnelda, tum ex Arminio gravida, liberatus a Germanico; tota expeditionum Germanici
3–18. & Arminii, præliorumque ratio exponitur. Tum domeſticum bellum, quod Longobardi & Semnones, ab Arminio ad Maroboduum deficientes, inter utrumque concitavere. Maroboduus paulo poſt a Catualda, Gothonum Duce; Catualda a Vibilio pulſi; uterque ad Romanos confugere. Clariſſimorum Regum fata,
&

& Vannii Regnum, hac occaſione conditum, fuſius deſcripta apud autorem legi merentur. Inter hæc Arminius, liberator Germaniæ, expletis ſeptem & triginta annis vitæ, duodecim potentiæ, cum in ſuſpicionem affectati regni incidiſſet, ſuorum perfidia exſtinguitur. Ejus honori tamen Irminſulam, quam Carolus M. delevit, poſitam, veriſimile videtur Autori. Inclytum dein nomen Claudii Civilis, qui excitatis ad libertatem capeſſendam Batavis ſuis, auctus opibus Gallorum trans Rhenum, Germanorum cis Rhenum colentium, Veſpaſiano Imperium auſpicante, multis prœliis ſtrenue rem adverſus Romanos geſſit. Magna in eo bello autoritas Velledæ, mulieris vatis, & memorabilis imprimis pugna navalis in ore Moſæ a Civili cum Romanis commiſſa. Gratam adeo poſteris etiam Claudii Civilis memoriam obſervat Autor, ut Wilhelmum, principem Arauſion. illum fœderis Belgici auſpicem, ei comparare non dubitaverit Hugo Grotius in dedicatione Antiquitatum Belgicarum. Repræſentavit hoc bellum XII tabulis Otto Veenius, pictor; magna artis laude. Non minori illud cum voluptate ex vero hic deſcriptum legas.

§. 19, 20.

21.

40 ſqq.

Liber V inde *ad bella cum Probo geſta porrigitur*. Eminet inter reliqua bellum Marcomannicum. Conſpiraverant gentes omnes ab Illyrici inde limite: præcipui Marcomanni, Hermunduri, Quadi, Suevi, Sarmatæ. Pulſæ a vicinis gentes Germanicæ, dum receptum negantibus arma inferunt, tanti motus occaſio. Notius in omni Hiſtoria Marcomannicum hoc bellum, quam quod hic exponi mereatur. Geſta primaria columnæ inciſa: quam, poſt tot ſeculorum intercapedinem, Sixtus V, Pontifex Maximus, Romæ reſtituit; æri inciſam commentariis illuſtravit Jo. Petrus Bellorius. Sub Gordiano prima mentio Francorum, de quorum origine Autor Geographi Ravennatis ſententiam, primordia gentis ab Albi flumine repetentis, Leibnitiique conjecturas certis argumentis obſervationibusque ex Francorum progreſſu inſtruit. Sub Gordiano & ſucceſſoribus inter arma Burgundorum, Herulorum, Alemannorum graves imprimis Imperio Romano eſſe cœperunt Gothi, Aſiam, Græciam, Thraciam &c. miſerrime devaſtantes.

13-24.

31.

Liber VI ſubſiſtit *in deſcriptione bellorum, quæ Franci & Ale-*

Digitized by Google

§. 2. *Alemanni cum Juliano geſſerunt.* In eo & prima Saxonum mentio, quorum ortus & antiquas ſedes Autor explicat. Magna hic rerum varietas, cum miras Imperii Romani ſub Diocletiano & Conſtantino formas & viciſſitudines attingere oportuerit. Ita enim facilius jam intelliguntur turbatiſſimæ alias populorum Germanicorum res, modo his, modo illis Romanorum partibus implicitæ. Dum converſionem Conſtantini M. florentesque ab eo tempore in Belgica, utraque Germania, in Rhætia & Norico Chriſtianorum cœtus, memoriamque Materni, Colonienſis, & Agrœcii, Trevirenſis Epiſcopi, utriusque apud Conſtantinum gratioſi, recolit; origines Eccleſiæ Germanicæ repetit, quarum notitia valde prodeſt, cum rationes hierarchiæ, quæ in Germaniæ poſtea regno fuit, reddendæ ſunt.

Liber VII eos Germanicorum populorum *motus complectitur, qui* paulo poſt *magnæ*, quam vulgo vocant, *gentium migrationi anſam dederunt.* Agmen in eo ducunt bella, quæ Valentinianus adverſus Francos, Saxones, & Alemannos geſſit: Alemannico bello Burgundi immixti. Hos Autor in notis ad §. VIII Germanicæ origini, cognatoque Gothis & Vandalis ſanguini aſſerit, idque ipſum diſertis ætate æqualium ſcriptorum teſtimoniis comprobat. Tum ingens clades, quam ab Iſtro Romano Imperio ſub Valente intulerunt Gothi, ab Hunnis patria exturbati prolixe de-
19–30. ſcribitur. Inter hæc legi imprimis merentur, quæ de Gothorum ab Iſtro ultra Tanaim colentium finibus, deque Theruingis, ſive Thoringis, Greuthingis, aliisque Gothici nominis populis, deque Alanorum, & Hunnorum denique origine, ſedibus, inſtitutis plenius diſſeruntur. Utcunque deinde, ſub Theodoſio, Rhenus & Danubius Romanum limitem tuitus eſt. Ille Athanaricum, principem Theruingorum, qui inter occidentales Gothos clariſſimi erant, Conſtantinopoli recepit, atque una cum illo multa Gothorum millia, quorum pars paulo poſt Alarici ductu Illyricum & Italiam concuſſit. Idem Theodoſius Greuthingos trans Iſtrum repulit, quo loco illuſtrantur figuræ aliquot in columna cochleari conſpicuæ, in qua patris victorias Gothicas repræſentavit Arcadius, æmulatus columnam, quam vetus Roma M. Antonio dicatam mirabatur. Interea Rhenus ſub Maximo, Valentiniano II,

Eugenio

Digitized by Google

Eugenio aliquoties Alamannorum, Francorumque ſigna, modo hoſtilia modo amica vidit. In fine libri Autor Gothorum converſionem ad fidem Chriſtianam explicat. Hic Socratem, Sozomenum, Jornandem, atque alios, qui Arianæ eos Sectæ adſcribunt, cum Ambroſio, Hieronymo, & Chryſoſtomo, puritatem religionis in Gothis laudantibus, conciliat. Hic & de Epiſcopis Gothorum agit, præcipue de Ulphila, excogitatisque ab eo literis Gothicis, & verſione ſcripturæ ſacræ Gothica, ex qua deinde reliquos Germanos profeciſſe, teſtimonio Valafridi Strabonis probat. Agit quoque de Evangeliis Gothicis, quæ nec tamen integra ſuperſunt, & dialectum produnt Theotiſcæ cognatam, multa vocabula a Græcis, nonnulla etiam a finitimis Sarmatis trahentem. Denique & literarum Gothicarum diverſitatem a runis Borealium ibidem notat.

Libro VIII memorabilis periodus continetur, qua varia *regna in provinciis Romanis a migrantibus Gothis, Vandalis, Suevis, Alanis*, &c. condita ſunt, quæ omnia nuſpiam adhuc tam concinno ordine ſcripta leguntur. Incidit illa periodus in tempora, quibus morte Theodoſii labefactata fuit reſpublica. Statim enim Viſe-Gothi, Duce Alarico, de cujus patria & genere Autor in §. IV diſſerit, in Græciam irrumpunt: mox pace facta, Alaricus Præſes a Romanis Illyrici Orientalis conſtituitur. Franci Marcomere & Sunnone ducibus res novas moliuntur, tumque exciſa primum a Francis Auguſta Trevirorum, præfectura Galliarum Arelatum translata. Saxonibus, littora Britanniæ & Gal- §. 6.
liæ infeſtantibus, nequicquam oppoſitus limes Saxonicus, de cujus origine quæ olim Huetius in Originibus Cadomenſibus ſcri-
pſit hic curatius expenduntur. Tum enarratur ingens tumultus, 7.
quo Imperium Orientis, Gaina, Gothus, concuſſit. Alaricus,
dein Rex a ſuis creatus, Italiam petit, & bis a Stilicone vi- 8, 9.
ctus, Honorio fœdere adverſus Arcadium jungitur. Interea 10–14.
Rhadagiſus, Rex, ut quidam (nec enim conſtat) volunt, Gothorum, ut alii, Vandalorum, qui & memoriam ejus in Deo Rhadogaſt coluiſſe quibusdam dicuntur, cum ingenti adeſt exercitu, & jam in Tuſciæ confiniis conſtitutus, Romano-
rum ſanguinem Diis ſuis vovet. Romæ terror ingens: averſum 14.
periculum virtute Stiliconis, opem ferentibus Gothis & Hunnis

 qui-

quibusdam. Vandali poſtea, Alani, Burgundi, Suevi, forſitan re-
§.15, 16. liquiæ exercitus Rhadagaiſi in Gallias irrumpunt, ex quo tempo-
re initia magnæ gentium migrationis repeti ſolent. Alaricus Ita-
18–28. liam iterum ingreſſus, Romam ter obſidet, eamque tandem expu-
gnat. Quicquid deletæ Trojæ, Carthagini & Numantiæ acerbum
& luctuoſum contigit, illud tum Romam expertam, quosdam exi-
ſtimare, animadvertit Autor, inter quos *Jac. Benignus Boſuetus*,
exſtinctam Babelem in Apocalypſi de hac Romæ expugnatione
28. intelligendam eſſe, contendiſſe deprehenditur. Verum oſtendit
Autor, mitiorem Alarici indolem fuiſſe, quam cujus memoria
infamia urbis everſæ notari debeat. Peperciſſe recte ſentientium
templis pietatem Regis Ariani: viduæ & virgini præſidio fuiſſe
clementiam ejus: combuſta ædificia quædam, ſed pauca. Capta
29. urbe Alaricus abiens immatura morte rebus exceſſit humanis, ei-
que ſucceſſor lectus eſt Athaulphus. Devaſtatis Galliis, in Hiſpa-
30. niam tum irruperunt Vandali, Suevi, Alani, Burgundi. Poſt cru-
enta prœlia, ſorte ducta diſtributæ regiones. Vandalis & Suevis,
quo communi nomine & Marcomanni & Quadi comprehende-
33. bantur, Gallicia, quæ tum latius patebat, ceſſit. Alanis Luſitania
& provincia Carthaginenſis. Rus, ex veteri gentis more, victor
amabat; oppida Hiſpanis relicta, qui, cum a Germanis, etſi devi-
cti, mox ut ſocii & amici foverentur, tributariæ inter Romanos
ſollicitudini indulgentiam Germanorum prætulerunt. Athaul-
phus, Alarici ſucceſſor, armis ſibi A. 412 viam aperuit in Galliam.
Sedes regia, Heraclea ad Rhodanum, quæ diu poſt *palatium Go-
thorum* audiit, quemadmodum Sylva vicina *la Selva Gotheſca*
dicta eſt. Nec quid deeſſe videbatur felicitati Athaulphi, niſi ut
ſanguis Gothorum miſceretur ſanguini domus Auguſtæ. Ducta
35–40. in matrimonium ab Athaulpho Placidia, Theodoſii M. filia.
Pulſus dein a Conſtantio, patricio, jugum Pyrenæum tranſit
Athaulphus, & Barcinone tandem parricidio ſuorum exſtingui-
tur. Per hæc tempora quoque Burgundis pars Germaniæ primæ
38. a Romanis conceſſa, ut ibi præſidio & a barbaris gentibus propu-
gnaculo eſſent Romanis, quæ initia regni Burgundici Gundicario
auſpice conditi. Apud Viſi-Gothos, interempto Athaulpho,
40–43. Wallia regnum capeſſit, qui pace cum Romanis A. 416 ſancita,
devi-

devictis Suevis, Alanis, Vandalis ſedem regiam Toloſam, capta Aquitania ſecunda, tranſtulit. His recenſitis, ad Gallias divertit Autor, & poſtquam ſtatum provinciarum Galliæ expoſuit, incerti §. 44.
arguit, quæ de Pharamundo, Rege Francorum, tanquam regni Francici conditore, circumferuntur; tum hiſtoriam legis Salicæ 45.
tradit; denique de inteſtinis Suevorum & Vandalorum bellis diſſerit, 47.
illud ſigillatim obſervans, jam tum prævaluiſſe virtutem Germanorum, a priſtinis inſtitutis nimium degenerantibus moribus Romanorum. Librum claudit diſquiſitio de converſione Germanorum ad fidem Chriſtianam.

Liber IX continet geſta Germanorum *ad finem bellorum cum Hunnis geſtorum.* Nobiles Alani, Vandali, Hunni, Angli, Saxones. Alanis, qui, cæteris in Hiſpaniam transeuntibus, in Gal- 15.
lia remanſerant, ſedes ab Aetio A. 440 data rura urbis Valentinæ. Vandalorum Rex, Genſericus, Carthaginem capit, cujus inſtaura- 16-20.
tæ opes tum priſtinum fere ſplendorem æquabant, quo olim cum Romanis de principatu contenderat. Puriori dein doctrinæ addicti, vi coacti ad ſubſcribendum hæreſi Arianæ, quam ipſe Vandalorum Rex amplectebatur; Quodvultdeus Carthaginis Epiſcopus, in exilium ejectus. Tum ſibi Genſericus Africæ meliorem partem una cum Sardinia, Sicilia, Corſica, Majorica, Minorica ſubjicit, terræ ſorte diſtributæ, unde nomen ſortium Vandalicarum. Interea Hermanaricus, Svecorum Rex adverſam propter valetudinem adminiſtrationi impar regni, filio id ſuo Rechilæ cedit, qui occupata Merida & Hiſpali, Bæticam & Carthaginen- 20.
ſem provinciam ditionibus ſuis adjecit. Clodio, Francorum Rex, infelici prœlio cum Aetio contendit. Genio in convivio Francis indulgebat, cum a Romanis invaderetur. Deſcriptio convivii 21.
apud Sidonium Apollinarem habitum corporis & mores Francorum eosdem penitus delineat, quos Germanis Tacitus tribuit. Attila, de cujus genere, ditionibus, ſede, uxoribus, corporis & animi habitu lectu digna referuntur, cum primum ab Honoria, Va- 23.
lentiniani III Imperatoris ſorore, ſpe matrimonii allectus eſſet, arma contra Imperium Occidentis movere cœpit. Diſſimulatum conſilium obtentu Gothorum, contra quos ſolos expeditionem ſeſe parare, Attila præ ſe ferebat. Nec tamen his credulus Valentinia-

 tinia-

Digitized by Google

tinianus, qui ſuam rem agi probe intellexit. Ab Attila primum intrata Gallia. Factionibus diviſi inter duos Principes Franci, quorum unus Attilam ſequebatur, alter a partibus Romanorum ſtabat. In exercitu Attilæ Rugii, Scyri, Burgundi, Thuringi, Bructeri, etiam Franci. Aetius pro Romanis, junctis ſub Theoderico Rege Viſigothorum armis, depugnabat. In campis Catalaunicis
§. 22–39. diu conflictum ambiguo Marte. Theodericus in acie interemptus: tandem inferior Attila; excitatus ab Aetio Princeps Francus, qui inter Romanos agebat, ut clade Attilæ ad occupandum regnum uteretur. Hunc Principem, eundem Meroveum fuiſſe exiſtimant recentiores, qui & ſtirpis Merovingicæ conditor eſt, aſſeverantes, eum Clodionis filium natu minorem fuiſſe; verum
29. id incerti arguit Autor. Attilam, dum in Gallias tendit, Thurin-
30. gos attigiſſe, plerique tradunt, qua ratione de gentis hujus origine diſſeritur, eaque a Gothis derivatur. Deinde Attila iter in Italiam capeſſit, capta Aquileja, terrore ingruentis hoſtis vicini in maris Adriaci inſulas fugiunt, unde initia nobiliſſimæ Venetorum civitatis unanimis ſcriptorum conſenſus repetit. Penetrat dein Hunnus in Liguriam, Mediolanum & Papiam capit. Ex improviſo tamen conciliata pax: qua in re clara opera Leonis Pontificis Maximi. In Galliam reverſus Attila, Alanos laceſſivit. Periculoſum id viſum vicino regi Viſi-Gothorum Thorismundo: adeſt cum exer-
31–34. citu: funditur Hunnus a Viſi-Gothis, iisque ſolis, non admiſſis, ut antea, in partem gloriæ Romanis. Ab Attila quieti Saxones, Duce Hengiſt & Horſt circa A. 449, incertum caſu, an contra Scotos & Pictos auxilio evocati a Vortigerno Britonum Rege, in Britanniam appellunt. Aſſignata iis primum inſula Taneth, mox
34 ſeqq. portio ipſius Britanniæ: amicitiam affinitate firmavit Vortigernus, ducta Hengiſti filia. Pulſi dein a Saxonibus Angli, in Auſtrales regni partes conceſſerunt; cum Saxonibus Angli & Jutæ, autores gentis, quæ poſt tot mutationes & libertatis ſtudio, & legibus & lingua originem a Germanis refert.

In Libro X eodemque ultimo, qui *ad initia regni Clodovæi deſcendit*, exſtincto Valentiniano III, Genſericus Carthagine Romam claſſe petit. Capta urbs ſine negotio, nemine reſiſtente. Ut
3. ædificiis & hominibus igni & ferro parceretur, apud Genſericum

Leo

Leo Pontifex Maximus impetravit. Prædæ tamen acta ingens vis, abducta ornamenta imperialia, vaſorum magna copia, & inter hæc vaſa Judæorum, quæ Titus Veſpaſianus poſt Hieroſolymorum excidium cum aliis aſportaverat. Eudoxia, Valentiniani III vidua, & filiæ Placidia & Eudoxia, captivæ in Africam abductæ, & nupſit Eudoxia filia Hunerico, filio Genſerici natu minori, eoque nexum ſanguinis vinculum inter utriusque gentis principes. Attila A. 453 diem vixit ſupremum. In cauſis mortis variari, obſervat Autor. Sunt, qui inter amplexus Ildiconis, venuſtiſſimæ formæ puellæ, ſanguine e naribus prorumpente, exſtinctum tradunt: alii Provinciæ mulieris manu confoſſum referunt. Deletus cum Attila regni ſplendor. Id diſcordia filiorum factum, quorum jugum mox excuſſum eſt a devictis gentibus. Gepidarum Rex, Ardaricus, cujus nummi in legibus Burgundorum memorantur, inter ceteros inclytus, qui ſuperatis Attilæ filiis, Hunnos ad Pontum Euxinum repulit, ipſe Thraciam obtinuit, niſi quod remanſere Hunni quidam, a quibus Zeckelios derivari annotat Autor. Dum hæc aguntur, Oſtro-Gothi, qui ipſi quoque antea Attilæ obnoxii fuerant, ſuo Marte Pannoniam occupant, diviſo regno inter fratres tres, Valemirum, Theodemirum, & Widemirum, & libertatem armis ab Attilæ filiis tuentur. In Hiſpania Viſi-Gothi cum Suevis colliduntur. Exſtincto Rechila, qui regnum Suevorum a patre Hermanarico, ejus in Hiſpania conditore, per manus traditum acceperat, Rechiarius filius ſucceſſit A. 448. Is Theoderici, Regis Viſi-Gothorum, filiam duxit. Elatus dein opibus affinis regis, quas ſibi præſidio fore ſperabat, negotium Romanis faceſſere inſtituit ſemel & iterum. Patri interim apud Viſi-Gothos ſucceſſerat Theodericus II (cujus egregiæ animi & corporis dotes ex Sidonio Appollinari lib. 19 Ep. 13 repetuntur) qui ex fœdere ſuo cum Romanis, cum primum per legatos Rechiarium nequicquam monuiſſet, ne amicis Romanis gravis eſſe vellet, expeditionem adverſus eum movit, & duodecimo ab Aſturicenſi urbe lapide ingenti Suevorum clade ſuperavit. Rechiarius captivus ad Theodericum ductus, quo interempto Suevorum magna pars ſe dedidit. Attritum eorum regnum tandem a Remismundo reſtitutum circa A. 465, qui ut gratioſus eſſet apud

§. 6. (margin, beside "principes. Attila A. 453")
7, 8. (margin, beside "Autor. Dum hæc aguntur")
9 (margin, beside "rum, & libertatem")
9–13. (margin, beside "Theoderici, Regis")
13. (margin, beside "qui ex fœdere")
14. (margin, beside "magna pars ſe dedidit")

Theodoricum II Gothorum Regem, filiam ejus uxorem ſibi adjunxit. Fauſtum Suevis connubium; niſi quod gentem labes hæreſeos Arianæ, cui tum Viſi-Gothi ſubſcribebant, ſimul infecit.
§. 22. Gundobaldum, Regem Burgundionum Olybrius Imperator patricium Romanum creavit, qua occaſione de ſucceſſione Gundicarii, Burgundionum primi Regis, latius diſſeritur. Enricus,
25-30. Theoderici II frater, ejusdemque in regno Viſi-Gothico ſucceſſor, dilatato in Galliis regno Hiſpaniam Tarraconenſem & Bæticam adjecit. Tumque, ut plerique ſentiunt, confectum per Hiſpanias Imperium Romanum, regione omni diviſa inter Suevos & Gothos. A bello ad pacis artes revocatus Euricus, Gothis, qui adhuc moribus & conſuetudine tenebantur, leges ſcriptas tulit. Sed minuit gloriam ſtudium ſectæ Arianæ, quo abreptus recte ſentientes etiam perſecutus eſt. Hæc facies rerum, cum Chlodovæus Francis præeſſe cœpit, cum Odoacer, Rex Scyrorum, Rugiorum & Herulorum, occiſo Oreſte, Magiſtro militum, capto filio ejus Romulo, Imperatore per ludibrium creato, perempto quoque Julio nepote, Imperio Romano finem fecit. Finem & ipſe facit Autor, Epilogi ergo pluribus exemplis comprobans, quicquid hodie per Europam in Romanis provinciis ſupereſt gentium, Germanorum magis, quam Romanorum inſtituta præ ſe ferre.

Optabunt haud dubie, his lectis, multi, exteri imprimis, librum tanto eruditionis apparatu, tam exquiſito judicio, conſcriptum, Latino potius quam Germanico idiomate compoſitum, imprimis cum ex aliis ejus ſcriptis cedro dignis, quamvis haud magnæ molis, pateat, quam probe perſpectas habeat Veneres Romanas; nec dubitamus, eum, cum periodum ſibi præſtitutam abſolverit, ſi graviora negotia haud obſtent, horum quoque votis ſatisfacturum.

Johann Hübners, Rectoris der Schule zu S. Johannis in Hamburg, Genealogiſche Tabellen.

i. e.

JOHANNIS HUBNERI, RECTORIS SCHOLÆ

læ Johanneæ Hamburg. Tabulæ Genealogicæ ab initio ad noſtra tempora continuatæ.

Tomi III.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchii B. Fil. T. I, 1725, T. II, 1727, T. III, 1728, 4 oblongo ſeu fol.

Alph. 11 plag. 8.

Kurtze Fragen aus der Genealogie.

i. e.

EJUSDEM QUÆSTIONES SUCCINCTÆ Genealogicæ ad Tabularum Genealogicarum Tomos III.

Ibid. apud eund. 1725, 1727 & 1728, 12.

Alph. 1 pl. 19.

JAm pridem de Hiſtoria, Geographia & Genealogia, ſimulque de cupida harum litterarum juventute immortaliter meritus eſt Celeberrimus Autor. Nam ut alia ejus ſcripta taceamus, utpote poetica, in quibus præter *Manuale poeticum* vernaculum, quod tyronibus eximio uſui eſſe poteſt, eminet *Verſio* vernacula metrica operis incomparabilis *Thomæ a Kempis de Imit. J.C.* Lipſiæ, ubi pleraque Autoris ſcripta prodiere, A. 1727, 8 edita, ad modum verſionis Gallicæ Petri Cornelii, Poetæ celeberrimi, compoſita, & ad excitandam promovendamque in omnis ætatis, ſexus & conditionis, pæne dixerim, & religionis hominibus pietatem egregie accommodata, quam beatæ Conjugi, natæ Oleariæ, pie dedicavit; primum Orbi litterato innotuit A. 1692 *Compendio Geographico*, vernacula, ut cetera fere omnia, & methodo quidem erotematica, in 12 vulgato, eodemque triginta tribus vicibus, emendatius identidem & auctius, ſub prelum hactenus miſſo, &, quod mireris de libro Germanico, multis millibus exemplaribus impreſſo. Hinc *Hiſtoriam* omnium Imperiorum, Regnorum ac Principatuum civilem ſimili methodo ac forma tradere inſtituit, abſolvitque X Voluminibus, ſæpiſſime recuſis, quorum quidem I A. 1697 primum, X A. 1707 prodiit; additis ſubinde ſupplementis,

tis, quorum proſtant hoc tempore Partes XII, ſtatum ſingulorum Regnorum & provinciarum, de quibus in Hiſtoria ipſa agitur, tam publicum quam privatum, bella, aulæ viciſſitudines, legationes & reliqua ab A. 1708, quo edi cœperunt, ad A. 1719 complectentes; atque hæc Supplementa ſpes eſt mox ad noſtra tempora continuanda. Nec minus bene de juventute meruit, editis A. 1715 in 8 *Quæſtionibus Biblicis* vernaculis, quibus hiſtoria S. Vet. & Novi Teſtamenti tam dilucide proponitur, ut nihil ſupra; optandumque foret, ut pari ratione omnem Hiſtoriam Eccleſiaſticam, ut ſpem olim feciſſe meminimus, exponat. Quæ omnia non alia de cauſa nondum commemoravimus, quam quod compendiorum hiſtor. in Actis noſtris mentionem facere, pro inſtituti noſtri ratione, haud conſuevimus. Uti vero, quod præcipuum a natura habet, in his omnibus methodo admodum luculenta & eleganti uſus eſt Cel. Autor, miſcens ubique utile dulci & memoriam lectorum egregie juvans, ita ſe ipſum quodammodo ſuperaſſe dicendus eſt in his ipſis, quas modo exhibemus, *Tabulis Genealogicis* ad commodiorem Hiſtoriæ ſuæ uſum rite digerendis & memoriæ accommodandis. Nam cum neminem lateat, quam intricata res ſit genealogica, merito Lectores, inſpectis mille tabulis, quæ tribus his Tomis continentur, mirabuntur, omnia tam apte tam concinne diſpoſita, ut in originibus familiarum, conjunctionibus item per nuptias factis, in liberis porro genuinis & nothis, & juribus etiam ſucceſſionis cognoſcendis, nemo quicquam deſiderare valeat. Ita ex. gr. Tomo I, qui primum A. 1712 & quartum A. 1725 prodiit, exhibetur Tab. 36 origo Hiſpaniæ Regnorum, Legionis, Superarbiæ, Navarræ, Arragoniæ & Caſtellæ; Tab. 43 Genealogia proponitur Principum ex domo Borbonica, Hiſpanica & Auſtriaca, qui ſub auſpiciis noſtri ſeculi de ſucceſſione in Monarchiam Hiſpanicam inter ſe contendebant; Tab. 69 unio Provinciarum Belgicarum per matrimonia facta; Tab. 79 conſtitutio præſentis in Anglia ſucceſſionis, & Tab. 80 jura Angliæ in Galliam illuſtrantur; Tab. 87 Regum Daniæ, Tab. 92 Regum Sueciæ & ſpeciatim Tab. 78 Regum Angliæ Caroli II & Jacobi II liberi ex concubinis nati producuntur; & cum familias quoque, quæ Pontifices nobis dedere, cognoſcere expediat, Tab.

319.

319-322 Genealogiæ breves ſiſtuntur Pontificum, qui integro ſeculo regnarunt, a Clemente VIII ad Benedictum XIII. Uti vero primo hoc Tomo familias Regum Principumque omnis Europæ, tum recentiores, tum vetuſtas, non omiſſis Patriarcharum ante & poſt diluvium, Judicum item & Regum populi Judaici, Maccabæorum & Herodianorum tabulis, (quod de his quoque in Hiſtoria ſua, in qua perpetuo Lectorem ad Tabulas has Geneal. ablegat, egiſſet) excuſſit, ita Tomis II & III, nuper editis, id hactenus egit, ut familias illuſtriores Comitum, ſpeciatim in Germania florentium, in gratiam gentis ſuæ, cujus magis intereſt domeſtica quam externa cognita habere, expenderet. Ceterum nec ſiccas & elumbes Tabulas edidiſſe ſatis habuit; verum ad ſingulos Tomos addidit Quæſtiones Genealogicas, in minori forma vulgatas, quibus & uſum Tabularum oſtendit, & ſubinde eas emendat ac ſupplet. Præterea quo magis iis conſulat, qui modernum familiarum illuſtrium Europæ ſtatum continuo ante oculos habere cupiunt, *Lexicon Genealogicum portatile* vernaculum Hamburgi 1727 in 8 in lucem emiſit, quod ut quotannis cum novis ſupplementis prodeat, ſe curaturum, in Præfat. Tomi III Tabb. Geneal. pollicetur. Sed quid attinet plura dicere de operibus elucubratiſſimis, quæ maximam partem jamdudum in omnium manibus verſantur, Germanorum certe; quanquam & Belgæ, laborum tanti Viri utilitatem perpendentes, ne cives ſui ea priventur, operam hactenus dedere, ut, quemadmodum Geographia ejus & Hiſtoria, ita & Genealogica hæc opera in Belgicam linguam luculenter traducerentur. Nobis nihil reliquum videtur, quam ut Deum Opt. Max. exoremus, ut Viro in publica commoda nato, ſed ad ſenium jam vergenti, vires integras ac vegetam ſenectutem concedat, quo, quæ plura pro incredibili ad promovendas bonas litteras ardore molitur, feliciter abſolvat.

FRIDERICI HOFFMANNI MEDICINÆ Rationalis Syſtematicæ Tomus tertius, quo vera Therapiæ fundamenta, medendi methodus, & leges tam Naturæ, quam Artis, nec non ſelectiſſima Remedia cum eorundem

 Phy-

Digitized by Google

Phyſico-Mechanico operandi & dextre applicandi modo fideliter traduntur &c.

Halæ Magdeburg. in officina Rengeriana, 1727, 4.
Alph. 3 pl. 7.

Tertius hic eſt Medicinæ Syſtematicæ Tomus, quem in gra-
tiam rationalium Medicorum publicavit Vir annis pariter at-
que meritis gravis, illuſtris *Hoffmannus*. Cum enim in priore
Tomo, A. 1718 Menſ. Jul. p. 317 ſqq. in his ipſis Actis recenſito,
Phyſiologiam, in altero vero, A. 1722 Menſ. Jun. p. 315 ſqq. a no-
bis pariter laudato, Pathologiam plenius pertractaſſet; in hoc de-
mum tertio ſolida præcepta & fundamenta artis Therapeuticæ tra-
dere conſilium cepit. Ipſum hoc præſtantiſſimum opus in duas
Sectiones diſtributum eſt, quarum prior XVI, poſterior vero X
Sect. I. capita complectitur. Definit vero Ill. Autor Therapiam per pru-
Cap. I. dentiam corruptos & inverſos vitales motus, functiones ipſius
corporis diverſimode lædentes, per congrua remedia, debito tem-
pore & accommodata methodo, in integrum reſtituendi & amiſ-
II. ſam ſanitatem revocandi. Præmiſſis igitur generalioribus ad the-
rapeuticæ veritatis cognitionem requiſitis, ad ſpecialiora tranſit,
primumque judicii therapeutici principium conſtituit in morbo-
rum hiſtoriis ad ductum Hippocratis recte & ſufficienter concin-
nandis, ita ut circumſtantiæ neceſſariæ ſedulo adjiciantur, ficti-
tiæ vero omittantur, imprimis autem ad ſexum, ætatem, vitæ ge-
nus, aerem, loca & aquas, victum & potum, excretorum modum
III. & rationem aliaque id genus ſolicite reſpiciatur. Verum quum
morbi prima fronte ſæpius fallant, unusque alterum facile men-
tiatur; unicuique ſpeciales ſuas notas characteriſticas ſapienter
aſſignat, ne ſcil. Medicus e. g. uterum a prole diſtentum pro hy-
drope aut aſcite, aſthma flatulentum pro catarrho ſuffocativo,
IV. ſyncopen pro apoplexia &c. incaute habeat. Alterum deinde
Therapiæ fundamentum in ipſa cognitione ortus & cauſſarum
morbi ponit, quam cum Hippocrate potiſſimum ex proportio-
ne, menſura & temperamento motuum & humorum corporis
petendam cenſet. Oſtendit ergo ex ſolo ſolidorum & fluidorum
mechaniſmo varie turbato plerorumque morborum, qui ibi fuſe
recen-

Digitized by Google

recenſentur, genealogiam eſſe deducendam. Iſtam vero turbationem vel ſpaſmo adſcribit, vel atoniæ: utrumque certe ex miro partium corporis conſenſu, mediantibus nervis, quinto imprimis & octavo eorum pari, egregie docet, idque vel ex unius ventriculi cum capite, œſophago, ductibus biliariis, diaphragmate, pulmonibus, renibus &c. ſympathia valide probat, hincque demonſtrat, quomodo ex hoc ſpaſtico accelerato & irregulari ſolidorum motu contenta ibi fluida bona & laudabilia, ita vero conquaſſata, in ſalſa, ſulphurea, linioſa & heterogenea demum degenerare poſſint. A manifeſtis morborum cauſis ad abditas eorundem deſcendit, refertque inter illas ſphacelationem & putredinem partium nobiliorum internarum, v. g. ventriculi, duodeni, pulmonum &c. porro abſceſſus integumentorum abdominis, thoracis, meſenterii, item exulcerationes ventriculi, veſicæ, proſtatarum &c. effuſiones ſanguinis in capite, & vaſorum brevium ventriculi, rupturas hæmorrhoidalium venarum, lienis, uteri &c. ulterius ſcirrhos viſcerum & glandularum &c. polypos cordis & arteriarum, calculum etiam renum & veſicæ, flatus denique, vermes & eroſionem ventriculi & inteſtinorum. Poſthæc damna recenſet ex cohibita cuticulari excretione derivanda: defectus vero perſpirationis cauſam adſcribit potiſſimum diverſæ aeris corpus ambientis & prementis qualitati, unde morbos anni temporibus familiares, epidemios, endemios, ſcorbutum, febres & defluxiones catarrhales &c. ſcite deducit. His ſubjungit graviſſima pathemata ex retrocedente in ſanguinem rurſus materia excrementitia ſeparata jam & extra cutis peripheriam delata, in achoribus, tinea, favis, plica Polonica abſciſſa, ſcabie, antiquis ulceribus intempeſtive conſolidatis, arthritide, podagra, ſudoribus axillarum & pedum, coryza, bubonibus, gonorrhœa, fluore albo &c. temere repulſis metuenda. Ipſum quoque ſanguinem non perverſa tantum ſui qualitate; ſed ſola etiam quantitate nocere aſſerit, quem in finem a natura repertum eſſe ait in feminis tributum lunare, in maſculis vero fluxum hæmorrhoidalem, de quo imprimis obſervat, quod ante hos 40 annos, ex quo Medicinæ exercendæ manus primum admovit, non adeo frequens & familiaris fuerit, ac noſtra quidem ætate, cujus cauſam mutationi laborioſi vi-

Cap. V. VI. VII. VIII. IX.

Digitized by Google

tæ generis in deſidioſum & molle ingenioſe aſſignat: utrumque vero hoc profluvium criticum & ſalutare haud eſſe turbandum aut reprimendum graviter monet, atrociſſimaque recenſet ſympto-
Cap. X. mata exinde provenire ſolita. Porro morborum ex morbis generationem dilucide evolvit, docetque fuſius, quomodo, v. g. ex apoplexia paralyſis, ex epilepſia cæcitas & ſtrabiſmus, ex mania melancholia & ex aliis morbis alii incunabula ſua trahant; ſubmovendas ergo eſſe priorum morborum reliquias, ne novis fomi-
XI. tem ſubminiſtrent, prudenter ſubnectit. Jam pulſus examen inſtituens, rejectis fictitiis plerumque ejusdem claſſibus Galenicis, quatuor tantum ipſius ſpecies ad motus eſſentiam pertinere affirmat, pulſum ſcil. magnum & parvum, celerem & tardum, atque ex his compoſitum vehementem ac debilem; monet tamen, nullam dari differentiam inter pulſum celerem & frequentem, quod jam olim fuſius atque ſolidius demonſtravit contra celebrem Medicum, olim Collegam ſuum, jam Archiatrum Regium. In genere vero mutari pulſum ratione ſexus, temperamenti, ætatis, laboris, affectuum, ſermonis intenſi, rariorum medicamentorum, potus quoque, nec non venæſectionis, balneorum, aliarumque circumſtantiarum, ſubnotat: ab hoc ad mutationem pulſus in febribus, hæmorrhagiis, dyſenteria, aliisque morbis pectoris, capitis &c. tranſit, monetque, non in uno ſaltim aut altero manus carpo, verum & in collo atque temporibus explorari debere pulſus rhythmum, quod, experientia teſte, pulſus in manu multum ſæ-
XII. pius diſcrepet a pulſu partium commemoratarum. Quid vero de ipſo ſanguine ejusque imprimis ſero diverſi coloris ſupernatante ſit ſentiendum, item quale examen per ponderationem, exſiccationem & affuſionem variorum ſalium & liquorum cum ipſo ſanguine ſit inſtituendum, quodque judicium exinde formari de-
XIII. beat, in ſequentibus erudite oſtendit. A ſanguine ad urinæ & ſudoris examen ſe confert, probatque ex curioſo experimento de ſe ipſo ſumto & lectu digno, priorem quantitate & pondere omnes alias corporis excretiones, in noſtro climate frigidiore, ſuperare, contra quam in ſuo calidiore obſervavit Sanctorius: porro in ipſa urina triplex ſal, culinare, acidum & volatile hoſpitari, nec non oleum ſubtile calidum, item & principium terreſtre ipſi ineſſe.

Digitized by Google

ineſſe. Quem autem uſum in pathologicis & therapeuticis præſtet uroſcopia & uromantia, & quid de diverſo urinæ colore & ſedimento ſit judicandum, latius ibidem explicat. Quomodo vero ſudor differat ab ipſa perſpiratione, item quod ſulphureæ ſit indolis, & non unius ſemper coloris & odoris, & quando denique ſalutaris & criticus, quando vero ſuſpectus & mali ominis ſit, ſolide ibidem diſquirit: his demum quædam adjicit de alvinæ excretionis neceſſitate & diverſa in morbis qualitate, diverſoque hinc omine nunc in ſalutem, nunc in funeſtum eventum. De celebri Cap. XIV.
illa in morbis criſi, ipſisque diebus criticis teſtatur, eos in experientia rationali omnino eſſe fundatos, hincque ingenue communicat, quid per praxin quadraginta amplius annorum in omnis generis febribus, præcipue vero variolis, morbillis & petechiis circa criſin obſervaverit, additque in fine poriſmata quædam practica Medicis cognitu utiliſſima. Ceterum prognoſin de certis XV.
imminentis in morbis periculi, ipſiusque mortis, indiciis utilem quidem cenſet & neceſſariam; arduam tamen ſimul ac difficilem; certa ergo ſigna indicat, ex quibus vel de ſpaſmo ferali, vel de inflammatione & ſphacelatione letifera & inſtante morte ſententiam ferre liceat. Ipſam vero cauſam mortem in morbis generantem XVI.
eſſe pronunciat penitus ſublatam progreſſivam & circularem ſanguinis & humorum, beneficio cordis & vaſorum, motionem, ſiquidem in defunctorum cadaveribus deprehenſum fuerit, nunc ſanguinis ſerique extravaſationem, nunc polypoſum concrementum, nunc denique ſphacelationem mortem immediate produxiſſe. Quibus ſingulis perquam ſolide & erudite pertractatis, ad Sect. II.
ipſam nunc medendi methodum propius accedit, optimamque Cap. I.
cenſet ipſius naturæ, qua cauſæ morbificæ vi motus mechanici ſolidorum & fluidorum per varia emunctoria ſua ſponte exterminantur. Quia vero iſti naturæ motus ſæpius juſto ſunt debiliores; II.
ſuccurrere ipſi tum debet ſolertia Medici rationalis, removendo primum obſtacula, ut ipſa liberius operari poſſit, & ſequendo dein ipſius ductum in omnibus; quem in finem Ill. Autor quatuordecim leges generales præſcribit artifici in medendo apprime profuturas. Ad hæc ipſa quoque remedia in auxilium advocanda III.
eſſe monet, dolet vero in tanta eorum ſilva nonniſi pauciſſimo-

Digitized by Google

rum vires & proprietates Medicis eſſe cognitas, utpote veræ pathologiæ & philoſophiæ experimentalis Chymico-Mechanicæ
Cap. IV. plerumque ignaris. Inſigni ergo philiatrorum allevamento, indigeſtam hactenus medicamentorum molem in quatuor claſſes generales primus digerit, primamque conſtituit alterantium, alteram evacuantium, tertiam roborantium, & quartam denique ſedantium: Alterantia iterum ſubdividit in abſorbentia, temperantia, incidentia ſive attenuantia & demum emollientia & demul-
V. centia: Evacuantia porro in emetica, laxantia, purgantia, ſudorifera, diaphoretica, diuretica, emmenagoga, hæmorrhoides moventia, expectorantia, errhina & ſternutatoria, apophlegmatizan-
VI. tia & ſalivantia: Roborantia iterum in analeptica, balſamica, ſtomachica, viſceralia, adſtringentia & travmatica: Sedantia deni-
VII. que in antiſpaſmodica, anodyna & narcotica. Singula hæc cujuslibet claſſis medicamenta cum cura recenſet, eorumque virtutes dilaudat, imprimis vero cuivis capiti ſaluberrima adjicit theoremata & corollaria practica, in quibus & de eorum agendi modo, & quomodo cum fructu ſint adhibenda, erudite tractat. Pa-
VIII. naceas, arcana & ſpecifica univerſalia, qualia vulgus jactant & impoſtores, dari, recte quidem negat, non negat tamen ſpecificam quibusdam remediis ineſſe in certis morbis efficaciam, exempli loco afferens rhabarbarum in diarrhœa, corticem chinæ in febribus intermittentibus, nitrum in inflammatoriis, camphoram nitro nuptam in malignis, acetum & ſuccum limonum in peſte ipſa, ut de aliis taceamus. De venæſectione, uſu ſcarificationis & cucurbitularum, nec non de applicatione hirudinum proponit
IX. theoremata XXI cum ſuis ſcholiis lectu ſane digniſſima, in quibus præclare docet, quid ante & poſt venæſectionem, & in ipſa ſanguinis miſſione ſit obſervandum; item quando & quibus ap-
X. plicandæ ſint cucurbitulæ & hirudines. Poſtremum de generibus, uſu & præparatione balneorum & pediluviorum agit, plenaque teſtatur fide, in graviſſimis morbis debellandis, qui recenſentur, balnea aquarum Teplicenſium, item & ſimplicium temperate calidarum levamen attuliſſe præſentiſſimum; cautelas tamen adjicit circa eorum uſum ratione ſubjectorum obſervandas. Ingenioſe quoque ad balnea refert clyſmata & enemata, quia inteſtina craſ-

ſa

Digitized by Google

ſa eluunt & abſtergunt: diſtribuit vero clyſteres in alterantes, evacuantes, roborantes & ſedantes, quorum ſingulorum ingredientia curate percenſet, additis de uſu clyſterum in praxi medica ampliſſimo, nec non de cauta eorundem applicatione monitis utiliſſimis. Atque hæc fere ſunt, quæ ex opere hoc præſtantiſſimo, in quo nihil non bonum & lectu dignum, carptim excerpere licuit. Sub finem optamus, velit ſummum Numen illuſtri Autori honoris ſui & ætatis ſpatium jam fere decurſum adhuc proferre, quo quartum etiam, quem meditatur, Medicinæ Syſtematicæ Tomum, de quo jam aliquot paginas feliciter profligatas & typis deſcriptas eſſe ſcimus, ad umbilicum perducere poſſit; tumque vix erit dubium, habituros eſſe olim philiatros Syſtema plane incomparabile & omnibus ferme numeris abſolutum.

JO. FRIDERICI WEIDLERI OBSERVATIO conjunctionis Lunæ & Saturni, & auroræ borealis, quæ una eademque veſpera poſt diem XXV Junii A. cIↄ Iↄ c c x x i i x Vitembergæ contigerunt.

CONjunctionem Lunæ & Saturni contemplaturus primum dedi operam, ut tempus horologii oſcillatorii, quod ad manus erat, quam correctiſſimum redderetur. Eum igitur in finem quadrante quinquepedali, cujus in his Actis Menſe Januario h. a. p. 42 memini, altitudinem lucidæ aquilæ paulo ante obſervationem accurate menſus ſum. Deinde per teleſcopium aſtronomicum ſex pedes longum & micrometro inſtructum, adſpexi Saturnum Lunæ jam propinquum, & capta aliquoties utriusque diſtantia, deprehendi minimam 1 m. 20 ſ. die 25 Junii hora 12 m. 39 ſ. 33. Tranſibat autem Saturnus ſupra Lunam, ita ut linea recta, per ipſum & Hevelii lacum nigrum minorem, qui juxta mare hyperboreum ſitus eſt, ducta, fere ad centrum Lunæ tendere videretur. Idem Saturnus per teleſcopium XXII pedes longum viſus, annulum ſuum verſus terram utrinque apertum geſtabat.

Eadem veſpera diei XXV Junii, hora XI, aurora quædam borealis maxime illuſtris effulſit. Scilicet ſub ſeptentrione conſpicie-

ciebatur tractus quidam caliginoſus, horizonti ſub altitudine 6 circiter graduum incumbens. Atque hic jam monſtri aliquid alere videbatur. Nam cœlum reliqua parte ſerenum nubibusque vacuum erat, & imprimis ſeptentrionali horizonti vicina regio, tum perpetuam lucem, a Sole non alte infra finitorem condito acceptam, ſpargere debebat. Suſpicioni noſtræ eventus reſpondit, ſiquidem ex illis tenebris prodibant ſub initium tres quatuorve in verticem porrectæ columnæ luminoſæ, hiſque lente progreſſis in ortum, mox novæ ab occaſu ſuccedebant. Hæ columnæ non erant ejusdem longitudinis & craſſitiei. Quædam a ſexto gradu altitudinis ad Zenith usque extendebantur, aliæ vix tertiam illius arcus partem percurrebant. Spiſſiores unum circiter gradum latæ erant. Circa horam XII magis verſus occaſum inſolitum lumen vergebat. Hinc oriebantur arcus quidam lucidi expanſi inter favonium (W) & cæciam (N.O.) Iidem quoque repentinas ſubibant mutationes, & modo longiores modo contractiores evadebant. Nonnullorum derepente diſcerptorum lumen undulatum, instar fluctuum aquæ ventis commotæ, in verticem provolvebatur. Tales undæ illam, quam dixi, cœli regionem aliquandiu tenebant, quandoque cum iisdem rectilinea fulgura permiſcebantur, vel novi arcus inde contorquebantur. Maximus horum arcuum inter favonium & cæciam hora XII m. 15 expanſus per ipſum Zenith ducebatur, verum etiam hic ſubito in undas luminoſas diffundebatur. Neque minus memorabile erat phænomenon conſpectum paulo ante horam XII. Nam plures columnæ lucidæ tenuiores in Zenith, tanquam ad centrum ſuum, undiquaque confluebant, etſi ipſum Zenith non penitus attingerent. Aer tota illa nocte perquam tranquillus erat, leni cæcia ſpirante. Motus materiæ lucentis fere continuus erat, & evanida lumina plerumque nova excipiebant. Copioſiora tamen circa horam XI & XII, quam poſt illud tempus obſervabantur. Ceterum hujus phænomeni deſcriptionem vel ideo publicandam putavi, quia nondum reperi, tam illuſtrem auroram borealem hactenus a quoquam æſtate fuiſſe viſam. Quæ enim ab aliis deſcriptæ ſunt, quantum memini, omnes vere vel auctumno apparuerunt.

A TREA-

Digitized by Google

A TREATISE OF THE MECHANICAL Powers,

h. e.

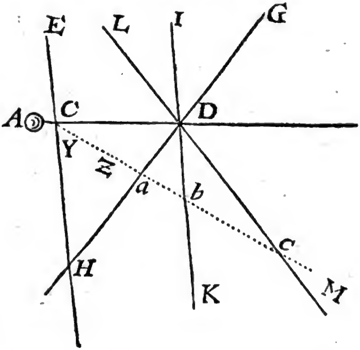
TRACTATUS DE POTENTIIS MECHANICIS, in quo leges motus & proprietates potentiarum, methodo facili ac familiari explicantur & demonſtrantur; Autore ANDREA MOTTE.

Londini, apud Benjamin. Motte, 1727, 8.
Plag. 15, & Tabb. æn. 3.

QUæ hoc libello continentur, primum quidem viva voce in collegio Greshamenſi prælegit doctiſſimus Autor; qui proinde non Mathematicorum methodo, ſed diſcurſu quodam continuo ea proponenda judicavit, omnique ſtudio id efficere conatus eſt, ut, neglecta potius brevitate quam perſpicuitate, expreſſiones inveniret quam maxime familiares, & ad vulgare ſermonis genus quam proxime accedentes. Quo & multis aliis harum rerum ſtudioſis, neque in Geometria nimium verſatis, & imprimis etiam induſtriis ac peritis opificibus, rem non ingratam neque inutilem factam a ſe eſſe judicat. Diviſus eſt tractatus totus in ſectiones tres, cum appendice. In prima ſectione explicantur ac demonſtrantur leges motus, tanquam principia ſcitu quam maxime neceſſaria, unde proprietates potentiarum mechanicarum deinceps deducendæ ſunt. De duobus prioribus axiomatibus ſive legibus motus Newtonianis hoc loco imprimis agitur, itemque de maſſis & velocitatibus corporum, ex quibus vires eorundem atque effectus æſtimari debent. Cum maximi momenti atque ampliſſimi uſus ſit propoſitio illa notiſſima de compoſitione motuum, quod corpus duabus viribus & directionibus ſimul impulſum diagonalem deſcribere debeat parallelogrammi, cujus aliquod latus eodem tempore deſcripſiſſet, ſi alterutra vi ſola fuiſſet impulſum, hinc nova quadam demonſtratione confirmare atque illuſtrare propoſitionem illam, operæ pretium duxit clariſſimus Autor. Eſt autem demonſtratio hu-

Digitized by Google

juſmodi: Ducta intelligatur recta *ACD*, juxta cujus directionem impulſum ſit vi quacunque corpus *A*. Impellatur deinde idem corpus in puncto *C*, nova quadam vi, cujus linea directionis ſit *EH*. Ducantur per punctum *D*, (in recta *AD* pro lubitu aſſumtum) tres rectæ, quarum una *GH* ad *EH* ſit inclinata, cum eaque concurrat in puncto *H*; altera *IK* ſit ad *EH* parallela; tertia denique *LM* ab eadem recta *EH* verſus *M* declinet. Evidens eſt, corpus *A*, ſi abſit vis nova *EH*, ſola vi *AD* ita propulſum iri, ut uno atque eodem temporis puncto per tres illas rectas tranſeat, nempe per communem earum interſectionem *D*. At ubi corpus, propter applicatam vim novam, priorem ſuam directionem mutare, & ſecundum *YZ* progredi cogitur, perſpicuum eſt, quod tres iſtas rectas ſucceſſive & diverſis temporibus interſecare debeat, puta in punctis *a*, *b*, *c*. Dico igitur, hoc pacto neceſſe eſſe, ut pertingat ad rectam *GH*, in puncto *a*, citius quam ad eandem pertingere potuiſſet in puncto *D*, ſi ſola vi *AD* fuiſſet impulſum. Quod plane evidens eſt. Nam conſpirant duæ vires ad impellendum corpus verſus lineam expoſitam; altera verſus punctum *D*; altera verſus *H*: unde fieri non poteſt, quin major oria-

oriatur celeritatis gradus, quam ſi unica vis ſingularis applicata fuiſſet. Contra idem corpus, propter accedentem eandem vim novam, tardius pervenire debet ad punctum *C* rectæ *LM*, quam absque hac vi ad punctum *D* perveniſſet. Nam vis *EH*, quod vel ex ſola diagrammatis inſpectione patet, continuo id agit, ut corpus a recta *LM* retrahat; unde motum verſus eam retardari haud dubie neceſſe eſt. Quoniam igitur corpus ad lineam inclinantem *GH* citius, & ad declinantem *LM* tardius pervenire debet, ſequitur ut ad lineam mediæ poſitionis *IK*, quæ ipſi *EH* parallela eſt, nec citius nec tardius, ſed eodem temporis puncto pervenire debeat, quo quidem ad *D* perveniſſet, ſi ſola vi *AD* fuiſſet impulſum. Quo demonſtrato, non difficile eſt Autori, etiam id quod reliquum eſt demonſtrare. Nobis vero longius cum eo progrediendum haud videtur. Quin potius ab una ad alteram nunc tranſimus libelli ſectionem; ubi de præcipuis & uſitatiſſimis potentiis mechanicis ſigillatim & ſuccincte tractatur. Septem vulgo numerari ſolent ejusmodi potentiæ, libra, vectis, trochlea, axis in peritrochio, planum inclinatum, cuneus, & cochlea; quibus variæ aliæ addi poſſent, ut vela navigiorum molarumque alatarum, arcus & elateres tenſi, mallei. Autor de illis ſeptem in hac ſectione ordine agendum, de velis autem in alia ſectione aliquid addendum judicavit. Methodo utitur ejusmodi, ut primo conſtructionem & applicationem machinæ explicet ac demonſtret, deinde præcipuas quasdam concluſiones inde deducat. Libræ proprietates partim comparatione ponderum eorumque velocitatum, partim reſolutione motuum, more Newtoniano, demonſtrat. Quod ſi in locum ponderis alterutrius vis alia, ut animalis, ſubſtituatur, machinam, mutato nomine, non libram dici, ſed vectem, docet. Vectis quatuor recenſet genera. Nam præter homodromum & heterodromum etiam recurvum memorat, atque eum, ubi vis applicata eſt inter fulcrum & pondus. Quid trochleæ, imprimis multiplicatæ, itemque axes in peritrochio, commoditatis habeant præ vecte ſimplici, ad elevanda altius vel facilius pondera, & quæ ſint iſtarum machinarum præcipuæ proprietates, porro explicat. Filum, quo pondus in plano inclinato ſuſti-

 netur,

Digitized by Google

netur, ad alterutrum brachium libræ applicat, atque ita, ope theorematis de reſolutione motuum, proportionem quærit inter pondus illud atque aliud æquale pondus, quod ex eodem libræ brachio ad perpendiculum dependet. Vim cunei & cochleæ ex iis determinat, quæ de plano inclinato dicta ſunt: ceterum exactiſſimam & Geometricam harum potentiarum computationem, propter nimiam frictionem, in praxi aut vix aut ne vix quidem evitandam, plus curioſitatis quam uſus habere contendit. In Sectione tertia partim generales quædam obſervationes de machinis antea deſcriptis continentur, partim etiam brevis tractatio de velis navium molarumque alatarum. Obſervat Autor, frequentiſſimam ſed minus propriam eſſe loquendi rationem, cum machinæ augere vires dicuntur; machinas enim, proprie loquendo, non augere vires, ſed id tantummodo efficere, ut convenientiſſime vires applicari poſſint. Deinde de prima origine atque inventione machinarum, itemque de imperfectione illarum, a frictione potiſſimum proveniente, nonnulla ſtrictim commemorat. De venti in expanſum velum effectu oſtendit, quod ſe habeat ut quadratum velocitatis venti, atque ut quadratum ſinus anguli incidentiæ ſimul. Agit etiam de directione, juxta quam velum a vento impellitur. De curvatura veli, de axe æquilibrii, de via ipſius navis, nihil demonſtrat. Reſtat appendix: ubi termini quidam pure geometrici, quos evitare quibusdam in locis Autor non potuit, imprimis vero proportiones ſinuum, luculentius explicantur. Quod reliquum eſt, quin Vir doctiſſimus, ſi id inſtituto ſuo convenire judicaſſet, paſſim etiam majora quædam expromere potuiſſet, non videtur dubitandum.

INDEX THEOLOGORUM EVANGELICO-Lutheranorum chronologicus, ſiſtens a tempore reformationis ad noſtra usque tempora illorum nomina, patriam, officia, & annos emortuales; Prodromi loco Bibliothecæ univerſalis Theologorum Eccleſiæ Lutheranæ, præmiſſa allocutione

Digitized by Google

locutione epiſtolica, editus a ***JOH. ANTON. STRUBBERG****, Oſnabrugenſi.*

Lemgoviæ, ex officina Meyeriana, 1727, 8.

Plag. 16.

QUod evulgato ante triennium, de condendis Theologorum Lutheranæ Eccleſiæ vitis, ſchediasmate vernaculo ſignificavit conſilium Cl. Autor, id præmiſſo huic libello *diſcurſu præliminari*, denuo exponit, auxiliaque eruditorum in gravi hoc & difficili negotio iterum ſibi iterumque exorat. De quatuor præcipue rebus diſſertatione hac proœmiali agit. *Primo* de hiſtoria biographiæ Theologorum Lutheranorum diſſerit, ductis a Luthero initiis, qui & ipſe ſodalium nonnullorum vitas conſignavit, & alios, ut idem molirentur, gravius admonuit. Hujus deinde alii numeroſe legerunt veſtigia, in duas Claſſes, eorum ſcilicet qui ſine diſcrimine Lutheranæ & Reformatæ Religionis Doctorum hiſtorias dedere, & quibus ſeparatim de Lutheranis agere conſtitutum fuit, Autori noſtro diſtincti. Eos huc ſimul qui Academiarum, Gymnaſiorum, Eccleſiarum certarum, urbiumque ſingularum Theologos enarrarunt, arceſſit, illis qui ſingularia ex vitis eorum excerpſere, & quorum adhuc expectantur lucubrationes, copioſe adjectis. *Hinc* ſuum, quod cepit, conſilium, ordinemque ac methodum ſollicite obſervandam, diſertius explicat. Opere nimirum vernaculo Theologorum A. C. addictorum, meritis ſcriptisque ac fatorum viciſſitudine, inde ab initiis Eccleſiæ a Luthero repurgatæ ad præſentem usque ætatem celebrium, vitas complectetur, fata eorum, animi dotes, qualitates, mores, virtutes, nævos, caſus & calamitates, peculiares hypotheſes & controverſias, ſcriptorum vel editorum, vel in ſchedis adhuc latentium catalogum, itinera, amicos & familiares, inimicos, commercium literarium, genealogias, epitaphia, ſymbola, aliaque ſingularia ſcitu digna. Ordine, quo exceſſerunt ſinguli e vita, chronologico librum digeret, ſtylo uſurus liberali, miti, urbano, candido, cunctaque ex fontibus fide dignis hauſturus. In tres partes opus dirimet, ad trium, quibus Eccleſia Lutherana floruit, ſeculorum decurſum, a præſenti, quo vivimus, factu-

§. 6. 16. 32. 33.

factурus initium, indicemque ſubjuncturus locupletem. Ut vero, qua fide, quove ſtudio verſaturus in his ſit Doct. Autor, Lectori
§. 18. conſtaret, *tertio loco* ſubſidia ac fontes, quibus præter jam adductos, & eos qui generatim eruditorum vitas conſcripſere, uſurus eſt, indicat. Elogiorum nempe, judiciorum, & bibliothecarum ſcriptores in conſilium adhibebit, qui ſingulorum memorias ſcripſere, tum & qui vitas eruditorum per nationes, provincias, & urbes diſpoſuere, qui Reformationis, & ſingularum Evangelii Eccleſiarum hiſtorias condidere, qui res civiles perorando mentionem Lutheranorum Theologorum injecere, qui doctorum virorum ſibi homonymorum vitas collegere, qui ſingularia ex eruditorum geſtis annotarunt, & qui tandem Ephemerides, aut Epiſtolas eruditorum ediderunt, vel etiam manu exarata, & inedita nonnulla reliquerunt
28. *Quarto* utilitate laboris commendata, obſtetricantes ſibi eruditorum manus enixiſſime expetit, utque ſuppetiæ ferendæ ad *Nicol. Förſterum*, Bibliopolam Hanoveranum, & *J. Henr. Meyerum*, Lemgovienſem & Oſnabrugenſem, nundinarum tempore Lipſiæ etiam commorantes, mittantur, humaniſſime rogitat. Proxima ſe allocutione progreſſum operis memoraturum, aliorumque benevolentiam celebraturum eſſe ſpondet. Quo autem, ubi fata forte Autorem prævenerint, ſecuritati conquiſitæ ſupellectilis conſulatur, apparatum omnem bibliothecæ cuidam publicæ, ſuo tempore nominandæ, inferendum curabit, ne ſua aliorumque opera præmatura morte evaneſcat. Specimen expectandi operis, quod hac vice communicat, Theologos noſtri & ſuperiorum ſeculorum, ordine annorum feralium chronolo-
p. 174. gico, & appendix ſuperſtites adhuc, eo fine exhibet, ut, qui deſunt, ab erudito lectore indicari, quæque parum accurate allata ſunt, corrigi & emendari queant. Neque vero, quin laudatiſſimum hoc egregiumque Cl. Autoris conamen, & probaturum ſe eruditis Evangelicæ profeſſionis æſtimatoribus, & omni facultate ab illis, in rei litterariæ incrementa, juſtumque Eccleſiæ noſtræ ſplendorem, promovendum ſit & juvandum, ulli dubitamus.

OECONOMIA SALUTIS EVANGELICA, IN juſto Articulorum nexu, methodo demonſtrativa digeſta, & uti

Digitized by Google

uti acuendo ſpirituali judicio, juvandæque memoriæ, ſic etiam Chriſtianæ praxi accommodata; Autore D. JOACH. LANGIO, *S. Th. Prof. Ord. in Reg. Frid.*

Halæ Magdeb. in officina Fritſchiana, 1728, 8. Alph. 1 plag. 8.

QUamvis eorum voluminum, quibus Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ ὑποτύπωσις continetur, hoc imprimis ſeculo adeo nulla ſit penuria, ut iis potius tantum non abundare videamur; diverſa tamen tractandi ratio, ſtilique varietas, ac novitatis gratia efficiunt, ut, quæ novis ornamentis in lucem emittuntur, inſtitutiones dogmaticæ non poſſint non eruditis valde arridere. Nonnullos præterea copioſa tractatio juvat, neque hi arctioribus ſemet circumſcribunt limitibus; ſunt vero etiam alii, qui ſummam modò Theologiæ Chriſtianæ in compendio, ac velut in nuce exhibere conantur. Atque in horum numero Autor, quem jam honoris cauſa appellavimus, œconomiæ ſalutis Evangelicæ celeberrimus, locum ſibi quoque vindicat haud ſane ultimum. Noſtri jam inſtituti ratio fert, ea breviter ſummatimque recenſere, quæ ad indolem libri paullo curatius introſpiciendam utcunque pertinere videbuntur.

Præmiſſa eſt univerſæ ſalutis œconomiæ *epitome Iſagogica*; eaque ſatis ampla copioſaque, ubi haud ſecus, ac in tabulis ſynopticis, integer Articulorum fidei Chriſtianæ omnium conſpectus oculis objicitur. Præter ſtili facilitatem, methodus etiam uti maxime nativa, ſic facillima eſt, & non ſolum juvandæ memoriæ, verum judicio quoque acuendo non parum inſervitura. Etenim demonſtrativa quadam ratione, & logica, quam vocant, connexione cuncta inter ſe cohærent, & ut a primis utriusque, & naturalis & revelatæ, religionis principiis initium capitur, ſic ab iſtis pergitur ad ea conſectaria, quæ catenata ſerie inde conſequuntur. Id quod ex hac idea, quam delineaturi ſumus, nemini non lucide apparebit.

Omnes, quotquot dantur, Articuli fidei non niſi *decem* includuntur *membris*, ita quidem, ut unumquodvis *membrum tres* complectatur Articulos. Sic ſtatim in *Membr. I*, quod *ſalutis principium* tradit, *Art. I* de religione naturali, *II* de religione V. ac N.

T.

Digitized by Google

T. revelata, *III* de religionis revelatæ principio, Scriptura ſacra, agit. Sub *Memb. II*, ubi *ſalutis Autor*, *Deus*, deſcribitur, *Art. I* de Dei eſſentia, *II* de myſterio Trinitatis, & denique *III* de divinitate Chriſti & Spiritus S. præcipit. *Memb. III*, in quo *divina opera*, præcipuè ad *ſalutis* inſtitutionem pertinentia, utramque paginam faciunt, *Art. I* de creatione, *II* de imagine Dei, *III* de divina providentia, tractat. *Memb. IV* de *ſalutis* inſtitutæ *jactura* ſic nos erudit, ut *Art. I* lapſum protoplaſtorum, *II* ſtatum peccati, *III* vires liberi arbitrii, exhibeat. *Memb. V ſalutis* reſtituendæ *fundamentum* in *Chriſto* docet, ita, ut *Art. I* de perſona Chriſti, *II* de ſtatu Chriſti duplici, & *III* de officio ejusdem triplici creditu neceſſaria proponat. *Memb. VI*, poſtquam de officio Spiritus S. iſagogice actum eſt, *ſalutis media*, ad ejus *ordinem* tendentia, oſtendit, quæ ſunt vi *Art. I* verbum Dei, *II* Sacramenta utriusque fœderis, *III* miniſterium eccleſiaſticum. *Memb. VII* de *ſalutis ordine*, & quidem reſpectu *beneficiorum* conferendorum, exponit: in quo *Art. I* de vocatione, converſione &c. *II* de juſtificatione & electione, *III* de reliquis gratiæ muneribus, locum quisque ſuum occupat. *Memb. VIII ſalutis ordinem*, reſpectu *officiorum*, a ſalvatis ſalvandisque præſtandorum, delineat: ubi exhibetur *doctrinæ practicæ* ſive *moralis* compendium, dum *Art. I* de conſcientia, *II* de officiis erga Deum, *III* de officiis erga homines, nos ipſos & alios, diſſerit. *Memb. IX ſalutis* reſtitutæ *conſortes* ob oculos ponit: quorſum refertur *Art. I* de eccleſia, *II* de magiſtratu, *III* de conjugio & ſtatu œconomico. Tandem *Memb. X* de *ſalutis* conſummatione agit, & in eo *Art. I* de reſurrectione mortuorum, *II* de extremo judicio, *III* de vita & morte æterna, pertractatur. Cuilibet dogmati *ſedes biblicæ*, vel, ſi mavis, dicta, in quibus quodque fundatum eſt, præmittuntur; his proxime juncta eſt *definitio*, cujus potiora momenta in addito *Scholio* indicantur, & ſic indicata ſigillatim uberiorem lucem accipiunt, uſu multiplici ubique ſubjuncto. Ceterum controverſiæ hic nullæ tractantur, ſi ab iis diſceſſeris, quæ in elenchtico uſu paucis modo attinguntur, eo conſilio, ne in his theticæ theologiæ cultor plane ſit hoſpes: qui & ad *cauſam Dei*, librum ejusdem doctiſſimi Autoris, cujus nos recenſionem in Actis ipſis aliis locis jam adornavimus, ſæpiſſime ablegatur.

Sub finem præfaminis idem Clariſſimus Theologus haud dubiam ſpem orbi facit eruditi Commentarii in ſingulas Novi Teſtamenti epiſtolas & Apocalypſin, futura hieme, volente Deo, prelo ſubjiciendi: ad quem utiliſſimum laborem feliciter auſpicatoque perficiendum vitam ei viresque precamur.

) : (o) : (

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXVIII.

THESAURUS JURIS ROMANI, CONTINENS rariora meliorum Interpretum Opuſcula, in quibus Jus Romanum emendatur, explicatur, illuſtratur, itemque claſſicis aliisque Autoribus haud raro lumen accenditur. Cum Præfatione EVERARDI OTTONIS, JCti & Anteceſſoris.

Tomus III.

Lugduni Batavorum, apud Joannem vander Linden, jun. 1727, fol.

Alph. 5 plag. 17.

PRimum iſthoc in faſce locum obtinent *Quatuor fontes Juris Civilis*, Dædaleum illud opus Viri incomparabilis, Jac. Gothofredi, quo nemo adhuc „ omnium, quotquot fuerunt, interpretum, ortus & progreſſus juris, e tenebricoſo antiquitatis carcere, magis produxit in lucem, vel ex Hiſtoricis, tam Græcis, quam Latinis, ex Patribus, Conciliis & Synodalibus Actis explicavit eruditius; nullus utilitatem, ex legum inſcriptionibus hauriendam, compactis & coaſſatis, quæ ex eodem libro ſuperſunt, fragmentis, magis eſt aſſecutus; neque alium novi, qui tot ſpeciminibus Juris ſtudioſos docuerit, quibus anſis Jurisprudentiam contrectare, aut qua arte & apparatu veterum prudentum fragmenta, Pandectis inſerta, aggredi, aut quibus rationibus Principum conſtitutiones a falſi ſuſpicione vindicare oporteret: „ inquit Vir Præclariſſimus, *Everardus Otto*, cujus elegantiſſima præfatio fere tota circa immortale iſtud monumentum ingenii Gothofrediani, ac præſertim ejus partem pri-

Digitized by Google

mam, fontem omnis publici privatique juris, leges XII tabularum, occupatur. Harum legum fragmenta, ordini reſtituta, necdum annos triginta natus edidit Gothofredus, primum Heidelbergæ, A. 1616, ſenex vero eadem, repetita cura, notis quamplurimis auxit & A. 1652 moriturus Eſaiæ Colladoni, JCto & Senatori Genevenſi, mandavit, uti eorum editionem, una cum tribus reliquis juris civilis fontibus, Legis Juliæ & Papiæ, ut & Edicti perpetui fragmentis, itemque Sabinianorum librorum ordine ſerieque, procuraret. Non vero vulgaria, & omnibus nota dictaque, de illis, quæ ad hiſtoriam XII tabularum pertinent, verboſis commentariis præfari voluit doctiſſimus Otto, memor veteris dicti:

Occidit miſeros crambe repetita magiſtros;

potius, quod ad perfectionem commentarii Gothofrediani deeſſe videbatur, de legum Decemviralium præſtantia, quibusdam in dubium vocata, diſputat, atque in decem capita ſequentia, de quibus iniquiſſimi illi Cenſores præcipue errores, lapſus & παροράματα ingeminant, diligentius inquirit: I *an Romani prudenter Leges peregrinas adoptaverint?* II *quænam illæ ſint Græciæ urbes, a quibus Leges petitæ?* III *an Leges Regiæ cum Regibus prorſus evanuerint?* IV *num origo ultima Legum Decemviralium ſit ex Jure Moſaico repetenda?* V *quo pacto Leges genuinæ a ſpuriis, &* VI *verba illarum antiqua a recentioribus ſeparanda ſint?* VII *an Decemviri æquitatem & prudentiam legislatoriam adhibuerint ubivis?* VIII *quanta utilitas ex limpido hoc Juris fonte hauriri poſſit?* IX *quinam ejus interpretes fuerint veteres & recentiores?* ac denique X *quid præ ceteris præſtiterit Jac. Gothofredus, & quid in eo potiſſimum deſiderandum videatur?* De his ſingulis ut multa cum eruditione diſſerit & judicat, ita, quod capite ſexto ad tabulam I, III & V de verbis antiquis & legitimis inveniendis illuſtrandisque ſpicilegium facit, imprimis deſiderium injicit, ſimilem curam univerſo legum Decemviralium corpori navatam videndi, quo uno velut conſpectu, qui præiverint Gothofredo, quive meliora attulerint, cognoſcere &, quæ ſummo Viro prætermiſſa ſunt, edoceri detur. Poſtremo capite juſtum conſtituit pretium ac dignitatem operi Gothofrediano, cui longe nimium cedunt omnes quorumcunque ad Leges XII tabu-

tabularum Interpretum conatus, & quod recentiores omnes non ſecus, ac legitima & originaria verba, velutique e tripode dicta, preſſim ſequuntur, neque præceptis ejus meliora inveſtigare audent, vel certe ſupervacuum laborem credunt. Veruntamen Cl. Otto egregio diligentiæ ſuæ exemplo, cum in ſuperioribus capitibus, quæ autoritatem præcipue legum Decemviralium attingunt, tum in hoc poſteriore capite, quo varia in commentario Gothofrediano animadvertit & emendat, luculenter oſtendit, Gothofredum hominem fuiſſe, & patere adhuc ingeniis campum, in quo ſeſe exerceant. Fontes juris civilis in hoc tomo excipit *animadverſionum Juris Civilis Liber* ejusdem Jac. Gothofredi, totus Joannis Steckii *Anticriticis Obſervationibus*, quæ Tomo I hujus Theſauri extant, oppoſitus, & totidem capitibus ejus reſpondens, quo retundit nefariam inſulſi hominis audaciam, uno velut elogio atque horrendo prope carmine, quicquid emendationum ab Alciato, Cujacio, Hotmanno, Donello, Fabro legibus civilibus admotum erat, proſcribentis. Succedit III Jac. Gothofredi *de Cenotaphio, deque diverſis, ſuper ejus religione, Ulpiani & Marciani ſententiis, diatriba*, cui & eruditio varia & raritas locum hic dedit. Jam ſequuntur: IV Paganini Gaudentii, interpretis in Lyceo Piſano clariſſimi, qui Romanas antiquitates & Theologiam cum Jurisprudentia conjunxerat, *Expoſitionum Juridicarum libri duo, quibus etiam Tacito, Suetonio aliisque lux conciliatur, cum additamento Critico:* V Gregorii Lopez Maderæ, Mantuæ Carpentani, poſtea in Academia Complutenſi doctoris veſpertini & per varios munerum gradus ad ſupremum usque magni Caſtellæ Senatus ordinem A.1619 promoti, *Animadverſionum Juris Civilis Liber ſingularis*, in quo, ipſe licet antiquitatis peritus, eos notat, qui jura intelligere ſine Cicerone, Tacito aliisque antiquis neſcirent, atque in *cap. ult.* reprehendit Pandulphi Prateji, qui nunc VI ſequuntur, *Jurisprudentiæ mediæ Libros IV*, in quorum prioribus tribus, & quidem in primo is ſexaginta & centum geminationes, in ſecundo ſedecim omiſſiones, in tertio quinque & triginta inverſiones collegit, ab architectis in corpore juris relictas. VII Emundi Merillii *ad libros duos Quæſtionum Calliſtrati, item ad t. D. de ſervitutibus, ut & ad leges 31 priores*

tit. D. de reb. cred. commentarii nunc primum exhibentur e codice manuſcripto. VIII *Diſpunctor ad Merillium, ſeu de variantibus Cujacii interpretationibus Diſpunctiones LIII*, Autore Oſio Aurelio, ut titulus præfert; ſed verum ei nomen Franciſci Ory. Ipſe Doctor regens Academiæ Aurelianenſis ditiſſimus, multique ingenii & laboris fuit, qui etiam *apparatum Jurisprudentiæ*, & *de pacto, dotalibus inſtrumentis adjecto*, ſcripſit. De raritate hujus diſpunctoris, qui ad priorem Merilliani operis Variantium ex Cujacio comparatus eſt, ſatis conſtat, poſtquam de ea jam conqueſtus Bern. Geſſari, in hiſtoria de Merillio, operibus ejus præmiſſa. IX Guil. Barclaji, primum in cathedra Muſſipontana Profeſſoris & Decani, ſimul Ducis Lotharingiæ Conſiliarii ſupplicumque libellorum Magiſtri, poſt in Univerſitate Andegavenſi Anteceſſoris primarii, *in titulos Pandectarum de rebus creditis, & de Jurejurando, commentarii.* X Marci Vertranii Mauri *de Jure Liberorum liber ſingularis*, quem in præfatione ad Philibertum Bugnonium, Matiſcenſem JCtum, ſe ſcripſiſſe, ait, imitatione Pauli Jurisconſulti, cum tamen hujus de jure libellorum, nullus de jure liberorum liber memoretur, *l. 11 D. de Legation.* Fuit Maurus diſcipulus Joannis Geraldi, Jani Papii & Æmilii Ferretti, cujus imitatione notas ad Tacitum edidit, bonas, ut tum tempora erant. Scripſit quoque philoſophus *de fiducia.* Sed quæ de lege Papia in hoc commentario dixit, pleraque rectius elegantiusque ſcripſere recentiores. XI Car. Annibalis Fabroti, Anteceſſoris Aquis-Sextienſis, varia opuſcula: *ad tit. Cod. Theod. de Paganis, ſacrificiis & templis, notæ: Exercitationes XII, quibus accedunt leges XIV, quæ in libris Digeſtorum deerant, Græce & Latine nunc primum ex Baſilicis editæ: Replicatio adverſus Cl Salmaſium, in qua, mutuum alienationem eſſe, oſtenditur, de dominio dotis, & de conditione tractatur.* Notas ad tit. Cod. Theod. de Paganis, miſcellas & variæ ſcriptionis plenas, ipſi invito extorſere neceſſarii, poſtquam Jac. Gothofredus ſpecimen ſuæ commentationis in Codicem Theodoſianum ad eundem titulum ediderat. Exercitationes varia præſtant eruditione, ac diligenter amœniores juris quæſtiones pertractant, earumque prima *de juſto partu*, & ultima *ad l. 18 C. de transact.* ceteris palmam præripiunt. Apologiam

giam præmiſit Fabrotus pro Græcis Βασιλικῶν interpretibus, ſed maxime pro Theophilo, Inſtitutionum paraphraſte, de quo Em. Merillius non ſatis honorifice ſenſerat *lib. VIII Obſerv. cap. 24 ſequ.* & in *Append. Variant. ex Cujac. cap. 2.* Replicationem adverſus Salmaſium præceſſit epiſtola Fabroti ad amicum, ſtatim cum lecta eſſet, Vulcano committenda. Hæc tamen, Æg. Menagius effecit, ut in Salmaſii manus perveniret, qui in epiſtola ad eundem novem argumenta ſibi obmota diluere conatur, cui replicando Fabrotus reſpondit. XII Conſtantii Landi, Caſelarum Padi Comitis Patriciique Placentini, *ad tit. Pandectarum, de Juſtitia & Jure, enarrationum liber*, ejusdem *in l. 1 & 7 D. de legib. interpretatio*, item *in l. 18, D. de acqu. & am. poſſ. breviſſima declaratio.* Ejusdem *in Jus Civile ſparſim contentarum exercitationum ;* item *prætermiſſorum libellus.* XIII Joannis Leunclavii *notatorum libri duo*, ad complura Codicis, Novellarum, Digeſtorum, Inſtitutionum Juris civilis loca, quæ integritati ſuæ reſtituuntur & vindicantur. XIV Henrici Brencmanni *Lex Remmia, ſive de Legis Remmiæ exitu, liber ſingularis*, una cum diſſertatione *de fatis calumniatorum ſub Imperatoribus*, nunc primum luce donatur. Invenit vero Vir doctiſſimus rationes, quibus exiſtimaret, defendi poſſe, Legem Remmiam ne ſub ullo quidem Imperatorum obtinuiſſe, multo minus ſub Conſtantino demum deſiiſſe eam dicendam, contra Cujacii & reliquorum omnium interpretum opinionem. Colophonem huic Tomo imponunt XV *Gloſſæ veteres verborum Juris, quæ paſſim in Baſilicis reperiuntur*, quas e manuſcriptis Codicibus Bibliothecæ Regiæ erutas & notis illuſtratas edidit Carolus Labbæus, anno ſuperioris ſeculi ſexto. Acceſſerunt nunc in hac editione ipſis gloſſis additiones ex libro manuſcripto, præterea Joſephi Scaligeri & aliorum doctorum virorum emendationes, denique notæ Viri Ampliſſimi, Antonii Schultingii. Occaſionem huic editioni præbuit fatum exemplaris, quod Scaligero quondam donaverat Car. Labbæus. Namque legit id Scaliger & multis in locis correxit manu propria, deinde ad Labbæum remiſit, qui ipſe conſtituerat incudi reddere has gloſſas cum additionibus e MSto meliori, & cum Scaligeri notis, interea vero exemplari, quæ noviter præſtiturus erat, manu propria

 ad-

adſcripſerat: deſumſit inde Henricus Copes, JCtus & apud Sylvæ-Ducenſes quondam Scabinus, aliique codici adjecit, cui & unam alteramque correctionem adlevit: pluſculæ tamen notæ ſunt Giſberti Cuperi. Pervenit poſterior Codex liberali Copeſii manu ad Virum Illuſtrem Corn. van Bynckershœck, qui typographo, hujus Theſauri editori, utendum indulſit. Plurimum vero lucis & ornamenti acceſſit a notis excellentiſſimi Schultingii, qui, Virorum inſignium, Joannis Meurſii, Caroli du Freſne, Barn. Briſſonii, imprimis vero Baſilicorum & Scholiaſtæ, Theophili, aliisque præſidiis adjutus, quin etiam ultra ejusmodi adminicula, pro multiplici doctrina ſua, elegantiſſima multa annotavit, additiones a Labbæo prolatas ſuis inſeruit locis, uncis incluſas, notas Labbæanas, Scaligerianas, & reliquas, quibus addita erant nomina, iisdem diſcrevit, alias, ubi omiſſa nomina, ſtellula ſignavit. Ac de ſuo longe numeroſiores notas daturus erat, ſi vel fontes, unde quidquid hauſtum eſſet, ubique voluiſſet indicare, vel etiam ipſorum autorum errores perſtringere, aut ſi pluſculum temporis ſuppetiiſſet. Etenim Bibliopola ſerio id jam agit, ut hic Theſaurus ad finem perducatur, ideoque properato fuit opus. Deſtinavit is unum adhuc Tomum eidem adjiciendum, cui accedet quoque Index generalis legum, in quatuor his Tomis illuſtratarum aut emendatarum, ac perpauca operarum errata emaculabuntur. Convertet deinde ſolicitudinem ſuam ad edenda Balduini, nec non Scipionis & Alberici Gentilis Opuſcula, magnam eruditorum, elegantia ſua & accuratione, gratiam initurus.

THE TRUE SCRIPTURE-DOCTRINE OF the Holy and ever Bleſſed Trinity, ſtated and defended in oppoſition to the Arian Scheme.

h. e.

VERA SCRIPTURÆ DOCTRINA DE SANcta & beatiſſima Trinitate ſtabilita ac defenſa contra Arianum Schema; Autore ABRAHAMO TAYLOR.

Volumina II.

Lon-

Londini, apud Jo. Clark & Richard Hett, 1727, 8. Alph. 1 pl. 13.

IN Præfatione Cl. Autor diverſa exhibet ſchemata, contra doctrinam de ſanctiſſima Trinitate in unitate Dei, ab hæreticis in medium allata, quorum notatu maxime digna cenſet Sabellianum, cum quo Socinianum fere ſit unum idemque, & Arianum. Utramque vero hypotheſin ortum inde traxiſſe, quod homines iſti confuderint eſſentiam & perſonam, dictitantes, diverſas perſonas non eſſe, quæ non habeant diverſam naturam vel eſſentiam. Sabelliani ex Scriptura ſacra convicti, quod Filius & Spiritus S. repræſententur certe ut divini; unum ſupremum Deum, cui tria competant diverſa nomina, eſſe ſtatuebant, ac ut tuerentur veram divinitatem Filii & Spiritus S. negabant eos reales eſſe perſonas. Hoc ſchema non tantis premitur difficultatibus ex ratione depromtis, quibus omnes reliquæ hæreticæ hypotheſes impugnari poſſunt, ſed adeo manifeſte repugnat Scripturæ ſacræ, ut, quocunque tempore Anti-Trinitarii eo confugerint, ipſorum cauſa ſtatim fuerit deſperata. E contrario Ariani ſemper agnoverunt, Filium & Spiritum S. eſſe perſonas, aſt vero ad ordinem creaturarum eos redigere nefario auſu conati ſunt, quamvis ab hac appellatione ſedulo abſtinuerint, ut communem orthodoxorum cenſuram effugerent. Quam Arianorum Hiſtoriam ex Patrum & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ monumentis Autor recenſet, ſimulque oſtendit, quinam poſt tempora Reformationis præcipui Anti-Trinitarii fuerint, ad quorum partes eruditum Eraſmum ac inter Remonſtrantes nonnullos, ut Epiſcopium ac Curcellæum, quam proxime acceſſiſſe judicat. Quin etiam Petavium Jeſuitam, vel Arianiſmo faventem, vel aliud quid, quicquid demum ſit, ſpectantem, omnes ingenii nervos intendiſſe, ut probaret, omnes ſcriptores ante Nicænum Concilium huic Arianorum ſententiæ, ab iſto Concilio damnatæ, fuiſſe addictos, qua de re non ſolum Zwickerus, Socinianus Medicus, ab Hoornbeckio ſolide confutatus, verum etiam notiſſimus Arianus Sandius in Hiſtoria Eccleſiaſtica mirum in modum gloriati ſunt. Qui prætextus vaniſſimi Petavii & Sandii excitarunt eruditum Epiſcopum, Georgium Bullum, ut admirabili operi manum admoveret ac defenſionem Fidei Nicænæ

cænæ ederet, in qua antiquos Scriptores, qui intra tria prima Eccleſiæ Chriſtianæ ſecula floruerunt, erudite ac ſolide vindicavit a calumnia nulli prorſus fundamento innixa. Contra quod elaboratiſſimum opus ab adverſariis nihil ſcriptum eſt, quod mereatur aliquam reſponſionem, nam quæ nuper a D. Whitby contra illud publicata fuerint, pro delirio merito habenda eſſe, Autor cenſet.

Ipſa vero Cl. Autoris noſtri intentio in præſenti libro eo ſpectat, ut Summarium ſiſtat controverſiarum, quæ ad doctrinam de S. Trinitate pertinent, veramque divinitatem Filii & Spiritus S. validiſſimis clariſſimaque luce coruſcantibus argumentis evincat, itemque præcipuis ſatisfaciat objectionibus, quæ ab adverſariis catholicæ doctrinæ opponuntur. Totum tractatum diſpeſcit Autor in tres partes, quarum priori argumenta proponuntur, quæ divinitatem Patris, Filii & Spiritus S. conjunctim probant, id quod probatur cap. I ex notione, quam Scriptura ſacra de Deo nobis ſuppeditat, ubi luculenter nobis ob oculos ponit unitatem naturæ Dei & trinitatem perſonarum, nimirum Patris, Filii & Spiritus S. in una divina natura. Hæc glorioſa doctrina omni tempore fuit fides Chriſtianæ Eccleſiæ, quamvis captum rationis longe excedat, quomodo tres perſonæ ſint unum quid ratione naturæ. Neque erubeſcit Autor, cum de re ipſa certiſſime ſit convictus, fateri ignorantiam modi hujus magni myſterii, quod vel propterea aliquis minus mirari queat, cum in ipſo naturæ regno ſat multa occurrant, ubi de ipſa re nemo dubitare poteſt, cum modum rei nullus vel acutiſſimorum philoſophorum explicare valeat, uti inter multa alia exempli loco eſſe poteſt unio animæ rationalis cum corpore noſtro. Quam ob cauſam Cl. Autor non vult imitari eorum vanitatem ac ſuperbiam, qui non contenti iis, quæ revelata ſunt, claras hujus myſterii notiones afferre ſategerunt, quæ res vires creaturæ finitæ multum ſuperat. Quo factum eſt, ut ii, qui altum & ſupra id quod ſcriptum eſt, ſapere voluerunt, inſignem numerum difficilium vocabulorum & obſcurarum notionum introduxerint, quæ tantum abeſt ut rem magis perſpicuam faciant, ut eam potius confuſam ac intricatam reddant. Cap. II Autor probat unitatem naturæ vel eſſentiæ Patris, Filii & Spi-

Digitized by Google

Spiritus S. ac multis vindicat locum celebratiſſimum *1 Joh. V*, 7, tum contra eos, qui hæc verba nil aliud quam unitatem conſenſus probare contendunt, nam unitatem naturæ indicari, vel exinde conſtare, quod Apoſtolus in ſequenti verſu, ubi loquitur de ſpiritu, aqua & ſanguine, conſentientibus in unum teſtimonium, ſtylum mutet ac dicat: καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν, cum e contrario de Patre, Filio & Spiritu S. dixerit: καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι, hi tres unum ſunt, non unitate perſonæ, ſed naturæ vel eſſentiæ; tum contra eos, qui hunc textum ſuppoſititium eſſe affirmant, ubi Autor probat, tum in multis vetuſtis MSCtis, tum in verſione Armenica eundem translatum legi, adeo ut hoc Sandius fruſtra negaverit, & Millius quoque teſtetur, ſe a Viro longe doctiſſimo, Guilielmo Guiſio, certiorem factum eſſe, pericopen hanc præferre verſionem Armeniam. Legitur itidem textus iſte in antiqua verſione Italica, ſtatim ſub initium Chriſtianiſmi confecta, prout ex citationibus Tertulliani, Cypriani, Fulgentii aliorumque, qui hac verſione uſi ſunt, apparet: neque ab Hieronymo, qui antiquam verſionem emendavit, locus iſte rejectus eſt, quandoquidem in antiquiſſimis hujus emendatæ Hieronymianæ verſionis exemplaribus legatur, uti pluribus probavit Martinus in peculiari diſſertatione Critica, quam de hoc textu Johannis publicavit. Præterea Noſter multos affert ſcriptores usque ad ſextum ſeculum, qui hoc dictum citarunt. Cap. III & IV Autor æqualitatem Patris, Filii & Spiritus S. probat tum ab æquali cultu religioſo, quo Scriptura S. eos proſequi jubet, tum a forma baptiſmi; cum enim baptiſmus in nomine trium inſtituatur, ſequitur, ut, ſi unus horum trium ſit perſona, etiam reliqui duo ſint perſonæ, item ſi Pater eſt verus Deus, Filius quoque ac Spiritus S. Deus ſint neceſſe eſt. Hinc certiſſimum eſſe, quod a primis temporibus Chriſtianiſmi forma baptiſmi nunquam de Deo ac duabus creaturis vel inferioribus Diis, primo ſubordinatis, intellecta fuerit, ſed de tribus perſonis, quarum quælibet ſit Deus, & quæ ſecundum eſſentiam ſint unus ille verus ac ſummus Deus, id quod pluribus teſtimoniis ſcriptorum ac ſymbolorum primitivæ Eccleſiæ Autor confirmat.

Poſtquam in prima parte Autor argumenta in medium attu-

Digitized by Google

lerat, ex Scriptura S. depromta, quæ æqualem gloriam trium divinarum perſonarum in ſanctiſſima Trinitate adſtruunt: jam in ſecunda Chriſti, ac in tertia parte Spiritus S. divinitatem ſeparatim probat, quam veritatem minime per remotam conſequentiam ex Scriptura elici ait, quin potius clariſſimam ejus lucem oculis ſedulorum Scripturæ ſcrutatorum abunde ſeſe ingerere, tanta cum evidentia, ut homo ſana mente præditus nihil amplius deſiderare poſſit. Quamvis enim Chriſtus ut mediator inter Deum ac homines & juſtus Dei Patris ſervus, ratione officii voluntarie in ſe ſuſcepti, ut nimirum redemtionem generis humani efficeret, ceu inferior Patre eidemque ſubordinatus repræſentetur; minime tamen gentium hoc divinitatem Chriſti evertit: nam ſecundum naturam, quam ab æterno per generationem habet, nimirum divinam, æque magna de Chriſto ac de Deo Patre manifeſto prædicantur. Hoc integris XII capitibus Autor probat, quæ præcipue eo redeunt, ut oſtendatur, Chriſtum eſſe Patri ὁμοούσιον, i. e. unam eandemque numero cum Patre naturam & eſſentiam habere, quæ ſit cauſa, ut nomen Jehovah ſoli Deo proprium ac alteri incommunicabile Chriſto tribuatur, itemque ut Chriſtus Deus appelletur abſque omni reſtrictione ac limitatione.

Hinc porro evincitur, Chriſtum Deo Patri ſecundum divinam naturam eſſe æqualem, ipſique competere non ſolum nomina Dei atque titulos glorioſos ad ſolam majeſtatem divinam pertinentes, ſed etiam attributa divina, æternitatem puta, immutabilitatem, omniſcientiam, omnipræſentiam, item ſummi Dei opera, creationem, conſervationem, miraculorum patrationem, tandemque cultum religioſæ ſolique Deo debitæ adorationis. Et ex iisdem nominibus, attributis, operibus, ac cultu divino, Spiritui Sancto quoque competente, ejusdem divinitas in tertia Parte capitibus IV ſolide adſtruitur, loca Scripturæ S. diligenter explicantur & ab objectionibus adverſariorum ſtrenue vindicantur.

A DEFENCE OF THE DOCTRINE OF THE Reſurrection of the ſame Body, by WINCH HOLDSWORTH.

i. e.

VIN-

Digitized by Google

VINDICIÆ DOCTRINÆ DE EJUSDEM corporis reſurrectione; Autore VINC. HOLDSWORTH, Theol. D. & Collegii S. Johannis Bapt. Oxon. Socio.

Londini, apud Car. Rivington, 1727, 8.

Plag. 19.

CUm S. R. Autor in ſermone quodam ſacro Lockii de reſurrectione corporis humani ſententiam impugnaſſet, eumque non obſcure Socinianiſmi arguiſſet, moxque quidam ex illius diſcipulis Apologiam pro Lockio edidiſſet, ſuarum partium putavit Noſter, quæ de Lockio protulerat, porro tueri, eumque paulo accuratius refutare. Duæ inde hujus operis partes enatæ, quarum prima Autor probat, Lockium quædam aſſeruiſſe a Socini mente haud aliena, ut: ideam Dei menti humanæ inſitam non eſſe; animam humanam tempore inter mortem & reſurrectionem medio alto ſopore occupari; peccatum originis ab Adamo in omnem humanam naturam derivatum non eſſe; Chriſtum ſatisfeciſſe juſtitiæ divinæ pro peccatis hominum, proprie dici non poſſe; damnatos poſt hanc vitam non æternis cruciatibus afficiendos; idem corpus poſt reſurrectionem non reſtauratum iri. Imo eum myſterium Trinitatis impugnaſſe putat, quamvis ab hoc crimine videatur olim a Stillingfleeto abſolutus; nimirum quia ſufficere dixit, ut quis Chriſtianus ſit, ſi credat, Chriſtum eſſe verum Meſſiam, cum tamen præterea neceſſe ſit, ut credat, Meſſiam illum verum Dei filium atque adeo naturæ divinæ eſſe. Sunt plura, quæ Lockio, quem cum Shaftsburio, Collino & Trenchardo, Deiſtis, æquiparat, ex ipſius Paraphraſi Epiſtolarum Paulinarum & Legibus in Carolina Inſula obſervandis objiciuntur, quæ prætermittimus. Parte libri altera Autor Lockii ſententiam de reſurrectione non ejusdem corporis impugnat, imprimisque paſſim de artibus Lockii conqueritur, nunquam ingenue ſententiam ſuam prodentis, ſed ita ſemper loquentis, ut in jus vocato verba in alium detorquere ſenſum liceret. Quare reſurrectionem ejusdem corporis negare videri non vult, ſed arbitratur ſaltem, in S. Codice nunquam ejusdem corporis reſurrectionem vel a Chriſto vel ab

Digitized by Google

Apoſtolis ejus, hoc in argumento tamen ſæpius verſatis, diſertis verbis proponi. Sermone igitur dicto, quo hanc opinionem Autor noſter aggreſſus erat, non modo reſurrectionem corporis, ſed imprimis ejusdem corporis vindicare inſtituerat, nugas philoſophicæ atque mathematicæ identitatis, quibus mentem ſuam adverſarius obvelaverat, explodens, eoque ſenſu identitatem hanc interpretatus, quo vulgo homines a pueritia ad ſenectutem idem habere corpus dicuntur, demonſtratque una, hanc identitatem diſertis S.Scripturæ verbis exprimi & innui. Quæ adverſarius his oppoſuit, eo maxime redeunt, ut oſtenderet, aut non diſceſſiſſe Lockium a recepta in hoc doctrinæ Chriſtianæ capite ſententia, aut cum quæſtio illa non ſit de fidei fundamento, liberum cuique relictum eſſe, quomodo concipere hanc reſurrectionem atque explicare velit. Hiſce Noſter reſpondet, Lockium, utcunque argute terminis luſerit, ita ſe abſcondere non poſſe, quin mens ipſius ſatis appareat, eumque, aliorum humanitatem, ut permittant, ſe circa articulum, qui non eſt de fidei Chriſtianæ fundamento, ſuo abundare ſenſu, implorantem, illam vix mereri, cum immodeſte admodum pro lubitu a ſe efficťam interpretationem judicio eccleſiæ univerſæ, jam a multis annis recepto, præfidentius opponat. Eandem vero in hoc articulo jam antiquiſſimis temporibus SS.Patrum, atque Chriſtianæ fidei Symbolorum, ſententiam fuiſſe, quam Eccleſia adhuc tuetur, impugnatam temere a Lockio, utut ille cauſetur, quod diſertis verbis ejusdem corporis reſurrectio in ſymbolis illis haud exprimatur, uberius exponit. Propius inde ad vindicandum ab adverſarii argutiis ſermonem ſuum accedit, atque porro, quam propoſuerat ibi vulgarem, ut vocat, identitatem corporis reſurgentis, contra Lockium, negantem mathematicam & numericam identitatem, quod corporis humani particulæ a pueritia ad canos usque continuo diffluant, adeoque in reſurrectione non niſi prima ſtamina reliqua fore aſſerentem, defendit. Inconſtantiam rurſus Lockio exprobrat, ita paſſim locuto, ut non modo mathematicam & numericam identitatem negare, ſed hominem reſurgentem novo prorſus corpore donare videatur. Inquirit inde in dignitatem quæſtionis hujus ac vindiciarum vulgo receptæ ſententiæ neceſſitatem, cum non appareat, qua ratione, ſi

ſi Lockii ſententiæ quis ſubſcribat, veritatem minarum, in S. Scriptura de puniendis in eodem corpore patratis ſceleribus revelatarum, aſſerere ac tueri queat. Præterea doctrinam Scripturæ Sacræ hanc eſſe, quam Lockius negaverat, allegatis atque a ſubdola Lockii interpretatione vindicatis pluribus S. Codicis locis, imprimis *Rom. VIII, 11, Phil. III, 21, 1 Cor. XV, 53, Joh. V, 28, 29*, aliisque confirmat. Quandoquidem vero cum ſublimi admodum Philoſopho ipſi res eſt, qui in S. Scriptura erat imprimis verſatus, facile eſt colligere, quanti Autori noſtro conſtiterit, inventa ab ipſo atque miro ingenii acumine ac ſolertia ſtabilita argumenta explodere. Præclara vero ſunt, atque Autoris ingenium eruendis abſtruſis aut ſtudio abſconditis rebus aptum ſatis produnt, quæ contra adverſarium an τὸ φθαρτὸν & τὸ θνητὸν idem ſit quod νεκροὶ, i. e. an mortui & corpora mortuorum ſecundum S. Scripturæ ſtylum idem ſint, diſputat, aut quibus ea perſequitur, quæ inter Lockium & Worceſtrienſem Præſulem olim agitata fuerunt, quæ repetere non patitur inſtituti noſtri ratio. Inde ejusdem corporis reſurrectionem argumentis ex natura atque eſſentia tum Dei, tum hominis petitis adſtruit, nec intereſſe, ſive homo reſurgat, ſive non reſurgat, niſi eodem præditus corpore reſtauretur, nec hanc reſurrectionem, ſed novam prorſus vitam, absque priſtino corpore fore, pluribus confirmat. Neque argumentis duntaxat adverſus Lockium utitur, ſed paſſim acutiſſimo Philoſopho, receptam de mortuorum reſurrectione ſententiam impugnanti, propoſitum maxime fuiſſe, ut incautis, nullam plane reſurrectionem fore, perſuaderet, ſuſpicatur, quæ conjectura de mente Lockii, pridem e vivis ſublati, num locum inveniat, aliis dijudicandum relinquimus.

THE ENGLISH BARONAGE, OR AN HISTOrical Account of the Lives and moſt memorable Actions of our Nobility.

i. e.

BARONATUS ANGLIÆ, SIVE DESCRIPTIO Hiſtorica Vitarum & rerum imprimis memorabilium

 Nobi-

Digitized by Google

Nobilitatis Angliæ; Autore ARTHURO COLLINS, *Equite.*

Volumen I.

Londini, apud Robertum Goſling, 1727, 4 maj.
Alph. 3 pl. 19 fig. æn. 5.

GEnerari & naſci fortuitum licet ſit, dicente Tacito, Nobilitatem tamen, ſi dignitatem hæreditariam virtutibus exornare conentur poſteri, honos decusque ſemper manebunt. Non defuerunt proinde ſuperioribus noſtrisque temporibus Hiſtorici, qui Nobilium res memoratu dignas in ſingulis fere regionibus litteris conſignarent. Hinc ſuæ quoque gentis curam inſignem ſibi deſumſit Collinus, Guil. Dugdalii Baronatum Angliæ erroribus haud deſtitutum, mancum præterea rebusque imprimis recentioribus carentem cernens, dum vitas, res geſtas, fata, deſcendentes, & matrimonia Nobilium Anglorum ex Manuſcriptis, documentis publicis, Kingii notis MSCtis ad Dugdalium, ac ſcriptis Hiſtoricis aliis, ſubjectis ubique ſub finem pagellarum Autoribus fide dignis, & adjunctis figuris Heraldicis, memoriæ mandare eſt aggreſſus, unde quædam hoc loco communicare, noſtri erit officii. Imprimis vero notamus, præcipue Tomo hoc contineri Gentes illuſtres, Cavendiſh, ſeu Duc. Devoniæ, Churchill, Marlborough, Pelham Holles, Duc. Novi Caſtri, Sackvil nunc Duc. Dorciæ, Compton Comitum Northamtoniæ, Lumley Comitum Scarburgi, Comitum Cholmondelejæ, Hervey Comitum Briſtolii, Baronum Cartereti, Baronum Staweli, ac Baronum
p. 1. Walpoliæ, quorum cognomina, Normannis uſitata, & ab officiis,
civitatibus ſimilibusque deſumta, Eduardi II ævo Anglis in uſu
14. imprimis eſſe cœperunt. Veſana Thomæ Wolſeji ambitio exinde
eluceſcit, quod inſignibus Regiis in moneta publica expreſſis, literas nominis ſui initiales T. W. ex utroque latere apponi curaverit, exſculpto inferius galero Cardinalitio: quanto ſplendore vixerit, numerus 800, ipſius ſervitio addictorum, monſtrat, quos
41. inter primæ Nobilitatis viri extitere. Johannes Dux Marlborou-
ghii, inter Heroas noſtri temporis inclutus, Jacobo II ad ſolium Regi-

Regium vix admoto, Anglica libertate uſus, prædixit, ſe aliquando, ſi religioni & conſcientiæ vim inferret, obſequium ipſi denegaturum; prœlio ad Walcurtium tam proſpere rem geſſit, ut p.144.
Waldeccius nunciaret Wilhelmo III, Marlboroughium uno die artes ſummi Militiæ Præfecti perſpexiſſe melius, quam aliis pluribus annis obtigerit. Defuncto Wilhelmo III, cum fama ferret, Annam ultima ejusdem voluntate a ſucceſſione fuiſſe excluſam, cum aliis fuit delegatus, ut chartas Regias ſcrutaretur, ſed 151.
rem ſecus ſe habere fideliſſime mox detexit. Arcem Leodienſem 153.
vi expugnavit, Anglis prædam tam inſignem reportantibus, ut 3 auri Tonnæ florenorum, & myrias chirographorum atque ultra numeraretur, & uni ex gregariis Anglorum mille aurei Gallici (*Louis d'or*) in ſacculo reperti obtigerint. Res ad Moſellam ex 209.
voto haud ſuccedentes, tarditati Germanorum & Ludovici Badenſis invidiæ in Marlboroughium tribuuntur. Poſtea Marlboroughius ideo maxime officiis omnibus eſt privatus, ne Eugenium, 295.
Imperatoris nomine in Angliam transfretantem ad diſturbanda Rigidiorum conſilia, calculo ſuo juvaret. Sigilla tanti quondam 345.
æſtimata apud Anglos, ut Regi ſaltem, Nobilibusque, non inferioris ordinis hominibus, iisdem uti licuerit, & illi, qui ſigillum adulteraſſent, deportatione punirentur. Primus inter Anglos ferme Henrici II tempore uſus eſt cognomine Turchillus, Comptoniæ gentis ſator, nomine *Turchillus de Eardene* a domicilio mutuato; quæ tamen, quomodo cum ſuperioribus conveniant, 489.
nos vix perſpicimus. Davidſon, qui ſententiam adverſus Mariam Scoticam citius, quam per erat, executioni mandaverat, 10000 libr. Sterl. & carcere pro arbitrio Reginæ eſt punitus. Plura nunc 552.
de Illuſtri *Walpoliorum* gente, fide in Regem patriamque, ætate imprimis noſtra, famam immortalem nacta, dicere eſt animus. Nomen a caſtro *Walpoliæ* in Comitatu Norfolcenſi inditum eſt genti, quæ ante Wilhelmi Conqueſtoris tempora inter Anglos jam inclaruerat. Richardi Walpolii ſub Wilhelmo illo mentio fit in charta, qua ſocer Guil. de Navelton terras ſuas in vicinia Houghtoni, ſede poſtmodum familiæ usque ad Henricum III, transfert in generum Richardum. Hujus filius Henricus decoratus equeſtri dignitate, de quibusdam feudis nobilibus eſt inveſtitus 651. 652.
ab

53. ab Henrico II. Hoc ſatus Johannes miles feudis pluribus auxit
terras, & Jurati officio Norfolcienſis Comitatus nomine Weſt-
monaſterii 1253 functus, Henricum, Wilhelmum & Radulphum
filios reliquit. Eodem ævo vixerunt agnati, Wilhelmus, Adamo
de Walpol prognatus, arbiter in gravioribus negotiis ſæpe con-
ſtitutus, Robertus de Walpol, Henrico III & Eduardo I a rebus
domeſticis, Edmundus de Walpol, Abbas S. Edmundi in tractu
Suffolcienſi, 1256 denatus, & Alexander, cujus fidei plura ab Edu-
654. ardo I fuerunt commiſſa. Radulphus ille, Johannis filius, in
Norvicenſem Epiſcopum 1288 electus, a præſtatione primitia-
rum, Archi-Epiſcopo Cantuarienſi pendi ſolitarum, ſedem ſuam
655. liberavit. Hinc ad tollenda diſſidia in Elienſi Præſulatu ſubnata,
ſummi Pontificis mandato 1299 ad iſtam ſedem eſt translatus;
obiit 1302. Alter Johannis filius, Henricus, a crimine perduellio-
657. nis, ſub Henrico III ipſi imputato, ſe purgavit; ſub Eduardo I
equeſtri honore mactatus, in bellis contra Gallos Scotosque vir-
660. tute militari eminuit. Filius hujus Henricus, matre Iſabella, Petri
Osberti filia, natus, Comitiis ſub Eduardo II & III ſæpius inter-
fuit, ex uxore Aliſa relinquens filium Henricum, cujus ætate Ri-
chardus & Adamus agnati, monetæ Regiæ curatores, quoque in-
661. notuerunt. Henricus vero Comitia ſæpius frequentavit, adhuc
ſub Henrico IV 1407 ſuperſtes, unde *Senior* dictus fuit. Secutus
eum filius Henricus fidem contra Eboracenſes Henrico VI jura-
vit, mortuus circa A. 1442. Ex Margaretha, Oliverii le Croſſe fi-
664. lia, genuit Henricum & Johannem, quos inter Henricus ex Mar-
garetha, Johannis Harſici filia, procreavit Joannem, qui ex Eliſa-
betha, Roberti Shawi filia, habuit liberos Thomam & Wilhel-
mum, ſine prole extinctum. Thomas, 1512 defunctus, ex Joanna,
Guilielmi Cobb filia, & Aliſia, uxoribus, ſobolem progenuit Agne-
tem, Guil. Ruſſelio nuptam, & Eduardum ac Henricum, qui obiit
1514. Ex hoc Henrico & Margaretha Haltoftia prodierunt, Tho-
666. mas, Joannes, Franciſcus & Chriſtophorus; Joannes Juris ſcientia
inclutus, ſed in flore ætatis extinctus 1557, ex Catharina, Edmundi
Kniveti filia, relinquens Mariam, Janam, Catharinam & Annam,
filias hæredes, & Wilhelmum, qui absque ſobole deceſſit. Edu-
667. ardus autem Thomæ filius uxorem duxit Luciam, Theodorici
Rob-

Robſarti filiam, terrarum avitarum ex aſſe hæredem, cujus avus Joannes Robſartus, S. Georgii eques, bellica virtute contra Gallos, regnantibus Henrico IV, V & VI eminuit: mortuus eſt Eduardus 1558, relinquens Eliſabetham, Martino Cobbio nuptam, Joannem, Richardum & Theodoricum. Ex his Theodoricus du- p.673.
as habuit uxores Wyboroughiam & Catharinam Threviliam, ex quarum priori ſobolem tulit Richardum, natum 1568 & 1632 defunctum, & Luciam, natam 1569; ex altera vero Aliſiam natam 1579, Eduardum natum 1587, & Annam natam 1582, Joanni Pepyſio nuptam. Johannes autem, Eduardi primogenitus, Sideſternum in Norfolcia ex hæreditate Annæ Dudlejæ accepit, ac Guilielmi Collybuti filiam Catharinam ſibi ſociavit, mortuus 1585. Ex illo matrimonio nati, Eduardus 1559, in itinere poſtea defunctus, Collybutus & Thomas, gemelli, nati 1561, Dorothea nata 1558, Catharina nupta Philippo Ruſſelio 1561, Bona nata 1560, & a Johanne Amyaſo in matrimonium ducta, Eliſabetha, Richardo Bunting 1591 nupta, Brigitta, nata 1569 & Henrico Paynell 1593 elocata, & Collybutus ſucceſſor parentis. Hic ex Eliſabetha, Edmundi 674.
Baconi filia, genuit Robertum, natum 1593, Joannem n. 1595, qui ex Froxmer Corbeti filia & terrarum hærede procreavit Eliſabetham, Eduardo Pepyſio, Brigittam, Franciſco Thoresbyo, & Suſannam, Joanni Hario nuptas; porro Collybutum natum 1597, & Baconum natum 1599, absque prole defunctos, Eliſabetham natam 1594, Thomæ Cliſtono, & Annam natam 1596, Thomæ Petto, eoque defuncto, Henrico Hungatio matrimonio junctas. Col- 675.
lybutus obiit 1646: Robertus filius duxit Suſannam, Eduardi Barkhami filiam, ex qua genuit Eliſabetham natam & denatam 1615, Janam natam 1617, Eliſabetham natam 1620, & Eduardum n. 1621, deceſſit ipſe 1663. Eduardus in eo fuit totus, ut Carolus II ſolio 676.
avito reſtitueretur: hinc inter Ordinis Balnei (*Bath*) equites allectus, Regni comitiis ſæpe interfuit, & Lynniis, a quibus fuerat nominatus, fidem ſuam adeo probavit, ut ab illis Tabula ænea, fidei dexteritatisque teſſera donaretur. Mortuus eſt A. 1666. Ex Suſanna, Roberti Cranii filia, genuit Robertum natum 1650, Janam, Eduardum, Eliſabetham, Joannem, Annam, Dorotheam, Suſannam, Mariam, Eduardum, pleroſque in infantia, aut ſine

Digitized by Google

prole fatis functos, Horatium n. 1663, qui Annam Oſborniam, Thomæ Ducis de *Leeds* filiam, duxit in matrimonium, nulla tamen ſobole relicta 1717 deceſſit; & Eliſabetham n. 1665 & Jacobo
p.677. Hoſtio elocatam. Robertus filius Comitia regni ſæpius frequentavit, & Militiæ Norfolcenſi eſt præfectus. Uxor Maria, Godofredi Burwelli filia, peperit Mariam, Carolo Turnero 1689, Dorotheam, Carolo Vice-Comiti Townſhendiæ, ac Suſannam, Antonio Hammondio, nuptas; præterea filios, Robertum, Horatium & Galfredum, de patria ſua immortaliter meritos. Ex his Galfredus inter Heroas maritimos nomen meruit, globo tormenti, cum
678. adverſus Gallos in bello Hiſpanico pugnaret, dextro brachio truncatus; inde ad Comitia Regni ſelectus, Curſus publici quoque curam geſſit. Ex Cornelia Haya uxore nullam ſuſcepit prolem, & diem obiit 1726. Alter ex illis *Horatius*, Stanhopium 1708 comitatus in Hiſpaniam, poſtea Townshendio in Belgium miſſo, Secretarius Legationi adfuit. Dehinc in Anglia eodem officio functus, 1715 Batavos Legatus adiit. Munus Secretarii Theſauri Regii brevi dimiſit; mox Commerciorum & Plantationum cura ipſi demandata. Poſt ad Comitia ſæpius delegatus, ad Gallos 1724 miſſus eſt Legatus primi Ordinis extra ordinem. Mariam, Petri Lombardi filiam, 1720 ſibi ſociavit, Horatii & Mariæ ex eadem
679. parens factus. Primus e tribus Roberti filiis, *Robertus*, Houghtoni, ſedis avitæ, hæres, ad omnia regni Comitia ab A. 1700 nominatus, illis, qui figmento illi Regio Bononienſi blandiuntur, nimium adverſus, indignationem aulæ adeo incurrit, ut 1711 Turri Londinenſi aliquandiu includeretur. A. 1705 cura rei maritimæ ipſi cum aliis commiſſa, 1707 a Secretis Belli, & Theſaurarius
680. Claſſis 1709 conſtitutus. Sacheverellianæ accuſationis capita cum aliis compilavit, & gratias publicas hoc nomine meruit 1710 ab inferiori Ordinum Senatu: verum eodem anno omnibus mutatis, ipſe quoque officiis publicis fuit privatus. Georgius I autem, ſolio admotus, tanti æſtimavit Roberti Walpolii fidem, ut quinto poſt adventum die ipſi theſaurum bellicum crederet. A. 1715 Fiſci cura ipſi commiſſa, & Ærarii publici Cancellarius eſt conſtitutus, quæ munera cum 1717 dimiſiſſet, anno tamen 1720 iisdem
681. denuo fuit decoratus. Ab A. 1715 ab intimis conſiliis fuit Regi ſuo,

&

Digitized by Google

& eodem in Germaniam profecto, Vicarius una cum aliis nominatus eſt. A. 1725 Equeſtri ordini *Balnei*, & ſequenti anno *S. Georgii* eſt adſcriptus. Uxor Catharina, Jo Shorteri filia, ipſum fecit parentem Roberti, Eduardi & Horatii, ac Mariæ, Georgio Vice-Comiti Malpaſio elocatæ. Filius Robertus ab A. 1720 exteras terras adiit, 1723 Regia clementia Baronis de Walpolia honore ornatus. Lubet vero, Diploma quod meritiſſimi imprimis Parentis merita continet, hic integrum, prout a Noſtro exhibetur, repetere: *Cum ſe meritis ſuis erga nos noſtramque Domum & Patriam ſuam quamplurimis egregie nobis commendarit perdilectus & perquam fidelis Conſiliarius noſter*, Robertus Walpole, *ærarii noſtri cum viris ſelectioribus Præfectus, nec non Scaccarii noſtri Cancellarius, non indignum duximus, qui in Procerum noſtrorum ordinem cooptaretur. Sed cum ipſe malit ampliſſimos honores meruiſſe, quam aſſequi, quo familiæ ſaltem ejus nobilitandæ conſulatur, ſtatuimus honores, Patri debitos, in Filium conferre, &* Robertum Walpole, *juniorem, Optimatium ordini adſcribere. Quo de adoleſcente nihil non præclarum licet ominari; qui optimam jamdudum indolem diſciplinis optimis excoluit, idque nunc agit, ut, quicquid ſcitu dignum alicunde conquiri poſſit, domum comportet; cum domi interim habeat, unde diſcat, ſi quid ſit reliqui, quod eſt egregium. Nec fas eſt dubitare, quin Patrem ducem ſecutus, dignitatem ex paternis meritis oriundam ſuis poſthac auctiorem poſteritati traditurus ſit. Quin & id volumus, optimæ ſpei Juvenem titulos inde ſuos auſpicari, unde & nomen* Walpolianum *& gens illa pervetuſta duxit originem; quæ a primis usque Eduardorum temporibus in agro Norfolcienſi conſedit, ibique nunquam non inter maxime ingenuas habita eſt ac celebrata. Sciatis igitur &c.* Redux domum factus hic Robertus, ſociam ſibi elegit 1724 Margaretham, Samuelis Rollii filiam, hæredemque. Ceterum ut Cl. Autor ulterius laborem utiliſſimum continuet, publico nomine eundem rogamus. p. 682.

MEMORABILIA CUJUSVIS SECULI, Hiſtorica & Geographica, Genealogica & Dogmatica, item

 Pre-

Digitized by Google

Prognoſtica Prophetarum; Autore DEODATO DE SEM *&c.*

Romæ, ex Typographia Rochi Bernabo, apud Laur. & Thomam Pagliarini, 1727, fol.

Alph. 4 pl. 7.

ILluſtriſſimo ac reverendiſſimo *Petit Didier*, Epiſcopo Macrenſi, Abbati S. Petri Senonenſis, O. S. Benedicti, congregationis S. S. Vitoni & Hidulphi in Lotharingia, omnigenæ eruditionis Præſuli, *opus hoc, omnigena eruditione refertum*, quod ſub TRIANGULI titulo jam dudum latebat, ſummi Viri patrocinium exſpectans, e tenebris erutum, Patrono tanquam optimo Laurentius & Thomas Pagliarini Fratres, Dicant Dedicantque. Etſi difficile ſit ſatyram non ſcribere, cavendum tamen, ne contra librum hunc, autoremve ejus, quippiam temere proferamus: cum homine nobis res eſt, Hercule tragico terribiliore. Ita enim in præfatione minatur: *Quicunque huic Triangulo mei libri bellum (quamvis imbelle fuerit) calami, aut linguæ aut rixoſum prœlium prælo præſumſerit intimare, inferam: eum ex illis eſſe, quos verus Deus per ſuum Prophetam Iſaiam cap. 48, 22, prædixit: impiis non eſſe pacem. Quæcunque perſona hoc opus (quod cedit ad majorem veri Dei gloriam, ad humani generis converſionem, ad pacificam Regum & Principum cohabitationem, aut bonam invicem intelligentiam, ad regnorum & urbium conſervationem, ad populorum & familiarum ſalutem, emolumentum & proſperitatem) quocunque modo impedire, perturbare, obnubilare, aut opprimere laboraverit, aut contribuerit, timeat; ne veniant ſuper ipſum invidiæ, odii, perſecutionis, iræ, ſpoliationis, ægritudinis, ſubitaneæ mortis maledictiones, quas Deus pacis voluerit evibrare.* Intra noſtram igitur nos pelliculam continere oportebit: faciamus tamen quod faciendum eſt; recenſeamus breviter argumentum libri, ſpecimina tractationis edamus, judicium lectori, audacioribus autem experimentum hujus fulguris ex pelvi relinquentes.

Trianguli titulum hoc opus inde accepiſſe videtur, quod in tres partes ſectum eſt, quarum *prima* continet hiſtoriam *præteri-*

teritorum ab exordio creationis uſque ad annum Chriſti 1707. *Secunda* hiſtoriam *modernorum* i. e. Regna orientis & occidentis geographice; genealogice autem hodiernos Reges Europæ, Principes, Comites, Epiſcopos orientis & occidentis in concilio generali congregatos, diverſa hodienum dogmata per orbem diſperſa, deſcribit. *Tertia* denique pars exhibet hiſtoriam *futurorum*, ſive futurum ſtatum populi vero Deo unice chari & ſupremum ejus Pontificatum. Quælibet pars in aliquot Sectiones, quælibet Sectio in certos Articulos diſtributa eſt, quos omnes & ſingulos enarrare ſupervacaneum videtur; præſertim cum ipſi libro præfixus ſit *Index Sectionum & Articulorum* ſatis amplus.

Quam belle autem, quam dextre hæc omnia Autor pertractet, lectori ex ſequentibus patebit. Part. I pag. 5 de Angelis hæc nobis narrat: *Numerus Angelorum trium prædictarum Hierarchiarum tantus eſt, ut ſtellas in cœlo, atomos in aere, arenas in terra, folia in arboribus, fruges in campis, flores in hortis, piſces in aquis, animalia in terris excedat.* Ibidem de diabolis: *Nunc pauca quoque de malis* (Angelis) *transeunter dicere oportet, nimirum: quod Lucifer, qui primus erat Cherubinus ejusque aſſeclæ, licet in primo inſtanti creationis eſſent in gratia & viatores per fidem, ſpem & charitatem, nihilominus, inflati ſuperbia ex donis quæ poſſidebant a Deo, rebellarunt; ſed quo motivo, doctores neſciunt determinare.* Pag. 16 poſtquam docte, ut ſolet, diſputavit, an Paradiſus in Babylonia, an in Syria, an in Palæſtina ſitus fuerit, hæc ſubjungit: *Circa ſitum terreſtris paradiſi ſolum ſupereſt aliquid ſuccincte dicendum de illius ornamentis & primo de aeris ſalubritate; nam juxta Gonneti ſententiam collocatus erat in excelſiſſimo monte, viginti cubitis ſuper omnes terræ montes, ubi aer erat ſaluberrimus ac temperatiſſimus* &c. Ne diu nimis circa mundi exordia commoremur, ſaltum in propinquiora tempora faciamus. Ad Sec. XIII pag. 97 Autor noſter de ordine Dominicanorum & Franciſcanorum ſequentem hiſtoriam, apocrypham quidem, veriſſimam tamen, ſi ipſi credimus, affert: *Deus ſuſcitavit hoc Seculo S. Dominicum A. 1203 Ord. Prædicatorum, & S. Franciſcum Aſſiſium 1207 Ord. Minorum fundatores; nam ut refert Mag. Seraphinus*

nus Capponi a Porrecta in ſuis veritatibus aureis &c. cum B. Virgo filium ſuum tribus lanceis orbem univerſum ob ejus ſcelera diſperdere volentem conſpexiſſet, hos duos Ordines adinvenit, ac eidem Filio ſuo irato, pro totius orbis converſione idoneos, præſentavit, quaſi dicens, hoc ad filium carmen: beatos illos digito monſtrans:

Nate mea hac genitura orbem ſalvato gemella,

ipſosque a Filio inde pacato commendatos, in urbe Romana conjunxit. Ad Sec. XVI: *Hoc Seculo,* inquit, *fætebant hæreſi Martinus Lutherus, Anabatiſtæ. Petrus Vermillus cogn. Martyr, David Georgius. Caroloſtadius. Libertini. Oecolampadius, Antichriſtiani. Zwinglius, Brentius, a quo Ubiquetarii. Melanchton, Bucerus, Jonas Lutheri coquus, qui ſe juſtum Jonam jactitabat. Calvinus, Servetus. Beza, Deiſtæ ſive Trinitarii. Bruniſtæ, Puritani, Sabbatarii, Arrabonarii, Metamorphiſtæ: Anti-Lutherani, Matthias Flaccius, Infernales, Inviſibiles, Pharellus, Bibliſtæ* &c.

Ne autem in præteritis tantum tam rara & inaudita ſcire Autor credatur, recenſebimus etiam pauca quædam ex Sectione hujus operis ſecunda, quæ *hiſtoriam modernam* refert, & quidem catalogum *Acatholicorum modernorum,* qui pag. 204 ſeq. prolixe enarratur, excerpemus, ubi doctrinæ occurrunt & nomina, quorum ſi quis certam cognitionem habet, illum obſcuriſſima & ignotiſſima quævis hiſtoriæ modernæ noſſe confitebimur. E. c. RUSTICI vel RUSTICALES *Lutherani nolunt ſolvere tributa ſuo Principi, niſi cogantur.* PISTORICI *Lutherani docent, Chriſti corpus eſſe præſens in Euchariſtia ſub pane, velut caro cocta in ardocrea.* INTERIMISTÆ *ex medio Lutherani & catholici.* BOQUINII *docent, Chriſtum non eſſe crucifixum pro peccatoribus.* NUDIPEDES *ſpirituales ſeparati Anti-Lutherani cuncta deſeruerunt excepta falſa doctrina.* OLLARII *Anti-Lutherani ſeſe invicem alternativis in dies tractare ſolent conviviis.* Addendi his eſſent *Tibbi* vel *Meliapi, Batenburgici, Paſtoricidæ, Communiſtæ, Condormientes, Larmogani, Effrontes Neutrales* & ducenti alii, quos Autor commemorat, niſi hæc ad demonſtrandam miram ejus in hiſtoria ſcientiam ſufficere crederemus.

Cum

Cum autem tam vera claraque de præſentibus Autor noſter referat; quam certa ſint, quæ de *futuris* prænuntiat, haud difficile eſt conjicere. Præſertim legi merentur, quæ de *vermibus infernalibus* admiranda nobis & horrenda narrat Part. III Sect. III Art. I. Nempe diverſos fore vermes apud inferos, quorum alii corpus, alii animam damnatorum corrodent, horribiles, fœdiſſimos, immortales, venenoſos, carnivoros, eſitantes quidem, nec tamen ſe ſatiantes. *Tertia in inferno pœna*, inquit, *conſiſtit in vermibus immortalibus, qui viſu & ſibilo ſunt horribiles & vivunt in flamma, ſicut piſces in aqua. Scaturient hi vermes per nares, oculos, aures, ora damnatorum, qui perpetuis morſibus inteſtina illorum & ſingula membra vellicabunt* &c. A pag. 286 usque ad pag. 314 Autor accuratiſſime deſcribit particulare illud judicium, quod Chriſtus ſtatim poſt obitum cujuslibet hominis inſtituet, ubi defunctus, cujuscunque ſtatus, conditionis, ſexus, profeſſionis officiive fuerit e. g. *Agricola, Hortulanus, Vinitor, Stabularius, Pediſſequus, Cubicularius, Coquus, Pincerna, Ancilla* &c. quam rigoroſiſſime examinabitur, & judicabitur, non modo de propriis, ſed & de alienis peccatis, quibus aliquo modo *conſentitus* (ita Noſter loquitur) vel cooperatus fuerat. Pro exemplo tranſcribamus examen *Ancillæ*, quæ in particulari illo judicio, referente Semo noſtro, inter ceteras quæſtiones, ad haſce imprimis reſpondere cogetur: *Si ſua Domina quovis modo cooperata fuerit ad illicitum amorem? An herbas, aut aliud medium quæſiverit & adhibuerit ad abortum ſuæ Dominæ procurandum, quoad conceptum illicitum fœtum, aut embrionem occidendum? An varia garriverit, ad rixas & odium cauſanda? An Sagam vel Veneficam vel Ægyptiacam conſuluerit & aliquid prohibitum ab illa didicerit? An ſervo, vel cani permiſerit ipſa carnaliter uti? An ſuam Dominam docuerit aliquam ſuperſtitionem aut prohibitam ſecretam artem, ad nocendum alteri, ad amorem alterius efficiendum? An ſuæ Dominæ filiam docuerit obſcœnas cantilenas, eam titillaverit, excitaverit, aut ei aliquid applicaverit, ad illicitam carnis voluptatem, aut immundum amorem verſus hominem aut beſtiam excitanda? An in medio vaſis butyri corruptum in mele ſtercus infantis in fundo vaſis poſuerit?*

MISCEL-

Digitized by Google

MISCELLANEA SILESIACA CONTINUATA, variiſque hinc inde præſidiis adornata, Collectore THEODORO CRUSIO, Ducatuum Suidn. & Jaurav. Advocato jurato.

Lignitii & Lipſiæ, apud hæredes Rorlachianos, 1728, 8. Alph. 1.

POſtquam primæ Miſcellaneorum horum Partis mentionem fecimus in Actis Er. A. 1723 M. Dec. p. 535, par eſt ut alteram quoque, nuper editam, perluſtremus. Exſtant vero hic octo ſcripta breviora, quæ cuncta unam concernunt Vratislaviam urbem. Primum eſt *Mart. Radeckii* Carmen *in Inſignia Senatus Po-*
p. 13. *pulique Uratislav.* in eadem urbe A. 1567 editum, ubi Noſter in notis monet, diligentiſſimum patriarum antiquitatum ſcrutatorem D. *Jo. Godofredum Baro* Commentarios de Inſignibus Vratislav. moliri. Succedit 2) *Dan. Illmeri* Narratio brevis *de Vratislavia Sileſiæ Metropoli*, publice facta Wittebergæ 1628; in qua dum agitur de bibliotheca publica Eliſabethana, a Thoma a Rehdiger fundata, inter alios, qui de ea egerunt, commendatur in
49. notis B. Gryphius, qui in Charactere idonei Bibliothecæ Cuſtodis recenſet Codices MSptos, qui ex ultimis Turciæ atque Perſiæ oris eo pervenerunt. 3) *Jo. Andr. Mauersbergeri* Diſſ. ſub præſidio Jo. Lehmanni Wittebergæ A. 1668 habita, *de Vratislavia Si-*
101. *leſiæ Metropoli.* Ibi obſervat Editor, jam Academia, a Divo Leopoldo Imp. A. 1672 fundata, Vratislavienſes, licet invitos, gaudere. 4) *Chriſtoph. Coleri* Carmen *in fatales turris & templi Eliſabethani Vratislav. caſus*, cui annectitur 5) *Andr. Calagii Suggeſtum Magdalæum Vratislavienſe novum*, carmine adumbratum, Vratisl. 1581, & 6) *Mart. Radeckii* Carmen *de Ludorum literariorum apud Vratislav. initiis & incrementis*, editum ibid. 1567. Sequitur 7) *Adami Pantke* Diſſ. hiſt. *de Nobilitate Vratislavienſium erudita*, quam apud nos defendit A. 1697, multis a Cl. Editore notis eruditis & XV Nobilium eruditorum vitis au-
212. cta. In illis de Andrea Dudithio, Epiſcopo Quinqueccleſienſi & Cæſareo ad Henricum Valeſium Pol. Reg. Legato, traditur, eum tantum Ciceronianæ eloquentiæ fuiſſe admiratorem, ut integrum Cice-

Ciceronem ter manu propria deſcripſerit. De Adamo a Rhediger refertur, quod ope & ſubſidio nummorum antiquorum, quos ille Romæ collegerat, ſuos de re nummaria labores ſuſceperit Hubertus Golzius. Denique VIII acceſſit *Chriſtiani Sperlingii* poetica Enarratio de obſidione Vratislav. a Tartaris A. 1241 facta & miraculo ſoluta, ſub titulo: *Flammis cælitus miſſis defenſa Vratislavia*, edita Vratisl. 1665. Ceterum inſcripſit hanc Miſcellaneorum Partem Cl. Editor Ill. *Friderico Guilielmo a Sommersberg*, Viro hiſtoriæ patriæ imprimis promovendæ nato, a quo longe majorem *Scriptorum rerum Sileſiacarum* Collectionem propediem exſpectamus. p. 232.

FRANCISCI IRENICI, ETTLINGIACENSIS, Exegeſis Hiſtoriæ Germaniæ, nunc denuo recognita, notisque illuſtrata; accedit CONRADI CELTIS Deſcriptio urbis Norimbergæ; curante JO. ADAMO BERNHARD.

Hanoviæ, apud Jo. Conr. Maximil. Ziegler, 1728, fol. Alph. 6 pl. 14, computatis XXV Tabb. Geneal.

PErutilem laborem in ſe ſuſcepit Cl. *Bernardus*, Scholæ Hanovienſis Rector meritiſſimus, quod hanc *Fr. Irenici* Exegeſin, bis licet antea, Hagenoæ primum A. 1518 ab ipſo Autore, iterumque a filio ejus Paulo Irenico Baſileæ 1567 in fol. editam, ſed hactenus tamen admodum inventu difficilem, non modo denuo prelo ſubjecit, quod dudum optarunt eruditi, ſed & doctiſſimis ſubinde notis ita illuſtravit, ut deſiderari nihil omnino poſſe videatur. Etſi vero de Autoris, qui pro nomine vernaculo *Friedlib* Græcum *Irenici* pro more ſuæ ætatis adſcivit, vita & rebus parum annotarint Scriptores, non tamen prætermittenda nobis ſunt, quæ Cl. Editor undique ſollicite collegit. Natus nimirum Etlingæ, oppido ſub Badenſi ditione ſito, circa annum, ut Noſter evincit, 1495, cum in patria & mox Pforzhemii ſub Ge. Simlero in literis profeciſſet, & Melanchthonem *fere puerum*, ut ipſe loquitur, *vix quippe XX annorum, ceterum adultiſſimum ac litterarum experientia nulli ſecundum, cui quantum anni & corporis moles detraxerant,*

xerant, tantum ingenio adjecerant, præceptorem habuiſſet, Heidelbergam ad moderandam ſtudentium adoleſcentiam cum aliis evocatus, ibidemque circa A. 1518 Scholæ S. Catharinæ præfectus eſt. Hinc mature Lutherum ſectatus, evangelii doctrinam, cum in patria non liceret, Gemmingæ publice profeſſus per aliquot annos, cum Reuchlino & Bilibaldo Pirckheimero aliisque frequens literarum commercium aluit. Quanto ſtudio vero res Germaniæ omnis ævi, quam mature, excuſſerit, ex hoc ipſo opere patet, quod jam anno ætatis vigeſimo tertio ſuſcepit: de quo prætermiſſis Jac. Spiegelii, Jac. Schopperi, Bœcleri & Reimmanni encomiis, unum producemus Viri Ill. Jo. Petri de Ludewig judicium. Ita vero ille Præfat. in Germ. Princ. C. II p. 41: *Liber rarus eſt, ſed utilitate varietateque rerum aliis præſtat ejus ævi ſcriptoribus. Habes in eo Germaniam veterem, mediam & novam: rationes Germaniæ cum univerſim, tum per omnes Principatus & Comitatus proditas ſigillatim, hiſtoricas, genealogicas, politicas, theologicas, litterarias, geographicas, aſtronomicas; ut valde mirer, hoc apparatu iſta ætate hoc opus prodiiſſe. Papa bibliopolam privilegio munivit per univerſum orbem. Nævi, quibus liber ſcatet, temporis magis ſunt, quam ſcriptoris, qui nullis vigiliis videtur peperciſſe.* Et quod ad hos quidem attinet, ſunt qui Latini ſermonis puritatem majorem, in Genealogia præterea & Geographia, ut & allegandi ratione nonnulla deſiderent, ſiquidem, quod ad poſtremum, Taciti annales & hiſtorias una ſerie enumerat & ſub Eutropii nomine ejus continuatorem Paulum Diaconum inducit: at hoc tempori, quo vixit, condonandum videtur. Adhibuit vero Cl. Editor utramque editionem, & cum in ſecunda deſiderarentur Tabulæ Genealogicæ, quæ in prima paſſim inſeruntur, quamvis more veterum per circulos & ramos nimis diſtortos diſpoſitæ, non modo eas hic iterum dedit, verum & luculentius, ut recentiores ſolent, deſcripſit, eoque Lectorum commodis optime conſuluit. Præterea cum integra non raro capita, & paſſim lineæ aliquot omiſſæ in altera editione fuerint, ea omnia reſtituit Noſter; nec tamen hanc neglexit, ubi ſcripturæ compendia, lectu difficiliora, reſtituit & in Latinitatem infrequentem animadvertit. Adjecit etiam ex priori editione Celtis

Digitized by Google

tis Norimbergam, quæ in poſteriori deſiderata fuit, & ex utraque Orationem Irenici protrepticam in amorem Germaniæ ad Cancellarium Electoris Palatini Florentium de Phenningen, J.V. D. ex qua non minus, quam ex univerſo opere, patet, quantum Autor in optimis ſcriptoribus Græcis & Latinis fuerit verſatus. Ceterum incertum videtur, utrum plus debeamus Cl. Editori, quod librum Irenici quaſi ſepultum in lucem revocaverit, an, quod tot notas eruditiſſimas adjecerit, e quibus exquiſitam hiſtoriæ Germanicæ notitiam, velut ex ungue leonem, cognoſcimus, optamusque, ut rem litterariam juvare feliciſſime pergat.

Nützliche Sammlungen zu einer hiſtoriſchen Hand-Bibliothec von Sachſen ꝛc.

h. e.

JO. GOTTLOB HORNII, M. A. REG. PRUSS Societ. Scient. Socii, Analectorum Bibliothecæ portatili Hiſtoriæ Saxoniæ annexarumque regionum parandæ profuturorum Pars I, ſeu Lineamenta hiſtorico-diplomatica de Officialibus hæreditariis ex ordine equeſtri in provinciis Sereniſſ. Electoris & Ducum Saxonicorum antiquitus conſtitutis, ſigillatim de Mareſchallis, Camerariis, Dapiferis & Pincernis Saxoniæ, Thuringiæ, Miſniæ atque Hennebergæ &c.

Lipſiæ, ſumtibus Wolfg. Deerii, 1728, 4.

Pl. 22½ fig. æn. 1.

CLar. Autor in votis habens, ut facies hiſtoriæ patriæ in dies fiat lucidior, decrevit ſcrutantibus eandem, quantum pote, manus auxiliatrices afferre, eoque ſingulis minimum nundinis, quæ hic celebrantur, plagulas aliquot publicare. Non ſolum vero id curabit, ut proprias lucubrationes ſuas ſubinde communicet; verum & aliorum monumenta anecdota, diplomata præſertim atque chartas vetuſtas magno numero interſperget; neque negliget diſſertationes & ſchedas minores, quæ impreſſæ quidem, ſed hactenus rarius comparuere. His prælibatis Autor in Præf.

prima hac Parte materiam tractat, nemini adhuc ſatis tentatam. Curæ ipſi videlicet fuit adumbrare incunabula, ſtatum & viciſſitudines *Officialium hæreditariorum*, qui antiquitus in provinciis, Sereniſſ. Domui Saxonicæ hodie parentibus, fuerunt inſtituti, *Mareſchallorum* puta, *Camerariorum*, *Dapiferorum* & *Pincerna-*
§. 1. *rum.* Enimvero auſpicia diſſerendi capit ab enodatione diſcri-
p. 1 ſq. minis inter *liberos* & *miniſteriales*, quale ſeculis mediis in nobi-
§. 2-11. litate obtinuit. Recenſitis igitur diplomatibus domeſticis æque
p. 2 ſqq. ac vicinis, deſcribere primo aggreditur *liberos*, & oſtendit, ſub
§. 12. eo nomine non ſolum Equites & Nobiles ordinis inferioris, ſed
20 ſq. Comites quoque & Dominos, quin adeo Principes, comprehen-
§. 13. ſos fuiſſe. Diſputat hac occaſione adverſus V. Ill. *Eccardtum*, quo
21. ſenſu *Tidericus* ex tribu *Buzici*, propagator Sereniſſ. ſtirpis Sa-
p. 22. xonicæ hodie dominantis, apud veteres *Vir egregiæ libertatis* ſa-
§. 14. p. 23. lutetur. Fatetur interim Noſter, liberos, quos tractus Saxonicus
§. 15. confinesque quondam aluere, æſtimatione nequaquam unifor-
p. 24 ſq. mes, neque illos, qui in Principum territorio conſederunt, ab omni nexu homagii atque ſubjectionis exemtos, quin potius a miniſterialibus hoc ſaltem titulo diſcretos fuiſſe, quod ditionem ſuam tenerent mero jure allodiali, nec ideo ſervitia præſtarent, quæ feudis militaribus & aulicis tunc incumbebant. Monſtrat porro, quod tales non modo ſub Principum imperio reapſe fuerint, verum etiam in Thuringia ſigillatim Landgraviis tam arcto nexu fuerint adſtricti, ut in alienandis bonis ſuis conſenſum eorundem implorare deberent, imo ab his, ad inſtar Miniſterialium, certis caſtris adjici, cum eis denique commutari aut di-
§. 16. vendi potuerint. Ex quibus omnibus denique colligit, liberos,
p. 25 ſq. qui ætate media erant, cum liberis Dominis & Baronibus hodier-
not. p. 26 ſq. nis minus recte commiſceri, explicans pariter, qui quondam Ba-
§. 17. ronum, quive Nobilium & Dominorum elogio venerint. Pro-
p. 29 ſq. greſſus hinc Autor ad *Miniſteriales*, tabularum fide deprehendit, fuiſſe tales tum Cæſaribus & Imperio, tum Præſulibus eccleſiarum & Principibus ac Comitibus, nec inter iſtos, quod aliis
§. 18. quidem videtur, multum fuiſſe diſcriminis, quin potius poſterio-
p. 31 ſqq. ribus etiam familias florentiſſimas Comitum, Dynaſtarum & Equitum fuiſſe accenſitas, ipſosque ad negotia tum aulæ tum regionis

gionis graviſſima haud ſecus ac liberos adhibitos. Utendum proinde cenſet circumſpectione, ſi quando vox Miniſterialis mancipiis adeo & hominibus infimæ ſortis attributa reperitur, ne hi cum illis confundantur. Neque enim ferendum V. Ill. *Ludwigium*, quod ex hiſtoria Miſnica *Eliſabetham Maltitiam*, Henrici Illuſtris, & *Cunigundam Iſenbergiam*, Alberti Degeneris conjuges, ad claſſem hanc mortalium abjectiſſimam traxerit. Haud interim negat, ſtatum Miniſterialium ordinis equeſtris, qua perſonas, qua bona, qua matrimonium, qua prolem adſtrictiſſimum, ut in ſenſu improprio proprii homines atque ſervi facile potuerint nuncupari. Munia vero eorundem ſe retuliſſe non tam ad res bellicas, quam civiles, palatinas modo, modo provinciales, & ad hæredes tranſiiſſe, argumentis idoneis evincit, quantumvis ipſos ſæpenumero ſub jure vaſalli & miniſterialis potuiſſe ſimul conſiſtere, largiatur. Claudit tandem Autor hunc diſcurſum, monens, qua ratione in provinciis Saxonicis & liberorum & miniſterialium appellatio ſeculo XIII ac XIV exſpirarit. Hinc ſcopo propius acceſſurus, confirmandum ſibi ſumit, *Officiales hæreditarios* ſeu *Mareſchallos*, *Camerarios*, *Dapiferos* & *Pincernas* ad *Miniſteriales Principum* cumprimis pertinuiſſe. Nec adeo videt, qua ratione doctrina V. Ill. *Ludwigii*, illos ab his ſollicite diſcernentis, Saxonicis commode applicetur. Porro cum earundem functionum origines nondum ſint ſatis expeditæ, neque conſtitutio de expeditione Romana vulgo inſcripta eas ſatis declaret, haud interim veretur V. Cl. *Eſtorio*, officia hæc ab Ottonum Imperio acceſſenti, accedere. Obſervat vero quod præter Principes Epiſcopi quoque & Abbates, atque adeo Comites, longe citius ac alii autumarunt, Mareſchallos & ceteros officiales ſibi adſciverint, nec olim, ut quidem poſtea factum, opus habuerint peculiari Imperatoris privilegio, quia ſuffecerit praxis inveterata & jus provinciæ; præterea quod uterque Ordo, eccleſiaſticus & ſecularis, haud perpetuo contentus fuerit quaternione, quin etiam Principes non detrectarint ſimili ratione Præſulibus miniſtrare, ut ſaltem exempla Bambergenſis & Herbipolenſis, ex hiſtoria Saxonica, probent. Quemadmodum autem ſuperiore memoria non inſolens fuit, ut alia aliaque officia imperii, aulæ vel

Marginal notes: §. 19 p. 33 ſqq. — §. 20. p. 35 ſqq. — §. 21. p. 41 ſqq. — §. 22. p. 46 ſq. — §. 23. p. 47 ſq. — §. 24. p. 48 ſqq. — §. 25. p. 51 ſqq. — §. 26. p. 54 ſq.

provinciæ in familias tranſirent lege hæreditaria, ab iisque no-
not.p.63ſqq. mina utplurimum gentilitia mutuarentur, id quod exemplis ex hiſtoria nobilitatis depromptis in annexis notis copioſiſſime roboratur: ita etiam cum quatuor Palatinis mature admodum alibi vel ſeculo XI, in Thuringia vero & Miſnia minimum ſeculo XII eveniſſe advertimus. Facti rationem Noſter ſe in Jure feuda-
69. li antiquo inveniſſe contendit, quanquam V.Cl. *Eſtor* multo aliter de hac re pronunciet. Ceterum quidem ordo nunc tractationis poſceret, ut cum Autore deſcenderemus ad ſpecialiorem *Officialium ditionis Saxonicæ hæreditariorum* conſiderationem; at enim cum nimia rerum varietas obſtet, quo minus eos Lectori noſtro uno quaſi intuitu conſpiciendos exhibere poſſimus, ſaltem cum ipſo ſecundum provincias noſtras conſiderabimus, quas nobiles familias Principes fungendis honoribus illis & ad
§. 28. poſteros propagandis antehac dignas putarint. Sane quod ad *Du-*
p.69 ſq. *catum Saxoniæ* attinet proprie ſic dictum, conqueritur, de *Camerariis, Dapiferis* & *Pincernis* ejusdem hodie parum vel nihil co-
§.29–35. gnitum eſſe. Soli ergo reſtant *Mareſchalli*, gente *Læſeri*, de qui-
p.71 ſqq. bus prolixe agit Noſter, maxime cum etiam hodie præ ceteris
§.36–52. ex dignitate ſua emolumenta ſatis ampla percipiant. Notiores
p.88 ſqq. ſunt Officiales *Landgraviatus Thuringiæ*, quippe cui jam ſeculo XII exeunte *Mareſchalli* de *Ebersberg*, *Camerarii* de *Fahner*, *Dapiferi* de *Schlotheim* & *Pincernæ* de *Varila* præſto fuere, ſequiori tempore varia ſubinde a variis domibus gentilitiis cognomina ſortiti. Unde fit, ut paſſim legas *Mareſchallos* de *Eckersberge, Goldbach, Thamesbrücken, Trebere, Goſſerſtedt, Froburg, Guttmanshauſen, Sonneborn* atque *Holzhauſen*, itemque *Dapiferos* de *Flachheim* & *Sommerde*, nec non *Pincernas* de *Apolda, Deberzen, Saleck, Wiedebach, Rottelsberg, Korbisdorf, Veſte, Dornburg, Nebra, Trebera, Kevenburg, Bedern, Vondaff, Uttenbach* & *Tautenburg*. Singulos Noſter ſigillatim ſollicite contempla-
§. 42. tur, ut prætereamus, quæ de Comitum *Beichlingiorum Mareſchal-*
p.102. *latu ſupremo* affectato & *Camerariorum* de *Mühlhauſen* digna-
§. 43. tione imperiali commemoravit. Neque *Miſnenſi Marchiæ* ſui
p.103 ſq. defuere Officiales, quos aliquando ab Officialibus *Marchiæ Lands-*
§.53.p.122. *bergenſis* fuiſſe diverſos, probabile reddit. Eminent facile inter

iſtos

Digitized by Google

iſtos *Mareſchalli* de *Mockeriz* & *Biberſtein*, *Camerarii* de *Gnanſtein*, *Dapiferi* de *Borne* & *Wellerswalde*, *Pincernæ* de *Landsberg* atque alii. Supereſt poſtremo *Principatus Hennebergiæ*, cujus ratione inter alios celebritatem adepti ſunt *Mareſchalli* de *Oſtheim*, quos & de *Kunſtadt*, *Strauff*, ac *Schleuſingen* quandoque cognominari videas, nec non *Dapiferi* de *Kemmaten*, *Henneberg*, *Ailsleben*, *Bennhauſen*, *Eisfeld* & *Wezhauſen*. Colophonem demum Autor opellæ impoſiturus, paucis diſquirit, quatenus officia hæcce vel hodieque uſu ſint recepta vel obſoleverint, cauſas etiam notans, quæ interitum eorundem potuerint maturare.

§. 54-63. p. 123 ſq. §. 64-69. p. 143 ſq. §. 70. p. 153 ſqq.

I CESARI IN METALLO MEZZANO e piccolo &c.

h. e.

IMPERATORES EX ÆRE MEDIOCRI & minimo collecti in Muſeo Farneſiano, Tomus decimus, qui complectitur numos Nervæ, Traiani, Plotinæ & Matidiæ. Opus PETRI PIOVENE, Societatis Jeſu; dedicatum Sereniſſimo FRANCISCO PRIMO, Duci Parmæ, Placentiæ &c.

Parmæ, e typographia Ducali, 1727, fol.

Alphab. 3 pl. 16 & Tab. æn. 19.

NOn modo eruditionis, verum & diligentiæ laude Paulo Pedruſio, deceſſori ſuo, nihil concedit Cl. Piovenius. Ex quo enim nonus Muſei Farneſiani Tomus, opera curisque ejus expolitus, lucem adſpexit, vix abiit triennium, cum decimum ille dedit, numiſmata ſecundi ac tertii moduli, ſub Nerva & Trajano cuſa, tabulis XIX exhibentem. De eo ut luculentius conſtet, utriusque Imperatoris nummos quosdam, ſelectu non nimis anxio, nec tamen nullo habito, promemus, oſtendemusque, quam iis lucem Cl. Piovenius affundat.

Ac Nervæ quidem numiſmata tabulis prima atque altera ſculpta reperiuntur. Inter illa tametſi nulla fere, niſi obvia, occurrunt,

runt, paſſim tamen ad illuſtranda ea doctiſſimus Piovenius collegit, quæ legiſſe haud pœniteat. Ejusmodi eſt, quod ad Tab. I, nummum XIV incuſum, quo Nerva P. M. TR. P. II COS. IIII appellatur, præeunte Pagio, qui fuſe ea de re, Dodwellum revincit, qui Plinii, Victoris & Lactantii autoritate adductus ſtatuit, Nervam, adoptato Trajano, ſumma ſe imperii poteſtate prorſus exuiſſe. Humani autem non nihil patitur Cl. Piovenius, ubi affirmat, Victorem memoriæ prodidiſſe, ſexto menſe imperio ſe abdicaſſe Nervam, idque pluribus refellit. Sexto enim decimo id factum tradit Victor, pro quo numero XVI minorem XIV reponendum in textu ejus eſſe, Cl. Pagius contendit. Tabula II nummus I, qui hinc caput muliebre ſiſtit cum inſcriptione: IMP. NERVA CAES. AVG. illinc globum cum temone litterisque SC. occaſionem Piovenio noſtro ſubminiſtrat ſub examen vocandi ſententiam Triſtani, exiſtimantis, & uxorem Nervæ & ex illa filium nomine Calpurnii fuiſſe. De eo nummo Ill. Spanhemius, qui & pridem Triſtanum hac ex parte confutavit, in altera præſtantiſſimi operis ſui editione p. 622: "Veroſimilius quis ignotum ex au-"toribus Nervæ matrimonium colligat ex ejus nummo Mediceo, "in quo caput muliebre ornatum diademate: ni tamen inſolitus "apud Romanos illis temporibus uſus diadematis ad Deam ali-"quam, puta Junonem, eundem nummum referendum potius ar-"guat." Hæc verba, reſectis poſtremis, tertia operis ejus editio T. II p. 288 mutata exhibet hoc modo: "Uxorem Nervæ in ſin-"gulari nummo Mediceo . . . . . ſignari forte cenſuit peritus "olim ejusdem gazæ cuſtos, Petrus Fittonius, in quo caput mulie-"bre diademate ornatum cernitur cum inſcriptione: IMP. "NERVA CAES. AVG. in averſa globus cum temone." Mirum, utrobique Virum ſummum in capite muliebri diadema agnoſcere, cum præter ornamentum capitis muliebre, quod mitram appellat Cl. Piovenius, nihil ibi appareat. Tabulæ ejusdem II nummum VII illuſtraturus Vir doctiſſimus, in quo laureæ juxta litteras S C. inſculptum K, ſententiam Harduini confutat, qui ſtatuit, litteris his in præſenti aliisque ſimilibus Nervæ nummis ſignificari menſes imperii ab eo geſti, natalemque hujus in natalem urbis, ut ſecurius illi tribuere biennium ſolidum poſſit, rejicit.

Vix

Digitized by Google

TAB. IV. ad A. 1728. M. Sept. pag. 417.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

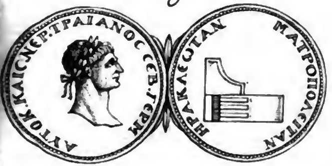

Fig. 4.

Fig. 5.

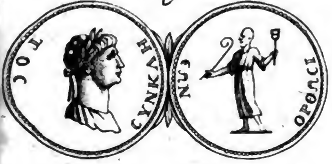

Fig. 6.

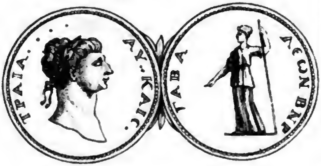

Fig. 7.

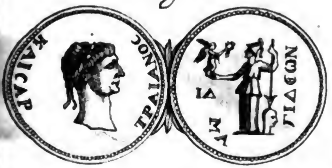

Fig. 8.

Digitized by Google

Digitized by Google

Vix autem ſatis patet, quo pacto affirmare poſſit Cl. Piovenius, Harduinum viceſimum menſem imperii Nervæ aſſignare Novembri A. C. XCVII. Nam ita eum facere ſane par erat: ſi enim nonus imperii annus a die XI Kal. Januar. cœpit, profecto viceſimus ab XI Kal. Novembr. cœperit, neceſſe eſt. At Harduinus, *noſtro autem calculo*, inquit, (miro ſane ac proprio viro paradoxis ſententiis nimio plus addicto) *ſiquidem in Natali Urbis accepit imperium a Senatu, menſis imperii & nonus & viceſimus a die XI Kal. Januar. aque incipit, ille quidem exeuntis A. 96, iſte exeuntis A. 97.* Hiſt. Aug. p.746.

Sed plus ſatis de Nervæ nummis; ad Trajanum pergimus, cujus nummos & multitudo ſua, (nam tabulas XVII complectuntur) & præſtantia, imprimis ſi Græcos ſpectes, lectoribus harum veteris ævi reliquiarum ſtudioſis vel maxime commendat. Nos inſtituti noſtri memores, miſſis ceteris, rariores quosdam urbium Græcarum, atque earum præcipue, quæ apud Vaillantium in Opere Græcorum numiſmatum ſub Trajano vel prorſus non reperiuntur, vel quarum alios, quam Vaillantius, nummos profert Cl. Piovenius, breviter ſtrictimque attingemus. Primo nobis ſe offert ΑΝΕΜΟΥΡΙΕΩΝ nummus ex Tab. XII n. 2, ignotus Vaillantio, cui præcedentem cum litteris ΑΝ . . . . . . quantum judicare de eo ex delineatione licet, geminum arbitrari posſis. Ejus averſa in parte caput turritum cernitur, perinde ut in illo, quem e collegio Ludovici magni ſub Domitia laudat Vaillantius, quod ipſum tamen caput Domitiæ, neſcio quo jure, ibi Vir ceteroqui harum litterarum peritia nemini ſecundus adſcribit. TAB. IV. Fig. 1 & 2.

ΗΡΑΚΛΕΩΤΑΝ ΜΑΤΡΟΛΕΙΤΑΝ tres nummos affert Vaillantius, quibus quartum ex Tab. XII n. 4 addas licet, cujus averſa pagina navem exhibet, indicium, ut videtur, navigationis, qua Heraclea Ponti, quippe urbs εὐλίμενος Straboni, floruit, quanquam eam ad claſſem Athenienſium ſub Lamacho adverſus Heracleenſes miſſam, ſed tempeſtate fœda disjectam laceratamque, de qua re Juſtinus, referre mavult Cl. Piovenius. Fig. 3. Nummus, qui Tab. XVI n. 2 extat, ΦΛΑΟΥΙ. ΝΕΑΠΟΛ. ΣΑΜΑΡ. cum litteris L. E I. ſub Trajano harum litterarum gnaris tanto plus admirationis moveat, neceſſe eſt, quod Titi & Domitiani Fig. 4.

ni nummi cum epocha L. A I. extant, quam cum Noriſius repetat ab anno Urbis DCCCXXIII, fieri non poteſt, ut Trajani nummus cum epocha L. E I. reperiatur. An igitur Trajani nummus non eſt, quem ei tribuit Cl. Piovenius, quando adverſa pars ejus, prorſus detrita, ægre unam alteramve litteram legendam exhibet? An vero epocham non complectuntur urbis litteræ illæ, ſed annos imperii Trajani? Ita ſibi perſuadet Vir clariſſimus, cui, ſi certo is nummus ad Trajanum pertinet, nemo non aſſentietur. Hoc pacto vero & litteræ L. A I. in Titi & Domitiani nummis annum Imperii XI deſignent, oportet, contra quam viſum eſt Vaillantio & Harduino, qui ſi probabilem rationem petant, cur non alii, quam tam ſero cum eodem Imperii anno cuſi a Neapolitanis Samariæ nummi ſub Tito & Domitiano reperiantur, quid reſponſurus ſit, viderit. Sed ſi de ſuperiori nummo, utrum ad Trajanum pertineat, nec ne, dubitari quodammodo poteſt, multo majori fortaſſe jure dubitabitur de nummo Ο Ρ Θ Ω Σ Ι Ε Ω Ν, Tab. XVIII n. 11 delineato, qui non caput Imperatoris, ſed Σ Υ Ν Κ Λ Η Τ Ο Υ, *Senatus*, exhibet, ut docet inſcriptio, tametſi vultum Trajani in capite nihilominus agnoſcit Cl. Piovenius, ratus, nihil abſoni eſſe, ſub capite Senatus Imperatorem, velut genium ejus, repræſentari. Γ Α Β Α Λ Ε Ω Ν in Phœnicia duos nummos cum æra Β Ν Ρ affert Vaillantius, quibus hic in Tab. XIX n. 1 tertius accedit, cum eadem epocha quidem, ſed typo diverſo, mulieris ſtantis dextraque ſpicas aut papaver, ſiniſtra haſtam tenentis. Epocham Gabalenſium Cl. Piovenius ab A. V. DCCV repetit, nec Noriſium, qui ejus initium in A. DCCVII, nec Harduinum, qui in A. DCCVIII rejicit, ſecutus. Μ Α Γ Υ Δ Ε Ω Ν in Pamphylia nummus cum litteris anni Ι Ε apud Vaillantium deſcribitur; ſimilem Cl. Piovenius in eadem Tab. XIX n. 5 exhibet cum litteris Ι Δ. Quod ipſum ſatis eſt, ut credamus, diverſos ab utroque nummos laudari, præſertim cum Vaillantius ſuum ex propria penu promat. Harduinus alium ex gaza regia commemorat, cum L. I. legique in eo ait Μ Α Κ Υ Λ Ε Ω Ν, ut in ſuperiori, quondam Foucaldino, nunc Parmenſi, Μ Ε Γ Υ Δ Ε Ω Ν. Sed reponendum fortaſſe Μ Α Γ Υ-Δ Ε Ω Ν utrobique, tametſi Cl. Piovenius ex ſuo Μ Α Γ Ι Δ Ε-Ω Ν, littera Ι pro Υ ſcripta, exhibet, minus vere, niſi omnia nos fal-

TAB. IV. Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Digitized by Google

fallunt, ſive errore id factum ſit operarum, ſive, quod ſcriptura nummi aliquantum detrita oculorum aciem fugeret. TIBERIO-ΠΟΛΕΙΤΩΝ nummum cum Dianæ Epheſiæ typo laudat Vaillantius, docetque, ex ſua eum ſupellectile in gazam Foucaldinam tranſiiſſe. Unde dubitari vix poterat, quin idem ſit, quem Tab. XIX n. 6 ſiſtit Cl. Piovenius, quando is nullum alium Tiberiopolitarum profert. At in eo ipſo nummo non Diana Epheſia cernitur, ſed mulier inſidens monti, unde aqua erumpit, ſiniſtra ſerpentem paſcens, hoc eſt, Hygeia vel ſalus. In eodem comparet epocha ΕΤ. ΑΠ, quæ eſt non Tiberiopolitarum in Phrygia, quos deſignat vox ΤΙΒΕΡΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, ſed ΚΛΑΥ-ΔΙΟ ΤΙΒΕΡΙΕΩΝ *Claudio Tibrienſium* in Palæſtina. Atque ita reapſe legendum eſſe, non tantum ex Vaillantio, qui nummum ex regia Gallorum gaza deſcribit, ſed & e Noriſio patet, qui ejusdem integriorem, quam eſt Cl. Piovenii, ectypum ære expreſſum ſiſtit in libro de Epochis Syro-Macedonum Diſſ. V C. 6, qui conferri meretur. Epocham ΑΠ Vir doctiſſimus, perinde ac Noriſius, repetit ab anno Vrbis DCCLXX, non tamen a vere, ſed autumno. Nummus enim cum litteris L.A P. quibus nixus epochæ initium ab autumno in vernam tempeſtatem revocat Vir ſummus, non Trajani, ut ille perſuaderi ſibi paſſus erat, ſed Hadriani eſt, extatque in florentiſſima gaza Parmenſi, unde eum ſuo tempore deſcriptum dabit Cl. Piovenius, quam in rem, atque adeo ad totum opus hoc, æternum gentis Farneſiæ decus, abſolvendum vitam ei ac vires ex animo apprecamur. TAB. IV. Fig. 8.

BIBLIOTHECA JURIDICA UNIVERSAlis, ſive JO. JAC. SPEIDELII Sylloge Quæſtionum Juridicarum reviſa, correcta & aucta.

Volumina II.

Norimbergæ, ſumtibus B. Jo. Andr. Endteri Hæredum, 1728, fol. Alph. 29 pl. 15.

TItulum dedimus Operis ſat vaſti generalem, ſed ut conſtet, quid in eo præſtitum ſit, operæ pretium fuerit etiam ſpecia-

 lio-

Digitized by Google

liorem huc e fronte transſcribere. Eſt vero hic: *Bibliotheca Juridica univerſalis, ſive Quæſtionum Juridicarum omnis generis, theoreticarum, ac practicarum, veterum & recentiorum, Juris Civilis, Canonici, Feudalis, Publici ac Privati, Communis & Statutarii, ex variis Doctorum Deciſionibus, Conſiliis, Conſultationibus, Reſolutionibus, Tractatibus & aliis, quotquot fere in publicum prodierunt, Scriptis Juridicis quam plurimæ myriades, olim a* Jo. Jacobo Speidelio, *JC. Judicii Imperial. Aul. Conſiliario, ſub Tit. Sylloges variarum Quæſtionum, compilatæ & publici Juris factæ: jam vero nova plane & longe accuratiori methodo ita adornatæ, ut ſingulæ Quæſtiones ſub certas Claſſes & Titulos relatæ, in affirmantem vel negantem ſententiam reſolutæ, autoritatibus & teſtimoniis Doctorum roboratæ, reſectis inutilibus, tædioſe repetitis, & quæ alieno loco poſita erant, juſto ordine, congruo loco, propoſitis, ſed & adjectione integrarum vocum, multarumque millium novarum Quæſtionum ex recentiſſimis Autoribus Juridicis horumque Quæſtionibus prioribus, per totum opus aſperſione & acceſſionibus, opus duplo plus auctum, ita ut ad inſtar Bibliothecæ locupletiſſimæ caſus in foro & auditorio obvenientes inde facili negotio reſolvi, & in ſpinoſioribus controverſiis & perplexis quibusvis quæſtionibus conſilium ex arena capi, quin & illæ ſtatim decidi, deciſæ autem Doctorum ſuffragiis ſtabiliri poſſint, autore B.* Johanne Jacobo Curtio, *JCto, Ser. Duc. Würtemb. intimæ admiſſionis quondam Conſiliario, Procancellario, Feudorumque Præpoſito: nunc denuo reviſum, recognitum, noviſque ſcriptorum, qui vel deerant, vel noviſſime demum prodierunt, & infinitarum Quæſtionum additionibus, ditatum ac dotatum, opera ac ſtudio B. Autoris ex Filia Nepotis*, Jac. Davidis Mœglingii, *U. J. D. & Academiæ Tubingenſ. Juris Canon. Prof. Publ. Ord. Ser. Ducis Würtemb. Conſiliarii.* Atque ita videri poſſumus recenſione libri non novi defuncti, niſi nonnihil etiam de elegantiſſima Conſ. *Mæglingii* Præfatione, quæ huic editioni acceſſit, dicendum eſſet. Primum enim eorum examinat ſententiam, qui omnes Juris locos, quos ajunt, communes aſpernantur. Deinde Quæſtiones quasdam inanes, a JCtis motas, producit, quibus lectis vix riſum teneas; ſed has atque ſimiles, quæ uſum

uſum non habent, ex opere hoc exulare voluit. Denique inſtituti hujus rationes pandit, ac ſcopum ejus & multifarias utilitates repræſentat. Poſtquam enim altera editio operis Speideliani prodiiſſet, obſtetricante Celeb. *Curtio*, Noſtri avo materno, idem de tertia nova veſte adornanda ſerio cogitabat. Nam & ingens in opere confuſio regnabat, quod Quæſtiones alieno loco tædioſe repetitæ comparebant, & multa delicatioris ſeculi genius reſpuebat, plurima vero omiſſa deſiderabant eruditi, nec apparebat, utrum Autores commendati affirmarent quæſtionem aut negarent. Quibus omnibus medelam afferre conatus, ante omnia Quæſtiones omnes reſolvit, reſolutas ſub certa capita & claſſes, prout natura & indoles ſuadebat, redegit, otioſe repetita reſecuit, ſubſtitutis novis quandoque vocibus, totumque opus multis Quæſtionum myriadibus infinitisque Doctorum autoritatibus ex inſtructiſſimis, ſua aliorumque, bibliothecis locupletavit. Quanta fuerit operis exſpectatio, ex Jo. Ge. Kulpiſii, Jo. Ulr. Pregizeri, & Lauterbachii, quo imprimis amico uſus eſt Curtius, locis, a Noſtro productis, patet. Enimvero cum idem Conſ. Curtius partim munerum gravitate prohibitus, partim morte A. 1692 præventus, laborem non niſi a littera *A* ad vocem *Feudum* produxiſſet, opportune accidit, ut opus affectum in manus inciderit Viri Conſ. *Jo. Bernardi Sattleri*, JCti, Ser. Ducis Würtemb. lineæ Neoſtad. ut & Ordinum Provincialium Ducatus Würtemb. Conſiliarii & Cancellariæ Neoſtad. Directoris, qui cum regendæ Mœglingii noſtri, unici Curtii hæredis, minorenni ætati Curator datus eſſet, cœptam telam pertexere pro incredibili in Noſtrum amore inſtituit, tandemque laborem immenſum feliciter ad umbilicum deduxit.

MATERIA MEDICA, OR A NEW DESCRIPTION of the Virtues and Effects of all Drugs or ſimple Medicines, now in uſe.

i. e.

DESCRIPTIO NOVA VIRTUTUM ET EFFECTUUM omnium Simplicium Officinalium; cum Introductione

ctione & Obſervationibus EDUARDI STROTHERI, *M. D. & Colleg. Med. Lond. Reg. Collegæ.*

Londini, apud Carolum Rivington, 1727, 8.
Alph. 2.

PAulus Hermannus, Princeps ſuo tempore Botanicorum, Materiæ Medicæ excolendæ admodum ſtudioſus fuit, Auditoresque ſuos hoc in ſcientiæ genere ſumma fide & induſtria inſtruxit, nihil vero de eadem luci publicæ expoſuit. Ex MStis tamen Collegiis orbi literato communicarunt Johannes Sigiſmundus Henningerus *Pauli Hermanni Cynoſuram Materiæ Medicæ; Argentorati 1710, 4*, nec non D. Chriſtianus Ludovicus Welſchius *Lapidem Materiæ Medicæ Lydium ſeu accuratum medicamentorum ſimplicium Examen ſecundum ductum partium eadem conſtituentium eorumque virtutes formantium inſtitutum & breviſſima methodo diſpoſitum a Paulo Hermanno; Lipſiæ 1703, 8.* Sic & haud ita pridem extitit, qui ejusmodi Collegium Materiæ Medicæ Hermannianum Anglico donavit idiomate, quod dignum judicavit Clariſſimus Strotherus, quod typis exprimeretur, adjunxitque eidem non ſolum Introductionem generalem de operationibus omnium medicamentorum in corpore humano, ſed & Obſervationes quandoque Simplicibus adjecit. De Materia Medica Hermanni aliquid monere, eo magis ſupervacaneum ducimus, quo pluribus jam verſatur manibus modo commendata Cynoſura ab Henningero edita, eadem tradens, quæ in præſenti opere exhibentur, ſub hac tamen differentia, quod, cum Henningerus Simplicia in diverſas claſſes, habito ad internam partium conſtitutionem reſpectu, diſpeſcuerit, hic juxta literas Alphabeti in Voluminis I Parte 1) radices, 2) herbæ, 3) excreſcentiæ, 4) cortices, 5) ligna, 6) ſemina, in 7) quæ Voluminis II primam efficit, fructus, 8) farinas, 9) & 10) ſuccos, 11) gummata, balſama, & reſinas, 12) animalia, eorumque partes, 13) flores, 14) mineralia, metalla & lapides, & in 15) marina explicentur; quibus digreſſio de purgantibus, quorundamque medicamentorum compoſitionibus & formulis adjecta eſt. Ex Introductione & Obſervationibus Clariſſ. Strotheri nunc quædam cum L. B. ſumus

mus communicaturi. In Introductione de Operationibus medicamentorum in corpore humano ſequentem commendat methodum Autor. Inquiſituri in cauſas naturales conſiderare debemus objectum, num ſit ens, an actio? Circa ens inveſtigandum eſt in ejus eſſentiam & qualitates tam eſſentiales quam adventitias. Sic materiæ eſſentiam conſtituit extenſio, proprietates eſſentiales ſeu univerſales gravitas, motus, diviſibilitas, figura & impenetrabilitas; particulares & adventitias calor, frigus, color. Circa actionem conſideranda eſt facultas, actio ipſa, ejusque radix & modus. Sic reſpiratio eſt actio, cujus radix animaleitas, facultas capacitas aerem admittendi & excludendi, exiſtit, modus vero a ſtructura thoracis, pulmonum &c. dependet. Actionem & ejus facultatem ſemper cognoſcimus, modus ſæpe nos latet, e. g. quando magnes ferrum attrahit; nec minus cauſa ſeu textura partium, e. g. in determinanda vi elaſtica chalybis. Facultates per principia mechanica in actum deducuntur, circa quæ ſupponendum eſt, dari materiam aliquam univerſalem, omnibus corporibus communem, & immutabilem, eſſentialiter extenſam, quæ dividitur in ſolidam & fluidam; illa eſt, quæ obtinet ſuperficiem inæqualem, qua variis punctis tangit planum; hæc, quæ cedit tangenti & ex corpuſculis circularibus conflatur. Materiæ hujus proprietates eſſentiales ſunt gravitas, diviſibilitas, mobilitas, figurabilitas, impenetrabilitas. Proprietates ſecundariæ radicatæ ſunt in diverſa textura corporum, & conſiſtunt in diverſo ordine, relatione, vicinitate, diſtantia & ſitu particularum: omnia corpora poſſunt in quatuor claſſes ſeu formas dividi, quarum ſingulæ utplurimum certum poſſident numerum proprietatum mechanicarum, ita ut hæ claſſes, principia chymica alias dictæ, cauſæ immediatæ exiſtant actionum, affectiones mechanicæ antecedentes, & materia ipſa procatarctica cauſa. Criterium horum principiorum chymicorum eſt, quod omnia, ſi quam proxime fuerint homogenea, comprimi ſe non patiantur, quod tamen contingit, ſi alia atque alia inter ſe invicem combinentur, idque ratione motus, figuræ, aliarumque proprietatum mille modis fieri poteſt. Dantur etiam qualitates compoſitæ, quæ a materia varie modificata dependent, mereque accidentales ſunt, ita ut, ſi proprietates materiæ quocunque modo alte-

alterentur, ipſæ pariter proportionate immutatæ compareant. Dicuntur hæ vel primæ, ut calidæ, frigidæ, humidæ, ſiccæ; vel ſecundæ, ut volatiles, fixæ, corroſibiles, corroſivæ; vel ſenſibiles vel occultæ; optimus tamen eas dividendi modus eſt, quando aliæ dicuntur activæ, paſſivæ aliæ, quarum illæ a motu, hæ a quiete dependent. Ad illas refertur calor, volatilitas, corroſivitas, elaſticitas, ſolutio, attenuatio, fermentatio, efferveſcentia, præcipitatio, filtratio, inciſio, odores, ſapores & colores: ad has frigus, ſiccitas, humiditas, fixitas, corroſibilitas, opacitas, flexibilitas, tenacitas, fragilitas, laxitas, durities, mollities, cohæſio, incraſſatio, obtuſio, & abſorptio. Hæc ſi applicentur ad corpus humanum, ejusque partes fluidas ac ſolidas, videmus, variis eas ſubjectas eſſe alterationibus. Quodſi enim fluida rareſiunt, tubi elongantur, attenuantur ſuaque elaſticitate privantur: ſi abundant particulis oleoſis vel aqueis, vaſa oblinuntur, laxantur & perdunt motum ſuum tonicum; ſin terreſtribus aut ſalinis ſolida ſtimulantur, vellicantur, hinc vel magis elaſtica vel rigida redduntur, ac corroborantur; ſin nimis cohæreant, propter motum juſto languidiorem & amplam ſuperficiem vaſorum parietibus firmius impinguntur. Cum igitur fluida circulentur per ſuos canales, varios impulſus & impreſſiones recipiunt pro varia horum contractione, idque per pulſum cordis; unde etiam apparet, quid hujus ſyſtolen & diaſtolen, i. e. circulationem ſanguinis promoveat. Scilicet quæcunque reſiſtentias removent, influxum ſanguinis & ſpirituum reſtaurant, vaſa flexilia reddunt, & tonum conſervant. Jam quod medicamenta attinet, qualitates hæc obtinent decompoſitas, quatenus duas vel plures ex compoſitis poſſident; harum aliæ univoce agunt, dum digeſtiva relaxant & ſtimulant, ſarcotica relaxando & ſtimulando vaſa inaniunt, ac contrahunt, epulotica contrahunt & abſorbent; aliæ æquivoce, ſic cephalica non ſolum dicuntur, quæ vaſa ſtimulando & viſcoſitatem incidendo ſanguinem imminuunt, & attenuant, ut acorus, caryophyllata, angelica, &c. ſed & quæ ſal volatile, quo abundat ſanguis, infringunt, ut ſpiritus vitrioli. Quando igitur medicamenta contra morbos a ſcriptoribus materiæ medicæ commendantur, non acquieſcendum eſt in qualitatibus decompoſitis, quatenus dicuntur antipleu-

Digitized by Google

pleuritica, antepileptica, &c. ſed ad compoſitas refugium capere,
& inveſtigare debemus, quibus facultatibus talem effectum præbeant. Sic quoniam millepedes facultatem poſſident fluida attennandi & ſolida ſtimulandi, antaſthmatici dicuntur, ſed non adhibendi ſunt, niſi quando pulmones pituitoſa materia ſunt infarcti. Effectus enim decompoſiti a qualitatibus compoſitis, hæ vero a principiis mechanicis dependent. Sic antihydropica ſtimulant & attenuant; ſtimulatio autem dependet a figura medicamenti & attenuatio a motione, ſubtilitate & pondere. Hæc figura, motio, ſubtilitas & pondus ſunt proprietates mechanicæ corporum, a quibus originaliter omnes alterationes in corpore humano derivantur, nec ultra progredi in effectibus naturæ explicandis licet. Sed pergimus ad obſervationes a Clariſſ. Strothero recenſitis ſimplicibus adjectas, quæ ſunt Phyſicæ, Botanicæ, Pathologicæ, Therapevticæ, Chymicæ & Pharmacevticæ; ex
quibus paucas allegabimus. Salia in plantis juxta Autorem male Vol. I p. 15.
dicuntur fixa; ſub hoc enim nomine veniunt lixivioſa ſalia &
quæ igne parata ſunt; poſſunt vero vocari alcaliſata, quia ſalium
fixorum virtutes obtinent. Vegetabilia ſalibus volatilibus ebria 21.
coctionem non ferunt; ſin oleoſas ſimul contineant particulas,
hæ impediunt, quo minus illæ avolent. Tremor a mercurio ori- 47.
tur, quia hic abſorbendo ſalia ex ſanguine vaſa nimis rigida reddit, ſalibus vero volatilibus oleoſis corrigitur. Malignitas in eo 213.
conſiſtit, quod activæ particulæ viſcidis ſint involutæ. Magna eſt
convenientia inter viſcum quercinum & alchymillæ folia intui- 274.
tu mutationis coloris; utraque enim ſi recens pulveriſentur, viridem præ ſe ferunt colorem, ſucceſſu temporis flaveſcunt; ſin tantillum ſalis volatilis eisdem addatur, priſtinum recuperant colorem. Ex quibus concludit, colorem viridem a certa ſalis volatilis oleum attenuantis proportione dependere, aeri vero expoſitos pulveres acidum ab eo ſub certa proportione admittere, quod colorem mutat; vel evaporata ſalis volatilis vel olei portione, quod reliquum eſt, ab acido vel plantæ, vel aeris, vel utriusque ſpiſſeſcit. Amara raro ſupra alembicum aſcendunt; poſt- Vol. II p. 13.
quam autem methodi ſalia fixa in volatilia transmutandi cognitæ nunc nobis ſunt, videtur in colocynthide, cujus aqua deſtillatur

amara, analogi quid latere cum invento hoc artificioſo. Amara enim aliquandiu aſſervata parum vel nihil ſalis fixi obtinent, quo tamen recentia abundabant; & colocynthis ſpongioſa ſubſtantia prædita, mox corrumpitur, & volatile quaſi redditur, indeque
Vol.II p.66. ſupra alembicum aſcendit. Fiſtulam denique ani ſpiritu vini camphorato curatam refert. Mittimus obſervationes uberrimas ſimplicibus ex Regno Minerali petitis adjectas, ad librum ipſum
Vol.I p.17. L. B. remittentes. Interim non poſſumus non monere, corrigere quandoque & caſtigare Strotherum Hartmannum, dum e. g. negat, biſtortæ ſaporem adſtringentem teſtari de particulis terreſtribus plantæ; ſiquidem terrea per ſe nullum continent ſapo-
93. rem, mixta vero cum acido adſtringentia evadunt; Turpethi virtutem catharcticam alcalicis augeri, quia hæc reſinas diſſolven-
270. do vim purgantem deſtruunt; ſpiritum Ligni ſancti ad luem ve-
Vol.II p.23. neream conducere, cum ſit acidus; gallas terreſtribus tantum gaudere particulis, ſiquidem alias ferrum non poſſet præcipitare in atramentum. Falſo enim vulgo credi exiſtimat, ſtyptica ut talia præcipitare aquas minerales. Hæ enim nihil aliud ſunt quam ramenta metallica, ab acido quodam ſubterraneo in Vitriolum corroſa. Hinc cum cuncta vitriola ſolum a ſalibus præcipitentur, ſequitur, gallas continere ſal aliquod vitriolo contrarium.

DE CURA ECCLESIÆ VETERIS CIRCA Canonem ſacræ Scripturæ, & conſervandam codicum puritatem, Commentatio Theologico-Critica; Autore JOANNE FRICKIO, S.T.P.

Ulmæ, ſumtibus Dan. Bartholomæi, 1728, 4.
Alph. 1 pl. 2½.

MAxime Reverendus Autor, cujus eruditos labores jam ſæpius in his Actis laudavimus, hic fundamentalem illam de Canone Biblico doctrinam quatuor perſequitur in Capitibus. Horum *primo* originem inveſtigans ſacri codicis, Moſem docet *Deut. XXXI, 26,* libros ſuos Eccleſiæ dediſſe cum cura ſervandos, nec dubitat, idem feciſſe Prophetas ſuccedentium temporum,
Esdram

Digitized by Google

Eſdram denique non tanquam criticum, ſed tanquam virum θεόπνευςον, disjecta Moſis ac prophetarum monumenta in unum corpus collegiſſe atque edidiſſe. Hinc Rich. Simonii ſententiam de canone Scripturæ ſacræ refellit, ſimilemque Pyrrhoniſmum introducere conatos, Lud. Cappellum, Iſ. Voſſium & Jo. Morinum, debita cenſura perſtringit. Quam vigil fuerit divina providentia, ut & conſervarentur ſacri libri & ſinceri manerent, ex Chriſti probat & Apoſtolorum ad illos provocationibus ſine ulla corruptionis mentione. Diſputat etiam contra Pontificios, non ab Eccleſiæ arbitrio pendere autoritatem Canonis, ſed a Deo. Tandem adverſus Huetium contendit, *Canonem ſacrum* non dici indicem & catalogum librorum divinorum, ſed regulam divinam veritatis.

Cap. II de cura Eccleſiæ Chriſtianæ circa Veteris Teſtamenti codicem diſſerit, initio docens, Chriſtum & Apoſtolos, dum libros Vet. Teſt. nominatim laudarunt, apocryphos non item, hoc ipſo oſtendiſſe nobis libros canonicos. Hinc teſtimoniis Patrum Eccleſiæ probat, Eccleſiam ſemper in id incubuiſſe, ut libris canonicis nullus adjungeretur apocryphus, ſed illi ipſi libri, quos Pontificii poſtea autoritate canonica impertire auſi ſunt, excluderentur. Unde & accurate diluit, quæ Pontificii e poſterioribus Conciliis Patrumque allegationibus valere putant ad autoritatem canonicam conciliandam iis libris, quos nos una cum priſca Eccleſia e Canone excludimus.

Cap. III curam Eccleſiæ circa Novi Teſt. Canonem laudat. Initio oſtendit, jam vivis Apoſtolis circumferri cœpiſſe libros ſuppoſititios, indeque neceſſariam fuiſſe conſtitutionem Canonis: quem primis ſtatim temporibus in Conciliis conſtitutum fuiſſe, e quodam Tertulliani loco docet, idque negantem Jo. Clericum refellit. Quæ vero de Canone N. T. traduntur in *Canonibus Apoſtolorum* & in *Conſtitutionibus Apoſtolicis*, rejicit, ac duo iſta ſcripta nullius eſſe autoritatis, evincit non ſolum contra Turrianum pontificium, ſed etiam contra Montacutium, Beveregium & Whiſtonum. Tum e *2 Petri III, 15* docet, Apoſtolos curam geſſiſſe librorum N. T. canonicorum, nec dubitat, Joannem Apoſtolum fuiſſe primum N. T. Canonis autorem & conſtitutorem.

Quod ſi quis objiciat, dubitatum diu fuiſſe de autoritate Epiſtolæ ad Hebræos, Jacobi item & Judæ, poſteriorumque Petri & Joannis Epiſtolarum, reſpondet, duce Millio, has epiſtolas edito jam Codici Apoſtolico deinceps adjectas fuiſſe a particularibus Eccleſiis, & hinc ortam eſſe per aliquod tempus controverſiam.

Cap. IV, quantæ curæ fuerit vetuſtiſſimæ Eccleſiæ puritas Codicum N. T. probat ex Irenæo, Tertulliano, Ignatio, Origene, Juſtino: & hac occaſione notat Millium, nimis exaggerantem variantes lectiones, ejusque ſpeciatim refellit ſententiam, qua ſtatuit, doxologiam Orationis Dominicæ non eſſe genuinam, ſed e Græcorum liturgiis inſertam. Longior hic eſt Rev. Autor, ac ſingula Millii argumenta proponit, expendit, & erudite confutat. Ultimo loco querelas Hieronymi aliorumque veterum de codicibus N. T. depravate ſcriptis producit, ſimulque eos commemorat, qui priſco ævo operam dederunt codicum N. T. emendationi. Reſpondet, iſtas Hieronymi, ſcriptoris hyperbolici, ceterorumque querelas haud eſſe fide dignas, ac præterea diſtinguendum eſſe inter codices publicos & privatos.

PHILOCALIA EPISTOLICA, SIVE CENtum Epiſtolæ varia notatu digna, imprimis ad ſanctiorem doctrinam atque Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantia, continentes. E MSStis edidit, notis illuſtravit & præfatione, in qua de ſimilibus nonnullis Epiſtolarum Collectionibus diſſeritur, nec non indicibus auxit JO. HENR. A SEELEN, SS. Theol. Lic. & Gymn. Lubec. Rect.

Lubecæ, ſumtibus Pet. Bœckmanni, 1728, 8.

Alph. 1 pl. 7.

QUemadmodum minime accedimus eorum ſententiæ, qui nihil in ejusmodi literis, quales hæ ad familiares, contineri, niſi quod ad accuratiorem imo firmiorem de eruditorum quorundam vitis atque ſcriptis notitiam faciat, ſtatuunt; ita nulli dubitamus aſſerere, illos, qui, quas in promptu habent,

Digitized by Google

bent, epiſtolas latere patiuntur, parum probandos eſſe. Quo enim rariora de vitis excellentium virorum indicia ſunt, eo ſollicitius quasvis, ſi vel ſint minutiſſimæ particulæ, e latebris, in quibus deliteſcunt, in medium protrahendas eſſe, res ipſa loquitur. Ab iis igitur, qui nihil indignius ducunt, quam, quibus ſtudiorum incrementa debemus, ignorare, magnam inibit gratiam Cel. *a Seelen*, quod non ſolum hactenus noctem, hiſtoriæ litterariæ undiquaque offuſam, profligare maſcule allaboraverit, ſed & in poſterum eidem majorem lucem ſe accenſurum nos doceat in nota ad Ep. LXII, editurus quippe, ne alia urgeamus, in ordinem redactam & novis acceſſionibus auctam *Joannis Hermanni ab Elſwich Tractationem Hiſtorico-Theologicam de Sanctis Pontificiorum Non-Sanctis*, cui quo minus ultimam manum imponeret, mors prævenit B. iſtum Virum. Sed futura faciamus miſſa, in præſentia ſermo nobis ſit de hac *Philocalia Epiſtolica*. Epiſtolas, quæ hic occurrunt, quondam exaraverunt *Jo. Æpinus, Eberh. Anckelmann, Jo. Dan. Arcularius, Carol. Arndius, Andr. Arnoldus, Conr. Beckerus, Pet. Bockelmannus, Jac. Bordingus, Jo. Botkerus, Dav. Clodius, Jo. Diecmannus, Jo. Pet. & Mart. Diſenbachii, Nathan. Dilgerus, Paul. Eberus. Jo. Fechtius, Mich. Fœrtſchius, Nic. Gallus, Jo. Gezelius, Chriſtian. Grundmann, Jo. Dan. Gukkelen, Jo. Heinzelmannus, Martin. Helvicus, Tilem. Heshuſius, Joach. Hildebrandus, Jo. Chriſtian. Iſingius, Georg. Lani, Mart. Lutherus, Jo. Frid. Mayerus, Phil. Melanchthon, Hect. Mithobius, Ol. Moberg, Joach. Morlinus, Juſt. Jac. Mullerus, Jo. Gottfr. Olearius, Pet. Palladius, Anton. Reiſerus, Jac. Schallerus, Dan. Sever. Schultetus, Theoph. Spizelius, Thom. Stegerus, Tob. Wagnerus, Chriſtoph. Wegleiter, Jo. Weinmannus, Jo. Joach. Zentgraf*, ac *Caſp. Ziegler*. En, qui ſcripſerint, nunc quid ſcripſerint, accipe. Erit autem iſtud, ſi in compendium mittamus, ad tria potiſſimum capita referendum. Eruditorum enim Βιόγραφοι, quos habemus in manibus, vel augeri, vel emendari, vel corroborari inde poterunt. Poſterius cum brevitati, cui maxime ſtudemus, adverſetur, omittemus, at priora paucis licebit exequi. De cetero norma, ad quam hæcce componemus, erit Lexicon Eruditorum, quod hic A. 1726 iterum prodiit, hoc in genere, noſtra quidem ſententia, abſolutiſſi-

mum. Deeſſe ibi compertum habemus vitam *Bern. Rothmanni*, Monaſterienſis in Weſtphalia Epiſcopi, Lutheri coævi, puriori doctrinæ initio addicti, ſed, turpe dictu, poſtea Anabaptiſtarum, qui *Rothmanniſtarum* nomen ab eo ſortiti ſunt, præcipui μεσοχόρους, id quod docemur per Ep. I & II iisque ſubjunctas annotationes. Hunc excipiat *M. Jo. Chriſtian. Iſingius*, Eccleſiæ Cathedralis Cniphov. Diaconus, qui uti ipſe Ep. XXXI, Regiomonte A. 1665 ſcripta, teſtatur, edidit *IV Exercitationes in Joſuam*, *Examen duarum Quæſtionum Dreierianarum*, *Διάσκεψιν de Eccleſia Catholica concioni Dreieri de eadem materia oppoſitam*, *Concionem valedictoriam* A. 1656 habitam, kurtze Anweiſung, wo D. Dreyers Schwarm-Theſes bereits wiederleget &c. Quibus Duumviris jungas *M. Jo. Philipp. Tonſorem*, Rectorem olim Stadenſem, poſtmodum Hadelicarum Eccleſiarum Superintendentem, quod cognoſces ex Ep. XXXV: *M. Jo. Heinzelmannum*, veteris Soltquellæ itidem Superintendentem, teſte Ep. LXXX: *Jo. Dan. Gukkelen*, Inſpectorem Ottovillæ, ſecundum Ep. LXXXV: ac denique duos *Difenbachios*, quorum alter *M. Jo. Petr.* in Franconiæ quodam oppido a Concionibus Aul. & S. fuit, ex Ep. XCII, alter *Martinus*, prioris, ut opinor, filius, Diſſertationem *de Henrici VII morte violenta* compoſuit, quod ipſe Ep. XCIII & XCIV oſtendit. Poſt hæc *Antonii Reiſeri* vitæ erit inſerendum, quod ipſi poſt Rectoratum Augsburgenſem officium Eccleſiaſticum Ohringiæ, in Comitatu Hohenloico ſitæ, A. 1674 vel ſequente, quod Ep. LXXIV, LXXV & LXXVI indicant, demandatum fuerit, unde decedens Gieſſæ A. 1678 conſecutus eſt gradum Licentiati, cum ob temporis anguſtiam Doctoris non liceret. Ipſo enim anni proxime inſequentis principio Paſtoris ad D. Jacobi munus in incluta urbe Hamburgo ipſi erat ineundum, quod apparet ex Ep. LXXVII & LXXVIII. Cunctis, quæ diximus, ad amuſſim reſpondet Reiſeri hujus Epitaphium, quod cernere eſt in *Auctario* ad *Inſcriptiones Hamburgenſes Theod. Anckelmanni* p. 49. Reliqua, levioris momenti, mittentes, ad alterum, quod ſupra promiſimus, deſcendemus, paucisque id abſolvemus. In eodem, quod jam allegavimus, Lexico Eruditorum memoriæ proditum eſt, *Nic. Gallum* vice Superintendentis Ratisbonæ A. 1552 fungi cœpiſſe; ſed anno ſequente id demum factum, perhibet Ep. VI.

Ibidem

Ibidem legimus, *Joſeph. Adjuti*, Wittebergæ quondam Ital. Lingu. Profeſſoris, diem emortualem fuiſſe d. 21 Maji A. 1668, at ſi Epiſt. LXVII eſt habenda fides, ſequeretur, ipſum uno & viginti diebus citius naturæ debitum ſolviſſe, ita enim dicto loco invenimus: *XIV abhinc diebus diem ſupremum obiit D. Joſephus Adjuti, Syrus Ninivita, Lingu. Ital. Prof.* Hæcce autem ſcripta fuerunt Wittebergæ d. 13 Maji 1668. Præter enarrata occurrunt & alia, haud minus notatu digna, quæ lectorem noſtrum latere nolumus. De *Academiæ Witteb. Scholaſticis*, quo ſub nomine Crypto-Calviniani, Witteb. degentes, virus ſuum ſpargebant, agunt Ep. XIV & XV, in quarum ultima mentio fit carminis, quod inſcriptum fuit *Hortus Libani*; quid vero iſtud fuerit, exponit nota 49. Colloquium Theologorum Bremæ habitum iri, docet Ep. XVI, eademque corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna præſentiam ſtabilit. Ep. XVII ſomnia, quæ de Androgyno *Plato* in *Convivio* & quem preſſo pede ſecuti ſunt, Rabbini & Marſilius Ficinus ſomniarunt, in brevi quaſi tabella conſpicienda ſiſtit. In notis ad Ep. XLV typis deſcripta eſt ſchedula de Ravii, quæ poſſidere gloriabatur, MSStis ſub rubrica: *Catalogus Græcorum MStorum Bibliothecæ Orientalis, poſſeſſore Chriſtiano Ravio.* De lite ſuper ſuam Diſputationem de *Origene* & *Origenianis* mota apud Bebelium queritur, & crimen, cujus falſo inſimulabatur, diluere ſtudet Ep. LX & LXI Fechtius. Ep. LXVI Lutheranorum per Saxon. Jubilæum, ut ita dicam, ſemiplenum, A. 1667 celebratum, commemoratur. Ep. LXXX contra Majoriſtas, abſtinentiam a peccatis ad ſalutem æternam eſſe neceſſariam ſtatuentes, multis diſputatur. Ex Ep. XCVI notetur judicium de celebri, haud ita pridem defuncto, D. Peterſenio, ejusque, quas crepavit, viſionibus, quarum fontes rationibus valde probabilibus deteguntur. Ultimum tandem, cujus mentio fieri debet, eſt dubium, quod, an Græcorum Accentus jam Ariſtotelis ætate in uſu fuerint, Elswichio movet Carol. Arndius Ep. XCVIII.

Lebens-Beſchreibung.

hoc eſt,

VITA ET SCRIPTA JO. GEORG. LEUCKFELDII, Paſtoris primarii Græningenſis, & Regiæ Societ. Pruſſicæ Membri,

bri, Autore M. *TOBIA ECKHARDO, Gymn. Quedlinb. Rectore.*

Quedlinburgi, 1727, 4. Plag. 8.

LEuckfeldii, quem ſua ſcripta Germanis patriæ hiſtoriæ amantibus carum & clarum, noſtra hæc *Acta* etiam exteris honorifice notum fecerunt, vitam & merita deſcripſit Cl. Eckhardus, & merito nos ipſo duce breviter hic deſcribimus. Natus eſt vir percelebris Heringæ, quod Thuringiæ eſt oppidulum, A. 1668 d. 4 Julii, patre agricola: quod vitæ genus ipſe quoque, ſi matris viduæ conſilia valuiſſent, ſecuturus erat. Sed ſuaſit ei & perſuaſit ſuus Genius, ut, jam licet ætate provectior, totum ſe daret literis, & in ſcholis Francohuſana & Quedlinburgenſi magnos faceret progreſſus. Hinc noſtra in Academia quinquennium conſumſit inter perpetuos labores literarios, præcipua tamen cura incumbens in cognitionem hiſtoriarum. A. 1700 Sereniſſima Abbatiſſa Gandersheimenſis eum fecit Secretarium ſuum & concionatorem aulicum. Hic in tabulario inveniens vetuſtiſſima diplomata, magis ſe accendi in dies ſenſit ad inveſtigandas antiquitates Germaniæ, maxime eccleſiaſticas. A. 1702 conſtitutus eſt Paſtor primarius Groningæ, qui vicus non longe diſtat Halberſtadio, & hanc ſtationem retinuit per omnem vitam. Hic, quicquid temporis alii ſui ordinis otio vel negotiis œconomicis impendere ſolent, in ſtudio conſumebat hiſtorico, & libros conſcribebat magnis virorum præſtantium elogiis (quæ quidem diligenter hic exhibet Cl. Eckhardus) ornatos. Edidit ſcil. ſeparatis libris *Antiquitates Walckenredenſes, Poeldenſes, Blanckenburgenſes, Gandersheimenſes, Ilfeldenſes, Michaelſteinenſes & Amelunxbornenſes, Grœningenſes, Burſfeldenſes, Katelenburgenſes, Halberſtadienſes, Præmonſtratenſes, Alſtadienſes & Walbuſanas una cum hiſtoria cœnobii Kelbrani: Vitam Cyriaci Spangenbergii: Vitam Henr. Meibomii*, cujus & *Hiſtoriam cœnobiorum Mariobornenſis & Mariobergenſis* edidit: *Vitam Jo. Spangenbergii: Vitam Tilemanni Heshuſii: Vitam Hermanni Hamelmanni: Antiquitates nummarias*, ſive *de nummis bracteatis Halberſtadienſibus, Magdeburgenſibus & Quedlinburgenſibus*: cujus generis duos poſthac libellos edidit: libellum *de quinquaginta quinque Theologis, qui anno ætatis quinquageſimo quinto vita exceſſerunt*: alium *de ſeptuaginta novem Theologis, qui octogeſimum annum vivendo ſuperarunt*: librum denique *de atheiſmo inter Chriſtianos vigenti*. Edidit præterea *Scriptores tres rerum Germanicarum*, itemque *Henr. Buntingii Itinerarium Scripturæ ſacræ* una cum multis acceſſionibus. Quod ſi longius nactus eſſet vitæ ſpatium, accepiſſet ab eo literatus orbis *vitam Jo. Lezneri*, hiſtorici Saxoniæ inferioris; *vitam Martini Chemnitii; Henr. Buntingii Chronicon Brunſuicenſe & Luneburgenſe; Volumen epiſtolarum Theologorum ſeculi XVI*; & *Antiquitates plurium monaſteriorum*. Sed deſtinata hæc evertit mors, quæ hydrope viam parante virum optimum oppreſſit A. 1726 d. 24 Aprilis.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXXVIII.

CYCLOPÆDIA, OR AN UNIVERSAL DICTIONARY of Arts and Sciences &c.

h. e.

LEXICON UNIVERSALE ARTIUM ET Scientiarum; continens Definitiones terminorum & explicationes rerum, quæ iis ſignificantur, in Artibus tum liberalibus tum mechanicis, atque in Scientiis humanis & divinis; Figuras, ſpecies, proprietates, productiones, præparationes, & uſus rerum naturalium atque artificialium; Originem, progreſſum & ſtatum rerum Eccleſiaſticarum, Civilium, Militarium, & commercialium; cum variis Syſtematibus, Sectis, Opinionibus &c. Philoſophorum, Theologorum, Mathematicorum, Phyſicorum, Antiquariorum, Criticorum &c. tanquam Compendium totius antiquæ & recentioris Eruditionis, ex optimis Autoribus, Dictionariis, Diariis, Tranſactionibus, Ephemeridibus &c. excerptum ab E. CHAMBERS, Nob.

Volumina II.

Londini, apud J. Knapton, J. Senex, W. & J. Innys, & rel. 1728, fol. maj.

Alph. 22 plag. 8 & Tabb. æneis 28.

SIngulari diligentia & ſummo eruditionis omnigenæ apparatu conſcriptus eſt a Nobiliſſimo Autore hic liber, ſine dubio utiliſſimus & multis nominibus commendandus. Nec ni-

Digitized by Google

mia polliceri titulum lector inveniet. Nam quæ ad Philoſophiam, Theologiam, Medicinam, Matheſin, Artesque mechanicas ſpectant, pleraque explicata ſunt; neque etiam Antiquitates, artem criticam, commercia, militiam, Heraldicam, ipſiusque Juris cum univerſalis tum præcipue Anglicani ſcientiam neglexit Autor; quanquam ea, quæ mere ſunt hiſtorica, de rebus geſtis populorum ac Principum, deque vitis illuſtrium virorum, ex inſtituto certe, non attigit. Experimenta etiam in Phyſicis & demonſtrationes in Mathematicis, niſi ubi ſingularem habere utilitatem viderentur, conſulto prætermiſit. Ceterum non modo ex optimis Lexicis, cum particularibus, tum magis univerſalibus, quæ hodie magno numero extant, imprimis Academicorum Gallicorum, Patrum Trevoltianorum, Davilerii, Chomelii, Savary, Chauvini, Harris, atque ex ipſis optimorum Autorum ſcriptis ſingularibus, pleraque deſumſit, atque in Mathematicis præſertim Elementorum Matheſeos Wolfii, quem paſſim etiam laudat, multum uſum fecit; ſed & hinc inde de proprio penu quædam addidit, atque illud imprimis efficere omni ſtudio contendit, ne acervum quendam exhiberet articulorum ſine ordine & nexu cumulatorum, quod incommodum univerſis fere Lexicis hucusque commune fuiſſe conſtat, ſed ut ubique oſtenderet, quomodo res quæque cum aliis & cum integris diſciplinis cohærerent; qua de cauſa in plerisque articulis frequentiſſimæ aliorum articulorum allegationes occurrunt. Denique & illud laudandum eſt, quod affectibus non facile locum dedit. Newtonianæ quidem Philoſophiæ imprimis favet, quam quidem extra Angliam tam exiguos adhuc progreſſus feciſſe miratur. Ceterum incomparabili illi Viro tam ſerviliter haudquaquam adhæret, ut aliorum famæ propterea invideat, atque ut univerſa ejus dicta pro infallibilibus habeat; multa potius etiam exteris Philoſophis ac viris doctis, Germanis, Gallis, Italis, cum recentioribus tum antiquis, tribuit; quod homines ingenuos & veritatis amantes quam maxime decere certum eſt. In præfatione ſatis prolixa non ſolum inſtituti ſui rationem reddit, ſed & de variis rebus copioſe diſſerit, quarum notitia ad totum opus pertinere viſa eſt. Ac primum quidem præcipuas univerſæ cognitionis humanæ diviſiones, artiumque & ſcientiarum

nexum

nexum & ſubordinationem exponit. Deinde ſermonis & vocabulorum egregium uſum commemorat. Porro de artium ac ſcientiarum diſcrimine, & de vera horum vocabulorum vi diſquirit. Poſtea de terminis technicis, de Definitionibus, & de Lexicis verba facit. Tandemque ad ſuum inſtitutum rediens, imperfectionem operis modeſte excuſat, utilitatem demonſtrat, atque impoſterum etiam Supplementa quædam ſe daturum pollicetur. Scientiæ & artis ea eſt differentia, judice Autore noſtro, ut illa dependeat a ratione pura, atque, ut ita dicam, generali vel omnibus hominibus communi; hæc contra a ratione particulari, ſive ab ingenio certorum hominum. Illa nihil aliud eſt quam continua ſeries deductionum & concluſionum, ad quas via recta pervenire unusquisque poteſt, qui juſtam adhibet attentionem; hæc a via iſta recta remota eſt. Illam cuivis reperire licet; hanc unus reperit autor, ceteri non niſi traditione diſcunt. In illa mens eſt paſſiva; in hac activa, quippe cum ſcientiam ad proprias quasdam & peculiares occaſiones applicet. Scientia naſcitur a principio naturali; ars vero a morali. Illa dici poteſt eſſe originis divinæ; hæc humanæ. Longum eſſet omnia perſequi, quæ ad explicandam hanc diſtinctionem ab Autore porro afferuntur, de Enthuſiaſmo imprimis, omnibus artificibus & inventoribus, imo toti generi humano ita proprio, ut homo rectius forte definiri poſſe videatur, quod ſit *animal enthuſiaſticum*, quam *animal rationale*; de theoriis noſtris philoſophicis, quæ nihil aliud ſunt quam enumerationes legum, i. e. actionum creatoris; de cauſſis & occaſionibus; ac de multis aliis rebus, lectu ſane & conſideratu hautquaquam indignis. Quibus nunc quidem prætermiſſis ad ipſum librum accedimus, ex copioſiſſimis articulis eum loco ſpeciminis allaturi, qui agit de *Barometris*.

Barometrum eſt machina, qua metiri licet gravitatem atmoſphæræ & variationes, quæ in ea, propter mutatam imprimis tempeſtatem, accidunt. Præmiſſa hac definitione, atque explicata differentia inter barometrum & baroſcopium ex mente Wolfii, commemoratoque experimento Torricelliano, quo tanquam fundamento nititur hæc machina, conſtructionem ejus tradit Autor, ac deinde varia exponit tentamina, quæ eo conſilio facta ſunt, ut

Digitized by Google

mutationes barometrorum magis notabiles magisque accuratæ fierent; unde complura orta ſunt barometra diverſæ plane ſtructuræ. Carteſius, ac poſtea Hugenius, ut columnam in barometro ſuſpenſam amplificarent, eam ex mercurio & aqua compoſuerunt, & ita quidem, ut aqua ſuperiorem, mercurius inferiorem locum occuparet. Quod cum illam haberet incommoditatem, ut aer in aqua hærens, paullatim ex ea aſcenderet in ſpatium ſuperius, quod ab omni aere vacuum eſſe debet; hinc poſtea, inverſo ordine, Hugenius & Hookius aquam infra mercurium collocarunt, duplici tubo & vaſculo uſi, methodoque ſatis nota, ſed in qua illud potiſſimum deſiderandum videtur, quod perpetua aquæ evaporatio admodum incertas reddit barometri variationes; quanquam evaporationem iſtam quodammodo prohibere poteſt gutta olei amygdalorum, in ſuperficie columnæ aqueæ natans. Itaque alii, ut ait Cl. Autor, (nobis enim ſatis conſtat, Celeb. Bernoullii hanc eſſe inventionem) barometrum horizontale ſive rectangulare conſtruxerunt, applicato ſcilicet tubo horizontali, in extremitate aperto, ad alterum perpendicularem, qui non modo in ſuperiori parte hermetice ſigillatus & ab aere vacuus, ſed & vaſe quodam cylindrico ampliore inſtructus eſſe debet, ut, cum in eo mercurius, more conſueto, per paucas lineas vel aſcendit vel deſcendit, idem in tubo inferiori horizontali & ſatis anguſto, per ſpatium multo amplius promoveatur. In hoc barometro illum notat defectum Cl. Autor, quod propter attritum atque attractionem mercurii & vitri, longitudinemque ſcalæ, præſertim in repentinis aſcenſibus vel deſcenſibus, mercurius rumpatur, & relicta aliqua ejus parte æqualitas aſcenſus ac deſcenſus maximopere turbetur. Pergit deinde ad barometrum diagonale, in quo pars ſuperior, ubi mercurius aſcendit ac deſcendit, ad partem reliquam inferiorem inclinata eſt; ad barometrum rota inſtructum, quod commentus eſt Hookius; ad barometrum pendulum figuræ conicæ; ad barometrum marinum Hookii; ad barometrum vel baroſcopium ſtaticum Boylei, Guerickii &c. atque illis omnibus tanquam accuratiſſimum præfert barometrum Caswellii, cujus etiam conſtructionem & uſum propriis Autoris verbis deſcribit. Explicatis variis barometrorum generibus ad recenſenda eorum phænomena

mena pergit Noſter; ubi primo quidem docet, quantus ſit mercurii in barometro ſimplici deſcenſus, ſi illud ad loca excelſiora transfertur. Deinde commemorat, quanta ſit obſervata altitudo maxima & minima mercurii, diverſis in locis ac diverſis temporibus. Porro varias affert Boylii, Halleji, Bealii, Derhamii, aliorumque obſervationes barometricas; exempli cauſa, quod flante Euro vel Borea, ac ſerena frigidaque tempeſtate, mercurius plerumque altiſſime aſcendat; quod in regionibus ſeptentrionalibus multo major quam in meridionalibus, intra tropicos vero perexigua vel plane nulla mercurii in barometro variatio obſervetur; quod magnæ identidem in aere mutationes fiant, absque notabili alteratione barometrorum; quod diverſis in locis atque etiam ſatis inter ſe diſſitis, ut Londini & Tiguri, uno atque eodem fere tempore mercurius aſcendat vel delabatur; & quæ ſunt alia hujus generis, ſilentio nunc prætereunda. Poſt phænomena de eorum cauſis doctiſſimorumque Phyſicorum hypotheſibus copioſe diſſerit. Hallejus ex natura ventorum variarumque exhalationum terreſtrium totam rem explicare conatus eſt; a quo diſſentit Autor noſter. Sed nec Leibnitii hypotheſis ipſi ſatisfacit, quippe quam perinde ut Deſagulierius, ad quem provocat, non ſatis recte intellexiſſe videtur. Quod ſi ea legiſſet, quæ B. Raſtius, in peculiari Diſſertatione contra Deſagulierum, & Richterus in Novis litterariis noſtris, A. 1721, in 8 divulgatis, hac de re propoſuerunt, vidiſſet ſine dubio, quam bene cum ſua ipſius ſententia, quam poſtremo loco explicat, hypotheſis Leibnitii concordet. Hoc enim certiſſimum eſt, quam diu vapores in aere hærent, totum eorum pondus; ubi vero deſcendunt, non niſi partem iſtius ponderis, in aerem redundare. De cetero, an deſcenſus vaporum efficiatur, ſolo volumine eorum aucto, & imminuta ſuperficie, ut Nobiliſſ. E. Chambers exiſtimat; an vero ipſius denſitatis mutatio accedere debeat; poſtremo, an etiam ante deſcenſum vaporum, gravitas aeris imminui aliunde poſſit; quæſtiones eſſe videntur necdum ſatis expeditæ.

LEXICON MILITARE, AUTORE CAROLO DE AQUINO, Societatis Jeſu.

Partes II.

Romæ, typis Antonii de Rubeis, 1724, fol.
Alph. 12 plag. 8.

Ante quatuor annos editum hoc opus, ſed hactenus latens, nunc demum ad nos perlatum eſt: poſtquam ejus exempla plura Amſtelodamum ad *Brunel* Bibliopolam pervenerunt. Inſigni id induſtria elaboravit doctiſſimus Autor, nec quicquam facile prætermiſit, quod ad illuſtrandam rem militarem cum antiquam tum medii & recentioris ævi pertinere viſum fuit. Lipſio, Patritio, Naudæo, atque adeo in recenſione vocum barbaricarum Carolo du Freſne, ſe plurimum debere, candide fatetur. Quoniam vero latiſſime patens tractatio militaris a veterum inſtitutionibus repetenda, & ex uſu multijugi variarum nationum deſcribenda eſt, idcirco nihil ſibi audendum temere, nihil inconſultis omnium fere ætatum teſtimoniis pronunciandum, judicavit. Concilianda Scriptorum teſtimonia ſæpe ſibi adverſa; anceps & incerta fides Interpretum ſuſtentanda; quæ paſſim occurrunt obſcura, luxata, hiantia, & nullis non mendis deformata, ex virorum doctrina præſtantium caſtigationibus, gloſſematis, conjectaneis, emaculanda ac ſarcienda fuere. Præterea & ipſe, aliorum ſtudia juvandi fovendique gratia, ex propriæ criſeos penu non ita pauca deprompſit, quæ aliorum ſcriptis aut ſqualorem detergerent, aut robur adjungerent. Sicubi vero in ſcriptoribus notare quædam, vel rejicere, ratio ſuaſit & ſtudium veritatis, id omni ſtudio cavit, ne quid caliginis eorum nomini offunderet, quorum dictis non nihil lucis adſpergere conatus eſt. Nihil enim importunius & ab omni humanitate remotius cenſet, quam ob nævos aliquot & leves maculas ſolicitare cineres, nec ſinere ut conquieſcant eorum manes, ex quorum laboribus impenſe proficimus, quique doctiſſimis vigiliis literarum gloriam & dignitatem aſſertum iverunt. Addendum quoque illud videtur, non ſolum frequentiſſime in hoc Lexico citari ſcriptores cum veteres tum juniores, imprimis etiam Poetas atque alios Autores Italos, ſed & integra & ſæpe non parum prolixa eorum loca paſſim tranſcripta eſſe. Quod ad res ipſas pertinet, de quibus ſibi agendum putavit Vir præ-

Digitized by Google

præſtantiſſimus, ea quidem ad complures referri poſſunt claſſes; ſed præcipuæ hæ ſunt: de militia & ad eam ſpectantibus generatim; de Religione & bonis moribus; de Diis militaribus; de Heroibus & Ducibus fabuloſis; de feſtis, ſacrificiis, & ludis militaribus; de tyronibus & exercitatione; de duce ſupremo & ejus inſignibus; de virtutibus, diſciplinis & doctrinis militum; de bello indicendo, ejus apparatu, delectu; de bellicis magiſtratibus; de miniſtris, fabris, ſervis; de inſtrumentis muſicis; de acclamationibus, canticis, ſaltationibus; de vexillis, armis, & machinis; de vigiliis, exploratoribus, nunciis; de veſtibus; de arca militari & ſtipendiis; de annona; de ſuppellectile, oneribus, & impedimentis; de equis; de caſtrametatione; de munitionibus; de præmiis, pœnis, & re judiciaria; de obſidione; de ſupplicibus & dedititiis; de ſeditione; de pace & fœderibus; de victoria, triumpho, trophæis; de navibus bellicis; de funere & morbis; de variis animalibus; de adagiis denique & quæſtionibus quibusdam militaribus. Quæſtiones, quas militaras vocat Autor, ſunt hujusmodi: Præſtetne e ſubditis quam ex exteris conflare exercitum? præſtetne ex ruſticis & vilioribus, quam ex civibus commodi cenſus, habere delectum? utrum exercitus utilius confletur ex una gente, quam e pluribus? an bellatores litteratos eſſe conveniat? utrum præſtet obedire, quam contra imperium uti occaſione rei bene gerendæ? utrum exigua, an procera ſtatura, oporteat legi militem? an Jaſon primam navem invenerit? an commentitia reputanda, quæ referuntur de gigantibus? an proxime morituri polleant facultate divinandi? & quæ ſunt alia his ſimilia. Adjecti ſunt tres Indices; quorum unus articulos operis exhibet in certas claſſes diſtributos; alter eſt rerum notabilium ſatis copioſus & utilis; tertius complectitur voces Italicas, cum earum explicatione, & articulis, in quibus quærendæ ſunt. Diximus de univerſi operis œconomia. Reſtat ut nonnulla ex articulis ſingularibus, exempli cauſa proferamus. Sub titulo *Ala* hæc habet Autor: Alæ, ut docet Gellius lib. 16 cap. 4, equitum ſunt ordines, ita dicti, quod legiones dextra ſiniſtraque, quaſi alæ in avium corporibus tegant. Licet autem Lipſius alas peculiares auxiliorum faciat, negetque, in Romanis legionibus equitatum alarum

nomine

nomine vocitatum; contrarium tamen clare pronunciatur a Gellio, qui legiones Romanas alis equitum coopertas ſcribit, loco præfato. Iterum quamvis alæ de equitatu proprie dictæ paſſim reperiantur, acute tamen Lipſius auxilia ſociorum in duas alas fuiſſe diviſas, ex Livio colligit, & promiſcue appellatas, tum de equitatu, tum de peditatu. Cum etenim auxilia non haberent nomina legionum, quæ erant peculiares Romanorum, eadem in duas partes ex Polybio primum ſeparat atque Alas appellat. Sic autem Livius lib. 40: *Egregie legiones, nec ſegnius duæ alæ pugnabant.* Ubi Lipſius ab univerſo exercitu commiſſum prælium cenſet, conjunctim pugnantibus Romanis legionibus & alis, i. e. copiis auxiliorum, in quibus omnibus omnino peditum numerus equites ſuperabat. Idem colligit ex Livio lib. 27: *Prima legio & dextra ala prælium inibant.* Ubi iterum Hiſtoricus legionibus auxilia conjungens horum partem alam vocat. Hæc vero mihi Lipſii ſententia non admodum firmo argumento videtur inniti. Ubi enim Livius alas legionibus jungit, exponi ita poteſt, ut non copias auxiliares intelligat, ſed certum illum numerum equitum Romanorum, qui dextra ſiniſtraque Romanas legiones tegebant, alæque dicebantur, ut aperte teſtatur Gellius l. c. Ad aſſerendam Lipſianam, quam dixi, opinionem, plus habent roboris loci aliquot ex Livio & Cæſare, in quibus alares cohortes & alarii pro copiis auxiliorum non obſcure uſurpantur. Sic autem Livius lib. 10: *Spurius Nautius Dux alaribus cohortibus erat;* & iterum: *D. Brutum Scævam Legatum cum legione prima & viginti alaribus cohortibus ire adverſus hoſtem jubet.* Clariſſime vero Cæſar lib. 1 Bell. Gall. *Omnes alarios in conſpectu hoſtium pro caſtris minoribus relinquit, quod minus multitudine Legionariorum militum pro hoſtium numero valebant.* Tametſi vero ex memoratis locis promiſcue ſumantur alæ tam de pedeſtribus quam de equeſtribus copiis in auxiliis ſociorum, communi tamen ſermone & plerumque apud ſcriptores alæ ſolos equites indicant: ſiniſtra vero & dextra ala ſiniſtram vel dexteram denotat partem equitatus. Ex quo etiam habes primariam equitatus diviſionem in alas eſſe, quæ porro in turmas, & hæ in decurias dividuntur. Addere huic articulo alium placet, ſed quindecies fere majorem, ob eamque rem neceſſario con-

contrahendum, qui agit de *Bombarda*. Dicta ea eſt a bombo & ardeo, quaſi bombus ardens; vulgo *Cannone*, a figura cannæ, quam exhibet. Alio nomine apud Latinos tormentum curule igniarium. Alia ſunt nautica ſeu navalia, alia terreſtria; atque hæc iterum vel muralia, quæ ad disjiciendos aut defendendos muros adhibentur, vel curulia campeſtria, quæ uſum habent in prælio terreſtri. Sunt autem fiſtulæ æneæ vel ferreæ majores ignivomæ, quæ ore metallico glandes æneas ſuccenſasque pilas, cum gravibus globoſisque interdum ſaxis projiciunt, fragore horriſono, & quam latiſſime diſſeminant, cum immenſa hominum ſtrage, & impetu, jactis e cœlo fulminibus minime impari. Urbium muros, cuneos hoſtium, & obſtantia quæque demoliuntur ita, ut adverſus earum violentiam nihil ſatis tutum poſſit conſiſtere. Archidamus, Ageſilai filius, cum allatum ſibi novum exitioſumque e Sicilia telum inſpiceret, fatale inſtrumentum demiratus ſic fertur exclamaſſe: *Periit virorum virtus*. Qualecunque demum Sicilienſe illud fuerit jaculi genus, præ noſtris hiſce metallis fulminantibus ludicrum omnino inventum eſſe oportuit ac deridendum. Bombardæ deſcriptionem affert deinde Autor e Fr. Patricii de Regno lib. 7, citatque etiam Barth. Faccium de Geſt. Alphonſi lib. 6. Ridet atque explodit eorum ſententiam, qui originem bombardarum accerſunt a Salmoneo, Æoli filio, vel ab Archimede Syracuſano, vel a Zimoſco Friſiæ Rege; vel qui eas non ſatis diſtinguunt a lithobolis veterum machinis, aliisque oppugnatoriis organis, catapultis, balliſtis, onagris, glandibus plumbeis funditorum, ignivomis doliis, igne Græcanico, phalaricis, pilisque admoto igne contortis, &c. Iis procul dubio magis aſſentior, inquit, qui cum Polydoro Virgilio lib. 2 de Rer. Invent. & Stephano Forcatulo lib. 4 de Imp. Gallor. autorem bombardæ commemorant Bertholdum Suvartum, hominem Germanum, vitæque (ut ferunt) Monaſticæ addictum. Is cum metallis transformandis diffingendisque inane ſtudium ſed operoſum adjiceret, ex Chymiſtarum inſtituto, nitro, cinnabari, & alumine confectum in mortario aſſervabat pulverem, lateritio contectum operculo. Cum autem illuc forte ſcintilla concidiſſet, ſuperimpoſitum laterem magno impetu ictuque repentino

 ſupra

Digitized by Google

ſupra cubiculi fornicem expulit. Animadverſa ille rei novitate ſulphur & contuſos carbones addidit, injectoque igne oppido validiorem ejaculationem fieri cognovit. Quo experimento edoctus machinam noſtræ militiæ tormentariam, generis humani majorene damno an utilitate neſcias, confecit monſtravitque. Quomodo vero caſus primum invenerit rationem firmiſſima quæque ædificia per ignem pulverarium diſſolvendi, quantumque funeſtiſſimum hoc machinamentum univerſæ veterum arti machinariæ præſtet, ſic exponit Ant. Cornazanus lib. 3 cap. 2 de re militari:

Regina delle machine e corona
Trovata fu per man d'un alchimiſta,
Se vero è quel ch'l Tedeſco ragiona,&c.

Sexaginta hoc loco verſus affert Autor ex libro commemorato; ac deinde Jo. Marianam reprehendit, qui Lombardas (ſic enim in Hiſpania bombardæ appellatæ fuerunt) in Longobardia inventas, atque inde nomen ſuum traxiſſe ſuſpicatur, de Reb. Hiſp. lib. 19 cap. 14. Ceterum hanc machinam a Germanis dono traditam primum fuiſſe Venetis contendit, cum eos apud foſſam Clodiam Genuenſes obſiderent, teſte Platina in vita Urbani VI. Jovius (cujus etiam verba allegantur ex Elogiis Illuſtr. Vir. lib. 3) ita perhibet, Barth. Coleonem, Veneti exercitus ducem, primum omnium inſtituiſſe, ut terreſtri prælio adverſus hoſtium cuneos bombardæ directæ emitterentur, cum prius in arcium defenſione ſolummodo, vel earundem oppugnatione, eſſent adhibitæ. Idem fere prodiderunt Blondus, Volaterranus, alii. Laonicus Chalcocondylas lib. 8 & 9 de reb. Turcicis prolixam habet bombardæ deſcriptionem, cum ejusdem origine, memoratque unam imprimis, Byzantium allatam, cum eam urbem oppugnaret Mechmetes Amuratis filius, cujus tanta fuit magnitudo, ut a 70 jugis boum & a 2000 viris trahenda eſſet, globumque emitteret, cujus pondus tria circiter talenta contineret. Idem etiam ſeptem talentorum lapidem excuſſum narrat. Lud. Areoſtus non uno in loco injicit mentionem curulium tormentorum & fiſtulæ manuariæ, quæ inſtrumenta fere ſub ejus ætatem prodierunt. Ipſe vero, ut terribilis quidem, ſed tamen ingenioſiſſimi

mi inventi commemoratione præſtantiſſimum ſuum Poema de Orlandi inſania exornaret, per anachroniſmum, quæ uſitata eſt præclaris poetis figura, eandem machinam inducit in tractatione rerum aliquot ſecula ante geſtarum. Atque hoc loco plus quam centum verſus Italicos ex Poeta illo adducit Noſter. Poſtea iterum ad varias figuras, magnitudines, & denominationes bombardarum, balliſtarum ſulphurearum & igniariarum, cannarum pulverariarum, fiſtularum chalybearum, quæ communi vocabulo *Artiglierie* vocantur, redit. Et quaſi res ipſa, inquit, non ſatis terroris offerret, ferali invento plus adhuc minarum ac truculentiæ addidimus multiplici horrore & ferocitate appellationum. Quæſitis nimirum a ferociſſimis animalium notis arma peſtifera dicimus Colubrinas, Baſiliſcos, Sagros, Falcones, Moſchettas, Smerlios, Spingardos, Serpentinas, Archibuſios, Sclopos, Piſtolas, organa diaboli, &c. Meminit deinde etiam bombardarum futilium, quas ex corio & pellibus conficere nonnulli docuerunt; ſed futile inventum & poſtea intentatum vocat. De pulvere pyrio Sinenſium ad hunc modum loquitur: Non ſum ignarus, Sinenſibus pulverem illum fuiſſe in uſu multas ætates, antequam Europæis innoteſceret. Verum illis ad urbanam pompam potius quam ad machinas militares deſerviit. In pyrobolis, aliisque, ut vocant, artificiis igniariis, ſic eodem utuntur, ut late diſcurrentibus flammis non modo colores omnes, ſed rerum variarum figuras ſcitiſſime aſſimilent & mentiantur. Quod ſi bellum urgeat, in tractatione nitrati pulveris Europæorum magiſterium & operam advocant. Sub finem hujus articuli ex uſu bombardarum apte dici oſtendit Autor, tormenta obvertere vel dirigere in aliquem locum, *piantar la batteria;* inſtruere, onerare tormentum pila ferrea & pulvere pyrio, *caricare il cannone;* explodere, diſplodere, exonerare tormentum, *ſparar l'Artiglieria;* bombardas humo immergere, inhumare, *ſotterrare;* ejicere ex curru vel exarmare, *ſmontare;* impactis clavis obſtruere, *inchiodare;* perſringere fulcra tormentorum, *ſcavalcare l'Artiglieria.* Atque hic de origine uſuque bombardarum ex probatiſſimis ſcriptoribus (quibus etiam Iſ. Voſſius & Phil. Camerarius adduntur) delibatis, ſupereſſet, ut de ratione certis-

Digitized by Google

que regulis dirigendi librandique igniariaria tormenta, in quo maxime vertitur uſus omnis fructusque ejus machinæ, aliquid adjiceretur. Verum ea res, inquit Autor, exactiſſima methodo & prolixa tractatione per otium agitata eſt a Magiſtris Matheſeos & Architecturæ militaris, qui rem tormentariam ad certas præſcriptiones nuperæ Areotectonices diligenti ſtudio exegerunt.

DICTIONNAIRE UNIVERSEL DE LA FRANCE ancienne & moderne & de la Nouvelle France.

h. e.

LEXICON UNIVERSALE FRANCIÆ VETERIS & modernæ ut & Novæ Franciæ, quo omnia, quæ eo ſpectant, dilucide explicantur.

Tomi III.

Pariſiis, apud Saugrain, Patr. J. Saugrain viduam & Petr. Prault, 1726, fol. maj.

Alph. 25 pl. 9.

POſtquam Typographi modo nominati librum ſub tit. *Denombrement de la France par Generalitez, & par Elections ou Recettes* edidiſſent, non ſine plauſu exceptum, quippe brevi tempore bis in 4 & 12 diſtractum, fuere tamen plerique, qui optarent, Geographiam Galliæ methodo alphabetica, atque adeo per modum Dictionarii, quo facilius inveniant loca deſiderata, in lucem edi. Quibus adeo ut conſulant Noſtri, novum hoc Lexicon condi curarunt, adhibitis non modo ſubſidiis, quæ Longus commendaverat in Bibl. hiſt. Franciæ p. 965, ſed & diſtributis per omnes Franciæ provincias ſchedis plusquam 20000, quibus earum Præfectos aliosque viros induſtrios, ut ſuppetias ferre dignentur, invitabant. Etſi vero votis ipſorum nondum ſatis ab his fuerit reſponſum, paucique ſuccurrerint, quorum nomina, exceptis qui prohibuiſſent, ſubjecta articulis deprehendimus, ſperant tamen Typographi, opere jam ſemel edito, & methodo accuratius perſpecta, plures ad ſequentes editiones augendas opem

opem allaturos. Interim operam dedere in hac prima, ut cujusque loci, montium item, ſylvarum, fluminum, nomina Latina & Gallica, vetera & recentia, indicarent, urbium faciem, ſitum, jurisdictionem, civium numerum, mores & ingenium, commercia, nundinas, manu facta, agri proventum, totumque ſtatum œconomicum, tum & templa, monaſteria, hoſpitalia, Collegia, &, ſi quæ fuerint, Academias, viroſque eruditione aut bello claros inde oriundos, deſcriberent. Cum vero in libro illo: *le Denombrement*, quem quodammodo ſecuti ſunt, nulla mentio facta eſſet Pagi Venaſcini, Dombarum item, Lotharingiæ & Barri, Novæ Franciæ atque Inſularum & Coloniarum Gallicarum, ne quid deſiderari poſſet, operæ pretium duxerunt, ut de ſingulis per modum alphabeti ſeorſim agerent ſub finem Tomi III. Nec indigna lectu ſunt, quæ in præmiſſa ad hoc opus Introductione de Francia in genere, veteri maxime; de diviſione ejus Geographica; Eccleſiaſtica, cui accedunt Univerſitates ſtudiorum in Gallia viginti; militari itidem; juſtitiaria ſeu civili, ubi de Parliamentis, Pariſienſi, Toloſano, Rotomagenſi, Gratianopolitano, Burdigalenſi, Divionenſi, Aquenſi, Britanniæ minoris, Palenſi, Metenſi, Veſontino, Duacenſi; de œconomica porro & collegiis huc ſpectantibus, ſunt expoſita. Ceterum ne quid in veteri Geographia deſideretur, inſerta paſſim videas veterum populorum Galliæ nomina, Latinis nominibus expreſſa. Quanta vero hic copia inveniatur urbium ac locorum, ex eo intelligitur, quod unius ejuſdemque nominis loca ſubinde plurima, ex. gr. *Beaumont* 54, *Chapelle* 219, *Chatillon* 34, *Clermont* 20, *Condé* 27, *Dampierre* 30, *Marigny* 24, *Marolles* 18, *S. Germain* 138, *S. Pierre* 187, *S. Martin* 317 occurrunt, in quibus rite a ſe invicem diſtinguendis nihil omiſerunt Autores. Ne nihil ſpeciminis loco afferamus, in gratiam potiſſimum eorum, qui hiſtoriam litterariam amant, ſupplebimus hic ea, quæ olim, ſcil. in Actis A. 1709 p. 153, e Fr. Thomæ Corneille Lexico univerſaliori Geographico, de Academiis ſeu ſocietatibus eruditis Galliæ, quæ extra Lutetiam clarent, attulimus. Nimirum Aquis Sextiis Academia elegantiorum litterarum, cui XL Socii deſtinati, confirmata fuit A. 1668 diplomate Regio, ſequenti anno d. 8 Jun. actis Par- T. I p. 47.

 lia-

T. I p. 95. liamenti inſerto. Ambiani inde ab A. 1702 coaluit Societas lite-
raria, Præſide & Secretario gaudens, cui nihil quidem adhuc
præter diploma Regium deeſt. Andegavi A. 1686 inſtituta eſt
111. Academia humaniorum litterarum, cujus Socii numerantur tri-
159. ginta ſex. Arelati Academia Scientiarum congredi cœpit A. 1668,
diplomate Regio confirmata, & quadraginta Sociis compoſita,
qui jubentur e nobilitate legi, niſi forte exteri ſcientia quadam
præ aliis celebres adſciſcendi ſint. Poſt primum Præſidem Du-
cem de S. Agnan, præſidium ejus obtinuit Marchio de Dan-
1040. geau. Non tacemus etiam, Divione A. 1723 novum Collegium
Juris Civilis & Canonici, ad inſtar ſcholarum Juris Pariſienſium,
inſtitutum fuiſſe. Sed hæc ex Tomo I: in ſequentibus parcius
ea, quæ ad literas ſpectant, attigere Autores, adeo ut miremur,
eos ex. gr. Ludorum floralium Toloſ. de quibus l. c. varia curio-
ſa ex Cornelio attulimus, vix duobus verbis meminiſſe. Satis
fuſe tamen agunt de Academiis Pariſienſibus, de quibus quidem
& alias abunde conſtat.

AN UNIVERSAL ETYMOLOGICAL English Dictionary,

h. e.

DICTIONARIUM UNIVERSALE ETYMOLOGICUM Anglicum; edidit N. BAILEY,

Φιλόλογος.

Volumen I.

Londini, apud J. Darby, A. Betteſworth & rel. 1726, 8 maj.

Volumen II.

Ibid. apud T. Cox, 1727, 8 maj.

Alph. 5½.

ETſi Volumen I, ante ſexennium primum editum & GEORGII II Regis M. Britanniæ, hodie feliciter imperantis, Liberis Sereniſſimis inſcriptum, bis inde cum additionibus recuſum fuerit, tantum tamen poſt meſſem illam ſpicilegium ſibi reli-

relictum vidit doctiſſimus Autor, plurimis jam in uſum ſcholarum editis libellis notus, ut novum plane Volumen ſuperiori anno in lucem produxerit, quod cum annexum habeat Dictionarium Anglicum Orthographicum, prius illud mole æquat. Ita vero in Opere concinnando verſatus eſt Autor, ut & nihil prætermitteret eorum, quæ *Somnerus*, *Camdenus*, *Verſteganus*, *Spelmannus*, *Caſaubonus*, *Thomas Henshaw*, *Skinner*, *Menagius*, *Miſhew*, *Harris*, *Philips*, *Kerſey*, *Blunt* aliique obſervarunt, & præterea in aliquot mille vocabula, ceteris omnibus intacta, ſtudioſe inquireret. Nec vulgares tantum voces attulit, quæ tum ex vetuſtioribus linguis, Græca, Latina, Britannica, Francica veteri, Saxonica, Danica, Normannica, tum ex modernis, Gallica, Germanica, Belgica, Hiſpanica, Italica, deſcendunt, verum etiam difficiliores & quas terminos artis vocamus, quo ſpectant voces, quæ Anatomiam, Botanicam, Medicinam, Pharmaciam, Chirurgiam, Philoſophiam, Theologiam, Matheſin, Grammaticam, Rhetoricam, Muſicam, Heraldicam, (quam etiam figuris illuſtrat) rem maritimam, diſciplinam militarem, rem equeſtrem, venatoriam, aucupia, rem piſcatoriam, hortenſem, œconomicam, coquinariam &c. concernunt. Simul & explicavit imprimis voces, quæ ad Jura Anglicana, ad Mythologiam item veterum gentilium & Hieroglyphica Ægyptiorum ſpectant, nec omiſit nomina propria perſonarum & locorum Angliæ paulo illuſtriorum, diverſas quoque variarum Angliæ provinciarum dialectos annotavit, & proverbia Anglis recepta illuſtravit. Atque in his omnibus ea uſus eſt circumſpectione, ut in iis tantum, quæ momentum trahant, paulo prolixior, in reliquis omnibus fuerit breviſſimus. Lexicon Orthographicum poſtremo in eorum gratiam addidit, qui Anglice bene loqui, pronuntiare & ſcribere velint. Itaque vocibus a probis autoribus receptis aſteriſcum addidit, accentus ſingulis vocibus impoſuit, quod jam tentaverat in Lexici Etymol. Volumine II, ſignificationes vocum Gallice & Latine, tum & phraſes & ſententias proverbiales, quæ vocibus certis aptæ ſunt, ſubinde adjecit. Plane ut non dubitemus, non modo Anglis, verum & exteris inſtitutum Autoris omnino profuturum. Quantum ad Præfationem non inelegantem, primo Volumini

mini præmiſſam, oſtendit Autor, omnem linguam incrementa aut mutationes ſuas tum incurſionibus ac victoriis exterarum gentium, tum commerciis, tum denique curæ ornandæ aut ampliandæ linguæ cuique genti familiari debere, idque exemplo Anglicæ probat. Poſtquam enim Romani, ac poſtea Saxones, Dani, Normanni in Angliam veniſſent, pulſam quodammodo Britannicam veterem & montibus Walliæ, in qua hodienum vigeat, concluſam, ac tanto plura vel pauciora a gentibus illis recepta fuiſſe vocabula, quo diutius illæ vel brevius in Anglia regnarent; ex commerciis vero Italica quædam illata fuiſſe, maxime iis temporibus, quibus Regnum Papæ erat ita obnoxium, ut is plenas naves mitteret monachorum, qui beneficia Eccleſiaſtica illic obtinerent, multique viciſſim Romam ad obtinendum Papæ favorem proficiſcerentur: acceſſiſſe denique eruditorum ſolertiam, qui cum artibus & ſcientiis vocabula etiam peregrina, Græca imprimis, invexerint; quo factum adeo ſit, ut lingua Anglica omnium Europæarum facile perfectiſſima exiſtat.

A NEW DICTIONARY OF HERALDRY.

h. e.

NOVUM DICTIONARIUM HERALDICUM, quo termini & regulæ Artis Heraldicæ explicantur, & ſimul de præcipuis Ordinibus equeſtribus ac dignitatibus Eccleſ. Civil. & Militaribus agitur. Revidit & correxit, literasque ad Typographum addidit JACOBUS COATS.

Londini, apud Jeremiam Batley, 1725, 8 maj.

Alph. 1 fig. æn. Tabb. 7.

CUm Johann. Guillim Ars Heraldica (*A Diſplay of Heraldry*) A. 1724 in fol. ſextum prodiiſſet, multum quidem auctior ac figuris ornatior, cui ſub finem Lexicon Heraldicum admodum breve acceſſerat, operæ pretium ſe facturum putavit, ni ſi nos omnia fallunt, anonymus hujus libri Autor, ut illud paulo latius diduceret, & quæ in eo deſiderabantur, ex aliis ſcriptoribus fide

ſide dignis, ad quos paſſim provocat, ſuppleret, id imprimis etiam diligenter curans, ut ſubinde oſtendat, qua ratione alii Anglica, quæ dedit Noſter, artis vocabula Latine expreſſerint, ſæpe quippe in eo inter ſe diſſentientes. Nec eſt ut plura de hoc opere dicamus, cum cetera ex titulo pateant. Illud in gratiam eorum, qui Hiſtoriam Litterariam amant, ex præmiſſa *Jacobi Coats* Epiſtola ad Typogr. notamus, hunc ipſum autorem eſſe additionum, quæ in ultima illa editione libri illius Guillimiani acceſſerunt, etſi nomen ſuum in libro nuſpiam expreſſerit; & quamvis ipſe liber ſub Guillimi nomine hactenus venerit, eum tamen potius deberi Johanni Barkham, Decano Bockingenſi, qui cum libro, quem juvenilibus annis collegerat, nomen præponere nollet, illum Guillimo edendum dedit, qui, quibusdam nullius momenti additis, opus egregium ſibi aſſerere non dubitavit.

L. ANNÆI SENECÆ TRAGOEDIÆ CUM notis integris JO. FRED. GRONOVII, & ſelectis J. LIPSII, M. A. DELRII, J. GRUTERI, H. COMMELINI, J. SCALIGERI, D. & N. HEINSIORUM, TH. FARNABII aliorumque; item obſervationibus nonnullis H. GROTII. Omnia recenſuit, animadverſiones, notas atque Indicem novum locupletiſſimumque adjecit; ipſum vero auctoris Syntagma cum MS. Codice contulit JOANNES CASPARUS SCHROEDERUS.

Delphis, apud Adrianum Beman, 1728, 4.
Alph. 6 pl. 5.

NOn repetimus veterem, licet juſtiſſimam, querelam de ſplendida miſeria & ambitioſiſſima paupertate editionum, quas Batavi librarii orbi erudito quotidie obtrudunt. Poſtquam enim infelici fato nec ſine litterarum detrimento huic operæ & curæ indocti homines damnati ſunt, hi omnes compacto, quaſi in Velabro Olearii, id agere videntur, ne quis ex optimis ſcriptoribus remaneat, de quo non peſſime meruerint. De nova hac Tra-

gœdiarum Senecæ editione, cum parum de ſuo, novi nihil attulerit Editor, quid præſtitum ſit, paucis verbis enumerabimus. *Schræderus*, Rector Scholæ Delphenſis, obloquitur, interdum non ſine contumelia, Critico ſummo Jo. Fr. Gronovio; ex unico MS. chartaceo & Editionibus duabus, altera Bernardini Marmitæ, altera Badii Aſcenſii, diſcrepantes hic illic lectiones profert, easque autoritati veterrimi MS. Florentini, ubi viſum eſt, opponit; decem circiter loca ex Face Artium citat; ex Rutgerſii variis lectionibus & Celeb. Burmanni notis in Valerium Flaccum totidem fere emendationes ſubnotat, &, præter pauca alia, cum Farnabio ſuo aliquoties digladiatur. Hæc ſunt merita novæ editionis. Nam quod in titulo nomina illa immortalia *Grotii, Heinſiorum, Gruteri, Lipſii* aliorumque fulgent, quæ in aliarum editionum indicibus non comparent, iſtud neminem decipere debet. Nihil enim prorſus de curis illorum Virorum attulit, quod non in Gronovii Editione habeatur: immo quorundam integras notas ne vidit quidem unquam, eamque ob cauſam in illos, qui integras notas edunt, ſatis acrem declamationem, ut ſolent ſibi conſcii, paravit. Interim nos non adeo reprehendendum exiſtimamus, quando quis pauca in commune confert, qui pauca poteſt: at qui id cum injuria magnorum Virorum & intoleranda quadam ſuperbia faciunt, hi, ſi odium optimi cujusque incurrant, id ſibi imputare debent. Utinam vero iſtud in hunc Editorem non magna ex parte caderet. Certe, poſt nobilem illum Ciceronis commaculatorem, nemo majore faſtu, oſtentatione & ſtrepitu, quam *Schræderus*, nihil egit: & tamen in viros eruditiſſimos inſurgere potuit. Audiamus ipſum. „Equidem „nihil minus, inquit, antehac cogitaveram, quam de edendo Se„neca, ullove alio antiquitatis monumento deinceps publican„do, certus in poſterum mecum habitare atque aliis illibatam „relinquere gloriam, quam emaculandis veterum ſcriptis & „conſtipandis undique interpretum variorum annotationibus „ſibi pollicerentur. Quo in propoſito non parum me confirma„vit, quod ſentiebam ea, quæ ὁ πάνυ ope Florentini codicis ad „autorem hunc expoliendum contuliſſet, ſi non omnia, maxi„mam certe partem veluti ex tripode depromta a nonnullis exiſtima-

„ iſtimari; adeo, ut qui tanto oraculo obloqui ſuſtineret, is per „ ſuppoſitos cineri doloſo ignes inceſſurus vulgo putaretur. „ „ Nihilominus tantum apud me valuit bibliopola „ *cet.* Hæc ille ſub initium Præfationis. Et fatemur, *inflatum* hoc genus dicendi nobis jam timorem incutiebat, & conſilium, ſi integrum eſſet, capiebamus illud inclamare:

Ἄρν' ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε·
Τυφῶν γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται.

Mox in optimum Gronovium plura dicta, non tamen contumelioſa, legebamus, deinde plura pro Farnabianis notis, ut ſemper homines ex ſuo ingenio alios judicant: inter hæc quædam duriuſcule in doctiſſimum nepotem eximii Gronovii, ſed obſcure & tamen magnis verbis. Illa etiam murmura conceptos ventos teſtabantur. Tandem tempeſtas erupit in caput Viri Celeberrimi, integritate vitæ non minus, quam eruditione conſpicui, & qui unus optimo cuique eſt pro mille Schrœderis, *CAROLI ANDREÆ DUCKERI*, quæ tamen lectores fortaſſe, qui nihil tale hic exſpectabant, longe magis percellet, quam venerandum illud caput. En ipſa verba magiſtri: „ Ego, quo minus graculi „ iſti ſuperbiæ atque arrogantiæ ſuæ litent, non intercedam. „ Sed nec quoque tam abjecte de me ſentiam, ut reponendum „ quidquam eſſe putem famelico ephemeridis nuperæ conſarci- „ natori, qui Tragico noſtro, antequam is publico ſe commit- „ teret, obſcævare non ſit veritus; inductus, *ut videtur*, ab ob- „ ſcuro alaſtore. Satis erit, ſi dixero, riſiſſe me, Trajectino Gy- „ mnaſio cum præeſſem, *Zoili* iſtius difficiles putidasque *nugas;* „ quin & poſt meum inde diſceſſum ſpreviſſe *impii* ac *nequiſ-* „ *ſimi* hominis *ſtolidam* iracundiam, qui fortunas meas famam- „ que doloſa criminatione cum peteret, dediſſet ſe turpiſſime; „ poſtquam vanitatis affectatæ manifeſtus tam præclaris auſis „ excidiſſet. At vide, quid ſperatus *Varilectionarii Thucydidei* „ titulus efficere poſſit; cum tantum nominis decus ſibi bellus „ homo non aliunde, quam ab inſana eruditis quibusdam viris „ detrahendi libidine inchoandum eſſe duxerit. „ Hæc ſunt deteſtanda illa Schrœderi maledicta in Celeberr. Duckerum, qui

 nunc

nunc magna cum exſpectatione eruditorum novam Thucydidis editionem parat. At quodnam eſt tam grande illud peccatum, cujus cauſa iratus ludimagiſter tanta acerbitate inſurrexit? Rem omnem tenemus, & quamvis hoc ſit contra inſtitutum noſtrum, ſemel tamen leges negligere, & ordine eam narrare volumus, quo impietas & inhumanitas Schrœderi magis eluceſcat, & exemplum ſit ille inauditæ cum eruditis agendi licentiæ. Cum primum fama increbeſceret, quod Schrœderus novam Senecæ editionem pararet, is qui *Nova Litteraria*, quæ hic *Lipſiæ* publicantur, vernacula lingua conſcribit, inter alia & hoc nunciaverat, ſed addito judicio, non adeo magnam eſſe exſpectationem apud eruditos operæ, quam Senecæ impenderet Schrœderus, ſiquidem hunc ex editis libellis æſtimare liceret. Trajecti, quo loco vivit integerrimus Duckerus, ſimilia Nova Litteraria publicantur, quorum autor (hic eſt ille *ephemeridis conſarcinator* verbis Schrœderi) quem ipſum bibliopolam Trajectinum, qui Nova ſua vendit, eſſe putamus, ex Lipſienſibus Novis ea, quæ de Seneca hic dicebantur, & plura alia, totidem verbis in *ſua* tranſtulit: ut cuilibet, qui vel hanc, vel aliam plagulam conferre voluerit, ſtatim apparebit. Schrœderus elogium in Trajectina Ephemeride legens, ibidem illud natum & ab Celeb. Duckero bibliopolæ ſubminiſtratum eſſe, male (cum tamen *Delphis* vivat) divinavit: immo & hoc, & omnia alia, quæ ibi de viris eruditis dicebantur, a Duckero profecta eſſe injuſte cenſuit. Hinc illa ira, illa inſana maledicta: & tamen nulla plane in Duckero culpa. Qui ſi vel maxime hoc, & multo acerbius judicium de Seneca Schrœderi tuliſſet, tam inhumane tractari nunquam promeruiſſet. Hoc certe in aurem Schrœdero dicere poſſumus, fuiſſe apud eruditos, quotquot hic interioribus litteris pretium ſtatuunt, novæ editionis Senecæ Tragœdiarum exſpectationem: ſed ea ſtatim ſublata eſt penitus, cum ipſum hanc curam ſuſcepiſſe inaudirent. Nec opus eſt, ut multis doceamus exemplis, Editorem nihil plane præſtitiſſe, quo litteræ lætari poſſent. Videamus modo, quam temere obloquatur ſummo Gronovio. Ad Thyeſten v. 171 ex duobus integerrimis libris Lipſiano & Florentino notat Gronovius: *obvios fluctus ore petens*, quod ſe diſerte teſtatur ſola reve-

ren-

Digitized by Google

rentia codicum recepturum, quamvis ſuſpicari poſſis interpretantium eſſe. Quid igitur opus erat illo Schrœderi: *fluctus ore vocans. Rectius hoc, quippe ἐμφατικώτερον quam* petens? Quaſi non idem jam dixiſſet Gronovius. Quam ridiculum autem eſt, quod homo vulgatam defenderit illo Virgilii: *Tum cornix rauca pluviam* vocat *improba voce*, quaſi & cornix Maronis bibere vellet, quando pluviam prædicit. Ad v. 9 ejusdem Thyeſtes ſolam Aſcenſii ſcilicet Editionem iisdem duobus codicibus opponit, atque τῷ πάνυ inſignem etiam hallucinationem tribuit, quod verba iſta in Edd. vulgatis *ſemper accreſcens jecur* ad Tityum retulerit. Ipſe ita diſtinguit & exponit: „aut num ſemper mihi „accreſcens jecur (*quibus per oppoſitionem cohæret illud* pœna „Tityi, *ſupple* exiſtens, *vel* quæ pœna Tityi fuit) paſcet vulne- „ribus meis effoſſis atras aves? *Et num jecur illud meum (in- „tellige hæc ſequentia per epexegeſin) reparans nocte, quidquid „amiſit die*, pabulum plenum monſtro recenti jacet, h. e. *in „cruciatum meum poſitum eſt, ſive apponitur pabulum fœdæ „recenti volucri?*„ Hæc ille. Et ita quidem cogitare & ſcribere ſolent Schrœderi, at non Annæi. Gronovius & ante eum Raphelengius ex MSS. dederunt:

Aut pœna Tityi (mihi venit:) qui ſpecu vaſto patens
Viſceribus atras paſcit effoſſis aves;
Et nocte reparans, quidquid amiſit die,
Plenum recenti pabulum monſtro jacet?
In quod malum transſcribor?

Quæ etiam ſine interprete intelliguntur. Eadem Tragœdia v. 518 Gronovius ex optimo libro confirmat:

— — *Supplicem* primus *vides.*
Hæ te precantur pedibus intactæ *manus.*

Schrœderus iterum ex Ed. Aſcenſii retinendum putat: *pedibus* injunctæ *manus*. At non cepit bonus vir elegantiam veteris ſcripturæ. Proprie manus ſupplicis tangunt pedem; ſed Annæi talia perquam ſcite commutant, & alteri tribuunt, quod eſt alterius. Cujus moris ſi non ignarus fuiſſet, nunquam Aſcenſii Gloſſam unicis membranis oppoſuiſſet. Ejus generis eſt lectio v. 892: *Dum cælum vocat*, quæ ipſi non minus arridet, quam Florenti-

 ni

ni MS. Grotii & Gronovii, *Dum cœlum vacat*, diis nempe, qui, ut mox addit, fugerant. Ad Herculem Furentem v. 36 Gronovio incertam conjecturam objicit, cum is tamen ſuam lectionem ex MS. Moguntino manifeſte comprobaverit. Eadem Tragœdia v. 886 Gronovius ex laudatiſſimis membranis repoſuit:

Quodcunque adluitur *ſolum*
Longo Tethyos ambitu.

At Editor ex duobus impreſſis & uno MS. ſuo æque probum judicat vulgatum olim: *abluitur ſolum*, æque ſcilicet probum apud illos, qui inventis frugibus glande veſci ſolent. Hujus farinæ eſt illud in Phœniſſis, ubi v. 31 Gronovius ex iisdem membranis repoſuit, quod Florens Chriſtianus conjectura aſſecutus erat. Oedipus nempe loquitur:

— *quid moror ſedes meas?*
Mortem *Citharon redde, & hoſpitium mihi*
Illud meum reſtitue, ut exſpirem ſenex,
Ubi debui infans.

Occurrit Schrœderus & vulgatum revocat: *Montem Citharon redde*, quod nive Gallica frigidius eſt. In Hippolyto v. 222 ex Florentino reponit Gronovius:

Ne crede Diti: *cluſerit regnum licet*,

idque optime interpretatur, & facillimum nobis erat monſtrare, hoc etiam Annæis valde familiare eſſe. At hoſpes in eorum lectione Schrœderus optimam interpretationem Gronovii *lepidum commentum* vocat, & puerile illud vulgatum:

Ne crede: Ditis *cluſerit regnum licet*

tuetur. In Medea v. 680 ex Etruſco ſcripſit Gronovius:

Et triſte læva comprecans *ſacrum manu*,

cum *complicans*, quod vulgabatur, nullum ſenſum haberet. Ejus tamen patrocinium ſuſcepit Editor. In Hercule Oetæo v. 1124, partim ex libris, partim ex conjectura reponit Gronovius:

Quis tantum capiet nefas
Fati? *quis*, Superi, *locus*
Pontum, ſidera, tartara
Regna unus capiet tria?

elegan-

Digitized by Google

eleganter profecto. Schrœderus in Ed. Aſcenſiana veriſſimam lectionem deprehendiſſe ſibi viſus eſt, & increpat Gronovium valde inique, quod *ſuperos* tanquam θεὸς ἀπὸ μηχανῆς obtruderet, ſcribitque: *quis* ſuperus *locus*, ineptiſſime. Hanc tamen ſolam juſtam diviſionem eſſe dictitat. Dediſſes huic homini viginti aliquot veteres impreſſos, aut manu exaratos libros, totum Senecam Gloſſis & librariorum ſomniis conſpurcaſſet, qui ex Badii editione, cujus alioquin opera eruditis ne titivillitii eſt, tot facinora audet. Verum ex his jam ſatis apparet, quam injuſte ſummo Viro obloquatur Schrœderus: neque tamen pepercit filio ejusdem, Jac. Gronovio, quem ſatis acerbe tangit nota ad Herc. Oetæum v. 1475: quam confidentiam a tali pædagogo nunquam exſpectaſſemus. Sed Batavi ludimagiſtri hoc ſibi proprium habent, ut ſimul cum regno ſcholaſtico confidentiam & faſtum arripiant, ſibique idem in viros eruditos, quorum umbram etiam venerari deberent, quod in pueros ſuos, licere arbitrentur. Hæc mittimus. Unum addere debemus. Gloriatur in Præfatione Schrœderus, ſeſe notas etiam variorum emendaſſe, & vitia priorum editionum ſuſtuliſſe. Sed tu, Lector, ſi vacat, inſpice notas ad Herc. Fur. v. 45 & ad Medeam v. 387 & 723, & ſenties, quam vere hoc dixerit. Ne ex Gronovii quidem notis vitia typorum ſublata ſunt. Sic ad Herc. Fur. v. 624 etiam hac editione laudatur Ovidius XV Metam. 299, cum indicari deberet v. 229. Iſta tamen, qualiacunque ſint, libenter condonaſſemus homini: at enormis illa inhumanitas, qua Celeb. Duckerum tractat, & temerarius auſus contra Gronovium inſurgendi & manes tanti Viri ſollicitandi ferenda haud fuerunt.

PHILOSOPHIA RATIONALIS, SIVE LOGICA, methodo ſcientifica pertractata & ad uſum ſcientiarum atque vitæ aptata. Præmittitur Diſcurſus præliminaris de Philoſophia in genere; Autore CHRISTIANO WOLFIO, Conſiliario aulico Haſſiaco, Mathematum ac Philoſophiæ in Academia Marburgenſi Profeſſore prima-

rio,

Digitized by Google

rio, *Profeſſore Petropolitano honorario*, *Societatum Regiarum Britannicæ atque Boruſſicæ Sodali.*

Francofurti & Lipſiæ, in officina libraria Rengeriana, 1728, 4. Alph. 4 pl. 20½ Tab. æn. 1.

POſtquam Autor Opera philoſophica Germanica ad finem perduxit; nunc promiſſi memor ad Latina, multo majora magisque exaſciata, edenda progreditur & eorum Tomum primum in lucem profert, quo præter *Logicam* diſcurſus præliminaris de Philoſophia in genere continetur, inſtitutum Autoris exponens, utut perinde ac opus logicum ſcientifica methodo conſcriptus dogmaticus haberi debeat. Monet in præfatione, eam in Philoſophia deſiderari evidentiam, quæ ſola aſſenſum gignit certum atque immotum, nec quæ in ea traduntur uſui vitæ reſpondere, propterea quod exulent notiones ac propoſitiones determinatæ, ſine quibus, quæ afferantur, nec ſatis intelligi, nec ſufficienter probari, nec ad caſus vitæ obvios dextre applicari poſſint. Generi igitur humano Philoſophiam utilem effecturus, nihil admittendum eſſe duxit, niſi quod ſatis fuerit explicatum ac ſufficienter probatum, & voces a notionibus confuſis ad diſtinctas & a ſignificatu vago ad fixum reducere ac propoſitiones imprimis determinatas condere ſtuduit. Propoſitiones ſingulas alio charactere imprimi curavit, quam earum demonſtrationes, & ſingulis illuſtrandis ampla ſubjunxit ſcholia minuto charactere expreſſa, ut lectio operis facilitetur & absque labore pateat, quænam in futurum uſum memoriæ demandanda, nec ab invidis, malevolis ac imperitis ipſi imputari queant dogmatis ſuis contraria, quemadmodum nuper factum ab *Anti-Wolfianis*.

Expoſita in *Diſcurſu præliminari* differentia cognitionis hiſtoricæ, philoſophicæ & mathematicæ, hactenus non ſatis expenſa, id imprimis agit, ut oſtendat, philoſophiam, qualem ipſe definit, in qua ratio redditur, quomodo poſſibilia actum conſequi poſſint, eſſe ex numero eorum, quæ impoſſibilia non ſunt, fierique poſſe, ut ejus compotes reddamur. Evincit etiam poſſibilem eſſe philoſophiam Juris, Medicinæ, artium quarumcunque, im-

Digitized by Google

mo ipſa artis opera philoſophicam admittere cognitionem. Utilitatem philoſophiæ & ejus præ cognitione hiſtorica præſtantiam commonſtrat, nec judicem in controverſiis philoſophicis agnoſcit, qui ſola cognitione hiſtorica inſtructus aut nonniſi hiſtoricam cognitionis philoſophicæ alterius cognitionem habet. Inter partes philoſophiæ præter vulgo notas refert *Philoſophiam practicam univerſalem*, cujus olim pro cathedra in Academia noſtra ſpecimen dedit, *Technologiam*, ſeu ſcientiam artium & operum artis, *Grammaticam, Rhetoricam & Poeticam philoſophicam, Artem inveniendi*, Logicæ contradiſtinctam, *Coſmologiam generalem*, quam primus Metaphyſicæ partem condidit, *Teleologiam*, quæ fines ac uſus rerum naturalium explicat, nec non *Logicam probabilium*. Demonſtrat ordinem, quo diſciplinæ philoſophicæ pertractandæ, hoc potiſſimum uſus principio, ut illæ præcedant, unde ceteræ principia demonſtrandi & notiones ſimpliciores in definiendo mutuantur. Exponit *methodum philoſophicam*, hoc eſt, ordinem, quo in tradendis dogmatis uti debet philoſophus. Potiſſimæ regulæ huc redeunt, in Philoſophia non utendum eſſe niſi terminis accurata definitione explicatis, nec principiis niſi ſufficienter probatis; nullam eſſe admittendam propoſitionem, niſi quæ ex principiis poſitis legitime deducitur; in propoſitionibus conditionem accurate eſſe determinandam, ſub qua prædicatum ſubjecto convenit; in demonſtrationibus non plura contineri debere, quam quæ lectori antecedentium gnaro ſufficiunt ad revocandum cetera in memoriam ad ratiocinia complenda requiſita, & propoſitiones ſingulas eo ordine collocandas eſſe, quo ſubeunt animum demonſtrationem concipientis; hypotheſibus philoſophicis non eſſe concedendum locum, niſi quatenus ad veritatem liquidam inveniendam viam ſternunt, atque adeo eas arcendas eſſe tanquam principia ex dogmatum demonſtratione aut probatione, hoc eſt, earum propoſitionum, quæ ad uſum quendam practicum conduntur, veluti ad actionum liberarum directionem; eum in omnibus tenendum eſſe ordinem, ut præmittantur ea per quæ ſequentia intelliguntur & demonſtrantur, vel minimum probabiliter adſtruuntur. Ad has & alias geminas regulas demonſtrandas hoc potiſſimum

Digitized by Google

utitur principio, quod in Philoſophia omnimodæ ſtudendum ſit certitudini, methodique philoſophicæ cum mathematica identitatem oſtendit, quæ perinde ac philoſophica ex notione certitudinis derivatur. Tradit præterea regulas de ſtylo philoſophico, cujus hanc ſupremam legem ſtatuit, quod in eo non habenda ſit ratio rei alterius, quam ut alteri animi noſtri ſenſa aperiamus. Inter regulas iſtas reperies, quod a recepto verborum ſignificatu non ſit recedendum, quod ejusdem vocis idem conſtanter eſſe debeat ſignificatus, quod voces a ſignificatu vago ad determinatum ſint reducendæ, quod, quæ intrinſece differunt, diverſis nominibus inſignienda, quod termini philoſophici ſemel recepti non immutandi, non tamen ſatis accurate definiti accuratius definiendi, quod terminis utendum ſit propriis, nec pluribus, quam quot ad veritatem nude proponendam ſufficiunt. Has methodi ſtylique leges ſancte cuſtodivit in opere ſuo Logico, & ſe cuſtoditurum promiſit in ceteris philoſophiæ partibus. Logicam enim ſuam ita conſcripſit, ut, dum quis ejus regulas ſibi cognitas atque perſpectas reddit, eo ipſo habitum iisdem utendi acquirat: neque enim in Logicæ tractatione deſiderari paſſus eſt regulas, quas ipſa ceteris præſcribit diſciplinis. Ultimo tandem loco de libertate philoſophandi agit, eique oppoſita philoſophandi ſervitute. Oſtendit, ſervitutem philoſophandi cum methodo philoſophica conſiſtere non poſſe; eum, qui methodo philoſophica philoſophiam tradit, in eligendis ſententiis ſolius veritatis rationem habere, rationibus omnibus extrinſecis exulantibus; eundem ſuo, non aliorum ſtare debere judicio, nec ab aliis tradita admittere poſſe, niſi quatenus ea ex principiis ſuis demonſtrari & intelligi poſſunt; eum non habere opus, ut oppoſitas ſententias refellat, nec fieri poſſe, ut vel veritati revelatæ, vel virtuti, vel ſtatui publico contraria doceat. Atque ideo probat, methodo philoſophica philoſophanti libertatem philoſophandi integram eſſe concedendam, nec ullum hinc religioni, virtuti ac Reip. periculum metuendum: ſine illa autem libertate nullum eſſe ſcientiæ progreſſum, quæ tum demum incrementa captura ſit, quando methodo philoſophica philoſophari cœperint homines. Ceterum ac philoſopho contradictiones Philoſophiæ & Theo-

Digitized by Google

Theologiæ in detrimentum ſcientiæ obtrudantur, easdem demonſtrandas eſſe evincit, atque exemplo hypotheſeos terræ motæ probat, curiam Romanam regulæ iſtius rationem habuiſſe, quæ probe perpenderit, non Scripturæ ſacræ aut veritati revelatæ repugnare, quod receptæ alicui interpretationi Scripturæ ſacræ aut theſi theologicæ inter ipſos Chriſtianos adhuc controverſæ contradicit. Logicam Germanicam, cujus quinquies recuſæ ultra octo millia exemplaria partim in eruditorum, partim in juventutis ſtudioſæ manibus verſantur, in Actis A. 1713, cum primum prodiret, recenſuimus: ſed ea præſentis operis nonniſi prima rudimenta continet. Dividitur hoc in duas partes, theoreticam atque practicam, quarum hæc ad iſtam in ſesqui altera fere eſt ratione. Theoriæ Logicæ in Prolegomenis triplicem lapidem Lydium offert, quod nempe ea ſit praxi veterum Geometrarum conformis, quod per ejus regulas rationem reddere liceat cogitationum, quæ ſeſe invicem naturaliter conſequuntur, & quod ejus regulæ ex ipſa mentis humanæ natura & notione entium in genere demonſtrari poſſint. Poſtquam igitur diſtincte explicavit, quæ de operationibus mentis obſervantur, indeque notionis, termini, judicii, propoſitionis, individui, ſpeciei ac generis, nec non ratiocinationis notiones aliasque agnatas deduxit, notitias quasdam generales entis tradit, quæ fœcunda in Logica principia præbent. Ea quæ enti inſunt, vel conſtantia ſunt, vel mutabilia. Illa tam diu inſunt, quam diu ens ſpeciem ac genus non mutat; hæc de eodem nonniſi ſub certa conditione enunciari poſſunt. Quæ conſtanter inſunt, eorum alia determinantur per alia, ita ut, ſi hæc inſint, non poſſint non ipſa quoque ineſſe; alia vero tantummodo ſibi mutuo non repugnant, ita ut una ineſſe poſſint & per ipſa cetera, quæ conſtanter inſunt, determinentur, ipſa vero non determinentur per alia, quæ inſunt. Poſteriora *eſſentialia* vocat Autor; priora *attributa*; mutabilia vero, quorum tantum poſſibilitas, non vero actus per conſtantia determinatur, *modos* appellat. Per eſſentialia genera & ſpecies determinantur: identitas enim determinationum quoad eſſentialia ſimilitudinem entium parit, in qua genera & ſpecies conſiſtunt. Eſſentialia & attributa, nec non modorum poſſibilitates de ente abſoluto

enunciantur; modi vero nonniſi ſub certa conditione & contra. Hæc & in definitionibus, & in judiciis, & in ratiocinationibus præclarum habent uſum. Definitiones enim generis condʋntur atque ſpeciei, ſi vel eſſentialia, vel attributa, vel modorum atque relationum poſſibilitates ſufficienter enumerantur, per quæ genus vel ſpecies determinatur. Attributa prædicantur de ſubjecto ſub conditione eſſentialium, ſub eadem quoque de eodem prædicantur poſſibilitates modorum; modi autem ſub conditione extrinſeca. Atque his obſervatis propoſitiones conduntur determinatæ ad ratiocinandum utiles. Omnia enim ratiocinia deducuntur ex dicto de omni & nullo, quod legitime extenſum ad has propoſitiones redit: 1) quod de genere vel ſpecie ſive abſolute, ſive ſub expreſſa conditione affirmari vel negari poteſt, id etiam de quibusdam ſpeciebus ſub iſto genere vel individuis ſub genere iſto iſtaque ſpecie contentis ſive abſolute, ſive ſub eadem conditione affirmandum vel negandum: 2) cui definitum competit, eidem etiam definitio competit & de eodem ſingula in definitione contenta ſigillatim enunciari poſſunt: 3) cui conveniunt notæ in definitione enumeratæ ſimul, eidem quoque convenit definitum: 4) cui eædem non conveniunt, eidem quoque non convenit definitum: 5) cui definitum non convenit, eidem nec definitio convenit. Idem dictum extenditur ad prædicationes proprias in uſum ſyllogismorum propriorum. Præcipua theoria Logicæ ab his principiis pendet, ſi differentiam notionum formalem addideris, qua in claras & obſcuras, ac claræ porro in diſtinctas & confuſas, diſtinctæ in completas & incompletas, adæquatas & inadæquatas abeunt, & de qua diximus, Logicam Germanicam recenſentes. Retinuit Autor terminos in ſcholis uſitatos, nec ſignificatum immutavit, notiones tamen iisdem ſociavit diſtinctas atque determinatas, quibus iidem deſtituebantur, & ſic Logicæ theoriam demonſtrativam reddidit, ut ipſa Logicæ forma, quam eidem induit Autor, regularum ſuarum exemplar ſit. Exempla plerumque ex Geometria elementari petit, ſed ita comparata, ut vel a Geometriæ ignaris intelligi poſſint, tum ut appareat theoriam Logicæ eſſe praxi Mathematicorum conformem, tum ne exempla aliunde petita difficultates faceſ-

faceſſant a minus exercitatis in regulas Logicæ conjiciendas. Demonſtrat Noſter, primam figuram ſyllogiſmorum non eſſe niſi immediatam dicti de omni & nullo applicationem; ſyllogiſmos vero ſecundæ ac tertiæ figuræ eſſe ſyllogiſmos crypticos in prima. Cum autem plures inſuper alias ſyllogiſmorum crypſes recenſeat, rationem reddit, cur eædem non perinde ac iſtæ peculiares figurarum modos conſtituant. In ſingulis mentis operationibus diſcrimen inter cognitionem intuitivam & ſymbolicam ſanctiſſime obſervat, ac imprimis docet, quomodo ex altera notiones deceptrices deriventur, unde judicia erronea & ratiocinia a vero abhorrentia ortum trahunt.

Praxis prolixa quinque ſectionibus uſum Logicæ in vero a falſo certoque ab incerto dijudicando, in veritate inveſtiganda, in libris conſcribendis, dijudicandis & legendis, in veritate cum aliis communicanda, in æſtimandis denique viribus ad rerum cognitionem requiſitis per definitiones accuratas & theoremata demonſtrativa exponit; ſectione autem ſexta uſum Logicæ in praxi vitæ & methodum eam ſtudendi ſuperaddit. Singulæ ſectiones in ſua capita ſubdividuntur, de quibus ſingulis dicere prolixum nimis foret. Unum igitur alterumque ſaltem delibabimus. Veritatem logicam eſſe demonſtrat determinabilitatem prædicati per notionem ſubjecti; veram vero eſſe propoſitionem negativam, ſi prædicatum notioni ſubjecti repugnat. Hinc ulterius colligit, propoſitioni affirmativæ veræ reſpondere notionem poſſibilem, in qua nempe conjunguntur, quæ ſibi mutuo non repugnant, ſed quorum unum per alterum determinatur; falſæ autem notionem impoſſibilem, in qua conjunguntur, quæ ſibi mutuo repugnant. Veritatis adeo criterium conſtituit in determinabilitate prædicati per notionem ſubjecti, cum ea definitionem veritatis realem obſervat, præter definitionem autem veritatis alio criterio non eſſe opus. Formam demonſtrationis cum oſtenſivæ ſive directæ, tum apogogicæ ſive indirectæ adeo diſtincte deſcribit Autor, quemadmodum nullibi adhuc factum reperies, & exemplis non minus mathematicis, quam logicis, adeoque domeſticis, oſtenditur, quomodo demonſtrationes in ſua ratiocinia, quorum concatenatione prodeunt, ſint reſolvendæ, ut

genuina demonſtrationum forma in oculos incurrat. Nec negligit iſtud demonſtrationum apogogicarum genus, quo ex propoſitione aliqua falſa aſſumta directe colligitur ejus contradictoria vera. Demonſtrationem completam appellat, in qua omnia principia demonſtrandi vel diſertis verbis enunciantur, vel per ea, quæ adſunt, aut per citationes in memoriam revocantur: ordinatam vocat, in qua propoſitiones eo ordine ſe invicem excipiunt, quo in ratiociniorum ſerie, in quam demonſtratio reſoluta abit, continentur; conſummatam denique dicit, ordinatam completam. Principia quoque probabilitatis intrinſeca explicat. Eam nimirum propoſitionem probabilem appellat, in qua prædicatum ſubjecto tribuitur ob quædam requiſita ad veritatem: requiſita autem ad veritatem eidem ſunt ea, per quæ prædicatum ſubjecto tribuendum determinatur. Hanc vero de probabilitate doctrinam ex inſtituto olim traditurus eſt in Logica probabilium. Errorum fontes detegit tum circa principia, tum circa concluſiones ex principiis deductas. Docet modum notiones univerſales, definitiones atque propoſitiones cum categoricas, tum hypotheticas, a poſteriori formandi: ubi ſimul oſtenditur, quomodo modi, attributa & eſſentialia vi obſervationis a ſe invicem diſcernantur, pluribus ea fini theorematis demonſtratis. Etſi autem Artem inveniendi peculiari opere olim tradere decrevit, diſciplinis philoſophicis omnibus abſolutis, in qua omnia præſertim Mathematicorum inventa ad artificia heuriſtica reducet; hic tamen uſum Logicæ explicat, quam in formandis judiciis diſcurſivis & definitionibus a priori habet. Monſtrat igitur, quomodo datis notionibus ſpecierum formetur notio generis atque ex notionibus generum inferiorum notiones ſuperiorum deriventur, nec non e contrario data notione generis formentur notiones ſpecierum, vel data notione ſpeciei unius notiones ſpecierum aliarum; quomodo notionum per arbitrariam determinationem formatarum detegatur poſſibilitas; quomodo ex definitionibus, itemque ex hypotheſi data deducantur propoſitiones; quomodo dati effectus inveſtigetur cauſa & datis cauſis atque effectu determinetur, quid unaquæque illarum ad hunc contulerit; quomodo definitiones nominales & reales condantur;

quo-

Digitized by Google

quomodo veritates philoſophicæ methodo mathematica demonſtrentur. Poſtquam in genere expoſuit, quænam in condendo ſcripto hiſtorico ſint obſervanda; mox in ſpecie tradit regulas in condenda hiſtoria naturali: 1) ut rerum naturalium ideæ animo alterius ingenerentur, ubi varia afferuntur ſingularia, veluti quomodo colores diſtincte deſcribi poſſint, in uſum converſis experimentis *Newtoni* atque pictorum: quomodo ſolis verbis notio confuſa alteri communicetur, quatenus ſimilitudinem cum re alia alteri nota involvit; quomodo ea fini inſerviant experimenta &c. 2) ut animus lectoris imbuatur principiis, quibus in ratiociniis de rebus naturalibus habemus opus, ubi & modus deſcribendi experimenta una exponitur. Idem inſtitutum circa hiſtoriam artium exequitur. In hiſtoria civili hos potiſſimum fines diſtinguit, 1) ut inde dogmata politica confirmentur ac prudentiæ civilis principia hinc deriventur, 2) ut jura ſummorum imperantium decidantur, 3) ut leges providentiæ divinæ inde agnoſcantur. Hiſtoriam eccleſiaſticam duplici potiſſimum fini accommodare docet, ſcilicet 1) ut dogmata de regimine eccleſiaſtico inde confirmari & prudentiæ eccleſiaſticæ præcepta hinc derivari queant, 2) ut leges providentiæ divinæ circa eccleſiam inde agnoſcantur. Similiter privatam hiſtoriam ea lege condendam ſiſtit, ut 1) dogmata moralia inde confirmentur ac prudentiæ privatæ principia hinc deriventur, 2) ut leges providentiæ divinæ circa ſingulos homines innoteſcant. Hiſtoriam denique litterariam condendi modum duplicem exponit; prior ſatisfacit, ubi conſtare debet, unde petenda ſit veritatum jam inventarum cognitio; poſteriori opus eſt, ubi ea principia ſuppeditare debet ad locupletandam artem inveniendi proficua; ubi ſpecimen breve exhibet ex hiſtoria Geometriæ, nempe hiſtoriolam conſtructionis æquationum algebraicarum determinatarum per combinationem duorum locorum. Scripta dogmatica diſtinguit in hiſtorica & ſcientifica, quorum illa dogmata tantum recenſent & ad ſummum argumenta indicant, quibus probantur; hæc vero eadem demonſtrant aut probant. Scripta dogmatica hiſtorica vel conduntur in uſum inventorum, quorum nonniſi leve quoddam ſpecimen dederit *Merſennus* in Synopſi univerſæ

Geo-

Geometriæ mixtæque Mathematicæ, vel ea fini, ut ad lectionem ſcientificorum præparetur lector, vel denique in uſum vitæ, ſubinde etiam a nonnullis ſolius cognitionis gratia: ipſa autem ſcientifica vel uſum vitæ ſolum reſpiciunt, vel veritatum ulterius inveniendarum inveſtigationem. Caſus iſtos ſingulos diſtinguere debuit Autor, cum theoremata tradat determinata & more Geometriarum ex hypotheſi ſeu determinatione ſubjecti cum intrinſeca, quæ per definitiones datur, tum extrinſeca demonſtret, ei competere prædicatum, quod eidem tribuitur. Solidam vero pertractionem a ſuperficiaria ex iis, quæ operoſe demonſtrata ſunt, tandem ita diſtinguit, quod in illa non utamur terminis niſi accurata definitione explicatis, nec principiis niſi ſufficienter probatis, propoſitiones ſingulæ ex principiis ſuis demonſtrentur, vel, ubi principia certa deficiunt, probabiliter adſtruantur ac ſingula ita ordinentur, ut continuo præmittantur, per quæ ſequentia intelliguntur & probantur; in hac vero termini occurrant non ſufficienter explicati atque principia precaria, nec forma legitima attendatur, immo priori loco proferantur ea, quorum cognitio ab iis pendet, quæ poſteriori collocantur. Hinc ſi ſolide ſingula pertractentur, librum eſſe perſpicuum, ac ordine naturali conſcriptum, demonſtrationes conſummatas, reſolutiones problematum completas & veritates omnes inter ſe connexas: quodſi vero ſuperficiariæ pertractationi locus ſit, librum eſſe obſcurum ordineque ſcholæ conſcriptum, verba cum rebus confundi, in definitionibus nunc ſuperflua cumulari, nunc mutilas afferri, principia admitti precaria, propoſitiones non ſatis intelligi, multo minus earum veritatem perſpici poſſe, certa cum incertis confundi, demonſtrationes, ſi quæ afferuntur, haud eſſe conſummatas, problematum reſolutiones nunc incompletas eſſe, nunc ſuperflua continere, nunc falſas, nunc prorſus impoſſibiles, vel minimum a praxi alienas eſſe, veritates nullas inter ſe connecti, nec certam ex iſtiusmodi libro rerum hauriri poſſe cognitionem. Nihil vero præcipit Autor, quod non præceptis comprehenderit, quæ perinde praxi ſatisfaciunt ac reſolutiones problematum geometricorum: neque ſolum præceptis, verum etiam exemplo docet, ut præceptorum utili-

Digitized by Google

utilitas ipſo opere confirmetur. Per Syſtema intelligit veritatum inter ſe & cum principiis ſuis connexarum congeriem: unde compilatorem a ſyſtematis conditore ita diſtinguit, quod ille in unum cogat, quæ ea de re, quam ſibi pertractandam ſumſit, per alios libros ſparſa reperit, inſuper habita veritatum connexione, vel in ſcripto dogmatico-hiſtorico finis ac ordinis nulla habita ratione; hic vero veritates apud alios autores obvias ſuoque fini accommodas eligit & inter ſe connectit. Dum de librorum lectione agit, plura theoremata demonſtrat, quorum in ſenſu verborum autoris determinando utilitas elucet, & imprimis æquitatem in interpretando ſtabilit, qua ſalva autoris verbis alius ſenſus tribui nequit, quam quem iisdem convenire, demonſtrare, aut, ubi minime erroneus fuerit, probabiliter adſtruere valet. Iniquitatis autem in interpretando, quæ iſti opponitur, varios agnoſcit gradus, quorum notiones propria experientia acquiſivit, cum adverſarii ipſius in pervertendo ſenſu verborum ipſius omnes ingenii nervos contenderent, veluti ſi quis verbis autoris in ſcripto præſertim ſcientifico affingit ſenſum definitionibus ejus contrarium & ne monitus quidem ſemel vel aliquoties ab illa interpretatione deſiſtit. Ubi ad lectionem hiſtoriæ litterariæ in uſum artis inveniendi conditæ digreditur, & præceptis, & exemplis docet, quomodo inde regulæ heuriſticæ eruantur. Ex. gr. ex eo, quod theorema de compoſitione numeri quadrati poſt communem numerorum algorithmum fuerit inventum, nec inventor aliis luminibus uſus, quam quæ ab illo mutuari poſſunt, hanc deducit regulam: exemplum eo modo ſcribendum eſſe, quo diſtincte repræſententur notionem formandam ingredientia & ſingularia, quæ inſunt, generaliter denominanda. Tradit etiam regulas ſenſum Scripturæ ſacræ inveſtigandi cum ex theoria, tum praxi logica anteriore deductas; linguarum vero authenticarum hunc ſolummodo uſum eſſe demonſtrat, ut judicium fieri poſſit, num verſio rite facta, ſeu an voces linguæ authenticæ & in verſione iisdem reſpondentes eandem rem deſignent. Unde monet, ipſum *Neumannum*, quem Theologum eminentem vocat, nuper Eccleſiarum & Scholarum Auguſtanæ Confeſſioni addictarum apud Vratislavienſes Inſpectorem, cum

Digitized by Google

vocum Hebraicarum ſignificatum quendam eſſentialem ſcrutaretur, non aliam dediſſe hypotheſin, quam cujus beneficio ſignificatus obtineatur generalis emphaſi vocum explicandæ inſerviens, ubi res iis denotatæ aliunde cognitæ fuerint atque perſpectæ. Ubi modum ſtabilit, quo quis a priori veritatis convincatur, & inter alia docet, quanto adjumento ſint citationes in ſcriptis ſcientificis ab eodem requiſitæ, notatu admodum digna ſunt, quæ de ſucceſſiva aſſenſus propoſitioni demonſtratæ vel probabiliter evictæ dandi generatione demonſtrantur, & exemplo logico ex hoc ipſo opere deſumto illuſtrantur. Etſi autem ſucceſſiva iſta aſſenſus generatio ſit maximi momenti, hactenus tamen eam non attentam eſſe conſtat: unde lernæ malorum in orbe erudito propullularunt. Ceterum hic rationes aſſenſus intrinſecæ ab extrinſecis diſcernuntur, quarum illæ ex notione ſubjecti deſumuntur, eædem cum iis, ob quas prædicatum ſubjecto convenit, & quarum vi aſſenſus per demonſtrationes extorquetur; hæ autem aliunde petuntur atque adeo locum habent, ubi quis notionem ſubjecti nonniſi confuſam habet, vel principia ac formam demonſtrationis ignorat. Cum præcipitantiam in judicando evitaturus tamdiu aſſenſum ſuſpendere debeat, donec vel a poſteriori, vel a priori veritatis, aut falſitatis, aut probabilitatis fuerit convictus, haud difficile Autori fuit determinare diſcuſſionem, vel a poſteriori, vel a priori inſtituendam, ut præcipitantia in judicando evitetur. Nimirum in caſu priori res ipſas præſentes intueri & rerum practicarum veritatem a poſteriori in ſeipſo experiri & in dato caſu regulas ad notiones, definitiones ac propoſitiones determinatas eruendas præſcriptas applicare, aut, ubi res præſentes coram intueri non datur, autoritatem obſervatoris juxta regulas fidei examinandam ſtabilire; in caſu autem poſteriori & demonſtrationes ac probationes probabiles ad prima ſua principia revocare, & habitu demonſtrationem ac probationem probabilem in dato caſu agnoſcendi pollere debemus: quibus verbis cum multa eaque ardua comprehendantur, non adeo facile præcipitantiam in judicando evitari, quemadmodum vulgo ſibi perſuadent, qui nulla diſcuſſione facta neſcio quo ficto ingenii acumine ſeſe veritatem perſpicere poſſe ſomniant. Refuta-

ta-

tationem ab impugnatione diſtinguit. Alterum impugnat, qui inſufficienter probat falſitatem propoſitionis, quam is pro vera habet; refutat autem, qui falſitatem demonſtrat: unde conſequens eſt, propoſitionem veram impugnari, non refutari; falſam & impugnari, & refutari poſſe. Directa ſeu oſtenſiva refutatio eſt, quæ nititur demonſtratione directa; indirecta vero ſeu apogogica, quæ nititur demonſtratione indirecta. A refutatione indirecta diſtinguit praxin conſequentiariorum, hoc eſt, eorum, qui conſequentiis alio fine utuntur, quam animo refutandi. Rationes iſtius praxeos non logicæ ſunt, ſed morales: unde deducit, experientia domeſtica non invita, conſequentiarios ſibi religioni minime ducere, ut primam conſequentiam precario ſumant, ne alias alteri moleſtas porro inde deducendi deſit occaſio, immo eosdem verba alterius in ſenſum perverſum detorquere, ut conſequentia prima aliqua veri ſpecie ſumi imperitis videatur. Eosdem conſequentias quærere vel ridiculas, vel periculoſas, minimum plerorumque opinione tales, & ubi tales non primæ ſe offerunt, conſequentias conſequentiarum eo usque continuare, donec ad tales pervenerint, nec in iis cumulandis ſubſiſtere, quamdiu tales offeruntur, tandem denique moleſtas iſtas conſequentias alteri imputare. Uti etiam eosdem verbis contumelioſis & in alterum injuriis. Alterum directe refutaturus, per demonſtrationes autoris directe demonſtrare tenetur vel propoſitionem veram falſe oppoſitam, vel modum, quo is in errorem incidit. Indirecte autem refutaturus alterum, ſumit propoſitionem, quam is pro vera habet, tanquam falſam & continua ſyllogismorum demonſtrativorum concatenatione, qualem demonſtrationibus in univerſum omnibus convenire oſtendit Autor, infert propoſitionem, quam alter falſam agnoſcit & in unica iſta propoſitione acquieſcit, nec ſuperfluo conatu ad alias ulterius digreditur. Adverſus impugnationem ſeſe defendit, qui ſive directe, ſive indirecte demonſtrat, aut a poſteriori probat, propoſitionem non eſſe refutatam. Varii autem ſunt veritatem defendendi modi, quos ſingulos demonſtrativa ratione, qua in ceteris uſus eſt, expendit Autor. Methodus diſputandi in ſcholis uſitata peculiaribus regulis continetur, utut ex iis eadem deducantur, quæ

 de

de refutatione ac defenſione dicta ſunt. In methodo docendi demonſtratur, quomodo notiones cum confuſæ, tum diſtinctæ, cum diſcentibus communicentur, definitiones reſolvantur, explicentur, & illuſtrentur; propoſitiones pariter reſolvantur, explicentur & illuſtrentur; earumque demonſtrationes reſolvantur. Demonſtratur præterea docenti tenendas eſſe regulas omnes, quæ de legendis libris tum dogmaticis, tum hiſtoricis, de modo alios convincendi, refutandi & defendendi traditæ ſunt, conſequenter eum omnem Logicæ theoriam & praxin perſpectam habere debere. Theoremata ampliſſimi uſus ſunt ex praxi anteriori deducta, quæ requiſita eorum determinant, qui veritatem vel inveſtigare, vel inventam dijudicare, libros conſcribere, dijudicare & utiliter legere, alios convincere, refutare, docere ac cum iisdem diſputare, vel etiam veritatem impugnatam defendere debent. Quoniam omnis cognitionis acquiſitæ uſus in negotiis vitæ ad applicationem definitionum & propoſitionum redit; omnes regulæ, quæ de uſu Logicæ in praxi vitæ præcipiunt, ad definitionum ac propoſitionum determinatarum dextram applicationem redeunt, ſi exceperis ea, quæ de notitia rerum ad praxin vitæ utilium propria experientia comparanda adduntur. In Logicæ ſtudio cognitio ejus hiſtorica a ſcientifica & Logicæ theoria a praxi ſollicite diſtinguitur, ne quis habitu utendi regulis logicis pollere ſibi videatur, qui eodem deſtituitur, nec ab eo perficiendo deſiſtat, ubi adhuc ulterius eundem perficere valet.

D. MICHAELIS GOTTLIEB HANSCHII, Conſil. Cæſarei, Meditatio de Uſu genuino omnium Modorum utilium in quatuor Figuris Syllogiſmorum regularium ſimplicium in invenienda veritate, qua ſimul Monita quædam, Opus Logicum incomparabile WOLFIANUM, quod nuperrime Francofurti & Lipſiæ in 4 prodiit, concernentia, continentur.

1) CUm ex duobus Judiciis cognitis tertium elicimus, nobis antea incognitum: dicimur formare *Syllogiſmum.* 2) Ut autem Syllogiſmus *genuinum* fiat *inveniendi veritatem incognitam*

tam ex veritatibus jam cognitis Medium, opus eſt, ut *ordinem in cogitando naturalem* in omni Syllogismo ſtricte obſervemus: inquirendo ſcilicet, quidnam cum aſſumta pro lubitu vel data aliqua voce, cujus diſtinctam habemus notionem, vel conveniat vel non conveniat; &, invento hoc, ulterius inquirendo, quidnam cum invento illo vel conſentiat, vel non conſentiat, ut hoc poſterius, mediante priori, de ipſa voce data vel affirmare vel negare poſſimus. 3) Vox illa, quæ rem ſignificat, cui quidnam vel competat, vel non competat, inquirimus, in Syllogismo dicitur *Terminus minor:* id omne, quo mediante, intelligimus, quidnam cum voce illa vel conſentiat, vel non conſentiat, dicitur *Terminus medius:* id autem, quod voci vel competit, vel non competit, & in priori illo medio, cur voci vel competat, vel non competat, rationem ſufficientem agnoſcit, dicitur *Terminus Major*. Terminus Minor & Terminus Major etiam vocantur *Extrema*. Hinc fit, ut in omni Syllogismo ex *Termino Minore*, per *Terminum Medium*, inveniatur *Terminus Major*. 4) Ex tribus terminis Syllogismi, inter ſe combinatis, oriuntur in Syllogismo tres *Propoſitiones*. *Propoſitio minor* in Syllogismo dicitur Propoſitio illa, quæ ex termino minore & ex termino medio conſtat. *Propoſitio major* in Syllogismo dicitur illa Propoſitio, quæ conſtat ex termino majore & ex termino medio. *Concluſio* autem in Syllogismo vocatur Propoſitio illa, quæ ex termino minore, tanquam ſubjecto, & ex termino majore, tanquam prædicato ſuo, conſtat. Propoſitiones major atque minor etiam appellantur *Præmiſſæ*; & Syllogismus in ordine ad Præmiſſas, numerum binarium nec excedentes, nec ab eodem deficientes, vulgo *Syllogismus perfectus*, ſed rectius *regularis* nominatur. In ſpecie autem *Syllogismus regularis ſimplex* tum dicitur, cum Præmiſſæ & Concluſio ſunt Propoſitiones abſolutæ. Utut enim nulla cogitari poſſit Propoſitio, quæ non in hypotheſin ſuam & theſin reſolubilis, h. e. virtualiter conditionalis ſit: illa tamen vulgo *Propoſitio abſoluta* dicitur, in qua prædicatum, *ſine conditione expreſſa*, de ſubjecto vel affirmatur, vel negatur. In Syllogismos regulares ſimplices reſolvi poſſunt omnes Syllogismi irregulares, & Syllogismi regulares compoſiti. 5) Patet autem ex §. 8 in omni

Syllogiſmo regulari ſimplici, per ordinem cogitandi naturalem, Propoſitionem minorem præcedere debere Propoſitionem majorem: & hunc ordinem analyticum inſervire inventioni; vulgarem autem ſyntheticum inſervire doctrinæ. 6) *Figura Syllogiſmi* in genere non eſt, niſi termini medii diſpoſitio in præmiſſis cum termino minore & termino majore. 7) *Finis* autem *Figuræ* eſt infallibilis illatio veræ alicujus concluſionis & veris præmiſſis, per termini medii diſpoſitionem cum extremis, in præmiſſis rite factam. 8) Si vera concluſio infallibiliter inferatur ex veris præmiſſis, per diſpoſitionem aliquam termini medii in præmiſſis cum termino minore & termino majore: hic Figuræ cum fine ſuo, cujus gratia eſt, conſenſus eſt *Perfectio Figuræ*. 9) *Figura* adeo *perfecta* eſt Figura, quæ conſentit cum fine Figuræ, propter quem eſt: & *Syllogiſmus* omnis *perfectus* eſt, cujus Figura perfecta eſt; ſive ſit Syllogiſmus regularis, ſive irregularis, ſive ſimplex ſit, ſive compoſitus. 10) Ex definitione *Perfectionis*, quam in Metaphyſicis dedit Cl. *Chriſtianus Wolfius*, patet, *Perfectionem Figuræ aliter definiri non poſſe*. 11) Sunt autem diſpoſitiones termini medii in præmiſſis Syllogiſmi regularis ſimplicis cum termino minore & termino majore nonniſi quatuor poſſibiles: hinc nec plures Figuræ, quam quatuor, Syllogiſmorum regularium ſimplicium poſſibiles ſunt. 12) Si terminus medius ſit = *, terminus minor = m, terminus major = M: erunt diſpoſitiones termini medii cum extremis poſſibiles ſequentes:

I.	II.	III.	IV.
*–M	M–*	*–M	M–*
m–*	m–*	*–M	*–m
m–M	m–M	m–M	m–M.

Diſpoſitio prima, in qua terminus medius eſt ſubjectum Propoſitionis majoris & prædicatum Propoſ. minoris; dicitur *Figura prima*: Secunda diſpoſitio, in qua terminus medius in præmiſſis locum occupat prædicati; dicitur *Figura ſecunda*: Diſpoſitio tertia, in qua terminus medius in præmiſſis occupat locum ſubjecti; dicitur *Figura tertia*: quarta diſpoſitio poſſibilis, in qua terminus medius eſt prædicatum Propoſitionis majoris, & ſubjectum Propoſitionis minoris; dicitur *Figura quarta*. Patet autem attendenti Figuram primam & tertiam convenire in Propoſitio-

ſitio-

ſitione majore, & differre inter ſe in Propoſitione minore; eodemque modo ſe rem habere cum Figura ſecunda & quarta: Contra Figuram primam & ſecundam, item tertiam & quartam convenire in Propoſitione minore, & differre inter ſe in Propoſitione majore; Figuram autem primam & quartam, item ſecundam & tertiam in nulla Præmiſſarum inter ſe convenire. 13) *Modus Syllogismi regularis ſimplicis* eſt diſpoſitio Propoſitionum abſolutarum ſecundum affirmationem & negationem, univerſalitatem & particularitatem earundem, in qualibet Figura Syllogismi regularis ſimplicis. 14) Variationes propoſitionum abſolutarum ſecundum affirmationem & negationem, univerſalitatem & particularitatem, *per leges combinatorias* ſexaginta quatuor ſunt poſſibiles; ex quibus tamen, *vi Regularum Syllogismi generalium*, quinquaginta tres *inutiles*; & undecim tantum *utiles* ſunt. 15) Sit A, *ſignum univerſale affirmans*, E, *ſignum univerſale negans*, I, *ſignum particulare affirmans*, O, *ſignum particulare negans*: erunt *modi utiles* ſequentes:

A Claſſis I.	1 AAA.	2 AAI.	3 AEE.	4 AEO.	5 AII.	6 AOO.		6
E Claſſis II.				7 EAE.	8 EAO.	9 EIO.		3
I Claſſis III.					10 IAI.			1
O Claſſis IV.					11 OAO.			1
								11.

16) Ex hiſce undecim modis utilibus Syllogismorum regularium ſimplicium ſex obtinent in Figuris prima, ſecunda & tertia, quinque autem in Figura quarta. In Figura prima modi utiles ſunt: ex Claſſe prima, 1, 2, 5, ex claſſe IIda, 7, 8, 9, qui vocantur: BArbArA, BArbArI, DArII, CElArEnt, CElArOnt, FErIO. In Figura ſecunda ſunt modi utiles, ex Claſſe prima, 3, 4, 6, ex Claſſe ſecunda, 7, 8, 9, qui vocantur: CAmEſtrEs, CAmEſtrOs, CEſArE, CEſArO, FEſtInO, BArOcO. In Figura tertia ſunt modi utiles, ex Claſſe prima, 2, 5, ex Claſſe ſecunda, 8, 9, ex Claſſe tertia, 10, & ex Claſſe quarta, 11. In Figura quarta, ex Claſſe prima, 3, 4, ex Claſſe ſecunda, 8, 9, ex Claſſe tertia, 10. 17) Sunt igitur in omnibus quatuor Figuris Syllogismorum regularium ſimplicium, *viginti tres modi utiles*.

Modus

Digitized by Google

Modus	1 *in ſola Figura prima,*	1
	2 in Figura prima & tertia,	2
	3 in Figura ſecunda & quarta,	2
	4 in Figura ſecunda & quarta,	2
	5 in Figura prima & tertia,	2
	6 *in ſola Figura ſecunda,*	1
	7 in Figura prima & ſecunda,	2
	8 in omnibus quatuor Figuris,	4
	9 in omnibus quatuor Figuris,	4
	10 in Figura tertia & quarta,	2
	11 *in ſola Figura tertia.*	1
	11	23.

18) Hinc patet, Figuras tres, primam, ſecundam & tertiam agnoſcere modum ſibi proprium, Figuram quartam nullum: item in ſola prima Figura omnis generis concluſiones inferri poſſe, & proinde illam ſolam eſſe *Figuram univerſalem*, reliquas autem tantum eſſe *Figuras particulares*, quæ tamen, ſi eandem illationis infallibilitatem agnoſcant cum prima, erunt Figuræ perfectæ, *per §. 9.* 19) Cum *finis Figuræ primæ* ſit, non tantum infallibiliter, ſed ſimul evidentiſſime omnis generis concluſiones veras ex veris præmiſſis inferre: *Perfectio Figuræ primæ* in ſpecie eſt conſenſus diſpoſitionis termini medii cum extremis, cum evidentia infallibilitatis maxima, reſpectu illationis & cum indifferentia concluſionum, reſpectu quantitatis & qualitatis, *per §. 9.* 20) *Regreſſus* fieri dicitur, ſi ex contradictorio conſequentis inferatur contradictorium antecedentis. Ex. gr. *Si Deus eſt ſubſtantia neceſſaria, & omnis ſubſtantia neceſſaria eſt Ens a ſe: Deus eſt Ens a ſe.* Ergo etiam per *Regreſſum*: *Si Deus non eſt Ens a ſe*: vel *Deus non eſt ſubſtantia neceſſaria*; vel *non omnis ſubſtantia neceſſaria eſt Ens a ſe*: illud; *ſi omnis ſubſtantia neceſſaria eſt Ens a ſe*: hoc; *ſi Deus eſt ſubſtantia neceſſaria.* 21) Sit terminus major = D, terminus minor = B, terminus medius = C: erit Propoſitio major = D C, vel C D, Propoſitio minor = B C, vel C B, Concluſio = B D *per §. 4.* 22) Fiat Syllogismus in FErIO: *ECD*, I B C, O B D, erit per Regreſſum in CEſArE: *ECD*, A B D, E B C. 23) Fiat Syllogismus in CElArOnt: *ECD*, A B C, O B D, ergo eſt per Regreſſum

greſſum in CEsArO: *ECD*,ABD,OBC. 24) Fiat Syllogiſmus in DArII: *ACD*,IBC, IBD,ergo etiam per Regreſſum in CAmEſtrEs: *ACD*,EBD,EBC. 25) Fiat Syllogiſmus in BArbArI: *ACD*, ABC, IBD,ergo etiam per Regreſſum in CAmEſtrOs: *ACD*, EBD,OBC. 26) Fiat Syllogiſmus in CElArEnt: *ECD*, ABC, EBD, ergo etiam per Regreſſum in FEſtInO: *ECD*,IBD,OBC. 27) Fiat Syllogiſmus in BArbArA: *ACD*,ABC,ABD, ergo erit per Regreſſum in BArOcO: *ACD*,OBD,OBC. 28) Fiat Syllogiſmus in CElArOnt: ECD, *ABC*,OBD,ergo erit per Regreſſum in DArAptI: ABD,*ABC*, ICD. 29) Fiat Syllogiſmus in BArbArI: ACD,*ABC*,IBD,ergo etiam erit per Regreſſum in FElAptOn: EBD,*ABC*,OCD. 30) Fiat Syllogiſmus in CElArEnt: ECD, *ABC*, EBD, ergo etiam erit per Regreſſum in DIsAmIs: IBD,*ABC*,ICD. 31) Fiat Syllogiſmus in FErIO: ECD, *IBC*, OBD, ergo eſt per Regreſſum in DAtIsI: ABD,*IBC*, ICD. 32) Fiat Syllogiſmus in BArbArA: ACD, *ABC*, ABD, ergo per Regreſſum in BOcArdO: OBD,*ABC*,OCD. 33) Fiat Syllogiſmus in DArII: ACD, *IBC*, IBD, ergo per Regreſſum in FErIsOn: EBD,*IBC*,OCD. 34) Fiat Syllogiſmus in DArII: *ACD*, IBC, IBD, ergo in CAmEſtrEs: *ACD*, EBD, EBC, *per §. 24.* Ergo in CAdEmEs: *ACD*,EDB,EBC. 35) Converſio autem hæc concluſionis demonſtratur per Figuram ſecundam in CEsArE: EBD, ADD, EDB. 36) Fiat Syllogiſmus in BArbArI: *ACD*,ABC,IBD,ergo in CAmEſtrOs: *ACD*, EBD, OBC, *per §. 25.* Ergo in CAdEmOs: *ACD*, EDB,OBC. 37) Fiat Syllogiſmus in DArII: ACD,*IBC*,IBD, ergo in FErIsOn: EBD, *IBC*,OCD, *per §. 35.* Ergo etiam in FEsIsO: EDB, *IBC*, OCD. 38) Fiat Syllogiſmus in BArbArI: ACD, *ABC*, IBD,ergo in FElAptOn: EBD,*ABC*,OCD,*per §. 29.* Ergo etiam in FEsApO: EDB, *ABC*, OCD. 39) Fiat Syllogiſmus in CElArEnt: ECD,*ABC*,EBD,ergo in DIsAmIs: IBD,*ABC*,ICD,*per §. 30.* Ergo etiam in DIgAmIs: IDB, *ABC*, ICD. 40) Converſio autem Concluſionis demonſtratur per Figuram tertiam in DAtIsI: ABB,IBD, IDB. 41) Quandoquidem ſex modi Syllogiſmorum regularium ſimplicium Figuræ ſecundæ, *per §§. 22–27 incluſ.* & ſex modi Syllogiſmorum regularium ſimplicium Figuræ tertiæ, *per §§. 28–33 incl.* demonſtrari poſſunt immediate; quinque autem modi Syllogiſmorum regularium ſimplicium Figuræ quartæ, *per §§. 34–40*

 demon-

demonſtrari poſſunt, mediante Figura ſecunda & tertia, ex ſex modis poſſibilibus Figuræ primæ; & in ſex modis figuræ primæ, nunquam ex veris præmiſſis falſa aliqua infertur concluſio, *per hypotheſin:* nec in modis Figurarum reliquarum ex veris præmiſſis falſa aliqua infertur concluſio, *per naturam demonſtrationis*. Quamobrem omnes quatuor diſpoſitiones poſſibiles medii cum extremis conſentiunt cum fine Figuræ, *per* §.7. conſequenter & ipſæ quatuor Figuræ conſentiunt cum fine, cujus gratia ſunt Figuræ. *per.* §.6. Ergo omnes quatuor Figuræ Syllogiſmorum regularium ſimplicium ſunt Figuræ perfectæ, *per* §.9. 42) Sunt, qui modum ſextum BAlAmIs in Figura quarta admittunt, & per DArAptI ex CElArOnt demonſtrant. Verum apparet ex converſione, modum hunc non eſſe univerſalem, ſed requirere Propoſitionem majorem univerſalem affirmantem ſimul & reciprocam, adeoque *Figuram quartam non agnoſcere, niſi quinque modos*. 43) Cum conſequentiæ hæ: ADB, ergo ABD, item ODB, ergo OBD, ex nulla Figura demonſtrari poſſint: hinc Modi EAE, AAI, AII, AOO & OAO in quarta Figura ſunt inutiles. 44) Cum demonſtrari poſſit infallibilitas illationis omnium modorum utilium Figuræ ſecundæ tertiæ & quartæ ex figura prima, *per demonſtrata:* nec reductione ad Figuram primam vulgari, nec ſubſtitutione etiam Propoſitionum æquipollentium opus eſt. 45) Ceterum negari nec poteſt, nec debet, dari caſus, in quibus *magis naturaliter* in reliquis Figuris concludamus, quam in prima: ex. gr. in Figura tertia, ſi incidamus in medium ſingulare, quod tantum termino minori ſubjici poſſit. 46) Agnovit hoc *Joachimus Jungius* in Logica Hamburgenſi *Lib. III cap. X* §.18, apud Cl. *Chriſtianum Wolfium* in *Philoſophia rationali Part: I Sect. IV cap. II* §.399 *p*.325, & idem agnoviſſet etiam acutiſſimus *Wolfius*, ſi abſtractam illam de Figuris & modis Syllogiſmorum regularium ſimplicium poſſibilibus doctrinam profundius fuiſſet meditatus, nec præjudicio locum aliquem dediſſet, talia in ſpem futuræ oblivionis addiſci. Nullum enim eſt dubium, quin pro ingenii & judicii ſui felicitate idem expertus fuiſſet, quod aſſeveravit mihi Per-illuſtris & immortalium meritorum Pholoſophus *G. G. Leibnitius*, cum quatuordecim abhinc annis una Viennæ eſſemus; ſe in Demonſtrationibus Euclideis obſervaſſe, *quod*

Geo-

Geometra omnibus quatuor Figuris & omnibus modis etiam utilibus in ſingulis Figuris pro re nata uſus ſit. 47) Ex §. etiam 45 ſimul manifeſtum eſt, 1) *omnem Propoſitionem ſingularem virtualiter eſſe univerſalem,* 2) *Præmiſſas eſſe poſſe univerſales, exiſtente concluſione particulari*, non contra, *Præmiſſarum una exiſtente particulari, concluſionem poſſe eſſe univerſalem.* 48) Conſequentia hæc: EDB, ergo EBD demonſtrata eſt §. 35 in CEsArE, & altera: IDB ergo IBD §. 40 in DAtisI. Similiter conſequentia hæc: ADB, ergo IBD demonſtratur in DArAptI: ADD, ADB ergo IBD. Conſequentia hæc: EDB, ergo OBD demonſtratur in FEſtInO: EDB, IBB, OBD. Dantur igitur caſus naturaliſſime inferendi in Figuris ſecunda & tertia. 49) Modus IEO in nulla Figura per Regreſſum ad primam demonſtrari poteſt, & in prima etiam inutilis eſt, utut in Regularum Syllogismi generalium nullam peccet. 50) Ut fiat manifeſtum, ordinem in cogitando naturalem ad Figuras Syllogismorum regularium ſimplicium ſe indifferenter habere: eſto Propoſitio hæc particularis affirmans: *quoddam corpus durum eſt lapis:* invenienda ex aſſumto, vel ex dato termino minore, qui eſt *Corpus durum.* Si occaſione termini minoris, ſive aſſumti, ſive dati, *per §. 3*, cujus in hoc caſu etiam clara tantum ad inveniendum ſufficit notio, recorder certæ cujusdam ſpeciei corporum, quæ ſunt dura, ex. gr. Adamantis, vel terminum minorem datum de ſpecie *univerſaliter*, vel ſpeciem de termino minore dato *particulariter* affirmare poſſum, *per §. 48.* Si jam, hujus medii interventu, recorder generis: vel genus de ſpecie *univerſaliter*, vel ſpeciem de genere *particulariter* affirmare poſſum, *per §. 48.* Omnibus autem in caſibus etiam genus inventum de termino minore dato *particulariter* affirmo. Quod ſi ſpeciem de termino minore dato *particulariter*, genus autem de ſpecie *univerſaliter* affirmem, indeque deducam concluſionem, in qua terminus major de termino minore *particulariter* affirmatur: incognitum ex cognitis invenio per modum DArII, in Figura prima. Unde ſimul patet, *cur Figura prima ſit evidentiſſima:* quoniam in illa ordo inventionis termini medii ex termino minore, & termini majoris ex termino medio quam maxime eſt conſpicuus, *per §. 3. Quoddam corpus durum eſt Adamas, Omnis Adamas eſt lapis, E. quoddam corpus durum eſt lapis,*

pis, h. e. ordine Præmiſſarum ſynthetico, *per §.5, Omnis Adamas eſt lapis, quoddam corpus durum eſt Adamas*, E. *quoddam corpus durum eſt lapis*. Si autem terminum minorem de ſpecie *univerſaliter*, & genus de ſpecie etiam *univerſaliter* affirmo: eandem invenio concluſionem per modum DArAptI in Figura tertia: *Omnis Adamas eſt corpus durum, Omnis Adamas eſt lapis*, E. *quoddam corpus durum eſt lapis*, h. e. ordine Præmiſſarum ſynthetico, *per §.5, Omnis Adamas eſt lapis, Omnis Adamas eſt corpus durum*, E. *quoddam corpus durum eſt lapis*. Si denique terminum minorem datum de ſpecie *univerſaliter*; ſpeciem autem de genere *particulariter* affirmo: eandem concluſionem incognitam infero per modum DIgAmIs in Figura quarta: *Omnis Adamas eſt corpus durum, Quidam lapis eſt Adamas*, E. *quoddam corpus durum eſt lapis*, h. e. ordine Præmiſſarum ſynthetico, *per §.5, Quidam lapis eſt Adamas, Omnis Adamas eſt corpus durum*, E. *quoddam corpus durum eſt lapis*. 51) Quoties, occaſione termini minoris dati, vel pro lubitu aſſumti, recordamur vel definitionis ejusdem, vel attributi alicujus neceſſarii: toties illud de termino minore, ſive dato, ſive aſſumto, *univerſaliter* affirmamus. Si porro, intuitu definitionis vel attributi neceſſarii termini minoris recordamur alterius rei, quæ vel definitio vel attributum neceſſarium eſt definitionis vel attributi prioris: toties etiam attributum poſterius de attributo priore *univerſaliter* affirmamus, conſequenter attributum etiam poſterius, mediante attributo priori, de termino minore, vel *univerſaliter* vel *particulariter* affirmare poſſumus. In priori caſu utimur modo inferendi, qui vocatur BArbArA, & omnium eſt evidentiſſimus atque perfectiſſimus: in poſteriori autem illatio fit in modo BArbArI, qui in priori modo continetur. 52) Quoties, occaſione termini minoris, ſive aſſumti, ſive dati, recordamur, vel definitionis ejusdem, vel attributi alicujus neceſſarii, &, intuitu, vel definitionis, vel attributi hujus neceſſarii termini minoris incidamus in attributum aliud, quod in priori, vel definitione, vel attributo neceſſario non continetur: toties attributum prius de termino minore *univerſaliter* affirmamus, & attributum poſterius de attributo priori *univerſaliter* negamus, conſequenter etiam attributum poſterius de termino minore, mediante attributo priore, vel *univerſaliter* vel

par-

particulariter negamus. Quæ illatio in caſu priori fieri dicitur in CElArEnt; in poſteriori caſu in CElArOnt, tanquam in modo, qui in priori continetur. 53) Quoties, occaſione termini minoris, ſive dati, ſive pro lubitu aſſumti, incidimus in attributum, eidem contingenter competens: toties attributum illud de termino minore *particulariter* tantum affirmamus. Si jam, occaſione hujus attributi, incidamus in aliud attributum, quod in attributo priori neceſſario continetur, illud de attributo priori *univerſaliter* affirmamus, & idem etiam, mediante attributo priori, de termino medio, ſed *particulariter* tantum, affirmare poſſumus. Quæ illatio fieri dicitur in DArII. 54) Quoties, occaſione termini minoris, ſive dati, ſive pro lubitu etiam aſſumti, incidimus in attributum aliquod, eidem contingenter competens: toties attributum illud de termino minore *particulariter* tantum affirmamus. Quodſi, occaſione hujus attributi, memoria nobis ſuggerat aliud attributum, quod in priori attributo neceſſario non continetur, illud de attributo priori *univerſaliter* negamus, & idem etiam attributum poſterius, mediante priori, de termino minore, ſed *particulariter* tantum negamus. Quæ illatio fieri dicitur in FErIO. 55) Quoties, vel dato, vel pro lubitu aſſumto, termino aliquo minore, recordamur alicujus attributi, rei alicui neceſſario convenientis: toties illud de ſigno rei, ſive de termino minore, *univerſaliter* affermamus. Quodſi, occaſione hujus attributi, incidamus in vocem aliquam, cujus ſignificatus attributo abſolute repugnet, & attributum illud de voce illa *univerſaliter negemus*: eandem etiam vocem, vel *univerſaliter*, vel *particulariter* de re ipſa, ſive ejuſdem ſigno, quod eſt terminus minor, negamus, conſequenter in priori caſu in CEsArE; in caſu autem poſteriori in CEsArO concludimus. 56) Ponamus, nos, dato vel aſſumto termino aliquo minore, recordari alicujus attributi, neceſſario a re ipſa removendi. Quare illud de ſigno rei *univerſaliter* negamus. Jam, occaſione illius attributi, incidere poſſumus in vocem, cujus ſignificatus cum attributo illo abſolute conſentit. Affirmabimus igitur idem attributum *univerſaliter* de eadem voce, & conſequenter vocem eandem etiam vel *univerſaliter*, vel minimum *particulariter* negabimus de termino minore. Qui modus inferendi dicitur CAmEſtrEs in priori; CAmEſtrOs autem in poſteriori caſu. 57) Quodſi, vel dato, vel etiam pro lubitu aſſumto

 to

to termino aliquo minore, recordemur attributi alicujus, ſed contingenter ſaltem rei, cujus terminus datus ſignum eſt, convenientis: illud *particulariter* tantum de re affirmare poſſumus. Quodſi, hac occaſione, incidamus in vocem aliquam, cujus ſignificatus attributo abſolute repugnat: attributum illud de voce hac *univerſaliter* negamus, adeoque eandem vocem etiam de re ipſa negamus, ſed *particulariter* tantum, quæ illatio fieri dicitur in FEſtInO. 58) Quod ſi, vel dato, vel aſſumto termino aliquo minore, recordemur attributi, contingenter rei non competentis, illud de re ipſa *particulariter* tantum negamus. Quodſi, occaſione hujus attributi, incidamus in vocem, cujus ſignificatus *univerſaliter* conſentit cum hoc attributo: attributum hoc de voce illa *univerſaliter* affirmamus, & vocem eandem poſtea, de re ipſa *particulariter* negamus. Quæ illatio fieri dicitur in BArOcO. 59) Quoties, occaſione termini alicujus minoris, ſive dati, ſive aſſumti, incidimus in ſubjectum aliquod, de quo terminus minor *univerſaliter* prædicari poteſt, & occaſione hujus ſubjecti inventi, in attributum aliud, quod de eodem ſubjecto prædicari poteſt *univerſaliter*: toties etiam attributum illud *particulariter* affirmare licet de termino minore; qui modus inferendi dicitur DArAptI. 60) Quoties, occaſione termini alicujus minoris, ſive dati, ſive pro lubitu aſſumti, memoria nobis ſuggerit ſubjectum aliquod, quo de terminus minor *univerſaliter* eſt affirmandus, &, hujus iterum occaſione, recordamur attributi, quod eidem ſubjecto neceſſario non competit: idem attributum de termino etiam minore *particulariter* negamus. Qui modus inferendi incognitum ex cognitis dicitur FElAptOn. 61) Quoties, occaſione termini minoris, vel dati, vel aſſumti, incidimus in ſubjectum aliquod, cui res, minore termino denotata, neceſſario competit, &, hujus iterum occaſione, in attributum, quod de eodem ſubjecto contingenter ſaltem prædicari poteſt: toties de ſubjecto illo terminum minorem *univerſaliter* & attributum *particulariter* affirmamus, conſequenter idem attributum etiam de termino minore *particulariter* tantum affirmamus. Qui modus inferendi unum ex alio dicitur DIsAmIs. 62) Quoties, occaſione termini minoris, ſive dati, ſive aſſumti, incidimus in ſubjectum aliquod, quo de terminus ille minor contingenter ſaltem affirmari poteſt, &, hujus poſtea occaſione, in attributum, quod eidem ſubjecto neceſ-

ſa-

ſario competit: toties de ſubjecto invento terminum minorem *particulariter*, & attributum de eodem ſubjecto *univerſaliter*, conſequenter idem etiam attributum de termino minore *particulariter* affirmamus. Qui modus inferendi unum ex alio dicitur DAtIsI. 63) Quoties, occaſione termini minoris, vel dati, vel aſſumti, incidimus in ſubjectum aliquod, cui terminus minor neceſſario competit, & hujus poſtea occaſione, in attributum, quod eidem ſubjecto ſaltem contingenter non competit: toties de ſubjecto illo invento terminum minorem *univerſaliter* affirmamus, & attributum de eodem ſubjecto, a nobis invento, *particulariter* negamus, conſequenter idem attributum etiam de termino minore *particulariter* negamus; quæ illatio fieri dicitur in BOcArdO. 64) Quoties, occaſione termini minoris, vel dati, vel aſſumti, memoria nobis ſuggerit, ſubjectum aliquod, cui terminus ille minor contingenter competit, &, occaſione hujus ſubjecti, attributum aliud, de eodem ſubjecto neceſſario removendum: toties terminum minorem de ſubjecto invento *particulariter* affirmamus, & de eodem attributum *univerſaliter* negamus, & proinde idem attributum etiam *particulariter* de termino minore negamus. Quæ illario fieri dicitur in FErIsOn. 65) Si, occaſione termini minoris, vel doti, vel aſſumti, incidamus in ſubjectum aliquod (definitionem, proprietatem rei) cui terminus minor neceſſario non competit, &, occaſione hujus ſubjecti, in vocem, cujus definitio eſt ipſum ſubjectum termini minoris: terminum minorem de ſubjecto illo *univerſaliter* negamus; de voce autem, cujus definitio ipſum eſt ſubjectum, idem ſubjectum *univerſaliter* affirmamus, adeoque vocem eandem etiam de termino minore, vel *univerſaliter* vel *particulariter* negamus. Quæ illatio fieri dicitur in caſu quidem priori in CAdEmEs; in caſu autem poſteriori in CAdEmOs. Fit hoc, cum a *definito* regredimur ad *definitionem*, & a *definitione* ad *attributum*, quod neceſſerio in definitione non continetur, atque hinc de eodem *attributo* negamus *definitum*. 66) Si, occaſione termini minoris, ſive datus ſit, ſive pro lubitu aſſumtus, incidamus in ſubjectum aliquod, cui terminus minor contingenter competit, &, occaſione hujus ſubjecti, a nobis inventi, in vocem aliquam, ſub qua ſubjectum prius neceſſario non continetur: terminum minorem de ſubiecto illo *particulariter* affirmamus, de voce autem altera idem ſubjectum *univerſaliter* negamus, adeoque vocem hanc de termino minore etiam *particulariter* negamus.

gamus. Quæ illatio fieri dicitur in FEsIsO; & obtinet, cum per Regreſſum a *definito* ad *proprietatem*, neceſſario definito repugnantem, ab hac autem ad *modum anguſtiorem*, qui *ſub definito latiori* continetur, procedimus, atque hinc de *modo anguſtiori particulariter* negamus ipſum *definitum*. 67) Quoties terminus minor, ſive datus ſive aſſumtus, nobis in memoriam revocat ſubjectum aliquod, cui terminus minor *univerſaliter* competit, atque hoc ſubjectum iterum aliquid, quod in ſubjecto illo neceſſario non continetur: toties etiam id ipſum, quod in ſubjecto illo neceſſario non continebatur, *particulariter* de termino minore negamus. Quæ illatio unius ex alio fieri dicitur in FEsApO. 68) Cum occaſione termini minoris, ſive ſit datus, ſive aſſumtus, memoria nobis ſuggerit ſubjectum aliquod, cui terminus ille minor *univerſaliter* competit, & intuitu hujus ſubjecti incidimus in vocem, de qua, tanquam latiori, ſubjectum, tanquam anguſtius, *particulariter* affirmari poteſt: etiam vocem hanc latiorem de termino minore *particulariter* affirmamus. Quæ illatio incogniti ex cognitis fieri dicitur in DIgAmIs; atq; obtinet per Regreſſum, in caſu, in quo *a genere* procedimus ad *ſpeciem*, & a ſpecie ad *attributum* ſpeciei *univerſale*, atque hinc de *attributo* illo *particulariter* affirmamus *genus*. 69) Qui hac via analytica procedet, in illius poteſtate erit, ex aſſumtis pro lubitu terminis minoribus, invenire omnis generis Concluſiones in omnibus modis quatuor Figurarum Syllogiſmorum regularium ſimplicium utilibus. 70) Illud interim ſatis liquet ex antecedentibus, in ſingulis modis utilibus *ſervari ordinem cogitandi naturalem*, dum ex dato vel aſſumto *termino minore* deducitur *medius* & *per medium* invenitur *terminus major* de *minore* vel affirmandus vel negandus, *per* §. 3. 71) Cum in Scientiis frequentiores ſint Propoſitiones univerſales particularibus, & Propoſitiones univerſales affirmantes frequentiores Propoſitionibus univerſalibus negantibus: Figuræ primæ in Scientiis ampliſſimus eſt uſus, ſecundæ & quartæ rarior, tertiæ rariſſimus, per §. §. 11. 17. Tantum.

Prodiit nuper Supplem. Tomi IX Sect. IX, qua exhibentur 1) *Petri Couſtant* Epiſtolæ Rom. Pontificum, Tom. I, Pariſ. 1721, fol. 2) *Hartvvici Bambami* Apparatus Enthymematico-exegeticus, Hamb. 8. 3) *G.F.R.* Schediaſma de errore in æſtimando motu compoſito. 4) *Jo. Dominici Putignani* de redivivo ſanguine D. Januarii opus, Neap. 1723, 4. 5) *Jo. Ant. Vulpii* Carminum Libri III &c. Patavii 1725, 8. 6) *Nic. Hier. Gundlingii* Logica & Ethica, Halæ 1726, 8. 7) *Jo. Joach. Langius* de immortalitate animæ humanæ ex ipſo naturæ lumine demonſtrata, Hamb. 1725, 4. 8) *Roberti Glocestrienſis* Chronicon Angliæ metricum, ex ed. *Th. Hearne*, Oxon. 1724, 8. 9) *Petri Langtofti* Chronicon rhythmicum, ex ejusd. ed. Ox. 1725, 8. 10) *Radulphi Thoresby* Vicaria Leodienſis, Lond. 1728, 8. 11) *Jo. Conr. Schvvartz* monumenta ingeniorum hujus & ſuperioris memoriæ, Coburgi 1719 ſq. 8. 12) *Sam. Pye* Obſerv. circa methodos Lithotomiæ, Lond. 1724, 4. 13) Elogium *Jo. Andreæ Danzii*. 14) Elogium *Dav. Nerreteri*.

❁ ❁ ❁

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXXVIII.

DIOECESIS FULDENSIS, CUM ANNEXA ſua Hierarchia, qua continentur præter parochiales Eccleſias LX, cum filiabus XCIV, nec non Oratoriis quamplurimis, Collegiatæ Eccleſiæ VI, Monaſteria Virorum XV, Monaſteria Virginum XVI, Eccleſiæ Fuldenſi tum olim, tum etiam nunc immediate ac pleno Jure ſubjecta. Accedunt varii religioſorum ordinum cœtus, in eandem Diœceſin liberaliter admiſſi. Omnia ex monumentis authenticis Hiſtorice dilucidata, addita mappa Geographica aliisque figuris æri inciſis, profert JO. FRIDER. SCHANNAT.

Francofurti ad Mœnum, apud Jo. Benj. Andreæ & Henr. Hort, 1727, fol.

Alph. 4 pl. 14 Tabb. æn. maj. 2.

PL. Reverend. *Schannatus*, editis jam in uſus Hiſtoriæ Fuldenſis Traditionibus & Clientela Fuldenſi, ad ſpiritualia progreditur, atque Fuldenſem Diœceſin nobis exhibet. Ne vero Diœceſis titulus cuiquam mirus videatur, in præfatione oſtendit, Abbatibus immediatis, Fuldæ præcipue, nunquam negatam fuiſſe Diœceſin, & ſub finem contra Cl. Struvium diſputat, in Traditionibus chartarum nihil a ſe omiſſum aſſerens, quod non compareat alibi in operibus ſuis. Subjecta eſt tabula Geographica, magno ſtudio a Viro erudito confecta Caput I de Diœceſis Fuldenſis origine, incrementis, fatis & denique ſtatu moderno inſcribitur, ubi Fuldenſis Monaſterii, ſine exemplo ab origine imme- p. 1 ſqq.

Digitized by Google

immediati, Natales, Privilegia Regum & Pontificum, a Lullo Moguntino & Herbipolenſibus impugnata atque omni ævo ſtudioſe defenſa ac conſervata, Jura Diœceſana, Decimæ, aliaque, imprimis contra Fridericum ac Sigfridum Moguntinum, nec non Adalberonem Herbipolenſem a Pontifice obtenta præſidia, ut & uberiores pro omnigena exemtione probationes occurrunt. Succedunt Herbipolenſia attentata, Jurium præcipue per Bullas Apoſtolicas vindiciæ, ulterior exemtionis ex diviſione Maximiliani in circulos probatio, Hiſtoria injuſtæ deſtitutionis reſtitutionisve Balthaſaris a Dernbach, Fuldenſis ſeculi XVI Abbatis, atque inde deducta pro exemtione Fuldenſi argumenta, unde conficiatur, eam in libertate, quam & ſequioribus temporibus obtinuerit, magis firmatam in dies eſſe, quod ad usque annum CIↃIↃCLXXXIV probatur. Inde rectus gradus ad lites noviſſimas, quarum Hiſtoria, nec non deſuper inita concordia MDCCXXII recenſetur, atque ordo in Diœceſi Fuldenſi ſervandus adumbratur. Sequuntur Eccleſiæ Parochiales ordine Alphabetico, ubi ad earum Hiſtoriam aliaque eas attinentia plurima notatu digniſſima comparent. Caput II de Abbatum Fuldenſium exemtione omnimoda, nec non Jurisdictione quaſi Epiſcopali in clerum ac populum tradit, ubi eam inde a temporibus Zachariæ Pontificis & Pipini Regis variis modis exercitam, Rabano, Huoggi, Richardo, Egberto, Ruthardo, Henrico I, Marquardo I, Conrado II, Berthoisque tribus continuatam, copioſius Sec. XIV, ſub Henrico VI & VII illuſtratam, & tandem ſeculis XV, XVI, XVII, XVIII inter varios caſus aſſertam atque integram illibatamve conſervatam, Pl. Rever. Autor oſtendit pluribus. De Hierarchia inde Fuldenſi, ſive de Monaſteriis, Præpoſituris ac collegiatis Eccleſiis, tam intra quam extra Diœceſin Fuldenſem ſitis, Abbatibus Fuldenſibus immediate ac pleno Jure ſubjectis, tractatio exordium capit, ubi vetus Fuldæ ſplendor, quibusve occaſionibus is imminutus, refertur, ſingulæve Eccleſiæ & Monaſteria ſummatim exhibentur, plenius copioſiusque ſigillatim luſtranda. Hunc in finem templum Fuldenſe aggreditur primarium, ubi illud a S. Bonifacio conſtructum, a Sturmio, Bengulfo, Ratgario, Eigilique magis auctum, atque ſub hoc a Mo-

p. 7 ſqq. 14 ſq. 16 ad 36. 37 ſq. 41 ſqq. 81 ſqq.

Moguntino invitato denuo dedicatum, ex variis monumentis perhibet, atque loci figura antiqua ex Browero exhibita, varia in eum poſtmodum ab Abbatibus collata ornamenta ordine temporis pervagatur, ſatisque reliquis perſtrictis, ad Adalbertum, nuperum Abbatem delatus, figuraque loci hodierna æri inciſa, ad ſacrarium delabitur. Conſtruxerat illud Rabanus Abbas, variisque reliquiis ornatum dederat, cujus exemplum ſecuti poſteri, plurimis Fuldam ditarunt, quæ cum ſupervenientibus calamitatibus quamplurimis magnam partem perierint, paucas earum ſupereſſe conqueritur, e quibus cum pedum paſtorale & pugionem affabre inciſa exhibuiſſet, Codices, quos S. Bonifacius manibus ſuis tractaſſe fertur, uberius pertractat, atque imprimis laudat. p. 64.
In primo Codice 1) exſtat Harmonia Evangeliſtarum, 2) Tabula lectionum Eccleſiæ, 3) Epiſtolæ B. Pauli Apoſtoli, 4) quibus locis Apoſtoli jaceant, 5) Actus Apoſtolorum, 6) Epiſtola S. Jacobi ad diſperſos, 7) Apocalypſis, circa quam pauliſper hæret, atque de ſcriptura, æri inciſa, in omnibus his ſcriptis ferme pari, mille fere ac ducentorum annorum, ſeculo nempe VI ſcripta, plurima notatu digniſſima erudite ediſſerit. Mox ſecundus Codex producitur, in quo ſcripta plura exſtant quorum recenſionem hæc charta non capit, ubi itidem more ſuo eruditum & copioſum Autor de ætate Codicum, de ſcripturæ genere, deque aliis, quæ huc ſpectant, commentarium præbet. Codex Evangeliorum denique foliorum ex pergameno LXIII prioribus additur, haud diſpar illi, quem olim ex ejusdem monaſterii penu manibus ſuis tractaverat eruditiſſimus Bœclerus, circa quem & eodem modo certatur, atque ſimul S. Bonifacii ipſius manibus eum ſcriptum non eſſe, in luce ponitur. Ad monaſteria Virorum Eccleſiæ Fuldenſi pleno Jure ſubjecta greſſum promovet, quorum ſimul Præpoſitos, ubi liquet, memorat. Sunt vero: I Monaſterium S. Andreæ in monte novo prope ipſam Fuldam ſitum, quod ſeculo XI liberalitate Hartmanni Comitis, a Richardo Fuldenſi Abbate conſtructum dotatumque, ab Aribone Moguntino conſecratum, Conrado II & Johanni XIX Pontifici adamatum, variis caſibus afflictum, ſub plurimis Præpoſitis inde ab A. MXXXV duravit. II Monaſterium S. Andreæ Romanum. III 71. 74. 81. 91.

S. Vincentii in Aptersrode. IV S. Dionyſii in Bantz. V Baucholſ-
p. 95. ſeqq. munſterenſe, & VI Brachowenſe. Succedunt VII S. Sixti in Holtz-
kirchen, a Troando, Viro magnæ dignitatis, cujus filii jactitatam
imaginem tabella tradit, A. DCCLXXVII fundatum, varie au-
ctum, S. Januarii & Magni miraculis conſpicuum, etiam reli-
108 ſqq. quiis illuſtre, VIII utriusque Johannis prope Fuldam conſpicu-
um, a Ratgarii tempore celebre, Ludovici Pii liberalitate, aliis-
115 ſqq. que donis magis evectum, atque usque huc ſalvum. IX S. Jo-
hannis Baptiſtæ in Rhingavia ſeculo omnino IX fundatum. X S.
Mariæ in monte Epiſcopi, Bonifacio S. Martyri debitum, poſtmo-
dum vero ſtudio Abbatum certatim auctum, donec 1525 in cineres
125 ſqq. converteretur. XI Mattencellenſe. XII S. Michaelis in Cœmite-
rio, Eigilis Abbatis opus, a Moguntino conſecratum, & in hunc
132 ſqq. usque diem continuatum. XIII S. Petri in Ugesberg, conſecra-
tum A. DCCCXXXVIII, & variorum pietatem expertum, qua
ad inſignem magnificentiam evectum, ut proprio ſigillo, hic
conſpicuo, a multis annis uteretur, tandem in ruſticorum præ-
dam ceſſit, deſolatumque, poſt ſeculum demum revixit. XIV
142 ſqq. Salamum. XV. S. Solæ, quod Caroli M. ævo origines ſuas cepit,
ſancti Solæ multis miraculis meritisve illuſtre, crevit poſtea ſub
Advocatis Præpoſitisve ad Seculum usque XVI, quo eandem cum
pluribus fortunam ſubiit, ab Advocatis Marchionibus Brande-
burgicis Seculo addictum. Hinc Monaſteria Virginum perſe-
quitur, quorum I Monaſterium S. Mariæ in Aldendorff, II
155 ſqq. Biſchoffsheimenſe, III S. Mariæ in Blanckenau, quod 1265 ex
prædonum caſtro deſtructo exſurgens, multam piorum liberali-
tatem provocavit, atque ad noſtrum usque ævum pervenit, IV
169. S. Mariæ in Capellendorff Thuringiacum, poſt varias viciſſitudi-
nes a monialibus poſt Reformationem Sec. XVI deſertum, V
170 ſqq. S. Mariæ & S. Johannis Baptiſtæ in Cella, Rabano Abbati Seculi IX
originem ſuam debens, quod varia liberalitate crevit, nunc ruinæ
176 ſqq. vicinum reſtauratorem exſpectat. VI S. Mariæ Fuldæ MXI
conditum, MDCXXVI renovatum, VII S. Mariæ in Hœſt[illegible] cujus
utut antiquiſſimi fundator ignoratur, tandem ſeculo ceſſit deſo-
184 ſqq. lationique, VIII Karspach, IX Milzenſe, X S. Magdalenæ in Mul-
huſen, XI Rodebacenſe, XII S. Michaelis in Rore antiquiſſimum,
nunc

nunc ad ſeculum reverſum, Præpoſito & Abbatiſſa a ruſticis exactis, XIII Teutlæbenſe, XIV S.Lamberti in Tulba, MCXXVII liberalitate quorundam Miniſterialium erectum, hodie inter ſitum & ſqualorem extremum ferme ducens ſpiritum;, XV Wangheimenſe & XVI Zellingenſe. Eccleſiæ Collegiatæ, immediate ac pleno Jure Eccleſiæ Fuldenſi ſubjectæ, ſuccedunt, quarum I S.Jacobi in Borsla, quæ Seculo X ad finem vergente ædificata, varia fortuna circumacta, tandem 1648 Pace Monaſterienſi Lantgravium Haſſiæ Dominum agnovit, Fuldenſi Diœceſi ſola Præpoſitorum ſerie relicta. II S. Bonifacii in Fulda, ex loco majore Borsla 1650 Fuldam translatis Canonicis, cujus actus Hiſtoria & charta comparent. III S. Bonifacii in Hamelen, quam ab origine DCCLXXV ad A. usque MCCLIX rexit Fuldenſis Eccleſia, hinc Mindenſi Epiſcopo vendita, tandem cum urbe in Ducum Brunſuicenſium poteſtatem devenit MCCLXI. IV S. Crucis in Hunefelt, inde a Seculo IX minimum florens, ſed multorum ab hoc tempore gravem paſſa jacturam. V S.Johannis Baptiſtæ & S. Ceciliæ in Rasdorff Collegiatarum cenſetur, Seculi VIII Eccleſia, a Rabano Abbate reſtaurata, inter varias viciſſitudines decore ac reverenter ad noſtra usque tempora habita. VI S. Petri Apoſtoli in Salmunſter, dedicata A. DCCCLXXXV, tandem vero ſuperiori Seculo S.Franciſci familiæ donata, cum diu admodum cum ruinis conflictata eſſet. Religioſi Ordines in Diœceſin Fuldenſem liberaliter admiſſi agmen claudunt. Scilicet I Collegium Societatis Jeſu, II Conventus Ordinis Heremitarum S. Auguſtini Hamalæ, III Conventus F. F. Servorum B. Mariæ Virg. Auguſtini juxta Vache, illuc beneficio Henrici Abbatis MCCCLXVIII concedens, cujus ædes nunc triſtes manent ruinæ, IV Fratrum Minorum conventualium Ordinis S. Franciſci Fuldæ, V Fratrum Minorum Recollectorum Ordinis S. Franciſci in Monte Mariano prope Fuldam, VI eorundem prope Hamelburg, VII eorundem in monte Volckersberg, VIII eorundem in Salmunſter, IX Ædes ſororum tertii ordinis S. Franciſci Fuldæ. In his ordinum receptio, receptorum Hiſtoria, fata, & alia, ex monumentis fide dignis, quæ interdum integra inſeruntur, deſcribuntur, pluraque alia pro Hiſtoria Fuldenſi viciniſque adducun-

p.201 ſqq. — 206 ſqq. — 208 ſqq. — 211 ſqq. — 221 ſqq. — 224 ſqq.

ducuntur. Reliquam Operis partem Bullæ, Diplomata, chartæ, notitiæve implent, numero prope CC, in quibus non deerit Antiquitatis omnis Germanicæ ſtudioſo, quo animum paſcat uberrime. Et hæc de libro erudito ſtrictim dixiſſe ſufficiat, cum plura, ejus occaſione vulgata, mox nobis memoranda ſuperſint.

ANIMADVERSIONES HISTORICÆ ET Criticæ in JO. FRIDERICI SCHANNATI Diœceſin & Hierarchiam Fuldenſem, omnium antiquitatis Eccleſiaſticæ, Hiſtoriæ, Reique Diplomaticæ peritorum examini oblatæ a JO. GEORGIO AB ECKHART, Reverendiſſ. atque Celſiſſ. Princip. & Epiſc. Wurceburg. Fr. Or. Ducis Conſiliar. Intimo.

Wirceburgi, ſumtibus Philippi Wilhelmi Fuggart, 1727, fol. Alph. 1 pl. 6.

MUlta inſigniaque incrementa hactenus rei Diplomaticæ ſtudium ex ſcriptis eriſticis cepit; ſuggerunt Documenta, ſuggerunt genuinos ea impugnandi propugnandique fontes, non parum lucis dicta illuſtrando in Hiſtoriam inferunt, antiquitates ruspantur, denique omnem movent lapidem, quo a tergo incumbenti adverſario nulla cavillandi anſa relinquatur, unde non poteſt non docte, curate & eleganter ſcribi. Tacemus jam, plura adhuc rei Diplomaticæ capita procul dubio in obſcuro fore, ni eruditæ lites ea ſcripta extorſiſſent, quæ alias minime expectare licuiſſet a non laceſſitis. Nota ſunt ſcripta in cauſa Lindavienſi, *Heideri*, *Conringii*, *Tentzelii*, *Wegelini*, pro religioſis *Anonymi*, *Raſleri* aliorumque. Non ignoratur contra Magdeburgicos emiſſa *Leuberi* noſtratis Scriptorum biga, nec, quæ multos Viros doctiſſimos exercuit, controverſia Oſnabrugenſis, aliaque, absque quibus ſi eſſet, in non paucis laboraremus. Ipſum nobile & ad omnem memoriam inſigne *Mabillonii* Opus de Re Diplomatica vix ac ne vix quidem in lucem prodiiſſet, niſi *Papebrochii* Acta Sanctorum claſſicum cecinisſent, Diplomatibus chartisque Benedictinis acerrimo bello indicto. In præſens haud abſimile

mile aliquid ferme patitur S. Bonifacius, dum Vir Illuſtris *ab Eckhart* ſuarum partium eſſe ratus eſt Fuldenſis Archivi documenta, a Pl. Rever. *Schannato* in Diœceſi prolata, in dubium vocare, plurimis ſententiæ ſuæ ſtabiliendæ congeſtis, non invitis iis, qui Rei Diplomaticæ Germanicæ ſtudium induſtriamque ſuam addixerunt, utpote qui ſibi largum optima quæque addiſcendi campum propoſitum vident. Scilicet Doctiſſ. *Schannat* in Diœceſi & Hierarchia Fuldenſi, modo a nobis paucis recenſita, tam veteres quam novas Fuldenſis Monaſterii poſſeſſiones, tam illud adhuc recognoſcentes quam dudum amiſſas, ſtilo Hiſtorico illuſtrare aggreſſus, facile bilem movit Herbipolenſibus, ut primus calamum adverſus illud ſtringeret, neſcio quis, *Kilianus Meinbergius*, poſtmodum vero autoritate Reverendiſſ. Principis huic labori humeros ſupponeret Illuſtris *Eckardus*. Is vero hoc in opere omnes numeros induſtrii jurium Herbipolenſium hyperaspiſtæ implevit, nil quod cauſæ faveret, intentatum reliquit; ſcripſit comte, ex annorum plurimorum experientia erudite, non ſine pipere tamen omni & aceto, quamvis in præfatione, in qua cauſam ſcriptionis, & quantum ſæpe hæ concertationes erudito orbi profuerint, exponit, ſe ab hoc ſcribendi genere maxime alienum profiteatur. In ipſo opere, Schannatiana in litteras merita deprædicans, demonſtrare ſatagit, privilegio Bonifacio Germanorum Apoſtolo per Zachariam P. M. conceſſo, exemtionem Fuldenſis Monaſterii a ditione, jurisdictione & autoritate Epiſcopi cujuscunque male aſſeri, cum exemtio Monaſteriorum ab omni autoritate Epiſcopi eo ævo Canonibus & obſervantiæ ſeu diſciplinæ Eccleſiæ Franciciæ fuerit adverſa, ipſeque S. Bonifacius id agnoverit. Pergit, exemtiones ejus aut anterioris ævi, quæ ferantur, aut ſpurias eſſe, aut ſaltem nil præter ſecularia & regimen loci interius concernere, in ſpiritualibus Monachos Epiſcopo ſuo omnino ſubfuiſſe, eaque jura, licet varias libertates ac privilegia Monaſteriis conceſſerint, ad finem tamen usque Seculi X Epiſcopis ſalva fuiſſe. Unde elicit, fuiſſe quidem aliquod Privilegium Zachariæ Pontif. pro Fuldenſibus datum, ſed Canonibus & praxi illius temporis conforme, quippe quo Epiſcopi Wirceburgenſis autoritas in Fuldam & ejus bona illibata manſerit, longe vero diverſum ab eo quod

§. 1.
2.
3.

quod nunc producatur, quippe in quo ſatis abſona tradi, Vir Il-
§. 4. luſtris exiſtimat. Ejusdem falſitatis reum agit Diploma Pipini Regis, utpote cujus datum erroneum, cum Cl. *Schannatus* annos Regni Pipinum ab unctione Stephani Pontificis numeraſſe credat, quæ Epocha privilegio huic non congruat, quippe qua data neceſſum ſit, incidere tempus dati privilegii in A. 755 menſem Juninm, quo ipſo S. Bonifacius aut in Friſia moratus aut plane occiſus fuerit, S. Burchardus autem & ipſe vivorum in numero eſſe jam deſierit, quorum tamen utrumque ut viventem vigentemque ſiſtat Diploma. Potius dicendum, Epocham Pipini, ab unctione Stephani deſumtam, nunquam in uſu fuiſſe, ipſis etiam
5. Fuldenſibus Traditionibus reclamantibus. Epocham vero a Pipini elevatione in Regem cum Fuldenſi privilegio plane conciliari non poſſe, multa etiam eſſe alia, quæ privilegium ſuſpectum reddant. Imprimis inter ea attendendum, quod Baddilo, qui Diploma ſubſcripſerit, neque A. 752, neque 755 Pipini fuerit Cancellarius, inſolita etiam aut ſuperflua formula, *in Dei nomine*, ejus ſubſcriptioni præfigatur, nec Sigillum ſuſpicione careat. Sup-
7. 8. poſititiam etiam Stephani III Bullam credit, tum ob plurima ſtilo ejus ævi & diſciplinæ etiam Eccleſiæ Francicæ in eo occurrentia contraria, tum ob annos etiam Pipini, quos Pontifex numeraverit, cum tamen nec numerare tum receptum fuerit, nec id fieri potuerit, cum Pipinus 768 VIII Kl. Oct. jam animam exhalaſſet.
9. Probat, Sturmium Abbatem nunquam pro Epiſcopo ſe geſſiſſe,
10. potius Lullo Moguntino Præſuli paruiſſe, nec obſtare ſubjectos ei vocatos Clericos, cum eo ævo Monachis hoc nomen cum reli-
11. quo clero fuerit commune. Diploma Pipini nullam exemtionem dare, ſed temporalia defenſioni regiæ ſubjicere, ſpiritualibus Epiſcopis ſalvis. Poſt hæc docetur, exemtionem Fuldenſibus ſub Carolo M. non contigiſſe, decimas non inferre dignitatem Epiſcopalem, a S. Burchardo quippe conceſſas, chartas autem Fuldenſibus eas adſcribentes eſſe fictitias, ſtilo & Lotharii mentione id prodentibus, qui tamen Fuldenſi territorio dominatus non fuerit, cujusque ob favorem Rabanus Ludovico Germ. pœ-
12--14. nas dederit. Pejus etiam decimas Fuldenſi Monaſterio per Thuringiam vindicari Dipl. Ludovici Germanici, plane confictо, at-

que

que non unis falſitatis notis laborante. Johannis VIII P. M. Privilegium quoque inceſſit, atque haud diſparem ei labem inurit, potiſſimum ob *Nomencimiſſi* nomen incognitum, nec non formulam *regnante Chriſto* adhibitam, cum tamen adhuc in vivis eſſet Ludovicus Imp. cujus anni addendi erant. Diploma Ottonis I, ut ſuppoſititium, Fuldenſibus extorquere allaborat. Fuldenſibus extorquere allaborat. Fuldenſes Abbates Epiſcopis pares non fuiſſe commonſtrat, titulo licet fratrum inſignes, quo & alii uſi. Conventio Wolfgarii Epiſcopi Wirtzburg. cum Ratgario Abb. Fuld. vapulat, ut in Diœceſi confiĉta. De Ratgario aliisque Abbatibus Fuldenſibus obſervatur, eos in temporalibus Regi, in ſacris Archi-Epiſc. Moguntino & Epiſc. Herbipolenſi ſubjectos fuiſſe. Eccleſiæ Wurciburg. per exemtionem Fuldenſis Monaſt. Sec. X nil deceſſiſſe, cujus quippe poſthac ſemper tam parochiales quam filiales Eccleſiæ ſubfuerint Wurciburgenſibus. Caput II Diœceſeos examinaturus, exemtionis Fuldenſis fundamina omnino ruinoſa cenſet. Non probari eam Marini II Papæ privilegio, ab Agapeto II confirmato. Idque clarius apparere, ſi privilegium Gandersheimenſe ejusdem Agapeti cum Fuldenſi contendatur, quo Hildesheimenſi Epiſcopatui nil deceſſerit. Sequentia Zachariæ privilegium ex Mariniano confictum adſtruunt. His exantlatis Vir Illuſtris contra Cl. *Schannatum*, Sturmium Saxonum Apoſtolum, non vero quaſi Epiſcopum, Eccleſiarum autem dedicationes & conſtructiones non ſine autoritate Epiſcopali ſuſceptas, probat. Bullam Johannis XIII Pontificis de Primatu Fuldenſi ad fabulas ablegare nititur, atque Ottonum I & II coronationis annos, atque Indictiones a Kal. Septembr. inchoatas Pontificibus, in aprico ponit, quo id pateat magis. Eodem modo ſuſpectam reddit Sylveſtri II Bullam pro Monaſterio Fuldenſi, ex cujus contentis varias falſitatis notas exſculpit, ſimulque Fuldenſium Abbatum prærogativas in dubium vocat. Clementis II familiam vitæque compendium ſiſtit, bullam autem pro Fuldenſibus impugnat, imprimis Monaſterium S. Andreæ Romanum iis eripere ſatagit. Idem plane fatum manet ſecundam pro Fuldenſibus Clementis Bullam, ſequiturque ulterior vitæ Clementis recenſio. Paulisper hinc in diverticulum digreditur,

§. 15. 16. 16. 17. 18. 19. 20. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32.

ditur, atque ut exemplo declaret, in Autographis vel minima non ferenda, in Apographis tolerari utcunque poſſe, Diplomatis Henrici III exemplum pro Eccleſia Herbip. quondam productum examinat, atque licet nævis quibusdam laboret, nihilominus ſal-
§. 33. vam rem, atque injuria rejectum eſſe, exiſtimat. Luſtrata Diœceſi Hierarchiam expendit, atque de dedicatione primarii templi Fuldenſis, & feſto omnium ſanctorum agit, hacque occaſione
34. Archi-Epiſcopi Moguntini in Fuldam juribus favet. Chartam
35. Richardi Abbatis de fundatione & dotatione Monaſterii S. Andreæ in monte novo hypobolimæam declarat, cum Conradus II 1030 Romæ non degerit, nec Principes, qui nominentur, fuerint
36. in vivis. Monaſterium S. Andreæ Romanum Fuldæ eripit. Mo-
37. naſterium Banzienſe fuiſſe ab antiquo Diœceſeos Herbipol. probat,
38. eique Monaſterium Brachovenſe & Holtzkirchenſe adſcribit,
39. ubi ſimul nonnulla monumenta ſcrutatur, imprimis illud quod Cl. *Schannatus* æri inciſum dederat ac hic repetitur, Albuwino Comiti, qui Caroli Calvi filium graviter vulneraverat, vindicatum. Refert eodem loco Diploma Wirziburgenſe Ottonis III, quo pagus Waldſatiæ, in quo Holtzkircha, Eccleſiæ donatur, atque in ſequentibus probare nititur, Holtzkircham Diœceſi Her-
40. bipolenſi fuiſſe ſubjectam. Monaſterio SS. Johannis Baptiſtæ & Evangeliſtæ prope Fuldam omnia a Moguntinis obtigiſſe, Ludovici vero Pii donationem ei factam ſpuriam, multis argumentis
41. perhibet. Circa Monaſterium porro S. Mariæ in monte Epiſcopi occupatur, atque Fuldenſe Jus Diœceſanum in illud oppugnat.
42,43,44. Monaſteria, Mattencellenſe S. Michaelis in cœmiterio, & S. Petri in Ugesberg, autoritate aut Epiſcoporum aut Archi-Epiſcopi Moguntini Fuldenſibus curata perhibet, qui adeo tum non fuerint immediati, ut Rabanus, Lothario favens, a Ludovico Germanico, inconſulto Papa, gradu fuerit dejectus, quod im-
45. mediato contingere minime potuerit. Monaſterium Salanum quale & ubi ſitum fuerit, diſquirit, Diœceſi Herbipolenſi illud
46. accenſens. Monaſterium S. Solæ in ſpiritualibus Epiſcopo Eiſte-
47. tenſi paruiſſe, licet ad Fuldenſes pertinuerit, propugnat. Monaſteria Aldendorfenſe & Biſchofsheimenſe Diœceſi Mogunti-
48. næ vindicans, in hoc plane omne jus Fuldenſibus denegat. Monaſte-

Digitized by Google

naſterium S. Mariæ in Capellendorff Moguntinæ, Monaſterium S. Mariæ & S. Johannis Baptiſtæ in Cella in pago Tullifeld Herbipolenſi Eccleſiæ addictum rationibus firmat, in Hiſtoria hujus plurima ex Archivis Wurceburgenſibus illuſtrans, quasque viciſſitudines paſſum fuerit, ſimul exponens. Inſpergitur diſquiſitio de ſitu hujus Cellæ, ubi duas fuiſſe Cellas Vir doctus ſuſpicatur, inſimul vero fines pagi Grabfeld & Tullifeld regit. Monaſterium Carſpach ſive Caragoltesbach, Fuldenſibus ereptum, Herbipolenſibus reſtituit. Milizenſis cœnobii eadem conditio, eique fini donatio Ermhiltæ pro Fuldenſibus ſuſpecta ſtatuitur. Monaſterium Rodebacenſe Moguntinis, Monaſterium Rora Herbipolenſibus, Monaſterium Teutlebienſe iterum Moguntinis vindicat. Monaſterium Tulbenſe Diœceſeos Wurtziburgenſis eſſe, itidem Vir doctus credit, obiter Rupertum Præpoſitum, qui 1299 vixerit, in Diœceſi omiſſum commemorans. Itidem Monaſterium Wangheimenſe & Monaſterium Zellingenſe in pari cauſa conſtituit. De Eccleſiis Collegiatis immediate ac pleno jure Eccleſiæ Fuldenſi ſubjectis univerſim monetur, plerasque aut Moguntinæ, aut Herbipolenſis fuiſſe Diœceſeos. Inde primo Carolum M. non vaſtam planitiem ad dextram Hunæ, ſed ſpatium modicum, (quæ campi ſignificatio) Fuldenſibus donaſſe, Hunofeldum Diœceſis Wurceburgenſis fuiſſe, ut & Rasdorffenſe Monaſterium, contra Salmunſterenſis Eccleſia Diœceſeos Moguntinæ, perhibetur. Seriem Chronologicam rerum præcipuarum hactenus prolatarum affert. Demum concludit, Fuldenſe Monaſterium usque ad A. CIↃCCCCXLII nihil præ aliis ſingulare habuiſſe, quo demum Reformationem alias fieri ſolitam defugerit, atque Hadamari Abbatis aſtu Privilegium Zacharianum, antea inauditum, effictum ſit, quæ vera Epocha libertatis Fuldenſium. Ab eo enim tempore Eccleſias Monaſterii Fuldenſis non amplius ab Archi-Epiſcopo Moguntino dedicatas, & Abbates ab eodem non amplius benedictionem recepiſſe. Id cum odio Friderici Moguntini contigiſſe Vir Illuſtris exiſtimet, operoſam ejus defenſionem ſuſcipit, ſimul nonnullas ad Hiſtoriam ejus conferens ſymbolas. Licet vero hæc Jura Moguntinis perierint, Regibus tamen & Herbipolenſibus autoritatem ſuam in Monaſterio & territorio Fuldenſi

Margin notes (in order): §. 49. — 50. — 51. — 52. — 53. — 54, 55. — 56. — 57. — 58. — 59. — 60. — 61. — 62. — p. 103.

§.63, 64. manſiſſe illibatam edicit, & curatius ſecundum temporum ſeriem demonſtrare nititur. Subſequuntur Epilogus & Addenda Emendandave, ubi ad p.32 notitia de conventione Retbacenſi ſubleſtæ fidei crimen & ipſa incurrit: ad p. 62 ex alio Apographo variæ Lectiones Diplomatis producti exhibentur, ejusque αὐθεντία magis firmatur. Additur operi Index.

VINDICIÆ QUORUNDAM ARCHIVI FULdenſis Diplomatum, a Nobiliſſ. & Clariſſ. Viro, JOH. GEORGIO AB ECKHART, perperam impugnatorum, cujus inſuper in Diœceſin & Hierarchiam Fuldenſem Criticæ Animadverſiones expunguntur: ulteriores vero etiam in univerſam Hiſtoriam Fuldenſem conatus prævie eluduntur; tum ſimul nova ad rem Germaniæ Diplomaticam ſubſidia, additis veterum ſcripturarum ſpeciminibus, nec non ſigillorum ectypis, in æs inciſis, ſubminiſtrantur a JO. FRID. SCHANNAT.

Francof. ad Mœn. apud Jo. Benj. Andreæ & Henr. Hort, 1728, fol. Alph. 1 pl. 7 Fig. æn. Tabb 12.

ALterum, quod nobis controverſia Fuldenſis peperit, ſcriptum vides, in cujus præfatione doctiſſimus *Schannatus* hiſtoriam ſcripti ſui texit. Primum nimirum ſe laceſſitum ait a quodam *Oſtrofranco*, quem ipſe rectius *Oeſtro* percitum *Francum* compellandum eſſe exiſtimat, cum parum ad rem, nil niſi convitiorum plauſtra attulerit. Inde ſe oppugnandi onus devolutum in Illuſtr. *Eckhartum*, amicum olim ſibi conjunctiſſimum, cujus ſolius rationes in ſpeciem firmas, priorem aſpernatus, nunc ſibi trutinandas exiſtimet. Opinatur Cl. *Schannat*, *Eckartino* more incedendo, non difficile ſibi futurum, cuncta Archivi Herbipolenſis Diplomata in dubium vocare, idque ut declaret exemplo, Ottonis III Imp. Præcepta bina ab Illuſtri *Eckharto* prolata examinat, utrumque in mendo cubare pluribus demonſtrans. Scilicet deeſſe formulam *in Nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis*, contra ſtilum alias conſuetum Ottonem dici *Servum Jeſu Chriſti*, Hen-

Henricum Epiſcopum *Dominum*, donari pagum Saltzgowe, Comitatus Waltſazin & Rangowe, ex quibus tamen Henricus III & IV adhuc Fuldenſibus & Friſingenſibus bene fecerint, quorumque hunc ex Henrici II donatione integrum ſibi vindicet Bambergenſis Eccleſia, in illo vero quovis tempore Fuldenſis Eccleſia opimas poſſeſſiones conſtanter tenuerit. Cum vero utriusque Diplomatis ſubſcriptio & ipſa ſuis premátur nævis, concludit, utrumque ſuppoſititium eſſe. Succedit examen Bullæ Ottonis plumbeæ Diplomatis appenſæ, quæ cum Mabillioniana comparata multum erubeſcat. Henrici III Diploma, ſæpius jam productum, ſæpius rejectum, eandem heic patitur fortunam, utpote datum MXLVIII III Non. Febr. Indict. II, in Moguntina Synodo, aſſidentibus Pontifice & Imperatore; cum tamen hæc 1052 demum habita, & ille A. 1048 nondum fuiſſet in Pontificem conſecratus. Sub finem præfaminis Cl. Autor Eccleſiæ Herbipolenſi ſe devotiſſimum, & hactenus dicta eo tantum pertinere ait, ut quam non ſufficiant, quamque parum Eccleſiæ proſint *Eckhartina*, liquido oſtenderet, ceterum ſe poſthac hanc ſerram non amplius reciprocaturum, teſtatur. Poſt præfationem ſe ſiſtunt æri inciſæ Bullæ *Clementis II*, *Benedicti VIII*, *Leonis IX*, *Alexandri II*; Diplomata *Pipini Regis*, *Caroli M. Regis*, *Ludovici Pii Imp. Lotharii Imp. Ludovici Germ. Reg. Ludovici III Germ. R. Caroli Craſſi Imp. Arnolfi Regis*, *Ludovici Infantis*, *Conradi I Regis*, *Henrici I Regis*, *Ottonis I Regis*, *Ottonis II Imp. Ottonis III Regis*, *Henrici II Imp. Conradi II Regis*, *Henrici III Imp.* Chartæ *Hattonis Abbatis*, *Ricardi* & *Ruthardi* Fuldenſium. In ipſius operis Propylæo varia Archivorum fata deflet, p. 1 ſqq.
in Fuldenſis Archivi hiſtoria deſinens, quod licet multa pertulerit incommoda, Bullarum, Chartarum, Diplomatum, Notitiarum egregiam etiamnum ſegetem oſtentare refert, ejusque particulas nonnullas in præſens ſe aut vindicaturum, aut uberius illuſtraturum, pollicetur. Conqueſtus inde de difficultatibus circa Diplomata & Bullas occurrentibus, *Bullam Zachariæ* Pon- 5. ſqq.
tificis a ſuppoſitionis nota ei inuſta liberat, imprimis Illuſtri Adverſario opponens, Privilegia a vulgo receptis & jam competentibus abire, adeoque de Fuldenſi id non mirum. Accedere

Digitized by Google

verba Bullæ non abſona, nec a ſtilo reliquarum Bullarum abhorrentia, a quibus nec diverſum ſit datum, ut adeo omnes νοθείας notæ evaneſcant. Minime gentium vero Ottonis I demum ævo hanc Bullam a falſario conceptam, cum eo ævo tot tantaque extra teli jactum conſtituta privilegia Fuldæ jura ſatis muniverint, ut ad falſa confugere neceſſum non fuerit. Atque has libertates poſtmodum ad noſtrum ævum usque ab omnibus Pontificibus cum Jure Diœceſano Fuldenſi conſervatas, atque contra Moguntinas ac Herbipolenſes prætenſiones in tuto collocatas.
p. 10 ſqq. Succedit *Stephani III* Bulla, quam Vir doctus A. DCCLIV datam, adeoque Illuſtris *Eckharti* objectiones, ab A. DCCLXIX deſumtas, ſe non tangere demonſtrat, verba etiam vitii nil alere ſtatuit, cum de Regibus ſæpius verbum *Imperare* prædicetur, imo hi quandoque Imperatores dicantur. Clar. *Eckhartum* in eo quoque fallere, quod a Zacharia nondum in protectionem ſuſceptum Fuldenſe Monaſterium doceat, ſed demum a Stephano; cum contrarium expreſſis verbis commonſtrent Epiſtolæ Bonifacianæ, a quarum ævo haud abludat, Eccleſiæ Romanæ tuitionem implorare in eamque recipi, id quod exemplis plurimis probatum it, nec Legibus Francicis adverſum fuiſſe ſuſtinet. *Gregorii*
14 ſqq. *IV* Bullam Protectoriam, a Gretſero quondam editam, male ſibi obtrudi, aliam vero in Cod. Probat. Hiſt. Fuldenſis a ſe relatam genuinam adſtruit, qua occaſione, quando verba *Bene Valete* in Pontificiis Bullis primum occurrant, diſputat, atque ad Hadrianum I usque adſcendi poſſe dicit. Poſt hæc *Johannis VIII* Bullam vindicat, imprimis datum, in quo pro verbo *Nomencimiſſi*, quod tantopere vellicabat Illuſtr. Adverſarius, ſublato mendo ſcriptoris, *Nomencl. miſſi* reſtituit, & ad rem, hunc Stephanum Nomenclatorem fuiſſe, imo Nomenclatoris, Miſſi & Apocriſiarii muneribus ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine ſimul præeſſe potuiſſe, teſtimoniis firmat, varias Diplomatum emendationes, ubi ſimilia errata calami commiſſa, ſuggerens. Pari eruditione alterum argumentum diluit, Romæ etiam durante Imperatoris regimine nonnunquam annos Pontificum numeratos, aut *regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto* additum contendens, nec ultimo loco obſtare vocem Papæ, hanc enim ſæpius Epiſcopis

pis attributam. *Marini II* Bullam, ex qua confictam Zacharianam Vir Illuſtris exiſtimaverat, tangit, atque falli eundem, pluribus demonſtrare nititur. *Agapeti II* Privilegium itidem defendit, argumentis ad Eccleſiaſticam quoque Jurisdictionem extenſis, dato, ubi dies binis vicibus poſitus occurrebat, per exempla plurima adſtructo, indeque digreſſione ad Gandersheimenſia duce *Eckharto* inſtituta, ut quam recte & illic Vir Illuſtris verſatus ſit, cognoſcatur. Succedit *Johannis XIII* Bulla, cujus datum vitioſum concedit, nec id novum eſſe Cancellariæ Pontificiæ in Imperatoriis annis, exemplis & doctorum querelis plurimis illuſtrat. Contra in indictionis aliunde quam a Kal. Septemb. computatione vitii nil latere monet, cum inde deducendam eſſe eam, multis, imo hujus Pontif. pro Trevirenſibus Bulla, obſtantibus, nondum ſit in expedito. Circa *Johannem XV* ejusque Bullam occupatus, Hattonem ejus ævi Abbatem Fuldenſem, nulli antehac memoratum, detegit, tum Indictionem a Kal. Januar. inchoatam ſignat, Ottonem III quoque Imperialem coronam cogitaſſe, probat. Ad *Sylveſtrum II* delatus, diem emortualem prædeceſſoris ejus *Gregorii V* 2 Id. Febr. fuiſſe, contra communem ſententiam, eique 2 Apr. *Sylveſtrum* ſucceſſorem datum, explicat, & *Eckharto* ſuſpectas locutiones Bullæ pluribus ejusmodi aliunde allatis tuetur. Primatum vero & Proedriam Hiſtoriæ Fuldenſi, quam parat, reſervat. *Benedictus VIII* ὡς ἐν παρόδῳ obiiſſe monetur 1024 VII Id. Apr. ubi & de more exaltandi privilegia diſſeritur. Circa ipſius Diplomatis αὐθεντίαν adſtruendam laborans, duplices notas Chronologicas, alteram ſcripti, dati alteram, non ſemper neceſſario adeſſe, indictionem heic loci a Kal. Januarii auſpicari Cancellarium, imprimis vero Archi-Cancellariatum Romanæ Eccleſiæ Colonienſem ab his temporibus & a Benedicto VIII repetendum eſſe, ediſſerit. Hic licet in deſuetudinem abierit, inde tamen originem Vice-Cancellarii Rom. Eccleſiæ deducendam, pergit, multas eruditas obſervationes addens de origine & nomine Archi-Cancellarii, quem eundem cum Primicerio Notariorum eſſe, adeoque antiquiſſimam dignitatem tenuiſſe, ſuſpicatur. *Clementis II* Bullarum bigam ſimul vindicat, alteram more ſcribentium, & Exajulonem, ignotum Sanctum, pluribus nunc

p. 18 ſq. 25 ſqq. 31. 35 ſqq.

nunc ignotorum exemplis tuendo; alteram docendo, ſæpius nu-
merum rotundum, ex. gr. CC, in medio ævo adhibitum, eo, quod
numerum rotundum excurrebat, reciſo; annos Chriſti etiam an-
te Leonem ex Bullis Pontificiis nonnunquam additos, verbis quo-
que, *ſcriptum hoc Privilegium per manus*, pluribus exemplis de-
fenſis. Obiter, an *Clemens II*, ut Pontifex, Epiſcopatum Bamber-
genſem retinuerit, disquiritur, & ab Illuſtri Adverſario id quidem
p. 38. parum firmis argumentis probari, oſtenditur. *Leonis IX* Bullam
adducit, qua Fuldenſibus conceſſa firmat, notatque in tranſitu,
hunc Pontificem primum verba *Bene Valete* in Monogramma re-
degiſſe, ejusque Bullam, in Probat. H. F. edendam, non amplius
Longobardico, ſed Romano charactere minuto, ſi pauca demas,
ſcriptam eſſe, obſervat. *Victoris II* Bullæ recenſum, & æri inciſam
ipſam Bullam plumbeam nitidam admodum, *Alexandri II* Bulla
Protectoria, *Calixti II* itidem ampliſſima, *Innocentii II* tria inſi-
gnia Reſcripta Protectoria, *Eugenii III* Privilegium de A. 1151, tan-
demque inſigne ac præſtantiſſimum *Anaſtaſii IV* 1154 beneficium,
ſummatim relata, ſequuntur, proxime in Probat. Hiſt. Fuld. edenda.

Pontificias Bullas excipiunt Regia Diplomata, ubi Autor
paucis de exordio anni in Germania media præfatus, cum non-
nunquam a Kal. Jan. nonnunquam a natali Domini, & demum a
41 ſqq. Paſchate computatum eum retuliſſet, *Pipinum Regem* in are-
nam producit, cujus Cancellarium fuiſſe Baddilonem, fortaſſis
etiam Franconem, indicat, vitamque Regis breviter perſtringit:
inde primo loco ſigillum, ab Illuſtri Cenſore oppugnatum, tuetur,
atque omnino dari ſigilla Pipini cum inſcriptione aſſerit, qualia
genuina non oculis ſuis uſurpaverit Mabillonius. Annos regni
Pipini ab A. DCCLIV utplurimum, nonnunquam autem diverſi-
mode numeratos, evincit, idque turbis adſcribit. Beatæ Memoriæ
Carolomannum ut Diplomati ſuo non officere oſtendat, eum
45. intra A. DCCLIV & LV exordium animum exhalaſſe, Bonifacii
autem ſubſcriptionem nec ipſam ſine exemplo eſſe, probat. S.
Burchardum Herbipolitanum DCCXCI demum fatis conceſſiſ-
ſe, latius deducit, aut ſi alius mortis annus retinendus, hunc Bur-
chardum in Diplomate diverſum a Sancto illo eſſe poſſe putat, ubi
etiam obiter *Willibaldus* Eichſtetenſis Epiſcopus contra opinio-
nem

Digitized by Google

nem communem adhuc DCCLXXXVI in vivis fuiſſe, & quæ Egilwardi, ſcriptoris vitæ S. Burchardi, in rebus Herbipolenſibus fides & autoritas, uberius demonſtratur. His exantlatis, ex Jure Publico ævi medii Præfecti dignitas & honos illuſtratur, Cancellarii ſubſcriptio, nec non præpoſita ei invocatio *in Dei nomine* exemplis muniuntur, Chrisma vero Notarii rem eſſe ignotam probat, cui explicandæ tempus perdere neceſſe ſit. Succedit *Carolus M.* cujus vita, geſta, conjuges, notæ Chronicæ, altera ab A. 768 regni Francorum, altera ab A. 774 regni Longobardorum, tertia ab A. 800 Imperii, quarta & quinta privata, illa ab A. 877, hæc ab A 802, Archi-Cancellarii porro, Cancellarii ſeu Notarii liberi, &c. recenſentur. Dubium *Eckharti* de titulo Caroli M. ſolvitur, Holtzkircha Monaſterio Fuldenſi vindicatur, Epiſcopum vero Herbipolenſem tantum honoris cauſa ad eum locum fuiſſe invitatum, conjicitur, imo ex ejus Epiſtola commonſtratur, nil ſibi cum Juris in Fuldam arrogaſſe, nec poſteris ejus Holtzkircham ceſſiſſe unquam, probatur. Binis abſolutis, tertium Diploma Caroli pro Fulda dilucidat, ejusque ductu de Ecclesia S. Joannis in Hamelburg nonnihil diſputat. Sextum Diploma iisdem implicitum dubiis eximit, atque non parvum territorium, ſed ampliſſimum inde eruit. Septimum Diploma *Eckharto* ereptum it, oſtendens, Patricii Romanorum titulum nonnunquam in Diplomatis Caroli M. poſt indeptum Imperium occurrere, decimasque ab omni ævo Eccleſiæ Fuldenſi competiiſſe, docet, nullam faſſus Burchardi Wurtzib. liberalitatem. *Ludovici Pii* chartis præmittuntur vita, conjuges, liberi, Cancellarii, Notarii, quorum plures numerantur, quam vel Mabillonius vel reliqui docti unquam obſervarunt. Diducit poſtea Vir doctus latius, nihil in Diœceſi a ſe commiſſum, quod cum Buchonia vetere pugnet, chartas adductas diverſas a ſe invicem, imo Inſtrumentum Legatorum Ludovici Pii, a ſe in Probat. Hiſt. Fuld. producendum, probaturum latius, eo imperante Herbipolenſes Fuldenſibus decimas reſtituere coactos, idque Ludovicum Imperatorem inſigni Diplomate protectorio confirmaſſe. Reverſus ex hoc non ingrato Lectori diverticulo, foreſta Bramvorſt & Saltzvorſt Fuldenſibus aſſerit, Monaſteriorum Regalium conditionem illuſtrat, atque alterum Ludo-

p. 52 ſqq.

55.

56 ſqq.

Ludovici Diploma, immunitatem a teloniis indulgens, recenſet.
p. 63. Apographum ſuum Diplomatis cujusdam Ludoviciani corroborat, *gratia Dei* ſe dixiſſe Ludovicum ſubinde, probat, verum ſignificatum vocis Secretarii, nec non Ludovici A. DCCCXL Fuldæ præſentiam eruit, reliqua paucis refellit. *Lotharii Imp.* vitam, conjuges, liberos, computationes annorum regiminis diverſas, in Bajoaria præſertim, quæ ab omnibus aliis diſcrepant, mortem, Cancellarios & Notarios, excipiunt Diplomata, ubi velut ſingulare notatur, vigentibus inter Ludovici Pii filios litibus nonnullos Notarios a morte Ludovici Pii computatione in ſuis ſcriptis uſos. Diplomatum comparet trias, unum in Traditionibus relatum, bina in Cod. Probat. H. F. comparitura, dat. 841 & 850, quæ non nullius momenti fuiſſe in Germania ipſe contendit, quandoquidem non plane nulla in fratrum regnis fuerit Lothario, ſicut nec ſequioribus Imperatoribus in reliquis Francicis regnis autoritas, unde ad *Chartam Hattonis*, nec non autoritatem Pontificum & Imperatorum in rebus Eccleſiarum ſpiritualibus & temporalibus tranſitus fit, & utraque latius declaratur. Diplomatibus *Ludovici Germaniæ Regis* vita, conjuges, liberi, Archi-Cancellarii, Notarii &c. præfiguntur, Epochis, altera regni Bajoariorum DCCCXXVI, altera Francorum DCCCXXXIV, tertia revindicatæ Franciæ orientalis DCCCXXXIX, quarta ab obitu Patris DCCCXL, ab obtrectationibus defenſis. Primum Diploma Protectorium eſt, ſecundum decimas nonnullas per Thuringiam S. Bonifacio addicit, in quo inſoliti nihil, nec aut formulam Ludovici Imperatoris filii, aut binos ternosve Archi-Cancellarios vel Archi-Capellanos eodem tempore a receptis moribus abhorrere, nomen Heburhardi diverſe ſcriptum eſſe, datum nil monſtri alere, utpote ab Illuſtri Viro adducto ubique ſimile; fortaſſis etiam diſtinguendum inter datum & actum, cum alibi datum, alibi actum paſſim invenire ſit, adſtruitur. *Ludovici III* tempora attingens Noſter, inter fratres ſummam celebrans concordiam, hujus vitam, acta, conjugem, liberos, Archi-Capellanum & Notarios, per tranſennam refert, binaque ejus Diplomata, propediem edenda ſummatim perſtringit, eum non primum Regum Francorum annos Chriſti Dipl. ſubjunxiſſe, ſigillum vero caput galeatum

tum

Digitized by Google

tum oſtendere, ediſſerens. *Caroli Craſſi* vita, conjux, Archi-Cancellarii, Notarii &c. comparent, mors in A. DCCCCXXX VIII Id. Jan. rejicitur, cujus primum pro Fuldenſibus Diploma, dato, ut plura, deſtitutum, proxime promittitur, interim ex ſpecimine ejus, tremulam ſcripturam jam Sec. IX in majoribus minimum literis apud Germanos cepiſſe, contra Mabillonium adſtruitur. Occaſione ſecundi hujus Imp. Diplomatis inquirit erudite in Canones Chronicos regiminis Carolini, quorum primum depromit a regimine Alemanniæ, vivente patre, alterum a Patris obitu DCCCLXXVI, tertium ab Italico regno DCCCLXXXI, quartum ab indepto Burgundico regno DCCCLXXX, quintum a Ludovici fratris obitu DCCCLXXXII, ſextum ab obitu Carolomanni Gallorum Regis DCCCLXXXV; cum Mabillonius tantum III Epochas commemorarit. *Arnolphi Imp.* vitam more ſuo Pl. Rev. Autor erudite percenſet, tres ejus Archi-Cancellarios primus eruit, Notarios non paucos, Diplomata ejus edita pariter ac propediem edenda bina affert, circa titulos ejus verſatur, data examinat atque exordium regni Arnolphum A.DCCCLXXXVII ſtatuiſſe, dubio carere putat, Italici vero Imperii Epocham ad A. DCCCXCVI pertinere concedit. Obſervat præterea alium ab hoc calculum in Romanis ei uſu tritum, ab anno nimirum DCCCXCIV, quo primam expeditionem in Italiam ſuſceperit, ad varias poſtmodum obſervationes circa Monogramma, ſigilla & Diploma Hervordienſe progreſſus. *Ludovici Pueri* vita, Archi-Cancellarii, Cancellarii &c. Diplomata præcedunt, in quibus hunc diverſis & titulorum & invocationum formulis uſum commemorat, variaque circa Diploma Fuldenſe, ejus ſcripturam ac ſigillum obſervat. *Conradi I Regis* vitam dum Vir doctiſſimus cum uxore, Archi-Cancellario Cancellariisque propinat, circa mortem ejus obſervat, obiiſſe Regem DCCCCXVIII X Kl. Januarii, Fuldæque ſepulturam inveniſſe, reliquos vero, qui diverſum ab hoc tradant, Patrem cum filio confundere. Ante Regnum Haſſiæ & Angariæ Pro-Rex, Fuldæ vicinus, inde Rex tria ei elargitus eſt Diplomata, quorum primo quædam tradit, ſecundo vetera firmat, tertio Triburiam Monaſterio ad dies vitæ matris ſuæ in concambium cedit. Ad *Henricum I* converſus Noſter, de conjuge,

p. 77 ſqq.

81.

Digitized by Google

juge, vita, Archi-Cancellariis & Cancellariis, liberis denique & Epocha agit, quam ad A. DCCCCXIX referendam, ex binis Fuldenſibus ejus Diplomatis demonſtrat, unde ſubjectis quibusdam circa ſigillum obſervatis, ad *Ottonem I* ſe transfert. Heic vita, obitu, conjugibus, liberis, Archi-Cancellariis & Cancellariis tam Germanicis quam Italis memoratis, Epocham duplicem, alteram Regni DCCCCXXXVI, Imperii alterum DCCCCLXII, ei adſcribit, duoque Præcepta autographa ex Archivo profert; unde de titulis & invocationum formulis conſtet expeditius. In ſecundo diutius ſubſiſtens, diluit inde Zachariani, quibus falſi poſcitur, notas aut ſimplici negatione, aut uberiori demonſtratione, quæ cuncta variis obſervationibus Hiſtorico-Diplomaticis reſperſa ſunt. Ordine ad *Ottonem II* deductus, de vita, obitu, conjuge, liberis, Archi-Cancellariis & Cancellariis quædam delibat, hinc ejus in Fuldenſes beneficentia deprædicata, titulum & invocationes ſub
p. 93. examen vocat. Ampliſſimum Ottonis hujus Diploma, propediem comparaturum, recenſet, contenta ac ſigillum illuſtrans; mox pari diligentia circa ſecundum verſatur, unde etiam Hurſillam, parvum Thuringiæ rivum, quondam navigabilem, conſtat. Paucis inde de Diplomate quodam jam publicato adjectis, *Ottonis III Regis* fata & obitum in luce ponit, eum X Kal. Febr. contigiſſe probans, quo facto Archi-Cancellarios & Cancellarios Germanicos & Italos percenſet. Hujus unicum Diploma memoratur; quod Branthoo Abbati, Browero ignoto, is elargitus, in Cod. Probat. Fuld. publicandum. *Henrici II* natales, facta, obitum, conjugem, regni Epocham ab A. MII deductam, Archi-Cancellarios Germanicos & Italos propinans, ab hoc varia in Fuldenſes dimanaſſe gloriatur. Primo MXIX monetam, mercatum & telogium, qua occaſione de titulo & invocationis formula; deinde confirmationem Jurium; tertio præceptum de navigatione in Hurſilla; cuncta magni momenti. *Conradi II* & conjugis geſta fataque, nec non illius Archi-Cancellarios & Cancellarios Italiæ
98. & Germaniæ deſcribit. Quibus abſolutis, unica ejus anecdota adhuc Fuldenſis charta examini ſubjicitur, atque obſervatis circa titulum & inſcriptionem, nec non locum dati neceſſariis, Epocha regni a VI Id. Sept. MXXIV derivatur, de Imperiali vero accurata

Digitized by Google

accurata diſquiſitione habita, tandem concluditur, licet contra ſententiam communem, non MXXVII ſed MXXVIII demum Romæ coronatum Conradum fere conſtet, ab utroque tamen anno Epochas hic illic decurrere. Sequuntur *Henrici III Imp.* acta illuſtria, conjuges, liberi, Archi-Cancellarii, Cancellarii Germanici & Italici regni, nec non deſignatio duorum Præceptorum pro Fuldenſibus, ejusdem ferme tenoris, ſed diverſorum annorum. Hic Noſter ternas Epochas Henrici deſignat, unam ordinationis MXXVIII, alteram regni MXXXIX, tertiam Imperii MXLVI, quibus nonnunquam acceſſerit quarta regni Burgundici MXLIII. Sic vero hac etiam parte abſoluta ad notitias chartasque privatas feſtinat; ibique diſcrimine inter chartas ac notitias privatas curate enodato, ſimul de *αὐτενθίᾳ* paucis adjectis, I notitiam pro *Monaſterio S. Andreæ prope Fuldam Eckharto* purgat, teſtes ut præſentes tum commemoratos ſcriptorum ætate ſuppariurn fide extra teli jactum collocat, multis de eorum vita, nec non de Ducis & Comitis in medio ævo nomine erudite inſperſis; occaſione alterius Diplomatis, ſigilli, tam Monaſterialis quam Abbatialis, uſum Fuldæ jam ab antiquo fuiſſe obſervat. *II Monaſterium Dionyſii in Banz* reliquave cuncta *tam virginum quam virorum*, his vel illis, ut viſum, attributa, Fuldenſibus iterum vindicat, de Mundiburdio, Nobilibus &c. eruditis ubique obſervationibus inſertis. Opus ipſum excipit Index, cum erratis nonnullis, circa quæ hic monendum, cum Autori non ſemper præſenti eſſe licuerit, Bibliopolarum incuria quædam alia irrepſiſſe, quæ lectoris dexteritati corrigenda permittit. Ceterum cum P. R. Autor in hoc opere ſæpius Hiſtoriæ Fuldenſis ſuæ mentionem injiciat, eamque intra X plus minus menſes integram III Volum. prodituram, aliunde cognoverimus, id Lectores noſtros ignorare nolumus. p. 103.

JOH. CASPARI SVICERI, SS. LINGUARUM in ſchola Tigurina Profeſſoris publici, Theſaurus Eccleſiaſticus, ex Patribus Græcis ordine alphabetico concinnatus. Editio ſecunda, priori emendatior, elegantior & longe auctior.

 Amſte-

Amſtelodami, apud R. & J. Wetſtenios & Guil. Smith, 1728, fol. Alph. 18.

QUi A. MDCLXXXII primum Amſtelodami apud Henr. Wetſtenium in lucem publicam exiit, & ab eruditis Viris nocturna diurnaque manu adhuc verſatus eſt, is jam iterum emendatior, elegantior & auctior exhibetur, Theſaurus Suicerianus. Nos quidem in præſenti hujus ad Cleanthis lucernam elucubrati operis recenſione, utpote jam olim a nobis primo horum Actorum Tomo, nempe A. 1682 p. 171 ſq. adornata, ne actum agamus, jure ac merito ſuperſedemus, ea tantummodo, quæ hanc alteram editionem imprimis commendant, breviter enarraturi. Præterquam igitur, quod charta paullo melior & auguſtior eſt, hanc quoque editionem a mendis, quæ in priorem irrepſerant, typographicis, omni navata opera repurgandam curarunt editores. Cum vero etiam Doctiſſimus Autor, tanquam bonus Homerus, in tam præſtanti monumento nonnunquam dormitaverit, voces ac phraſes rectiores interdum ſubſtitutæ, & allegatorum Græcorum verſiones vitioſæ, quas *Suicerus* inconſulto ſecutus eſt, emendatæ nunc inveniuntur. Præcipuum denique, & quod utramque hic paginam facit, illud eſt, quod in fine ſubjectæ ſunt non contemnendæ Additiones *Joh. Henr. Suiceri*, Linguar. Hebr. & Græcæ in Gymnaſio Tigurino quondam Profeſſoris & Canonici Tigur. Autoris Filii, opera *Joh. Jac. Breiſingeri*, verbi divini miniſtri Tigurini, ex Theſauro *Suiceri* Patris, quem Filius quondam poſſedit, & manuſcriptis obſervationibus adauxit, diligenter excerptæ. Hunc nimirum Codicem ex Bibliotheca ſua cum ipſo communicavit *D. Joh. Caſp. Eſcherus*, Proconſul Tigurinus, qui nonnullas etiam notulas ſua manu adjecit, in hiſce ſupplementis aſteriſco a Suicerianis diſtinctas. Magno itaque ſuo commodo iterum nunc opus hactenus deſideratum naniſcuntur ſtudii Eccleſiaſtici cultores.

FRANCISCI WOKENII, S. THEOL. LIC. ET Lingg. Orient. Prof. Witteberg. Selecta ſacra.

Lipſiæ

Lipſiæ & Wittebergæ, apud Gerdeſiam, 1728, 4.
Pl. 18.

DUas in Partes diſtribuere Cl. Autori placuit hoc ſuum opuſculum. Et priore quidem Parte tres exhibet Diſſertationes, quarum *prima*, *Compendium Theologiæ Epiſtolæ ad Titum* inſcripta, ſub titulos Syſtematis Theologici recepto ordine redigit doctrinas Apoſtoli in illa epiſtola prolatas. Nec ullus eſt titulus, excepto illo de S. Cœna, ad quem non aliquid retulerit ex illa epiſtola. Hujus igitur tractationis lectio cum non inutilis futura ſit Theologiæ Studioſis, etiam eruditiores hic jucunde legent, quæ Cl. Autor profert de varia interpretatione particulæ *κατὰ Tit. I, 1,* p. 2 ſq. quæque alia interſerit ſubinde ad verum Pauli ſenſum a falſo discernendum. Diſſertatio *ſecunda* eſt *delineatio Theologiæ moralis ex eadem Pauli epiſtola*, & quidem perbrevis. *Tertia* illuſtrando tertio verſui *Pſalmi CX* deſtinata eſt. Hic initio aliorum expoſitiones Cl. Autor profert in medium, & ad accentuationis leges examinat, obſervans, non ſolum Chaldæum Paraphraſten, LXXviralem, vulgatam Latinam, & Syriacam verſiones contra accentuationem peccare, verum etiam recentiores interpretes, Wilcokium, Grotium, Calovium, Bootium, Schudtium, Cappellum, & Seb. Schmidium. Hinc ſuam exhibet & illuſtrat interpretationem, quæ hæc eſt: *Populus tuus* (ô Meſſia) *ſunt oblationes ſpontaneæ in die roboris tui : populus tuus eſt in decoribus ſanctitatis e miſericordia auroræ: populus tuus eſt tibi ros juventæ tuæ.*

Poſterioris Partis *prima* Diſſertatione Cl. Autor diſſerit *de albis Judæorum veſtibus*, ſpeciatim e ſacro Codice & e Rabbinorum (quorum in lectione ipſum eſſe verſatiſſimum, hoc opus ſatis manifeſtum facit) teſtimoniis probans, virgines & ſponſas Judæorum albis ornari conſueviſſe veſtibus. *Altera* Diſſertatio *excelſa Iſraelitarum* conſiderat, & quidem ita, ut primo de ipſo nomine במה diverſæ Rabbinorum & etymologiæ & interpretationes recenſeantur; deinde ſententiæ illæ quatuor Talmudis, 1) quod Excelſa conceſſa fuerint ante erectum tabernaculum, 2) quod primogeniti tunc temporis officium ſacerdotale adminiſtrarint, 3) quod poſt erectum tabernaculum non licuerit ſacra facere

in

in excelſis, & 4) quod tum publica ſacra fuerint per ſacerdotes adminiſtrata, examinentur & comprobentur; denique celebriora fidelium Veteris Teſtamenti Excelſa enumerentur. *Tertia* Diſſert. Cl. Autor exhibet *Obſervationes* breviores in aliquot Geneſeos loca, e quibus ſequentes excerpere libuit. *Geneſ. IV*, 22, dictum Lamechi ad uxores ita exponit, ut is dicat, duplicem ſe commiſiſſe cædem, & ob id anxias uxores ſolaturus, e ſpeciali Caini caſu conſequentiam ad ſe deducat. Verba *Gen. V*, 29, utpote ὁμοιοτέλευτα ex antiquo quopiam carmine deprompta eſſe, infirme admodum probaſſe docet Witterum: cujus & interpretationem τȣ̃ בשגם *Gen. VI*, 3 rejicit, & iſtam vocem habet pro infinitivo *Piel* radicis שגה *erravit*, ut ſenſus ſit, *in errare eos*. *Gen. XV*, 2, ita vertit: *& filius derelictionis domus meæ* (hoc eſt, cui relinquam totam domum,) *eſt Dameſek, Elieſeris filius*. *Geneſ. XVI*, 4, quod vulgo ſic vertitur: *Injuria mea ſit ſuper te*, ita reddi jubet: *Injuria mea eſt propter te*, hoc eſt, ex amore in te hanc mihi attraxi injuriam. *Gen. XX*, 16, ita interpretatur: *En ipſe eſt velamen oculorum*, id eſt, ſi modo illum pro marito tuo publice declaras, ſique ejus te uxorem profiteris, nemo noſtra in regione adeo eſt impius, ut te cupiat: ſed maritus quaſi teget pulchram tuam faciem, ne illa alios incitet ad ſtuprum. Ultima ejusdem verſus verba: ואת כל נוכחת ita vertit: *& quod omne attinet, etiam ſit rectum*. *Geneſ. XXXVI*, 24, ſuſpicatur, Anam inveniſſe non *mulos*, nec *herbas magicas*, nec *thermas*, nec *populos Emim*, (quæ aliorum ſunt hariolationes) ſed ingentem multitudinem *turturum*, quibus ipſe veſci potuerit. Novas has eſſe interpretationes, vix quisquam negaverit. Quod ſi quis, falſas eſſe aliquas, ſibi perſuaſerit, illud certe concedet, fundamentis fidei haudquaquam eas repugnare.

DISCOURS SUR LES LOIS DE LA COMMUNICATION DU MOUVEMENT &c.

hoc eſt,

DISCURSUS DE LEGIBUS COMMUNICATIONIS MOTUS, qui elogia Academiæ Regiæ Scientiarum A. 1724

Digitized by Google

1724 & 1726 meruit & exhibitus fuit occaſione præmiorum iſtis annis diſtributorum; Autore JOANNE BERNOULLI, Profeſſore Matheſeos Baſileenſi & Membro Academiarum Regiarum Scientiarum Galliæ, Angliæ & Boruſſiæ.

Pariſiis, apud Claudium Jombertum, 1727, 4 ch. aug. Plag. 14 Tabb. æn. 5.

CUm Academia Regia Scientiarum Pariſina A. 1723 propoſuiſſet quæſtionem Geometris: *Quænam ſint leges communicationis motus corporum abſolute durorum?* Vir celeberrimus, *Joannes Bernoulli*, eidem ſatisfacturus, diſcurſum hunc conſcripſit & cenſuræ illius ſubjecit. Quoniam ipſius judicio notio duritiei abſolutæ communis legibus naturæ contraria, aliam iisdem conſentaneam ei ſubſtituebat, adeoque leges communicationis motus corporum perfectæ elaſticitatis exhibebat, qua partes omnes a facta compreſſione ita reſtituuntur, ut perinde ſit, ac ſi nulla facta fuiſſet. Neque enim ſibi, quemadmodum in Additione candide fatetur, perſuadere poterat, Academiam Regiam velle, ut problema in hypotheſi a natura rerum aliena ſolvatur. Hanc tamen rationem allegavit Academia Scientiarum, cum A. 1724 Cl. *Mac-Laurino* præmium conferret, utut publice fateri cogeretur, Virum in hoc ſtudiorum genere eminentem ſe virum in diſcurſu ſuo præſtitiſſe, reconditæ ſcientiæ ac ſagacitatis in ſolvendis problematis difficillimis haud vulgaris documentis editis. Poſtquam pro A. 1726 propoſitum fuerat problema *de legibus motus corporum perfecte elaſticorum*; diſcurſus *Bernoullianus* altera vice ſubiit judicum cenſuram, ſed eodem quo ante, eventu, ut ſcilicet Cel. *Bernoullius* laudem, Cl. *Mazierius* præmium obtineret: etenim cum diſſertatio *Mazieriana* luci publicæ exponeretur, Academia Scientiarum publice confitebatur, diſcurſum *Bernoullianum* pulcherrimum eſſe ac diſquiſitionibus excellentibus refertum, nec *Mazierianam* diſſertationem eidem æquiparare auſa, pronuntiabat, eam inter ceteras de eodem argumento oblatas ad iſtum proxime accedere. Mireris forſan, qui factum fuerit, ut elogia *Bernoullio*, præmia aliis tributa fuerint: antequam

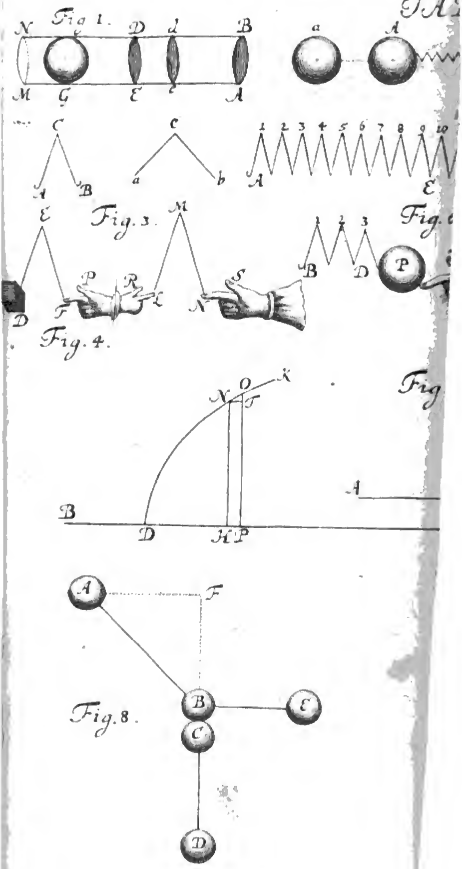

Digitized by Google

igitur Viri ingenioſiſſimi diſcurſum recenſeamus, pauca adhuc commemoranda nobis ſunt. Conſtat ex Actis A. 1725 p. 111, eſſe inter Mathematicos Academiæ Regiæ Scientiarum, qui abjecte de menſura virium vivarum a *Leibnitio* reperta ſentientes easdem modo impugnaverant, cum problemata iſta de communicatione motus proponerentur, easque tanquam ex præjudicio autoritatis a nonnullis adoptatas rejecerant. *Bernoullius* vero in diſcurſu ſuo totus in eo eſt, ut virium vivarum theoriam firmet, ac inde leges communicationis motus deduxit. *Croſa*, qui primo præmio condecoratus fuit, quemadmodum in Actis anni hujus p. 293 commemoravimus, vires vivas exagitavit. Cl. *Mac-Laurin*, cui præmium ſecundum tributum, easdem vires optime refutaſſe Academiæ Scientiarum viſus eſt. Cl. *Mazierius*, qui præmium tertium obtinuit, in easdem calamum ſtringit. Equidem *Bernoullius* non ignorabat, eos, quos judices experturus erat, a viribus vivis eſſe alieniores; ſed argumentorum ſuorum robore confiſus & memor moniti Academiæ Scientiarum, quod Autorum hypotheſes ſuas non faciat, luculento exemplo *Croſa* (quod ſuperius loco citato adduximus) confirmati, diſcurſum ſuum illorum cenſuræ ſubmittere nullus dubitabat. Et quoniam Academia Scientiarum provide adjecerat altera vice hanc conditionem, ſe deſiderare ſolutionem ex probabili notione elaſticitatis deductam; ideo in Additione eidem quoque ſatisfacere ſtudebat, ne hoc prætextu præmio denuo excideret. Hiſce præmiſſis progredimur ad diſcurſum ipſum, ea in medium prolaturi, quæ ad pulchritudinem ejus ab Academia Scientiarum tantopere deprædicatam agnoſcendam ſufficere exiſtimamus.

Monuimus jam ante, Virum perſpicaciſſimum communem duritiei notionem deprehendiſſe legibus naturæ adverſam. Corpus vulgo creditur durum, quod ejus partes ob quietem a ſe invicem ſeparari nequeant, & quidem nulla vi finita ſeparari poſſint, ſi corpus fuerit abſolute durum. Eam legi continuitatis, quam vocat, adverſam judicat notionem, quæ velit, ut omnia per gradus infinite parvos ſuccedant, ne ab uno extremo ad alterum perveniatur niſi per gradus omnes intermedios, cum alias ſtatus primus annihilaretur, antequam natura ad novum ſeſe determi-

nare

Digitized by Google

nare poſſet. Huic igitur convenientem duritiei notionem formaturus, ſupponit materiam perfecte fluidam, ut minimæ particulæ non cohæreant, ſint tamen iſtiusmodi, quæ in corpuſcula ſeu moleculas elementares redigi potuerint. Ex his corpuſculis per fluida ambientia compreſſis & per interlabentia hinc inde a contactu prohibitis, formata fuiſſe corpora ſenſibilia, quæ vulgus ſecundum ſenſus judicans dura appellet pro ratione reſiſtentiæ, quam opponunt vi ad eorum ſeparationem tendenti. Quodſi concipiamus in pila aere plena denſitatem aeris augeri, donec vis ingens ad compreſſionem requiratur; corpus habebimus, quod a duro non differt. Quodſi jam porro concipiamus infinita corpuſcula iſti ſimilia communi involucro concluſa; corpus habebimus durum. Pilæ exiguæ repræſentant moleculas elementares; involucrum vero commune fluidum ambiens eas in unum cogens. Hinc corpus durum, ſi partes ſenſibiles difficulter ſitum mutant: rigidum vero dicitur, quod perfecte elaſticum, ut omnes partes a compreſſione reſtituantur, atque hoc ipſum illud eſt, quod in præſenti conſiderat. Notione duritiei perfectæ explicata, ad principia digreditur, quibus utitur & quæ non differunt a receptis, niſi quod eadem clarius explicentur. Supponit igitur primum, corpus motum in vacuo eadem celeritate & directione motum ſuum continuare, donec obſtaculum quoddam occurrat. Deinde probat, corpus durum directe impingens celeritate determinata in elaterem perfectum, cujus alterum extremum plano immoto fulcitur, ſecundum eandem directionem & eadem celeritate repelli. Etenim vi legis continuitatis ſucceſſive transfert celeritatem omnem in corpus elaſticum & hujus reſtitutione eandem ordine inverſo recipit, ita ut primo momento recuperetur, quod ultimo fuerat deperditum. Et in hoc ipſo conſiſtere arbitratur actionis & reactionis æqualitatem: omnem enim actionem ſucceſſive fieri per elementa. Ut hæc rectius intelligantur, cylindrum concipi jubet cavum A B N M in A B clauſum, in M N vero apertum. Pars A B D E ſit aere candenſato repleta, cujus dilatationem impedit diaphragma D E, dum quodam obſtaculo retinetur, ne verſus M N protrudi poſſit. Globus G incurrat in diaphragma D E celeritate ut E G idemque trudat in d e; evidens

TAB. V. Fig. 1.

 eſt,

eſt, celeritatem continuo minui, dum denſitas aeris augetur, donec tota fuerit deſtructa. Nec minus patet, aerem ſeſe reſtituentem diaphragma una cum globo verſus MN repellere acceleratione retardationi anteriori prorſus æquali, donec diaphragma in DE retractum quieſcat celeritate omni in globum translata, qui adeo celeritate ut EG verſus MN regreditur. Determinat deinde ſagaciſſimus Autor per calculum legem retardationis globi G & accelerationis repulſi, huncque calculum ad uſum transfert in determinanda longitudine tormentorum bellicorum ope methodi de maximis & minimis, nec non ſclopetorum, etiam pnevmaticorum. Explicata notione actionis & reactionis, ulterius docet, quomodo motus producatur. Vocat hic *celeritatem virtualem* elementum celeritatis, quod corpus acquirit vel perdit de celeritate data in tempore infinite parvo ſecundum directionem ſuam. *Vim vivam* cum *Leibnitio* appellat, quæ corpori in motu uniformi cohæret; *vim mortuam* vero, quam recipit corpus ſine motu, dum premitur & ad motum ſollicitatur, aut, ſi jam in motu conſtitutum ſit, ad movendum ſe celerius, vel tardius. Virium illarum menſuram determinaturus, ſumit commune principium ſtaticum, ſcilicet quod duo corpora ſint in æquilibrio, ſeu momenta æqualia habeant, ſi vires abſolutæ ſint in ratione reciproca celeritatum virtualium. Ponamus jam duo corpora A & B perfecte rigida in quiete, inter quæ interjacet lamina elaſtica, quæ dum reſtituitur, globos A & B propellit. Quoniam unusquisque in ratione maſſæ reſiſtit, cum vires contra eos agentes utrinque æquales ſint; celeritates virtuales erunt vi principii ſtatici communis in ratione reciproca maſſarum & conſequenter earum ſummæ ſeu celeritates acquiſitæ in eadem ratione exiſtunt, ut adeo, ſi elater dividatur in C in ratione maſſarum reciproca, in C ſit centrum gravitatis commune, quod in tota actione & in motu globorum celeritate jam acquiſita quieſcit. Sit porro globi A celeritas acquiſita a, globi vero B celeritas b; erit A : B = b : a & hinc Bb = aA, h. e. quantitates motuum æquales ſunt. Enimvero cum vis elateris viva AC translata fuerit in globum A & vis elateris CB in globum B; erunt vires vivæ f & F corporum A & B ut a & b, nempe ut celeritates acquiſitæ, conſequenter ob Bb = aA, erit f:

TAB. V. Fig. 2.

F =

Digitized by Google

$F = a^2 A : b^2 B$. Atque hæc eſt prima demonſtratio menſuræ vivarum virium *Leibnitianæ*, quam Noſter tradit. Sequentur deinceps adhuc aliæ. Ex iisdem vero principiis deducuntur præterea alia. Cum centrum gravitatis ſit inſtar plani immobilis, quod elateribus A C & C B reſiſtit; Noſter inde infert, quod globi propulſi elateres ſucceſſive denuo tendere debeant, ut ante erant tenſi, ſi eadem celeritate in ipſos incurrant, quæ in eos ab elateribus ſeſe reſtituentibus fuerat translata. Quoniam longitudo elateris arbitraria eſt, eam tamen exiguam aſſumi poſſe monet, ut corpora in C ſe mutuo tangere videantur: id quod perinde eſſe exiſtimat ac vim elaſticam corporibus intrinſecam aſſumere. Inde concludit, ſi duo corpora elaſtica rigiditatis ſive finitæ, ſive infinitæ directe concurrant celeritatibus maſſis reciproce proportionalibus, fore 1) poſt conflictum celeritates, quibus in ſe mutuo incurrerant, æquales & quantitates motuum easdem, 2) celeritates reſpectivas ante & poſt conflictum easdem, 3) centrum gravitatis commune poſt conflictum immobile, ut ante eundem. Ex his principiis motuum regulas deducit, in ſubſidium vocata hypotheſi inter Mathematicos recepta, motus corporum ex percuſſione eosdem eſſe, ſive in plano quieſcente, ſive in moto uniformiter & ſecundum eandem directionem fiant. Unde infert corollarium, ſi planum iſtud initio quieſcat perinde ac centrum gravitatis corporum commune in motu conſtitutorum, poſtea vero moveatur motu uniformi ſecundum directionem datam; centrum iſtud gravitatis motum iri eadem cum plano celeritate & ſecundum eandem directionem. Quodſi jam ſupponas duo corpora A & B perfecte rigida, quæ moventur ſecundum eandem directionem in eadem recta, præcedens quidem B celeritate *b*, ſequens vero A celeritate majore *a*; celeritatem poſt conflictum ita determinat. Supponit motum fieri in plano, quod in contrariam partem motu uniformi movetur, celeritate eadem, quæ eſt communis centri gravitatis corporum A & B. Ita nimirum centrum gravitatis reſpectu corporum extra planum conſtitutorum quieſcet & celeritates corporum A & B erunt in ratione reciproca maſſarum & unumquodque eorum repelletur poſt conflictum eadem celeritate, quam ante eundem habuerat. Erit igitur celeritas centri gravita-

Digitized by Google

tis per principium ſtaticum $= \frac{aA+bB}{A+B}$. Supponatur jam planum moveri retro eadem celeritate; erit reſpectu objectorum extra idem quieſcentium celeritas corporis $A = a - \frac{aA-bB}{A+B} = \frac{aB-bB}{A+B}$ antrorſum, & celeritas ipſius $B = \frac{aA+bB}{A+B} - b = \frac{aA-bA}{A+B}$ retrorſum. Sed $\frac{aB-bB}{A+B} : \frac{aA-bA}{A+B} = B : A$, hoc eſt, celeritates, quibus directe impingunt in ſe invicem, ſunt ut maſſæ reciproce. Ergo poſt conflictum corporis A retro repulſi celeritas $\frac{aB-bB}{A-B}$ & B antrorſum progredientis $\frac{aA-bB}{A+B}$. Reſtituatur planum quieti, hoc eſt, addatur celeritati uniuscujusque corporis communis celeritas in anteriora $\frac{aA+bB}{A+B}$, quæ per ſuppoſitionem fuerat ablata; erit celeritas corporis $A = \frac{aA+bB}{A+B} - \frac{aB+bB}{A+B} = \frac{aA-aB+2bB}{A+B}$ & ipſius $B = \frac{aA+bB}{A+B} + \frac{aA-bA}{A+B} = \frac{2aA-bA+bB}{A+B}$. Si celeritas *b* ſupponatur negativo, ipſius *b* valore negativo ſubſtituto, prodeunt aliæ pro corporibus ſibi mutuo ſecundum contrarias directiones occurrentibus, nempe pro A celeritas $= \frac{aA-aB-2bB}{A+B}$ & pro B celeritas $= \frac{2aA+bA-bB}{A+B}$. Determinat quoque *quantitatem directionis*, quæ eſt factum ex celeritate centri gravitatis communis in ſummam maſſarum & quæ eadem ſemper manet ante & poſt conflictum. Eſt enim ſemper $\frac{aA \pm bB}{A+B}(A+B) = aA \pm bB$, ubi ſignum ſuperius + denotat motum ſecundum eandem directionem, inferius

rius

Digitized by Google

rius – motum ſecundum contrariam. Regulis motuum generalibus hoc pacto elicitis, differentiam inter vires vivas & mortuas uberius exponit. Nimirum vim mortuam imprimere effectum momentaneum, qui continuo perit dum naſcitur & dum perit renaſcitur. In continua illa reciprocatione effectum gravitatis conſiſtere, dum grave retinetur ab obſtaculo invincibili. Effectum vis mortuæ ceſſare ceſſante actione, nec unquam ab actione ſupereſſe. Contra vim vivam ſucceſſive naſci & deſtrui, non in inſtanti. Motum localem ſucceſſive imprimi corpori quieſcenti & per gradus infinite parvos acquiri, ſicque ad celeritatem finitam aſcendere ac determinatam, quæ uniformis ſubſiſtat, ceſſante actione corporis moventis. Vim vivam eſſe aliquid reale & parti cauſæ æquivalere, quæ conſumitur, dum eam producit, cum cauſa efficiens ſit æqualis effectui pleno. Corpora vim vivam recipientia, ſi nullo obſtaculo retinentur, non reſiſtere niſi inertia naturali maſſæ proportionali, ita ut gradus infinite parvi preſſionis ſucceſſive corpori impreſſi conſerventur & accumulentur, donec motum localem producant. Vim vivam reſpondere ſuperficiei motu lineæ, vel ſolido motu ſuperficiei deſcripto, adeoque vi mortuæ incomparabilem eſſe. Elaterem in corpore, in quod agit, vim vivam producentem tantundem virium per gradus amittere, quantum producit, donec vis elateris omnis fuerit exhauſta & in corpus motum translata. Vim ſic productam exhauſta preſſione elateris eſſe eam, quæ viva proprie dicatur. Vim mortuam ſola preſſione conſiſtentem non diminuere vim elateris, multo minus exhaurire. Exemplo eſſe aerem condenſatum in recipiente exhauſto. E contrario vim vivam, tanquam effectum non produci, niſi quatenus in elatere perit. Vim adeo vivam ab elatere productam elaterem denuo ad eundem gradum tendere poſſe, quo tendebatur, dum illam producebat. Et in hac æqualitate virium conſiſtere conſervationem, nulla cauſa poſitiva pereunte, quin producat effectum, quo damnum reparatur. Per errorem virium mortuarum principium ſtaticum ad vires vivas fuiſſe applicatum, quem *Leibnitius* primus animadverterit & correxerit ſumens pro menſura effectus altitudinem projectorum. Adverſarios, dum contendebant temporis

haben-

habendam eſſe rationem, non attendiſſe, quod in cycloide inverſa eodem tempore ad altitudines inæquales mobilia aſcendant. Inquirit deinde in menſuram virium vivarum. Utitur ea fini elateribus, quos ad explicandam productionem motus ac vis vivæ maxime commodos eſſe putat.
TAB. V. Sit elater A C B figuræ determinatæ,
Fig. 3. angulo C 30 graduum exiſtente, ſed qui ſeſe dilatans vim omnem amiſit, ubi angulus *a c b* factus fuerit 90 graduum. Si vis quædam in A & B impedit, quo minus elater dilatetur; ea remota, extemplo dilatabitur, donec angulus *a c b* fuerit 90 graduum. Si
Fig. 4. duo fuerint iſtiusmodi elateres D E F & L M N, ſed prioris crus unum E D nitatur adverſus planum immobile, alterum vero E F adverſus reſiſtentiam activam P, poſterioris vero crus utrumque L M & M N adverſus reſiſtentias activas R & S; reſiſtentia P tan-
Fig. 6. tundem premetur, quantum premuntur reſiſtentiæ R & S. Unde ſi plures fuerint elateres A C B, B E d, D G F & F I H, reſiſtentia activa tantundem ab iisdem premetur, quantum premitur reſiſtentia
Fig. 5. activa P ab uno B C A iſtis ſimili. Quodſi ergo duæ fuerint ſeries elaterum ſimilium, quarum una A C conſtet duodecim, altera B d nonniſi tribus; evidens eſt ex dictis globos L & P æquales eadem vi premi, atque adeo eorundem vim mortuam eſſe æqualem. Enimvero dum ſublatis reſiſtentiis activis R & S globi L & P propelluntur, omnis vis elaterum A C transfertur in globum L, vis vero omnis elaterum B d in globum P: unde patet, vires vivas eſſe inæquales, nempe ut 4 ad 1. Celeritates vero eorundem globorum ſunt ut $\sqrt{4}$ ad $\sqrt{1}$ ſeu ut 2 ad 1: quod ita oſtenditur. Sint
ig. 7. duæ lineæ B D & A C ut duæ ſeries elaterum ſimilium & æqualium, & D ac C puncta, unde incipiunt moveri globi verſus I & F, dum elateres dilatantur. Sint D N K & C M L duæ lineæ curvæ, quarum ſemiordinatæ H N & G M exprimunt celeritates in H & G acquiſitas. Sit denique O P ipſi N H & D E ipſi G M infinite propinqua. Dicatur $BD = a$, $AC = na$, $DH = x$, $HN = v$; erit $HP = NT = dx$ & $OT = dv$. Fiat $BD : AC = DH : CG = DP : CE$, erit $CG = nx$, $GE = n\,dx$. Sit vero $GM = z$. Ubi globi ad puncta H & G pervenerint, elateres ſinguli cum in intervallo A C, tum in altero B D æqualiter erunt dilatati, propterea quod ſit $AC : CG = BD : DH$, ut adeo ſinguli æquales elaſti-

elaſticitatis ſuæ partem perdiderint & æqualem retinuerint, conſequenter vires mortuæ æquales ſunt per ſuperiora. Dicatur preſſio ſeu vis mortua p, cum celeritas elementaris in H dv ſit in ratione compoſita preſſionis & tempuſculi, quo percurritur HP ſive dx, tempusculum vero ſit $= HP : HN = \frac{dx}{v}$; erit $dv = pdx : v$ & hinc $vdv = pdx$, conſequenter $\frac{1}{2}v^2 = \int pdx$. Ex eadem ratione $dz = p.GE : GM = pndx : z$, conſequenter $zdz = npdx$ & hinc $\frac{1}{2}z^2 = n\int pdx$. Hinc conſequitur eſſe $v^2 : z^2 = \int pdx : n\int pdx = 1 : n = a : na =$ BD : AC. Sed BD ad AC ut vis viva in H acquiſita ad vim vivam in G acquiſitam, vi anteriorum. Vires igitur vivæ corporum æqualis maſſæ ſunt ut quadrata celeritatum & celeritates ipſæ ſunt in ratione ſubduplicata virium vivarum. Si p fuerit conſtans, curvæ celeritatum CML & CNK erunt parabolæ ejusdem parametri $2p$. In hoc caſu motus globorum eodem modo acceleratur, quo gravium cadentium motum accelerari conſtat. Atque ideo ulterius hinc juſtam eſſe probat menſuram virium *Leibnitianam* per altitudinem, ad quam gravia projecta aſcendunt. Laudat Noſter ac probat experimenta Cel. *Poleni* atque *Graveſandii*, quibus menſura virium *Leibnitiana* confirmatur, & duas alias adhuc ſubnectit demonſtrationes a motu obliquo derivatas, ubi in caſu priore globus A celeritate ut AB incurrens in globum C juxta directionem AB, quæ cum AF conſtituit angulum ſemirectum, per conflictum vis dirimitur in duas partes, altera in globum C translata, altera vero ſibi retenta; in caſu vero poſteriori vires globorum D & E incurrentium in eundem B vim omnem transferunt in unum. Supponitur nimirum globos eſſe perfecte elaſticos: & in eo caſu iſti translationi locum eſſe notiſſimum. Conſtat in caſu primo globum A, ubi in B pervenit, motum omnem perdere ſecundum directionem FB, ſed eum retinere, qui eſt ſecundum directionem AF. Globus igitur A, ubi in B pervenit, motum continuat ſecundum directionem BE ipſi AF parallelam celeritate ut BE = AF, dum globus C progreditur celeritate ut CD = FB = AF in conflictu accepta ſecundum directionem TAB. VI. Fig. 8.

Ttt CD

Digitized by Google

CD ipſi BF in directum ſitam. Globi æquales æquali celeritate latæ eandem vim habere debent, ſinguli dimidiam ejus, quæ initio inerat globo A. Eſt igitur vis globi A ante conflictum ad vim globi æqualis C poſt conflictum ut 2 ad 1, conſequenter ut AB^2 ad BF^2 ſeu in ratione duplicata celeritatis globi A ante conflictum ad celeritatem globi C poſt conflictum: quæ demonſtratio mira facilitate ac evidentia ſeſe commendat, ut miretur *Bernoullius*, eam nulli adhuc in mentem veniſſe. Facile hinc diſcent intelligentes, quomodo demonſtratio in altero caſu adornari debeat, ubi globus E motum omnem transfert in globum B & globus D ſuum itidem motum in eundem globum B. Pluribus hiſce demonſtrationibus præterea non modo eam jungit, quam ante plurimos annos cum Cl. *Wolfio* communicavit & quæ in hujus elementis Mechanicæ legitur; verum etiam plurimum tribuit indivulſo nexui veræ menſuræ virium vivarum cum ceteris legibus motus. Conſtat nimirum 1) corpora conſervare celeritatem reſpectivam ante & poſt conflictum: 2) quantitatem directionis ſemper æqualem eſſe facto ex ſumma maſſarum per celeritatem centri gravitatis communis: 3) duobus corporibus ſibi mutuo occurrentibus, id quod efficitur ducendo ſingulorum magnitudines in velocitatum ſuarum quadrata ſimul additum ante & poſt occurſum corporum æquale inveniri, quemadmodum *Hugenius* in Tractatu de motu corporum ex percuſſione demonſtravit. Etenim trium harum legum ſumtis duabus conſtanter tertia per demonſtrationem prodit. Jam vero per ſe patere ait, eandem virium quantitatem conſervari debere, ut, ſi quis demonſtrationem moliretur, veritatem nonniſi obſcuraret, cum nemo non admittat, vires cauſæ efficientis nullas perire, niſi effectu eidem, quod amittitur, æquali producto. Hæc vero virium conſervatio obtinet, ubi per maſſas in quadrata celeritatum ductas easdem metiris. Enimvero cum formulæ generales communicationis motus duorum corporum perfecte elaſticorum novæ non ſint; Geometræ ſummo non ſuffecit eas nova quadam ratione via analytica deduxiſſe, tantoque apparatu virium vivarum theoriam firmaſſe, ſed ulterius progreſſus nova ſuperaddit, dum conflictum trium corporum

rum durorum ſecundum diverſas directiones & conflictum ejusdem corporis adverſus plura alia determinat: quæ inventa tanto Geometra digna huc transferri nimia prohibet prolixitas, cum in virium theoria repræſentanda diu verſati fuerimus. Quamobrem quoque de theoria reſiſtentiæ medii, quam ex iisdem principiis, quibus in theoria communicationis motuum uſus eſt, derivat, id unice annotaſſe ſuffecerit, quod notione reſiſtentiæ explicata in hypotheſi, quæ eam facit ut quadratum celeritatis, curvam reſiſtentiæ determinet, demonſtrans eandem eſſe logarithmicam ordinariam. Non poſſumus tamen non repræſentare novam Autoris methodum determinandi centrum oſcillationis in pendulis compoſitis per theoriam virium vivarum; tum quod id paucis verbis fieri poſſit, tum quod ea præſtantiſſimum theoriæ iſtius uſum loquatur. Sit pendulum compoſitum trium ponderum C, B, A lineæ inflexili H A alligatorum & circa punctum H oſcillantium, erunt celeritates per arcus A a, B b, C c, acquiſitæ in ratione horum arcuum. Ponamus eadem formare totidem pendula ſimplicia, erunt celeritates cadendo acquiſitæ in ratione ſubduplicata altitudinum H a, B b, H c. Jam Noſter ſumit, virium vivarum ſummam eandem eſſe in linea verticali H a, ſive pondera ſingula ſigillatim, ſive omnia ſimul conjunctim deſcendant. Quare ſi H a $= a$, H b $= b$, H c $= c$, H G celeritas centri gravitatis communis in G, ubi in g pervenit $= x$; erit ſumma virium vivarum conjunctim deſcendentium $= a\,A + bb\,B + cc\,C$, ſigillatim deſcendentium $= ax\,A + bx\,B + cx\,c$. Quamobrem $aa\,A + bb\,B + cc\,C = ax\,A + bx\,B + cx\,C$, conſequenter $x = (aa\,B + bb\,B + cc\,C) : (a\,A + b\,B + c\,C)$, quemadmodum *Hugenius* reperit. TAB. VI. Fig. 9.

In Additione, quod ſupra jam monuimus, rationem elaſticitatis phyſicam reddit ingenioſiſſimus Autor, hactenus inſufficienter a Phyſicis aſſignatam. Principium elateris ſumit vim centrifugam, ſed in ſenſu intelligibili acceptam & per theorema 2 ac 3 *Hugenianum* de vi centrifuga explicatam. Nimirum particulæ craſſiores, quæ per poros ſubtiles corporum libere vagari nequeunt, materiæ ſubtili innatantes, dum ab ea motu rapido abripiuntur, in orbem aguntur & vim centrifugam acquirunt, qua vio-

lenter agentes contra ſuperficiem interiorem involucri, quo concluſæ comprehenduntur, illud ampliari continuo cogunt, indeque vis elaſtica dependet. Scilicet materia ſubtilis libere fluit per poros corporis, particulæ craſſiores non item, magno numero intra porum contentæ. Hinc eædem confuſe quaquaverſum agitantur, unde motum circularem acquirunt, ita ut quælibet particula circulum ſuum deſcribat alia majore, alia minore celeritate, unde earundem vis centrifuga reſultat.

PIECE, QUI A REMPORTE' LE PRIX DE l'Academie Royale des Sciences pour l'Année mil ſept cens vingt-quatre,

hoc eſt,

DISSERTATIO, QUÆ PRÆMIO CONDEcorata fuit ab Academia Regia Scientiarum A. 1724. ex legato Rouillé de Meſſay, Conſiliarii quondam in ſuprema curia Pariſienſi.

Pariſiis, apud Claudium Jombertum, 1724, 4.

Plag. 3 Tab. æn. 1.

PRima hæc eſt diſſertatio, quæ palmam Cel. *Joanni Bernoulli* præripuit. Autor ejus eſt *Colinus Mac-Laurin*, Matheſeos in Collegio novo Abredonenſi Profeſſor, cujus Geometriam organicam ſive Deſcriptionem Linearum curvarum univerſalem commendavimus in Actis A. 1722 p. 323. Continet demonſtrationem legum conflictus corporum, qui elaſticitate perfecta deſtituuntur. Dividitur in quatuor ſectiones. *Sect. I* continentur principia in motuum doctrina hodie recepta. Nimirum primo loco comparent tres leges motus, quas vocat *Newtonus* in Principiis philoſophiæ naturalis mathematicis; deinde additur, ſpatia mobilium eſſe in ratione compoſita temporum ac celeritatum; vires corporum, quorum æquales ſunt celeritates, eſſe maſſis proportionales; vim in corpore productam nunquam poſſe eſſe majorem vi agentis; motus, vires & conflictus corporum in ſpatio, quod celeritate uniformi progreditur, eodem modo ſeſe habere

ac

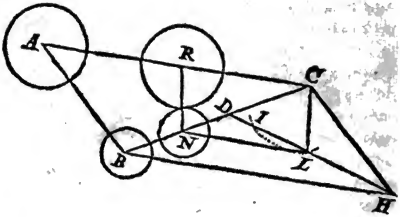
Digitized by Google

ac in ſpatio abſolute quieſcente. Terminos tamen non explicat, quibus in iisdem utitur, ita ut ne virium quidem notionem explanet, quarum tamen menſuram a *Leibnitio* conſtitutam impugnandam ſibi ſumit. *Sectione* enim *ſecunda*, quæ maximam diſſertationis partem abſolvit, demonſtrare conatur, vires corporum eſſe in ratione compoſita maſſarum & celeritatum, non vero, quod viſum fuit *Leibnitio* &, qui noviſſime ad caſtra ejus tranſiit, *Graveſandio*, in ratione compoſita ex ſimplici maſſarum & duplicata celeritatum. Principium ultimum de identitate virium in ſpatio abſolute quieſcente & in ſpatio uniformi celeritate progrediente, quod intelligendum eſt de viribus mortuis ſeu preſſionibus, a celeritate relativa dependentibus & in conflictu corporum attendendis, applicat ad vires vivas, quas ab iis non diſtinguit. Unde eſt, quod de viribus vivis contradictiones inde inferat, quas *Bernoullius*, eodem principio uſus, menſuræ *Leibnitianæ* conformes probat. En unum argumentum *Mac-Laurianum* contra vires vivas, ex quo de ceteris judicare poſſis, quæ eodem nituntur fundamento. Sint duo corpora A & B, quæ a duobus perſonis æquali vi ſecundum directionem navis projiciantur, B nempe extra navim, A vero intra eandem. Sit celeritas corporis B 8, erit celeritas relativa ipſius A in navi itidem 8. Sed cum A participet motum navis, ejus celeritas jam ante erat ut 2, conſequenter abſoluta poſt projectionem erit ut 10. Infert hinc Noſter, juxta *Leibnitium* fore vim ipſius A ut 100; ſed eandem fuiſſe antequam projiceretur ob motum navis ut 4, & a projiciente accepiſſe vim ut 64, conſequenter juxta menſuram *Leibnitianam* vim poſt projectionem eſſe debere ut 68. Evidens adeo eſſe exiſtimat, menſuram *Leibnitianam* parere contradictiones, adeoque abſurdam eſſe. Diſputat imprimis contra *Graveſandium*, qui in Tentamine de conflictu corporum vires vivas defendit non modo rationibus, verum etiam experimentis, quæ ante dederat *Polenus*, ſed quæ ab ipſo cum ſucceſſu repetita fuere, ut adeo *Graveſandii* ſit ſua adverſus *Mac-Laurinum* defendere. *Sect. III* de regulis motus ex percuſſione directa ea tradit, quæ conformia ſunt a *Walliſio* in Mechanica propoſitis & ab aliis deinde compluribus demonſtratis. *Sect. IV* denique ſolvitur problema de percuſſione

Digitized by Google

obliqua duorum corporum. Supponit nempe dari directiones, celeritates & diametros duorum corporum una cum eorum ſitu ante conflictum, determinari vero jubet locum, in quo ſibi mutuo occurrent. Moveatur nimirum A ſecundum directionem

AC celeritate ut CA, moveatur B ſecundum directionem BC celeritate ut BD. Junguntur A & B recta AB & compleatur parallelogrammum ABHC. Junguntur puncta D & H & recta DH ex centro C interſecetur arcu Ll, qui deſcribitur radio CL ſummæ ſemidiametrorum globorum A & B æquali. Agatur ex L recta LN ipſi CA & ex N recta NR ipſi CL parallela: erunt N & R loca, in quibus corporum centra conſtituentur, ubi concurrent. Demonſtratio admodum facilis. Quoniam enim LN parallela ipſi B *per conſtr.* DN : DB = NL : BH = RC : CA, ob RC = NL & CA = BH. Ergo dividendo BN : BB = AR : AC & hinc alternando BN : AR = DB : CA. Cum adeo ſit BN ad AR ut celeritas ipſius B ad celeritatem ipſius A, corpus A in R & B in N eodem tempore pervenient, cumque ſit NR = CL in recta RN ſe mutuo contingent. Q. e. d.

AD PETRI ANT. MICHELOTTI APOLOgiam (de qua vide ſupra Act. Menſe Junio p. 276 ſq.) Appendix.

In 4, plag. 2.

Recen-

RՃEcenſuimus jam ſupra hanc *Apologiam:* ad quam cum novam deinceps addere *Appendicem* Doctiſſ. Autori placuerit, ad librum ipſum ſeponendam, de ea quoque hoc loco pauca verba adjicienda duximus. Occaſionem dederunt Regiæ Scient. Academiæ Pariſ. Commentaria A. 1724, quibus eruditum ſchediasma inſeruit Vir Cl. Abbas Priv. *de Molieres:* in quo ſchediasmate objectionibus ſive difficultatibus experientiſſimi Anatomici B. *Winslow*, a Michelotto in Apologia commemoratis & magna ex parte dilutis, reſpondere ſatagens Nob. Abbas, fluidorum ſive a nervis, ſive ab arteriis, in motricis fibræ caveas ſupportatorum, hasque ſive motus quantitate, ſive efferveſcentia, ſive elaſtica vi, ſive quacunque demum alia ratione inſtantium diſtendentiumve, præſentiam, ad ſuperadditam muſculorum contractionem excitandam haud quaquam neceſſariam exiſtere, probare conatur. Quæ ſententia cum non bene convenire cum Bernoulliana hypotheſi Nobiliſſ. Michelotto videretur, id ſibi is datum negotii judicavit, ut in *Appendice*, qua de nunc agimus, & quæ *duabus* ſaltim *plagulis* conſtat, novam iſtam ſententiam libere & modeſte examinaret, ſuamque & Bernoullianam muſcularis motus explicandi rationem etiamnum firmam ſubſiſtere doceret.

JO. FRIDERICI WEIDLERI TRACTAtus de machinis hydraulicis toto terrarum orbe maximis, Marlyenſi & Londinenſi, & aliis rarioribus ſimilibus, in quo menſuræ prope ipſas machinas notatæ deſcribuntur, & de viribus earum luculenter diſſeritur. Cum figuris æri inciſis.

Vitembergæ, ſumtibus viduæ Gerdeſiæ, 1728, 4.
Plag. 14 Tabb. æn. 5.

CL. Autor hujus libri, Collega noſter maxime induſtrius, nonnihil de utilitate ex machinarum felici ſucceſſu abſolutarum conſideratione capienda præfatus, partitur tractationem ſuam in quatuor capita. Primum agit de machina Marlienſi haud procul Lutetia Pariſiorum, juſſu atque auſpiciis Ludovici XIV Regis Galliarum, ab inventore & fabricatore Rannequinio fabro ligna-

Digitized by Google

lignario Leodienſi erecta. Auguſti hujus operis deſcribuntur hoc tractatu tum ichnographia tum orthographia, deinde antliarum, quæ ibidem aquas trudunt hauriuntve, conditio & compoſitio, nec non aquarum in altum provectarum copia, & vires, quibus rotæ motrices gaudent, ſigillatim commemorantur, eaque occaſione totum argumentum de ruentium aquarum impetu variis obſervationibus, quæ magnam partem ex laudatæ machinæ effectibus petitæ ſunt, illuſtratur. Excerpemus ex copioſa tractatione ſaltem numeros ſequentes. Rotæ quatuordecim, diametro 36 pedum, ſuper flumine Sequanæ firmatæ ſunt, hæ manubriis ſuis agitant antlias aſpirantes & prementes ſexaginta quatuor, quæ aquas ex flumine hauſtas per fiſtulas in monte vicino jacentes in tria caſtella ſive receptacula egerunt, & ex caſtellis hiſce, ope antliarum prementium inverſarum 161, quæ catenis prælongis a manubriis rotarum continuatis animantur, aquæ tandem in aquæductum, qui in ſummo montis exſtructus eſt, ad altitudinem perpendicularem 500 pedum Pariſinorum aſcendunt. Intra horas 24 in aquæductum effunduntur 18102 cadi, ſive modii aquæ, qui ſinguli 280 cantharos Pariſinos capiunt. Pondus a rotis Marlienſibus ſuperandum eſt 325710 librarum, impetus autem, quo flumen rotas movet, valet 1000594 libras.

Caput ſecundum dicatum eſt duabus machinis hydraulicis Pariſienſibus, quæ ſuper ponte B. Virginis, & novo, collocatæ ſunt, explicandis. In priore memorabilis admodum eſt conſtructio antliarum. Siquidem una eademque pertica ferrea geſtat tum embolum inverſum, tum aſpirantem; atque ita eodem motu & hauriuntur aquæ Sequanæ in receptaculum inferius, & inde in caſtellum ſummum, quod 95 pedum perpendiculo a priore abeſt, extolluntur. Fit autem motus aquarum embolis inverſis duodecim, & intra 24 horas 2286720 canthari in ſummum receptaculum perveniunt. Vis rotas & antlias movens æquipollet 37551 libris. Altera machina ſuper ponte novo, quæ etiam Samaritana nominatur, vel ob ſimplicitatem commendabilis eſt. Nam unius rotæ amplioris, diam. 20 pedum, circumactione emboli quinque inverſi intra diem naturalem 1078320 cantharos in receptaculum, quod flumine 71 pedibus altius eſt, evehunt, & vires fluminis 54573 libris æſtimantur.

Capite

Capite tertio de uſu ventorum, pro machinis hydraulicis motu inſtruendis, agitur. Præmiſſaque deſcriptione molarum hydraulicarum Belgicarum, de duabus aliis, quæ in Gallia prope arcem regiam Meldonum inſigni artificio erectæ ſunt, diſſeritur. In altera moletrina truncus ferreus ex axe recurvo alis inſtructo pendens quatuor ligna librantia (*Balanciers*) cum annexis embolis prementibus in motum ciet, quibus intra diurnum temporis ſpatium 1851 modii aquarum ex ſubjecto puteo elevantur. Et hujus machinæ ea virtus eſt, ut poſſit etiam ſpirantibus ventis vehementioribus officium ſuum continuare. Interim tamen huic præfertur mola altera, prope idem ſtagnum poſita, in qua axis perpendicularis, rota dentata & tympano in orbem actus, manubrio ferreo, quod infimo extremo adhæret, quatuor normas ligneas, quæ extremis ſuis totidem embolos inverſos geſtant, motu quodam oſcillationis inſtruit, atque ita magnam aquarum copiam in altum tollit. Hæc moletrina quolibet vento facile movetur, & motus embolorum non tantum, quantum in priore acceleratur, quod ad conſervandam machinæ integritatem conducit.

Capite quarto late deſcribitur machina hydraulica Londinenſis, in qua vis ignis aquas in vapores reſolventis conſpicua eſt. Primus ignem machinis hydraulicis animandis adhibere docuit *Thomas Saverius*, Anglus, edito A. 1699 libro ſub tit. Foſſoris metallorum amicus. Ut igitur Cl. Autor initia & progreſſum hujus inventi traderet, veterem illam machinæ Saverianæ formam exhibet p. 80 ſq. eidemque ſubjungit, quæ a Dionyſio Papino & Amontonio pro ſimili opere conſtruendo vulgata ſunt. De nova autem machina Londinenſi, quæ ante paucos annos eo usque perfecta fuit, ut igni agitata ſe ipſam nunc admirandum in modum moderari, & ſine ullo periculo noctu diuque aquas ex Tameſi haurire & elevare poſſit, profertur in lucem deſcriptio Anglico ſermone Londini ante biennium edita, & in Latinum tranſlata, atque adjiciuntur eidem obſervationes uberiores, quæ tum ad machinæ illius virtutes rectius noſcendas, tum ad ejus vires æſtimandas ſpectant. Deſumemus ex tractatione uberiore orthographiam ſtupendi operis, & repetemus potiora momenta, ex quibus fa-

Digitized by Google

brica illius intelligi clarius queat. Scilicet machinæ Londinenſis facultas proficiſcitur ab aquis in aheno ampliſſimo B ebullientibus, & in vaporem reſolutis, quo vapore in cylindrum impoſitum C C exeunte, embolus in eodem mobilis L attollitur, & cum hic ex robuſto librili ligneo h 1, h 2 pendeat, cujus alteri extremo antliæ aſpirantes K K applicitæ ſunt, evenit, ut orificio D, unde vapor proruperat, occluſo & alio M ſtatim aperto, per quod aqua frigida in cylindrum C C vapore calido repletum proſiliat, hæc ſimul ac in eandem diffuſa eſt, vaporem refrigeratum confeſtim in anguſtius ſpatium redigat, & embolo imminenti, atque aeris externi pondere ingenti prægravato, libertatem deſcendendi, & antlias aſpirantes connexas ſecum in altum adducendi, largiatur. Et cum interim ligni Q ex librili antea commemorato pendentis beneficio oſtia D & M, per quæ vapor & aqua frigida in cylindrum ſuper aheno firmatum perveniunt, alternis vicibus reſerentur & claudantur, (quod artificium plenius hic exponitur) ita tandem motus & librilis & embolorum ipſi copulatorum præſtatur. Cl. Interpres cenſet ſatius fore, ſi in locum embolorum aſpirantium ſufficerentur inverſi, qui antliam in ſiphonem mutant, & aquas multo altius propellunt, uti in Marlienſibus hic effectus cernitur. Vis autem qua hæc machina aquas elevat, a pondere columnæ aeris, quæ in embolum circularem L L diametri $2\frac{1}{2}$ pedum, incumbit, derivatur, & 9599 libris æſtimatur. Intra 24 horas ex Tameſi hauriuntur 14400 modii ſive dolia aquarum Pariſienſia.

TAB. VI. Fig. 1.

Differitur etiam de alia machina hydraulica prope Londinum fabricata, quæ aquis Tameſis maris æſtu in acclivem alveum propulſis, & mox ceſſante æſtu in mare refluis rotatur; nec non de imitatione machinæ Londinenſis, quam Architectus quidam Gallus Lutetiis Pariſiorum ſuſcepit. Et ſub finem additamentum occurrit obſervationis auroræ borealis, quæ A. 1727 d. 19 & 20 Octobris noctem illuminavit. Ceterum non dubitamus, hanc tantorum operum luculentam & ſolidam deſcriptionem gratam acceptamque fore iis, qui intelligunt, quantum referat in doctrina machinali experientiæ teſtimoniis & documentis indubiis profeciſſe.

PRO-

Digitized by Google

TAB. VI ad A. 1728 M. 1

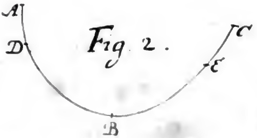
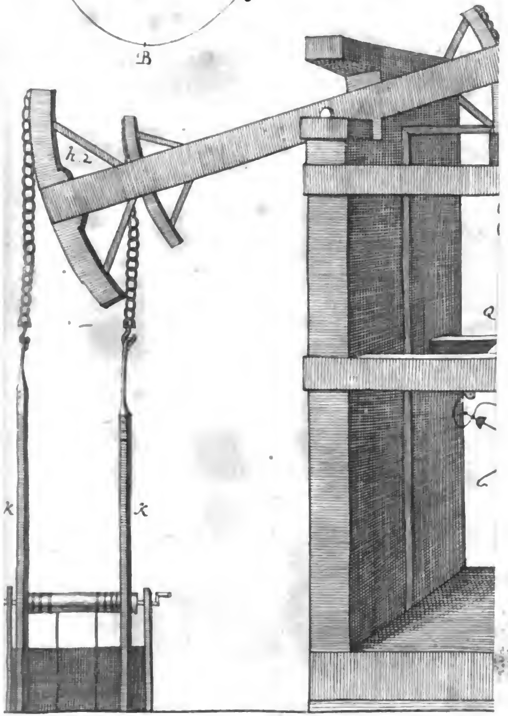

Fig. 2.

Fig. 1.

Digitized by Google

ized by Google

PROBLEMA GEOMETRIS PROPOSITUM.

CUm in vacuo corpus ex quacunque altitudine delapſum & in quacunque curva incedens ſemper ad priſtinam redeat altitudinem, ita ut deſcenſus & aſcenſus verticales ſint inter ſe æquales; peto jam *conſtructionem geometricam* curvarum plurium, aut etiam unius *curvæ, ut corpus fluido immerſum ſuper ea motum ſemper arcus deſcenſus æquales deſcribat arcubus aſcenſus, ex quocunque loco corpus deſcenſum incipiat.* Ne vero huic quæſtioni aliquid æquivoci ſubſit, dicam me ponere fluidum perfectum legemque reſiſtentiarum veram, non fictitiam, proportionalium ſcilicet quadratis velocitatum, atque pro tali medio me petere curvam A B C talem, ut, ſi corpus deſcenſum ſuum incipiat in quocunque puncto D, ut ſemper arcus deſcenſu deſcriptus, & interceptus intra punctum D & punctum infimum B, nimirum arcus D B, ſit æqualis arcui B E. TAB. VI. Fig. 2.

MEDITATIONES MORALES DE ACTIOnibus humanis ad promovendam felicitatem generis humani editæ a CHRISTIANO WOLFIO, Conſiliario aulico Haſſiaco, Mathematum, nec non Philoſophiæ Profeſſore primario in Academia Marburgenſi, Profeſſore Petropolitano honorario, Societatum Regiarum Britannicæ ac Boruſſicæ Sodali. Editio tertia.

Francofurti & Lipſiæ, ſumtibus Rengerianis, 1728, 8.
Alph. 2 pl. 3.

CUm harum meditationum, quibus univerſa theoria & praxis Philoſophiæ moralis demonſtrativa methodo pertractata continetur, A. 1720 primum prodiiſſet; eam prolixe recenſuimus in Actis A. 1721 p. 36 & ſqq. Quoniam vero doctrinam ſolidam appetentes ſcripta *Wolfiana* avide expetunt; nova jam editione opus erat A. 1722, quæ tamen nihil mutationis ſubiit, niſi quod nova eidem præfigeretur præfatio. Tertiæ autem, quæ hoc ipſo anno prodiit, editioni acceſſit diſcurſus præliminaris, in quo Autor ea imprimis exponit, quæ ipſius opera ad Philoſophiam mo-

Digitized by Google

ralem acceſſere & fruſtra alibi quæruntur. Quamvis enim deſiderio nonnullorum ſatisfacturus, A. 1726 idiomate Germanico Commentarios edidit de ſcriptis propriis, quæ de ſingulis Philoſophiæ partibus idiomate Germanico proſtant, cumque hi Commentarii introductionis loco ſint ad ſcripta Autoris, utpote philoſophandi methodum, principia, uſum & fata Philoſophiæ *Wolfianæ* atque methodum eam diſcendi tradentes, in iisdem quoque principia Philoſophiæ ſuæ moralis delineavit; non tamen id obſtare putavit, quo minus in diſcurſu præliminari novæ editioni præmiſſo lectorem moneret, quæ ante operis lectionem proficua eſſe poterant. Quoniam ex iis clariſſime perſpicere licet, quid ab Autore ſperandum ſit in opere morali, quod ſermone Latino eodem habitu indutum, quo nuperrime Philoſophia rationalis comparuit, ſuo ordine comparebit; non ingratum fore præſertim exteris exiſtimavimus, ſi diſcurſum iſtum præliminarem in his Actis recenſeremus. Primus itaque honeſtatem intrinſecam actionum diſtincte explicavit per earum cum naturalibus, quæ per eſſentiam animæ & corporis a ſapientiſſimo conditore determinatæ ſunt, & hinc conſtantem quoque inter ſe conſenſum, contraria directione continuo interrumpendum. Hoc ipſo conſenſu hominem fieri creaturam perfectam ſive bonam, quales neceſſitate naturali ſint creaturæ ceteræ, homo autem recto arbitrii liberi uſu evadat. Unde alias jam obſervavimus, principium Juris naturalis Noſtro tandem redire ad determinationem actionum liberarum per easdem rationes finales, per quas a Deo naturales vi eſſentiæ fuerunt determinatæ. Deinde obligationem naturalem, quam a naturis rerum derivandam eſſe agnoverunt & Theologi, & Philoſophi, diſtincta notione explicavit oſtendendo, quomodo motiva actionum, per quæ mens voluntatem determinare valet, ex ipſa honeſtate ac turpitudine illarum intrinſeca deriventur, ut hac ratione in ruborem det atheos, atheismum ob vivendi licentiam affectantes, quos practicos proprie dixeris. Eadem etiam utitur ad evellendam noxiam ex animis hominum opinionem, quaſi durum ſervitutis jugum ſit vivere ſub Deo. Altius tamen mox originem obligationis naturalis repetiit, dum Deum eſſentiæ ac naturæ rerum autorem

rem ejusdem quoque autorem eſſe, ex principiis theologiæ naturalis demonſtravit, & præterea arbitrariam obligationem divinam ex tali fatorum humanorum cum actionibus connexione derivavit, ut illa harum motiva ſingulari quadam & individuis appropriata ratione eſſe poſſint, ſummæ bonitatis divinæ argumento. Neque in his ſubſtitit, ſed ulterius progreſſus docuit, quomodo attributa divina fiant actionum ſingularum motiva, ut omnibus in univerſum actionibus gloria Numinis continuo illuſtretur, ſicque homo non ſibi vivat, ſed Deo. Etſi autem philoſophus ad ea digredi non potuit, quæ divinis oraculis continentur; monuit tamen non abſimili ratione Chriſtianum ab opere redemtionis ſingularum actionum liberarum motiva & deſumere poſſe, & debere, ut ſic Deum in Chriſto ſingulis actionibus veneremur: quo ipſo non modo Theologiæ moralis ideam diſtinctam effecit, cujus a Philoſophia morali differentia clariſſime nunc patet, ſed & oratoribus ſacris opus ſuum utiliſſimum præſtitit, quos docuit, quomodo agenda auditoribus inculcantes motiva ab intrinſeca eorum bonitate, Dei jubentis autoritate, ab attributis divinis, a dogmatis revelatis ſeu œconomia ſalutis & ſtatu denique conſcientiæ deſumere debeant. Præterea accuratius quam alibi Autor pertractat doctrinam de conſcientia, de arte conjectandi hominum mores, de uſu præclaro & inexpectato ſyllogiſmorum in praxi morali, de officiis hominis erga Deum, de forma & uſu formularum precum, de limitibus virtutum & vitiorum, de officiis erga inimicos. Decori quoque certa tradidit principia, dum actiones illuc ſpectantes per easdem determinari docuit, per quas determinantur quæ ſunt virtutis. Id imprimis egit, ut oſtenderet, quomodo homo recto voluntatis liberæ uſu nonniſi prælucente ratione actiones ſuas determinare debeat, quæ per eſſentiam ac naturam determinatæ non ſunt, ſed ipſius arbitrio relinquuntur, omni vi extrinſeca procul ſepoſita, cum omnis praxis ex notione libertatis fuerit deducta. Quemadmodum vero Noſtro propoſitum eſt ſolidam tradere doctrinam, ingenia autem ſolida effici nequeant niſi fiant ſyſtematica, ideo ſingula ita inter ſe connectit, ut ratio poſteriorum pateat per priora & notiones compoſitæ continuo reſolvantur in alias ſimpliciores, moralibus

Digitized by Google

ex metaphyſicis ultimo derivatis: id quod unicum medium eſſe cenſet ſenſim ſenſimque perveniendi ad notiones adæquatas, quibus & claritas, & evidentia in omni cognitione conſervatur, quantum per naturam hominis conſervari datur. Rationem ex iis, quæ recenſuimus, reddit judicii Theologi cujusdam pii & eruditi, quod in Commentariis de ſcriptis propriis adduxit, præclare de Metaphyſica & Philoſophia morali Cl. Autoris ſentientis, cum integrum annum libris iſtis legendis ſingulisque, quæ in iis continentur, expendendis impendiſſet, ne temerario judicio conſcientiæ maculam inureret. Voto denique finit diſcurſum, ut novæ hujus editionis lectores inſtar apum mel prægustatum inde exſugant, adverſarii vero tales evadant, quales deſiderat opus hoc morale.

Nachricht von der erneuerten Deutſchen Geſellſchafft in Leipzig und ihre jezige Verfaſſung.

h. e.

RELATIO DE SOCIETATE GERMANICA *Lipſienſi renovata ejusque ratione, a Sociis publicæ luci expoſita.*

Lipſiæ, ſumtibus Societatis, typis Breitkopfianis, 1727, 8 maj.

Plag. 4½.

JAm triginta anni abierunt, ex quo (anno ſcilicet 1697) Juvenes quidam Poeſeos vernaculæ ſtudioſiſſimi, e Gorlicenſi Gymnaſio prodeuntes, ſub ductu *Jo. Burchardi Menckenii* noſtri in eadem exerceri cœperunt, qui deinde, ſuccedentibus paulatim aliis, inſtitutum hoc, nullo quidem duce, usque ad A. 1717 continuarunt ſub nomine Societatis Gorlicenſis. Tum vero majus quippiam moliri, Bibliothecam Poetarum Germanicorum colligere, quæ dudum ultra millenarium numerum excrevit, priſtinum ductorem ſuum iterum adire, eique præſidium

Digitized by Google

dium Societatis deſerre, præter Gorlicenſes etiam alios quoscunque in Poeſi probe exercitatos adſciſcere, & Societatis Poeſin Germanicam excolentis, Deutſch-übende Poetiſche Geſellſchafft, nomen ſibi ſumere. Cumque viginti quinque annis præterlapſis, A. 1722 Jubilæum quoddam celebraret Societas, edidit ipſa, interprete M. *Chriſtiano Clodio*, Latinum Schediasma de Inſtituto Societatis Philo - Teutonico - Poeticæ &c. quod biennio poſt ſecutus eſt Catalogus Bibliothecæ, quam tum collegerat, Poeticæ; jamque ſpem faciebat, primo de edendis Poematibus ſuis, quibus jam aliquot Volumina oppleverant, 2) de Neumeiſteriana collectione de Poetis & Poetaſtris Germanicis multum augenda, 3) de doctorum Virorum, Leibnitii, Claubergii, Heræi aliorumque conſiliis de evehenda lingua ac Poeſi Germanica, cum notis criticis edendis, & 4) de Lexico Poetico novo concinnando. Nuper vero præter Poeſin etiam proſam orationem ſibi vindicans, de legibus reconcinnandis ac meliori ordine diſponendis ſerio cogitavit, tandemque eas publici juris fecit hoc ipſo, quem exhibemus, libello; unde patet, quæ in receptione cujusque membri obſervanda, quæ ſint ſociorum in genere & ſpeciatim Senioris ac Secretarii ſive officia, ſive commoda, quæque jura Præſidis. Hinc exemplo Societatis Francicæ, *Societas Germanica* poſthac, procul ambitione, dici maluit, & quo magis præmiolo aliquo propoſito excitarentur Socii, ii qui propoſita ſingulis annis a Præſide themata ſive proſa ſive vorſa ita elaboraverint, ut ceteros Sociorum calculo viciſſe judicentur, moneta argentea, & Poetæ quidem ab una parte laurea, Oratores caduceo, utrique ab altera parte voce, dem Würdigſten, *digniſſimo*, decorata, donantur, quod præmium augendum poſthac ſperant, ubi Mœcenatis cujusdam liberalitatem induſtria ſua provocaverint. Annectuntur huic libello brevia quædam ſpecimina utriusque orationis, in quibus exſtat etiam erudita Cl. M. *Jo. Chriſtoph. Gottſched*, Societatis Senioris, disquiſitio, qua vocem Germanicam Deutſch, non per T ſed D ſcribendam contendit. Ceterum edidit nuperrime Societas Odarum Germanicarum faſciculum non inelegantem, de quo brevibus dicemus Menſe proximo.

NOVA

Digitized by Google

NOVA LITTERARIA.

HAgæ Comitum Typographus maxime induſtrius, Petrus de Hondt, opus admodum elegans ac fere regium, Hiſtoriam nempe Vet. & Novi Teſtamenti per Tabulas æneas ſplendidiſſimas CCXIV, quibus brevis exegeſis hiſtorica ſubjungetur, tribus in folio Voluminibus, ſub titulo: *Taferelen der voornaamſte Geſchiedeniſſen van het Oude en Nieuwe Teſtament*, ſubſcriptionis lege edere parat. Id vero habet commodi hoc inſtitutum, quod, cum jam triginta fere annis in colligendo hoc opere laboratum fuerit, Tabulæ omnes a præſtantiſſimis Artificibus Hoet, Houbraken & Picarto inventæ & ab optimis Cælatoribus æri inciſæ jam ſunt paratæ, nec quicquam præter exegeſes, quæ & ipſæ novo ac majori typo imprimendæ, nitidis picturis ſub initium & finem cujusque exornabuntur, deſideratur. Itaque qui Calendis Auguſti hujus anni primo numeraverit, primum ſtatim Volumen, qui d. 2 Januarii 1729 ſecundo, ſecundum, & qui Cal. Maji 1729, tertium Volumen nanciſcatur; neque adeo metuendum cuiquam ſit, ne editio per annos aliquot protrahatur. Fidem enim facit Typographus, ſe, niſi Cal. Maji anni ſequentis opus abſolutum fuerit, quadruplum numeratæ pecuniæ ſubſcribentibus multæ loco ſoluturum. Cum vero chartæ quadruplici imprimere opus conſtituerit, ſolvent ſubſcriptores pro exemplo in *media* charta, quæ tamen ſatis ſplendida, 54, in *Regia* 66, in alia quæ dicitur *ſupra regiam* 78, & in *Imperiali* 90 florenos Belgicos; quæ ſummæ non una ſed partitim, ut jam ex ſuperioribus intelligitur, tribus illis terminis, aſſignata cuique triente, penduntur. Si quis neglexerit primam ſolutionem nuperis Calendis Auguſti faciendam (quanquam autumamus, prorogatum adhuc eſſe hunc terminum) ei pro exemplari primæ chartæ 65, ſecundæ 76, tertiæ 90 & quartæ 100 floreni numerandi erunt. Memorantur in programmate edito 94 utriusque Belgii typographi, qui pecuniam ad ſe recipient, quos hic enarrare omnes non licet: miramur tamen nullam hic Hagienſium, Lugdunenſium, Amſtelodamenſium & Roterodamenſium mentionem factam, ut itaque noſtri optime facturi ſint, ſi vel apud Ultrajectinos, qui omnes, ni fallimur, hic nominati ſunt, vel apud ipſum editorem nomina ſua profiteantur.

)(o)(

Digitized by Google

No. XII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXXVIII.

JO. GOTTLOB CARPZOVII, S. THEOL. D. Prof. Publ. & Archidiaconi Lipſ. Critica ſacra Veteris Teſtamenti.

Lipſiæ, apud Jo. Chriſt. Martini, 1728, 4.
Alph. 5 pl. 12½.

UTiliſſimam Theologiæ cultoribus navavit operam Summe Reverendus Autor, in medium proferens *Criticam* hanc *ſacram V. T.* & accuratiſſimo ſtudio perſequens, quæcunque ad hanc diſciplinam pertinent. In *Proœmio* diſſerit de natura Criticæ, ac ſpeciatim de natura & indole Criticæ Biblicæ, ejus non ſolum hiſtoriam paucis exponens, verum etiam ſcriptores ejus, addito de ſingulis judicio ſuo, recenſens. Ac inter hos quidem principem locum tribuit Celeb. Wolfio, conditori *Bibliothecæ Hebrææ*, ac Aug. Pfeifferi *Criticam ſacram* præ ceteris commendat Theologiæ conſecraneis. Ipſum Opus tribus abſolvitur Partibus, quarum prima *de Critica textus originalis* inſcripta eſt, & novem Capita exhibet. Horum *primo* de codicis Hebræi origine divina agitur, præmiſſisque variis divinæ revelationis modis, neceſſitas oſtenditur revelationis per Scripturam factæ, hujusque indoles ita deſcribitur, ut ſcriptores ſacri præter externæ ſcriptionis miniſterium nihil præſtiterint, resque non ſolum, ſed etiam verba Spiritum S. habeant autorem. Docetur etiam, quem in modum poſt Moſem Prophetæ ſuos libros addiderint, (exploſa ſimul Rich. Simonii opinione de ſcribis publicis,) & tandem Esdras cum aſſeſſoribus Synagogæ magnæ corpus librorum ſacrorum in ordinem redegerit. *Cap. II* de

Digitized by Google

αὐθεντίᾳ & autoritate codicis Hebræi agit Autor doctiſſimus. Ad eam evincendam duplicis generis argumenta expromit, alia *inductiva ad credendum*, quæ fidem generant tantum humanam, alia *convictiva*, quæ divinam fidem gignunt. Prioris generis argumenta dividit in interna & externa. Et *interna* quidem hocce complectitur ſyllogismo: Quicunque Codex, religionis normalis & originarius, 1) intemeratæ veritatis eſt, qua divinitatis ſuæ teſtimonium ſibi perhibet, 2) ſanctiſſimas complectitur doctrinas, & tales, quæ non niſi ex ſanctiſſima Dei mente promanare potuerunt, 3) ſublimiſſima tradit myſteria, omnem humanæ rationis captum longe excedentia, 4) tam efficaces & ſolidas præbet conſolationes, quales nulla mortalium ſuada ægris mentibus adhibere queat, 5) incredibilis prorſus eſt efficaciæ & virtutis in movendis non modo & flectendis, ſed novis plane ingenerandis quoque animis, 6) vaticinia complura prodit, perſpicua, definita, & nulla hominum ſagacitate inveſtiganda, eventu tamen comprobata, 7) ſtilò ipſo plusquam humanam δεινότητα ſpirat, 8) diverſiſſima tam volumina, quam argumenta, perpetuo harmoniæ per omnia ſibi conſtantis nexu ſcite connectit; ille humanæ eſſe nequit fœturæ, ſed divinæ prorſus originis eſt & autoritatis. *Externa* huic incluſit ſyllogismo: Quicunque Codex, religionis normalis & originarius, 1) & conſignationis & argumenti antiquitate, non alios modo Codices omnes, verum etiam omnem hominum memoriam ſuperat, 2) ab ἀξιοπίστοις divinæ inſpirationis teſtibus eſt conſignatus, 3) perpetuum & non interruptum omnium ſeculorum fert teſtimonium divinitatis, 4) martyrum ſanguine & morte ceu divinus obſignatus fuit, 5) contra omnes totius mundi & diabolorum cum inſidias, tum perſecutiones, non ſine miraculo tot ſeculis fuit ſervatus integer; is originis eſt & autoritatis divinæ. *Convictivum* argumentum unum ſtatuit, nempe operationem Spiritus S. per verbum corda rapientem in aſſenſum & confirmantem. *Cap. III* puritatem & integritatem ſacri Codicis propugnat 1) ex canonis Scripturæ indole ac dignitate, 2) ex evidentiſſimis Scripturæ oraculis, *Matth. V, 18, Joan. V, 39, & Rom. III, 2,* (quæ dicta clariſſime tueri Hebræi Codicis integritatem, contendit contra Celeb. Pfaffium,) 3) ex divinæ pro-

p. 83 ſq.

providentiæ cura, 4) ex humana circa ſacrum codicem ſolertia, 5) ab impoſſibili. Hinc, quæ Critici in medium proferunt ad evincendum, ſacrum codicem non carere mendis, diligenter diluit, non tamen diſſimulans, etiam inter noſtros Theologos fuiſſe, qui nonnullis locis emendandum ſtatuerent ſacrum codicem. *Cap. IV* partitiones Hebræi codicis doctiſſime perſequitur. Dividitur enim is in legem, Prophetas, & hagiographa: ſinguli libri rurſus dividuntur in *Paraſchas* & *Haphtaras*, itemque in capita & verſus. *Caput V* octo Sectiones habet, quarum *prima* eſt *de linguæ Hebrææ appellationibus*. Hic initio ſtatim pugnat, linguam Hebræam nomen traxiſſe ab Hebero Patriarcha, ſecusque ſentientibus Criticis diligenter & copioſe reſpondet. *Sect. II* contendit, linguam iſtam eſſe primam omnium & antiquiſſimam. *Tertia* Neumanni, Lœſcheri, & Zieroldi ſingularem opinionem de radicibus Hebræarum vocum biliteris, deque literarum Hebraicarum valore intrinſeco, proponit dilucide, adjectis cauſis, cur huic ſententiæ non poſſit ſubſcribere. *Quarta* linguæ Hebraicæ dignitatem deſcribit & excellentiam, puritatem, opulentiam, ſanctitatem, elegantiam: hasque ejus virtutes defendit contra Celeb. Clericum, admodum tenuiter de hac lingua ſentientem. *Quinta* quatuor ætates & viciſſitudines hujus linguæ perſequitur. *Sexta* contendit, literas Hebraicas, ut hodie pinguntur, eſſe primævas, &, quæ a Criticis quibusdam huic ſententiæ opponuntur, refellit. *Septima* contra eos diſputat, qui negant, puncta vocalia & accentus literis ætate pares eſſe, & ab ipſis ſacris ſcriptoribus fuiſſe adhibitos. *Octava* denique *Sectione* agit de Chaldaiſmo Biblico. *Cap. VI* Maſoræ, hoc eſt, Criticæ Judæorum Biblicæ, hiſtoriam exponit, & inſignem utilitatem deſcribit, cumque Maſoræ contemptoribus fortiter congreditur. *Cap. VII* *Keri* & *Chetibh* arceſſendum exiſtimat a variante diverſorum Codicum ſcriptura. Acceſſiſſe deinceps judicat honeſtiorum pro obſcenis vocabulis lectionem, unamque vel alteram magiſtrorum interpretationem. Quod ſi quæris, utrum *Keri* an *Chetibh* ſit ſcriptura authentica, Noſter ab eorum ſtat partibus, qui *Chetibh* tamdiu habent pro vera ſcriptura, donec evidentibus indiciis evicta fuerit αὐθεντία τῦ *Keri*. *Cap. VIII* præfatus, autogra-

 pha

Digitized by Google

pha ſacrorum ſcriptorum non ſupereſſe, imo & percelebres illos Codices, Hillelianum, Ægyptiacum, Babylonium, & Hierichuntinum, periiſſe; de ſuperſtitibus codicibus Hebræis Sacræ Scripturæ MSS. tum Synagogarum, tum aliis, verba facit. Antiquitatis etiam & bonitatis eorum criteria exponit, & ſpeciatim
p. 382 ſqq. Dresdenſem regium codicem deſcribit copioſius. *Cap. IX* de variis Bibliorum Hebraicorum editionibus agit, tum de Polyglottis, tum de Rabbinicis, tum de Hebræo-Latinis, tum denique de ſimplicibus. *Pars ſecunda* hujus operis dicata eſt verſionibus Hebræi ſacri codicis. Ac primo quidem loco de *Targumim* ſive verſionibus vel potius paraphraſibus Chaldaicis diſſerit. Hic de earum ætate diſputat contra Celeb. Wolfium: Autores earum recenſet: de ſingulorum laboribus ſuum exponit judicium: denique uſum earum laudat exegeticum, polemicum, & hiſtoricum. Conſiderat etiam hac occaſione vocem מימרא דיי, quæ a multis pro appellatione Meſſiæ habetur, ac τῷ λόγῳ Joannis Evangeliſtæ reſpondere creditur. At Noſter hanc ſententiam non putat inniti firmo fundamento, neque adeo vult, hoc argumentum urgeri in diſputatione cum Judæis ſuſcepta. *Cap. II* verſionem Græcam LXXviralem ob oculos ponit. Ptolemæum Philadelphum eam adornandam curaſſe, cum Criticis negat, & pro autoribus habet Alexandrinos quosdam Judæos. Nec univerſam Scripturam ſimul converſam eſſe credit, ſed alium librum alio tempore. Obſervat hinc, iſtos interpretes uſos eſſe codice non punctato. Recenſet etiam vitia & nævos hujus verſionis, eosque redigit certa ſub capita. Tum contemplatus editiones hujus verſionis tum veteres, tum recentiores, ultimo loco utilitates ediſſerit ex hac interpretatione capiendas. *Cap. III* de Græcis V. T. verſionibus Aquilæ, Theodotionis, Symmachi ſcitu digna doctiſſime tradit, annexa luculenta tractatione de opere Origeniano. *Cap. IV* de Pentateucho Samaritano acturus, præmittit narrationem de gente & religione Samaritana, contra Basnagium probans, Samaritanos ſolum Pentateuchum e libris ſacris recepiſſe, ejusque rei cauſas adducens admodum probabiles. De ætate & origine Samaritani hujus Pentateuchi ſex producit ſententias, &, quinque refutatis, in communiore acquieſcit, qua ſtatui-

ſtatuitur, ſacerdotem illum, a Rege Aſſyrio in terram ſanctam miſſum, (*2 Reg. XVI, 24*) Hebræum Codicem deſcripſiſſe elementis Samaritanis ſive Cuthæis: idque a Basnagio ad oculum demonſtratum eſſe, pronuntiat. Hinc nævos hujus Samaritani codicis & ab Hebræo diverſitates ſub certos titulos ſolerter digerit. Tum eos confutat, qui codicem Samaritanum Hebræo anteponunt, allatisque lucidis argumentis contendit, primas deberi Hebræo Codici, ex eoque corrigendum eſſe Samaritanum. Nihilominus concedit, & pluribus oſtendit, inſignes fructus capi poſſe e Samaritano illo Pentateucho. *Cap. V* verſiones V. T. Syriacam, Arabicam, & Æthiopicam ſub examen vocat. Et Syriacam quidem ultimæ antiquitatis eſſe concedens, parum tamen accuratam eſſe docet, ſæpeque ab Hebræo Codice diverſam, adeoque gravibus ſcatere nævis. Pari diligentia ubi ceteras duas verſiones pertractavit, *Cap. VI* confert ſe ad verſionem Latinam vulgatam. Errare hic docet Pontificios, eam autori tribuentes Hieronymo, ſtatuitque, eam eſſe mixtam ex vetere Itala & ex Hieronymiana verſione. Hinc ejus nævos haud ſane leves ſub certas revocat claſſes, agens etiam de ejus emendationibus & caſtigationibus ſubinde ſuſceptis. *Cap. VII* de Latinis recentioribus verſionibus agit, Lutheri, Seb. Schmidii, Xantis Pagnini, Seb. Munſteri, Leonis Judæ, Sebaſt. Caſtalionis, Tremellii & Junii, debitis quamque laudibus pariter ac vituperationibus ingenue perſequens. *Cap. VIII* de duabus diſſerit Judæorum verſionibus Hebræo-Germanicis: e quarum poſteriore longum exhibet exemplum Judaicæ adverſus Chriſtianos diſputationis, ea proferens ſedecim paginis, quibus Judæus ille autor eripere p. 761 ſqq.
Chriſtianis conatur Jeſaiæ oraculum de nativitate Meſſiæ e virgine. Si quis forte miratur, omiſſam eſſe tractationem de Germanica Lutheri, de Belgica, ceterisque recentioribus exoticis verſionibus V. T. is ex Proœmio diſcat, Autorem alio tempore & hoc 19.
argumentum eſſe perſecuturum.

Progrediamur ad *Partem tertiam*, quæ diſputationem continet Anti-Whiſtonianam. Edidit videlicet Guil. Whiſtonus A. 1722 lingua patria *Tentamen, tradens modum reſtituendi genuinum V. T. textum, & vindicandi citationes inde in N. T. fa-*

p.782. ſtas. Quo viro cum *nocentiorem & ab ampliſſimo ingenii & eruditionis apparatu inſtructiorem hoſtem Scripturæ S. non obtigiſſe* S. R. Autor cenſeat, nec tamen quisquam ſingula ejus argumenta diſcutienda ſuſceperit ac profliganda, ipſe defungi hoc
784. labore non eſt gravatus. In principio Whiſtoni integrum Syſtema exhibet tribus veluti verbis. Hinc refutationem ejus decem concludit Capitibus, quorum *primo* ſingula refellit argumenta, quibus uſus fuerat Whiſtonus ad probandum, noſtra V. T. exemplaria multis in locis differre ab iis, quæ tempore Chriſti & Apoſtolorum legebantur. Hac occaſione non ſolum multa loca V. T. illuſtrat accurateque interpretatur, e. g. *Geneſ. IV, 8: dixit Cain ad Abel; Pſal. XXII, 17*, כארי, ſed etiam obſervat, Whiſtonum multa tela ſumſiſſe ex armamentariis Cappelli, Morini, aliorumque. *Cap. II* refutat argumentum Whiſtoni, ab allegationibus V. T. in N. factis petitum & ab earum diſcrepantia. Hic primo Autor ſub certos titulos redigit, idque ſingulari diligentia, loca V. T. in N. T. repetita, ac viam ſibi hoc pacto munit ad diluendas Whiſtoni cavillationes. Tum ſingula loca expendens, ita reſpondet adverſario, ut ſimul fontes indicet, e quibus ille objectiones ſuas hauſit. *Cap. III* aggreditur Whiſtoni ſententiam de corrupta inde a Chriſti & Apoſtolorum ætate verſione LXXvirali, & argumentorum ejus imbecillitatem omnium conſpectui exponit. *Cap. IV* contra eum aſſerit divinam originem & autoritatem canonicam Cantici Canticorum, quod is nec in canone ſacro haberi oportere cenſet, nec unquam vel a Judaica vel a vetere Chriſtiana Eccleſia habitum fuiſſe contendit. *Cap. V* abſurditatis convincit ſententiam Whiſtoni, ſtatuentis, illam veteris Samaritani cum recentiore Chaldæo charactere permutationem in Bibliis Hebræis factam a Judæis eſſe proximo a nativitate Chriſti ſeculo. *Cap. VI* labefactat argumenta illa, quibus Whiſtonus efficere ſtuduerat, Pentateuchum Samaritanum eſſe ſincerum exemplar quinque librorum Moſis. *Cap. VII* errorem ejus coarguit, docentis, ſcriptores N. T. ac Philonem & Patres apoſtolicos, itemque ſcriptores quatuor priorum ſeculorum, non produxiſſe dicta V. T. ex Codice Hebræo, ſed e verſione LXXvirali. *Cap. VIII* contra Whiſtonum, ideo contenden-

tendentem, Joſephum exacte ſecutum fuiſſe ſui Codicis Hebræi lectionem, ut inde probet, noſtrum Codicem Hebræum eſſe depravatiſſimum, præclare docet, Joſephum haud incorrupta fide referre V. T. hiſtorias, eundemque Hebræi ſermonis non admodum peritum fuiſſe, nec accuratum in rationibus Chronologicis. *Cap. IX* oſtendit, quam inepte Whiſtonus demonſtret, Judæos ſeculo ſecundo exemplaria V. T. corrupiſſe, idque ne potuiſſe quidem fieri, ſatis manifeſtum facit. Denique *Cap. X* Whiſtonianum conſilium, ſecundum quod genuinus V. T. textus ſit reſtituendus, breviter exhibet, ac breviter (nec enim opus hic erat longa diſputatione,) exagitat & refutat.

Ceterum cum S. R. Autor in *Proœmio* velit, etiam *Introductionem* ſuam *ad libros V. T.* haberi pro parte *Criticæ* hujus *ſacræ*, nobis liceat hoc voto concludere noſtram recenſionem præſtantiſſimi operis, ut Theologiæ cultoribus etiam exhibeat *Introductionem in libros N. T. & Criticam ſacram N. T.* p. 18.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB A. D ad A. MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomus X.

Mediolani, ex typogr. Societ. Palatinæ, 1727, fol.

Alph. 8 pl. 8 cum Tabb. æn. 2 & una Tabula majori Geogr. Italiæ medii ævi.

ETſi Tomus IX nondum ad nos pervenerit, Supplementis reſervandus, attamen cum & decimus & duo ſequentes Tomi jam prodierint, lubet interea decimum producere. Enimvero Tomus hic, quem Mediolanenſes Palatini Socii LEOPOLDO I, Lotharingiæ Duci, conſecrarunt, præ ceteris commendari meretur, quod præmiſſam habet *Tabulam Italiæ medii ævi Græco-Longobardico-Francici*, in quam commentatus eſt *Anonymus Mediolanenſis*, ut dicitur in Elencho præmiſſo, *Regius Ticini Lector; Vir*, judice Muratorio, *non minus antiqua eruditione*, *quam*

Digitized by Google

quam judicio Critico ſumme commendandus, ſumme accuratus, & cui bene ſanguis calet in venis. Nominatur vero Autor, ut ab aliis accepimus, *Caſpar Berettus*, Monachus Benedictinus e Congregatione Caſinenſi, Lector publicus in Univerſitate Ticinenſi & Patricius Mediolanenſis, qui cum latere voluerit in ipſo opere, nomen ſuum a nobis hic prodi, indigne haud feret. Equidem ipſe Cl. Autor in ſubjuncta Proteſtatione, quam vocat, nimis parum otii ad hanc operam ſibi relictum fuiſſe queritur a Sociis Palatinis, qui quam primum promiſſa olim data ſolvere cupiebant, ſperatque, ſe olim caſtigatiora hæc editurum, informem quippe hunc fœtum modeſte appellans; nec diffitetur, ſe contra receptas non raro ſententias ſeverum judicem inſurrexiſſe, nullius quippe autoritati addictum. Quod vero præterea parum expoliti & nonnunquam etiam involuti ſtyli invenuſtatem agnoſcit, non eſt quod multum excuſet, cum vix fieri poſſit, ut, qui tantopere in ſcriptoribus medii ævi verſati ſunt, ſtyli venuſtatem ſervent, maxime cum rebus magis, ut Noſter, quam verbis intenti ſint. Præmiſit Autor Prolegomena ſatis prolixa, per 96 ſcilicet paginas excurrentia, quæ ſi vel ſola recenſere pro dignitate velimus, operoſus admodum labor nobis ſuſcipiendus eſſet. Ut præcipua attingamus, Autor Sect. I fines utriusque Imperii deſcribit, quales fuere Seculo IV. Sect. II Anonymum Ravennatem, quem *Guidonem* nominat, minime integrum a Porgeronio editum probat, ſed ejus tantum compendium, ad Ant. Galateum maxime in libro de ſitu Japygiæ provocans. Sect. III Paulum Warnefridi Diaconum, etſi Longobardum, nec Longobardorum tamen aut Græcorum in Chorographia Italiæ rationem ſequi docet, ſed cum libello *Provinciarum Romanarum*, ſæpe olim edito, in pleriſque conſentire. Sect. IV de Cellarii noſtri Geographia medii ævi, etſi nunquam edita vel edenda, ex tabula ejus Italiæ prodroma ſequius judicat, eam medio ævo non ſatis accommodatam, aſſerens, cum tantum ad Seculum IV & V reſpexerit, ubi omnia ſatis liquida; at turbatam demum fuiſſe Italiæ topographiam Seculo VI vergente, atque hic deſiderari teſtes fide dignos contendit. Sect. V Hieroclis Grammatici *notitiam*, cui titulus: Συνέκδημος ſive *Comes peregrinationis*, provin-

vincias & urbes Imperatori CP. ſubjectas continentem, mutilam eſſe demonſtrat; ſimul & ſequi eruditos omnium provinciarum jubet exemplum Chr. Junckeri, qui Geographiam medii ævi patriæ, h. e. Germaniæ, vernacula dedit, a Noſtro per errorem Bibliothecarius Regis Pruſſiæ dictus, cum potius dici deberet Bibliothec. Iſenacenſis & Societatis Pruſſicæ Socius. Dum Sect. VI fontes indicat Chorographiæ Italiæ, diplomata maxime Longobardorum & Carolingorum; Deſiderii Regis Edictum, quanquam ab Holſtenio pro genuino habitum, adhuc tamen ſuſpectum habet, cum Autor, quisquis ſit, Viterbii antiquitati eo conſulere præcipue voluiſſe videatur, & quæ ſunt alia a Noſtro indicata. Inter falſarios vero codicum Alf. Ciccarellum, ideo ultimo ſupplicio addictum, & noſtro tempore Carolum Gallutium nominat. Ludovici Pii tabulam, qua donationes Pipini & Caroli M. confirmat, genuinam aſſerit; contra Conſtitutionem Ottonis III adverſus Eccleſiam in ſuſpicionem vocat. In reliquis de aliis quibusdam argumentis agit, de quibus commode agi in Chorographia ipſa non poterat, ut de jurisdictione Longobardorum ævo Sect. VII; de partibus Regni Longob. cis Tiberim Sect. VIII; de diviſione Italiæ ævo Francico in Ducatus, Comitatus & Marchas Sect. X; de teſtamento Attonis falſo, e quo quidem Cl. Imhofius ſtemma Deſiderianum conflaſſe Noſtro creditur, Sect. XI. Ipſam Chorographiam non eſt ut latius recenſeamus, cum ſeorſim etiam cum Tabula, Prolegomenis & duplici Indice, Choro-topographico altero, altero nominum & materiarum, excuſa proſtet, ſufficietque adeo, nos de opere profunde erudito ſalivam moviſſe. Sequitur II *Albertini Muſſati*, Hiſtorici Patavini, *de geſtis Henrici VII Caeſ. Hiſtoria Auguſta*, & III ejusdem *de geſtis Italorum poſt mortem Henrici VII Caeſ. Hiſtoria*, ad A. 1429 producta, quibus etiam accedunt ejusdem *Ludovicus Bavarus* & Tragœdia *Eccerinis* dicta & vario Carminis genere compoſita. Quantæ ſint raritatis, quantoque pretio hactenus venerint hæc Muſſati Opera, quæ cum Laur. Pignorii, Felicis Oſii & Nic. Villani notis, aliisque veterum monumentis & Chronicis, quæ vel inſerta jam ſunt huic collectioni commodis locis, vel poſthac inſerentur, Venetiis proſtant 1636 in fol. ma-

Digitized by Google

xime ſi exemplum lituris haud deformatum, ut ſunt pleraque, haberi poſſet, nemo ignorat. Quare laudandum eſt conſilium Celeb. *Muratorii*, qui non modo Hiſtoriam Henrici VII cum reliquis iterum typis ſubjecit, verum & doctorum Triumvirorum notas, in priori editione ad calcem rejectas, ſuis locis ſubjecit, quanquam pleraſque tam prolixas, ut per aliquot folia excurrant. Obſervat vero idem, in Codice MS. antiquo prope coævo Bibliothecæ Eſtenſis autorem perpetuo *Muxatum* dici, adeo ut vix Scardeonio, de claris Patavinis agenti, ſubſcribere poſſit, qui eum e familia Muſſa primo procreatum, poſtea ex Poetices laude *Muſati* (quaſi Muſis grati) cognomen accepiſſe putat. Natus is Patavii circa A. 1260, A. 1329 vel 1330 exul obiit; de quo Scardeonius de Antiqu. Patav. L. II Claſſe X & Voſſius de Hiſt. Lat. L. III C. 7 latius commentati. Sed Lectore ad hos remiſſo, Noſter ex opere magno inedito, quod *Xicco* ſeu *Sicco Polentonus* altero poſt mortem Muſſati ſeculo *de Scriptoribus Latinis* ſeu iis, qui vel ipſi linguam Latinam ſuis libris illuſtrarunt, vel Commentariis juverunt, ſummo labore & multa eloquentia conſcripſit, vitam Muſſati dedit lectu dignam. Ceterum idem, præter editionem Venetam, conſuluit Codicem illum Eſtenſem, e quo Prologos duos, in editis non exſtantes, addidit & lacunas in Ludovico Bavaro deprehenſas ſupplevit, impetravitque a Cl. Phil. Argelato, ut Ambroſianum Codicem membraneum diligenter conferret, nihil adeo, quod ad exornandum opus faceret, omittens. Succedit IV Anonymi *Chronicon Siciliæ ab anno circiter 820 ad A. 1328*, antea a Monachis Benedictinis, Martene & Durando, Theſauri novi Tomo III p. 5 ſq. vulgatum; etſi enim docti iſti Viri, Chronicon hoc ad mortem Friderici II Regis Sic. quæ in A. 1340 incidit, pertingere diſerte ſcribant, ipſa tamen inſpectio docet, illud haud ultra A. 1328 excurrere. Plura de eo non memoramus, niſi quod multa Autor hic congeſſerit monumenta, quæ alibi fruſtra quæras. Denique V clauditur hic Tomus *Nicolai Specialis Hiſtoria Sicula ab A. 1282 ad A. 1337*, quam Petri de Marca operi poſthumo de Marca Hiſpanica in Appendice adjecerat Steph. Baluzius, ideo quod Regum Aragonenſium res ultra ſeculum in Sicilia geſtas contineret. Quem autorem

non

non infimæ dignationis fuiſſe, patet ex eo, quod ad A. 1334 de ſe ipſo teſtatur, ſe una cum aliis a Friderico Rege ad novum Pontificem Benedictum XII legatum fuiſſe. Quod vero idem fuerit Prorex Siciliæ, demumque 1444 diem obierit, ut Rocchus Pirrus in Notitia ſecunda Eccleſiæ Syracuſanæ prodidit, in eo Pirrum magnopere falli, Noſter diſerte docet.

JOH. SCHILTERI INSTITUTIONES Juris Feudalis Germanici & Longobardici, notis illuſtratæ; accedunt Conſtitutio de Expeditione Romana, cum M. FREHERI & aliorum notis; LUD. CANT. FABRI de eadem Commentatio; CONR. SAM. SCHURTZFLEISCHII de Conrado Imp. & de eadem Conſtitutione Diſſertatio, opera & cura D. GEORGII CHRISTIANI GEBAUERI, Jur. Feud. in Academ. Lipſ. P. P.

Lipſ. apud Joh. Frid. Gleditſchii B. Fil. 1728, 8.

Alph. 1.

DEnuo in lucem prodierunt B. Schilteri Inſtitutiones Juris Feudalis, quæ cum abunde præſtantes ſint atque utiles, laudis noſtræ haud videntur indigæ. Operæ autem pretium eſſe exiſtimamus, quid præcipuum ſit quod in nupera hac Editione acceſſerit, paucis exponere. Prima Conſultiſſimi Editoris cura fuit, Autoris textum in antea vulgatis libelli exemplis ſphalmatibus inquinatiſſimum reſtituere, proxima, Schilterianæ brevitati obſervationibus & annotationibus quibusdam ſuccurrere, tertia nonnulla adjicere, & ea quoque præfando, recenſendo & annotando ornare, quo libello aliquid magnitudinis forte & pretii accederet. Ipſæ autem illæ annotationes ſatis loquuntur, qua diligentia V. Cl. Clientelaris Juris ſcientiam perluſtraverit planeque excuſſerit, tantoque majorem eæ merentur attentionem, quanto magis in illis vel varia Juris Feudalis capita accuratius expoſita ſunt, vel ad optimos Longobardici æque ac patrii Juris textus, aut ad præſtantiſſimos autores remiſſum eſt. Certo igitur augu-

ramur, novam iſthanc editionem omnibus Juris Feudalis ſtudioſis gratiſſimam fore pariter ac utiliſſimam.

Acceſſionum autem vel potius ornamenti loco Vir Cl. celebrem illam de Expeditione Romana Conſtitutionem huic libello adjecit, eique Præfationem lectu digniſſimam præmiſit. In illa enim a p. 196 usque ad p. 203 hujus Conſtitutionis Editiones, ſi ab una diſceſſeris, omnes oculis uſurpatas, accurate recenſet, deinde a p. 203 usque ad p. 227 de Autore illius Conſtitutionis, & quam diverſa Viri docti de ea teneant, agit, eorum rationes & dubia ſolide examinat, atque hac occaſione varias obſervationes ex ultima Germaniæ antiquitate petitas inſpergit. Speciminis loco conferant modo, qui volent, quæ p. 216 de Roncaliarum ſitu, p. 217 de nominis hujus origine erudite commentatur, nec non quæ p. 229 de Conrado III habet, quem poſt ſuſceptum Germaniæ regnum Italiam A. 1143 omnino attigiſſe, ex Diplomate apud Campum Hiſtor. Eccleſ. Placent. T. I n. 134 extante demonſtrat, quod egregium hiſtoriæ Germanicæ momentum peritiſſimos etiam hactenus latuiſſe videtur. Tandem Vir Cl. p. 227 ſententiam ſuam de modo laudata Conſtitutione proponit, eamque Conrado II tribuendam eſſe exiſtimat, illiusque firmandæ gratia a p. 232 usque ad 234 egregia plane in medium profert. Præfationem excipit ipſe Conſtitutionis textus, qui editionis omnium primæ Rittershuſianæ eſt, cum qua alterum avthenticum, editionem Freherianam, tum etiam reliquas editiones, quæ ad manus fuerunt, contulit. Inde illæ variæ lectiones ad marginem notatæ. Commentarius quoque Freherianus ex editione prima deſcriptus eſt, ita tamen ut eum Fabri & Bruſſelii notis locupletaverit, præterea etiam cum Clutenii editione contulerit, ejus gloſſemata uncinulis incluſerit, mantiſſam quoque, ne quid deſit, in fine addiderit. Calcem vero ornant L. Cant. Fabri Commentatio ex Lib. I c. 6 p. 33 Tr. de Feudis deprompta, & Schurtzfleiſchiana de Conſtitutione illa Diſſertatio, pereximia equidem, hactenus autem raro obvia. Quod reliquum eſt V. Cl. publico nomine rogamus, ut quam primum paginæ 235 fidem liberet, quippe quæ plura exornando Juri Feudali idonea harum literarum cupidis amice ſpondet.

HUGONIS

Digitized by Google

HUGONIS GROTII FLORUM SPARSIO ad Jus Juſtinianeum; cum Præfatione D. GEORGII CHRISTIANI GEBAUERI, Jur. Feud. in Acad. Lipſ. P. P. cum Indicibus tribus.

Halæ, impenſis E. G. Crugii, 1729, 8.
Alph. 1 pl. 11.

QUa diligentia Vir Cl. Jurisprudentiam Feudalem exornet, modo intelleximus, quam ſollicite vero curam ſuam elegantiori quoque Jurisprudentiæ civili admoveat, præter alia quæ jamjam extant, Præfatio huic libello præmiſſa documento eſſe poteſt. Ipſo equidem libello recenſendo ſuperſedere poſſumus, quippe qui ſat celebritatis habet, illud tamen de hac nova editione monendum eſſe duximus, quod ea juxta editiones Belgicas nonnullis erroribus inquinatas expreſſa ſit. Annotavit illud jamjam V. Cl. in præfatione, atque nævos quosdam, & nonnulla, quæ ipſi Grotio, ut homini, exciderunt, eleganter emendavit, ut omnino harum literarum ſtudioſi libellum iſthunc rarum æque ac pro mole alias nimis carum, non modo pro juſtiori pretio, ſed etiam novis obſervationibus atque emendationibus locupletiorem habituri ſint. Ceterum in Præfatione eadem ut vera ita eleganti prædicatione divina ingenii Grotiani monumenta in majus extollit, variaque de eo ſingularia annotat, quæ legiſſe nominis Grotiani amatores forte non pœnitebit.

CONR. SAM. SCHURTZFLEISCHII FUNdamenta hiſtoriæ Germanicæ mediæ; ex MS. eruit & Diſſertationem de pietate CAROLI M. qua in converſione Saxonum ad Chriſtianorum ſacra uſus eſt, præmiſit M. CAROLUS GOTTLOB HOFMANNUS.

Sneebergæ, apud Car. Wilh. Fulda, 1728, 8.
Alph. 1 pl. 5.

QUam magna ſit *Schurtzfleiſchiorum* in orbe literato dignitas, luculenta horum monumenta æque ac ſummorum vi-

rorum teſtimonia dudum confirmarunt. Beate defunctus *Conradus Samuel* hiſtoriam ornavit imprimis, geſtaque antiquiſſimi pariter & medii ævi adeo tenuit, ut pauci ipſi æquiparari poſſint, nemo pene anteferri. Qua re factum eſt, ut Cl. *Hofmannus*, Lipſiæ degens atque docens, hiſtoriam Carolingorum & ſequentium temporum ab iſto contextam, & ab *Henr. Leonhardo*, fratre, olim promiſſam, in vulgus ederet: ac præfaminis loco de pietate *Caroli M.* in convertenda Saxonum gente diſſereret. Nimirum, quum pietatem Caroli ubivis terrarum decantatam æſtimaret, ac ſollicite ponderaret, multa ipſi occurrebant, quæ Lydium lapidem vix ferre videbantur. Quare pleraque hic ſcripta, quæ ad eum pertinent, ceu partium ſtudio, vel rerum ignorantia, vel opinionum amore contaminata, a Cl. *Hofmanno* notantur, ne Eginhardo quidem excepto. Tria vero potiſſimum ſunt, quibus
p. 13. horum autorum fidem ſolicitavit: I) teſtes eſſe monachos, qui
vel ſumma ignorantia rerum oppreſſi, vel perverſo ſtudio capti,
18. veritatem ubique haud ſequebantur; II) Carolum immodica
regnandi cupiditate flagraſſe, & ampliſſimis regionibus Saxonicis, ut & maxima gentis gloria allectum, feroces Saxones inva-
23. ſiſſe, verasque cauſas pallio religionis & pietatis texiſſe; III) ipſum modum converſionis fuiſſe juſto negligentiorem, ac luculentiſſime docere, religionem Carolo haud fuiſſe cordi, cum ſatis habuerit, victos ſuccubuiſſe, debitamque obedientiam victori præſtitiſſe. Hæc ſingula pluribus autorum teſtimoniis confirmavit, deque Alcuino p. 14, Eginhardo p. 21, carminibus Bardorum p. 8, deque aliis ſcriptoribus vitæ Caroli M. p. 11, & paſſim varia notatu digna in animadverſionibus ſubjunctis adjecit. Quod ipſum *Schurtzfleiſchii* opus attinet, genus ſcripturæ elegans eſt, fluitque pure ad exemplar veterum hiſtoricorum. Annales compoſuit Autor, annorum ſeriem magis, quam ordinem rerum ſecutus. Principium ducit a *Carolo M.* cujus vitam prolixe a p. 1 ad p. 75 commemorans, plurimum laborem in
17. enarranda Saxonum converſione conſumit. Rolandi habitum
corporis maximum negat, exiſtimans ſtatuas Rolandinas fuiſſe
19. ſigna fori tantum. Cum mentio injiceretur clientum regiorum,
ſeu vaſſorum, in ſanctionibus Caroli M. oſtendit, horum potiſ-

ſimum

Digitized by Google

ſimum munus fuiſſe, valvas, id eſt, fines, regni Francorum defendere. De ortu ſcholarum Francicarum & Saxonicarum egregie p. 36.
diſſerit, harumque diviſionem in epiſcopales & monaſticas ſolicite exponit. Celebrem Hamburgi urbem, nullius Principis aut 66.
Comitis, ſed providentia & ſumtu Caroli M. conditam, refert, ſtudioſe monens, Hammaburgum a ſilva propinqua, non ab Hammonis ſimulacro, neque a Gambriviis, multo minus ab Hama quodam pugile, nomen duxiſſe. Tandem Carolus, poſtquam 73.
fatis A. C. 814 conceſſerat, anno ætatis ſexageſimo ſeptimo, Aquisgrani ſolemni ritu cærimoniisque ſepultus eſt. Succeſſit *Ludovicus* cognomine *pius*, quem a patris prudentia & fortitudine nimium quantum deflexiſſe, præſulumque conſiliis, ut & filiorum ingeniis nimis indulſiſſe, Noſter perhibet. Vitam ejus a p. 75 ad 76.
p. 106 enarrat, deque ritu ſe purgandi per duellum p. 55, de titulo, *Gratia Dei*, p. 89, de innocentia Judithæ p. 99, aliisque memoratu dignis tradit. Ita in reliquorum quoque Regum & Imperatorum vitis verſatus eſt, ad A. 1200 in vita Philippi tandem filum abrumpens. Ceterum acceſſere & paſſim notulæ, quæ ipſæ uni *Schurtzfleiſchio* debentur: nec diſſimulandum, errata typographica aliquando non minimi momenti irrepſiſſe, quæ tamen Cl. Editori, qui per abſentiam aliis impreſſionis curam relinquere debuit, minime imputaveris.

AMOENITATES LITERARIÆ.

Tomus VII & VIII.

Francof. & Lipſiæ, apud Dan. Bartholomæi, T. VII 1727, T. VIII 1728, 8.

Alph. 1 pl. 21.

RECenſitis ſuperiori tempore *Cl. Schelhornii Amœnitatibus literariis* nunc merito adjungimus Tomum earum ſeptimum & octavum, utriusque Capita, quam fieri poteſt, breviſſime exponentes. *Tomus* igitur *ſeptimus* primo loco exhibet acceptam ex Uffenbachiana bibliotheca *Commentationem in antiqua monumen-*

numenta, in agro Tigurino nuper eruta. Repertæ ſcilicet ſunt in pago *Kloten* aliquot egregiæ antiquitatis reliquiæ, pavimentum marmore cæſim diminuto ſtratum, varii generis inſtrumenta ſacra, nummi, inſcriptionesque, quæ nunc univerſa in Cimeliarchio publico civitatis Tigurinæ aſſervantur. Hæc ſingula eruditiſſimis oculis contemplatur Autor noſter ἀνώνυμος, copioſe diſſerens de origine pavimentorum, de variis eorum generibus, de opere muſivo, de lithoſtrotis. Hæret etiam circa Romanas legiones, easque enumerat, quarum ſub Imperio Romano ſtatio fuit in Helvetia. Ad ultimum ex hiſce monumentis concludit, caſtra Romana quondam juxta pagum illum *Kloten* fuiſſe poſita: eaque occaſione de caſtris Romanis agit diligentiſſime. *Diſſertatione II*, quæ Cl. *Schelhornium* habet autorem, commemorantur Bibliothecæ incendio abſumtæ; libri juſſu publico Vulcano traditi, maxime hæretici; libri denique ab ipſis autoribus ſuis vel ſponte vel coactis in ignem conjecti. *Diſſ. III*, Cl. Jac. Brukerum habens autorem, perſequitur convenientiam numerorum Pythagoræ cum ideis Platonis, harumque originem ex illis deducit. Hic multum illuſtratur hiſtoria Pythagoræ & Platonis, eorumque philoſophia, ſimulque oſtenditur pluribus exemplis, Platonem frequenter ſecutum eſſe dogmata Pythagorica. Hanc Diſſertationem Cl. Autor haberi vult pro Supplemento ſuæ *Hiſtoriæ idearum*, quam & ipſi recenſuimus *A. 1723 p. 392.* *Diſſ. IV* Cl. *Schelhornius* exhibet Papæ Pauli III Bullam prorogationis Concilii, Mantuam antea indicti: ſubjunctis nonnullis, Tridentini Concilii hiſtoriam illuſtrantibus. *Diſſ. V* idem varias profert obſervationes minutiores, e. g. de Trithemio & ejus *Sermonibus ad monachos* A. 1516 excuſis.

Tomi octavi prima Diſſertatio continet modo laudati Brukeri ſecundum Supplementum hiſtoriæ de ideis philoſophicæ, conſtans varii generis acceſſionibus, libro illi inſerendis. *Diſſ. II* Cl. *Schelhornius* varias pœnas recenſet in libros ſtatutas. Refert hic ex literaria hiſtoria, multos libros proſcriptos & ſtigmate notatos, non paucos ad æternam captivitatem damnatos, alios mutilatos, vel patibulo affixos, vel diſcerptos, vel aquis cloacisve injectos, vel ignis ſupplicium paſſos fuiſſe. *Diſſ. III* Anonymus quidam

Digitized by Google

quidam librum *de imitatione Chriſti* Thomæ Kempenſi vindicat pererudite, primo noviſſima argumenta exhibens eorum, qui hoc opus Thomæ iſti abjudicant; deinde ea diluens; tandem duobus argumentis demonſtrari confidens, Thomam Kempenſem recte haberi pro ejus autore. Ac primum quidem argumentum hic exponit, quod ſcilicet Codices MSS. & autores Thomæ illi coævi plus quam ſexaginta ei librum hunc tribuant. Secundum argumentum, quod nimirum collectio propemodum infinita proprietatum & accidentium in autore libri *de imitatione Chriſti* & in Thoma Kempenſi ſit eadem, alio tempore ſe debita diligentia perſecuturum promittit: ac facile credimus, & hanc Diſſertationem maximo applauſu acceptum iri, ubi Autor ad eam elaborandam ſe accinxerit. *Diſſ. IV* Cl. Brukerus docet, & ex loco quodam M. Antonini Imp. probare conatur pluribus, Stoicos neceſſitati cuidam abſolutæ, id eſt, fato cœco tribuiſſe omnia, & per *providentiam Dei* nihil aliud intellexiſſe, quam obſequium Dei illi neceſſitati præſtitum, vel potius conſtantem univerſi hujus tenorem, & imperturbatam omnium rerum, & materiæ tum craſſioris, tum ſubtilioris, id eſt, Dei, ſeriem & concatenata vincula. *Diſſ. V* continet Dan. Everhardi Dolpii Obſervationes de Joanne Aventino & ejus *Annalibus Bojorum*. *Diſſert. VI* Cl. *Schelhornius* de libris publica autoritate combuſtis diſſerit, inter hæc *p. 475—489*, multa exempla afferens combuſtorum a Pontificiis Bibliorum in vernaculum ſermonem converſorum. *Diſſ. VII* memoratur quidam teſtis veritatis, *Joannes Munſingerus*, Seculo XIV Rector Scholæ Ulmenſis, adverſus quem lata a Pragenſi Academia ſententia hic primum profertur in publicum. *Octavum caput* exhibet aliquot Julii Cæſaris Scaligeri epiſtolas, a MS. Uffenbachiano nunc primum editas. In his Scaliger, quicquid iræ contra Eraſmum collegerat, evomit, & vel invitus ſuæ impotentiæ ſuperbiæque ſcholaſticæ monumentum relinquit poſteritati. Lectu quoque dignæ ſunt, quæ *nono loco* proferuntur epiſtolæ Baluzii, Schilteri, Mabillonii, & Ruinarti, e latebris ſuis nunc productæ. *Decima Diſſert.* continet Cl. Brukeri Additamenta ad ſuam *de vita & ſcriptis Eliæ Ebingeri* Commentationem.

C. W. MONITUM DE SUA PHILOSOPHANdi ratione, inſerviens loco reſponſionis ad ea, quæ occaſione operis ſui Logici Nonnemo monuit in Actis Eruditorum anni præſentis p. 474.

CL. *Hanſchius*, a quo *Hipparchum Kepleri*, in Actis Eruditorum A. 1709 p. 142 Aſtronomis promiſſum, & omnia *Kepleriana* opera ex MSC. edenda per ea, quæ in Actis A. 1714 p. 242 ſignificantur, expectamus, Logicæ quoddam ac Hygienes compendium ſub titulo Medicinæ Mentis & Corporis hoc ipſo anno edidit. Titulum a *Tſchirnhuſio* mutuatus eſt, in Logicæ autem compendio conſcribendo ducem ſibi elegit Logicam meam Germanicam, quinquies recuſam, fatetur enim me primum praxin regularum artis inveniendi diſtinctius oſtendiſſe. Etſi autem ſæpiſſime verba Germanica nonniſi in Latina vertat; ſunt tamen etiam nonnulla, quæ probare non poſſum, v. gr. dum omnem demonſtrationem reſolubilem eſſe ait in Soritem, ex meris propoſitionibus conditionalibus conſtantem, quarum primæ conſequens eſt antecedens ſecundæ &c. quod non ſemper ſuccedere, cum ex opere meo Logico manifeſtum eſt, ob allegatam ibidem rationem, tum re ipſa experimur, cum frequentiores ſint caſus, ubi reſolutio iſta non ſuccedit, quam ubi eidem locus eſt. Ego in Logica Germanica tyronibus figuram primam ſufficere judicaveram: in eo autem in diverſa abit Cl. *Hanſchius*, qui abſtractam de figuris & modis poſſibilibus ſyllogismorum contemplationem compendio ſuo inſeruit, propterea quod *Leibnitius* ipſi aſſeveraſſet, ſe in demonſtrationibus *Euclideis* obſervaſſe, quod Geometra omnibus figuris quatuor & omnibus ſex modis in ſingulis figuris uſus ſit. Vid. Medic. Ment. p. 62 & Acta Erudit. hujus anni loc. cit. Eandem doctrinam denuo propoſuit in Actis Eruditorum hujus anni p. 468 & ſqq. novis acceſſionibus auctam, ad quas ipſi profuere lumina, quæ ex opere Latino Logico hauſit. Dedit autem eam ex *Leibnitii* Arte combinatoria probl. 2 num. VI p. m. 13 & ſeqq. quam is valde juvenis compoſuerat, ægerrime ferens in Actis Eruditorum A. 1691 p. 63, 64, quod ſe inſcio fuiſſet recuſa, cum eam nec maturioribus ſuis cogitatis,

nec

nec perſonæ ſuæ reſpondere judicaret. Neque etiam *Leibnitius* ſingularia iſta de modis figurarum utilibus primus repererat; ſed ea jam integro ſeculo ante docuerat *Joannes Hoſpinianus Steinanus*, Profeſſor Organi Baſileenſis, in peculiari libello Baſileæ A. 1560 edito, & in controverſiis dialecticis A. 1576 poſt mortem ejus publicatis defenſa. Ipſe *Leibnitius* eum inventorem laudat modorum novorum *Barbari, Celaront, Ceſaro, Cameſtros*, ab *Ariſtotele*, meo quidem judicio, recte neglectorum, cum ſint compendia ratiocinandi, duobus ſyllogiſmis v. gr. in *Barbara* & *Darii* in unum contractis, quando quis in *Barbari* argumentatur, ſponte ſeſe offerentia in praxi, etſi non doceantur, nec inter ſyllogiſmorum ſimplicium modos referenda, ſi quidem ii ex genuino fonte, non vero ex combinatoria arte eruantur, quemadmodum fecit *Ariſtoteles*. Dum vero *Hanſchius Leibnitii* de figuris & modis ſyllogiſmorum meditationem juvenilem Actis Eruditor. inſertam reperit, p. 474 ægerrime fert, quod non eandem quoque operi meo Logico inſeruerim & neglectæ abſtractæ illius de figuris & modis ſyllogiſmorum poſſibilibus doctrinæ meditationi profundiori tribuit, quod non agnoverim cum *Jungio*, dari caſus in quibus magis naturaliter concludatur in ceteris figuris, quam in prima, nec cum *Leibnitio* obſervaverim, *Euclidem* in demonſtrationibus omnibus quatuor figuris & omnibus modis etiam utilibus in ſingulis figuris pro re nata uſum. Ego mihi propoſui exemplo *Euclidis* in Matheſi philoſophiam omnem reducere ad notiones communes & claritatem conſervare maximam, quantum fieri poteſt. Quid ſibi velit iſta ad notiones communes reductio, in philoſophia prima proxime clarius docebo. Non igitur meum fuit in conſtituendis ſyllogiſmorum modis ad artem combinatoriam confugere; ſed ad notionem communem, vi cujus in Logica naturali ratiocinamur & unde jam olim *Ariſtoteles* in Analyticorum libro primo modos ſyllogiſmorum atque figuras deduxit. Soli illi ſyllogiſmi, qui immediata dicti de omni & nullo applicatione conſtant, per ſe ſunt evidentes, ceteri ab iiſdem ſuam mutuantur evidentiam, nec admittuntur, niſi quatenus iiſdem æquipollent. Illi autem ſunt ſyllogiſmi primæ figuræ; ceteri ſunt ceterarum. Atque eo ſenſu ſyllogiſmos in quatuor

tuor modis *Ariſtotelicis* primæ figuræ *maxime naturales* voco, quod §. 380 Logicæ per id explico, quod proxime accedant ad dictum de omni & nullo. Syllogismos ſecundæ & tertiæ figuræ in numero crypticorum eſſe oſtendi, & in Pſychologia rationem oſtenſurus ſum a priori, cur in hos ſyllogismos crypticos nonnunquam incidamus juxta dictum de omni & nullo ratiocinaturi, tanquam unicam ratiocinandi legem. *Jungius* nullibi dicit, nos magis naturaliter aliquid concludere in ceteris figuris, quam in prima; ſed in ſecunda & tertia figura ſæpe *naturali prædicatione* concludi ait, quod *præternaturali* in prima colligatur. Oſtendi autem in illis ipſis exemplis, quæ dedit, id poſſe evitari, & monſtravi, unde fit, quod ſyllogismum ad primam figuram reducenti naſcantur propoſitiones formam contortam habentes, quæ tandem huc redeunt, quod minus naturaliter argumentemur, hoc eſt, a lege illa ratiocinationis univerſali, cujus ex natura hominis rationem redditurus ſum a priori in Pſychologia, recedamus. Ego nullibi negavi, Logica naturali utentes ſubinde incidere in ſyllogismos ſecundæ & tertiæ figuræ; ſed rationem prorſus reddidi a priori ex ipſa hominis natura §. 399 ſub finem, cur id fieri debeat. Quod tamen hoc non obſtante iis carere poſſimus evidentiæ amantes, docui §. 401. Si aliqua concluſio in ſecunda & tertia figura inferri poſſet, quam in prima inferri abſolute impoſſibile fuerat; eam ego abſolute neceſſariam pronunciarem: ſed cum talis nulla detur, ſola omnino figura prima contentos eſſe poſſe etiamnum affirmo, qui unius rationis ope ejusque communis maximam in ratiocinando evidentiam conſervare velint. In ſcientiis imprimis non multum eſſe poſſe uſum figuræ ſecundæ & tertiæ, rationibus ſtabilivi (§. 40), quod etiam concedere tenetur ipſe *Hanſchius* num. 71. Dum vero aſſerit, autoritate *Leibnitii* fretus, *Euclidem* omnibus quatuor figuris & omnibus modis etiam utilibus in ſingulis uſum eſſe; vellem ut exemplis idem docuiſſet: valde enim vereor, ne *Leibnitius*, idearum juvenilium non ſatis tenax, Cl. *Hanſchio* dixerit ea, in quibus memoria eum fefellit. Ego non modo Geometriæ, ſed alias quoque Matheſeos demonſtrationes, ſingulas vel centies ea ratione reſolvi, quam docueram in ratione prælectionum, & in opere Lo-

gico

Digitized by Google

gico Latino exemplis illuſtravi §. 551 & ſeqq. cum in docenda Matheſi analyſin juxta naturalem cogitandi modum ita obſervem, ut ex conditione theorematis auditores veluti ipſimet prædicatum eruere ſibi videantur; nunquam tamen mihi recurrendum fuit ad ſyllogismos ſecundæ vel tertiæ figuræ, nec ſyllogismis primæ contentus ad incitas redactus fui, ut admittere cogerer propoſitiones formam contortam habentes, quales præternaturales vocat *Jungius*. Ego de rebus practicis ex notionibus ſtatuo, quas propria mihi praxis ſuggeſſit, & quas autoritati cuicunque præfero. Ego in philoſophia, quam paro, non admitto propoſitiones niſi determinatas, in quibus prædicatum determinatur per notionem ſubjecti, atque iſtiusmodi inferendis deſtinari primam figuram, jam agnovit *Ariſtoteles* ſub finem c. 4 lib. 4 Analyt. Immo plerumque ſufficiunt modi univerſales Barbara & Celarent. Ego non ad oſtentationem philoſophor, ſed ad utilitatem vitæ. Propoſitiones autem determinatæ in vita applicantur per modum Darii & Ferio, ſumtis propoſitionibus ſingularibus, in quibus de ſubjecto prædicatur prædicatum commune pro particularibus, quemadmodum vulgo receptum & notioni dicti de omni & nullo, genuino doctrinæ de ratiocinatione lapidi Lydio, conforme eſt. Etſi autem Cl. *Hanſchius*, ſecutus *Leibnitium* juvenem in Arte combinatoria, propoſitiones ſingulares promiſcue omnes pro univerſalibus habeat; ego tamen nonniſi eo in caſu propoſitiones proprias, in quibus prædicatum proprium eſt, pro univerſalibus agnoſco, quo definitiones locum tuentur: cum in hoc caſu reſolutio propoſitionis propriæ in univerſalem dicto de omni & nullo conformiter fiat; §. 350 in ceteris, eodem invito, immo reclamante; in ſingularibus, quæ prædicatum commune habent, prorſus nugatoria evadet & id incommodi habet, quod propoſitio particularis ex duabus vel pluribus univerſalibus componatur, univerſalis autem ex univerſalibus infinitis, id quod ex mea propoſitionum analyſi, quam in Philoſophia prima expoſui, ipſis oculis manifeſtum eſt. Ceterum ego parum moveor, ſive *Leibnitiana* cogitata meis conſentanea, ſive difformia fuerint. Neque enim mihi propoſitum eſt *Leibnitiana* philoſophiæ Syſtema condere, cum ea, quæ dedit *Leibnitius*, tanto, quod molior,

lior, operi de philoſophia univerſa in Syſtema ordinatum & ad notiones communes reducenda, ut evidens & ad vitam utilis evadat, minime ſufficiant: de Logica enim dedit perpauca in ſchediasmate Actorum Eruditorum; in Metaphyſicis ea, quæ nondum mea facio omnia, & quorum nonnulla ex iis, quæ notionibus meis conſona deprehendo, nonniſi ultra hypotheſeos limites colloco penes me admodum arctos (v. §. 127, 128 *Diſcurſus præliminaris*); in Phyſicis vel nulla, quæ alicujus momenti ſunt, vel quæ tanquam juveniles auſus ad maturiorem ætatem provectus ipſe rejecit; in Philoſophia denique practica vix quicquam, quod uſui eſſe poſſit, niſi forſan una vel altera notio in præfatione ad Jus Gentium Diplomaticum occurrat. Ego magna *Leibnitii* in ſcientiam merita veneror, non tamen inſtar idoli colo, cum nulla penes me ſit dicentis autoritas, qui nihil admitto, niſi quod notionibus meis conforme deprehendo, ita ut nec verbis *Leibnitianis* alium ſenſum tribuam, niſi quem notionibus meis congruum obſervo, de mente ejus genuina parum ſollicitus, modo ſim certus de veritate. Cumque non ad oſtentationem, ſed utilitatem philoſophari me jam monuerim; non invideo aliis, quod perſpicillis meis uſi in iis, quæ obſcurius dicuntur a *Leibnitio*, videant, quæ absque iis videre nequeunt, utut non agnoſcentes, mihi magis profuiſſe mea ad mentem *Leibnitii*, cum quo de philoſophicis rebus me nunquam contuliſſe ſub finem vitæ in epiſtola aliqua ad *Reimondum* ipſe fatetur, perſpiciendam, quam dicta a *Leibnitio* ad mea invenienda. Quamobrem me parum moveat, quod Vir quidam doctus in his Actis aſſeruerit, *Leibnitium* fuiſſe confeſſum, quemadmodum ipſi videtur, ſerio, omnia, quæ de rebus Metaphyſicis in Theodicæa tradidit, eſſe luſum ingenii. Sint enim *Leibnitio* luſus ingenii verba, quæ ab eodem adopto: aut igitur alium eisdem tribuit, quam ego, ſenſum, aut, ſi eundem tribuit, ludendo dicit verum. Cum ego rationibus meis ſtare ſoleam, id me parum anxium tenet, num alter iisdem verbis ſenſum tribuerit a veritate abhorrentem, aut num ludendo dixerit verum, quod ego rationibus meis convictus tanquam verum admitto. Nec invideo aliis, quod alta videant, adeoque in ſuperficie hæreant; ſufficit mihi, ſi profunda

videam

Digitized by Google

videam atque adeo ad intimas rerum rationes penetrem. Quem argumentis extrinſecis tribuam locum, in opere logico demonſtravi §. 1007: mihi in intrinſecis acquieſcere placet. Neque ego litem alii unquam intendam, quod diverſa a meis defendat, ita ut nec Cl. *Hanſchio* reſpondiſſem, niſi judicis autoritatem ſibi ſumſiſſet in mea, & Collectoribus Actorum Eruditorum viſum fuiſſet ejus monita recenſioni operis mei ſubjungere. Quod denique attinet ad perfectionem figurarum; neminem latet, *Ariſtotelem* non contemnendis rationibus uſum, ſolam figuram primam perfectam ſtatuiſſe, ceteras imperfectas lib. 1 Analyt. c. 4 & 5. Ego non invita notione perfectionis generali, quam in Metaphyſicis dedi, definitione nominali *figuram perfectam* dico §. 400 *Log.* in qua omnes propoſitiones inferri poſſunt; *imperfectam* vero, in qua non omnes inferuntur, neque enim eodem modo illam applico, quo *Hanſchius* in ſuo ſchediasmate, ubi de plurium entium inter ſe collatorum perfectione contenditur. Naturalem cogitandi modum, cujus ego primus notionem diſtinctam dedi, æque in figuris ceteris, ac in prima non obſervari, in Pſychologia oſtendam, ubi omnium ratiocinandi modorum rationem a priori ex facultatibus mentis daturus ſum, rigide obſervato diſcrimine, quod inter cognitionem intuitivam & ſymbolicam intercedit. Nolo igitur proferre, quæ nimis conciſe dicta ſufficienter intelligi nequeunt, cum non minus claritatem, quam ordinem & evidentiam conſervare ſoleam in philoſophando. Id unice addo, me non capere, quod afferat Cl. *Hanſchius*, quomodo prodeſſe debeat ad agnoſcendum factum *Euclidis* abſtracta de figuris ſyllogismorum eorumque modis doctrina, per quam modorum vi artis combinatoriæ factam determinationem intelligit, cum ſufficiat noſſe ſyllogismorum modos, ſive eos quis mecum ex notione communi dicti de omni & nullo, ſive cum *Hoſpiniano, Leibnitio* juvene & Autore Artis cogitandi vi artis combinatoriæ eruat, ſive eos ſaltem ex libello aliquo logico non attenta eorum ratione nude ſibi cognitos reddat. Sed meum non eſt litigare de lana caprina, nec conveniens hic litigiis iſtiusmodi locus eſt.

CHRIST.

CHRIST. GOTTL. SCHWARZII, IN ACADEmia Altorfina Prof. Publ. Carmina, collecta & edita ſtudio M. SIGISM. JACOBI APINI, P. P. N. & Acad. Nat. Cur. Socii.

Francofurti & Lipſiæ, impenſis Jul. Arn. Engelbrechti & W. M. Endteri filiarum, 1728, 8 maj.

Alph. 1 pl. 3 fig. æn. Tabb. 2, præter plures paſſim ornatus gratia inſertas.

Digna erant, quæ in unum faſciculum ſolicite collecta & nitidiſſime impreſſa, in lucem prodirent Celeb. *Schwarzii*, ut Oratoris hodie inter Germanos facile ſummi, ita & Poetæ feliciſſimi, Carmina. Vere enim Cl. Editor, cui ſingulares hoc nomine gratias agimus, in Præfatione, qua Poeſin a nonnullorum cenſuris liberat, *eum nulli Poetarum cedere*, judicavit, *ſive nitorem eloquii, verborumque vim cum mira perſpicuitate junctam, ſive acumen inventionis & ſententiarum gravitatem ſpectes*; & Cel. Jac. Facciolatus, arbiter omni exceptione major, cum unum ejus carmen honori S. R. Jo. Fabricii ſcriptum, quod exſtat p. 169, vidiſſet, literis ad hunc teſtatus eſt, *id ſibi mirum in modum placuiſſe, ita latine*, pergens, *ita graviter, ita eleganter ſcriptum eſt, ut nihil in hoc quidem genere in hanc diem Germania dederit, quod comparari cum eo poſſit.* Applauſit etiam optimo Viro ſub initium Poematum Cel. Godefridus Thomaſius belliſſima elegia, unde, qui neſcit (quis vero neſciat?) intelliget, non modo proſa & vorſa Noſtrum excellere, verum & in eruendis Hiſtoriis ac Antiquitatibus, & Naturæ legibus explicandis totum eſſe. Ubique vero ſibi conſtantem in his Carminibus deprehendas, ſive Lyrica, in quibus ſunt longe ſuaviſſima in Chriſtum, mundi Servatorem, in victorias Cæſaris, &c. ſive Elegias in obitus aut nuptias Virorum præſtantiſſimorum, ſive carmen epicum Religionis divinitus vindicatæ memoriam ſecularem A. 1717 celebrans, ſive Eclogas & Miſcellanea legas, inter quæ paſſim exſtant, quæ Lipſiam & Lipſienſes noſtros, in quibus diu verſatus eſt, ſpectant. Acceſſere poſtremo etiam Græca, Anacreontica maxime, & vernacula, pauciora quidem, ſed tam eleganter compoſita, ut cum Latinis

Digitized by Google

Latinis certare ſuavitate videantur. Ceterum cum Cl. Editor ſpem etiam fecerit Orationum & Programmatum *Schwarzianorum*, quæ avide haud dubie excipiet orbis eruditus, optamus etiam reliquas Viri tanti Diſſertationes, Antiquarias præſertim & in his elegantiſſimas illas, quas de ornamentis librorum & Codicum apud Veteres non uno tempore compoſuit, ſingulari faſciculo in lucem proferri.

Oden der Deutſchen Geſellſchafft in Leipzig.

hoc eſt,

ODÆ SOCIETATIS GERMANICÆ LIPSIenſis, IV Libris diſtributæ. Acceſſit Introductionis loco DE LA MOTTE de Poeſi in genere & ſpeciatim de Oda.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſchii B. Fil. 1728, 8 maj.
Alph. 1 plag. 6.

UT ſtaret promiſſis Societas, jam Carmina producit Lyrico tantum genere, & quidem intra unius fere anni ſpatium, conſcripta, ac IV Libris diſpoſita, quorum primus eas Odas, quæ in honorem ſummorum Principum, ſecundus Nobilium, tertius aliorum compoſitæ ſunt, quartus denique miſcellaneas, morales, amatorias, ſatyricas complectitur. Quæ ut omnes ſua venuſtate coruſcant, acri quippe Societatis cenſura limatæ, ita non poſſumus, quin Cl. *Sam. Seidelii*, qui ad lyram plane natus videtur, Odas paſſim interſperſas, & imprimis eam, quæ prima comparet, Academiæ noſtræ nomine in adventum Regis noſtri potentiſſimi Lipſiæ menſe Majo anni ſuperioris compoſita, præ aliis Lectori commendemus. Ceterum Cl. *Gottſched* in præfatione ſpem facit, quovis ſemeſtri Miſcellaneorum utriusque orationis Partem aliquam prodituram. Nec illud tacere poſſumus, ſocietatem hanc velut in tutelam ſummi Status in Aula noſtra Miniſtri, Illuſtriſſimi *Erneſti Chriſtophori* Com. Imp. de *Manteufel* conceſſiſſe, cui non modo Relationem ſuperiori Menſe memoratam, ſed & has ipſas Odas humillime ſacravit.

Digitized by Google

CHRISTIANI SCHOETTGENII, RECTORIS & Prof. P. in Collegio Grœningiano Stargardienſi, Antiquitates trituræ & fulloniæ.

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. Kroon, 1727, 8.
Pl. 12 fig. æn. 4.

CL. Autor, cujus jam alibi *Hiſtoriam Wurcenæ*, & *de ſecta flagellantium* libellum recenſuimus, antiquitatum ſtudium non ſapientius tractari ratus, quam ſi ad illuſtrandum ſacrum Codicem adhibeatur, hoc ipſo conſilio trituræ & fulloniæ antiquitates hic ſolertiſſime eruit e quovis ſcriptorum genere. De *trituræ* quidem, primo locum trituræ, *aream*, deſcribit accurate; deinde de more veterum Romanorum diſſerit, ariſtas a ſtramine reſectas in aream congerendi, cum Judæi, ut ex *Matth. III, 12* colligit, integra ſtramina, hoc eſt, culmos una cum ſpicis in aream injicerent; tum de tribus trituræ generibus fide digna profert veterum teſtimonia, de jumentis inactis ſcilicet, de tribulo ſive tribula, (quod vehiculi genus erat,) & de baculo ariſtas excutienti; hinc de more veterum agit excuſſum frumentum ſeparandi a paleis & gluma; denique de trituræ tempore. Hæc ſingula illuſtrat non ſolum ex Græcis, Romanis & Hebræis ſcriptoribus, verum etiam ex Itinerariis ſimiles hodiernarum gentium ritus exponentibus. Hac occaſione explicat illud *Deut. XXV*, 4: *Non obturabis os bovi trituranti*, & ejus legis applicationem ad eccleſiæ doctores factam a Paulo *1 Corinth. IX, 9*; item verba Joannis Baptiſtæ *Matth. III, 12*, ubi per ἄχυρον intelligi docet non *ſtramen*, quæ Keuchenii & Raphelii ſententia eſt, ſed *paleam*. Pari modo illuſtrat locum *Jeſa. XXI, 10*, ubi populum Iſraeliticum Deus vocat *triturationem ſuam & filium areæ ſuæ*; & *Jeſaiæ XXVIII, 23–29*, itemque *Hoſeæ X, 11*. Ultimo loco ex *2 Sam. XII, 31*, probare ſtudet, Davidem omnino Ammonitas areæ impoſuiſſe, & tribulis crudeliſſime dilaceraſſe, diverſamque Celeb. Danzii ſententiam, ſingulari Diſſertatione defenſam, copioſe refellit.

Accedimus ad *Antiquitates fullonias*, quarum initio Cl. Autor vocabulum *fullo* criticis conſiderat oculis, aliasque fullo-

Digitized by Google

num appellationes profert Latinas, Græcas, Hebraicas, Chaldaicas, Arabicas. Hinc fullonis munus in eo conſtitiſſe docet, ut veſtes ſordidas purgaret, poliret, & candidas faceret. Qua occaſione oſtendit, olim tam Judæos, quam ethnicos, lautiores ſcilicet ac ditiores, ſemper uſos eſſe albis veſtibus. Fullones deinceps dividit in liberos (qui in collegium quoddam coierant,) & ſervos: ſimul demonſtrans, eos opificium ſuum extra mœnia exercuiſſe ob ingratum odorem. Tum debita cura perſequitur ſingulas actiones, quibus functi ſunt fullones in reparandis ac dealbandis pannis: deſcribens etiam uſum urinæ, cretæ, nitri & ſulphuris in officinis fulloniis. Cumque prophetæ de fullonibus loquentes etiam *borith* commemorent, de quo ſingulari Diſputatione diſſeruit S. R. Jo. Mich. Langius, *herbam* quandam *ſaponariam* ſignificari cenſens; Noſter *cardui* quoddam genus, cujus imaginem æri inciſam exhibet, deſcribi arbitratur, hujusque ſententiæ ſuæ ſocium laudat Alphonſum Toſtatum. Inter hæc multa ſacrarum tabularum loca interpretatur, quibus fulloniæ artis ſive diſerta ſive obſcurior fit mentio. Unum ſeorſim conſiderat & ad fullonum lotionem refert, cum ſcilicet *Pſal. LI, 9* David exclamat: *Lava me, & plus, quam nix, albus ero.*

INDEX AUTORUM,
quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recenſentur.

I Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.

ANonymi *Religio Jeſu Chriſti Servatoris delineata.* 66
Fortuita ſacra. 74
Bambamii (*Hartvvici*) *Apparatus ſacri Enthymematico-Exegetici Pars II.* 332
Buddei (*Jo. Franc.*) *Miſcellanea ſacra.* 303

Burnetii (*Thomæ*) *de Statu mortuorum & reſurgentium liber.* 82
de Fide & officiis Chriſtianorum liber. 82
Carpzovii (*Jo. Gottlob*) *Critica Sacra V. T.* 529
Dart (*J.*) *Hiſtoria & Antiquitates Eccleſiæ cathedralis Cantuarienſis.* 241
Ab Eckhart (*Jo. Ge.*) *Animadv. hiſtoricæ & criticæ ad J. F.* Schannat *Diœceſin & Hierarchiam Fuldenſem.* 486
Frickii (*Jo.*) *de cura Eccleſiæ veteris circa Canonem S. Scripturæ Comm.* 426
Georgii (*Dominici*) *Diſſ. hiſt. de Cathedra Epiſcopali Setiæ civitatis in Latio.* 252
Gerdeſii (*Dan.*) *Veſperæ Vadenſes, ſeu Diatriba de Hyperbolis ex Scriptura S. eliminandis.* 72
Holdsworth (*Vinc.*) *Vindiciæ doctrinæ de ejusdem corporis reſurrectione.* 395
Jungendres (*Seb. Jac.*) *Specimen Phil. de veterum gentilium & Judæorum Theologia Mythica.* 307
ratio, qua Filii Aaronis diebus feſtis e ſuggeſtu plebi benedicere ſolent. 307
Lampii (*Frid. Adolphi*) *Hiſtoria Eccleſiæ Reformatæ in Hungaria & Tranſylvania.* 223
Langii (*Joach.*) *Oeconomia ſalutis evangelicæ.* 382
Marangoni (*Jo.*) *Theſaurus Parochorum, ſeu vitæ Parochorum, qui ſanctitate &c. Catholicam Eccl. illuſtrarunt.* 199
Morgan (*Th.*) *Sylloge tractatuum ad jus privati Judicii, ſufficientiam Scripturæ S. & terminos communionis Eccleſiaſticæ ſpectantium.* 197
Paris (*Joh.*) *Miſcellanea ad fidem & mores ſpectantia.* 174
Schannat (*Jo. Frid.*) *Diœceſis Fuldenſis cum annexa Hierarchia.* 481
Vindiciæ contra J. G. ab Eckhart *Animadv. in Diœceſin Fuldenſem.* 492
Snabelii (*Hier. Guil.*) *Amœnitates Theologiæ Emblematicæ & Typicæ.* 13
Oratio de gloria novi Seculi. 13
Spenceri (*Jo.*) *de Legibus Hebræorum ritualibus Libri IV, ex ed. Leonh.* Chappelow. 204
Strubberg (*Jo. Ant.*) *Index Theologorum Evang. Lutheranorum chronologicus.* 380
Suiceri (*Jo. Caſp.*) *Theſaurus Eccleſiaſticus.* 501
Taylor (*Abr.*) *Vera Scripturæ doctrina de SS. Trinitate contra Arianos defenſa.* 390
Van Til (*Salom.*) *Commentarius in quatuor Pauli Epiſtolas.* 282

Wal-

Digitized by Google

Walchii (*Jo.Ge.*) *Obſervationes in Libros N.T. Pars I ex Hiſtoria philoſophica.* 23

Commentatio de Concilio Lateranenſi a Benedicto XIII celebrato. 306

Wats (*Jo.*) *Defenſio adverſus tentationem mortis voluntariæ.* 234

Whiſtoni (*Guil.*) *Tr. de Prophetiis S. Scripturæ ad literam impletis.* 116

Supplementum Tr. de Prophetiis &c. 119

Wokenii (*Franciſci*) *Selecta ſacra.* 502

II Libri Juridici.

Ciceronis (*M. Tullii*) *de Legibus liber, ex ed. Jo.* Daviſii. 345

Eſtor (*Jo.Ge.*) *Analecta ad J. F.* Schannati *Clientelam Fuldenſem.* 77

Fabri (*Lud Cant.*) *Notæ in Conſtitut. de expedit. Romana.* 539

Freheri (*Marci*) *Notæ in Conſtitut. de expedit. Romana.* 539

Grotii (*Hug.*) *Florum ſparſio ad Jus Juſtin. cum Præf. G.C.* Gebaueri. 541

Juſtiniani (*Fl.*) *Inſtitutionum Libri IV, ex ed. Juſti Henningii* Bœhmeri. 137

Meieri (*Joach.*) *Corpus Juris Apanagii & Paragii.* 49

Ottonis (*Everardi*) *Theſaurus Juris Romani. Tomus III.* 385

Schilteri (*Jo.*) *Inſtitutiones Juris Feudalis Germ. & Longob. ex ed. Ge. Chr.* Gebaueri. 539

Speidelii (*Jo.Jac.*) *Bibliotheca Juridica Univerſalis, aucta a Jo. Jac.* Curtio. *Tomi II.* 419

Spenceri (*Jo.*) *de Legibus Hebræorum ritualibus Libri IV, ex ed. Leonh.* Chappelow. 204

Theophili *Paraphraſis, ex ed. J. H. Bœhmeri.* 137

Valſechii (*Virginii*) *Epiſtola de veteribus Piſanæ civitatis Conſtitutis.* 312

III Libri Medici & Phyſici.

Albini (*Bern. Siegefrid.*) *de oſſibus corporis humani.* 39

Alexandri (*Jac.*) *Tr. de Fluxu & Refluxu maris.* 127

Anon. Diſſertationes præmiis duobus ab Academia Regia Scient. pro A. 1720 propoſitis condecoratæ. 291

Aretæi *Cappadocis Opera Medica, Græce, cum verſ. & notis Jo.* Wigan. 97

Blackmore (*Rich.*) *Diſſertatt. de hydrope, tympanitide, ictero, calculo & diabete.* 278

De Crouſaz (*J.P.*) *Quæſtio, quodnam ſit principium & quænam natura motus, nec non cauſa communicationis motuum, reſoluta.* 291
De Gorter (*Joh.*) *de ſecretione humorum e ſanguine.* 63
Or. de dirigendo ſtudio in Medicinæ praxi. 63
Heiſteri (*Laur.*) *Compendii Anatomici Editio III.* 133
Hoffmannii (*Frid.*) *Medicinæ rationalis Syſtematicæ Tomus III.* 369
Maſſy *Quæſtio, quinam ſit optimus modus in mari conſervandi æqualitatem motus penduli, reſoluta.* 291
Middleton (*Conyers*) *de Medicorum Romæ degentium conditione ignobili.* 182
Morgagni (*Jo. Bapt.*) *Epiſtolæ Anatomicæ duæ.* 216
Morgani (*Thomæ*) *Medicinæ Principia Philoſophica.* 53
Petiti (*Petri*) *in tres priores libros Aretæi Commentarii.* 106
Rufi *Epheſii Opera Medica, Græce & Lat. ex ed. Guil.* Clinch. 152
Strotheri (*Eduardi*) *Materia Medica, ſeu deſcriptio virtutum omnium ſimplicium officinalium.* 421
Thummigii (*Lud. Phil.*) *Meletemata rarioris argumenti.* 129
Trilleri (*Dan. Wilh.*) *Conjecturæ & emendationes in Aretæum.* 101
Weidleri (*Jo. Frid.*) *Obſervatio Auroræ borealis A. 1728.* 375

IV Libri Mathematici.

Anonymi Problema Geometris propoſitum. 523
Bernoulli (*Jo.*) *Diſcurſus de legibus communicationis motus.* 504
Borromini (*Franc.*) *Opus architectonicum.* 52
Le Crouſaz (*J. P.*) *Tractatus de Algebra.* 287
Quæſtio, quodnam ſit principium & quænam natura motus &c. reſoluta. 291
Dittoni (*Humfredi*) *Inſtitutio Fluxionum, aucta a Jo.* Clarkio. 212
Haſii (*Jo. Matthiæ*) *Pithometriæ Theoria & Praxis nova.* 214
Hawney (*Guil.*) *Doctrina Trigonometriæ planæ & ſphæricæ.* 235
Hermanni (*Jac.*) *Arithmeticæ, Geometriæ & Trigonometriæ compendium.* 289
*De l'*Iſle *Aſtronomiæ & Geographiæ compendium.* 289
Laurin *vide* Mac-Laurin.
Mac-Laurin (*Collini*) *Diſſertatio, quæ præmio condecorata fuit ab Academia Scientiar. A. 1724.* 516
Maſſy *Quæſtio, quinam ſit optimus modus in mari conſervandi æqualitatem motus penduli &c. reſoluta.* 291
Michelotti (*Petri Ant.*) *Apologia, in qua Jo. Bernoullium motricis fibræ in muſculorum motu inflatæ curvaturam rectiſſime ſupputaſſe defenditur, contra Rich. Mead.* 276
ad Apologiam hanc Appendix. 518

Motte

Motte(*Andr.*)*Tr. de potentiis Mechanicis, in quo leges motus &c.* 377
Weidleri (*Jo. Frid.*) *Obſervatio Eclipſis Solaris Witteberga A. 1687 d. 15 Sept. inſtituta.* 40
Obſervatio conjunctionis Luna & Saturni. 375
Tractatus de Machinis hydraulicis toto orbe maximis. 519
Wilſon (*Henr.*) *Planimetria & Longimetria promota.* 336

V Libri Hiſtorici, Geographici &c.

Anonymi Lexicon Univerſale Francia vet. & moderna. Tomi III. 444
Relatio de Societate Germanica Lipſienſi. 526
Novum Iter circum Orbem inſtitutum. 142
Elogium Jo. Phil. Slevogtii. 235
Tabula Genealogica familiarum illuſtrium. 318
Bianchini (*Franc.*) *Conditorium & Inſcriptiones ſepulcr. libertorum & ſervorum Imp. Auguſti.* 331
Celtis (*Conradi*) *Deſcriptio Norimberga.* 409
De Choiſy *Comment. ad Hiſtoriam Ludovici XIV pertinentes.* 217
Collini (*Arthuri*) *Baronatus Anglia. Tomus I.* 397
Cruſii (*Theod.*) *Miſcellanea Sileſiaca continuata.* 408
Dempſteri (*Th.*) *de Etruria Regali Libri VII, ex ed. Th.* Coke. 145
Duellii (*Raym.*) *Hiſtoria Ordinis Equitum Teuton. Hoſpitalis S. Maria. Hieroſ.* 110
Eckhardi (*Tob.*) *Vita Jo. Ge. Leuckfeldii.* 431
Elteſtii (*Fr. Gottfr.*) *Relatio de Sorbiga.* 178
Eſtor (*Jo. Ge.*) *Analecta Fuldenſia ad J. F. Schannati Clientelam Fuldenſem.* 77
Le Gendre (*Lud.*) *Vita Cardinalis de Amboſia.* 245
Gorii (*Ant. Franc.*) *Inſcriptiones antiqua in Etruria urbibus exſtantes, cum notis Ant. Maria* Salvinii. *Pars I.* 1
Hofmanni (*Car. Gottlob*) *de pietate Caroli M. qua in converſione Saxonum uſus eſt, Diſſ.* 541
L. B. de Hoheneck (*Jo. Ge. Adami*) *Status Provinciales Archi-Ducatus Auſtria ultra Aniſum.* 113
Hornii (*Jo. Gottlieb*) *Analecta Bibliotheca portatilis hiſtoria Saxonica. Tomus I.* 411
Hübneri (*Jo.*) *Tabula Genealogica. Tomi III.* 367
Quaſtiones ſuccincta Geneal. 367
Irenici (*Franc.*) *Exegeſis Hiſtoria Germ. ex ed. Jo. Ad.* Bernhard. 409
König (*Val.*) *Hiſtoria nobilium familiarum Saxonia El.* 112
Langenmantel (*Dav.*) *Hiſtoria regiminis in urbe Auguſta Vindel.* 176
Lavaur *Neronis Caſaris Hiſtoria ſecreta, ex Petronio.* 169

Madox

Madox (*Thomæ*) *Firma Burgi, ſeu de civitatibus, urbibus & Burgis Angliæ.* 115
Martini (*Jac.*) *Religio Gallorum veterum.* 242
Maſcovii (*Jo. Jac.*) *Geſta Germanorum ad initia Monarchiæ Francicæ.* 355
Menckenii (*Jo. Burch.*) *Scriptores rerum Germ. & Saxon. Tomus I.* 254
Tomus II. 321. 347
Middleton (*Conyers*) *Defenſio Diſſ. de Medicorum Romæ degentium conditione ignobili.* 182
March. de Monglat (*Franc. de Paulo Clermontii*) *Commentarii de bello Gallico-Hiſpanico. Tomi IV.* 221
Muratorii (*Lud. Ant.*) *Rerum Italicarum Scriptores. Tomus X.* 535
Parkeri (*Sam.*) *de rebus ſui temporis Commentarii.* 248
Petronii Arbitri *Hiſtoria ſecreta Neronis, Gallice.* 169
Piovene (*Petri*) *Imperatores ex ære mediocri & minimo collecti. Tomus X.* 415
Puſendorfii (*Eſaiæ*) *Vita & res geſtæ Georgii* I R. *Angl. carminice.* 285
Scheffelii (*Chriſtiani Steph.*) *Vita Guntheri Chriſtoph. Schelhammeri.* 185
Ad Schelhammerum (*Gunth. Chriſtoph.*) *Variorum Epiſtolæ.* 185
Schilteri (*Jo.*) *Theſaurus Antiquitatum Teutonicarum ex ed. J. G. Scherzii & J. Frickii. Tomus II.* 337
Schrœderi (*Jo. Frid.*) *Imperium Babylonis & Nini.* 44
Schurtzfleiſchii (*Conr. Sam.*) *de Conrado Imp. & Conſtit. de expeditione Romana Diſſ.* 539
Fundamenta hiſtoriæ Germanicæ mediæ, ex ed. Car. Gottl. Hoffmanni. 541
De Sem (*Deodati*) *Memorabilia cujusque Seculi, hiſtorica & geographica, geneal. & dogmatica.* 403
Shelvockii (*Georgii*) *Iter circum orbem ab A. 1719 ad 1722 inſtitutum.* 140
Stollii (*Gottlieb*) *Introductio in Hiſtoriam Litterariam ex verſ. Car. Henr.* Langii. 335

VI Libri Miſcellanei.

Anonymi Sardonyx triumpho Bacchi repræſentando a novo Artifice aptatus. 6
Commentarius de Cymbalis. 74
Titi Flavii Clementis tumulus illuſtratus. 273

De Aqui-

Digitized by Google

De Aquino (*Car.*) *Lexicon militare. Tomi II.* 437
Auguſti *Imp. Opera varia, ex ed. Jo. Alb.* Fabricii. 139
Bayley (*N.*) *Dictionarium Etymologicum Anglicum. Tomi II.* 446
Bianchini (*Franc.*) *Conditorium & Inſcriptiones ſepulcr libertorum & ſervorum Imp. Auguſti.* 331
Burmanni (*Petri*) *Sylloge Epiſtolarum a viris illuſtribus ſcriptarum. Tomi V.* 155
Burnetii (*Thomæ*) *Epiſtolæ duæ circa librum de Archæologiis Philoſophicis.* 82
Calpurnii *Bucolica.* 342
L. B. de Caniz (*Frid. Rud. Lud.*) *Poemata Germanica, ex ed. J. Ulr.* Kœnigii. 296
Chambers (*E.*) *Lexicon Univerſale Artium & Scientiarum. Tomi II.* 433
Ciceronis (*M. Tull.*) *de Legibus liber, ex ed. J.* Daviſii. 345
Coats (*Jac.*) *Dictionarium Heraldicum.* 448
Coleri (*Jo. Chriſtoph.*) *Anthologia. Tomus I.* 135
Desmolets (*P.*) *Continuatio Relationum Salengrianarum.* 165
Fabricii (*Jo. Alb.*) *editio Operum Imp. Cæſaris* Auguſti. 139
Bibliotheca Græca Volumen XIV. 310
Faliſcus *vide* Gratius.
Feuerlini (*Jac. Wilh.*) *Curſus Philoſophiæ eclecticæ per Tabulas.* 210
Fontanini (*Juſti*) *Diſcus argenteus votivus.* 149
Funccii (*Jo. Nic.*) *Tract. de virili ætate Latinæ linguæ.* 46
Gorii (*Ant. Franc.*) *Inſcriptiones antiquæ in Etruria extantes. Pars I.* 1
Gratii Faliſci *Cynegeticon.* 341
Hanſchii (*Mich. Gottlieb*) *meditatio de uſu genuino omnium modorum in IV figuris.* 461
Heumanni (*Chriſtoph. Aug.*) *Pœcile. Tomi II Liber IV.* 37
Hollmanni (*Sam. Chriſtiani*) *Commentatio philoſ. de Miraculis & genuinis eorundem criteriis.* 28
Homeri *Odyſſea, Anglico carmine expreſſa ab Alexandro* Pope. 188
Kempferi (*Ger.*) *Obſervationes in tres priores Calpurnii Eclogas.* 342

König (*Jo. Ulr.*) *de guſtu meliori in Poeſi & Oratoria.* 296
Langii (*M.*) *Diſpunctio notarum J. Vlitii.* 342
Mazochii (*Alexii Symmachi*) *in mutilum Campani Amphitheatri titulum aliasque Inſcript. Campanas Commentarius.* 267
Morgani (*Th.*) *Principia Philoſophica Medicinæ.* 53
De la Motte *de Poeſi in genere & ſpeciatim de Oda.* 552
Mureti (*M.Ant.*) *Operum Tomus I.* 256
Nemeſiani (*M.Aur. Olympii*) *Cynegeticon &c.* 342
Neukirchii (*Benj.*) *Principis Ithacenſis fata, ſeu Telemachus &c. Poema Germ.* 42
Pfaffii (*Chriſtoph. Matth.*) *Epiſtolæ fragmentum.* 125
Salvinii (*Ant. Mar.*) *Notæ in Inſcriptiones antiquas.* 1
Sanderſon (*Rob.*) *Fœdera, Conventiones, Literæ & Acta publica Angliæ. Tomus XVIII.* 193
Schelhornii (*Jo. Ge.*) *Amœnitates Literariæ. Tom. VII & VIII.* 543
Schœttgenii (*Chriſtiani*) *Antiquitates trituræ & fulloniæ.* 554
Schwarzii (*Chriſt. Gottl.*) *Carmina, collecta a M. Sigism. Jac.* Apino. 552
A Seelen (*Jo. Henr.*) *Philocalia epiſtolica, ſeu centum Epiſtolæ Virorum doctorum.* 428
Senecæ (*L. Annæi*) *Tragœdiæ, ex ed. Jo. Caſp.* Schrœderi. 449
Snabelii (*Hier. Guil.*) *Carmina.* 13
Societatis Germ. Lipſ. Odarum Libri IV. 553
Wachteri (*Jo. Ge.*) *Gloſſarium Germanicum.* 6
Walchii (*Jo. Ge.*) *Introductio in omnes Philoſophiæ diſciplinas.* 26
Weſſeling (*Petri*) *Obſervationum variarum Libri II.* 33
Whiſtoni (*Guil.*) *Operum Catalogus.* 121
Wolfii (*Chriſtiani*) *Philoſophia Rationalis ſive Logica.* 455
Meditationes morales de actionibus humanis ad promovendam felicitatem generis humani. 523
Monitum de ſua philoſophandi ratione &c. 546

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Abel, *typus Chriſti.* 18
Abellio, *Gallorum Sol.* 244
Abichtius, (*Jo. Georg.*) *notatus.* 30
Abrahamus, *gentilium Saturnus.* 244
Abſolutio *privata impugnata.* 92
Academia *Aquis Sextiis fundata.* 445
  Ambiani nondum confirmata. 446
  Andegavenſis Litterar. human. 446
  Arelatenſis Scientiarum. 446
  Bononienſis laudata. 217
Accentus *Græci an Ariſtotelis ætate fuerint in uſu?* 431
Acciajoli (*Donati*) *Vita Caroli M.* 260
Accurſii (*Mariangeli*) *fabula* Teſtudo. 136
Actionis & *reactionis æqualitas in quo conſiſtat?* 507
Actionum *liberarum determinatio.* 525
Adami *mactatio & oblatio quid notent?* 18
  ſalus aſſerta. 18
  peccatum an poſteris imputetur? 91
Adamo *triplex Mediatoris munus aſſertum.* 17
De Adamo, *Chriſti typo, Diſſ.* 16
Adamitarum *Secta Seculo XIV.* 135
Adjuti (*Joſ.*) *dies emortualis.* 431
Adolphi *Imp. dies emortualis.* 323
Adſtringens *ſapor a partibus terreſtribus non oritur.* 426
Circa Ædificia *cura Principis.* 131
Ælianus *emendatus.* 36
Æolus *cur Deus ventorum?* 190
Æquilibrium *circulationis ſanguinis ut promoveatur?* 63
Æra *Piſana.* 314
Ærarium *Coloniæ cuivis fuit proprium.* 269
Aeris *influxus in partes ſolidas ac fluidas corporis humani.* 56
Æſopi *editio vetuſtiſſima.* 308
Agni *Paſchalis typus, ſcala Jacobi Patriarchæ.* 20. 21
De Agno *Paſchali varia.* 20
Alaricus, *indolis mitioris.* 362
Alarii *quinam?* 440
Alberici *Chronici lectiones emendatiores.* 256
  ætas & ſtatus. 257
Alberti *D. Sax. iter in Palæſtinam.* 354
  de ejus meritis in Burgundos Tr. 354
  quanta fides fuerit in Cæſarem? 355
Albretana *hiſtoria illuſtrata.* 371
Albis *veſtibus Judæi & gentiles ditiores uſi.* 555
De Albis *veſtibus Judæorum Tr.* 503
Alemannica *lingua unde orta?* 11
Alemannorum *origo.* 358
Alexandri (*Nat.*) *libri prohibitis* exemti. 307
De Alis *militaribus tractatio.* 439 *ſq.*
Allatii (*Leon.*) Συμμικτων *vindiculus.* 310
Allegoricus *Scripturæ S. ſenſus impugnatus.* 116 *ſq.*
Amara *ut deſtillanda?* 426
Ambianenſis *Academia.* 446
Amboſii (*Ge.*) *Card. vita.* 246 *ſq.*
In Amphitheatri *Campani titulum Commentarius.* 267

Anatomica *inventa.* 217
Anatomicæ *figuræ Veſalianæ laudatæ.* 39
Anatomicum *Compendium.* 133
Anchialus, *quis apud Martialem?* 210
Ancillæ *examen in extremo judicio.* 407
Ancyranum *monum. depictum.* 140
Andegavenſis *Academia human. litterarum.* 446
S. Andreas *an Pannoniæ Apoſtolus?* 224
Andreæ (*Valerii*) *Faſti Acad. Lovan.* 136
Andreæ *Presbyteri Chron. ineditum.* 257
De Androgyno *ſomnia.* 431
Angeli *non ſunt meri ſpiritus.* 85
multis ſæculis ante mundum conditi. 88
De Angelis *ſententia ſingularis.* 405
Angli *cur piſcibus certo tempore veſci juſſi?* 196
Angliæ *Baronatus deſcriptus.* 397 *ſq.*
Anglicæ *linguæ mixtura unde?* 448
Ani *fiſtula ſpiritu vini camphorato curata.* 426
Animæ *immortalitas probata.* 83. 131
a corpore ſeparatæ ſtatus. 83
cum corpore unionis ratio ignota. 61
Animi *paſſionum in corpore mechanismus.* 61
cauſa in anima. 61
Anni mirabiles; *libri, contenta.* 249
exordium in Germania media varium. 496
Antichriſti *deſtructionis prodromi.* 117
Antoninus *Imp. unde Pius dictus?* 270
Anus *depictus.* 134
Apanagii *Juris Corpus.* 49
In Apocalypſin *Commentarii promiſſi.* 384
Apocryphi *ſollicite a Canone ſeparati.* 427
Apodyteria *quid?* 271
In Apographis *errores ferendi.* 490
De Apolda *Pincernæ illuſtrati.* 260
Apollo, *Gallorum Belenus.* 244
Gnoſticorum patronus. 284
De Apoſtaſia *commentationes.* 305
De Apoſtolis *eorumque libris varia.* 335
Aquæ *mirus ſuſurrus.* 144
Aquis Sextiis *Academia fundata.* 445
Arborum *ex foliis educatarum hiſtoria & ratio.* 130
Archidami *acute dictum.* 441
Architectura *civilis ad Remp. applicata.* 131
Area *trituræ locus.* 554
Arelatenſe *Regnum Philippus Imp. Ottoni IV ceſſit.* 256
Arelatenſis *ſtirps prima Comitum Thuringiæ.* 258
Academia Scientiarum. 446
Arelatum *translata præfectura, excidiis Treviris.* 361
Aretæi *editiones notatæ.* 97. 108
Codices MSti. 98. 108
editio nova a quo promota? 97
ætas. 98. 107
Secta. 98. 108
ſcientia anatomica. 99
curandi ratio. 99
ſtylus & dialectus. 99. 108
verſio nova. 100
emendata. 101
emendationes. 101 *ſq.* 109 *ſq.*
Arianiſmus *quando in Pannoniam invectus?* 224
Arianorum *hiſtoria.* 391
de Trinitate error unde? 391

A io-

Digitized by Google

Arioviſtus *ſuperatur.* 357
Ariſtas *reſectas in aream conjiciendi mos apud Romanos.* 554
Ariſteæ *hiſtoria LXX Interpretum vindicata.* 118
Ariſtotelis *de origine linguarum ſententia.* 8
Arithmeticæ *Compendium in uſum Maj. Imper. Ruſſica.* 289
Arminio *Irminſula poſita.* 359
Arnoldi (*Ge.*) *Vita Mauritii El. Sax.* 347
Arnolphi *Imp. vita & epocha.* 499
Ars *a ſcientia ut differat?* 435
hominum mores conjectandi ubi tradatur? 525
Arteriæ *vertebrales.* 134
œſophagea. 134
Arteriarum *tunicæ quinque.* 134
Artes *liberales quæ dicantur?* 184
Artium *Lexicon univerſale.* 433
Aſcenſus *vaporum cauſa.* 56
Aſcia *quid Gallis veteribus?* 245
Sub Aſcia *dedicare, formula, quid notet?* 245. 270
Aſſenſus *intrinſecæ rationes.* 466
Aſſur, *nomen viri, non regionis.* 45
Aſſyriaci *Regni fundamenta quis jecerit?* 45
tempus intra Noachum & Abrahamum. 169
Aſtronomiæ *Compendium in uſum Maj. Imp. Ruſſica.* 290
Athenæus, *Sectæ pnevmaticæ princeps.* 98
Atheorum *contradictio.* 175
Atlantica *Platonis quid?* 166
cum ſtatu populi Judaici comparata. 166 *ſq.*
in America reperta. 167
Attilæ *mortis cauſa.* 365
Attonis *teſtamentum ſuſpectum.* 537
Attractiva *vis particularum aſſerta.* 56
ejus effectus. 56
Attributorum *notio.* 459
Ex Au *veteres faciunt* O. 254
Audius *ab hæreſi defenſus.* 424
De Aventino (*Jo.*) *ejusque Annal. Boic. Diſſ.* 545
Auguſtæ *Vindel. regiminis Hiſtoria.* 176
Auguſti *Cæſ. ſcripta.* 139
libertorum & ſervorum conditorium. 331
S. Auguſtini *biographi.* 203
Avis *apparitio quale ſignum gentilibus?* 191
Aures *ex arbitrio moventium exempla.* 108
Auroræ *borealis obſervatio.* 375
Auſtriæ *ultra Aniſum deſcriptio.* 114
Nobiles deſcripti. 113 *ſq.*
Auſtriaca *Ballivia deſcripta.* 111
Autochiria *impugnata.* 234
Sub Autorum *celebr. nomine falſo ſcripta venditandi mos olim ſolennis.* 310
De Azymis *tractatio.* 21

B & V *ſæpius permutantur apud veteres.* 254
De Babele *exſtincta ſententia Boſueti.* 362
Babylonis *Imperium.* 44
Bacchus *in gemma.* 3. 6
Sub Bacchi *nomine latet Nimrodus.* 45
Balduini (*Franc.*) *Opera promiſſa.* 390
Ballivia *Auſtriaca deſcripta.* 111
Balneorum *uſus eximius.* 374
Baptiſmus, *argumentum Trinitatis.* 393
Baptiſmi *utilitas.* 90
Baptiſmo *infantes non regenerantur.* 90

De Baptiſmo *infantum Diſſ.* 305
Barba *Jovi Capitol. conſecrata.* 171
BArbArA, *modus, ut adhibendus?* 426
BArbArI, *modus, cujus ſit uſus?* 476
Barbariei *imminentis cauſa.* 187
Barclaij (*Guil.*) *Comm. in t. de reb. cred. & de Jurejur.* 388
Bardæ, *paraſiti.* 244
BArOcO, *modus deſcriptus.* 478
Barometri *definitio, diverſi as &c.* 435
Baronis (*Jo. Godofr.*) *in inſignia Vratisl. Commentarius promiſſus.* 408
Baronatus *Angliæ deſcriptus.* 397 *ſq.*
Barthii (*Caſp.*) *Adverſar. pars inedita.* 161 *ſq.*
Baſnagius (*Jac.*) *refutatus.* 572
Baudii (*Domin.*) *uxoris mores.* 159
De Beatitudine *in Regno gratiæ Diſſ.* 305
Beatorum *ſtatus qualis futurus?* 87
Benzonis *Panegyricus in Henricum IV.* 261
Becmannus (*Nic.*) *vero nomine Sam. Puſendorfius.* 187
Belenus, *Gallorum Apollo.* 244
Sub Belo *quis lateat?* 45
Benedicti VII *R. P. dies emortualis.* 495
Benedicti XIII *R. P. in Setiam merita.* 253
Bene valete, *verba, quando primum in bullis Pontificum occurrant?* 494
De S. Bennone *Scripta recuſa.* 351
Berettus (*Caſp.*) *Italiæ medii ævi Autor.* 536
A Berger (*Jo. Aug.*) *editio Speculi Suevici.* 339
Bernoullius (*Joh.*) *defenſus.* 236
cur præmio Acad. Scient. Pariſ. exciderit? 505. 506
Bernoullii (*Jo.*) *elogia.* 505
Beroſi *fragmenta genuina.* 311
adulterina. 311
Biblia *Germ. a Pontificiis combuſta.* 545
Biblicorum *librorum autographa nulla ſuperſunt.* 531 *ſq.*
Bibliotheca *quis dictus fuerit?* 222
Juridica univerſalis. 419
Bibliothecæ *Lipſienſ. diplom. edita.* 260
conflagrata. 544
Bibliothecarum *aditus ut concilian-dus?* 161
Bilis *ut ſecernatur?* 65
itus reditusque. 134
in digerendis cibis uſus. 60. 61
Biliaris *veſiculæ calculi.* 217
Ex Biſo, *quid notet?* 272
Blancus (*Jo. Bapt.*) *caſtigatus.* 216
BOcArdO, *modus, deſcriptus.* 479
Bombardæ *inventor.* 441
hiſtoria. 442
Bonarota (*Phil.*) *laudatus.* 146
S. Bonifacii *Legenda edita.* 261
Codices Fuldæ. 483
Bononienſis *Academia laudata.* 217
Bononienſes *Profeſſores.* 217
Borith *quid fuerit?* 555
Bos (*Lambertus*) *notatus.* 35
Boſueti (*J. B.*) *de exſtincta Babele ſententia.* 362
Brackenhoferi (*Eliæ*) *Lexicon rei nummariæ MS. commendatum.* 339. 340
Breiſingeri (*Jo. Jac.*) *merita.* 502
Bremenſia *diplomata.* 259
Brencmanni (*Henr.*) *Lex Remmia.* 389
de fatis calumniatorum ſub Impp. Tractatus. 389
Britannia *religionis vet. Gallorum mater & filia.* 243
Bruckeri (*Jac.*) *merita de hiſtoria Auguſtæ Vindel.* 178
Buchoniæ *incolæ olim Franci.* 80
Bullus (*Georgius*) *laudatus.* 391
Burggravii *Zurbici.* 181
Buſmannus, *melancholicus.* 187

Digitized by Google

Byzantini, *moneta genus.* 339

C *pro G in inſcript. ponitur.* 5
Cabbala *continet Theologiam mythicam Judæorum.* 308
pura & impura quænam? 308
CAdEmEs & CAdEmOs, *quales modi?* 479
Caini *poſteri quinam?* 121
ſignum color niger. 121
Calagii (*Andr.*) *ſuggeſtum Magdal. Vratisl. novum.* 408
Calculi *cauſa & cura.* 281
De Calculo *Diſſ.* 278
Calendarii *Curatores quinam?* 269
Californiæ *incolarum mores.* 141
Camerarii (*Joach.*) *orationes in Mauritium.* 348
CAmEſtrEs, *qualis modus?* 477
CAmEſtrOs, *qualis modus?* 477
In Campani *amphitheatri titulum Comm.* 268
Campus *in diplom. quid notet?* 491
Camulus, *Gallorum Mars.* 245
Canizii (*Frid. Rud. Lud.*) *Vita.* 297 *ſq.*
ultima verba. 301
Canonis *Scripturæ S. conſervandi ſtudium in Eccl. vet.* 426
autoritas an ab Eccleſia? 427
conſtitutio neceſſaria. 427
Cantaridum *uſus.* 154 *ſq.*
Cantici Cantic. *autoritas probata.* 534
Capellendorfenſe *monaſterium.* 484
Capellendorfenſia *diplomata.* 260
Capuæ *hiſtoria.* 268
Capuani *cur dicti Oſci?* 273
Cardinalium *olim munus.* 201
Carmina (C. G.) *Schwarzii laudata.* 552
Caroli VII *R. G. hiſtoria.* 221
Caroli Craſſi *Imp. vita & epocha.* 499
Caroli M. *vita Scriptores ſuſpecti.* 542
vita. 497. 542
epocha. 497
Saxonum converſio. 542
mors & ſepultura. 543
De Caroli M. *bello contra Saracenos carmen German. vetus.* 339
Carotidum *diviſio.* 134
Caſaubono (*Merico*) *indigenatus in Anglia conceſſus.* 196
ejus epitaphium. 241
Pro Caſtello (*Jo.*) *Apologia, rara.* 136
Caſtra *Romana.* 544
Catabulum *quid?* 271
Catalectorum *Editio nova promiſſa.* 48
Cauſarum *occaſionalium Syſtema impugnatum.* 294
CElArEnt, *modus deſcriptus.* 476. 477
CElArOnt, *qualis ſit modus?* 476. 477
Celeritas *virtualis quænam ſit?* 508
Cellarii (*Chriſtoph.*) *Tabula Geogr. Italiæ medii ævi notata.* 536
Cellæ *in Fuldenſi diœceſi olim duæ.* 491
Cellenſe *Chron. majus.* 325
an cum Jo. Tylichii Chron. idem? 325
minus. 326
Celſus *quando vixerit?* 183
Celtæ *quinam dicti Græcis?* 10
Celto-Scythæ, *majores German.* 10
Centralium *virium theoria.* 54
Centrum *gravitatis commune quomodo in conflictu corporum moveatur?* 509
oſcillationis nova ratione determinatum. 515
Ceres, *Cybele & Iſis, Dea eadem.* 77
CEsArE, *modus deſcriptus.* 477
CEsArO, *modus deſcriptus.* 477

Chal-

Chaldaiſmus *Biblicus.* 531
Chandlerus *refutatus.* 119
Chasdim *dicti Chaldæi.* 45
Chetibb *an* Keri *ſit ſcriptura authentica?* 531
Chirurgi *Romæ an diverſi fuerint a Medicis?* 183
Chomburgenſe *monaſterium ubi ſitum & unde dictum?* 259
Chomburgenſia *diplomata.* 259
Chorepiſcopi. 200
Chriſma *Notarii, res ignota.* 497
Chriſtus *Patri ὁμοούσιος.* 394
Chriſti *dies natalis.* 17
Religio delineata. 66
corpus poſt reſurrectionem quale? 85
regnum millenarium aſſertum. 86
deſcenſus ad inferos per ejus incarnationem explicatus. 87
Deitas quando doceri cœpta? 91
deſcenſus ad inferos qualis? 175
Deitas in Hungaria impugnata. 228
annus vitæ ultimus determinatus. 285
anni quando diplomatibus addi cœperint? 498
typi varii in V. T. 18 *ſq.*
De Chriſti *monogrammate tractatio.* 275
Chriſtianæ *religionis excellentia.* 67. 70 *ſq.*
Chriſtianiſmi *primi reſtituendi prodromi.* 117
Chriſtianorum *Seculo I hoſtes quinam fuerint?* 283
Chriſtina *R. Suec. cur ex aula Romana diſceſſerit?* 162
ejus dicacitas Pontifici odioſa. 162
Ad Chriſtinam *R. Su. epiſtola N. Heinſii.* 165
Chriſto regnante, *formulæ, uſus in diplom.* 489
De Chriſto *melioris fœderis ſponſore Tr.* 305
Chronologia *Biblica illuſtrata.* 284 *ſq.*
Chyli *receptaculum.* 134
Chyliaſtæ *exploſi.* 22
Cibi *quomodo diſſolvantur?* 60
Cicarellus (*Alf.*) *falſarius.* 537
Cicero *quot libros de Legibus ſcripſerit?* 347
de Legibus emendatus. 345 *ſq.*
Ciceroni *cur ſtatua a Campanis poſita?* 268
Cifræ *Arabicæ non ante Seculum* XII *uſurpatæ.* 274
Ciſtercienſis *ordinis ſtatuta, rara.* 136
Civilis (*Claudii*) *contra Romanos geſta.* 359
De Claudiano *Barthii judicia.* 159
Claudius *Imp. per Trimalcionem deſignatus.* 172
De Clavigeris *Diis Diſſ.* 33
Clavium *poteſtatis extrema.* 175
Clemens II *P. R. an ſimul fuerit Epiſcopus Bambergenſis?* 496
Clementis (*Titi Flavii*) *tumulus illuſtratus.* 273
Clementis XI *Bulla* Unigenitus *examinata.* 304
Clericus (*Jo.*) *refutatus.* 25. 119. 531
Clerici *nomen monachis olim commune.* 488
Clodii (*Jo. Chr.*) *Catalogus vocum Perſicarum.* 9
Clyſterum *uſus.* 374
Codices, *quibus uſus S. Bonifacius.* 483
Cœleſtini III *R. P. bulla ſpuria.* 111
Cœlum *beatorum quid & ubi?* 86 *ſq.*
S. Cœnæ *utilitas.* 90

De S. Cœna *controverſiarum Sylloge.* 304
Colberti (*Jo.Bapt.*) *character.* 220
Coldicenſe *Chron.Abr.Thammii.* 328
Coleri (*Chriſtoph.*) *carmen in lapſum turris Vratiſl.* 408
De Collectionibus *variis tractatio.* 50
De Colloquiis *charitativis Diſſ.* 305
Colonia *Julia quænam?* 268
cur dicta Felix? 268
Coloris *ratio in morbis.* 425
Colorum *Etruscæ gentis duratio.* 148
Columnenſium *familia illuſtrata.* 321
Comæ *habitus examinatus.* 159
Commune *legis ac uſus Piſis quidnam?* 316
Compilator *quinam?* 465
Concilia *rejecta.* 92
De Concilio *Lateranenſi Benedicti XIII Diſſ.* 306
De Conciliis *Lateranenſibus rei Chriſtianæ noxiis Tr.* 305
Conciones *quot per annum habere ſatis ſit Clero Anglicano?* 196
Concludendi *ordo in Syllogiſmo.* 480
Concluſio *in Syllogiſmo definita.* 469
Concluſionum *per varios modus in Figuris quatuor illatio.* 475
Conflictus *trium durorum corporum determinatus.* 515
corporum elaſticorum qualis? 509
Conjectandi *hominum mores ars ubi tradatur?* 525
Conjugium *fratris & ſororis an jure naturæ inceſtuoſum?* 212
Connor (*Bern.*) *notatus.* 30
Conradus *III Imp. in Italia commoratus.* 540
Conradi *March. Miſn. diplomata.* 260
I R. Germ. vita & diplom. Fuldenſia. 499
Conradi *II Imp. vita & epochæ.* 500
Conringii (*Herm.*) *filia erudita.* 186
Conſecratio *ut a dedicatione differat?* 270
Conſecrationis *ritus.* 271
Conſequentiarii *notati.* 29
Conſequentiariorum *praxis.* 467
In Conſtitutionem *de Expedit. Rom. Commentarii.* 540
Contingentis *notio evoluta.* 132
Corde *ſaucius per 15 dies ſervatus.* 109
Cordis *cavitatum magnitudo.* 134
tuberculum non datur. 134
fibræ rectæ. 134
Corelli (*Jac.*) *verum nomen Alph. Cicarellus.* 202
Chron. Pontif. & Cardin. MS. rejectum. 202
Corinthiorum *ad Paulum & hujus ad illos Epiſtolæ verſio Latina.* 311
Corpus *idem an reſurgat?* 85
humanum qualis ſit machina? 53.54
rigidum quodnam dicatur? 507
durum in elaterem impingens ut repellatur? 507.508
Corporis *& animæ unionis ratio ignota.* 61
De Corpore *humano Tr.* 152
Corporum *elaſticorum conflictus qualis ſit?* 509
durorum trium conflictus determinatus. 515
perfecta elaſticitate deſtitutorum motus regulæ. 516
Coſmæ *Chronica Bohem. recuſa.* 266
Pragenſes, duo. 267
Creationis *deſcriptio Moſaica allegorica.* 88
De Crepitu *Deo Diſſ.* 168
Criſeos *Medicæ fundamenta.* 373
Critica *ſacra nova.* 529

Critici *munus.* 160
De Croſa (*Petrus*) *notatus.* 288
ab Academia Reg. Scient. præmio condecoratus. 291
conſequentiarium agit 294
De Croſa (*Petri*) *paradoxa de corpore & motu.* 292*ſq.*
Crucis *ſignum quid notet in inſcriptione orbiculari?* 151
Curatus & Curio *idem ac Parochus.* 201
Curcellæus *Arianis accenſitus.* 391
Curtii (*Jo. Jac.*) *de Bibl. Juris merita.* 420
Cybele, *Ceres & Iſis, Dea eadem.* 77
De Cymbalis *Comment. novus.* 74. 77
Cyſtici *ductus dilatati.* 217

DÆmon ἀναγωγὸς *quisnam dictus?* 25
Damaſceni (*Nic.*) *de inſtitutione Auguſti libellus.* 140
De Danielis *LXX Hebdomadibus Diſſ.* 120
Danzius *refutatus.* 554
DArAptI, *modus, deſcriptus.* 478
Darici *nummi unde dicti?* 35
DArII, *qualis modus?* 477
Darius *Medus an ſucceſſor Belſazaris?* 46
DAtIsI, *qualis modus?* 479
Datum *inter &* Actum *differentia.* 498
Davidſon *qua pœna affectus?* 399
Debrezenus (*Paul. E.*) *autor Hiſtoriæ Reform. in Hungaria &c.* 224
Decalogus *an norma morum univerſalis?* 208
In Decalogo *deſcenſus a majori ad minus.* 176
Decani *dicti Parochi.* 201
Decimæ *Fuldenſibus vindicatæ.* 497
Decores, *conditor Regni Mediæ.* 45
Decori *principia certa.* 525
Dedicandi *munus cui olim competeret?* 271
Dedicare *quid olim fuerit?* 270
togam in funus. 270
in cenſum. 270
rudem carinam. 270
ſub aſcia. 270
Dedicatio *ut a conſecratione differat?* 270
De Dedicationibus *Tr. commendatus.* 270
Definitiones *quomodo condantur?* 460
Demonſtrationis *forma diſtinctiſſime delineata.* 461
Demonſtrationum *analyſis exemplis confirmata.* 461
differentia. 462
Dempſteri (*Th.*) *vita.* 145
Denſitates *materiæ in Planetis determinatæ.* 55
Deorum *ſtatuas & templa Galli non habuere.* 143
ſtatuæ cur per angulos diſpoſitæ? 272
Deſiderii *Regis Edictum cur ſuſpectum?* 537
Stemma Imhoſianum ſuſpectum. 537
Deus, *autor naturæ.* 67
ejus intellectus notio per opera naturæ illuſtrata. 133
quomodo colatur in Chriſto? 525
Dei *providentia quid ex mente Stoicorum?* 545
gloria ut promoveatur? 525
Deutſch, *an* Teutſch *ſcribendum?* 527
De Diabete *Diſſ.* 278
Diabetes *cauſa & cura.* 281
Ad Diaconatum *admiſſus nothus.* 196
Diaconus *ſervus quis?* 4
Dicti *de omni & nullo præſtantia.* 549
Difenbachii *duo celebres.* 430
DIgAmIs, *modus ſyllog. deſcriptus.* 480

Dii

Dii *boni cur deſcendant apud Homerum?* 191
Etruſci quo ornatu diſtinguantur? 148
De Diis *Clavigeris Diſſ.* 33
Diodori Siculi *Epiſtolæ.* 311
Diplomatici *ſtudii e ſcriptis eriſticis profectus.* 486
Directionis *quantitas quid ſit?* 510
quomodo ſeſe habeat in conflictu corporum? 510
DIsAmIs,*modus ſyllogiſmi deſcriptus* 478
Diſci *votivi deſcriptio.* 149
Divione *Collegium Juris utriusque novum.* 446
Docendi *methodi regulæ.* 468
Doctor *Juris Canon. literarum expers.* 246
Doctores *miſericordiæ quinam Auguſtino?* 87
Dogmaticorum *ſcriptor. genera.* 463
fines. 463
Dolichenius, *Gallorum Deus, Sol.* 244
Doliorum *figura quænam?* 215
Dolpii (*Dan.Everb.*) *Diſſ. de Jo. Aventino.* 545
De Dominicanorum *ordine ſingularia.* 405
Domni *quinam dicti?* 151
Donationes *Eccleſiæ factæ an ſacrificium?* 152
De Donis Dei, *formula, quid notet?* 151
Dorcas *in marmore.* 3
Dormientis *ſtatus qualis?* 61
Drabicius (*Nic.*) *revelationum jactator.* 230
capite multatus. 231
Druidum *religio.* 243.244
De Druſi *foſſa & monumento ſententia.* 358
In Duckerum (*Car. Andr.*) *calumniæ.* 451
Duckeri (*C. A.*) *vindiciæ.* 452
Ad Ductus *Thoracici finem ſitæ valvulæ uſus.* 134
Dudithius (*Andr.*) *Ciceronem ter deſcripſit.* 408
Duræ *Matris ſinus.* 134
ſinus peculiaris. 135
Durities *abſoluta cur abſurda?* 505
Duritiei *notio evoluta.* 506 *ſq.*
Durum *corpus in elaterem impingens ut repellatur?* 507.508
Durorum *corporum trium conflictus determinatus.* 515

ECcleſia, *Chriſti ſponſa.* 16
Eccleſiæ *Reformatæ in Hung. & Tranſylvania Hiſtoria.* 233 *ſq.*
De Eccleſia *Rom. cum Ruthenica irreconciliabili Diſſ.* 304
judicium Lutheri expenſum. 304
De Eccleſiarum *Apoſtolicarum ſtatu Diſſ.* 304
Eccleſiaſticus *Theſaurus.* 521
Ab Eckhart (*Jo. Ge.*) *laudatus.* 327
Eclipſis *Solaris A. 1727 obſervatio.* 40
De Ehingeri (*El.*) *vita & ſcriptis Diſſ.* 545
Elaſtica *vis unde oriatur?* 56
Elaſticitatis *ratio phyſica.* 515.516
Elaſticorum *corporum conflictus qualis?* 509
Elephas *pro Rege habitus.* 357
S. Eliſabethæ *vita.* 353
fata prædicta. 354
Ab Elswich (*Jo. Herm.*) *Tr. de Sanctis Pontificiorum non ſanctis auctior promiſſus.* 429
Empiricus *ut a Medico rationali diſtinguatur?* 54
Emſeri (*Hier.*) *vita S. Bennonis recuſa.* 351

De Emſero (*Hier.*) *judicium Seckendorfii.* 352
Engelhuſii (*Theod.*) *Chron. Erffordenſe.* 327
Engelkenius *notatus.* 29
Enochus, *typus Chriſti.* 19
Enthuſiasmus *generi humano maxime proprius.* 435
Enthuſiasmi *natura.* 198
Entis *notio evoluta.* 459
Epheſiorum *res deſcripta.* 284
Epidydimis *peculiaris.* 134
Epiſcopi *immediati indicium.* 490
Epiſcopius (*Sim.*) *Arianis accenſitus.* 391
Epiſtolæ *eruditorum commendata.* 155
centum lectu digna edita. 428
Epiſtylium *quid?* 271
Equitum *teuton. Hoſpitalis S. Mariæ Hieroſ. Hiſtoria.* 110
Rhodenſium & Melitenſ. Hiſtoria. 110
Eraſiſtratus, *Medicus, notatus.* 153
Eraſmus (*Deſid.*) *Arianis accenſitus.* 391
Erffordianus *Antiquitatum variloquus.* 327
Eſaiæ *oraculum de nativitate Meſſiæ impugnatum.* 533
Ab Eſchelbach (*Wolframus*). 339
Eſcheri (*Jo. Caſp.*) *merita.* 502
Eſſentialium *notitia.* 459
Eſther *liber a veteri genuino diverſus.* 120
an eadem cum Ameſtri? 35
Eſus, *Gallorum Deus, quis?* 244
Ethica *Pelagiana qualis?* 71
Etruria *an Hetruria dicendum?* 146
antiqua & nova. 147
Etruriæ *urbium inſcriptiones.* 1
Etruſca *monumenta ut a Romanis diſtingui queant?* 148
Etruſca *moneta ſignata.* 147
Etruſcæ *litteræ in ſtatuis &c.* 148
veſtes floridæ. 147
Etruſcorum *Regum ſeries.* 146
inventa. 147
ſcriptura a dextra in lævam. 148
Etymologi *Angli celebriores.* 447
Etymologiæ *ſtudium Græcis in deliciis.* 7
Etymologicæ *regulæ duodecim.* 12
Etymologicum *Lexicon Anglicum.* 446
Evangeliorum *Codex a S. Bonifacio ſcriptus num ſuperſit?* 483
Euclides *an figuris Logicis in demonſtrationibus uſus?* 547. 548
Eugubinæ *tabulæ.* 146. 148
Eulogiæ *quid?* 152
Euſebii Philadelphi *Dialogi, rari.* 136
Excelſa *gentilium quænam?* 209
De Excellis *Judæorum Tract.* 503
Exempla *Mathematica cur Logicæ conveniant?* 400 *ſq.*
Exorciſmus *in baptiſmo exploſus.* 90
Extrinſecarum & *intrinſecarum rationum diſcrimen.* 466
Ezræ *liber a veteri genuino diverſus.* 120

FAbroti (*Car. Annib.*) *Opuſcula recuſa.* 388
& Salmaſii lites. 389
Fabulæ *Judæorum.* 308
Falſarii *Codicum & Diplomatum.* 537
Faſti *Capitolini notati.* 356
De Fato *ſententia Stoicorum.* 545
Febris *in quo conſiſtat?* 60
Febrium *ortus.* 59
ſtatus diverſus. 59. 60
curatio ut a Medico adminiſtranda? 60
Ex Fecibus *alvinis judicium.* 373

FEIA-

Digitized by Google

FEſApOn, *modus ſyllog. deſcriptus.* 478
Felix *Colonia cur dicta Julia?* 268
Feneloni *Telemachus in Poema Germ. translatus.* 42
Ferdinandus *Cathol. quando monachis Legatis uſus.* 248
FErIO, *modus ſyllog. deſcriptus.* 477
FErIsOn *modus ſyllog. deſcriptus.* 479
FEsApO *modus ſyllogiſticus.* 480
FEsIsO, *modus ſyllog. quando obtineat?* 479. 480
FEſtInO, *modus ſyllog. deſcriptus.* 478
Feuda *Fuldenſia omnia fœminina.* 79
oblata ad fœminas tranſeunt. 80
quænam fœminina? 79 *ſq.*
omnia in Gallia patrimonialia. 80
eccleſiaſtica non excludunt fœminas. 80
Feudorum *fœmininorum in Germania ratio.* 79. 80
quibus Haſſiæ Principes ab Abbate Fuldenſi inveſtiuntur, ratio. 81
Feudalis *Juris ſcriptores promiſſi.* 540
Fibræ *motricis figura in motu muſculorum.* 276 *ſq.*
Fidei *effectus qualis?* 70
Figura *Syllogiſmi.* 470
prima in Logica ſola ſufficere poteſt. 548
præſtant interdum reliquæ. 474
logica perfecta & imperfecta quænam? 551
quarta non niſi quinque modos agnoſcit. 474
prima, ſecunda, tertia & quarta. 470
cur ſit evidentiſſima? 475
Figura *prima cur præſtet reliquis?* 483
quæ ſit univerſalis vel particularis? 472
Figuræ *in Syllogiſmo finis.* 470
perfectio. 470
non niſi quatuor dantur. 470
ut conveniant, vel differant? 471
primæ ſumma perfectio. 472
quatuor ſyllogiſmorum regularium ſunt perfectæ. 474
ſyllogiſticæ ſe habent indifferenter ad ordinem cogitandi naturalem. 475
Firma Burgi *quid Anglis?* 115 *ſq.*
Flacci *unde dicti?* 108
Flatus *non ſunt cauſa tympanitidis.* 280
Fleetwoodus *notatus.* 30
Fluidum *nervorum rejectum.* 57
Fluxionum *inſtitutio.* 212
arithmetica. 212 *ſq.*
notio evoluta. 212. 213
Fluxus & *refluxus maris hypotheſis nova.* 128 *ſq.*
Fœtus *extra uterum.* 134
abortivus trium menſium. 134
De de la Fontaine *converſione Epiſtola.* 168
Foraminis *ovalis uſus.* 134
Formularum *precum forma & uſus.* 525
Foucqueti (*Nic.*) *character.* 220
Franciæ *vet. & moderna Lexicon.* 444
Francicæ *linguæ origo.* 11
De Franciſcanorum *ordine ſingularia.* 405
Franckenſteinius (*Jac. Aug.*) *laudatus.* 262
Francorum *ortus & mentio prima.* 359
mores iidem cum Germanicis. 363

Freind (*Jo.*) *promovit Aretæi editionem.* 97
Freinſhemius *cur durius habitus Gronovio in not. ad Tacitum?* 159
Fridericus *I Imp. ut ſubmerſus?* 256
Alexandro III paruit. 256
Friderici *I Imp. dies emortualis.* 323
Friderici *Moguntini defenſio.* 491
Frizonius *notatus.* 246
Fuldenſis *Clientela examinata.* 78
Diœceſis & Hierarchia. 481 *ſq.*
Hiſtoria nova promiſſa. 501
Fuldenſia *privilegia examinata.* 487 *ſq.*
vindicata. 492 *ſq.*
feuda omnia fœminina. 79
Fuldenſium *Abbatum exemtio probata.* 482
impugnata. 487 *ſq.*
Fuldenſibus *Abbat. an decimæ in Thuringia competant?* 488
Fulloniæ *antiquitates.* 554
Fullonis *munus quodnam?* 555
Funebres *ceremoniæ Judæorum unde ortæ?* 206

GAbalenſium *Epocha.* 418
Gabatæ *quid?* 150
Gadara & *Gergeſa eadem.* 75
Galea *ænea apud Cannas reperta.* 3
De Galilæa *Chriſti geſtis clara Diſſ.* 305
Gallæ *non habent tantum particulas terreſtres.* 426
Galli *veteres ſtatuas & templa Deorum non habuere.* 143 *ſq.*
Galliæ *Belgicæ diviſio.* 358
Gallorum *in Belgium irruptio Nic. Heinſio præviſa.* 164
Gallorum *vet. religio qualis fuerit?* 243
ſacra cum Perſicis & Judaicis convenere. 243
Dii varii. 244
De Gallorum *veterum religione Tr.* 242
Gallutius (*Car.*) *falſarius.* 537
Gammodim *quidnam?* 209
Garzonis (*Jo.*) *res Saxonicæ.* 330
Gaſſari (*Ach. Pirminii*) *Annales Auguſtani editi.* 264
nativitas, vita & mors. 264
Bibliotheca & ſcripta. 265
Gaudentii (*Pagan.*) *Expoſ. Jurid.* 387
Gauſſeni (*Stephani*) *vita.* 38
Genealogicæ *tabulæ novæ.* 318. 367
Genealogicum *Lexicon portatile.* 369
Genera *quomodo determinentur?* 459
Gentilis (*Scip. & Alberici*) *Opera promiſſa.* 390
Geographiæ *Compendium in uſum Maj. Imp. Ruſſicæ.* 290
Geometriæ *Compendium in uſum Maj. Imp. Ruſſicæ.* 289
Geometricum *Problema propoſitum.* 523
Georgii *I R. Angl. vita carminice.* 285
Gergeſa & *Gadara eadem.* 75
Germani *an a M. Marcello victi?* 356
a C. Mario victi. 356 *ſq.*
De Germanica *Societate Lipſ. Relatio.* 526
Germanicæ *linguæ origo.* 8
gentis geſta usque ad initia Monarchiæ Francor. 355 *ſq.*
Hiſtoriæ Exegeſis. 409
Societatis Lipſ. hiſtoria, promiſſa & præmia. 527
De Germanicæ *gentis & linguæ origine Diſſ. promiſſa.* 10
Germanicarum *rerum Script. Collectio nova.* 254. 321. 347
Germanici *nominis origo.* 356

De Ger-

Digitized by Google

De Germanorum lingua primigenia & primis colonis Diſſ. 7
Gladiatorum in Campania uſus. 272
A Glafey (Ad. Frid.) Hiſtoria Sax. per ſigilla illuſtranda. 192
Glandulæ molares. 134
A Glandulis morbi oriundi. 59
Gleichenſium Comitum diplom. 259
Gloria a Chriſtiano non expetenda. 71
Dei quomodo promoveatur? 525
De Gloria novi ſeculi Or. 22
Gloſſarium Germanicum. 6 ſq.
Gnoſtici quinam fuerint? 283
Golzius (Hub.) qua uſus fuerit nummaria ſupellectile? 409
Gothi militis cadaver repertum. 150
Gothicæ literæ a Runis Boreal. diverſa. 361
literaturæ autor, Ulphila. 361
De Gothica lingua Diſſ. 11
Gothorum urbs palatina quanam dicta? 362
Gothofredus (Jac.) laudatus. 385
ejus Fontes IV Juris Civ. 385
Animadv. Juris Civ. 387
de Cenotaphio diatriba. 387
Grævii (Jo. Ge.) Epiſtolæ laudatæ. 162 ſq.
Gratiani nummus explicatus. 22
Graveri (A. M.) de Deo Crepitu Diſſ. 168
Graveſandius impugnatus. 517
Gravitas omni materiæ impreſſa. 55
Gravitatis centrum commune quomodo in conflictu corporum moveatur? 509
Gregorii V R. P. dies emortualis verus. 495
Gronovii (Jo. Fr.) in edendis autoribus ratio. 159
Gronovii (J. F.) & Heinſii mutui joci. 161
Grotius (Hugo) notatus. 120
Gruterus (Janus) notatus. 2
Guillim (Jo.) Ars Heraldica cui debeatur? 449
ejus acceſſiones quem habeant autorem? 449
Guſtus in utraque oratione definitio. 302
deterior animi quid ſit? 302
De Guſtu in oratione vel carmine Diſquiſ. 302
Gutherius de vet. Jure Pontif. ſuppletus. 270

HÆmorrhoidalis fluxus cur jam magis familiaris, quam olim? 371
Hæretici Seculi XVI. 406
De Hamartigenia Diſſ. 305
Hamburgum a quo conditum & unde dictum? 443
Hanſchii (Mich. Gottlieb) promiſſa. 546
Medicina mentis & corporis. 546
ſententia improbata. 546
Harduinus (Jo.) refutatus. 416
vindicatus. 417
Harmonia præſtabilita favet immortalitati animæ. 131
Haſæi (Theod.) Hiſt. Eccl. Reform. promiſſa. 223
Haſſiæ Principum feuda Fuldenſia quam habeant rationem. 81
De Hebdomadibus LXX Danielis Diſſ. 120
Hebræa lingua unde dicta? 531
ejus præſtantia vindicata. 531
quatuor ætates. 531
Hebraicæ literæ hodiernæ primævæ. 531

Digitized by Google

Hebraicæ *linguæ ſignificatus Hieroglyphicus qualis?* 466
Heinſius (*Nic.*) *a Pontificiis ſollicitatus.* 160
ejus venuſtas ſermonis. 160 *ſq.* 163
& Jo. Fr. Gronovii joci. 161
a fœmina impudica in jus vocatus. 164
maritus ejus publice proclamatus. 164 *ſq.*
Henrici *I R. Germ. vita & epocha.* 499 500
Henrici *II Imp. vita & epocha.* 500
in Fuldenſes beneficia. 500
De Henrici *II R. G. rebus Epiſtolæ arcanæ.* 348
Henrici *III Imp. pro Herbipol. diploma vindicatum.* 490
impugnatum. 493
vita & epochæ. 501
Hepatis *anatome.* 217
Hepatico-*Cyſtici ductus.* 134
Heraldicum *Lexicon novum.* 448
Hercules, *conditor Setiæ.* 253
Hermanni (*Pauli*) *elogia & ſcripta.* 422
Herminivones *unde dicti?* 11
Herodiani *quinam dicti?* 75
De Herodoto *præ Cteſia præferendo Diſſ.* 168. 169
Hervordienſe *diploma.* 499
Heſus, *Gallorum Deus, quis?* 244
Heumanni *& Moshemii controverſia.* 119
Hevriſticæ *regulæ ex hiſtoria Litteraria eruendæ.* 465
Hieroglyphicus *ſignificatus vocum Hebraarum qualis?* 466
S. Hieronymus, *Cardinalis.* 203
ſcriptor hyperbolicus. 428
S. Hieronymi *verſio S. Scr. notata.* 119
Hiſtoria *Literaria nova.* 336
Hiſtoriæ *naturalis leges Logicæ.* 463
Civ. & Eccleſ. fines. 463
Literariæ condendæ modus duplex. 463
Hiſtorici *ſcripti condendi regulæ.* 463
Hobbeſii *verſiones Anglicæ notatæ.* 189
Hollmanni (*Sam. Chriſtiani*) *elogium.* 28
Holſtenius (*Lucas*) *emendatus.* 253
De Homero *judicium.* 191
Homo, *animal enthuſiaſticum.* 435
ut fiat creatura perfecta? 524
Hominis *ſtatus corruptus.* 68. 69
corpus qualis ſit machina? 53 *ſq.*
Honeſtas *intrinſeca intelligibili modo explicata.* 524
Honterus (*Jo.*) *typographus in Tranſylvania.* 227
Horologia *oſcillatoria quam exacta fieri poſſint?* 294
Horologii *motus æquabilis ut in mari conſervetur?* 294
Horologiorum *motus æqualis in diverſo aeris ſtatu ut conſervetur?* 295
Hoſpiniani (*Jo.*) *de modis figurarum Logic. inventa.* 547
Humorum *ſecretio a ſanguine.* 63
Hungari *quando Chriſtianiſmum amplexi?* 224. 225
Hurſilla, *rivus, olim navigabilis.* 500
Huſſitæ *in Hungaria.* 226
Hydraulicæ *machinæ Pariſ. potentes.* 520
Londin. deſcriptio. 521
Marlienſ. deſcriptio. 520
Hydraulicarum *molarum Belgicarum deſcriptio.* 521
Hydropis *cauſæ.* 279
cura. 279.

Digitized by Google

De Hydrope *Diſſ.* 278
Hydropicorum *aquæ ut per purgantia educantur?* 279
Hyperbolæ *e Scriptura S. proſcribendæ.* 72
deſcriptæ. 72
Hypotheſibus *philoſophicis quinam in Philoſophia aſſignandus ſit locus?* 457

JAcobus *Patriarcha num Chriſti typus?* 20
ejus ſcala, typus agni Paſchalis. 20.21
Jacobi *I R.A. inopia.* 196.197
Janus *bifrons Etruſcus ut a Romano differat?* 148
Icteri *cauſa & cura.* 281
De Ictero *Diſſ.* 278
Ideæ *Platonis cum numeris Pythagora comparatæ.* 544
Idearum *origo.* 211
De Ideis *hiſtoria philoſophica.* 544
Jeſuitæ *quo usque duraturi?* 22
Ignis *uſus in machinis hydraulicis agitandis.* 521.522
Ileum, *Colon & cœcum depictum.* 135
Illmeri (*Dan.*) *Narratio de Vratiſlavia.* 408
Imperare *etiam Reges dicuntur.* 494
Imperia *ante diluvium nulla.* 44
De Infallibilitate *Rom. Pont. fallibili Diſſ.* 305
Infantis *eruditi exemplum.* 145
Infernus *an ſubterraneus?* 87
an æternus? 87
ubi? 175
Influxus *Solis & Lunæ in ſanguinem hominis.* 55
Ingævones *unde dicti?* 11
Ingenia *quomodo ſolida efficiantur?* 525
Inſcriptiones *in Etruriæ urbibus ſuperſtites.* 1
orbiculares ubi legi cœptæ? 151
De Inſpirationis *veræ & falſæ criteriis Diſſ.* 305
Intellectus *divini notio per opera naturæ illuſtrata.* 133
Interpretandi *iniqu as.* 465
Inteſtinum *rectum apertum depictum.* 135
Inteſtinorum *tunica villoſa.* 134
Intrinſecarum *& extrinſecarum rationum diſcrimen.* 466
S. Johannes *Evangeliſta an oleo coctus illæſus manſerit?* 118ſq.
Apoſtolus; primus autor Canonis N. T. 427
De S. Johanne *Evangeliſta varia.* 334
Joſcelinus (*Jo.*) *verus autor libri* de Antiq. Britann. Eccl. 135
Joſephi *autoritas impugnata.* 535
Irenicus (*Franc.*) *dictus* Friedlieb. 409
ejus vita. 409ſq.
Oratio in amorem Germaniæ. 411
Iſelius (*Jo. Rud.*) *laudatus.* 138
Iſingii (*Jo. Chriſt.*) *ſcripta.* 430
Iſis, *Dea caſta dicta.* 6
Cybele & Ceres, Dea eadem. 77
Iſtævones *unde dicti?* 11
Italiæ *Geographia quo Seculo maxime fuerit turbata?* 536
medii ævi Tabula Geogr. nova 535
Tabulæ Geogr. autor. 536
diviſio ævo Francico. 537
Jubilæum *Lutheranum ſemiplenum.* 431
Judæorum *converſio futura aſſerta.* 22
in Palæſtinam reditus prodromi. 117

Judæorum *fabula.* 308
vaſa quis Romam abſtulerit. 365
Judaica *hiſtoria Ægyptiis nota.* 166
convenit cum hiſtoria Atlantica apud Platonem. 166
Judicii *extremi proceſſus.* 407
De Judicio *extremo tractatio.* 84 *ſq.*
De Juditha *hiſtoria exploſa.* 45
Julia *Colonia quænam?* 268
Julii Cæſaris *geſtorum Chronologia emendata.* 35
Jupiter *Sabazius in Inſcript.* 3
Juramentum *per templa tonantis.* 210
Juramenti *ſanctitas ut a Barbaris denotata?* 143
per taurum æneum formula. 357
Juridica *Bibliotheca univerſalis.* 419
Jus *Juſtinianeum quando invaluerit?* 313
Novellarum quando invaluerit? 313
Juris *philoſophia.* 456
naturalis principium ultimum. 524
Juſtificari *quid ſit Th. Burnetio?* 91

K*άρδαμον unde dictum?* 35
Kedem *quid?* 44
A Kempis (*Th.*) *de Imit. Chriſti Tr. Germanico carmine translatus.* 367
ipſi aſſertus. 545
Keri *an Chetibh ſit ſcriptura authentica.* 531
Kirchbergenſes *Burggravii illuſtrati.* 260
Klingſör, *phonaſcus, vates.* 354
Kœnigii (*Jo. Ulr.*) *de Canizii poematibus merita.* 296 *ſq.*
Krafft *de Delmenſingen* (*Raym.*) *laudatus.* 328

LActeorum *vaſorum inventores.* 134
Lamechi *poſteri quinam?* 121
Landi (*Conſtantini*) *opuſcula.* 389
Langii (*Pauli*) *Chron. Numburgenſe.* 322
in Lutherum odium & amor. 322
Langius (*Jo. Mich.*) *notatus.* 555
Laſcares (*Conſt.*) *de Script. Græcis.* 310
de geſtis SS. Petri & Pauli. 310
De Latinæ *linguæ ætate virili Diſſ.* 46
Laurentum, *olim Lorentum.* 254
Lauterbergenſe *Chron. recuſum.* 323
Legis *curia Piſa.* 316
Leges *Naturæ cur ita dictæ?* 61
in quo a poſitivis differant? 61
Romanæ quænam comprehendant? 313
Maris Piſanæ. 317
Legum *ritualium apud Judæos ratio.* 208
De Legibus *Hebræorum ritualibus liber.* 204
Decemviralibus diſceptatio. 386
Legiones *Romanæ.* 544
Leibnitius (*G. G.*) *defenſus.* 437
num primus modorum figur. Logic. utilitatem detexerit? 547
quid in Philoſophia præſtiterit? 550
an inventa ſua pro luſu ingenii agnoverit? 550
cum Wolfio de rebus philoſophicis nunquam contulit. 550
Leibnitii (*G. G.*) *de demonſtrationibus Euclideis judicium.* 474. 475
De Leibnitii (*G. G.*) *Theodicææ judicium.* 126. 127
E Leibnitii (*G. G.*) *literis ad C. M. Pfaffium excerptum.* 127
Leibnitium (*G. G.*) *Artis ſuæ combinatoriæ puduit.* 546.

Len-

Digitized by Google

Lengleti de Fresnoy *Methodi Hiſtor. editio nova promiſſa.* 239
In Leodienſi *arce prædam maximam fecere Angli.* 399
Lepra *veſicantibus curata.* 155
Leuckfeldii (*Jo. Ge.*) *vita & ſcripta.* 431
Leunclavii (*Jo.*) *Notatorum liber.* 389
Lex *pagana illuſtrata.* 272
Remmia ſub nullo Imp. obtinuit. 389
Lexicon *Geneal. portatile.* 369
Angl. etymologicum. 446
orthographicum. 447
Heraldicum. 448
Scientiarum univerſale. 433
militare. 437
Franciæ vet. & moderna. 444
Libationis *Judaicæ origo.* 205
Liberales *artes quæ dicantur?* 184
Liberarum *actionum determinatio.* 525
De Libero *arbitrio ſententia Th. Burnetii.* 92
Libertas *philoſophandi cuinam concedenda?* 458
Libertatis *philoſophandi notio evoluta.* 458
De Libertate *cogitandi Diſſ.* 305
Librariæ *quænam dictæ?* 4
Libri *Latini, extra Anglica recuſi, in eam non reportandi.* 194
publice combuſti. 544. 545
In Libros *pœnæ variæ ſtatutæ.* 544
Licinii (*Lucii*) *Epiſtolæ promiſſæ.* 257
Lindavienſis *controverſia.* 486
Lindnerus (*Jo.*) *an autor Onomaſtici?* 349
Linguæ *cujusque origo duplex.* 7
Germanicæ origo. 8
Francicæ origo. 11
Anglicæ mixtura unde? 448
quibus cauſis mutentur? 448
foramen cæcum. 134
canales novi. 134
Linguæ *Hebrææ ſignificatus hieroglyphicus qualis?* 466
De Linguæ *Latinæ ætate virili Diſſ.* 46
Linguarum *authenticarum in Scriptura S. interpretanda quinam ſit uſus?* 465
De Linguarum *origine ſententia Platonis & Ariſtotelis.* 7. 8
Sub-Lingualis *glandulæ ductus.* 134. 135
De Lionne (*Hug.*) *character.* 220
Lipſienſis *Bibliothecæ Acad. diplomata.* 260
Lipſius (*Juſtus*) *refutatus.* 440
Lipſii (*Juſti*) *Epiſtolæ anecdotæ vulgatæ.* 157
manus perplexa. 157
Literæ *Etruſcæ in ſtatuis &c.* 148
De Literarum *decremento metuendo Or.* 305
Lizelii (*Ge.*) *de Theſauro Schilter. merita.* 339
Lockius (*Jo.*) *Socinianiſmi poſtulatus.* 395
ejus dogmata Theologica. 395
calliditas in ſententia tegenda. 395 ſq.
Locuſtæ *in California multæ.* 141
Cum Locuſtis *Biblicis comparati Jeſuitæ.* 22
Logica *Wolfiana.* 455
Logicæ *uſus in praxi vitæ.* 468
diſcendæ methodus. 468
theoria & praxis promota. 456
Wolfianæ methodus. 458. 460
verioris Lapides Lydii. 459
cur exempla Mathem. conveniant? 460
Londini *augmenta cur prohibita?* 194
Londinenſis *peſtis.* 249
conflagratio. 250
a C. Zieglero prædicta. 250

Digitized by Google

Longimetria *promota.* 336
Lotharii *Imp. vita.* 498
in Germania autoritas. 498
Lucani *editio nova promiſſa.* 48
Lucernarum *accenſio apud Judæos unde?* 206
A Ludewig (*Jo.Petr.*) *notatus.* 413
Ludi *Scenici in Campania frequentes.* 272
Ludovicus *Saltator, Comes Thuringiæ, defenſus.* 38
Ludovici Pii *victoria de Normannis carmine Germ. celebrata.* 340
vita. 497.543
tabula, donationes Pipini & Caroli M. firmans, vindicata. 537
Ludovici *XIV R. G. vitæ Commentarii.* 217
apophtegmata. 218
Ludovici *Germanici vita & epocha.* 498
Ludovici III *R. Germ. vita.* 498
Lues *Venerea ſpiritu ligni ſancti non curatur.* 426
Lumina *Planetarum ad numeros & experimenta revocata.* 131
Lunæ *influxus in ſanguinem hominis.* 55
& Saturni conjunctio obſervata. 375
Lutherus (*Mart.*) *quatenus neceſſitatem rebus omnibus tribuat?* 132
Lutheri (*Mart.*) *liber contra Henricum VIII defenſus.* 77
de Eccl. Rom. judicium expenſum. 304
Lyſeri (*Polycarpi*) *mors.* 259

MAbillonius (*Jo.*) *notatus.* 499
Machina *verſatilis Campana vetus explicata.* 272
hydraulica Londinenſis vi ignis agitata. 521
Machinæ *hydraulica Pariſiis conſpicuæ potentes.* 520
Marlienſis deſcriptio. 520
Maderæ (*Greg. Lopez*) *Animadv. Juris Civ.* 387
Maffei (*Scip.*) *de Amphitheatris opus promiſſum.* 48
Magiſter (*Thomas*) *notatus.* 34
Maji (*Jo.Burch.*) *obitus.* 185
Majoriſtæ *quid ſtatuerint?* 431
Maittaire (*Mich.*) *in Aretæum merita.* 89.99.100.106
Malchi *auricula dextra ſingulari miraculo reſtituta.* 109
Mali *moralis origo vera.* 68
Malignitas *morbi in quo conſiſtat?* 425
Manibus *ſupinis orandi mors apud Etruſcos.* 147
Mann-Lehn, *vox, an excludat fœminas?* 79
Marcomannicum *bellum in columna Romæ.* 359
Mareſchallus Thurius (*Nic.*) *Ge. Spalatini præceptor.* 327
B. Mariæ *Epiſtola ad Meſſanenſes.* 311
Maris *Breve & Leges Piſanæ.* 317
fluxus & refluxus hypotheſis nova. 128
Marlboroughii (*Jo.*) *in patriam fides.* 399
in campo dexteritas. 399
Marlboroughius (*Jo.*) *cur officio motus.* 399
Mars *Gallorum quis?* 245
Martialis *illuſtratus.* 210
Maſora *quid ſit?* 531
Materia *Medica enucleata.* 421
Materiæ *denſitates in Planetis determinata.* 55
Mathematica *exempla cur Logicæ conveniant?* 460 ſq.
Matheſeos *ignarus Medicus qualis ſit?* 34

Mauers-

Mauersbergeri (*J. Andr.*) *de Vratiſlavia Diſſ.* 408
Mauri (*M. Vertranii*) *de jure liberorum liber.* 388
præceptor Jo. Geraldus. 388
Mauritii *El. Sax. vita.* 347
ad S. Digerium geſta. 264
De Mauritii *El. Sax. rebus Epiſtolæ arcana.* 348
In Mauritium *El. Sax. Oratt. Joach. Camerarii.* 348
Maxentii *victoria in diſco argenteo repræſentata.* 150
Mechanicarum *potentiarum demonſtratio.* 377 *ſq.*
Medendi *methodus qualis?* 373
Mediaſtini *interſtitium.* 134
Medica *materia enucleata.* 421
Mediceæ *gentis origo.* 148
Medicus *Matheſeos ignarus qualis ſit?* 54
rationalis ut ab empirico diſtinguendus? 54
Medici *an a Chirurgis Romæ diverſi?* 183
De Medici *fortuna tractatio.* 109
Medicina *rationalis ſyſtematica.* 369
Medicinæ *ſyſtema promiſſum.* 375
ortus. 279
intentiones primariæ in curandis morbis. 62
Philoſophia. 456
Medicorum *Secta Methodica.* 99
Sectæ variæ. 279
De Medicorum *Romæ conditione ſervili Diſſ.* 182
Medicos *an mentiri liceat?* 109
Medicamenta *varia commendata.* 63
ſpecifica dantur. 374
Medicamentorum *modus operandi.* 369. 374. 423
claſſes. 374
Medii *reſiſtentia qualis?* 515
Mediolanenſium *Profeſſionum autor.* 247
Melanchthon (*Phil.*) *fere puer alios docuit.* 409
Menckenius (*Jo. Burch.*) *autor & Præſes Societatis Germ. Lipſ.* 526
Mendacium *Medicis indultum.* 109
Menſa *bis poſita in die apud Etruſcos.* 147
Menſtruorum *fontes.* 134
Mercurius, *Teutates Gallorum.* 244
Mercurii *in Medicina uſus commendatus.* 63
Merilli (*Emundi*) *ſcripta varia.* 387
Meroveus *quis?* 364
Metempſychoſin *an Judæi ſtatuerint?* 25
Methodi *philoſophicæ ratio & leges.* 457
docendi regulæ. 468
Methodica *Medicorum ſecta.* 99
Migrationes *gentium.* 360
Miles *eruditus.* 186
Militis *Gothi cadaver repertum.* 150
Militare *Lexicon.* 437
Millius (*Jo.*) *notatus.* 428
Miltonus (*Jo.*) *laudatus.* 191
Miniſteriales *& liberi officiales.* 412
Miraculum *Pariſinum recens impugnatum.* 32
Miracula *an hodienum Deus faciat?* 31 *ſq.*
Miraculorum *definitiones.* 29. 30
criteria. 30
uſus in ſtabilienda autoritate S. Scripturæ. 28
definitio Wolfiana vindicata. 31
De Miraculis *& eorum criteriis Diſſ.* 28
Miſna *quid?* 75
Miſnenſis *Terræ Chron. recuſum.* 324
Mithra, *Gallorum Sol.* 244
Modus *ſyllogiſmi quid ſit?* 471
Modi *in quarta figura inutiles.* 474
Modorum *notio.* 459

Digitized by Google

Molarum *hydraulicarum Belgicarum deſcriptio.* 121
Monachi *Pirnenſis verum nomen.* 349
Ex Monacho *Pirnenſi excerpta.* 349
Moneta *ſignata apud Etruſcos.* 147
Monetæ *parvæ cupreæ cudendæ jus quando in Anglia liberum?* 195
De Monglat *laudatur.* 222.223
Montani (*Franc.*) *nomen verum.* 136
Montis *Sereni Chron. recuſum.* 323
Moralis *Philoſophiæ theoria & praxis demonſtrativa.* 523.525.526
Philoſophia Wolfiana ut orationibus ſacris utilis evadat? 525
Moralitatis *principium Wolfianum an Confucio fuerit cognitum?* 133
Morbi *unde oriantur?* 56
a glandulis oriundi. 59
ex morbo generatio. 372
Morborum *ratio.* 53
cauſæ. 56.370.371
hiſtoriæ ut concinnandæ? 370
malignitas in quo conſiſtat? 425
De Morbis *veſicæ & renum Tr.* 152
Mores *hominum conjectandi ars ubi tradatur?* 525
Morientium *divinationes.* 109
Mors *quid ſit?* 53
Mortis *voluntariæ antidotum.* 234
cauſa quæ? 373
Moshemii & *Heumanni controverſia.* 119
Motus *muſculorum cauſa.* 57
Telluris num ſit cauſa æſtus maris? 128
cauſa irrito conatu quæſita. 292 ſq.
notio abſurda. 294
horologii æquabilis ut in mari conſervetur? 294
compoſitio demonſtrata. 378
horologiorum æquabilis in diverſo aeris ſtatu ut conſervetur? 295
Motus *naturæ ut promovendi?* 373
centri gravitatis communis in conflictu corporum. 509
corporum perfecta elaſticitate deſtitutorum regulæ. 516
Motuum *explicandorum principia.* 507.516
regulæ generales. 510.517
Mundus *quo anni tempore conditus?* 17
Munſingerus (*Jo.*) *teſtis veritatis.* 545
De Mureto (*M. Ant.*) *varia.* 287
Muſculus *Cerato-Staphilinus.* 134
Muſculi *intercoſtales.* 134
interoſſei. 34
Muſculorum *motus cauſa.* 57
Muſica *unde in ſacra Judæorum tranſlata?* 205
De Muſica (*Ant.*) *Comm. de rebus a Carolo V ad S. Digerium geſtis.* 263
Muſſatus (*Albertinus*) *unde dictus?* 538
quando natus & mortuus? 538
Muſſati (*Albertini*) *de geſtis Henrici VII Imp. & Italorum poſt ejus mortem.* 537
Ludovicus & Tragœdia Eccerinis. 537
De Myſteriis *philoſophicis Tr.* 27 ſq.
Mythica *Theologia defenſa.* 307
pura & impura quænam? 308

NObonaſſer, *conditor Regni Babylonici.* 45
E Naribus *ductus ad palatum.* 134
Naſturtium *unde dictum?* 35
Naturæ *leges cur ita dictæ?* 67
ut a poſitivis differant? 67
motus ut promovendi? 373
Juris principium ultimum. 524.

Natu-

Digitized by Google

Naturalium *rerum cauſæ ut inveſtigandæ?* 423
Navigatio *circa Orbem inſtituta.* 140. 142
Navis *in nummo Heracleæ quid?* 417
De Nebucadnezare *varia.* 46
Neceſſarii *notio evoluta.* 132
Nehemiæ *liber a veteri genuino hodie diverſus.* 120
Nero *ſub Trimalcione latet.* 170
Neronis *hiſtoria ſecreta.* 170
Nerva *an adoptato Trajano ſe omni poteſtate exuerit?* 416
Nervi *quo liquido repleantur?* 57
intercoſtales. 134
Nervorum *ortus incertus.* 134
par decimum. 134
Neumannus (*Caſpar*) *laudatus.* 465
Nicolaitæ *quinam fuerint?* 283
Nicotiana *quanam in Angliam importanda?* 194
Nigelli (*Ermoldi*) *Carmen de geſtis Ludovici Pii recuſum.* 261
Nimrodus *ſub Bacchi nomine latet.* 45
Nimrodi *nomen quid notet?* 45
Nini *Imperium.* 44
De Nino *Diſſertatio.* 45
Noachus *typus Chriſti.* 18
De Noachi *arca varia.* 19
Nobiles *Angli cur ex urbe in rus redire juſſi?* 197
Nobilium *Saxoniæ Sup. hiſtoria geneal.* 112
Auſtriæ ultra Aniſum Hiſtoria. 113
tituli vetuſti. 115
Nomencimiſſi *quid in diplomate?* 489
Noriſii (*Henr.*) *Opera promiſſa.* 240
Nothus *ad Diaconatum admiſſus.* 196
Notiones *adæquatæ ut obtineantur?* 526
Notionum *deceptricium origo.* 461
Novellæ *politicæ hebdomadales quando primum publicatæ?* 38
Novellarum *Jus quando cœperit?* 313
Numerorum *potentiæ ut exprimantur figuris Geometricis?* 288
Numiſmata *Muſei Farneſiani explicata.* 415
Nummi *Darici unde dicti?* 35
Nummariæ *rei Lexicon MS. commendatum.* 339. 340

O *pro* Au *ſcriptum veteribus.* 254
Obboth, *quinam?* 209
Obligatio *naturalis quænam?* 524
divina quænam? 524. 525
Obliquæ *percuſſionis locus determinatus.* 518
Occaſionalium *cauſarum ſyſtema impugnatum.* 294
Odyſſea *carmine Angl. reddita.* 188
defenſa. 189
cum Iliade comparata. 189—191
Oeconomia *ſalutis evangelica.* 382 *ſq.*
Oeſophagi *ſitus verus.* 134
Officiales *hereditarii in Saxonia.* 412. 415
liberi & miniſteriales quales? 412
unde repetendi? 413
Olearius (*Gottfrid.*) *emendatus.* 36. 37
Oldislebienſia *diplom. edita.* 260
Oliverii (*Claudii Matth.*) *in Critiam Platonis Diſſ.* 166
Omenti *apertura naturalis.* 134
De Omni *& nullo dicti præſtantia.* 549
Opii *modus operandi.* 61
Orandi *manibus ſupinis mos apud Etruſcos.* 147
Oratorii *S. Philippi Neri deſcriptio.* 52
Oratoris *moderni elogium.* 186
Orazon, *ſcriptor ſuppoſititius.* 310
Circa Orbem *inſtituta navigatio.* 140. 142
Ordo, *vox, an dignitatem involvat?* 184
Ornatus *muliebris Diis Etruſcis proprius.* 148.

Orpha-

Digitized by Google

Orphanotrophii *Glauchenſis inſtitutio, prodromus deſtructionis Antichriſti &c.* 117
Orpheus *emendatus.* 34
Orthographicum *Lexicon Angl.* 447
Os *vomeris depictum.* 135
Oſci *cur dicti Capuani?* 273
Oſcillationis *centrum nova ratione determinatum.* 515
Oſcillatoria *horologia quam exacta fieri poſſint?* 294
Oſius Aurelius, *vero nomine Franc.* Ory. 388
Oſterwald (*J. F.*) *contra edit. compendii ſui Ethicæ Chriſt. proteſtatur.* 192
De Oſſibus *Tractatus.* 39
Ottonis I *Imp. vita & epochæ.* 500
Ottonis II *Imp. vita & in Fuldenſes beneficentia.* 500
Ottonis III *Imp. pro Herbipol. diploma impugnatum.* 412
mors. 500
conſtitutio adverſus Eccleſiam ſuſpecta. 537
Ovidius *emendatus.* 4
Ovula *humana examinata.* 134
Owenus (*Jo.*) *refutatus.* 252

De PÆdobaptiſmo *Diſſ.* 305
Palæſtina *cum Atlantica Platonis comparata.* 167
Palthenii (*Jo. Phil.*) *mors.* 340
Pandectæ *ante Gratianum citatæ.* 317
Pandectarum *uſus Piſis quando fuerit?* 312
Pantke (*Ad.*) *de Nobilitate Vratislav. erudita Diſſ.* 408
Papam *quinam eligant mortuis Cardinalibus omnibus?* 201
In Paracentheſi *omnes aquæ ſimul poſſunt educi.* 280
Paradiſus *ubi ſitus?* 405
Paræneſes *veteres German. editæ.* 340
Paragii & *Apanagii Juris corpus.* 49
Parkerus *an autor libri de Antiqu. Britanniæ?* 135
Parochi *difficilis conditio.* 199
Parochia *a paræcia ut differat?* 200
Parochorum *vitæ ac monumenta.* 199 *ſq.*
origo & dignitas. 200
De Particulis *linguæ Germ. Diſſ.* 12
Parvi *ſtatura, doctrina magni.* 38
Paſſionum *animi in corpore mechaniſmus.* 61
cauſa in anima. 61
Patritii *titulus in Diplom. Caroli M. ante Imperium adeptum.* 497
S. Pauli *Epiſtola ad Titum, Theologiæ Compendium.* 503
In S. Pauli *Epiſtolas ad Corinthios Comment. promiſſus.* 14
Peccatum *Adami an poſteris imputetur?* 91
in Spiritum S. quid? 175
Pechlinus *quando mortuus?* 188
Pedilaviorum *uſus eximius.* 374
Pegavienſe *Calendarium.* 322
De Pegavienſis *Eccl. fundat. liber.* 322
Pegavienſium *Abbatum ſeries.* 322
diplom. 323
De Pelagianiſmo *in Eccl. Rom. triumphante Diſſ.* 304
Pemphlingerus (*Marcus*) *Reformator.* 226
Penduli *regularitas in motu unde pendeat?* 294. 295
Penis *ligamenta lateralia.* 134
vaſa Mercurio repleta. 134
Pentateuchum *cur ſolum e V. T. receperint Samaritani?* 532
Percuſſionis *obliquæ locus determinatus.* 518
Pertica *quid?* 269
Peſchwiz (*Gottfr.*) *de familia Cæſarum Auguſta.* 140
Petavius (*Dion.*) *Arianis accenſendus.* 391.

Petiti

Digitized by Google

Petiti (*Petri*) *pater ſine literis doctus.* 109
vitam & ſcripta quis deſcripſerit? 107
Petronii *fragm. de cœna Trimalcionis genuinum.* 170
Petrus *& Paulus, Principes Rom. in nummo.* 151
Petri I *Imp. Ruſſiæ bellum Turcicum & expeditio in Perſiam a Daniele prædicta.* 117
Pfannerus *autor libri*: Pufendorfius modeſtiæ admonitus. 187
Pfeifferi (*Aug.*) *Critica S. commendata.* 529
Phænomena *in montibus viſa.* 144
De Pharamundo *R. Fr. incerta.* 363
In Pharynge *ductus mucoſus.* 134
Philippus *Imp. ceſſit Ottoni IV Regnum Arelatenſe.* 256
Philoſophia *electica per Tabulas.* 210
Philoſophiæ *Wolfianæ utilitas & fœcunditas comprobata.* 130.131.132
definitio. 456
defectus. 456
partium ordo. 457
moralis theoria & praxis demonſtrativa. 523.525.526
In Philoſophiam *Introductio nova.* 26 *ſq.*
Philoſophici *ſtyli leges.* 458
Phryges *unde dicti?* 9
De Phylacteriorum *Judaicorum natura & origine Diſſ.* 207
Phyſicæ *cœleſtis Newtonianæ compendium.* 55
Phyſicus *bonus quinam ſit?* 54
Pignorius (*Laur.*) *illuſtratus.* 332
Pii II *Pont. pœnitentia.* 202
Pilea *Corybantum.* 77
Pipini *diploma impugnatum.* 488
epocha qualis conſueta? 488
ſigilla cum inſcriptione dantur. 496
Pirnenſis *monachus ut dictus fuerit?* 349
Piſanæ *leges & breve Maris.* 317
Piſani *quo jure utantur?* 314
Piſcium *olim uſus nullus.* 189
Piſcibus *veſci ſtato tempore cur juſſi Angli?* 196
Piſis *uſus Pandect. quando fuerit?* 312
curia legis & uſus. 316
communia legis & uſus quænam? 316
Πίστις *unde derivetur?* 174
Pithometriæ *theoria & praxis.* 214
Pithometrica *virga quænam ceteris præſtet?* 215
Planetarum *lumina ad numeros & experimenta revocata.* 131
In Planetis *materiæ denſitates determinatæ.* 55
Planimetria *promota.* 336
Plato *Solonis diſcipulus.* 166
unde cognoverit res Judaicas? 167
Platonis *de origine lingu. ſententia.* 7
Atlantica cum Palæſtina comparata. 167
ideæ cum numeris Pythagoræ comparatæ. 544
In Platonis *Critiam Comment.* 166
Plebanus *ut a Parocho differat?* 201
Plethonis (*Gemiſti*) *Compendium dogmatum Zoroaſtris & Platonis.* 310
Plethora, *morborum cauſa.* 56
Pnevmaticæ *Sectæ autor.* 98
Poemata *epica Germanica.* 43
Pœnæ *infernales an æternæ?* 87 *ſq.*
Pœnitentiæ *deſcriptio.* 70
Poetæ *Latini ævi Auguſti recenſiti.* 47 *ſq.*
Polentoni (*Xiconis ſeu Sicconis*) *Codex MS. de Scriptoribus Latin. laudatus.* 538
Pomuneraye *notatus.* 264
Pontificum *familiæ enodatæ.* 328 *ſq.*
Poſtophorium *quid?* 6

Potentiæ *numerorum ut figuris Geometricis exprimantur?* 288
Potentiarum *mechanicarum demonſtratio.* 377 *ſq.*
Poujeti *Epiſtola de converſione Fontani.* 169
Præcipitantia *in judicando ut evitetur?* 466
Prædicandi *modi diverſi.* 460
Præfecti *medio ævo dignitas.* 497
Præfectorum *Prætorio Catalogus Fabri auctus.* 35
Præfectura *quid?* 269
Præmia *ab Academia Scient. Pariſina diſtribui ſolita.* 291
Prateji (*Pandulfi*) *Jurisprud. media.* 387
Precum *formularum forma & uſus.* 525
Presbyteri *quousque fuerint Parochi?* 200
Principis *cura circa ædificia.* 101
Priſciani *in marmore.* 3
Privilegia *in Anglia cujusque Regis ſigillo denuo munienda.* 196
Probabilitas *poetica qualis?* 190
Probabilitatis *principia intrinſeca.* 462
Problema *Geometris propoſitum.* 523
Proceſſus *vermiformis monſtroſus.* 135
Profeſſionum *Mediol. autor quis?* 247
Prognoſis *ut formanda?* 373
Propoſitio *quænam probabilis?* 462
abſoluta quæ ſit? 469
Propoſitiones *quot ſint in ſyllogismo?* 469
Propoſitionum *in ſyllogismo ordo.* 470
Protei *fabula unde orta?* 189
Providentia *Dei quid ex mente Stoicorum?* 545
Pſalmus CLI *cum verſ. & notis editus.* 311
Pſychologia *rationalis Wolfiana a ſyſtemate harmoniæ præſtabilitæ independens.* 131
Pſychologiæ *Wolfianæ uſus in demonſtranda immortalitate animæ.* 131
Pucheleri (*Jo.*) *res Miſnica &c.* 326
Pufendorfius (*Sam.*) *latet ſub Nic. Becmanni nomine.* 181
De Pulchro *in Theologia Diſſ.* 305
Pulmo *num ſit muſculus?* 57.58
Pulmonalis *arteria cur amplior vena?* 134
Pulſus *ubi explorandus?* 372
vigilantis ad pulſum dormientis ratio. 58
Pulſuum *claſſes quatuor.* 372
mutatio. 372
Pulvis *pyrius Sinenſium.* 433
Puncta *Hebraica literis coæva.* 531
Purgantia *ut operentur?* 279
De Purgantibus *Tract.* 152
Purgatorium *deſcriptum.* 83
Pythagoræ *inventa.* 147
numeri cum ideis Platonis comparati. 544

QUantitates *materiæ in Planetis determinatæ.* 55
Quantitas *directionis quid ſit?* 510
quomodo ſeſe habeat in conflictu corporum? 510
Don Quixote, *fabula, ſublime in quo conſiſtat?* 191

RAchelii (*Sam.*) *vita & ſcripta.* 37
Radeckii (*Mart.*) *Carmen in inſignia Vratislav.* 408
de ludorum literar. Vratisl. initiis. 408
De Radicibus *Hebr. bilateris ſententia notata.* 531
Rakotzius (*Franc.*) *mulctatus.* 231
Ramorum *geſtatio apud Judæos unde?* 206
Raſpo *cur dictus Henricus?* 38
Rathhalter (*Jo.*) *Tr. de Alberti D. Sax. meritis in Burgundos.* 354

Ratio-

Digitized by Google

Ratiociniorum *fundamentum genuinum.* 460
Rationum *intrinſecarum & extrinſecarum diſcrimen.* 466
Ravii (*Chr.*) *Bibliotheca Or. Græca MS.* 431
Diſp. de Origine & Origeniſmo. 431
Reactionis *& actionis æqualitas in quo conſiſtat?* 507
Rectores *dicti Parochi.* 201
Refutatio *ut ab impugnatione differat?* 467
Refutationis *ſpecies.* 467
Regreſſus *in Syllogismo quid ſit?* 472
per cunctas figuras deducitur. 472.473
Regulæ *hevriſticæ ex hiſtoria literaria eruendæ.* 465
Reimii (*J. H.*) *Conſultatio de Grammat. Gr.* 136
Reineſius (*Th.*) *notatus.* 2
Reiſeri (*Ant.*) *fata.* 430
Religio *Gallorum vet. qualis fuerit?* 243
Chriſti delineata. 66
Religionis *naturalis præſtantia.* 89
Moſaica vindiciæ. 89
Chriſtianæ prærogativa. 67.70.90
licentia impugnata. 252
Rennnia *lex ſub nullo Imp. valuit.* 389
Renes *ſuccenturiati.* 34
Reſiſtentia *medii qualis?* 515
Reſurrectio *prima qualis?* 86
mortuorum probata. 85
corporis ejusdem probata. 396
Rete *mirabile.* 134
Revelationis *neceſſitas & modus.* 529
Reyheri (*Sam.*) *Monumenta Landgrav. Thur. & March. Miſn.* 329
A Rhediger (*Ad.*) *ſupellex nummar. laudata.* 409
Rhenus *in triumpho viſus.* 357
Rhodogaſt, *Deaſter, quis?* 361
Richeonius *eſt Franc. Montanus.* 136
Rigidum *corpus quodnam dicatur?* 507
Rohte (*Jo.*) *Chronicon Thur.* 350
Rolandinæ *ſtatuæ quænam?* 542
Romulus *per ludibrium Imp.* 366
Roncaliorum *ſitus.* 450
nominis origo. 450
Rothmannus (*Bern.*) *apoſtata.* 430
Rufus *Epheſius quando vixerit?* 152
qua dialecto ſcripſerit? 153
num archiater Cleopatræ? 153
emendatus. 154

SAbbatharii *in Tranſylvania quinam?* 231
Sabbathum *ante Moſen nullum.* 88
De Sabbathi *apud vet. cultu Diſſ.* 166
Sabellianorum *de Trinitate error unde?* 391
Sacræ *res conſecratæ, ſanctæ dedicatæ fuerunt.* 271
Sacrificiorum *origo.* 18
Sagittarii (*Caſp.*) *conatus pro Lindavienſibus.* 187 *ſq.*
(*Pauli Mart.*) *Diſſ. de Rochlitio.* 328
de nummis Ducum Sax. Diſſ. 328
Syllabus monetæ cupreæ Sax. 329
de Comitis Pal. dignitate in Frider. El. Sax. collata Diſſ. 329
de locis ſepulcral. familiæ Witek. Diſſ. 329
De Salengre (*Henr.*) *obitus.* 166
Salia *plantarum non ſunt fixa, ſed alcaliſata.* 425
Salicæ *legis hiſtoria.* 363
leges recuſæ. 337
unde dictæ? 338
a quo latæ? 338

Salicæ *leges ubi latæ?* 338
Salivæ *quantitas.* 134
Salivales *ductus novi.* 135
Salmaſii (*Cl.*) *ſpectrum uxori moleſtum.* 162
Saltatio *unde in ſacra Jud. translata?*
Saltatrices *tres in gemma.* 2. (205
Salus *in nummo repræſentata.* 419
Samaritani *cur ſolum Pentateuchum e V.T. receperint?* 532
Pentateuchi origo & ætas. 532 *ſq.*
nævi. 533
autoritas. 533. 534
Sanctæ *res dedicatæ, ſacræ conſecratæ.* 271
Sancti *prænomen quando ortum?* 151
Sanctorum *vitæ quem uſum habeant?* 199
De Sanctis *Pontificiorum non ſanctis Diſſ.* 429
Sanguinis *anatomia.* 57
circulatio ut promovenda? 424
inter matrem & fœtum. 134
velocitas ut ex pulſu dijudicanda? 62
proprietates. 64
qualitates ſpecificæ. 64
motus unde procedat? 64
copiæ noxæ. 371
circulationis æquilibrium ut promoveatur? 63
Ex Sanguine *judicium.* 372
Sanitatis *notio.* 53
cauſa. 58
Sapiehana *familia illuſtrata.* 321
Sartorius (*Matth.*) *an autor Onomaſtici?* 349
Sattleri (*Jo. Bern.*) *de Bibliotheca Jur. Univ. merita.* 421
Saturni & *Lunæ conjunctio obſervata.* 375
Saturni *nomen impoſitum Abrahamo.* 244
Saxii (*Petri*) *Pontificium Arelatenſe.* 258
Saxones *ut in Angliam venerint?* 364
Saxonicæ *hiſtoria Bibliotheca portatilis.* 411 *ſq.*
Saxonicorum *Scriptorum Collectio nova.* 254. 321. 347
Scala, *Jacobi typus agni Paſchalis.* 20. 21
Scaligeri (*Joſ.*) *emendationes autorum rei venaticæ.* 343. 344
manuſcripta. 136
(*J. C.*) *faſtus ſcholaſticus.* 545
De Schachinah *Tractatio.* 86
Schannat (*Jo. Frid.*) *laudatus.* 112
Schelhammeri (*Gunth. Chriſtoph.*) *vita.* 185
uxor erudita. 186
Scherzii (*Jo. Ge.*) *morbus.* 339
Schilteri (*Jo.*) *vita.* 341
Schwarzii (*Chr. Gottl.*) *elogium.* 552
Orat. & Programmata promiſſa. 553
Schrœderi (*Jo. Caſp.*) *in Duckerum calumniæ.* 452
in J. F. Gronovium cenſura. 452 *ſq.*
Seneca caſtigatus. 453 *ſq.*
in Jac. Gronovium acerbitas. 455
Scientia *ut ab arte differat?* 435
Scientiarum *Lexicon univerſale.* 433
Scientificorum *Scriptorum leges.* 463
Scriptura *Etruſcorum a dextra in lævam.* 148
tremula quando cœperit in diplomatibus? 499
Scriptura S. *an eruditione profana illuſtranda?* 26
Scripturæ S. *autoritas per miracula probata.* 28. Scri-

Scripturæ S. *ſenſus ut eruendus?* 465
loca non omnia literaliter accipienda. 88. 89
ſenſus typicus impugnatus. 116 *ſq.*
verſio Hungarica. 229
V. T. autoritas probata. 530
integritas probata. 530 *ſq.*
partitio. 531
Canonis conſervandi ſtudium in Eccl. veteri. 426
autoritas an ab Eccleſia? 427
conſtitutio neceſſaria. 427
Scripturæ S. *loca explicata aut illuſtrata:*
Gen. II, 24. 17
IV, 22. 504
V, 29. 504
VI, 3. 504
X, 11. 45
XI, 2. 44
XIII, 26. 72
XV, 2. 504
5. 73
XVI, 4. 504
XIX, 4. 73
XX, 16. 504
XXXVI, 24. 504
XLIX, 11. 73
Exod. III, 8. 73
14. 174
X, 22. 73
XXII, 25. 26. 27. 208
31. 208
XXXI, 13. 88
XXXII, 1. 209
XXXVIII. 205
Levit. XIX, 28. 209
31. 209
XXVI, 1. 209
Num. XIII, 33. 37
Devt. XXIII, 2. 208
XXV, 4. 554
XXXI, 26. 426
1 Sam. VII, 6. 205
XXIII, 16. 205
XXVIII. 211
2 Sam. XII, 31. 554
1 Reg. X, 1 *ſq.* 74
Pſal. L, 11. 308
LI, 9. 555
CX, 3. 503
Jeſ. VII, VIII, IX. 120
XXI, 10. 554
XXVIII, 23--29. 554
Ezech. XX, 12, 20. 88
XXVII, 10, 11. 209
Dan. IX, 25. 120
XI, 1--10. 117
44. 117
Hoſ. X, 11. 554
XI, 1, 2. 117
Zach. XIV, 16. 22
Malach. II, 10. 16
Matth. II, 1. 24
III, 12. 554
VI, 7. 74
16, 17. 75
VIII, 28. 75
XIV, 2. 25
XVI, 14. 25
XXIV. 84
Marc. VII, 9. 75
Luc. I, 3. 75
VIII, 3. 4
XVI, 22. 25
Job. I, 1. 25
16. 75
52. 20
VII, 37, 38. 205
VIII, 38. 25
IX, 12. 25
XII, 2. 4
32. 305
XVIII, 39. 206

Job.

Digitized by Google

INDEX RERUM

Job. *XX*, 25. 14
Act. *II*, 5. 73
44,45. 25
IV, 32. 25
VII, 22. 25
IX, 36. 3
XII, 15. 25
XIII, 16--41. 283
20. 285
XVII, 18. 25
22. 38
XVIII, 23. 75
XIX, 19. 25
XXII, 3. 38
Rom. *I*, 21. 25
V, 15. 16.18
1 *Cor.* *I*, 20. 14
23. 25
26–30. 187
III, 13. 84
V, 8. 83
VI, 2. 175
XIII, 1. 77
XV, 29. 75
45. 18
2 *Cor.* *II*, 16,17. 76
Phil. *I*, 23. 83
II, 6, 7, 8. 76
Col. *III*, 11. 224
1 *Theſſ.* *V*, 23. 26
Tit. *I*, 1. 503
III, 8. 76
10, 11. 76
2 *Petr.* *II*, 11, 12. 86
III, 15. 427
1 *Joh.* *V*, 7. 393
Ebr. *I*, 13. 76
VII, 3. 35
XI, 5. 14
XII, 22. 18
24. 19
Jac. *II*, 8. 37
IV, 5. 46
Apoc. *IX*. 22
XVIII, 17 34

De Scripturæ S. *lectione concedenda Diſſ.* 305
interprete idoneo Diſſ. 305
Scriptorum *dogmaticorum genera & fines.* 463
ſcientificorum leges. 463
Sculteti (*Severini*) *ſcriptum.* 226
Scythæ *Germanorum majores.* 9.10
populi Septentrionales. 10
unde dicti? 9
Secretio *ut fiat?* 65
Secretionis *animalis ratio.* 58
Secretiones *imminutæ, morborum cauſa.* 56
Secta *Medicorum methodica.* 99
Sectæ *Judæorum cum ſectis Philoſophorum Græc. comparatæ.* 24
pnevmaticæ autor. 98
nomen unde? 98
Seidelii (*Sam.*) *Odæ Germ. laudatæ.* 553
De Sem (*Deodati*) *minæ ridiculæ.* 404
Sub Senatus *Rom. capite repræſentatus Imperator.* 418
Senecæ (*L. Ann.*) Ἀποκολοκύντωσις *Gallice verſa & emendata.* 168
Senſus *verborum Autoris ut eruendus?* 465
Scripturæ S. ut eruendus? 465
typicus impugnatus. 116 *ſq.*
Prophetarum typicus a quo primum in formam artis redactus? 120
Sepeliendi *cum theſauris mos apud Germanos.* 150
Septuagintaviralis *verſionis Editio nova promiſſa.* 92 *ſq.*
autores quinam? 532
nævi & editiones. 532
verſio an corrupta? 534
notata. 35
Servus *diaconus quis?* 4.

Sethus

Sethus, *typus Chriſti.* 19
Sibyllina *oracula genuina.* 120
cum Ecloga IV Virgilii comparata. 120
Siciliæ *Chron. ab A.* 810 *ad* 1328. 538
Sigillis *uti non niſi nobilibus in Angl. licuit.* 399
Sigismundi *Imp. vita.* 262
in uxorem indignatio. 263
veneno corrupti cura ridicula 263
De Silentio *Theologico Or.* 126
Sileſiaca *Miſcellanea.* 408
Sileſiacarum *rerum ſcriptores promiſſi.* 409
Silius Italicus *emendatus.* 36
Simonius (*Rich.*) *refutatus.* 529
Sinceritatis *animi notio.* 152
Slavi *quotuplices?* 179
Slevogtii (*Jo.Phil.*) *ſcripta et vita.* 238. 235 *ſq.*
Snabelius (*H.G.*) *notatus.* 16. 17. 20
Snabelii (*Hier.Guil.*) *vita.* 13
De Socinianiſmi *origine ab Eccleſia emendatione non repetenda Diſſ.* 305
Societatis *Germ. Lipſ. hiſtoria.* 527
promiſſa. 527
præmium. 527
Odæ. 533
De Societate *Germ. Lipſ. Relatio.* 526
Sol, *Deus, ut Gallis dictus?* 244
Solidarum *partium proprietates.* 64
Solis *influxus in ſanguinem hominis.* 55
cœlo ſereno palleſcentis cauſa. 130
A Sommersberg (*Frid.Guil.*) *Scriptores rerum Sileſ. promiſſi.* 409
Somni *phænomena explicata.* 61
Sophocles *emendatus.* 35
Sorsborum *ſedes.* 179
Sorbigæ *urbis hiſtoria.* 178 *ſq.*
Sortes *Vandalicæ unde dictæ?* 363
Spalatini (*Ge.*) *Annales editi.* 327
præceptor Nic.Mareſchallus Thurius. 327
vita aliquot Sax.Electorum. 330
de liberis Alberti D. Sax.Tr. 355
Specialis (*Nic.*) *Hiſt. Sicula.* 538
non fuit Siciliæ Pro-Rex. 539
Species *ut determinentur?* 459
Spectrum *Salmaſii, uxori moleſtum.* 162
De Spectris *judicium.* 211
Speculum *Suevicum recuſum.* 338
Spencerus *refutatus.* 16
Sperlingii (*Chr.*) *Vratislavia contra Tartaros defenſa.* 409
Spermatica *vaſa arte reſoluta.* 134
Spinetenſis *familia illuſtrata.* 321
Spinoſa (*Ben.*) *notatus.* 29
confutatus. 31
Spiritus *animales rejecti.* 57
In Spiritum S. *peccatum quid?* 175
Springsfeldii (*Ge.Henr.*) *vita.* 51
ſcripta de Jure Apan.recuſa. 51
Spurius *ad Diaconatum admiſſus.* 196
Stancarus (*Franc.*) *incentor ſchismatis in Hungaria.* 227
Statua *Ciceronis.* 268
Statuas *Deorum Galli non habuere.* 143 *ſq.*
Ad Statuas *tegendas exſtructa templa.* 148
Stephani III *Pont. Bulla impugnata.* 488
Stoicorum *ſententia de fato.* 545
de Dei providentia opinio. 545
Stramina *integra in aream conjiciendi mos apud Judæos.* 554
Struma *a Rege Angliæ ſanandi ut ſe gerere debeant?* 195
Stryckeri *Carolus M. editus.* 339
Sturmius, *Saxonum Apoſtolus.* 489
Sturmius (*Leonh.Chriſtoph.*) *refutatus.* 304
Stylus *ſublimis facilior fluido.* 191
Styli *philoſophici leges.* 458
Succi *nutritii aſcenſus in plantis cauſa.* 56
De Sudore *judicium.* 373
Suevicum *Speculum recuſum.* 338
Suiceri (*Jo Henr.*) *merita.* 502
Syllogismus *perfectus & regularis qualis ſit?* 469. 470
Syllogismi *primæ, ſecundæ & tertiæ figuræ quales ſint?* 461
quinam evidentes? 547 *ſq.*
Figuræ. 470
Modus quis ſit? 471
Syllogismum *formare, quid ſit?* 468
In Syllogismo *formando quid obſervandum?* 469
quot ſint propoſitiones? 469
regreſſus quid ſit? 472

Fff f *In* Syl-

In Syllogiſmo *propoſitionum variatio quem uſum præſtet?* 472
variationes quot ſint? 471
concludendi ordo. 480
Synagoga *an mater Chriſti dicenda?* 17
Syſtematis *definitio.* 465
TAcitus *emendatus.* 158
Targumim *quid?* 532
Tatiani *Syri Harmonia Evang. Germ.* 340
Per Taurum *æneum fœdera facientes jurarunt.* 357
Telemachus, *poema novum Germ.* 42
Tellerii (*Mich.*) *character.* 220
Telluris *figura determinata.* 55
motus num ſit cauſa æſtus maris? 128
circa Lunam aſſertus. 128
Templa *cur exigua veteres exſtruxerint?* 148
Patriarchis nulla. 244
circumeundi ritus Jud. unde? 206
verſus orandi mos Jud. unde? 206
Galli nulla habuere. 143 *ſq.*
Templorum *contemptores in Anglia ut puniantur?* 194
Temporis *obſervatio ſuperſtitioſa prohibita.* 209
ratio cur non ſit habenda in virium vivarum menſura? 512
Tentzelii (*W.E.*) *Fridericus fortis redivivus.* 330
Teplicenſium *aquarum elogium.* 374
Terminus *Minor in Syllogiſmo qualis?* 469
Major qualis? 469
Medius qualis? 469
Teſtamenti *Vet. & Novi Hiſtoria per tabulas æneas promiſſa.* 528
verſiones examinatæ. 532 *ſq.*
verſio Lat. vulgata notata. 533
exemplaria non aliter lecta nunc ac tempore Chriſti & Apoſtolorum. 534
Teſticuli *conformatio.* 134
Teutates, *Gallorum Mercurius.* 244
Teutobochi *R. Teuton. oſſa num reperta?* 357
Thammii (*Abr.*) *Chron. Coldicenſe.* 328
De Theodicæa *Leibnitii judicium.* 126. 127
Theodoricus *de Thuringia quis fuerit?* 353
Theodorici II *R. Viſigoth. elogium.* 365
Theologia *mythica defenſa.* 307
pura & impura quænam? 308
De Theologiæ *typicæ regalis Diſſ.* 14
præſtantia Or. 16
De Theologia *Mythica gentilium & Judæorum Diſſ.* 307
Theologorum *Eccl. Luth. vitæ promiſſæ.* 381
Theophili *JCti ætas.* 139
Therapiæ *fundamenta.* 369
Cum Theſauris *ſepeliri mos apud Germ.* 150
Thökelii (*Emer.*) *in Hungaria conatus.* 232
Thomaſius (*Godofr.*) *laudatus.* 552
Thorax *quanta muſculorum vi dilatetur?* 58
nomen quid denotaverit? 151
Thuringi *unde oriundi?* 364
In Thuringia *decimæ num Fuldenſibus competant?* 488
Thymi *vaſa excretoria.* 134
Tiguri *inventæ antiquitates explicatæ.* 544
Tivi *pro* Tibi *in inſcriptione.* 254
Toloſa *ſedes regia Walliæ.* 363
Torgavienſe *Chronicon.* 327
Tractationis *ſolidæ ratio.* 463
ſuperficiariæ ratio. 463
Transſpiratio *inſenſibilis ut ſe habeat?* 58
Transſpirationis *inſenſibilis cohibitæ noxæ.* 371
Tremoris *a mercurio contracti cura.* 425
Treviris *exciſis præfectura Arelatum translata.* 361
Tribulum *quid?* 554
Trigonometriæ *theoria & praxis explicata.* 235
uſus. 235
Compendium in uſum Maj. Imper. Ruſſiæ. 290
planæ & ſphær. doctrina. 235
Sub Trimalcione *quis lateat?* 170. 172
De S. Trinitate *doctrina defenſa.* 197 *ſq.* 390
Trinitatis *notio clara non datur.* 392
Trinitatis *perſonar. æqualitas probata.* 393
Triſtanus (*Jo.*) *notatus.* 416
Trituræ *Antiquitates.* 554
locus, area. 554
Turpethi *vis purgans alcalicis non augetur.*

Digitized by Google

Tylichii (Jo.) Chron. cum Vetero-Cellenſi idem. 325
Tympanitidis cauſa & cura. 280
Typus unus ſæpe res varias adumbrat. 15
Typi definitio. 14
genus duplex. 15
& umbræ convenientia. 14
probabiles quinam? 15
in Novo Teſt. nulli. 16
Chriſti varii in V. T. 18 ſq.
Typicum ſtudium laudatum. 14
nimium vitandum. 14
ſenſum Prophetarum quis primus in formam artis redegerit? 120
Typicus Script. S. ſenſus impugnatus. 116 ſq.
Typographi in Anglia frænati. 249
Tyrolis Reg. Scot. parænesis Germ. 340
U pro B poſitum. 254
Vacca ruſa, typus Chriſti. 21
Vacuum aſſertum. 54
Valvula Euſtachii. 134
Vandalicæ ſortes unde dictæ? 363
Vannii Regnum. 359
Vaporum aſcenſus cauſa. 56
Variana clades. 358
De Varila, Pincernæ, illuſtrati. 260
In Variolis venæ ſectio ſine purgantibus commendata. 187
Vaſa Judæorum quis Romam abſtulerit? 365
Vaſſorum munus quodnam? 542. 543
Venæ ſectio ut inſtituenda? 374
in manu a quo primum memorata? 99
in variolis commendata, ſed absque purgantibus. 187
Venaticæ rei Poetæ Latini. 341 ſq.
Venedorum ſedes antiquæ. 179
Venetorum initia. 364
Venti in expanſam ollam effectus. 380
Ventriculi fibræ carneæ & papillæ. 134
conſenſus. 371
C. Vergilius in marmore. 3
Veritas Logica in quo conſiſtat? 461
ut defendatur? 467
Veritatis criterium. 461
Veritatum univerſalium a poſteriori inveſtigatio. 462
a priori inveſtigandarum modus. 462
Vermes infernales deſcripti. 407
Veſalianæ figuræ Anatom. laudatæ. 39
De Veſicantium uſu Tr. 154
Veſicularum ſeminalium textura. 134
Veſperæ Vadenſes. 72
Veſtes floridæ apud Etruſcos. 147
Veſtibus albis Judæi & gentiles ditiores uſi. 555
De Veſtibus albis Judæorum Tr. 503
Ughellus (Ferd.) emendatus. 253
ſuppletus. 253
Vice-Cancellarii Romanæ Eccl. origo. 495
Victor emendatus. 416
Vigilantis ſtatus qualis? 61
A Vino abſtinendi mos vetuſtus. 35
Viperæ anatome. 217
Vires vivæ a quibus fuerint impugnatæ? 506
a Bernoullio demonſtratæ. 506 ſq.
quomodo conſerventur? 511
vivæ an per altitudines menſurari poſſint, ad quas gravia projecta aſcendunt? 513
impugnatæ. 517
Virga pithometrica quænam ceteris præſtet? 215
Virgilii Ecloga IV cum Sibyllinis oraculis comparata. 120
De Virgilio tractatio. 47
Virginiæ colonia Præſidi Regio Angl. commendata. 194
Virium centralium theoria. 54
vivarum & mortuar. differentia. 511
menſura Leibnitiana demonſtrata. 508. 512. 513. 514
vulgaris aſſerta. 517
Vis attractiva particularum aſſerta. 56
elaſtica unde oriatur? 56
attractivæ effectus. 56
vivæ definitio. 508
mortuæ deſcriptio. 508
viva quomodo producatur? 512
Viſus organum primarium. 134
Vita quid ſit? 53
ſobria ut ad ſanitatem conducat? 63
alia cur exſpectanda? 82
Vitæ ſanctorum quem uſum habeant? 199
Theologorum Luther. promiſſæ. 381
Vitruvius emendatus. 34
Ulphila, autor literaturæ Gothicæ. 361. Ulyſ-

Digitized by Google

Ulyſſes & *Circe in gemma.* 2
Uniformitatis *lex qualis apud Anglos?* 249
Unionis *animæ cum corpore ratio ignota.* 61
Volatilia *quæ coctionem ferant?* 425
Vomitoria *quibus morbis conveniant?* 99
Vomitus *an a muſculis abdominis dependeat?* 133.134
Urania, *Muſa, in gemma.* 3
Uratislavienſium *rerum Scriptores varii.* 408
Urbes *ejusdem nominis in Gallia plures.* 445
Urinæ *ex ſtomacho in veſicam deſcenſus probatus.* 58.59
quantitas major quam ſudoris. 372
examen chymicum. 372
Urinariæ *veſicæ tunica muſculoſa.* 217
figura. 217
Uroſcopiæ *uſus.* 373
Urſini (*Ad.*) *Chron. Thur. promiſſum.* 351
Uſus *curiæ Piſana.* 316
Utere felix, *formula olim ſolennis.* 151
Uteri *craſſities in gravidis.* 134
muſculus Ruyſchianus. 134
WAgenſeilii *ſupplementa Bibliothecæ Rabbinicæ promiſſa.* 309
Wagnerus (*Frid.*) *monitus.* 31
Walpoliorum *gentis hiſtoria.* 399 *ſq.*
In Walpolium (*Rob.*) *collati Baronatus diploma.* 403
A Weidmühl (*Beniſſi*) *vita Caroli IV deſiderata.* 266
Whiſtonus (*Guil.*) *refutatus.* 533 *ſq.*
Whitby (*Dan*) *caſtigatus.* 392
Wicelius *vindicatus.* 260
Wicperti *conſanguinei & affines.* 323
Windeckii (*Eberb.*) *Hiſtoria Sigismundi Imp.* 262
pro Sigism. Imp. geſta. 263
Winsbeckii & Winsbeckiæ *Parœneſes Germ.* 340
Wittebergenſes *Crypto-Calviniani.* 431
Wolfius (*Jo. Chriſtoph.*) *laudatus.* 311.529
Wolfius (*Chriſtianus*) *defenſus.* 31. 132
laudatus. 130
a neceſſitate abſoluta alienus. 132
Leibnitium non ſectatur. 549
nunquam de rebus philoſophicis cum Leibnitio contulit. 550
Wolfii (*Chr.*) *adverſarii notati.* 31. 32. 133
Philoſophiæ utilitas & fœcunditas. 130.131.132
methodus, principia, uſus & fata. 524
Pſychologiæ uſus in demonſtranda immortalitate animæ. 131
Pſychologia rationalis a ſyſtemate harmoniæ præſtabilitæ independens. 131
principium moralitatis an Confutio fuerit cognitum? 133
Elementa Matheſeos laudata. 456
modus philoſophandi. 456
adverſariorum modus controvertendi. 31.32. 133.456
philoſophandi ratio & finis. 549--551
modeſtia. 550
opus morale quale futurum? 524
Philoſophia moralis quomodo Oratoribus ſacris utilis evadat? 525
De Wolfii (*Chriſt.*) *Philoſophia quinam præclare ſentiant?* 526
Wollaſtonus *notatus.* 66
vindicatus. 66 *ſq.*
Wolſeji (*Thomæ*) *veſana ambitio.* 398
ZAchariæ *Pont. privilegium Fuldenſe num genuinum?* 487
unde confictum? 489
defenſum. 493
Zeckelii *unde deriventur?* 365
Zieglerus (*Caſp.*) *incendium Londinenſe prædixit.* 250
Ziegenhainenſis *Comitatus ratio Feudalis.* 81
Zoroaſtris *compendium.* 310
Zurbici *Burggravii.* 181

ERRATA.

Pag. 169 lin. 31 lege *Lavaur*; p. 186 lin. 5 in *Gallo - Belgium* dele in medio ſignum connexionis; p. 189 lin. 9 l. *Shakeſpear*; p. 191 lin. 1 l. *antiquiſſimo*; lin. 2 pro *genus eſſe* lege *genere*; p. 254 lin. 18 pro *cum* c & v lege *cum* v & *vice verſa*; p. 256 lin. 11 pro *notas* l. *natas*; p. 260 lin. 14 l. *Academiæ*; p. 264 lin. 18 l. *eodem*; p. 268 lin. 2 pro *Comanos* l. *Romanos*; p. 334 lin. 2 l. *nominibus*; p. 349 lin. 34 pro *Sanctorium* l. *Sartorium*; p. 513 & 515 in margine pro *TAB. VI* lege TAB. V.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google